3 1761 03618 9264

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/mjanhusivotuen01novo

LAICHTERŮV VÝBOR NEJLEPŠÍCH SPISŮ POUČNÝCH

316 A
95

KNIHA XLVI.

TISKEM EDVARDA LESCHINGRA V PRAZE.

LAICHTERŮV VÝBOR
NEJLEPŠÍCH SPISŮ
POUČNÝCH

KNIHA XLVI.

M. JAN HUS

ŽIVOT A UČENÍ

DÍL I.

ŽIVOT A DÍLO

NAPSAL

VÁCLAV NOVOTNÝ

ČÁST 2.

V PRAZE

NÁKLADEM JANA LAICHTERA / 1921

BX
4917
N6
dil 1
c. 2

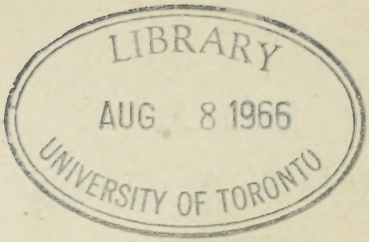

1104058

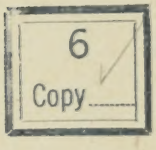

0031K

28JUL 1950

E

LAICHTERŮV VÝBOR NEJLEPŠÍCH SPISŮ POUČNÝCH.

Dosud vyšly:

DĚJINY VĚDY POLITICKÉ se zřetelem k mravovědě. Napsal Pavel Janet. Přel. Dr. Břet. Foustka. (Dva svazky.) Váz. K 60·—.

KAREL HAVLÍČEK. Napsal T. G. Masaryk. 3. vyd. K 48·—, na zvl. dobrém papíře K 52·—.

ÚVOD DO STUDIA ČLOVĚKA A CIVILISACE. (Anthropologie.) Napsal Ed. B. Tylor. Rozebráno.

VZNIK NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ. Napsal K. Bücher. Rozebr.

VYCHOVATELŠTÍ REFORMÁTOŘI. Napsal R. H. Quick. Rozebr.

ŘÍM A KŘESŤANSTVÍ. Napsal Th. Keim. Přeložil Dr. Břet. Foustka. K 15·20, váz. K 40·20.

OTÁZKA SOCIÁLNÍ. Napsal T. G. Masaryk. Základy marxismu sociologické a filosofické. Rozebráno.

ZKOUMÁNÍ O ZÁSADÁCH MRAVNOSTI A ZKOUMÁNÍ O ROZUMU LIDSKÉM. Napsal David Hume. Přel. Prof. J. Škola. K 16·—.

DĚJINY NOVOVĚKÉ FILOSOFIE. Od Mikuláše Cusana až po naše časy. Napsal Dr. R. Falckenberg. Rozebráno.

ZÁKLADY SOCIOLOGIE. Rozbor jevů, týkajících se associace a společenské organisace. Napsal Franklin Henry Giddings. Rozebráno.

ÚVAHY, vybrané z literárních, politických a náboženských spisů Jos. Mazziniho. S úvodem W. Clarkea. Přeložil Jos. David a Dr. G. Žďárský. K 24·—.

PŘÍRODNÍ VÝBĚR. Napsal J. B. Haycraft. Přeložil Dr. G. Žďárský. váz. K 20·—.

PŘIROZENÉ DĚJINY NÁBOŽENSTVÍ A ROZMLUVY O PŘIROZENÉM NÁBOŽENSTVÍ. Napsal David Hume. Rozebráno.

B. SMETANA A JEHO BOJ O MODERNÍ HUDBU ČESKOU. Úvahy a vzpomínky O. Hostinského. Rozebráno.

HERBERTA SPENCERA FILOSOFIE SOUBORNÁ u výtahu, jejž pořídil Howard Collins. Podle 4. vyd. přeložil prof. Dr. Em. Peroutka. Rozebráno.

MODERNÍ CIVILISACE po některých stránkách hospodářských. Napsal V. Cunningham. Přeložil prof. J. Škola. Rozebráno.

JOHNA RUSKINA VÝKLADY O UMĚNÍ. Přel. V. A. Jung. Rozebr.

MYŠLENKOVÝ VÝVOJ EVROPSKÉHO LIDSTVA. Napsal Frant. Drtina. Rozebráno.

LITERATURA ČESKÁ DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ. Společně napsali Lender Čech, Jos. Hanuš, Jan Jakubec, Jan Kabelík, Jar. Kamper, Jan Máchal, Lubor Niederle, Arne Novák, Jos. Pekař, Albert Pražák, E. Smetánka, Zd. V. Tobolka a Jar. Vlček. Díl I. od Dobrovského k Jungmannově škole básnické. 2. opr. a dopl. vyd. K 45·—. Díl II. od M. Zd. Poláka ke K. J. Erbenovi. K 45·—. Díl III.,

část I. od K. H. Máchy ke Karlu Havlíčkovi. Rozebráno. Díl III. část II. od B. Němcové k J. Nerudovi. Rozebráno.

OBRAZY Z DĚJIN RUSKÉ VZDĚLANOSTI. Napsal P. N. Miljukov. Přeložil V. J. Dušek. Díl I. K 18.—, díl II. K 24·—, váz. K 30·—. Díl III. K 30·—, váz. K 45·—.

O FILOSOFII PŘÍTOMNOSTI. Napsal František Krejčí. Rozebr.

DĚJINY MALÍŘSTVÍ. Napsal R. Muther. Přeložil J. Bílý. Rozebr.

NÁSTIN FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ. Napsal A. Sabatier. Přel. Dr. V. Kybal. K 21·—.

SLABÍ V LIDSKÉ SPOLEČNOSTI. Ideály humanitní a degenerace národů. Napsal Dr B. Foustka. Rozebráno.

VŠEOBECNÁ STÁTOVĚDA. Napsal Dr. Jiří Jellinek. Přeložili Dr. B. Foustka za přispění Dra J. Fraňka a prof. J. Neuderta. K 39·—.

ČESKÁ POLITIKA. Společná práce vynikajících učenců a spisovatelů. Díl I. Politika vědou a uměním. Territoriální vývoj Rakousko-Uherského mocnářství. Rakouská zahraniční politika v XIX. stol. Rakousko-Uhersko po stránce národnostní a církevně náboženské. Rozebráno. Díl II. část I. Ústava mocnářství Rakousko Uherského K 36·—. Díl II. část II. Správa mocnářství Rakousko-Uherského. K 24·—. Díl III. Dějiny české politiky nové doby. K 36·—. Díl IV. Moderní stát a jeho úkoly. Politika agrární. Průmyslová politika. Politika sociální. K 36·—. Díl V. Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky. K 36·—.

TĚLOVĚDA. Napsal prof. Dr. Ed. Babák. Rozebráno. Připravuje se nové vydání.

DĚJINY VÝVOJOVÝCH THEORIÍ V BIOLOGII XIX. STOLETÍ. Napsal Dr. Ed. Rádl. K 24·—, váz. K 39·—.

SLOVANSKÝ SVĚT. Napsal Dr. L. Niederle. Rozebráno.

ZÁKLADY K METAFYSICE MRAVŮ. Napsal Immanuel Kant. Přeložil Ant. Papírník. K 7·50. váz. 17·50.

ČESKÉ DĚJINY. Díl I. část I. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha. Napsal prof. Dr. V. Novotný. K 52·—, váz. K 72·—. Díl I. část II. Od Břetislava I. do Přemysla I. Napsal prof. Dr. V. Novotný. K 70·—, váz. K 90·—. Díl III. část I. Věk Poděbradský I. Napsal Rudolf Urbánek. K 45·—, váz. K 65·—. Díl III. část II. Věk Poděbradský II. Napsal Rud. Urbánek. K 45·—, váz. 65·—.

DĚJINY NAUK NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH OD DOBY FISIOKRATŮ AŽ PO NAŠE DNY. Dle 2. vyd. originálu přeložili Jan a Milada Koudelovi. Dva díly K 54·—, váz. jen díl II. K 42·—.

HOSTINSKÉHO ESTETIKA. Napsal Zdeněk Nejedlý I. K 52·—

FILOSOFIE POSLEDNÍCH LET PŘED VÁLKOU. Napsal prof. Dr. Fr. Krejčí. K 30·—.

M. JAN HUS ŽIVOT A UČENÍ. DÍL I. Život a dílo napsal Václav Novotný. Část I. K 30·—, část II. K 52·—.

PLATON ÚSTAVA. S užitím překladu Dra E. Peroutky přeložil Dr. Frant. Novotný. K 40·—

POCTĚNO
JUBILEJNÍ CENOU
ČESKÉ AKADEMIE PRO VĚDY
A UMĚNÍ

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA.

TISKEM EDVARDA LESCHINGRA V PRAZE.

VII.

Hus proti moci papežské. Rozdvojení strany Wyclifské.

Arcibiskupský stolec po smrti Zbyňkově nezůstal uprázdněn dlouho. Kandidátů nebyl nedostatek. Neméně než 24 hlásilo se jich o zodpovědný, ale výnosný úřad — ne bez žíravé ironie dotkl se Hus této »horlivosti a skromnosti« hned nyní v Betlemě na kázání, a neopominul ani poznamenati si jména jejich.[1] Jen o jednom však z toho množství odmítnutých dovídáme se bezpečně, že se ucházel o nástupnictví po Zbyňkovi, jehož byl před deseti léty nebezpečným a neústupným protikandidátem. Byl to biskup Litomyšlský Jan Železný.

V Čechách samých on, urputný a vždy krajně stranický protivník krále Václava, nemohl arci doufati v nejmenší úspěch. I když v kapitule nechybělo lidí, kteří by muže jeho přesvědčení a jeho neoblomnosti rádi byli viděli v čele církve české, jistě nemohli si tajiti, že právě proto Jan Železný králi Václavovi jest nepřijatelný. A právě vůle králova to byla, která po předcházejících událostech také pro kapitulu stala se směrodatnou, a jež tedy způsobila, že volba padla na osobu, na niž asi zprvu sotva kdo myslil. Když dne 29. října 1411, tedy měsíc po smrti Zbyňkově, kapitula se k volbě sestoupila,

[1] V mus. rkpe XII F 1, jenž obsahuje Husova kázání počínaje adventem 1411 do léta 1412, čteme na f 15': Unde isto anno 24 erant pro archiepiscopatu laborantes (upozornil na to Bartoš, ČČM 1915, 378; srovn. ještě svrchu v textu a více o tom na str. 34—35). Podobně v traktátě O svatokup. kap. 8 C (Erben I, 448—9, Novotný 109, 181) praví Hus: »Jakož po smrti šťastné paměti kněze Sbyňka stálo jich o arcibiskupstvie jedné čtyrmezcietma! a ty sme byli napsali ze jmena«; ale zápisek takový dosud nebyl objeven; srvn. i níže str. násl. pozn. 2. O kandidatuře Jana Železného v. str. 2 pozn. 4.

povolán hlasy jejími k úřadu arcibiskupskému doktor obojího práva a řádný profesor lékařské fakulty, životní lékař králův a »veliký mistr vnitřního lékařství« M. Albík z Uničova.[1]

Nikoho však nebylo tajno, že řádnou volbou otázka obsazení Pražského arcibiskupství ještě vyřízena není, že zde, třeba proti všemu právu, rozhodující slovo osvojila si stolice papežská. A nikoho také nebylo tajno, že zde oni kandidáti zkusí svého štěstí a své obratnosti především. Byloť již ode dávna známo, jak to Hus později otevřeně pověděl, že »za Pražské arcibiskupství do Říma veliké penieze vždy nosíme, když nového arcibiskupa máme míti«,[2] mluvilo se, ne neprávem, o velikých tisících, jež při obsazování plynou do komory papežské,[3] a věřilo s tedy všeobecně, že také nyní záležitost tato bude u kurie předmětem obchodu. Zejména Jan Litomyšlský, jako již před desíti léty také nyní po druhé »tržil« o biskupství, ale také tentokráte beze zdaru.[4]

Nelze pochybovati, že u kurie jistě také, a snad především rozhodl ohled na přání krále Václava, ale tím se, zvědělo-li o tom, veřejné mínění nedalo mýliti. A postup u kurie ovšem nebyl toho druhu, aby je dovedl uchlácholiti. Ač volba byla řádně provedena, Jan XXIII., předstíraje, že si zadání stolce Pražského již dávno vyhradil, zrušil ji a propůjčil dne 15. ledna 1412 úřad z vlastní moci Albíkovi. Účel toho byl ovšem dojíti zvýšené taxy za jmenování, a tak lze pochopiti, povídalo-li se obecně, »žej' se vkúpil v to arcibiskupstvie«,[5] a že Jana Litomyšlského v jeho tržení »předkúpil«.

Rodem z Uničova moravského, a tedy národnosti německé,[6] Albík již roku 1382 stal se bakalářem svobodných

[1] Datum volby udává t. zv. Chr. presb. Prag., vlastně několik zápisů v rkpe klem. V D 16, jež vydal Höfler II. 69, i Staré let str. 14; srovn. Tomek III², 508 n.

[2] O Svatokup. kap. 4 F (Erben I. 410—411, Novotný 41—42); srovn. i kap. 5 A (Erben I, 413, Novotný 47); srovn. níže.

[3] Hus v dotčeném rkpe mus. XII F 1 f 15': Quomodo enim papa tristatur, dum archiepiscopus Pragensis moritur, ex quo multa milia florenorum mors sua sibi prestat (v. i Bartoš na uv. m.).

[4] Hus v listě z Kostnice (Palacký, Docum str. 132, Novotný, Husova koresp. str. 307): »Jan biskup Litomyšlský, jenž jest dvakrát o Pražské arcibiskupstvie tržil, ale jiní sú ho předkúpili.«

[5] St. letop str. 14; o taxách srovn. Krofta, Kurie a církevní správa, ČČH XII, zvl. ot. 9.

[6] »byl Němec přirozený z Uničova rodem«, praví St. let. 14.

umění a působil, stav se mistrem, ve fakultě artistské do r. 1404, ač ne bez přerušení, studuje zároveň (od r. 1387) na universitě právnické, kde stal se bakalářem (1389) a později i licenciátem, a r. 1404 připsán k této universitě jako doktor decretorum Padwanus.[1] Hlavně však proslul jakožto lékař, přednášeje o této vědě ve fakultě lékařské a provozuje také soukromou praxi, jež mu zjednala značného jmění, zvláště když také obratným vyléčením získal si přízně královy.[2] Jako lékař a odborný spisovatel těšil se záhy pověsti skvělé,[3] a snad také jinak platil, až na jisté, sotva neoprávněné podezření z lakoty,[4] za bezúhonného, ale k vysokému úřadu kněžskému hodil se pramálo. Theologií se dotud nezabýval vůbec, ano byl kdysi ženat a nyní vdovec, nemaje vůbec vyšších svěcení kněžských, jichž teprve jako arcibiskup postupně došel.[5]

V době, kdy zájem náboženský tak vzrostl, že pohlcoval vše ostatní, kdy stával se opravdu otázkou životní, a kdy obě strany byly za své přesvědčení hotovy k nejkrajnějším obětem, jmenování arcibiskupa, jenž k otázkám těmto byl zcela lhostejný, jest zjevem na první pohled zarážejícím a téměř urážejícím, nicméně lze ho pochopiti. Král Václav sám přál si zajisté biskupa především povolného. Ustavičné kaceřování jeho zemí rozčilovalo ho a unavovalo, nemohl neviděti, že jednostranné žaloby domácí a jiné prostředky, ještě nečestnější, nezůstávají bez vlivu na postup u kurie, jejíž chování nad to, po odmítnutí jeho návrhu na vyslání zvláštního legáta

---

[1] MUPr. I, 1 str. 207, 245, 254, 263, 297, 379, II 1 str. 7, 15, 40; srov. pozn. násl.

[2] Srovn. Tomek III[2], 509; zprávy o jeho domě u panny Marie na Louži doplňuje nyní Teige, Základy II, 317 n.

[3] Spisy jeho jsou rkpně velice rozšířeny; v Klem. IV F 5 f 203—204 jsou Recepta; primum M. Albici sub an. 1398 in die Fabiani et Sebastiani de sompno; Collectoria z r. 1406 jsou v rkpe Lipském č. 1200 a Krak. 843 (v katalog Truhlářův, Šimákův a Wisłockého); srovn. Lupáč, Ephem. k 23. květnu.

[4] St. let 14: neb jest měl mnoho zlatých. Ale že byl přieliš skúpý Němec a neztravný .. Platí to zde ovšem až jeho arcibiskupování, ale jistě již tato pověst předcházela; srovn. Lupáč, Ephem. k 17. červenci (1412).

[5] Tomek na uv. m.; Tomek, Základy II, 89 připomíná r. 1413 dvě jeho dcery Markétu a Kateřinu; snad u prvé jest to omyl, ve jméně, neboť r. 1420 připomíná se jeho dcera Marta, v. Tadra. Listář Zbraslav. 276.

do Čech, stalo se mu nepohodlným. Zaujav autonomistické stanovisko, přál si král, aby tato domácí záležitost byla řešena na domácí půdě; upokojí-li strany doma, doufal, že také procesů u kurie snadno Husa zbaví.

Stanovisko královo i nyní stále kryje se s Husovým: wyclifství samo není ještě kacířstvím, a poněvadž nemohlo býti pochybností, že podezírání z kacířství velmi dobře se hodilo také za záminku k potlačení nepohodlného směru opravného, jemuž jako jeho dvůr také sám král přál již z přirozeného odporu k vypínavé moci duchovní a ze žárlivosti na její nároky, lze pochopiti, že král tímto způsobem hleděl si další vývoj pojistiti.

Ale nebylo to bez nebezpečenství. Třeba domácí hnutí náboženské nebylo ještě kacířským, bylo přece příliš wyclifským, aby se s tehdejší církví mohlo smířiti bez nesnází. Nebylo to, jak víme, věcí nemožnou, ale také ne snadnou. A tu právě osoba nového arcibiskupa padala na váhu. Albík nebyl muž, který by se byl mohl státi české církvi tím, čím jí ve svých krásných začátcích sliboval býti Zbyněk. Dorozumění v Čechách, jež podle mínění králova mělo předcházeti, nedalo se dosíci umlčením nebo nevšímavostí strany jedné, bylo zapotřebí vnitřního dohodnutí o zásadních otázkách, jež by umožnilo jednotný postup české církve ve směru opravném, což při všem wyclifství a přes všecko wyclifství mohlo nyní ještě býti provedeno, sice ne snad přímo proti církvi, ale jistě ne bez zápasu. Způsob řešení, pro který se rozhodl král Václav, ukládal také jemu určité a ne snadné povinnosti ...

Nejdůležitější však bylo, že poměrné uklidnění, jež se na chvíli dostavilo, nebylo oním žádoucím dohodnutím, ano nepřipravilo mu ani půdy. Arcibiskup Albík na svůj úřad nestačil, ano vůbec ho nedbal, strana opravná byla sice nyní na čas ušetřena bojů, ale její vývoj, také okolnostmi nucen, stává se v jistém smyslu jednostranným.

Vůdcem jejím, k němuž dosud všickni s nadšením vzhlíželi, a jemuž ani starší jeho učitelé a přátelé neupírají prvenství, jest nyní — a po tom, co předcházelo, samozřejmě — Jan Hus, jenž také v plném vědomí zodpovědnosti tento úkol přejímá. Ještě dříve než smrt ukončila poslední cestu Zbyňkovu, byl Hus okolnostmi donucen také vůči cizincům k úkolu tomuto se přihlásiti.

Jestliže, jak jsme viděli, v poslední době zraky politické ciziny více než k Václavovi upírały se k jeho mladšímu, energičtějšímu a političtějšímu, ale mravně nekonečně níže stojícímu bratru Zikmundovi, a to již dříve, než přijetím volby za krále Římského nabyl k tomu zvýšeného oprávnění, nelze přece říci, jak se někdy stává, že by král Václav byl býval úplně zapomenut a nevšímán.[1] Nejen, že on sám nepokládal svou úlohu za dohranou a nijak nemínil ustoupiti do pozadí, také celý svět tehdejší, i když více si hleděl muže budoucnosti, nepokládal Václava za zjev minulosti, nýbrž vždy s ním počítal a na jeho mínění se ohlížel. Bylo samozřejmé, že také anglický král Jindřich IV., když r. 1411 navazoval styky s králem Zikmundem, míně ho proti stoletým již tradicím jeho rodové politiky odvrátiti od přátelského spolku s Francií a získati pro sebe, nemohl nevšímavě minouti vlastní hlavy domu Lucemburského.

Za návratu z Uher, kamž v první půli r. 1411 vypraveno, poselství anglické, v jehož čele byl věrný a v diplomatických službách svému králi vyzkoušený rytíř Hartung van Clux a licenciát v právích university Cambridgeské John Stokes, v bězích diplomatických rovněž zběhlý, mělo úkolem navštíviti také dvůr Václavův, a asi počátkem září 1411 zavítalo do Prahy.[2]

Zpráva o příchodu také některých učenců anglických mezi členy poselstva rozrušila české mistry, kteří nemyslili

[1] Na př. Bartoš, Lumír 1916, 294; napsati na př.: »celým světem zapomenutý, zdětinělý král Václav«, jest nepravda, nehledě ani k tomu, že to, co se tam dále praví, náleží až k r. 1412.

[2] Srovn. o tomto poslání do Uher, jakož i o osobách obou vyslanců, co vyšetřil M. Lenz, König Sigmund und Heinrich IV. von England (Berlin 1874) str. 31 n. Pověřovací listiny do Uher datovány 26. února 1411 (v. Rymer, Foedera VIII, 674), ale cestu nastoupili poslové jistě později. Tomek III², 526, myslí, že v Praze učinili zastávku cestou tam, vzhledem k datu jejich pověřovacích listin mám za pravděpodobnější mysliti na návrat. Ve vyhlášce Stokesově (Palacký, Docum 447 n, Novotný, Husova koresp. č. 33 B str. 103) čte se: ad . . . Sigismundum . . . regem Ungarie, nec non ad regem Romanorum electum; právě zde sice rkp. Vídeň. 4933 (f 153), jehož Palacký neužil, čte: Ungarie, modo regem Rom., takže by bylo nutno mysliti na Zikmunda (dodatek vysvětlil by se tím, že v pověřovacích listinách Zikmund králem Římským ještě zván nebyl; v. Lenz 31 n. pozn. 1), nicméně sama zastávka v Praze svědčí, že měli poslání také k Václavovi.

jinak, nežli, že hosté tito jsou rovněž ctiteli Wyclifovými. Horlivější mezi nimi — profesoři s bakaláři a studenty — učinili návštěvu poslům anglickým v jejich bytě a po krátké rozmluvě se Stokesem, chtějíce déle s ním porozprávěti, po starém zvyku universitním, pozvali ho po obědě se svolením rektora M. Šimona z Tišňova do kolleje Karlovy. Ale nedostatek informace a naivní důvěřivost tenkráte se zle vyplatily. John Stokes, prý na radu rytíře Cluxa, pozvání odmítl, a brzo po té proskakovaly řeči, v nichž čeští mistři právem spatřovali urážku. Proto několik profesorů v průvodu veřejného notáře chtělo si slova ona bezpečně pověřiti a zjistilo výrok Stokesův: kdokoli by četl knihy Wyclifovy nebo v nich studoval, byť i byl jakkoliv od přírody nadán a utvrzen v dobré víře, že postupem času upadne v kacířství.[1]

Nikde neslyšíme, že by také Hus byl býval mezi těmi, kdo styků s těmito cizinci vyhledávali. Ale výrokem Stokesovým celá záležitost přestala býti záležitostí toliko oněch mistrů, stala se věcí celé university, ba celého národa. Odpověděti na urážku byl na prvním místě povolán Hus, jenž se této povinnosti nevyhnul. Hned po protokolárním zjištění výroku Stokesova oznámil veřejnou vyhláškou, že příští neděli míní jeho slova podrobiti kritice zvláštní disputací v síni kollejní, k níž protivníka zval.

Přímému střetnutí se však obratný Angličan vyhnul. V určený den 13. září odpověděl toliko svojí veřejnou vyhláškou. Pokoušeje se nedůstojným uhýbáním dáti svému výroku mírnější smysl a připojuje toliko, že v Anglii Wyclif platí za kacíře, zneužívá své ochrany, jíž mu poskytovalo jeho poslání, k urážkám novým. Odmítá účastniti se disputace, ježto prý přišel za účely jinými; ale chce-li Hus nebo kdokoliv jiný přijíti do Paříže, nebo ke kurii Římské, nebo na kterékoli jiné schválené a neutrální vysoké učení, chce prý tam svých slov (ovšem již v onom omezení) hájiti, ano nabízí se, nechtěl-li by protivník učiniti to sám, krýti mu výlohy.[2]

---

[1] Hus Op. I 108; Sedlák, Hus 216 má líčení nesprávné.

[2] Obě vyhlášky otiskl Palacký, Doc. 447—448 z rkp. Třeb A 16; Stokesova je zde ve znění dosti vadném; rkp. Vid. 4933 f 158—158' má některá čtení lepší, ale i tak třeba korektur, o něž se pokouší Loserth, Hus und Wiclif 126; nové vydání obou v. Novotný, Husova koresp. č. 33 A B str. 102—104.

Nedbaje toho, Hus v ohlášený den skutečně přednesl v kolleji svoji Posicio contra Anglicum Stokes, obranu klidnou a důstojnou, ale zároveň velmi účinnou.[1] Již úvodní vystoupení Husovo jest příznačné. Ohlašuje se sebevědomě jako nejmenší z kněží, ale přece v naději kněz páně, domorodý obyvatel nejkřesťanštějšího království Českého a poddaný nejjasnějšího krále Václava, zároveň pak chovanec a žák university Pražské, již tím legitimuje své vystoupení. Vylíčiv, jak došlo ke sporu, uznává za svou povinnost ujmouti se cti university Oxfordské, jež knihy Wyclifovy čte od třiceti let, i Pražské, jejíž členové — mezi nimi řečník sám — znají knihy jeho od dvaceti i více let.[2] Přecházeje pak k dnešnímu vykrucování Stokesovu, břitce ironisuje také jeho i Cluxův pokus prohlásiti Wyclifa za Němce — při záští, které právě z německých kruhů na české wyclifisty se šířilo, byla to jistě vítaná zbraň: »Nechť jsou rádi Němci z tak dobrých novin a poselství takovému nechť dají mnohé dary.« Ale není nesnadno vésti důkaz, že Wyclif jest Angličan, nabízejí ho jeho vlastní spisy. Angličané tvrdí, že celou bibli přeložil do angličtiny, a on sám ve svých dílech, jež Hus uvádí, praví, že tu latinsky vykládá, co dříve vyložil po anglicku. Ale vzpomíná také — a zde brání již i své činnosti proti nevlídnému oku závistníků a nepřátel, — jak dovedl Wyclif této své činnosti hájiti proti útokům nevědomých a lakomých kněží.[3]

A znaje se důstojně ke spisům Wiclifovým — vedle Dialogu, menšího Dekalogu a De triplici vinculo amoris, z něhož cituje, jmenuje také spis De veritate sacre scripture, — zná se hrdě a důstojně také k Wyclifovi samému. »Já však nevěřím a nepřipouštím, že by M. Jan Wyclif byl kacíř, ač toho ani

---

[1] Tištěna v Op I, 108—110

[2] Jest to známé místo, o němž byla řeč již svrchu (srovn. I str. 58 n., pozn 4); nestačí dosti často proti omylům stále se opakujícím upozorňovati, že zmínka o třiceti létech týká se university Oxfordské.

[3] Činí tak známým odkazem na spis De triplici vinculo amoris, kde je řeč o možnosti, že královna Anna má bibli českou, německou a latinskou. Loserth, Hus und Wiclif 23 n, aby rozmnožil (zbytečně) řadu míst »odňatých« Wyclifovi, klade text De triplici vinculo a Husův vedle sebe. Ale Hus zde přece Wyclifa výslovně cituje, čehož nelze zakrýti ani strojeným podivením že o Anně nenašel Hus slov vřelejších. Nemohl tak učiniti právě proto, že běží o citát výslovně označený, na němž nebylo lze měniti.

nepopírám, ale doufám, že není kacíř, poněvadž ve věcech skrytých má se o bližním raději souditi s lepší stránky.«

K naději, že Wyclif není odsouzen, vedou řečníka slova Písma a mezi nimi i příkaz lásky k bližnímu, jeho pověst, již má u dobrých kněží, na universitě Oxfordské a vůbec v lidu, arci ne u špatných, lakomých, nádherných a rozmařilých prelátů a kněží, dále jeho spisy, jimiž se snaží všecky přivésti na cestu Kristovu, jeho protestace a jeho láska k zákonu Kristovu. Bylo by pošetilé z toho, že v Anglii, Francii, v Čechách mnozí preláti a kněží mají ho za kacíře, souditi, že vskutku jest kacíř; vždyť v říši tatarské a turecké nemají Krista za Boha, a přece jím býti nepřestává, a ve Francii mají anglického krále za nespravedlivého člověka a v Anglii francouzského, aniž jedni mínění druhých uznávají. Ani spálení knih nic nedokazuje, neboť také bible a knihy Řehořovy byly spáleny a odsouzen byl za kacíře i Jan Zlatoústý. A stejně by musil protivník připustiti, že kacířem byl ochránce Wyclifův vévoda Jan Lancasterský, což by se — Hus dobře odráží námitku o neutrální půdě — v Anglii tvrditi neodvážil ani Stokes, ani Clux.

Vyvrátiv pak dovedně námitku o kacířství Wyclifově definicí Augustinovou, jež žádá i tvrdošíjnosti, popírá i tvrzení, že by v Anglii platil Wyclif za kacíře, listem Oxfordským, o němž by Stokes musil dokázati, že není pravý a viniti své krajany z podvrhu, k čemuž sotva bude míti odvahu; a upozorniv, že by měl své tvrzení o nebezpečném vlivu knih Wyclifových na čtenáře přednésti v Oxfordě, končí zmínkou o četbě Aristotela a j. i hojnými autoritami svoji vítěznou argumentaci.

Uhýbání Stokesovo po tomto vystoupení Husově musilo se jeviti jako útěk, vyhnuv se disputaci, byl poražen. A svou porážku trpce cítě, neopominul se pomstiti. V Kostnici byl to Stokes, jenž, připomínaje i jindy Husovi jeho závislost na Wyclifovi, troufal si tvrditi, že v Praze viděl traktát Husovi přičítaný, jímž hlásána remanence; a třebas Hus právem směl ho usvědčiti ze lži, svou úlohu žalobu vykonala . . .

Ale také proti domácím protivníkům ukázala se potřeba obrany. Veřejně ovšem neměl nyní nikdo odvahy vystoupiti, žalob zatím nebylo třeba novými nepravdami rozmnožovati — o to pečoval u kurie Michal de Causis, — ale aspoň v zaku-

klení bylo lze raniti a rozčiliti. Podnět dalo Husovo kázání na slova Lukášova, kde Ježíš plakal nad Jerusalemem, věště jeho zkázu, nepochybně dne 16. srpna 1411 ráno promluvené.[1] Když odpoledne toho dne Hus sestupoval s kazatelny, nalezl list sobě určený. Chtěl-li tak přítel nějaký nebo nepřítel pravdy Husa s obsahem listu seznámiti, Hus nezvěděl,[2] ale o účelu listu samého nemohlo býti pochybnosti.

Pisatel vyčítal Husovi, že, pokoušeje se zničiti kněžstvo, ničí zákon boží, jak dnešním kázáním učinil, připustiv, že světské moci náleží napravovati kněží, přičítaje zkázu Jerusalema vinám kněží a prohlašuje za zlehčovatele kněží hříšné, nikoli však neposlušné.

Zdá se, že Hus tušil pisatele, aspoň některé narážky na úřad a snad i zevnějšek protivníkův prozrazují, tuším, že myslil na generálního převora kajících bratří a inkvisitora Maříka Rvačku, v němž již současníci autora viděli,[3] nejspíše však viděl v něm pouze mluvčího celé skupiny.[4] To, zdá se, přispělo k tomu, že na námitky neodpověděl hned, nýbrž až po nějaké době, vyčkávaje snad útoků dalších. Buď jak buď, bez odpovědi dlouho tyto výtky zůstati nesměly; Hus byl jimi dotčen na místě nejcitlivějším, výtka, že kazí zákon boží, nemohla mu býti lhostejna, zvláště když protivník, zneužívaje politického pozadí jeho sporu se Zbyňkem, neváhal sáhnouti přímo k ne-

---

[1] Čas, kdy toto kázání promluveno, není bezpečně zjištěn, obyčejně volí Hus toto théma na neděli 10. po sv. Trojici (srovn. Novotný LFil. 1900 str. 491); v t. zv. Betl. kázáních III B 20 f. 249b—251 čte se k této neděli kázání na toto théma. Citáty z Bedy, Řehoře a Chrisostoma, jichž se Hus v traktátě dovolává najdeme tam skutečně, a také ku zmínce o králích, ač tam rozvedena není, byla příležitost. Snad ji tedy Hus připojil teprve mezi řečí.

[2] Hus praví (Op. I, 135): mox immediate post prandium, nescio, si veritatis amicus vel emulus, mihi ad cathedram in sermone posuit in contrarium infra scripta což se patrně vztahuje na toho, kdo list položil.

[3] Rkp. Vyšňobrodský č. 83 na př jmenuje Rvačku výslovně (srovn. Novotný na uv. m. 491 a níže zde). Že také Hus na Rvačku myslil, soudím na př. z těchto slov f 135: occultus veritatis impugnator vel *inquisitor;* f. 144 (mylně místo 139) praví se: iste adversarius forte propter magnum nasum non vidit, což by mohla býti narážka na zevnějšek protivníkův, ač ovšem také může býti míněno obrazně.

[4] Op. I f 141: adversarius cum suis complicibus; f 143': Et patet, quod iste adversarius in scribendo fuit vicarius aliquorum vel alicuius, ač zde to má přízvuk ironický.

pravdám. Nejspíše během září[1] Hus odhodlal se odpověděti, ovšem veřejně.

Jeho Replica contra occultum adversarium[2] náleží k nejskvělejším prácem Husovým tohoto druhu.[3] Úloha Husova byla ovšem usnadněna plochostí a slabostí námitek protivníkových, jichž vyvrátiti nebylo nesnadno. Ale hluboká učenost theologická, již protivníka nekonečně přečnívá, břitké vedení dukazu a bystré ovládání materiálu biblického i patristického nejsou jedinými přednostmi práce této, již uchvacující opravdovost a mužná přímost povznáší nad pouhý šťastný projev polemický a činí z ní projev vůdce strany reformní, projev, jemuž ani občasné ironisování protivníka neujímá na závažnosti.

Dotknuv se vtipně nedostatků již počáteční argumentace protivníkovy, uvádí Hus, o které autority opíral se ve svém kázání, a dokazuje, proč nutno připustiti vliv moci světské; vedle jiného i nedávná minulost svědčí proto: »Mínění toto prováděl v praxi svaté paměti císař Karel, král český, když rozpustilé kněží donucováním krotil, zákona božího chránil a kazil jeho protivníky. A za to mu dal všemohoucí Bůh štěstí pozemské, úctu světa a moc časnou, a jak pevně věříme, po smrti dal mu království slávy věčné«; ale potvrzují to i četné výroky církevních autorit: Augustin, Řehoř, Lev.

A v zápětí, přecházeje k vyvrácení námitek podle slov filosofových, že třeba nelhati a lháře usvědčiti, všímá si nejprve domnělého kažení zákona kažením kněžstva. Podle vývodů protivníkových bylo by nutno říci, že také Kristus kazil zákon boží a tedy právem byl ukřižován, neboť také on, jak protivník tvrdí, kazil kněžstvo židovské.

Ale pokud jde o čest a svobodu duchovenstva, o nichž praví protivník, že je Hus ohrožuje, odpovídá Hus nadšeně: »Volám za svědka samého pána pravdy, že z plna srdce za tím účelem káži, aby kněží podle slov vikáře Kristova (1. Petr. 2, 16) byli, jako svobodní, však ne jako zástěru své zlosti majíce svobodu, ale jakožto služebníci boží.' Avšak svobodu

---

[1] Obvyklé datování (podle závěrku v Op. I f 143') na 10. únor 1411 zvíklal Sedlák St. tex. II, 351 n.

[2] Tištěna v Op. I f 135—143'.

[3] To jest nucen připustiti také Sedlák, Hus 215.

kněžstvu škodlivcu, v níž kněžstvo snaží se býti svobodno, aby, ať se jakkoli proviní proti Bohu, proti králi, nebo proti každému jinému knížeti nebo proti kterémukoli člověku, nebylo za to nikterak světským ramenem trestáno, tu svobodu snažím se na kázání, pokud mohu, kaziti, poněvadž taková svoboda podle slov vikáře Kristova Petra jest zástěra zlosti, kterouž to zástěrou duchovenstvo hledí svou zlost zakrýti . . .«

Vyvraceje námitky další a háje stanoviska svého, má ovšem Hus častěji příležitost upozorniti na nespolehlivost důkazů protivníkových a podávati skvělé doklady své vyčerpávající znalosti bible i výroků, jimiž povinnost světské moci k trestání neposlušných kněží jest prokázána — a postup krále Václava v posledním sporu dochází, arci právem, zásadního souhlasu Husova. Běží právě o dovolenost stavení služeb božích z příčin světských, jakou jest zastavení důchodů kněžských. A již z té příčiny musí hlavní váha polemiky ležeti na této otázce, zvláště když si zde protivník — snad jen nejapnou stylisací, jíž však Hus obratně využil — dovolil zřejmou nepravdu, vině Husa z výroku, že sice hříšní kněží jsou zlehčovatelé, nikoli však kněží biskupa neposlušní. Hus konstatuje, že výslovně odsoudil kněží neposlušné biskupa v jeho dovolených rozkazech, ale zjišťuje, oč šlo, o to totiž, zlehčili-li rozkaz biskupův ti, kdo odvolavše se proti jeho neoprávněnému zákazu služeb božích, po tomto svém odvolání bohoslužby konali. Spor týká se posledních událostí za Zbyňka, kdy strana Husova a v jejím jméně Páleč a patrně i Hus sám dokazovali, že nezlehčili nařízení Zbyňkových ti, kdo po odvolání sloužili: »A podnes čekám odpovědi«, dodává Hus, vysvětliv dříve, že především jest dbáti toho, co nařizuje Bůh, »od těch, kdo praví, že ti, kdo v době interdiktu sloužili po odvolání, zlehčovali, a ne ti, kdo nedbají interdiktu Kristova«.

Již tím dotýká se polemika také křesťanské praxe, z níž v další části Hus, vyvraceje námitky protivníkovy, zdůrazňuje, arci úplně katolicky, nutnost řádného života jakožto podmínku k vykonávání úřadu kněžského, jehož platnost ovšem na životě knězově nezávisí, ale jehož důstojnost a zodpovědnost téměř samozřejmě řádného života vyžaduje, vyvraceje opět s neobyčejným zdarem nejapné výklady Maříkovy.

Tušil-li Hus opravdu, že »skrytý protivník« nemluví jen sám za sebe a ze sebe, mohl se asi záhy přesvědčiti, že se nemýlil. Tytéž důvody, kterými byl pohnut k svému listu zakuklený, ale nám známý protivník Mařík Rvačka, přiměly asi i jiného k vystoupení podobnému, jenž sice měl odvahu vystoupiti plným jménem, byl to M. Hašek, ale jehož jméno zůstává pro nás prázdným zvukem.

To, že svůj projev plným svým jménem zahajuje, jest však jediné, čím se od anonymního listu Maříkova prospěšně liší, jinak stojí hluboko pod ním. Byl-li list Maříkův při vší neupřímnosti aspoň šetrný, list Haškův jest prostě hrubý od začátku až do konce, chtěje asi tím vyvážiti svou vnitřní prázdnotu. »A já Mistr Hašek, pravím tobě, Huse, žes málo četl, a četl-lis, nesrozuměl jsi, a srozuměl-li jsi, ze zlosti nechtěls držeti«, oslovuje Husa, dokazuje důvody málo závažnými neoprávněnost světské moci nad duchovními, nemoha se arci obejíti ani bez zkrucování; vytýká Husovi, že nedbal kletby arcibiskupské ani papežské, aby po novém zkroucení a hnusně nevkusné etymologii (Hus interpretatur festinans in ruinam) zakončil touto ušlechtilou duchaplností: Hus škodný pták před sebou hryže semena ústy, pod sebou nohama zašlapává a za sebou lejny poskvrňuje všecko, tak že nic dobrého neudělá chodíc. Tak smrad tohoto Husa a jeho špatné nauky smrdí po celém křesťanstvu[1] . . .

Sotva lze pochybovati, že také tento výplod zloby protivníků vešel ve známost Husovu, ale že Hus neuznal za dů-

[1] List Haškův mně dávno známý a dochovaný v několika rkpech, vydal podle jednoho Sedlák, Několik textů 1, 12—14, ač ne bez chyb. Nyní v. Novotný, Husova koresp. č. 38 str. 114—116. Pisatel zůstává neznám; myslití na M. Haška z Roudnice čili prý faráře toho jména u sv. Jakuba menšího, jak chce Sedlák, není důvodů. Rovněž tak není nutno spojovati list s kázáním Husovým, pro které mu psal Rvačka ač jest to pravděpodobné; v listě samém o kázání není zmínky, nemusí tedy nutně býti současný s listem Rvačkovým, nýbrž něco pozdější — ani důvod, že se v rkpech vyskytuje za Maříkovým, není rozhodující, a nemůže tedy, jak chce Sedlák, Hus 216 pozn. 1, jeho zmínka o klatbě papežské býti pomůckou k určení traktátu Contra occultum adversarium. Nebylo by nemožno že jest něco pozdější (asi z února 1412), a že Hus teprve po něm urychlil svou odpověď Rvačkovi, Haška ignoruje. Arci byly-li oba opravdu psány současně, nebo v době blízké, jest povznesená nevšímavost k Haškovi tím výmluvnější.

stejné sebe zabývati se jím. Na něco podobného bylo i v této době, jež se nestýchá hrubších výrazů, povznesené mlčení odpovědí nejvhodnější . . .

Někdy však bylo záhodno vystoupiti proti přepiatostem, jimiž moc duchovních, vlastní vinou podrytá, pokoušela se povznésti sebe, i když nebyly osobně namířeny proti Husovi, ale že toho žádalo vůdčí jeho postavení a šlechetný účel jeho života: vésti lid k životu podle přikázání Kristových.

Bylo-li, jak jsme právě viděli, dosti těch, v nichž činnost Husova budila odpor a nelibost, ještě více bylo těch, kteří k němu vzhlíželi s obdivem a důvěrou. Již nyní lze mluviti vedle jeho odpůrců o jeho přívržencích. A byla-li to jeho činnost kazatelská, která mu podmanila Prahu, jeho činnost literární zjednávala mu přívrženců na venkově. Vedle jiných četných dokladů, o nichž na základě jeho korespondence stala se již dříve zmínka,[1] nelze pominouti ani jeho listu psaného do Loun,[2] který rovněž výmluvně svědčí o horlivé a účinné práci Husově k povznesení křesťanského života. Vyvíjel se tak poměr oboustranný. K Husovi již dříve obraceli se mnozí o radu a poučení, nyní pak přistupují styky ještě užší, spojení stává se vnitřnějším a důvěrnějším, z venkova docházejí Husa zprávy o duchovním životě přívrženců směru opravného, o jeho poruchách a jeho rušitelích.

Zejména město Plzeň bylo asi záhy získáno opravnému směru — zde zajisté nejbolestněji pociťujeme nedostatek pramenů a zejména zpráv o kněžích, kteří zde v opravném směru působili; vzhledem k tomu, že po několika letech ovládá Plzeň krajní stoupenec novot„ vášnivý Václav Koranda, bylo by zajímavé i důležité vědětí, zda snad již tenkráte v duchu Husově zde působil; bohužel, ač jest to možné, ani k domněnce prameny nestačí.[3] Ale město samo snahám reformním

[1] Srovn. na př. svrchu jeho listy jednotlivým šlechtickým nebo kněžským přátelům (Janovi Bradáčkovi a p.).

[2] Zachován jen v Norimberském vydání, odkud P a l a c k ý, Docum. str. 10—11 č. 5, N o v o t n ý, Husova koresp. č. 16 str. 54—56.

[3] J. S t r n a d, Dějiny kl. Dominikánského v Plzni, Prg. G. Plzeň 1896 míní, že Koranda byl původcem výstředních kázání, proti nimž se Hus obrací v druhé části listu; ale to není možno (v. N o v o t n ý, Listy Husovy 17, pozn. 1), spíše bylo by lze mysliti na něho jako na původce ohrožených snah reformních. V listě Korandovi psaném brzo po r. 1417 (Docum 634), praví se o tomto kazateli Plzeňském:

bylo získáno úplně, takže mohlo platiti za vzor vší České zemi. Působení horlivých kněží sama správa obce vycházela vstříc, dbajíc pořádku ve městě zákazem her i zakročováním proti hříchům také kněžským.[1]

Snad právě to dalo podnět k nějakým různicím, o nichž sice nejsme zpraveni, ale v nichž snahy pokrokové byly ohroženy. Proto asi v druhé půli r. 1411 Hus, zvěděv o tom — jistě nemůže býti výmluvnějšího dokladu o jeho tehdejším postavení ve hnutí, — krásným listem, plným ducha křesťanského, pokusil se zabrániti další újmě dobré věci.

Ale dříve ještě, než list odeslán, došly zprávy nové — i to zajisté svědčí o stycích neobyčejně živých — a pohnuly ho k napsání dodatku, jenž rozsahem rovná se listu samému, a obsahem má vyvrácení několika nestoudných tvrzení, k jakým zhoubný duch tehdejšího církevnictví sváděl.

Bylo žalováno, že kněží brání čísti »čtení« v jazyce lidovém, česky nebo německy — a jistě ohlasem toho jest příslušné místo v odpovědi Husově Stokesovi, jako také jindy dovedl Hus tohoto nábožensko-národního požadavku skvěle hájiti. Ale ještě povážlivěji zněly výtky další. Jakýs kněz kázal, že ten, kdo smrtelně hřeší, není sluha nebo syn ďáblův, poněvadž, jsa jako člověk synem božím, nemůže zároveň býti synem ďáblovým, ano o kterési primici řekl o novosvěcenci, dokud nesměl sloužiti mše, že byl synem božím, ale nyní stává se otcem a stvořitelem, a že nejhorší kněz jest lepší než nejlepší laik.

Hus diví se, že se nikdo proti těmto bludům nepostavil[1], neboť jako kněz má směle kázati pravdu boží, tak jest po-

---

Ante enim pauca tempora, dum Corande nomen fuit auditum, omnes laudabant omnesque affluebant, mirantes verba et huius constanciam atque veritatis zelatorem. Ale k bezpečnému soudu ani to nestačí. — O Plzni, zejména o národnostních poměrech, srovn. Strnad, PAM IV 137 n; 193 n, 247 n.

[1] „Ó, proč nepomníte, že ste byli příklad dobrý vší České zemi v sjednání dobrém, v slyšení slova božieho, v stavení zlosti? ... Kam chcete dieti svú dobrú pověst, jenž jest takto vzněla: Plzněné jsú najsvornější, město své řádně zpravují, slovo božé milují, pudie ven kněžské ženy a ruffiány, kostky sú stavili a jiným městám dobrý příklad dali«, praví Hus v listě svém (Palacký, Doc. 24 n, Novotný, Husova koresp. str. 105—106), z něhož také patrno, že došlo k nějakým převratům v té příčině.

vinností laika hájiti jí, a dovodiv bystře oprávněnost českého i německého čtení (slyšíme tu známé důvody Husovy, z nichž některé znal již Štítný), stručně, ale vážně a ovšem hravě vyvrací nehoráznosti ostatní, jež právem zve »kacířstvím«.[1]

Husovi ovšem výroky toho druhu nebyly neznámy a znal také vedle jejich příčin — hořečné touhy povznésti tímto způsobem upadající vážnost kněžstva — jejich literární pramen, kompendium »Stella clericorum«, proti němuž již jindy odmítavě se vyslovil.[2] Věrným Plzňanům stačilo ovšem krátké odmítnutí listem vyslovené. Ale vůči učené veřejnosti bylo nutno takovéto podvodné zavádění pravé zbožnosti vyvrátiti způsobem důstojným, a Hus učinil tak polemickým spisem Contra predicatorem Plznersem patrně brzo po listu Plzeňským a jistě ještě před koncem r. 1411 napsaným.[3]

Všímá si zde jenom tří oněch neslušných výroků (bez prvního), na nichž v kruzích učených záleželo nejvíce, a jeho odpověď jest tu důstojnou a proto neobyčejně účinnou obranou pravého ducha křesťanského. Odmítnutí článku, že žádný hříšník není synem ďáblovým, jest dlouhá řada citátů biblických, svědčících znovu o značné Husově znalosti Písma a vedoucích k závěru, že tvrzení takové jest kacířské, jistě zcela odůvodněnému, třeba i zde stojí Hus pod vlivem predestinačního mínění Wyclifova.[4]

Ještě šťastnější jest polemika proti druhým dvěma článkům. Hus opírá se zde z části o své starší práce a kázání,

---

[1] List otiskl Palacký, Doc. 24—27. Novotný, Husova korresp. č. 35 str. 104—108. Novotný Listy Husovy str. 16 klade ho do května 1412, a jeho mínění bylo přijato; poněvadž však list souvisí s latinskou odpovědí onomu kazateli, která náleží do r. 1411 a nikoli 1412, jak bývala kladena dříve, náleží také list, jenž s ní vykazuje četné slovné ohlasy (v. níže), patrně asi do září—října 1411.

[2] V kvestii Utrum in transsubstanciacione, Op. II, 340, jež přešla do Výkladu Sentencí (Flajšhans, 571 n.).

[3] Tištěn v Op. I, 144—148 s vročením »anno MCCCCXII«; že však náleží již do r. 1411, ukazuji v exkurse zde vzadu připojeném.

[4] Sedlák, Hus 226 ovšem praví: »První výrok nazývá Hus *kacířským* nesprávně neboť kazatel jej mínil v jiném smyslu, než jej pojímá Hus«; škoda jen, že nepověděl, odkud to zvěděl, z odůvodnění, které onen kazatel sám připojil, toho dokázati nelze. Ale dejme tomu, ani pak nelze říci, že by označení Husovo bylo nesprávné, a důkazy jeho jsou při všem wyclifském zabarvení nezávadné.

a vylčív, v jakém smyslu lze rozuměti slovu »creare«, usvědčuje ovšem hravě ony moderní »stvořitele« z podvodu, aby s neobyčejným zdarem a vtipem, mimo jiné i dlouhým citátem z domnělého Ovidia, ujal se boží rodičky proti jejím zlehčovatelům. Není divu, že tato část, zejména její účinný, i v traktátě znamenitého řečníka prozrazující protiklad ve srovnání vzorné matky boží se zvrhlým knězem, na kázání v Betlemě posloužila také později.[1]

Rozumí se snad samo sebou, že tím vším věhlas Husův vzrostl. Hus nyní stal se a jest opravdu vůdcem obrodného hnutí, oči všech vzhlížejí k němu. A jeho význam vždy ještě musil růsti jeho činností, stále stejně mnohostrannou a stále stejně pečlivou i svědomitou, ano právě nyní, u vědomí zodpovědného postavení vůdčího, snad ještě rozvážnější a zásadovější.

Tuším dne 3. listopadu r. 1411 měl Hus kázání na thema Dixit Martha ad Ihesum (Joh. 11, 21), které vzrostlo opět v projev značné váhy.[2] Vychází v úvodním výkladě ze dvou kázání Wyclifových, ale nesleduje jich dlouho ani bez přerušení. Vedle reminiscencí na Husův vlastní výklad Sentencí, již zde se vyskytujících, najdeme tu i Waldhauserovské srovnání lakotných kněží s krkavci číhajícími na mrtvolu, zejména však krásně a se strhujícím zápalem přednesené horlení proti obvyklé pompě při pohřbech, proti zbytečnému množení vigilií v domě zemřelého boháče, jež vede ne k zbožnému pění žalmů, ale k povrchnostem a ledabylostem podle platu, proti nádherným průvodům na pohřbech bohačů, proti přílišnému vyzvánění, proti nákladům s tím spojeným, proti volání četných kněží, proti nepořádnému hromadění mší, proti nemírnému a neprozíravému udílení almužen při této

---

[1] V kázání asi v březnu 1412 konaném a v musejní Postille XII F 1 f 23—23' zachovaném Hus celé partie tohoto spisu doslovně opakuje; v. níže při r. 1412.

[2] Tištěno v Op. II f 48'—53'; pokud jde o prameny, Loserth téměř bezpočtukrát (MVGDB XXIV, 413 n, Zeitschr. für Kirchengesch. IX, 548, ve vydání Wyclif Sermones I str. XXIII n.), upozornil, že Hus užil kázání Wyclifova na totéž théma (Serm. IV, 11 n.), ale nutno dodati, že měrou celkem nepatrnou. Důležitější jest upozornění jež učinil Sedlák. Hus 217, že užito i kázání Omne, quod dat (IV, 89 n.); to se ozývá hojněji, ale i tak nedosahuje užití rozměrů příliš značných.

jediné příležitosti, jímž se jen sváry plodí, proti hodům po pohřbech, proti krácení mší (requiem) a komolení žalmů nad mrtvolou, proti nadbytku svíček, proti 30 mším a neřádnému smlouvání o ně, proti svolávání kněží z kolika far, jímž se zanedbávají bohoslužby ve farních osadách a kněží svádějí k nemírnému jídlu a pití a všemu, co s tím spojeno — tedy proti všemu tomu zevnějškovému duchu zvrhlého církevnictví, v jehož odmítání a potírání naše náboženské hnutí se zrodilo a své tradice si vypěstovalo.

A vraceje se opět k Wyclifovi při úvahách, pokud a proč zvláštní slavení památek zemřelých jest oprávněno, vyvrcholuje zde své horlení úchvatnou apostrofou sv. Augustina, opíraje se o myšlenku také Štítnému běžnou, že obdarování kostela nemá se díti na ujmu chudých a příbuzných. Uvádí výrok Augustinův: chce-li kdo vyděděním syna obohatiti kostel, ať hledá jiného biskupa než Augustina, nenajde ho, s boží pomocí, a dodává: »Ó svatý Augustine ... kdybys to řekl v našich časích nyní? ... A kde jest nyní Aurelius? Kdyby něco z kostelního jmění navrátil dědicům, nebyl by již pokládán za svatého Aurelia, nýbrž za nejprokletějšího kacíře«.[1]

Dostav se tím k otázce přímluv za mrtvé a existence očistce, Hus je vykládá, opíraje se o své Sentence, úplně po katolicku, ale právě proto v naprostém odporu proti praxi soudobé církve, vraceje se ovšem i zde k tradicím domácího hnutí. V několika obměnách vrací se tu myšlenka, že jest bezpečnější řádně žíti, než očekávati po smrti osvobození přímluvami jiných, že kdo chce zemřelým pomoci, musí sám řádně žíti, že není dovoleno pro mrtvé zapomínati živých, že vyvyšováním přímluv jest lid zaváděn k jejich přeceňování a menšímu cenění vlastních povinností, jak myšlenky tyto, soudobým stavem církve vzbuzené, v domácím hnutí našem dávno zdomácněly.

Toto praktické úsilí, tento odpor proti zevnějškovému formalismu církevnickému nedá se utajiti, projevuje se mimo jiné nesouhlasem se zavedením »mše za mrtvé« (requiem) pro oběry — Hus ví, že k jeho zavedení došlo teprve později,

[1] Op. II, 50.

ač určité doby nezná,[1] — a vrchlí v odporu proti přeceňování 30 mší za mrtvé, proti němuž již v Betlemských kázáních r. 1410 i dříve horlíval.[2]

Hus několikrát výslovně se chražuje, že nezamítá slouženi třiceti mší za mrtvé vůbec[3] — v tehdejší době i to bylo by stačilo k obvinění z kacířství, — ale odmítaje zejména hanebné svatokupčení a smlouvání o ně, ukazuje, že samo ustanovení jejich jest původu nejistého, jako ovšem každému opravdovému člověku zvyklost sama při tehdejší praxi nemohla býti sympatickou, a jako Hus již dříve často na její slabé stránky, žádající nedůvěry k celé zvyklosti, ukazoval.[4]

Nedávná zkušenost činí ho však prozíravějším — v posledních žalobách Protivových ozvala se výtka, že zlehčuje sv. Řehoře, a snad již tenkrát zkrocené zprávy o tom ústně

---

[1] Op. II, 51': tunc enim . . non requiem sanctorum solempnitatem propter offertorium amoveret . . . ; f 52: Quale vel quod misse tunc perfecerunt officium, nescio, quia (ut puto) adhuc non erat requiem adinventum.

[2] Na př. III. B 20 f 5'a.

[3] Op. II, f 51': nec per hoc missarum volo in aliquo detrahere sacrificio . . . f 52: non dissuadeo triginta missarum ministerium, sed opto, ut non solum triginta, sed quotquot mihi deus concesserit missas digne celebrem pro mortuis

[4] V t. zv. kázáních Betlemských Hus několikrát vyslovuje se o očistci, připouštěje jeho existenci (na př. hned v dušičkovém kázání III B 20 f 4 a, 4' b, nebo f 83 a, 115 a, 241' a, 242 a) a také katolicky pravověrně připouští i možnost přímluv za mrtvé (f 3' b — 4 a, nebo f 242 kterážto celé kázání jest tomu věnováno), ohražuje se toliko proti hrubému pojímání toho, na př. f 189' a: Et ergo stulti sunt qui dicunt: Poprossme boha za wešky siré duše, ješto nemají zvláští prozby, jediné obecné požívají. Stulti nesciunt, quia si tales mortui sunt sine peccatis mortalibus, quia non sunt siré duše.« Ale zvyklost 30 mší, zavánějíc vždy svatokupectvím, netěší se jeho oblibě; f 77 a: Eodem modo peccato Scariothe peccant omnes vendentes quecumque sacramenta sive XXX[a] missas ementes vel vendentes; f 110 a Bůh řekl ženě cizoložné: Jdi a nehřeš více: Ecce penitencia firmissima a deo tradita in ewangelio, qua nullus potest dare meliorem. Non dixit: appreciare triginta missas vel ieiuna triginta sex annos . . . A ovšem hodí se mu dobře potírati tím pošetilé tvrzení, že každá mše někoho vysvobodí z očistce (jak činí i v kázání Dixit Martha, Op. II, 52); srovn. f 5'[a]: Nam si hoc esset verum, tunc errant, qui triginta missas exigunt legi pro animabus suorum defunctorum, ex quo secundum eos talis defunctus una missa posset liberari . . . Třicet mší odmítá Hus již v kázání Diliges dominum (Op. II f 30' v. svrchu díl I str. 155), i jindy.

šířil vášnivý Štěpán Dolanský. Proto Hus ohražuje se výslovně proti možnému pokusu podobnému na základě jeho nynějších pochybností,[1] ale přes to upozorňuje na některé záhady, které domnělé ustanovení Řehořovo činí nejistým, a na závady s tím spojené.

Netají však také, že mimo 2. knihu Makabejskou, která však Židům neplatí za kanonickou, není dokladů v Písmě pro existenci očistce, čímž arci ničeho nemění na svých vývodech předcházejících.[2] Ale tu, praví Hus, jistě běží o svádění kněží, jak toho zvláště pádným dokladem lživá kniha »Stella clericorum« se svým domnělým, ale nedoloženým výrokem Řehořovým, že každá mše způsobuje obrácení jednoho hříšníka a osvobození aspoň jedné duše z očistce.

Hus s plnou silou své opravdovosti obrací se proti tomuto lživému tvrzení, rozšiřuje a prohlubuje důvody, již dříve uváděné. Tím však zároveň dostává se dále. Stoje i nyní na stanovisku pravověrném a odmítaje tedy, jako vždy jindy, mínění Wyclifovo, že hříšný kněz neposvěcuje, poutavě a poučně dovodí rozdíly mezi důstojným a špatným sloužením i přijímáním svátostí, aby tím patrněji mohl zdůrazniti potřebu řádného života, a zakončuje závěrem, že při pohřbech nutno odstraniti, co zbytečného, jako jest marná sláva, lakomost kněží, zbytečná péče, přílišná důvěřivost, marné svádění a každý smrtelný hřích u těch, kdo chtějí zemřelým přispěti.[3]

Svědčí jistě o úplném nepochopení tohoto významného kázání Husova, stal-li se pokus viniti Husa z nějakého kolísání, anebo tvrditi, že jeho pochybnosti podvracují víru v očistec vůbec.[4] Snad málo kde jinde jeví se Hus pevnější a uvědomělejší nežli zde. Jeho vývody o očistci, přijímající jeho existenci, jsou úplně pravověrné, a jestliže připouští, že v Písmě není výslovných dokladů mimo jediný, nelze přece přehlížeti.

---

[1] Non tamen nego hoc fuisse veraciter, nec eciam assero praví na f 51'.

[2] Opačné tvrzení, které pronáší Sedlák, Mik. z Drážďan (ot. z Hlídky 1914) str. 46 n. (Hus, 217 n), jest úplně nesprávné; srovn. níže.

[3] Op. II, 53'.

[4] Sedlák Hus 217—218 to tvrdí, ale jeho vývody jsou zcela bezcenné, poněvadž jeho východisko jest naprosto pochybené, v. níže.

že v další části není naprosto nic, co by existenci očistce uvádělo v pochybnost, jest to jen hluboce opravdový projev mravního úsilí, jenž má čeliti zhoubným vlivům církevnického systému.

Není náhoda, že také zde Hus stojí na stanovisku neshodném s Wyclifem o platnosti výkonů hříšného kněze.[1] Lze-li skutečně viděti nějaký rozpor mezi připouštěním očistce a vědomím o jeho slabém podepření, nemáme práva domnívati se, že by byl ušel Husovi. Ale pak to není nahodilé, nýbrž úmyslné. A zde právě po mém soudu nutno hledati klíč k porozumění významu celého kázání.

Zase jistě není náhoda, že právě zde nacházíme tolik myšlenkových reminiscencí a snad přímého přejímání (Waldhauserova přirovnání) ze staršího našeho hnutí náboženského. Jestliže však myšlenky před časem probuzené žily a vyvíjely se dále, nelze-li popírati myšlenkové a organické souvislosti vystoupení Husova, třeba také jinými vlivy síleného, s domácím hnutím českým, nelze také nevděti — dospějeme k tomu hned, — že právě v tuto dobu myšlenková a vývojová souvislost tato obrací se intensivněji také k formálnímu sblížení s domácí náboženskou minulostí. Právě v tuto dobu Jakoubek stále více a více vrací se k přímému vlivu Matěje z Janova a jeho ideí a děl.

Odtud, ne-li nutno, jistě ne nesnadno bylo poznati slabý poměrně základ církevního učení o očistci, když také — i když jich nesmíme přeceňovati — přece také nesmíme popírati, že byly u nás známy názory Valdenských i jejich popírání očistce.[2] Ale právě toto poznání mohlo se státi nebezpečným.

---

[1] Toho si Sedlák, Hus 217 n (a již Mik. z Drážďan 46 n) nevšímá vubec, ač to pro posouzení díla jest neobyčejně důležité; mluví-li o »intelektuální nezralosti a slabosti vůle«! nemůže se to ovšem týkati Husa

[2] Sedlák na uv. m. snaží se ovšem tvrditi, že na Husa v tomto kázání působily vlivy Valdenské (čili Valdské, jak nesprávně říká). Ale nemůže býti nejmenší pochybnosti, že příslušný projev Mikuláše z Drážďan zde čerpá z Husa, nikoli naopak (v. str. 22 pozn. 1 a 2) a kdyby mínění Sedlákovo bylo správné, není jednak jisté, byl-li Mikuláš Valdenský, a dále není nejmenší pochybnosti, ač to Sedlák zamlčuje, že u Husa není Valdenského nic, takže by to vše byl musil ze své předlohy vypustiti, což by ovšem bylo novým z bezpočetných důkazů s jakou rozvahou a kritikou svých předloh Hus užíval, což Sedlák jen paušálními slovy hledí popříti

Síla vystupování Husova tkvěla právě v tom, že při všem rozcházení s tehdejší církví a jejím duchem, nebyl ještě kacířem, neodděliv se zejména v nejdůležitější otázce eucharistické od jejího učení, zůstávaje, i když ho nepřeceňoval, na stanovisku církve. Měl nyní, kdy snad již pochybnosti, týkající se očistce, se ozvaly, anebo jistě začínaly klíčiti, chrániti své šlechetné úsilí o mravní očistu rozchodem s církevní orthodoxií v otázce tak podřízené? Kázání Dixit Martha po mém soudu k této otázce odpovídá rozhodným ne. Ač jest si vědom jistých pochybností, Hus přece nevzdává se učení církevního, jemu jest vlastní účel jeho snažení důležitější.

Při velikém cenění bible, jak se v našem hnutí ode dávna vyvinulo, a při zásadě odtud stále více rostoucí, že třeba se tázati, co jest Písmem doloženo a co nic, Husovi jistě poznání, jehož se dotýká při očistci, nebylo lhostejné a má dosti odvahy, přiznati to. Ale tím se nic nemění na faktu, že církev očistec uznává, a že není třeba této její víry se zříkati, poněvadž není škodlivá, dbá-li se potřebných záruk. Buď jak buď, kázání Dixit Martha stává se takto přímo programním projevem, hlásí se k tradicím domácího vývoje, ale pokouší se zároveň — také to jest vlastně v jeho tradicích — určiti mu cestu, aby, nezpronevěřuje se svému přesvědčení, nezabočil dále než nutno pro jeho vlastní a nejvážnější účel, aby neuchyloval se od nynější církve bez potřeby, a právě tím zachoval si možnost pokusiti se o opravu její. I ono popírání známého mínění Wyclifova při závislosti na něm jinde se objevující a při převaze tradic domácích má tu svůj zvláštní význam. Není to projev pouhého wyclifství, nýbrž projev uvědomělého stanoviska vlastního, podepřeného sice Wyclifem a v něm podpory hledajícího i nalézajícího, ale přece odhodlaného jíti cestou svou.

A zdá se, že právě nyní ke všem okolnostem uvedeným přistoupily i přímé důvody, které nutily zaujmouti určité stanovisko. Byly-li to u Jakoubka vlivy Matěje z Janova, které se mohly v daném ovzduší směrem proticírkevním vyvíjeti, přistoupilo snad i to, co vývoj mohlo urychliti. Není nemožné, že právě do této doby padá příchod cizích mistrů, pro odchylné přesvědčení z Drážďan vypuzených, jmenovitě Petra a Friedricha, ale nejspíš také Mikuláše z Drážďan, po-

tom zvláště proslulého.[1] Nevíme bezpečně, které to byly bludy, o nichž slyšíme, že je z Drážďan vyhnaly, snad i oni byli dotčeni valdenstvím, snad nikoli, ale jistě bylo to úsilí o pravdu, třebas jen pravdu s jejich stanoviska, které je sbližovalo s naším úsilím náboženským. Jejich horlivost činila je jistě vítanými — svědčí o tom i příznivé přijetí, jehož se jim dostalo, — ale mužům vědomým svého cíle a neochvějně dbajícím toho, aby jemu bylo posloužено, musilo právě záležeti na tom, aby tuto horlivost udrželi v mezích prospěšného vývoje. V té příčině u Husa nebylo kolísání, jako později, po roce, i nyní, mohl směle prohlásiti: »Non innitor heresi Valdensium,« když mu ošemetný Páleč tuto výtku vrhl v tvář, ale také vždy jevil se pevným ve všem, kde neodkladný vývoj nežádal úchylky.

Nenadarmo kázání Dixit Martha, splniv̌ši v tuto chvíli jistě očekávání, které v ně Hus kladl, také v budoucnosti hrálo značnou úlohu. Když po několika letech, vývoj, arci již pokročilejší a od církve již téměř oddělený, k popírání očistce přece dospěl, mohl Mikuláš z Drážďan ve svém traktátu De purgatorio přejímati celé partie z kázání Husova, aby jimi své popírání očistce podepřel.[2]

Ale stejným, ano ještě větším právem mohli se ho dovolávati zastánci očistce, a Táboři, dospěvše ještě dále, jistě ne

---

[1] R. 1412 jest v Praze Jan Dränđorf, jejich žák; ač ovšem není tím řečeno, že zde byli i oni, jest to přece pravděpodobné, a pak jistě přišli již asi koncem r. 1411 (srovn. Sedlák, Mik. z Drážďan; ot. z Hlídky 1914 str. 4 n, ač ne ve všem správně). Otázka přes dosti značnou pozornost, jíž se jí dostalo, není ještě vyřízena definitivně ani uspokojivě, v. níže, ale nelze se jí zde zabývati. Praví-li však Sedlák, Hus 218 na základě nemožného svrchu mínění o závislosti Husova kázání na Mikulášovi z Drážďan, že je tu viděti »nesamostatnost Husovu a neujasněnost theologických pojmů«, a že Hus nemá »dosti jemnocitu, aby rozpoznal, co jest kacířské«, jest to prostě nepravda. I kdyby Hus byl užil spisu Mikulášova, bylo by právě viděti, že z něho nevzal jediného kacířství! Ale i tak jest patrno, že velmi bystře rozpoznal, kde je učení nebezpečné a vyhnul se mu, kde přijetí nebylo nutné!

[2] Sedlák, Mik. z Drážďan 46 n (Hus 217 n) míní ovšem, že Hus užival traktátu Mikulášova De purgatorio, ale poněvadž traktát pochází z r. 1415, jest nucen přijímati nějaké jeho předběžné zpracování. Ale to jest nejen nepravděpodobné, nýbrž přímo nemožné, poněvadž závislost Mikulášova na Husovi jest patrna na první pohled. Čím chce Sedlák dokázati opak, jest neudržitelné.

bez důvodu směli vytknouti, že svaté paměti M. Jan Hus sleduje zde příliš Tomáše a jiné, ač slabé odůvodnění očistce Písmem přiznává.[1]

Není vinou Husovou, že se vývoj určitými hranicemi spoutati nedal, ale zůstává jeho zásluhou, že mu prospěšné dráhy vytknouti chtěl.

Jest-li kázání toto určeno pro širší veřejnost, neopomíjel Hus v témž duchu pracovati také na universitě. V době adventní (29. list. — 24. pros.) r. 1411 četl nepochybně jakožto bakalář theologie svoji Explicacio in septem prima capita epistole I Pauli ad Corinthios.[2]

Jest to klidný výklad theologický, tuším právě pro toto období činnosti Husovy příznačný. Spisovatel hrdě zná se k Wyclifovi, několikrát jeho spisy výslovně cituje a menší partie z nich vybírá, nebávaje se užiti jména »doctor ewangelicus«, a neváhá ani hlásiti se k jeho predestinačnímu názoru.[3] Ale stejně ve smyslu starých, již od působení Waldhauserova vžitých tradic hnutí domácího horlí proti tanci a kárá nešvary nynějšího života. A není nezajímavé, že se častěji ozve vzpomínka na »primitiva ecclesia«, i když tu někdy vzorem Wyclif.[4]

Na prvním místě jsou to arci hříchy kněžské, jimž věnuje pozornost. Při vysokém mínění, které má o úřadě kněžském a jeho povinnostech i předpokladech,[5] jest tím více zarmoucen, že kněží tak málo jim vyhovují. Naříká, jak o marnosti světské více se prou než laikové,[6] vida v tom největší příčinu úpadku. »V den soudný tito synové [osadníci] budou vhodnými svědky, že jejich prelát jako dobrý služebník a věrný volal je věrně k poslední večeři. A to jest největší útěcha, již má míti prelát z poddaných. Kterýž tedy více se utěšuje ziskem věcí časných, jehož z nich získává, jest zprotivěřilý Antikrist, jenž v ustavičném trestu bude opuštěn.«[7]

[1] Mik. Biskupec, Chr. Tab. (Höfler II, 619).

[2] Op. II, 83—104'; rukopisně nedochována, o době vzniku v. exkurs vzadu.

[3] Na př. Op. II, 84 (citát z Wyclifa) 91'. 95' (citát z Wyclifa), 93.

[4] Na př. f. 84' (z Wyclifa), 98', 100' a j.

[5] Srovn. na př. f. 93

[6] Na př. f. 98: Istum abusum heu, practizant nunc clerici, qui plus quam seculares pro mundi stercoribus contendunt; srv. i str. násl. pozn. 1.

[7] Op. II f. 84.

Neméně ovšem stěžuje si, jak zvláště hříchem proti šestému přikázání se poskvrňují.[1] Nezapomíná však, jako ostatně nikdy, ani na laiky, což jest arci přirozené u toho, komu povznesení křesťanského života bylo nejvyšším cílem.

Někdy ovšem i zde výtky namířené proti všem, přiostřují se proti kněžím, jejichž povinnosti jsou právě těžší. Tak mluvě o pohoršení, rozhorluje se:[2] »V počtu těchto pohoršovatelů jsou všichni křesťané podle jména, kteří na křtu přísahou se zavázali přidržeti se Krista až k smrti, a tu utíkají od něho smrtelným hříchem . . . Ale více ti, kdo s Petrem nad jiné se pánu Ježíši Kristu zaslíbili, jako biskupové, kněží, řeholníci, mniši a mnišky, panny nemnišky a ostatní, již chvalitebnými sliby Kristu se zavázavše, prchají od Kristovy pokory, chudoby i čistoty a veškeré dovolené a svaté poslušnosti. A kolik jest těch, kteří se s Farisey pohoršují nad slovem Kristovým! . . . A jak jsem řekl s Petrem, kdož drží jeho místo, pohoršují se více než jiní, ačkoli tvrdí, že kdyby všichni se pohoršili, oni nikoli. Na důkaz toho jest slovo Kristovo (Jan 10): ‚Skutkům věřte.' Poněvadž tedy skutky kněží jsou lakomství, pýcha a rozkošnictví, více a zjevněji nakažlivé, patrno, kdo o kámen úrazu (pohoršení) hruběji se urazili. Pohoršují pak se někteří, jak řečeno nad slovem Kristovým, jiní nad chudobou . . ., jiní nad čistotou . . ., jiní nad trpěli-

---

[1] f. 99': O qui pensaret, quomodo fornicator ista bona in se destruit, sc. graciam dei, templum spiritus sancti, sanguinem Christi, membrum Christi efficiens membrum meretricis et sic dyaboli, certe fugeret fornicacionem. Et presertim sacerdos, qui debet mundari, ut digne ferret vasa domini, et ut ipsemet vas spiritus sancti et non vas diaboli foret, impletum nequicia sui patris . . . Ex iam dictis patet, quod acute apostolus impugnat fornicacionem, que proch dolor nimis multos inficit, sed gravius clericos, qui debent singulariter ab hoc crimine esse mundi; srovn. i str. předch. pozn. 6.

[2] Op. II. 87. Zvláště konec tohoto místa připomíná silně dikci Matěje z Janova, ale parallely nepodařilo se mi nalézti: — Všem stavům bez rozdílu platí pěkné místo (f. 88): Fugienda est pompa sermonis, curiositas, falsitas, duplicitas, obscuritas, prolixitas, iactancie vanitas, scurrilitas. Pompositas est uti verbis clientum, magistrorum etc., curiositas, tvárnost, est quasi omnium magistrorum et curiensium, duplicitas avarorum, falsitas multorum, prolixitas, dlúhost, multa inaniter loquencium, obscuritas, zatmělost neb zatměnie, grandia loquencium, scurrilitas, oplzlost, est omnium luxuriosorum ociositas, detraccio in verbis est heu valde multorum . . .

vestí... A zkrátka, kdokoli žije jinak než Kristus učil k dosažení spasení, ten se pohoršuje jak nad životem, tak nad slovem pána Ježíše Krista, tak že se Židy Krista ukřižovaného za pohoršení sobě položil, a s pohany tvrdí o něm, že jest pošetilý...«

Ještě více pozornosti věnuje především kněžím ve výkladu slov: ‚Sic nos existimet homo.' Praví:[1] »Kterýžto text může se vztahovati k jednotlivým křesťanům, nicméně případnější jest něco říci služebníkům církve, kněžím a prelátům. Neboť oni mají předně dbáti, aby církev z jejich života měla zřejmý užitek, aby byli zvláštními služebníky Kristovými, rozdělujíce jeho vyšší tajemství, jako jsou kázání, zbožné modlitby a udílení svátostí. Ale je-li v nich život tomu protivný, tu zřejmě lid může mysliti, že jsou služebníky ďáblovými, když přece spasitel řekl (u Jana 10): ‚Skutkům věřte'. Tak i nyní podle skutků lid jest puzen mluviti, tu dobře, tu špatně o kněžích a prelátech. Neboť vidí-li je kázati, zbožně se modliti a svátosti pokorně spravovati, tu propukají ve chválu dobrého. Vidí-li však, že činí opak, tu i dobří obracejí se k hanění prelátů.«

Ale jako sám přiznává kněžím právo a povinnost poslucháče kárati,[2] tak se jí ani sám nevyhýbá, a vyměřiv pěknými slovy povinnosti křesťana,[3] hledí i výtkami na ně upozorniti.

Horlí zejména proti pověrčivé víře v zázraky: »Mnozí křesťané již zázraků hledají více nežli někdy Židé«, a poukázav četnými doklady na škodlivost toho, dodává: »Z toho chci učiniti závěr, že křesťané podle jména hledající zázraků, nespokojeni Písmem Ježíše Krista, mají býti podle slov apoštolových cenění jako Židé zázraků hledající.«[4] Ani jinde neopomíjí nikdy upozorňovati na povinnosti řádného života

---

[1] Op. II, f. 92'.

[2] Op. II, f. 94': Ex ista glosa et verbis apostoli patet, quod prelatus et predicator, spiritualiter tamen, debet nunc charitative et nunc increpative alloqui suum auditorium et ipsum auditorium debet utrumque humiliter acceptare.

[3] f. 92': Quilibet eciam christianus minister Christi esse debet fidelis. Unde oportet quemlibet esse sollicitum, ne sit minister vel servus inutilis, sed utilis...

[4] Op. II, 87.

křesťanského jak u kněží, tak u laiků, klada vždy důraz na stránku praktickou.

Vykládaná slova sama přirozeně vedou také k delšímu výkladu o manželství; Hus, moha se tu opírati o svůj výklad Sentencí, poučuje horlivě o této svátosti, přidávaje zároveň jako vysvětlení i slib do budoucnosti slovy: »Poněvadž tedy tolik nebezpečenství a takové obtíže vyskytují se při manželství, jest třeba, aby o této látce často se lidu kázalo, aby se nepojímali jako pohané nebo jako zvířata.« Jest to nutno, aby ti, kdo se chtějí ženiti, znali účel manželství, aby lidé nezákonné spojení raději se rozešli, aby řádní manželé věděli, jak se chovati, aby vdovci a vdovy věděli, jak se za hříchy dřívější káti, aby panny a vdovy poznaly nebezpečenství.[1]

Neběží mu zajisté o nic jiného, než o zlepšení života, nikoliv o popularitu, nepotlačuje výtek, kde vidí jich potřebu. Tak zejména vylíčiv výhody panenství, praví: »I jest vidětí, že laická bratrstva, jež brání řemeslníku provozovati řemeslo, není-li ženat, jsou proti radě ducha sv., bráníce, aby kdo v jejich řemesle vytrval v nejvyšším stavu t. panictví. A jestliže podle slov Jeronymových . . . nemálo hřeší, kdo, nechav většího dobra, činí menší, jak by nehřešil nemálo, kdo větší dobro úplně vylučuje?«[2]

A snad právě uvědomění důležitosti tohoto předmětu pohnulo Husa, aby věci si všímal ještě dále. Hned 17. ledna 1412 na kázání v Betlemě rozhovořil se o tomto předmětě, jako ostatně i dříve již častěji učinil, když thematem evangelia na to byl přiveden,[3] a nepochybně záhy po té vyložil své názory zvláštním malým traktátem D e m a t r i m o n i o. Jest to vlastně pouhé a jen velmi nepatrné přepracování výkladu epištoly ke Korintským, materiál jest téměř úplně stejný, jen citáty a jednotlivé myšlenky někdy přemístěny

[1] Op. II, 101; že zde také slibuje psáti o manželství, vyčítám z narážky f. 99': De isto plus alibi secundum Augustinum, Hieronymum et Bernhardum; srvn. vzadu exkurs.

[2] Op. II, 104'.

[3] Kázání na druhou neděli po Třech králích (17. ledna 1412) čte se v rkpe Mus. XII F 1 f. 13; při výkladu thématu o svatbě v Káni Galilejské dotýkal se Hus tohoto předmětu i dříve, na př. v t. zv. kázáních Betlemských (III B 20) f. 63' a n., kde se opírá hlavně o svůj výklad Sentencí.

a na konec přidáno i poučení, smí-li manžel propustiti choť svoji pro cizoložství.[1]

Zdá se však, že Husovi samému toto přepracování záhy nestačilo, a že se záhy odhodlal k novému, důkladnějšímu. Snad právě ono kázání ze 17. ledna 1412 přimělo ho k tomu, pravděpodobně nedlouho po té napsal traktát nový, obšírnější, rovněž De matrimonio nazvaný. Látka stejná přirozeně vede k tomu, že se spisy někde stýkají, tu a tam vyskytne se stejný citát, někde se vrací táž myšlenka, ale jinak jest zpracování toto úplně samostatné i co do rozvržení látky, i co do provedení. Účelem tohoto druhého traktátu jest pojednati o manželství se stránek praktických, o nichž jedná podle rozvržení předem položeného a hned předem jisté rozšíření připouštějícího, tak že jest zcela ve shodě s programem, když po vyčerpání čtyř hlavních bodů přidány ještě některé detaily.

Zpracování jest, rozumí se, zcela katolické a při tom nebývale klidné. Látka sama nenabízí arci mnoho příležitosti k výbuchům, mimo jedinou, velmi umírněnou stížnost na nedůstojné někdy nynější slavení svateb nenajdeme vzrušenějšího místa, neboť i tam, kde, mluvě o ustanovení manželství Bohem a tudíž o jeho lepším založení než mnohých řádů, činí tak s klidem přímo vznešeným. Nikdo zajisté nemohl se pohoršiti nad slovy: »pán Bůh manželství nad jiné řády vyvýšil, jako nad řád Kazatelů, bratří Menších, Karmelitánů atd. Předně tím, že manželství sám Bůh ustanovil, jiní však řádové vynalezeni jsou od lidí.«[2]

Zdá se však, že ani toto nové zpracování Husa neuspokojilo docela; všímal si, tuším, jednotlivých možných pochybností i jindy, jež zpracoval zvláštními kvestiemi, jak je

---

[1] Traktát znám ze dvou rkpů. univ. knih., z nichž v jednom připsán výslovně Husovi. Podrobnější data, a zejména, že to není pouhá část výkladu listu ke Korintským svrchu zmíněného, jak chtěl Flajšhans, Lit. čin. 91 (srovn. Novotný, L. fil. 1900 str. 490), v. vzadu v exkurse.

[2] Rkp. univ. knih. VIII E 3 f. 162 (= X D 1 f. 85' b): dominus deus matrimonium super alios ordines exaltavit, sicut super ordinem Predicatorum, fratrum Minorum, Carmelitarum etc. Primo in isto, quia matrimonium solus deus instituit, alii autem ordines inventi sunt ab hominibus.

v některých rukopisech za traktátem, naším nacházíme.[1] K zpracování úplnému, novému však se již nedostal, není jím ani český spis o manželství, jehož složení však náleží dobře teprve pozdější ...

Činnost tohc druhu sama byla způsobilá množiti ještě úctu a oblibu, jíž Hus všecbecně se těšil. A přibývalo-li tu i protivníku, jimž arci činnost tato překážela, dostává se nám dukazu, že také mezi duchovenstvem, i řeholním, bylo dosti těch, kteří dovedli oceniti ušlechtilý ráz působení Husova a jeho umírněnost i při zásadních rozdílech, a rádi se počítali za jeho přátele. Dne 28. února 1412 — den na to byl Hus promotorem M. Jana z Krumlova, snad onoho, jemuž před rokem svůj krásný list adresoval[2] — psán jest list Husův jakémusi mnichu.[3] Jest patrně odpověď adresátu na jeho dotaz, smí-li kněz a zvláště mnich míti nějaké jmění, a Hus zde četnými doklady ze zakladatelů mnišských řeholí dokazuje zvláště o mniších, že nikoliv. »Ale kdyby ani žádný z nich toho nepravil, slib mnicha váže.« Důstojnému projevu zvláštního půvabu dodává svědectví o přátelských stycích s mnichem i jeho spolubratřími. Hus žádá, aby mu podobné doklady, najdou-li se, byly zaslány, a slibuje příležitostně na-

[1] V rkpech za traktátem bývají rozličné doplňky toho druhu, jež pravděpodobně rovněž lze přičísti Husovi (někdy bývá opakován první traktát o manželství), a také za pozdějším textem českého zpracování čte se dodatek podobný. — Více o tom, jakož i podrobnější data o době vzniku a autorství Husově atd. vzadu v exkurse.

[2] MUPr. I, 419; o listě Krumlovském srovn. díl I str. 475 pozn. 2; pro domněnku, že onen Jan Barbatus mohl býti tento Jan z Krumlova, mimo nahodilou shodu místní arci opory není, ač ovšem jí ani vyloučovati nelze, i když by nebylo nemožné, že Barbatus jest kaplan rožmberský Jan Biskupec; srovn. Novotný, Husova koresp., úvod str. XXXVIII.

[3] Palacký, Docum. 14—15, č. 7, Novotný, Husova koresp. str. 116—118 č. 39; závěrečné datum dominica Prisce (1412) Palacký četl chybně, rkpis má jasně »Reminiscere« (poznal to nyní také Sedlák, St. tex. II, 118), čímž padají rozpaky se změnou data ročního na 1411 (jak přijímal i Novotný, Listy Husovy 14). K r. 1412 list se hodí velmi dobře; Sedlák, Hus 121 pozn. 3 pokouší se sice položiti list do r. 1407, ale zcela bezdůvodně. Datum rkpu jest zcela zřetelné, smýšlení Husovu list úplně odpovídá, a v rkpe Vídeňském 4902 jest list bezprostředně za listem papeži z r. 1411, a po něm (za listem, o němž v. pozn. násl.) jest opět list z r. 1412, takže k nějakým pochybnostem není pražádného důvodu.

psati více, končí pozdravem opatovi a přímluvou za br. Ondřeje, doručitele listu.

A k věhlasnému kazateli také jiní neopomíjeli se obracetí o radu. Do téže asi doby náleží také list Husův rovněž dotazem neznámého kněze podmíněný, v němž Hus, opíraje se z části o Wyclifa, ale většinou samostatně, nebo na základě svého výkladu epištoly ke Korintským krásně vykládá své názory o církvi — počtu předurčených a poučuje o přípustnosti přísahy, aby na konec radil tazatel, stran jeho puhonu před duchovní úřad. Doporučí, aby jeho pán s pomocí jiných zjednal mu rozvázání anebo aspoň nějaké záruky, poněvadž by jinak biskup dal ho do klatby a znemožnil mu pobyt v diecesi.[1]

Neméně však jest zajímavé, že i nyní stále ještě nikde nenacházíme nejmenší stopy, aby někomu klatba na Husa Odou de Colonna vydaná byla překážela, ba aby jí vůbec někde byl dbal. Zajisté ani to nezůstalo bez účinku, že v této

---

[1] List čte se v rkpe. Vídeň. 4902 f. 122'—123', odkud ho nyní (s mylným udáním stran) otiskl Sedlák Hus 99*—102* (český překlad Flajšhans, Listy z vyhnanství č. I, str. 6—10), jenž také upozornil na shody s druhým kázáním posvícenským, přidaným k Postille (Erben II. 418—420; opakuje to také Flajšhans na uv. m.). Ale tyto shody jsou pranepatrné (a ovšem pouze v prvé části listu), omezují se na citát z Písma a částečně i na srovnání o čtyřech stěnách domu (kde však jsou i rozdíly), takže tato závislost nepovznáší se nad reminiscence názorů Husovi jistě běžných. Důležitější jest upozornění Sedlákovo na shody s výkladem epištoly ke Korintským, jež jsou velmi nápadné. (Sedlák 100* = Op. II. 91'), a jistě lze jich užiti k určení doby vzniku našeho listu. List v rkpe sice není označen za Husův, ale čte se mezi samými spisy Husovými, a samo zařadění nabízí jeho vročení do této doby (asi 1412), do níž ho již shody s Exp. Cor. vročiti pomáhají. Sedlák, Hus 121, pozn. 3 arci namáhá se dokázati, že list náleží asi k r. 1407—1408, ale důvody neudržitelnými. Hlavní jest, co Hus radí o půhonu arcibiskupském. R. 1412 prý Hus »nemohl tak psáti«. Ale tomu není tak. Obyčejnému knězi, který nebyl chráněn výsadami, nemohl Hus raditi jinak ani r. 1412 a vůbec nikdy, dokud nepopřel platnosti úřadu arcibiskupova, čehož neučinil nikdy. Vzpíral-li se (ale v jiném směru) zneužívání jurisdikce arcibiskupovy, bylo to, kde šlo o členy university, na něž arcibiskup neměl práva pro jejich privilegia (leda když byli v duchovní správě, a i tu ne vždy). To tedy závadou proti vročení do r. 1412 býti nemůže, a není proč pochybovati o tom datu, jež umístění rkpné naznačuje. Nyní vydal list Novotný, Husova koresp. č. 35 str. 108—110.

době význam klatby častým zneužíváním vubec poklesl, mimo to však z veliké části přispělo k tomu i zakročení Husovo skrze právní zástupce, jež zajisté mělo váhu odvolání působiciho odkladně — a také tu jest zajímavé, že nenašel se dosud nikdo, kdo by něco nedovoleného byl v tom spatřoval.[1] Ale u větší části veřejnosti jistě rozhodovalo tu přesvědčení, že se Husovi ukvapeným postupem Colonnovým stala křivda, jež nemůže nabýti platnosti trvalé.

Zejména nic nenasvědčuje tomu, že by shoda s fakultou theologickou jakožto celkem i s jejími jednotlivými členy — byli to z části osobní přátelé Husovi — byla nějakou ujmu utrpěla. Někdy snad docházelo k neshodám. Tak snad někdy v této době strhla se drobná srážka s Pálčem, když při jakémsi rozhovoru Hus, nechtěje přisvědčiti mínění Pálčovu, žádal důkazů z Písma. Ale dobrá shoda potrvala dále, ješitnost Pálčova, odporem uražená, teprve později dovedla toho užiti.[2] I když jest to možno — a stala se o tom zmínka již svrchu, — že na př. Páleč a Stanislav, oba nyní raději spíše do ústraní ustupujíce, nesouhlasili se vším počínáním Husovým a jeho přátel, nějakých známek rozchodu nikde nevidíme, a může-li i vlastní vystoupení Husovo v odpustkovém sporu svědčiti, že se nějaké neshody nenadál, jistě o nějakém odcizení nelze mluviti, v zásadě trvala dosud shoda úplná.

Jako dříve i nyní vidíme Husa ve stycích i s muži smýšlení rozdílného. Ale nevadila-li tomu klatba pro nestání, nebylo arci možno zabrániti, aby při rozhovorech toho druhu

---

[1] Teprve po letech vzpomíná si Páleč, že v takovém případě poslati prokurátory se nepřipouští (srovn. Antihus. příl. Hlídky 1912 str. 14); že to není správné, ukazuje postup Zabarellův, ale jistě jest to důkaz, že to Pálčovi dříve nevadilo.

[2] V traktátě De ecclesia c. XVI (Op. I, 227) Hus, bráně se proti výtce Pálčově, že odmítá každého jiného soudce mimo Písmo, vzpomíná: Traxit autem istud mendacium ex quadam collacione, quam fecimus invicem, ubi dictum erat, quod scripturam pro suis dictis ostenderet et ex illo, quod ipsis adversariis noluimus consentire. Rozmluva náleží patrně ještě před rozchod, způsobený sporem odpustkovým — to plyne z celé souvislosti, — a že důvěrný poměr k Pálčovi trval až do vypuknutí odpustkového sporu, jest patrno, jako dobře pověděl již Loserth AÖG LXXV, str. 296, ze styků jejich již v době hlásání odpustků. Pro povahu Pálčovu jest arci příznačné, že po čase neváhal této rozmluvy zneužíti.

neobjevila se neshoda názorů. Snad do té doby náleží příznačná příhoda, jejíž pamět nám Hus sám zachoval,[1] nepatrné střetnutí opravdovosti s povrchním chápáním života, jež však také naznačuje, jak stanovisko Husovo při vší snaze po pravověrnosti lišilo se od běžného nazírání. V přítomnosti jakéhosi profesora theologie a šlechtice nějakého, jenž právě jmenoval kněze k svému kostelu, radil Hus tomuto knězi, aby neplatil za potvrzení, poněvadž v tom Hus viděl simonii. Na námitky theologovy bránil se nejprve, že žádného formálního písemného potvrzení není třeba, a je-li, že má býti napsáno zdarma. A když theolog namítal, že písaři musí míti na výživu, odpověděl Hus, proto že má arcibiskup tak veliké příjmy, aby si úředníky vydržoval. Ale odpověď, jistě zcela správná, rozčilila theologa, jenž, nemoha jí vyvrátiti, odpověděl podrážděně: »Ty vždy chceš, aby po tvé vóli bylo«, a když Hus poukázal na slova Písma: ‚Darmo jste vzali', mistr ve hněvu odešel . . .

Jistě k srážkám toho druhu docházelo častěji, a jistě tím rostl i počet protivníků Husových, kterým tak přísné nazírání, neshodné arci s dávno ustálenou praxí, bylo nepřijatelné. Ale jistě také nechybělo ani těch, kdo nemohli neviděti, že přísnost i v těchto podřízených otázkách se jevící, není neústupností nebo malicherným vyhledáváním výtek, nýbrž vyplývá nutně z celé podstaty snažení Husova. A tak i podobnými episodami, na něž Hus jistě váhy nekladl, potvrzuje se všecka ušlechtilost jeho ideálního snažení po prohloubení a zušlechtění všeho života . . .

Hlavním působištěm po této stránce zůstávala arci kaple Betlemská, a také nyní máme aspoň poněkud příležitost poznati slavného kazatele na tomto nejvýznačnějším místě.[2]

[1] Hus. O svatokupectví VII B (Erben I, 434 Novotný 83—84). Episoda náleží před konec r. 1412. kdy Hus začal psáti svuj traktát, jinak jí arci datovati nelze, a mohla by náležeti i době starší. Pro smýšlení Husovo jest karakteristická, ale Hus tak smýšlel jistě i dříve. Ale nic také nemůže vaditi, aby byla položena sem, zvláště když vidíme, že i v této době Hus styky s lidmi rozličného smýšlení míval.

[2] Jest to Postilla častěji dotčená (Mus. XII F 1); vybírám zde úmyslně ukázky jen z doby před vypuknutím odpustkového sporu. O objevení a určení Postilly má zásluhu Bartoš; v. ČČM. 1915 str. 378 n

Betlem stal se opravdu tím, zač ho již zakladatelé a po něm celý vývoj považovali: domem, v němž jest chléb Písma, — tuším, že i Hus sám upozorňoval na to pěknou narážkou.[1] Posluchačstvo stále se množilo — žaloby na lákání cizích osadníků jsou toho výmluvným důkazem, — a snad ani to není bezvýznamné, že právě v nejbližší době (30. května 1412) starý Kříž kramář uznal za dobré rozmnožiti důchody svého oltářníka, pomýšleje i na opatření, aby mu zmenšil počet mší, jimiž byl příliš obtížen.[2]

Ale nebyl to shon kazatelův po laciné popularitě, co sem posluchače lákalo, nýbrž právě opravdovost a hluboce křesťanský duch zdejších kázání. Hus nedovedl uchvacovati planým lichocením, právě zde jsa věren svému nejvyššímu cíli, neopomíjel i přísnými výtkami upozorňovati své posluchače na vady jejich a vésti je k životu v pravdě křesťanskému.

Na neděli Oculi (6. března 1412) na př. mluvě o pomstě, napomíná:[3] »Toho nedbají ti, kdo se stydí, nepomstí-li se za bezpráví, ač přece znamenají, jaká rouhání Bůh denně snáší, a přece odkládá pomstu; kterýžto odklad ne k hanbě, ale ku cti slouží.« Před tím, v masopustě, při výkladu o svatbě v Káni, volá, dotknuv se příkladu Tobiášova:[4] »Běda, jak rozdílně nyní se slaví svatby! . . . Málo, žel, jest těch, kdo by jak manželství, tak svatební hostiny řádně konali. A nejenom oni,

[1] V kázání o třech králích 1412 konaném čteme toto krásné místo (f. 10): Sic nos ab oriente nostre iuventutis transeuntes ad occidentem senectutis debemus querere sincero affectu ducente lumine Marie virginis, *in domo panis scripture sacre*, in qua quesierunt reges, dicentes: Ubi est, qui natus est, rex Judeorum? Quibus respondet scriptura Michee V.: Et *tu Bethleem Effrata* parwlus es in milibus Juda, ex te egredietur michi, qui sit dominator in Israel . . .

[2] Teige, Základy II, 810

[3] f. 22': Istud non advertunt, qui pudent, si se non vindicent de iniuria, cum tamen cognoscant, quantas quotidie deus patitur blasfemias, et tamen differt vindictam; que dilacio non ad dedecus, sed ad honorem pertinet.

[4] f. 13': Heu quam dispariter nunc celebrantur nupcie! . . . Pauci, heu, sunt, qui tam matrimonium, quam nupciarum convivium rite peragerent, nec solum illi, sed et in missis sacerdotum, claustris monachorum, in quibus coree et insolencie disponuntur; nam modernorum frivole cancionum notule, que abs risu non stant insurgunt scuriose; srovn. i f. 14 (připomíná to na pozdější Výklad, Erben I, 206).

ale také při mších kněží, v klášteřích mnichů, v nichž tance a neslušnosti se strojí; neboť lehké nápěvy oblíbených písniček, jež neostojí bez smíchu, nezbedně povstávají.«

Zvláště ovšem marnivost dochází často pozornosti kazatelovy. Hned o první neděli adventní, líče přípravu pro příští páně, upozorňuje:[1] »Této nejkrásnější a nejdůstojnější přípravy nedbají synové a dcery světa, jež raději se připravují tělu, světu a ďáblu než pánu Ježíši Kristovi, již sobě samým, světu a ďáblu zdají se zevně krásnými a uvnitř jsou nejohavnější«, a jinde líčí vtipně:[2] »Co je těch, kteří se každému chtějí rovnati ve zlém, někteří pávu leskem, někteří myším kožešinami, anebo kteří jsou jako opice, jež cokoli uvidí, že se od jiných děje, chtějí činiti, ano ženy již se rovnají mužům v oblieku.« Žen ovšem ani jindy neušetří. Zmínka o ženách u hrobu Kristova vede ho k srovnání z pěti příčin:[3] »První jest proti těm, jež samy se toulají, druhá proti těm, jež pozdě vstávají, třetí proti těm, které chodí do kostela se zlým úmyslem a tak z obyčeje, čtvrtá proti těm, jež chodí prázdny bez mastí cností, pátá proti těm, které marně mluví.« Ale zase naopak neváhá vytýkati i mužům, když je ženy předčí. Na veliký pátek (1. dubna 1412) domlouvá:[4] »Zde se vytýká hanba mužů, kteří prchají z boje, any ženy stojí nepohnutě pod praporem kříže, to jest kajícnosti. A není pochyby, že tak jest, poněvadž mužové rychleji upadají zpět do hříchu než ženy, byť ne všickni vůbec.«

[1] f. 1: Istam preparacionem pulcerrimam et honestissimam heu non curant filii et filie seculi, qui magis se preparant carni, mundo et dyabolo, quam domino Ihesu Christo, qui apparent sibimet mundo et dyabolo pulcri extrinsecus et intus sunt turpissimi.

[2] f. 12': Quam multi sunt, qui volunt se conformare cuilibet in malo, item aliqui pavoni in fulgore, aliqui muribus in pellibus, aut qui sunt ut symee, que quiquid viderint aliis fieri, volunt facere, ymmo mulieres iam conformantur viris in suo vestitu contra illud Deut. XXII....

[3] f. 33': Primum est contra illas, que sole spaciantur, 2^m contra illas, que tarde surgunt, 3^m contra illas, que vadunt ad ecclesiam mala intencione (nadepsáno »a tak z obyčeje«), 4^m contra illas que vadunt vacue sine aromatibus virtutum, 5^m contra illas, que vadunt loquendo inutilia.

[4] f. 31': Hic gravatur virorum obprobrium, qui mulieribus stantibus immobiliter sub vexillo crucis, id est penitencie, fugiunt a prelio; et sine dubio ita est, quod viri cicius recidivant in peccata, quam mulieres, licet non universaliter omnes.

Ovšem výtky takové, i sebe přísnější, ochotně se přijímaly. Vycházelyť z úst muže, který netoliko sám také po vzoru Milíčově kázal svým vzorným životem, ale který vedle výtek neopomíjel hned také podávati poučení, ať již vhodně voleným příkladem z Písma, nebo souvislým výkladem, na př. o manželství,[1] nebo vymezením těžších pojmů,[2] nebo zmínkou o učení jednotlivých kacířů na př. Patarinů čili Manicheů v Bosně[3] atd. Při tom arci, ač se i zde hrdě zná k »evangelickému doktoru« a velmi často se ho dovolává a delší kusy z jeho kázání uvádí,[4] ač také jeho predestinační theorie se přidržuje,[5] zůstává zvláště ve článcích, o nichž učení bylo ustáleno, zcela pravověrný, ano, jsa si vědom toho, že kázání nutno přizpůsobiti úrovni posluchačstva, jak svým čtenářům často připomíná,[6] činí dobrý rozdíl mezi podstatou víry a theologickými subtilnostmi. Tak na zelený čtvrtek (31. března 1412) praví:[7] »A není třeba, aby prostí věřící přetřásali jemnosti velebné svátosti, nýbrž má jim postačiti, že mocí slov Kristových službou kněžovou chléb stává se tělem Kristovým a víno krví Kristovou, a že ve způsobě chleba, jež se spatřuje, věřeno jest tělo Kristovo a ve způsobě vína

[1] f. 13, zmíniv se, že se o svatbě v Káni čte v době masopustní, dodává: Et bene, quia debent homines doceri ante nupcias, qualiter debent contrahere matrimonium et nupcias celebrare, a připojuje hned krátký výklad; srovn. i 19' při výkladu o uzdravení slepého.

[2] Na př. f. 18': Boemice aliter nescio distingwere, nisi quod ‚amor' dicitur ‚mylovanye skuteczne', dileccio ‚mylovanye powyssene', et caritas ‚laska', sed ‚laska' in Boemico capitur eciam in mala significacione, qualiter numquam capitur in Latino.

[3] f. 4: destruitur error hereticorum Paterinorum, qui sunt in Bosna. — f. 36': secta est Manicheorum· srovn. obdobné místo v česk. Výkladě (Erbem I, 39).

[4] Na př. f. 1, 8', 13, 13', 17', 20'.

[5] Na př. f. 7', 19, 25, 26, 27, 36, 37', 47' atd.

[6] f. 9': Hic secundum exigenciam populi docti aliter est loquendum quam ad simplices a již výše tamtéž: Hic loquaris ultra secundum exigenciam auditorii; srovn. i 22', 28' a j.

[7] f. 30: Nec oportet, quod fideles simplices subtilitates venerabilis sacramenti discuciant, sed debet eis sufficere, quod virtute verborum Christi sacerdotis ministerio panis fit corpus Christi et vinum sanguis Christi, et quod in forma panis, que videtur, corpus Christi creditur et in forma vini sanguis Christi. Sed tu, literate, alcius circumstancias iuxta evidencias scripture considera.

krev Kristova. Ale ty, vzdělanče, uvažuj hlouběji okolnosti podle důkazů Písma.«

Jako jindy ani nyní nevyhýbá se ovšem časovým otázkám, a nynější doba právě činila podobné narážky působivějšími. Úchvatné jest místo, kde Hus, užívaje oblíbeného svého přirovnání svatokupectví k malomocenství, jež rozežírá celé tělo a otupuje smysly, praví:[1] »A již činí chraptivými kazatele, že jsou již psi němí, nemohoucí štěkati proti svatokupectví, takže zaštěká-li některý jako mladé štěňátko, činí tak s velikým strachem a úprkem ustupuje pro hrozby loupežníků olupujícính ovce Kristovy. A odtud ona dědičná nemoc již valně se znásobila podle proroctví Eliseova (4. Kr. 5). Ó, kolik jest nyní dědiců Geziho, kolik Šimonových, ježto nikdo darmo nedává, poněvadž nikdo darmo nevzal. Kdeže

[1] f. 15—15': . . . avaricia habet duas filias, de quibus dicitur Prov. 30: Sanguisuge due sunt filie, que semper dicunt: Affer, affer . . . Auditum et visum sic abstulit symonia, quod symoniaci nec audire volunt nec videre illud verbum domini Mat. X.: Gratis accepistis, gratis date. Et facit iam raucos predicantes, quod iam sunt canes muti, non valentes latrare contra simoniam; quod si quis latraverit sicut iuvenis catulus canis, facit cum timore magno et cum fuga retrocedens propter cominacionem latronum spoliancium oves Christi. Unde iam ille morbus hereditarius valde multiplicatus est iuxta propheciam Elisei IIII. Reg V°. O quanti sunt heredes Gezi, quanti Simonis, eo quod gratis dat nemo, quia gratis nemo accepit. Ubi est nunc Eliseus, adstatim Gezi puniens ubi Petrus, adstatim Simonem repellens . . . ? Certe mortuus est Eliseus, mortuus est Petrus, remansit Gezi, remansit et Simon. Illi prolificant generacionem dampnacionis. Illi sunt due sanguisuge filie avaricie, trahentes omnem substanciam de pedibus, id est affectibus hominum affectancium habere beneficia, sacramenta, remissionem peccatorum et custodiam animarum. De ista avaricia loquitur Alanus Probleumatibus, dicens inter cetera:

Semper hiat corws, semper cadavera captat
semper amat mortem, mors fera pascit eum.
Proch dolor, in clerum transit dolor et scelus illud;
hic emit ecclesiam, dum tenet alter illam.

Quis corws, sciens cadaver, nisi avarus sacerdos Gezi et simoniacus, qui gaudet de morte alterius, vel ut vendat, vel ut emat. Quomodo enim papa tristatur, dum archiepiscopus Pragensis moritur, ex quo multa milia florenorum mors sua sibi prestat. Et quomodo non gaudent, qui episcopatum habere volunt? Unde isto anno 24 erant pro archiepiscopatu laborantes. O Petre ubi es? Dormis Rome, cur non corrigis Gezi et Simonem? Si corrigeres, non adeo ambirent catedre venalis honorem Simonis heredes, (srovn. svrchu str. 1 pozn. 1).

jest nyní Eliseus ihned Geziho trestající, kdeže Petr ihned Šimona zapuzující? ... Zajisté zemřel Eliseus, zemřel Petr, zůstal Gezi, zůstal i Šimon. Ti plodí pokolení zatracení, to jsou dvě krvežíznivé dcery lakomství, — (o málo výše mluvil o nich, jak stále jen volají: Přines, přines!) — vytahující všecku podstatu z noh, to jest žádostí lidí, žádajících míti beneficia, odpuštění hříchů a péči duší ...« A uved slova Alanova, táže se dále: »Kdož jest onen krkavec vědoucí o mrtvole, nežli lakotný kněz Geziho a svatokupecký, jenž se raduje ze smrti druhého, aby buď prodal, anebo koupil. A jak by se rmoutil papež, když arcibiskup Pražský zemře, ana mu smrt jeho mnoho tisíc zlatých získá, a jak by se neradovali, kdo chtějí biskupství nabyti. A tak tohoto roku bylo jich 24, kteří stáli o arcibiskupství. Ó Petře, kde jsi? Spíš v Římě, proč nenapravíš Geziho a Šimona? Kdybys napravoval, zajisté by tak nestáli o čest stolice prodajného Šimona.«

Při těchto příležitostech — a arci také jinde často — kazatel nemůže nedotýkati se hříchů kněžských, ale ani zde nečiní tak z pouhé záliby, nýbrž z vnitřní nutnosti a ne bez bolesti. Krásně žaluje v kázání Tříkrálovém, mluvě o dvojím způsobu nalézání Krista:[1] »Prvním způsobem nalézají ho horliví, druhým zbožní. Ale prvnímu způsobu překáží zabavování záležitostmi, druhému ustydnutí lásky, jež obé, žel, značně se rozmohlo jak v lidu světském, tak v kněžstvu. Neboť podle proroctví Kristova ustydla láska, totiž v lidu, poněvadž se příliš rozmohla nepravost v kněžstvu ... Neboť již, zabaveni záležitostmi světskými, především kněží podivuhodně prodali své kněžství za obětnice pohanské ...«

Bolest jeho roste tím více, čím větší úpadek pozoruje mezi kněžími, čím více vidí, jak zapomínají příkladu Kristova:[2] »Ó jak tento duch závrati kazí kněžstvo! Jistě více

---

[1] f. 10': Primo modo inveniunt eum studiosi, 2° modo devoti. Sed primum impedit negociorum implicacio, 2m vero caritatis refrigeracio, que duo heu invaluerunt maxime tam in laycali populo, quam in clero. Nam secundum Christi vaticinium refriguit caritas sc. in populo, quia superhabundavit iniquitas in clero ... Iam enim implicati negociis seculi presertim clerici mirabiliter in delubra gencium suum sacerdocium vendiderunt.

[2] f 48': O quante iste spiritus vertiginis infatuat clericos. Certe plus, quam in coreis et torneamentis laicos.

než laiky v tancích a turnajích.« »Kdež jsou nyní preláti,« volá jindy,[1] »kteří by kázali přivádět k sobě slepé, aby jim dobře činili?« A téměř jako odpověď slyšíme jinde z jeho úst:[2] »Ale jak je s našimi veleknězi, kteří, běda, sami poskvrněni, chovají poskvrněné služebníky, kteří více milují kejklíře, než učitele evangelia, více zbrojnoše než pokorného kněze . . . Jak tedy takovíto veleknězové budují dům boží, to jest církev bojující? Jistě spíše ji kazí.«

Na povinnosti kněžské a jejich nynější zanedbávání nestačí dosti často upozorňovati: »Nejprve[3] pak spravedlnost mají napodobiti kněží, poněvadž jsou nástupcové největších světců, a tedy jako nastoupili v důstojnosti, tak by měli nastoupiti ve svatosti života . . . Soudu pak mnohého mají se obávati kněží a zejména preláti, poněvadž špatně vládnou statky páně.« »Kněží,[4] kteří se chlubí mocí odpouštěti hříchy, měli by spíše dbáti, aby měli trojí mír, o němž svrchu byla řeč, za druhé, aby měli ducha svatého; a tu by, jsouce mírumilovni a naplněni duchem svatým, byli pokorni, chudí duchem, setrvávajíce v poslání Kristově . . . Ale jak toto poslání přijímají kněží světa, kteří se vychloubají mocí klíčů a od pokoje svého Boha i bližního odbíhají?«

Zejména v kázání na Květnou neděli (27. března 1412) při zmínce o Balaamovi nynější stav povzbuzuje ho k rozhoř-

---

[1] f 19': Ubi sunt nunc prelati, qui iubent cecos pauperes adduci ad se, ut eis bene faciant?

[2] f 25': Sed quomodo est de nostris pontificibus, qui proch dolor in se maculati maculatos retinent servos, qui plus amant histrionem quam in ewanglio lectorem, plus armigerum quam humilem presbiterum . . . Quomodo ergo huiusmodi pontifices edificant domum domini, id est ecclesiam militantem? Certe magis destruunt.

[3] f 43'—44: Primo autem iusticiam maxime debent imitari clerici, quia sunt sanctorum maximorum successores. Unde sicut succedunt in dignitate, sic debent succedere in vite sanctitate . . . Iudicium autem multum debent metuere clerici et maxime prelati, quia male bona domini dispensant.

[4] f 38'—39: Sacerdotes ergo, qui gloriantur de potestate remissionis peccatorum, deberent prius solliciti esse, ut haberent pacem triplicem supradictam. Secundo, quod haberent spiritum sanctum; et tunc pacifici existentes et spiritu sancto repleti, forent humiles, spiritu pauperes, permanentes in missione Christi . . . Sed quomodo istam missionem accipiunt sacerdotes seculi, qui gloriantur de potestate clavium et pacem dei sui et proximi refugiunt . . .

čeným výtkám, jejichž stavba, jako zde tak často vidíme,[1] připomíná velice biblickou dikci Matěje z Janova:[2] »Z těchto slov poznej Balaama nyní sedícího na oslici, která viděla anděla, jehož neviděl Balaam; ‚Balaam' vykládá se svrhující je nebo bouřící národ, nebo pohlcující lid, ‚z Bezor' vykládá se tělesný nebo churavý. Prosím, shrň vlastnosti, jež Petr vypočítává, a viz preláta, jenž oplývá rozkoší při hostině, jenž má oči plné cizoložstva, jenž neustává od pokleskú, jenž láká, to jest podvádí duše neustále z lakomství srdce, jenž opustil cestu Kristovu, miluje lakomství, jenž strhuje a bouří lid i pohlcuje a jenž stal se takovým podle těla a ne podle ducha, jenž bodá prostého člověka, aby šel podle vůle jeho a nikoli podle vůle bránícího anděla Kristova. A otevra oko rozumu, uvidíš, že za těchto podmínek nejvyšší prelát jest Balaam. On nevidí anděla, ale vidí ho prostý člověk, jenž dobře věří a dobře činí, poněvadž něco jiného přikazuje anděl veliké rady, pán Ježíš Kristus! Ó kéž by propukl ten prostý jako oslice proti Balaamovi a zabránil jeho nemoudrosti. Neboť to, že Balaam pro mzdu nepravosti kárán jest od oslice, položeno jest za příklad, že prelát pro vinu od podřízeného a učený od neučeného smí býti kárán.«

---

[1] Je to tuším patrno každému, kdo někdy Janova četl; srovn. na př. pozn. 1 na str. 35, nebo pozn. 1 na stránce 36.

[2] f 29: Ex hiis dictis cognosce Balaam nunc insidentem super asinam, que videbat angelum, quem non videbat Balaam. ‚Balaam' interpretatur precipitans eos vel turbans gentem, vel devorans populum, ‚ex Bozor' interpretatur carneus vel infirmans. Rogo, collige proprietates, quas Petrus enumerat, et vide prelatum, qui deliciis affluit in conviviis, qui adulterio plenos habet oculos, qui non cessat in delicto, qui pellicit, id est decipit animas instabiles ex avaricia cordis, qui dereliquit viam Christi, amat avariciam, qui precipitat et turbat populum et devorat, et qui secundum carnem et non secundum spiritum factus est talis, qui pungit simplicem, ut vadat secundum voluntatem eius et non secundum voluntatem angeli Christi, prohibentis. Et apperiens racionis oculum, videbis supremum prelatum istis condicionibus fore Balaam. Ipse non videt angelum, sed videt simplex homo, qui bene credit et bene agit, quia aliud precipit angelus magni consilii dominus Iesus Christus. O utinam prorumperet ille simplex tamquam asina contra Balaam et prohiberet eius insipienciam. Nam quod Balaam pro mercede iniquitatis ab asina corripitur, ponitur in exemplum, quod prelatus propter culpam a subdito et doctus ab indocto potest argui.

Zejména však rozhorluje se proti rozličným smyšlenkám, jimiž kněží chtějí se vyvýšiti, jako na př. když strhujícími protiklady vlastností kněze hříšného a ctností panny Marie odmítá hanebná tvrzení, že kněz zasluhuje větší úcty než matka boží,[1] jaká se bohužel v tehdejší době tak často vyskytovala.

Proti tomu nutno pracovati všemi silami, proti tomu musí čeliti zejména kázání věrných kněží, které jest jejich nejpřednější povinností. Jí nesmí se kazatel nikdy zříci, po příkladě Jana Křtitele má kázati třeba do uvěznění a více dbáti toho, než aby byl osvobozen;[2] a třeba nynější větší volnost slova božího nečinila neustálé zdůrazňování toho nutným, přece ani nyní neopomíjí Hus na to upozorniti:[3] Jako slepý »neustal křičeti přes nadávání davu, tak nesmí ani kazatel pro zlořečení klatby, ani prosebník pro hřmot tělesných žádostí nebo ponoukání ďáblů, jež překážejí vroucí modlitbě.« Ano v tomto osvětlení vlastní jeho činnost zdá se Husovi nedostatečná, nejsouc provázena většími útrapami:[4] »Ó, jaký jsem to kazatel, jenž sotva účastenství s hříchy jiných v sobě cítím; kde uvěznění pro kázání, kde bití, kde kamenování atd.« — památné přiznání, jež, vystihujíc snad jen chvilkovou náladu Husovu, přece jest důležitým důkazem jeho žhavé touhy po pravdě a pro budoucnost není bez významu.

Jistě nelze však pochybovati, že jejím projevem jsou také kázání sama, jak ukázky uvedené dostatečně osvětlují. Vše zde směřuje k jedinému, často vytčenému úkolu Husovu: povznesení mravnosti. Prohloubení života křesťanského lepším poznáním a správnějším pochopením slov i příkladu Kristova

---

[1] f 23—23': citát uveden v exkurse při srovnání tohoto místa s Replikou proti kazateli Plzeňskému.

[2] f 3': Sic imitatores Christi et Johannis usque ad vincula debent predicare legem iusticie, amoris et salutis, unde exemplo Johannis debent magis esse soliciti, quod ad Christum discipulos dirigant, quam quod a vinculis liberentur.

[3] f 19': Unde sicut iste non cessavit clamare propter turbe increpacionem sic predicator non debet cessare propter excomunicacionis maledicionem, nec orator propter tumultum carnalium desideriorum vel suggestionem demonum, que oracionem devotam impediunt.

[4] f 17': O qualis ego sum predicator, qui vix compassionem de peccatis aliorum in me sencio; ubi pro ewangelisacione carcer, ubi verberacio, ubi lapidacio et sic de aliis?

jest hlavním a jediným cílem. Jestliže při tom Hus byl nucen dotýkati se vad kněžských, jak to v této době bylo nevyhnutelné, neděje se tak, i když někdy zjevy, jichž se dotýká, strhují řečníka k vzrušenějšímu výrazu, způsobem urážlivým, jakás umírněnost jest ze všeho patrna, zajisté ne bez úmyslu.

Není důvodu pochybovati, že na Husa působil také průběh jeho processu u kurie, ale jistě bylo by nesprávné, přičítati tomu vliv všechen, nebo i jen rozhodující, a protivník, jenž Husa takto obviňuje,[1] jistě mu křivdí. Příčiny i zde byly hlubší. Bylo již vyloženo, jak Hus uvítal otevírající se možnost dohodnutí, byly vysvětleny příčiny, které dovolovaly v tuto možnost věřiti. Byla-li věc Husova po jeho přesvědčení věcí boží, mohl příznivý obrat její u kurie býti svědectvím, že papež chce se říditi zákonem božím a bylo lze k němu míti důvěru. Jistě Husovi záleželo také na tom, aby osobního půhonu byl zbaven — víme již, že nemohl prostě jíti k soudu na základě žalob, které ho nepravdivě vinily z kacířství,[2] — a jistě tedy jeho umírněnost byla tím do jisté míry podmiňována, ale také zde její základ tkvěl jinde. Husovi záleželo na tom, aby jeho osobní půhon byl zrušen, ale chtěje spatřovati v postupu kurie dobré znamení, nechtěl tím zříkati se svého stanoviska *zásadního*. Tím, že kurie jevila ochotu vyhověti, byla pro Husa dána jakási záruka, že míní si vésti podle zákona Kristova, a tím již byla dána i povinnost poslušnosti k takovému papeži, jenž chce jednati jako následník Petrův, a k těm jeho rozkazům, jež byly ve shodě s Písmem. Ale připouštěje to, Hus nijak nevzdával se přesvědčení o historickém

[1] Páleč, Antihus (vyd. Sedlák příl. Hlídky 1912) str. 60 vytýká Husovi, že prý nazýval papeže v listě nejsvětějším otcem, antequam de sublacione citacionis personalis et censurarum desperasti; srovn. o tom svrchu díl I str. 446 n. pozn. 3, kde již také uvedeno, že v druhém listě Hus tohoto označení neužívá a že tedy obviňování není správné. A poznal-li Sedlák, Hus 213, že proti tomuto titulu brojil Hus již dříve, není pochybnosti, že také nízké motivy, jež tu Páleč Husovi podkládá, jsou bezpodstatné, což mělo býti náležitě vytčeno; (srovn. také Antihus tamt. str. 15).

[2] Krásně praví také Hus v listě mnichům Dolanským (Palacký, Doc. str. 32, Novotný, Husova korresp. str. 121): ne vitam in vanum exponerem, quia iudicari a iudice illum, qui manifesta iudicis impugnat peccata, est in mortem se dare. K *soudu* papežskému a zejména na základě těch žalob, jejichž oprávněnost by tím byl uznal Hus prostě jíti nemohl.

vývoji primátu a názorů na postavení papeže v církvi. Ukládal-li si jisté umírnění, ano lze-li mluviti o určitém programu s heslem neohrožovati svého díla úchylkami od hotové dogmatiky církevní, neznamenalo to, že by chtěl v obět přinésti své přesvědčení vůbec, že by za cenu formálních ústupků chtěl zapříti, k čemu celým vývojem i vlivy Wyclifovými byl přiveden a nač celou přítomností byl upomínán. V době, kdy sami kardinálové fakticky upřeli papeži svrchovanost, kdy nejsvětější otec byl bez rozpaků prohlášen za kacíře a zbaven úřadu, kdy všecek základ názorů na papežství byl zvrácen, bylo skutečností podáváno příliš mnoho důkazů pro správnost těchto názorů, aby je bylo lze odmítnouti.

Ani nynější ochota kurie vésti si, jak Hus byl ochoten věřiti, podle zákona Kristova, nemohla ničeho změniti na poznání, že vlastní hlavou církve jest Kristus, nikoli papež, že příslušenství k pravé církvi Kristově spočívá na jiném základě.

A hrál-li právě v těchto názorech nejdůležitější úlohu důraz, který celé naše náboženské hnutí kladlo na stránku mravní, nemohl jí ani v tuto chvíli a právě v tuto chvíli Hus zapomenouti. V tom zároveň jeví se ono hluboké, zásadové pozadí nynějšího postupu Husova, i to, že nebyl to jenom zřetel k jeho procesu u kurie, který ho řídil. Tomuto vývojovému tlaku, tomu, co vlastně činilo podstatu jeho snah, své celé minulosti ani za tu cenu se Hus zpronevěřiti nemohl a nechtěl.

Jestliže však souvěký stav církve od počátku na vývoj našeho hnutí náboženského měl vliv velmi značný, a byly-li to, jak jsme často mohli viděti, pohoršlivé zjevy zevnějškového církevnictví a upadající mravnosti, jimiž také Hus ve svém vývoji byl utvrzován, právě nynější doba byla s to, aby vlivy toho druhu rozpoutala měrou vrchovatou.

Již dosti záhy nebylo tajemstvím po celém světě a nezůstalo jím ani v Čechách, že Jan XXIII. svým životem nejméně odpovídá ideálu následníka Kristova, jakého na papeži žádalo hnutí opravné, i když v něm neviděla skutečné hlavy církve. Třeba žaloby, jež proti němu později v Kostnici sebrány, byly z části nadsazené, a třeba vše, co se o jeho minulosti již před tím mluvilo, nebylo doslovně pravdivé, o tom nemůže býti pochybnosti, že nebyla jeho pověst, a ne bez dů-

vodů, docela bezúhonná, tím méně důstojná hlavy církve.[1] Mohla-li již v krátké době vzniknouti pomluva, že došel tiary otrávením svého předchůdce, a mohlo-li se jí věřiti, jest to, i když nezapomínáme, že středověká lehkověrnost a shovívavost zároveň byla téměř bezmezná, jistě aspoň důkazem, že jeho mravní úroveň nebyla kladena nikterak vysoko. Jistě mnoho tu napovídá šetrná celkem poznámka, jíž jeho nastoupení provází souvěký kronikář Ostrovský, nazývaje ho »homo nimis secularis«, a snad také nápadné mlčení všech ostatních letopisů domácích o jeho volbě není bezvýznamné. A třebas v našich poměrech především mravní stránka byla rozhodující, jistě nemohlo býti bezvýznamné, směly-li i o jeho pravověrnosti býti pronášeny pochybnosti. A o pravověrnosti Jana XXIII. ozvaly se velmi záhy — nevíme ovšem, byly-li známy také u nás — a ne bez důvodu. V Kostnici aspoň vyznal Milánský arcibiskup Bartolomeo della Capra, že záhy po své korunovaci nový papež při procházce zahradami Vatikánskými učinil o víře některé výroky dosti závadné, a na upozornění arcibiskupovo, že jako papež nesmí takto mluviti, poněvadž v den soudu bude skládati účty ze své vlády, odpověděl prý otázkou: »A ty věříš ve z mrtvýchvstání?« A když arcibiskup ovšem přisvědčil, odbyl ho papež s celou svou upřímnou hrubostí: »Jdi, tys hodně pošetilý. Měl jsem tě za rozumného člověka, ale teď vidím, že jsi hovado.«[2]

Myšlenky samou dobou zrozené a nedávnými převraty a událostmi osmělené v těchto okolnostech musily se ozývati tím důrazněji, a nebylo divu, že se jim také u nás dostalo průchodu, přes to, že zpráva o zvolení Janově byla kdysi, než byla známa jeho pověst, uvítána příznivě. Nebyl to nikdo jiný nežli hloubavý a v sebe pohroužený Jakoubek, který jim dal výraz, jako byl vždy zvyklý vystupovati otevřeně s přesvědčením, k němuž dospěl, a bez ohledu na to, je-li vhodné čili nic, ať se mu dostalo či nedostalo zevního popudu (ač není ne-

[1] Srovnej nyní Kitts, In the days of the Councils (London 1908) str. 140 n. Finke, Bilder vom Konstanzer Konzil (Neujahrsblttter der Bad. hist. Komm. 1903, Neue Folge 6) Heidelberg 1903 str. 9.
[2] MVGDB XXXVII, 322
[3] Finke, Bilder vom Konst. Conzil 10 na základě nových svědeckých výpovědí, které objevil, pravě výslovně, že se kloní k mínění o správnosti žaloby.

možno, že tentokráte popudem bylo již hlásání kříže Janem XXIII. proti Ladislavovi Neapolskému[1]. Tentokrát však Jakoubek dovedl tak učiniti způsobem zvláště slavnostním.

Při kvodlibetu v lednu 1412 úkol kvodlibetaria převzal mladší přítel a krajan Husův, bakalář od r. 1392, mistr od r. 1399 a nyní také již bakalář theologie, člen kolleje Všech svatých Michal zvaný Čížek z Malenic.[2] Nevíme sice bezpečně, jaká byla základní otázka kvodlibetářova, není nemožno, že to byla kvestie *Utrum deus ex infinita potencia, sapiencia et bonitate mundum sensibilem, ex nichilo temporaliter productum, conservet, ne in nichilum redigatur*, podnes zachovaná.[3] Ale o tom nelze pochybovati, že také tentokrát kvodlibet byl velmi slavný. Všichni snad členové fakulty artistské účastnili se ho, disputujíce o svých kvestiích, tak zejména M. Jan z Borotína, tenkrát správce školy na Zderaze, odůvodnil kvestii *Utrum omne principium mathematice, cuius obiectum primarium est quantitas, sit necessarium*,[4] M. Jan z Jičína učeně dovozoval realistickou kvestii *Utrum universalia in essendo possunt suscipere predicacionem accidentalem*,[5] a mezi ostatními také Hus zasáhl do debaty.[6]

[1] Viz o tom níže str. 69 pozn. 1.

[2] O Čížkovi srovn. MUPr. I 279, 337, 343; v rozličných funkcích universitních vyskytuje se dosti často, bacalarius formatus zve se na listině, v níž universita svůj spor se Zbyňkem vznáší na úmluvčí, Palacký, Doc. 434.

[3] Zachována v rkpe univ. IX F 7 f 33'—36, X E 24 f 205—210, kde připsáno, že konána r. 1412; Sedlák, St. tex. I, 3. pozn. 4. (Hus 219) domnívá se, že jest to Čížkova kvestie kvodlibetní, a není to nemožné. Že Čížek r. 1412 byl kvodlibetářem, víme z nahodilé zmínky v MUPr. I, 418 a z několika přípisků rukopisných; mluví o tom i Páleč (v. Sedlák, Hus. 211, pozn. 2; v. také pozn. násl. 4 a 5 a str. násl. pozn. 1).

[4] V rkpe X H 18 f 94' jest tato kvestie uvedena poznámkou: A. 1412 M. Czyzkone de quolibet disputata questio M. Johannis de Borotín, tunc rectoris scholarum in Zderaz (v. Truhlář, Catalogus II, 116).

[5] Čte se v rkpe Lvovském 2 C 41 f 110—112 (srovn. Dudík, AÖG XXXIX str. 115) zakončena poznámkou: Anno domini M°412 in quodlibeto Pragensi sub M. Czyzkone determinata est questio ista per M. Johannem de Gyczyn.

[6] Sedlák, St. tex. I, 3 pozn. 4 tvrdí, že v univ. rkpe IX F 7 f 35' jsou uvedeni oponenti (35) a jejich námitky; ale soupis ten není nikde označen, že by náležel k předcházející kvestii (Čížkově), a mezi těmi, jimž se jednotlivé odpovědi připisují, jest také »Stoi-

Největší vzrušení se však dostavilo, když na řečniště vystoupil Jakoubek ze Stříbra, aby odůvodnil kvestii: *Utrum sicut ex scriptura plane constat, Christum in plenitudine temporis personaliter advenisse, ita evidenter sit deducibile ex eadem, Antichristum in complemento seculi propria venire in persona.* Dovedlo-li již théma vzbuditi zájem, provedení musilo působiti dojmem rozčilujícím. Jakoubek, vycházeje z předpokladu o možnosti dokázati Písmem, že Kristus v plnosti času přišel, přisvědčuje také k otázce, je-li možný tento důkaz o příchodu Antikristově při skonání věku. Důkaz zajisté nemohl neuchvátiti, když Jakoubek pro největší část své kvestie doslovně užil vývodů Milíčových a zejména Matěje z Janova,[1] jehož biblicky velebná mluva, vybízejíc i nyní opět — jako na začátku jeho činnosti — také Husa k následování, jistě působila dojmem strhujícím. Ale ještě hlouběji tu působilo, když Jakoubek, připustiv dosti otevřeně, že již nyní lze mluviti o »skonání věku«, neváhal také průhledně naznačovati, že Antikristem, který v nynější době přišel, jest mu nynější papež. Nejmenoval ho sice výslovně, ale slova jeho zněla tak, že se nebylo lze mýliti . . .[2]

---

czín«, který v lednu 1412 ještě jistě od kurie se nevrátil, není zde dále uveden Borotín ač jistě kvestii měl (v. str. předch. pozn. 4), a co se připisuje Jičínovi (f 40), není kvestie, již hájil. Jest tedy velmi nejisté, že by soupis náležel k tomuto kvodlibetu. Na f. 37 čte se tu za heslem »Hus« velmi nejasný zápis, z něhož čtu: Utrum eternaliter potuit deus non producere mundum, igitur deus potest non producere mundum. Consequencia tenet ab efficiente (?) ad efficientem (?) et consequenti (?) posito, sequitur, quod deus non est productivus (?).

[1] Srovn., co o tom vyšetřil Kybal, M. Matěj z Janova a M. Jakoubek ze Stříbra, ČČH XI, 22 n, (jda za upozorněním, jež podal Truhlář, Jakoubkova kvestie o Antikristu, VČAk. X, 197 n.). Tam také příslušná data o rkpném dochování kvestie jež dlužno doplniti a opraviti. Vedle uvedených tam rkpů čte se kvestie také (beze jména autorova) v Mik. II 24 f 36—55 a Wolfenbüttelském 719 (669 Helmst.) f 206—219 ve V.deň. 4518 f 177—185' není anonymně, nýbrž s nadpisem: Sequitur posicio M Jacobelli de Misa, que est de Antichristo. Quam posuit in quodlibeto pro tunc quodlibetario existente M. Michaele dicto Czyzek a. d M° CCCC 12, tedy se zakončením, jaké mají i jiné rkpy

[2] Fakulta theologická celkem správně reprodukuje tento závěr Jakoubkův (Palacký, Docum 448-449, 455); srovn. i výroky Pálčovy ve spise De ecclesia (Sedlák, Hus 256*), dále Stanislava ze Znojma (Alma et venerabilis AOG LXXV, 380); Loserth tamtéž

Zní to jako nápověď budoucnosti. Apokalyptická nálada kruhu Milíčova a Matěje z Janova, stupňujíc také formálně myšlenkové vlivy, z nichž se hnutí dotud vyvíjelo, přiostřuje dosavadní rozpory ještě více, zvyšuje rozčilení přítomnou chvílí zrozené a množí odvahu . . .

Jistě Jakoubek, když se k tomuto užití myšlenek Matěje z Janova odhodlával, stál pod dojmem zpráv o skutcích Jana XXIII. Ale třeba v daném případě praktickými zjevy posíleny, byly přece tyto výroky zároveň plodem theoretické spekulace předcházející, která, již dříve se ozvavši, ani nyní nemínila se zapírati. An. Hus — a je to další důkaz, že ohledy na jeho proces u kurie nebyly proň rozhodující — nechtěl svého smýšlení zapírati, a o málo později neváhal přiznati se k němu, třeba ne způsobem tak bezohledným, přece při vší umírněnosti povážlivým.

Stalo se tak traktátem De tribus dubiis, složeným v druhé půli února 1412, jehož podstatné kusy dal si dne 3. března 1412 Pražský student, Moravan Ondřej z Myslibořic, patrně původce nebo zprostředkovatel dotazu, v bytě Husově veřejným notářem Michalem, synem Jiljího z Potvorovic, v přítomnosti M. Martina z Prahy a licenciátů Petra ze Sepekov a Jana příjmím Orient[1] pověřiti. Podnět k sepsání traktátu dal dotaz jakéhosi stoupence Husova z Olomuce, jenž začátkem postu obrátil se na Husa o vysvětlení tří svých pochybností Zněly:[2] Má-li věřeno býti v papeže. 2. Může-li býti spasen člověk, jenž by se na smrtelném loži nevyzpovídal knězi. 3. Zda některý ze svatých doktorů soudí a míní, že někteří z lidu Faraonova, utonuvšího v moři Rudém, nebo někteří ze zahlazených Sodomských byli spaseni.

297 zcela mylně viní z těchto výroků Husa; srovn. také Sedlák, Pálčův spis proti Husovu traktátu De ecclesia (Hlídka 1912, zvl. ot. str. 21 n.), Sedlák, Hus 221 n.

[1] Jan Orient stal se mistrem v lednu 1412, 13. března t. r. měl incepci pod Markem z Hradce (MUPr I, 1, 4, 18).

[2] Traktát jest tištěn v Op. I, 167—169; veřejnou listinu notářskou znal a mluví o ní ve své polemice s Husem Štěpán z Dolan, a čte se tedy při vydání jeho »Antihusa« Pez, Thes IV, 2, 425 n; v. nyní Novotný, Husova koresp. č. 40, str. 118—119. Účel traktátu naznačuje Sedlák, Hus 223 úplně nesprávně. O vzniku traktátu poučuje přípisek rkpu univ. knih. V F 17: Tunc eciam quidam amicus veritatis de Olomucz quesivit tria puncta a. d. 1412 in ieiunio . . . . Srovn. o tom vzadu exkurs.

První otázka nebyla nová. V tétéž asi době, nepochybně málo dříve, snad asi začátkem r. 1411, Hus na universitě řešil kvestii Utrum credendum est in sanctam ecclesiam et in sanctos alios a deo,[1] kde, vyloživ, co jest věřiti, a odůvodniv, opíraje se o starší své práce, jmenovitě o svůj výklad Sentencí a Lombarda vůbec, trojí rozdíl věření: komu, koho a v koho, četnými autoritami světců podepírá správný zajisté názor, že třetí druh věření: v koho, znamenající věrou ho nade vše milovati, může platiti toliko Bohu a nikoli věci stvořené. Nemáme tedy věřiti *v* církev, ani *v* papeže. Umírněné stanovisko vyzařuje z věty:[2] »Tak nemá býti věřeno v papeže anebo v moc papežovu, ale má býti věřeno, že papež jest bezprostřední náměstek (vicarius) Kristův, nejvyšší kněz zde na zemi na základě svého úřadu, jestliže a pokud bezprostředněji následuje pána Ježíše Krista, maje moc odpouštěti a exkomunikovati, odpustky udíleti a jiné, což náleží ke klíčům, svrchovaně činiti.«

Ač tedy o věci již se vyslovil — a Hus se v traktátě pro Olomouc určeném opírá o tuto kvestii i o svůj výklad Sentencí, — zabývá se touto otázkou nyní nejpodrobněji a obšírně, ač ovšem zcela pravověrně, hájí názoru na Augustinovi založeného, že nemá býti věřeno v pouhé stvoření. Mezi důvody čteme také jeden velmi závažný a pro Husa karakteristický (ač ho dříve neužil), textově kritický: také v symbolu apoštolském předložka »v« dobře jest rozlišena. Dí se tam: věřím v Boha, v Jezu Krista, v ducha, ale jen svatou církev, bez předložky »v«, jež tu nesmí býti přidávána. Ale i dále

[1] Tištěna v Op. I f 169'—170', o době složení v. Loserth, Hus und Wiclif 136, a jeho datování celkem není otřeseno námitkami, jež hledá Sedlák, Hus 223 pozn. 2; v. pozn. násl.

[2] Op. I, 170; Sedlák, Hus 223 pozn. 2. tvrdí, že to se nehodí k r. 1412; nevidím důvodů, neboť s omezením »pokud následuje Krista« mohl Hus tuto větu vždy připustiti, poněvadž Kristus odpustků nedával a t. d. R. 1412, na který myslí Loserth, není ovšem bezpečný kvestie — bude to hned patrno — jest pravděpodobně něco dřívější, nicméně na dobu starší než r. 1411 nevidím důvodu mysliti. Nepochybně vznikla v první půli v 1411, smíme-li na ni vykládati slova Husova v kázání z 15. srpna 1411 (?) v rkpe III B 20 f 247'a: quid est de ipsa virgine credendum, non dico in ipsam, sed de ipsa, cum solum in unicum deum credere debeamus, ut alias clare est deductum.

nacházíme důvod v této souvislosti nový: »Křesťané nemají věřiti v preláty, ale mají věřiti prelátům, hlásají-li pravdu zákona božího.« Augustin„ aby odstranil blud těch, kdo věřili v papeže, praví: nevěříme v Pavla, aniž věříme v Petra. Ale jak můžeme věřiti v Petra anebo v kohokoli jiného, když na místě Petrově může seděti Antikrist, jako seděla žena, jež jsouc papežem, porodila syna.«[1]

I jinde zaslechneme prvky v této souvislosti nové; také zde místy biblická dikce Matěje z Janova byla příkladem, a jeho vzor působil, tuším, i věcně. Kdyby mělo se věřiti v pouhé stvoření, »bylo by o tom poučení ve svatém Písmě, jež jest nejpostačitelnější k výkladu víry. Ať tedy někdo poučí z Písma, že jest věřiti v pouhé stvoření, a uvěříme mu. Ale věřím, že nedovede působivého dokladu, dokud člověk Kristus nesestoupí k soudu«.[2]

Druhými dvěma pochybnostmi zabývá se Hus stručněji. Přisvědčuje, opřen o autority, k otázce, že není třeba zpovědi, břitčeji„ jak povaha věci žádala, než učinil ve výkladu Lombarda, o který se opět opírá. A také na třetí pochybnost odpovídá kladně, dávaje zejména závěrem na jevo, že ani tato zdánlivě čistě theoretická otázka, není bez praktické důležitosti: »Z toho jde, že čas k pokání trvá každému člověku až do posledního okamžiku života„ to jest, jak dlouho jest živ. A za druhé z toho jde, že my smrtelní lidé o žádném nesmíme bez zjevení a bez sv. Písma tvrditi, že jest věčně zatracen.«[3] Obhájce Wyclifa, popírající, že by byl kacíř a zatracený, nyní již musí mysliti na obranu svou . . .

Útočná kvestie Jakoubkova aspoň pro první dobu zapadla bez povšimnutí. Byvši pronesena v universitní disputaci, a třeba dosti průhledná, přece nenamířena výslovně proti panujícímu papeži„ nezdála se nebezpečnou ani odborníkům theologickým, mezi nimiž přívrženci Wyclifovi měli ne-li číselnou,

---

[1] Op. I, 168. Hus zde užívá oblíbené průpovídky: mulier, que existens papa pauperum, peperit puerum. Povídačky o papežce Janovi dotýká se Hus také jinde často, někde slovy Wyclifovými, ale ovšem nezvěděl o ní z Wyclifa, bylať celému středověku běžná.

[2] Srovn. na př. krásné užití biblického citátu f 168': Extollens se supra omne, quod dicitur deus, Matějovi z Janova tak běžného.

[3] Op. I, f 168.

[4] Op. I, f 169.

tedy jistě ideovou převahu, když v jejich čele byli Stanislav a Páleč. Není nemožno, že oba tito mužové nesouhlasili již ve všem s taktikou Husovou a jeho přátel, ač výslovných zpráv nemáme; v posledním sporu se Zbyňkem universita celá, ani theology nevyjímaje, stála proti arcibiskupovi za jedno. Páleč sám dokazoval neoprávněnost stanoviska arcibiskupova.[1] Ale i když snad objevovaly se rozdíly nějaké, rozporu zásadního jistě ještě nebylo. A tak ani kvestie Jakoubkova při vší své povážlivosti nemohla ještě vzbuditi značnější pozornosti. Teprve později hodila se dobře za záminku k zakročení, aby jí převrat ve smýšlení snáze mohl býti maskován.[2]

---

[1] V. o tom výše. Dobré zdání Pálčovo, zůstávajíc na straně university ve sporu s arcibiskupem, má přece některé obraty, jež by mohly svědčiti o jistém umírnění — odtud připouštění snad nějakých rozpaku svrchu v textu. Sedlák, Hus 221 (a jinde často, srovn. také St. tex. II, 304 n.) stále tvrdí, že Páleč a Stanislav rozešli se s Husem již od r. 1410; že nesprávně, viděti z hořejšího líčení. Uvádí-li na doklad slova Pálčova: sepe correctus per nos .... obedire contempsisti«, zamlčuje, že byla psána až r. 1413—1414, a že se nemohla týkati jiné doby, než doby po rozchodu pro odpustky r. 1412, jak z celé argumentace Pálčovy nad slunce jasněji plyne (v. Páleč, Antihus, vyd. Sedlák, Hlídka 1912 příl. str. 7—8). Jistá zdrženlivost obou těchto nejsmělejších Wyclifovců dá se arci pozorovati; tak procesu u kurie, který platil za proces celé strany, Páleč a Stanislav se neúčastnili. Praví tak výslovně Hus, Contra Palecz (Op. I, 256): nostra pars preter ipsos duos feurit in curia per aliquot annos per se et per procuratores et per advocatos, ale zde právě ono důrazné *nostra pars* ukazuje, že dosud ke straně počítáni, a Páleč (Antihus str. 14—15) ani slovem neodvažuje se brániti, naopak z jeho vývodů jest patrno, že teprve později se odcizil. Jistě tedy nelze mluviti o nějakém odcizení, i když Stanislav a Páleč neúčastnili se již všeho. Námitka, že v žalobách, jež Palacký, Doc. 457—460 položil do r. 1412, a jež Novotný Listy 19 pozn. 4 zařadil k červenci t. r. (na základě stížností z Prahy v květnu podaných), jak přijal i Sedlák, Hus, 259 pozn. 2., padá správným určením této repliky, o němž v. níže.

[2] Sedlák, Hus 221 (a znovu Stud. text. III, str. 29 n.) tvrdí sice, že fakulta theologická dala si posici Jakoubkovu hned předložiti a pověřila Stanislava odpovědí, aby mohl tvrditi (str. 222), že nikoli odpustky, ale toto kacířství rozvedlo bývalé přátele s Husem. Ale to je zcela nepravdivé. Stanislavův traktát De Antichristo jest v rkpse Víd. 4933 f. 245 zakončen poznámkou: Explicit tractatus de Antichristo M. Stanislay de Znoyma sacre theologie professoris etc. editus Prage a. d. M° CCCC° XIII° etc contra Jacobellum, a nikde není známky, že by traktát byl starší. Posici Jakoubkovu dala si fakulta předložiti patrně až po vypuknutí odpustkového sporu (jako i Husovu), a traktát jest psán v první čtvrti r. 1413 (neboť v Praze), jak dobře věděl

Naproti tomu však prohlášení Husovo, srovnáno s ní, jistě nekonečně nevinnější, a snad jen proto závadné, že nebylo omezeno na síně školní, narazilo na odpor záhy. I to jest karakteristické pro posouzení celé situace, a dokazuje zřetelně, jak i nyní ještě kacířství jest pouhou záminkou proti opravnému směru, když závadnějšími než věta skutečně nebezpečná shledávají se věty vlastně zcela správné a katolické! . . .

Zásady Husem hájené jsou opravdu zcela přesné a nezávadné, leda by snad někdo chtěl vytknouti jejich příliš absolutní formulaci, jež mohla sváděti k nedorozumění.[1] Ale zde právě doba, kdy byly formulovány, vtiskla jim svou pečeť. Vypínavost a bezohlednost, s níž kněží — a poznali jsme nedávno jiné odstrašující doklady — hleděli udržeti a vyvýšiti vážnost vlastní vinou ztracenou, činila důrazné zakročení nevyhnutelným. Bylo nezbytně nutno ukázati, že v papeže nesmí býti věřeno tak jako v Boha, že podobně nemůže býti věřeno v církev, že dále zpověď pro odpuštění hříchů není nevyhnutelnou podmínkou.

Zdůraznění toho všeho, jak řečeno, právě jednáním kněží stalo se nevyhnutelným, a proto také články tyto musily býti formulovány tak určitě a bez omezení či vysvětlení.[2] Ale to právě mohlo je zase činiti také povážlivými. V tehdejším odcizení kněží a laiků, ano lze říci v tehdejším vzájemném rozdráždění jejich formulace, úmyslně jednostranná, mohla vésti k výkladu stranickému, který ovšem jí nebyl zamýšlen, ale v daných poměrech jí ani nemohl býti zabráněn . . V tom stanovisko Husovo, zase postavené na hranici krajní možnosti, jak tomu bylo již při víře v eucharistii, stávalo se choulostivým, v tom také byla slabá stránka pravověrné jinak

---

Sedlák, Spis Stanis. ze Znojma ‚de Antichristo', Hlídka XXIV, 6. kdy ještě neměl svých nynějších postranních účelů.

[1] Nezávadnost pochybností Husových jest nucen připustiti také Sedlák, Hus 225, a dobře také upozorňuje na některé důvody, jež jeho zakročení činily nutným. Praví-li však (pozn. 2.), že jemná distinkce theologická byla »nepotřebnou proto, že ani theolog, ani prostý věřící formulkou »credere in papam« nestaví papeže na roveň Bohu«, nemělo býti opomenuto, že tenkrát se tak stávalo skutečně a otevřeně, třeba ne vždy touto formulkou.

[2] Ve „Výkladu Sentencí a j. Hus, stoje na témž stanovisku, potřebné vysvětlení přidává.

argumentace Husovy; zde sice mohlo postačiti krátké vysvětlení, ale zde také podána zbraň lidem nesvědomitým k novému osočování.

V takovém případě jako dříve tak také nyní první s odporem se vytasil vášnivý kartusián, převor Štěpán z Dolan. Dopídiv se kdesi notářské listiny s pochybnostmi Husovými, začal svým způsobem ihned zasypávati nadávkami nejen Husa, ale i jeho posluchače v Betlemě. Hus, zvěděv později o tom, zvláštním dopisem obrátil se na mnichy Dolanské, odbývaje v hrdé pokoře urážky jejich převora. Nikoli k vůli sobě, neboť mu nezáleží na tom, je-li souzen od lidí, ale pro jejich vlastní spasení žádá, aby nevěřili řečem, že by držel nějaký blud Písmu protivný; neboť kdyby anděl s nebe, neřku-li Wyclif, hlásal mu něco takového, nevěřil by mu. A vyloživ pěkně, proč nemohl uposlechnouti půhonu ke kurii, domlouvá jejich převorovi, aby nepodezíral, dokud se nepřesvědčí, a vytýká, že bez zjevení a bez důkazů z Písma zatracuje Wyclifa ve své knize »Antiwyclif« — snad se mu teprve nyní dostala do rukou, anebo neuznal za dobré na její tón jinak než tímto odbytím odpovídati.[1]

Převor Štěpán odpověděl krátce, slibuje obšírnější odpověď po zralé úvaze.[2] Došlo k ní teprve značně později, kdy věci vzaly již jiný obrat, a způsobem tohoto urputného protivníka Husova důstojným.[3]

Snad hned v této době, snad někdy později názory Husovy vzbudily odpor také u protivníka jiného. Byl to podle všeho Břevnovský mnich Jan z Holešova, jenž jimi byl pohnut k sepsání traktátu *An credi possit in papam* — lze-li věřiti v papeže.[4]

---

[1] List Husův otiskl Palacký, Doc. 31—32, Novotný Husova koresp. č. 41 str. 120—121; psán byl asi v květnu 1412.

[2] Pez, Thes. IV, 366.

[3] Jest to jeho Antihus, o němž viz níže.

[4] Otiskl Sedlák, v příl. Hlídky 1911; autor jest osoba dosti záhadná, třeba zprávy o něm sebral již Pelzel, Abbildungen IV, 1—4 (odtud doslova opsal F. X. Richter, Hormayrs Archiv VII, 186; srovnej i Wintera, StMitBenCistOrd. XVI, 240). R. 1386 připomíná se jako studující práv Joannes de Hollesow plebanus in Slussowicz (MUPr. II, 40), ale těžko říci, je-li týž. Také jeho autorství tohoto traktátu jest dosti problematické (srovn. Sedlák, Hus 221 pozn. 3), a je-li autorem, těžko říci, kdy traktát složil. Místy zdá se,

Ani tento protivník, ač i co do věcné znalosti, i co do společenské slušnosti nekonečně vyniká nad rvavého Kartusiána, nedovede se omeziti jen na to, co snad se stanoviska církevního bylo by žádoucí: vymeziti totiž absolutní formu názorů Husových, čímž skutečné zájmy víry nejlépe mohly býti chráněny.

Ačkoliv jest si vědom nesnadného svého postavení a jen velmi šetrně a i nesměle naznačuje, »jak by se zdálo a bylo se obávati«, že hlasatelé podobných názorů »byli podezřelí, nebo se učinili podezřelými, že by tím odvraceli sebe i jiné od povinné poslušnosti papeže i církve, aby jí nebylo dbáno, což by znamenalo rušiti výsadu církve a upadnouti zavržitelně v kacířství«,[1] přece se nepokusil o to, čeho bylo lze obhájiti, a odhodlal se k důkazu opačnému.

A tím již předem svou práci odsoudil k nezdaru. Přes vzdělání autorovo, dosti značné, a při všem jeho dosti ušlechtilém smýšlení argumentace jeho upadá do sofistiky, povrchně se přenáší přes rozpory mezi tím, co tvrdí, a mezi autoritami, jichž se dovolává, a tím vším dostává se k absurdnostem, jak nebylo jinak možno, když místo prostého, třeba důrazného vysvětlení chce proti nezávadným větám jako »katolických« hájiti názorů namnoze neudržitelných.[2]

---

jako by byl složen teprve později, aspoň v dobách hádek r. 1413, nikde nejmenuje Husa přímo, překáží mi i zmínka o neslavení svátku Nalezení sv. Petra a j. věci (str. 11), a jen ta okolnost, že názory, které vyvrací, byly právě vysloveny v kvestii De credere a ve spise De tribus dubiis, dovoluje mi zmíniti se o něm v této souvislosti, ač, jak řečeno může náležeti i době pozdější. Pelzel na uv. m. jmenuje práce Jana z Holešova a mezi nimi i tuto s titulem: Tractatus in questionem, quam Joh. Hus obmovit, ob credi possit in papam, ale těžko říci, je-li titul (aspoň v této podobě) původu rukopisného.

[1] Na př. (Hlídka 1911 příl. str. 16), když byl — velmi nešťastně, v. o tom nahoře — vyložil, proč nutno papeže věřením milovati, což protivníci popírají: Qui vero insuper tenerent vel docerent contumaciter predictis contrarium ac eciam prohiberent predicta predicari, videtur et timendum esset, ne essent suspecti vel se suspectos facerent, quod per hoc averterent se et alios a debita obediencia pape et ecclesie Romane, ne curaretur, quod esset privilegium Romane ecclesie aufere et incidere in heresim dampnabiliter.

[2] Sedlák, Hus 225 pokouší se ovšem vyvýšiti význam a provedení traktátu do nekonečna, slabiny argumentace prostě zatajuje. Ale hořejší ukázky zajisté stačí na důkaz, že traktát při vší učenosti a obratnosti autorově jest theologicky velmi slabý, a že jeho vedení

Hned na začátku horlivostí dává se strhovati k nepřesnostem. Proti správné námitce, že v symbolu čte se »credo ecclesiam« (bez »in«), praví, že symbol Nicejský má »et in unam sanctam ecclesiam«„ a je-li někde »in« vynecháno, učinili tak nezkušení vykladači. Ano prý i české a německé překlady symbolu mají: »v ducha svatého, v svatou církev obecnou«, nikoli pouze »svatou« bez předložky; stačí prý nahlédnouti do starších překladatelů a zvláště českých a německých, »totiž těch, kteří nejsou zkaženi novými zvědavými a strojenými opravami«, stejně jako správně v češtině i němčině přeloženo »descendit ad inferna« jednotným číslem (ad infernum), nikoli množným »do pekel«, poněvadž nutno hleděti k duchu jazyka. Zde se mu arci přihodil omyl dosti těžko vysvětlitelný: starší české překlady symbolu opravdu přesně překládají »svatú cierkev« bez předložky »v« a descendit ad inferna překládají číslem množným . . .[1]

Ale i když chápeme, že zápal pro věc již předem ztracenou sváděl k přílišnému vyvyšování názorů, jež právě vynutily odpor Husův, i když nelze se diviti, hlásá-li pochybné

---

důkazů jest naprosto neuspokojivé, jak arci jest samozřejmé u názorů, jichž dokázati nelze. Že někde ovšem snaha po hyperorthodoxii ho zavádí, nelze se diviti; srovn. na př. glosu k výroku Augustinovu (na uv. m. str. 4): Quo patet, quod wlt hic universalem ecclesiam intelligi contra illos, qui in contrarium non hic tantum, sed eciam in purgatorio et in celo universalem intelligi contendunt.

[1] Na uv. m. str. 5: Quod vero quedam exemplaria habent: Et unam sanctam ecclessiam, hoc contigit per correccionem lectorum imperitorum. Quapropter eciam in Boemico et Theutonico ydiomatibus bene stat, quod translatores posuerunt in simbolo apostolorum: Credo in spiritum sanctum, in sanctam ecclesiam, et non sanctam ecclesiam. Patet de hoc interrogantibus antiquos et presertim Boemos et Theutunicos, puta qui non sunt per novas curiosas et affectatas correcturas corrupti. Item bene eciam stat, quod pro »descendit ad inferna« in Boemico et Theutunico translatum est »descendit ad infernum«, quia unus sc. infernus est, tres vero partes eius, propter quas in Latino est positum »ad inferna«. Mos enim est in Latino sic loqui, sed non in Boemo vel Theutunico ydiomate. Unde contra consuetudinem mor s male sonaret, si interpretes posuissent similiter in dictis ydiomat b s sicut in Latino »do pekel, in inferna«: Jeden z nejstarších zápisů symbolu (F l a j š h a n s. Nejst. památky 41) má »svatú cierkev obecnú . . . do pekel« podobně Štítný vždy (na př. Kn. Šest. 12—13) »sstúpil do pekelných krajin . . . svatý kostel«, a ovšem i Hus (na př. Výklad, vyd. E r b e n I, 2): »do pekel . . . svatú cierkev . . .«

výklady slov Písma: »na té skále vzdělám církev svou« s odůvodněním, ač Kristus jest vlastní základ, že přece Petr jest také základ druhý,[1] a když tedy jest mu papež nejsvětějším, ne-li životem tedy aspoň důstojností moci a úřadem,[2] když ho jmenuje »nástupcem« Kristovým,[3] když mu úcta k němu a k Bohu téměř splývá v jedno,[4] a i když nelze shledávati nápadným, že autor, se svého stanoviska pěkně vyloživ, že třeba hleděti na úřad a nikoli na špatnost prelátů, odmítá (třeba zase důvody někdy podivným.) mínění, že kněz ve zpovědi tolik oznamuje, že hříchy jsou odpuštěny atd.,[5] je to

---

[1] Na m. m. str. 11: Dicit sanctus: supra Petrum itaque fundamentum etc. Quod est expresse contra illos, qui solum hic exponunt fundamentum Christum et non Petrum. Licet enim Christus fundamentum est principale . . ., est tamen eciam fundamentum secundarium Petrus.

[2] tamtéž str. 9: papa, si non vita saltem dignitate potestatis et officio sit sanctissimus.

[3] tamtéž str. 10: papam capud ecclesie et sucessorem Christi; častěji zve ho také salutis eterne dispensator (str. 13 15. a j.).

[4] tamtéž str. 13: habes aliqualiter, quid sit colere et quomodo colere deum et papam . . ., propter quod in eos credere oportet eciam malos. — Výrok na str. 15: oportet pape credendo adherere, in eum ire, id est preceptis eius, decretis, conciliis efficaciter et facto obedire, omnia facta eius et ecclesie pro posse observare et agere sicque corpori eius, id est Christi ecclesie, incorporari. jest patrně pouhý lapsus, ač by v této době ani takové nejapnosti nepřekvapovaly. —

[5] tamtéž str. 14: Que potestas sola principaliter attendi debet diligenterque adverti pro voluntate dei servanda . . . et non tam vita sancta vel malicia prelatorum nostrorum. Nam cum voluntatem dei solam in omnibus debemus principaliter aspicere, cuius est potestatem bonis et malis indifferenter conferre, patet, quod sicut voluntatem dei ita et potestatem eius principaliter debemus attendere et non vitam vel merita nostra . . . Et sic dispensare dicuntur eciam sacerdotes secundarie, ut ministri, salutem nostram, et hoc ex dono dei et non per proprietatem. Hoc eciam testatur dicens: Ego te baptiso, ego te absolvo etc. Auctoritate enim hec sunt sive potestate dei, que quia unita est deo per proprietatem et sacerdotum (?) ex dono dei, ideo sic deo dispensante et sacerdotes dispensant, presertim qui cum deo unus eciam spiritus sunt. Nam tunc quod deus, utique et ipsi agere cum deo dicuntur propter unitatem spiritus . . . Unde patet falsitas illorum, qui dicunt: Sacerdos non aliud facit, sed tantum ostendit esse absolutum. Srovn. také s jeho stanoviska obratnou, ač nezcela upřímnou polemiku proti těm, qui dicunt, quod in mortali existens, non est in ecclesia et non est membrum eius (str. 20) a t. d.

právě theologické odůvodnění, vlastně jeho slabost, co tak zaráží.

Autor traktátu směšuje poslušnost k papeži se zcela různorodým pojmem lásky k bližnímu,[1] dovede známými důvody mluviti o neomylnosti papežově ve vykonávání úřadu, poněvadž duch svatý jest tu jeho pomocníkem, a poslouchati dlužno i zlých, ale v zápětí nerozpakuje se na námitku, že někteří papežové byli kacíři, odpovídati, že se mýlili ne jako papežové a biskupové, nýbrž jako lidé,[2] aby na konec s ujištěním, že nechce nijak měniti znění symbolu, prohlásil, že po jeho zdání i mimo symbol jest třeba věřiti v papeže — z důvodů stejně hlubokých.[3]

Věru nebylo by nesnadno bývalo spis tento — netřeba pochybovati, že upřímně míněný — vyvrátiti, ale snad lze i pochopiti, proč se tak nestalo. Nebylo toho ani třeba. Není důvodu k domněnce, že traktát byl nějakým projevem jménem strany Husovi protivné učiněným.[4] Kdyby tomu bylo tak, bylo by zase tím snáze možno vysvětliti, proč při své duchovní převaze strana Husova v domácích bojích musila vítěziti . . .

---

[1] str. 15: Sed insipientes sic [= credere in papam] negando se ipsos inculcant. Quod sic probari potest: Quero ab eis, si papam credendo amant. Utique hoc oportet. Nam precipitur proximus, plus vero papa, proximorum prelatus, diligi sicut quilibet solus. Unde eciam necessario oportet pape credendo adherere . . . (srovn. str. předch. pozn. 4).

[2] str. 22: ex spiritus sancti et ecclesie ordinacione speciali papa creatur et instituitur, non tam secundum vite quam secundum potestatis, ordinis et officii eius sibi a deo dati dignitatem, que potestas spiritus sancti utique eciam malis adesse potest . . ., et sic papa errare non potest, quia spiritu sancto semper sibi assistente . . . infallibiliter agit et regitur (?) — a o několik řádek dále: Erravit Leo papa cum aliis non ut papa vel episcopi a deo ordinati, sed ut puri homines . . .

[3] str. 23—24: per omnia supradicta non intendo emendare vel mutare simbolum apostolorum, quia eius tenorem multum bene et oportune stare nec aliquo modo moveri affirmo, sed solum pro informacione debita omnium pie me docencium ad eos, qui dubitant mecum, dico et scripsi, quod extra simbolum apostolorum videtur mihi esse verum et probabile, si oportet, quod debeamus credere in papam et in omnia salutis nostre media . . .

[4] Sedlák, Hus 225 nazývá sice autora »prvním apologetou katolické nauky o církvi«, ale o nějakém oficiálním rázu jeho spisku nelze mluviti. Ani místo, kde, jak se zdá, hlásá, že mluví za jiné (v. pozn. předch.), k tomu neoprávňuje.

Než v této době mohlo se, jak již svrchu upozorněno, ještě zdáti, že Hus také u kurie bude vítězem, že také po formální stránce jeho pře bude shledána pravou.

Opustili jsme záležitost Husovu v době, kdy (asi v červnu r. 1411) svěřena byla komisi čtyř kardinálů, mezi nimiž přední místo zaujímal kardinál Florentský Francesco Zabarella. Znamenalo-li již to obrat pro Husa příznivý, došlo k němu v míře ještě vyšší, když asi v lednu r. 1412, po smrti kardinála Aquilejského, jednoho ze členů komise, Zabarella byl dalším vedením této záležitosti pověřen sám.[1] Slavný kanonista, jenž zajisté výborně znal postup podobného řízení, a jenž také, jsa vysoce povznesen nad každé podezření z úplatnosti, nesmí býti ani podezírán ze stranictví, dal nyní Husovi úplnou a skvělou satisfakci za nespravedlivé a ukvapené jednání Colonnovo, a dal mu ovšem také za pravdu proti moderním zastancům jeho právního omylu. Na základě obnoveného řízení podle všech článků předložených i s druhé strany namítnutých, prohlásil, že zástupcové Husovi měli býti slyšáni, připustil je jako zástupce Husovy, ustanovil nový rok líčení, kdy zástupcové Husovi mohli své důvody vyložiti a provésti, takže vše, co třeba, k vynesení rozsudku bylo připraveno.[2]

Pro zástupce strany protivné, prohnaného faráře Svatovojtěšského, byla to zajisté zdrcující rána. Vždyť nestranné

---

[1] Zprávu o tom podává Hus, Ordo proced. (Docum. 191, Novotný, Husova koresp. str. 229), pravě, že papež, odňav vedení pře Colonnovi a auditorovi, »advocavit causam ad se . . . et commisit eandem quator cardinalibus videndam et terminandam, puta domino Aquilegiensi [= Antonio de Caietanis], domino de Brancatiis [= Rainald de Brancatiis], domino de Veneficiis [nenalézám, snad míněn Petrus Maurocenus, arcibiskup Benátský?] et domino Francisco de Zabrellis.« Proti dosavadnímu datování (výminku činí Berger, Hus und Sigmund 74 pozn., odtud asi, ale chybně, i Flajšhans, Hus 238) nutno upozorniti, že Zabarella stal se kardinálem teprve při první promoci Jana XXIII dne 6. června 1411, a třeba již před tím byl mužem věhlasným, že by mohl býti do komise povolán, myslím, že slova Husova nepřipouštějí mysliti na dobu před kardinálským jmenováním. Podle toho komise působila mezi 6. červnem 1411 a 2. či 11. lednem 1412, kdy zemřel kardinál Aquilejský, načež teprve, tedy nejdřív v lednu, vedl věc Zabarella sám.

[2] Hus, Ordo proced. (Docum. 191, Novotný, Husova koresp. str. 229), Jesenic, Defensio (Op. I, 331); srovn. Tomek, Děje univ. 180.

líčení mohlo dokonce ukázati, že Zbyněk při spálení knih nebyl v právu, ano mohlo v této věci aspoň pomoci Husovi i k vítězství a zbaviti ho půhonu! Tomu bylo nutno zabrániti stůj co stůj.

Bylo jistě zásluhou jeho i jeho osobních styků, že papež o něco později postoupil celou záležitost soudci novému. Kardinál Rainald de Brancaciis, krátce Brancas zvaný,[1] s věcí Husovou ne neobeznalý, měl patrně úkolem nenápadně zvrátiti spravedlivá opatření Zabarellova, a pomohl si způsobem, který vždycky, zdaje se býti svědectvím bezradnosti, zůstává nejlepším spojencem neupřímnosti — odkladem.

Déle než půl roku dovedl, ač otázka byla často přetřásána a zástupci Husovi naléhali na vyřízení, protahovati jednání, aniž by, jsa zřejmě naváděn drzým podněcováním Michalovým,[2] učinil nějaké rozhodnutí, a ovšem také aniž by zrušil osobní půhon na Husa a klatbu odtud vyplynuvší.[3]

---

[1] V kollegiu byli tenkráte dva kardinálové toho jména: Rainald, jenž byl kardinálem od r 1384 (byv jmenován ještě Urbanem VI, zemřel r. 1427), který sice již r. 1410 byl mezi těmi, jimž kdysi věc Husova svěřena, a kardinál Tomáš Brancatius příbuzný papežův, jmenovaný 6. červn. 1411. Palacký Doc. (rejstřík) jmenuje Ludvíka de Brancatiis, ale toho tenkrát v kollegiu nebylo. Na kterého z obou mělo by se mysliti, nedovedu bezpečně rozhodnouti Berger, Hus und Sigmund 74 pozn. myslí, ač opatrně, na Tomáše, Flajšhans. Hus [2] 238, již to tvrdí, ale není to zcela jisté. Frivolní postup kardinálův by arci nasvědčoval zhýralému Tomášovi, ale tu padá na váhu, že Husův kardinála soudce vždy »de Brancatiis«, což bylo běžné jméno Rainaldovo (Tomáš obecně zván »Tricaricensis«). Lze-li tedy pravděpodobně mysliti na Rainalda, bylo by snad lze lépe určiti i chronologii, neboť Rainald opustil 24. května kurii a odešel do Campagne· sice 31. května opět se vrátil, ale 12. června 1412 odešel znovu. (Eubel, Hier. cath. I. 25 pozn. 2.)

[2] Praví to výslovně Jesenic (Op. I. 331): si . . . dimissa falsa suggestione et temeraria importunitate infamis et mendosi instigatoris ac propria voluntate, secundum leges . . . iudicasset.

[3] Ordo procedendi (Docum. 191, Novotný, Husova koresp. str. 229). Hus zde praví, že Brancas protahoval věc »fere uno anno cum medio«, ale to nemůže býti správné, třebas Hus omylem také jemu přičítá výnos o zostření klatby (v. o tom níže), neboť Brancas mohl řízením býti pověřen nejdříve asi v únoru (do června—července). Poněvadž čtení ono mají všecky rukopisy, jest těžko mysliti na omyl písařův (dimidio, což by asi dobře odpovídalo; v rkpe III G 8 bylo by lze čísti uno anno tamen medio, ale to jest jistě obrat neobvyklý), ale běží o omyl Husův, jenž, čině si tyto poznámky až po dvou le-

Patrně papež rozhodl se provozovati dále svoji hru, při níž prodlužováním nejistoty získával...

Bylo-li to po předcházejícím spravedlivém postupu Zabarellově velikým úspěchem úskoků Michalových, byl tento úspěch tím větší, čím větší zklamání mu právě před tím postup Zabarellův byl přinesl.

Michal zajisté nemohl si zatajiti, do jak správných kolejí uvedl při Husovu obratný Jesenic, a tím méně bylo ho tajno, že nebyly to dosud jenom důvody věcné, co způsobovalo občasné nepříznivé obraty, které přes přičinění zástupců Husových jeho pře prodělávala. Při pohyblivosti a dovednosti Jesenicově, při jeho známostech u kurie a při jeho zvláštní oddanosti k Husovi protřelý světem farář Svatovojtěšský nemohl pochybovati, že bystrý právník dovede i dále jeho úskoky mařiti, zvláště když mu nebylo neznámo, že zástupci Husovi mají k ruce i dosti prostředků, které arci značnou měrou byly sebrány od zámožných přátel Husových.[1] Bylo tedy třeba především o odstranění Jesenicovo se pokusiti, a Michal mínil to učiniti tím spíše, že vybíravost ve volbě prostředků nebyla nikdy jeho slabou stránkou.

Hodilo se mu velmi dobře, že u kurie setkal se s krajanem, kterého tam přivedly nějaké starší spory právě s Jesenicem. Byl to Šimon Burda, člověk jinak málo známý a jistě bezvýznamný, jenž patrně jenom tímto svým nepřímým přispěním k rozhodnutí pře Husovy získal si trvalého opovržení svých krajanů.[2] Burda přišel patrně se stížnostmi staršího data, tý-

---

tech, snad se zmýlil slovy své apelace ke Kristu (Doc. 455, Novotný, Husova koresp. str. 131), kde se praví, že papež odepíral audienci »fere per duos annos«.

[1] Vypravení tří zástupců a útraty s tím spojené pohltily neméně než 1100 zl. florentských. Hus prý to sám přiznal na kazatelně, udávaje, kdo k tomu přispěl (čímž se potvrzuje domněnka, již vyřkl Tomek, Děje univ. 179, 204 o příspěvcích přátel); aspoň mu to vytýká Páleč, Antihus (vyd. Sedlák, Hlídka 1912, příl. 14—15): quamvis summam flor. XI centenarios vel forte plures erogaveris ad curiam ad tollendam citacionem personalem, ut met in sermone fatebaris, ubi et a quibus illas pecunias recepisti recognoscens . . .

[2] Symon dictus Burda jmenuje se v listině o klatbě na Jesenice (v. pozn. následující); nepochybuji, že jest týž, kterého na druhém místě jmenuje (Symon Burba) t. zv. husitský pranýř (v. Truhlář, VČAK IX, 566—567). Jeho účastenství na tomto zakročení proti Jesenicovi jest jediná vina, jíž o něm zatím možno zjistiti. O jeho při

kajícími se nějakého násilí a zranění, jež v Čechách již byl vyšetřoval Zdeněk Dlouhý z Chrasti, arcijáhen žatecký, známý nám přední odpůrce wyclifství v Čechách. Michal sám, podav již dříve na Jesenice žalobu pro nějaké urážky, jíž byl pověřen generální auditor Angelo, přidružil se nyní k Burdovi; ale auditor Jan Belli, jemuž záležitost přikázána, již záhy vrátil ji kanceláři papežské.[1]

Ale Michal nedal se tím odstrašiti. Podav asi v druhé půli r. 1411 odvolání proti některým opatřením, jež proti němu na zakročení Jesenicově byl nucen učiniti generální auditor Angelo, žádal, aby záležitosti jeho i Šimonova byly svěřeny soudci jinému, a dosáhl toho, že k tomu určen kaplan a auditor papežský M. Berthold z Wildungen a hned také proces zahájil. Než ani Jesenic nedal se tím zaleknouti a žalobě Michalově čelil vážnými námitkami, stěžuje si zejména, že ho Michal již v lednu a únoru r. 1411, kdy se kurie zdržovala v Bologni, a potom po jejím přenesení do Říma, v červnu t. r. na Campo dei Fiori a v kostele sv. Petra nazval wyclifovcem a kacířem, jenž drží s nejhorší sektou kacířskou.

Byla to stížnost, jež značně chrožovala právní platnost kroků Michalových, a není pochybnosti, že jiného byla by stačila umlčeti. Michal však dovedl se vymknouti. Své výroky zbaběle zapřel, ale pro případ, že by se Janovi z Jesenic podařilo své tvrzení dokázati, vytasil se nyní, nepochybně asi koncem r. 1411, s řadou vlastních žalob proti němu.[2] Uvedl

---

se praví, že byla »super iniuriis, invasionibus, mutilacionibus et vulneracionibus in partibus coram quibuscumque iudicibus a sede apostolica delegatis et precipue coram archidiacono Zacensi in ecclesia Pragensi«; společně s Michalem žalují »super quibusdam iniuriis, diffamacionibus et aliis«. Oč jde, nepodařilo se mi zjistiti; snad to souvisí s nepokoji r. 1409—1410

[1] Dovídáme se o tom z listiny ze dne 11. září 1413 o vyhlášení klatby na Jesenice (zachované v org. kap. Pražské, opis v dipl. Mus; dík za upozornění na opis ten zavázal si mne p. Dr. Bartoš). Věděl o ní již Palacký, III, 1, 154 pozn. 214, z části jí užil Tomek III [2], 524. Hořejší vypravování založeno jest na ní.

[2] Že žaloba tato podána koncem r. 1411, určuje Tomek, III[2], 524, tuším, správně. Jest pojata do zmíněné exkomunikační listiny, a uvádějíc data měsíční a denní, činí tak vždy bez udání roku (o r. 1410 mluví jako o minulém), běží tedy o události sběhlé v roce jejího podání. Ale mluví-li se tam o urážkách spáchaných Michalem »de mensibus videlicet Januarii et Frebruarii in civitate Bononiensi in domo tunc

zejména, jak 23. června t. r. na paláci špitálu Rožmberského Jesenic prohlásil slova: »Někteří říkají o Husovi a o mně, že jsme kacíři, ale nahlas by se neodvážili to říci, leda tajně, a kdyby řekli, chceme se s nimi zapsati až k trestu chně«, jak nazval Husa svým přítelem, jehož chce neústupně hájiti, hrozě při tom, že aspoň někteří z těch žalobců nebudou smět do Čech se vrátiti. Ale Hus přece jest známý stoupenec kacíře Wyclifa, vypudil Němce z Prahy a způsobil poklesnutí university a četné zmatky.

Posloužil-li mu zde pamflet Niemův, užívá Michal dále žalob, jež sám podal: jak Hus hlásá bludy Wyclifovy, zejména o remanenci, o hříšném knězi. Ale také Jan z Jesenice prý již v září 1407 na universitě právnické hlásal bludy Wyclifovy, jež žalobce vypočítává.[1] Žádá tudíž, aby na tomto základě Jesenic byl vyšetřován, a aby mu bylo zakázáno odejíti od kurie, dokud neodpoví.

Rána obratně vypočítaná neselhala. Jesenic byl opravdu u kurie obstaven, a když spolu s ostatními zástupci naléhal na kardinála soudce o rozhodnutí podle spravedlnosti, Brancas zakázal jim další zastupování této záležitosti, a nařídil, aby k němu již nechodili, poněvadž jich nechce slyšeti, jak prý má nařízeno od papeže.[2] Ani nabídnutí, že jsou ochotni podstoupiti i smrt ohněm, dokáže-li jim kdo nějaké kacířství, nepomohlo, ano Jesenic byl potom (asi v březnu 1412) prý na

habitacionis dicti Michaelis et eciam de mense Junii in urbe Romana in loco dicto Campo Florum et in ecclesia sancti Petri«, hodí se to právě na r. 1411, kdy kurie byla do 31. března v Bologni, od dubna v Římě. A poněvadž již v námitkách Jesenicových mluví se o těchto urážkách Michalových, byly námitky podány po červnu 1411 a protižaloba Michalova ještě později, tedy asi koncem r. 1411. Snad obrat, který věc Husova vzala přičiněním Zabarellovým ještě před tím, než vedením jejím pověřen on sám, urychlil zakročení Michalovo.

[1] Srovn. o tom svrchu díl I. str. 211 n.

[2] Ordo proced. 191, Novotný, Husova koresp. str. 229; chronologie těchto událostí jest dosti neurčitá, pravděpodobně lze je klásti do počátku r. 1412 (nejpozději před konec května (v. str. předch. pozn. 2), spíše však do února—března). Hus arci praví (srovn. svrchu str. předch. pozn. 1), že Brancas nechával věc nevyřízenou tak dlouho, ale tím jistě chce naznačiti dobu, po kterou podle jeho mínění Brancas proces řídil, a nelze jeho slovům rozuměti tak, jako by odpověď prokurátorům byla dána teprve ku konci soudcování Brancasova, takže tím navrhované datování ohroženo není.

rozkaz samého papeže dán do vězení, nepochybně v souvislosti se žalobou Michalovou, dovedl se však vyprostiti a prchl z Říma,[1] provázen zuřením protivníků, kteří ve vyšetřování jeho záležitosti pokračovali dále a na naléhání Michalovo dne 29. července 1412 vyhlásili proti němu klatbu pro nestání. V těchto okolnostech také druhý prokurátor Husův, mladý M. Mikuláš ze Stojčína, opustil Řím. Věc Husova však zůstávala nevyřízena, zejména osobní půhon nezrušen.

Na vývoj událostí v Čechách tyto zjevy nemohly již míti vlivu, ty již dříve dospěly svého vyvrcholení. Nic nemůže dokazovati jasněji, že průběh jeho pře u kurie, i když naň nezůstával bez vlivu, přece nebyl pro Husa nijak rozhodující, nežli ta okolnost, že vnitřním tlakem nucen, odhodlal se ke krokům rozhodným, o nichž nemohl nevěděti, že smíření s kurií činí naprosto nemožným, dříve než mu mohlo býti známo, jak kurie rozhodne, ba dříve než zvěděl o nepříznivém obratu proti svým zástupcům,[2] a snad právě ve chvíli, kdy zprávy

[1] Tomek III², 524; zmíněné listině o klatbě není tuším třeba rozuměti tak, že by mluvila o uvěznění Jesenicově; praví-li se »Rome personaliter apprehensum« a »fecit eundem arrestari, ne de Romana curia recederet«, znamená to prostě »postiženého« a »dal ho obstaviti«. K zatčení došlo na rozkaz papežův patrně později, jak myslí Tomek na uv. m., v březnu 1412; o jednání zástupců, srovn. i Hus, Contra Palecz (Op. I, 256', 259', 261'—262; dále Doc. 23, 466 = Novotný, Koresp. 131, 158). Hus o věci nemluví vždy stejně, poněvadž píše jen po paměti. V Ordo (190 = 228) praví: direxit suos procuratores triplicatos, zcela správně, poněvadž patrně všichni tři nešli najednou (Stojčín snad nejpozději). V Postille (Erben II, 112) praví, že jeho poručníci byli u kurie tři léta, v Knížkách proti kuchm. (Erben III, 252) mluví o dvou zástupcích, z nichž každý tam byl půldruhého roku, což ovšem není správné a mohlo by nejvýše platiti o Markovi z Hradce a Stojčínovi, o nichž však nevíme, že by byli věznění. Vězněn byl patrně jen Jesenic.

[2] Přesně zjistiti, kdy Hus zvěděl o osudu svých zástupců u kurie, zejména Jesenicově, není bohužel možno, ale i když musíme připustiti (jak se svrchu stalo), že zakročení Michalovo proti Jesenicovi náleží do konce r. 1411, a zatčení Jesenicovo do března 1412, nelze pochybovati, že před svým otevřeným vystoupením proti odpustkům (v květnu 1412) Hus o zatčení sotva mohl věděti. Spojení s Římem nebylo tak rychlé (srovn. na př. jak dlouho potřebovala zpráva o Husově vystoupení proti odpustkům, ač jistě byla poslána záhy). Ještě v listu mnichům Dolanským (v. svrchu) Hus nezmiňuje se mezi jinými důvody, pro které nešel do Říma, o protivenství svých zástupců, čehož by na tomto místě jistě nebyl opominul, kdyby o tom byl zvěděl —

o postupu jeho pře u kurie, když byla svěřena Zabarellovi, slibovaly úspěch. Arci události, které si jeho rozhodnutí vynutily, byly takové, že odolati nebylo možno.

Jestliže zprávy, které o minulosti Jana XXIII. pronikaly do veřejnosti, a kterým — a na tom v tu chvíli záleží, nikoliv na tom, byly-li správné čili nic — bylo věřeno, dovedly zbožné duše od něho odvraceti, kroky, k nimž se odhodlal, nebo mínil, že nucen jest se odhodlati hned v prvních letech své vlády, nemohly špatnou jeho pověst zlepšiti. Jsa již z minulosti zapleten do rozličných sporů, papež byl nucen věnovati jim značnou pozornost, ač ne vždy se stejným štěstím.[1] Byl to zejména mladý král Neapolský Ladislav, který své panstvíchtivé touhy dovedl obratně maskovati ochranou papeže Řehoře XII., v Pise sesazeného. Spojení s »Erroriem«, jak rodové jméno Řehořovo Corrario upravováno, spojení s prohlášeným »kacířem« bylo by sice mohlo posloužiti vážnějším pozadím, ale nikoho nebylo tajno, a válčící strany samy netajily, že běží o zájmy naprosto světské. Ve válčení se střídavým štěstím žoldnéřské vojsko papežovo zasadilo sice Ladislavovi citelnou porážku (u místa Rocca Secca, 14. května 1411), ale Ladislav brzo se vzpamatoval a začal svírati papeže velmi těžce; také Karel Malatesta, jediný upřímný stoupenec Řehořův, začal nyní válku a získával půdy — sama Bologna, do nedávna sídlo Janovo, zpronevěřila se mu a zajala jeho legáta.

V tu chvíli největší tísně Jan XXIII. rozpomenul se, že jest papežem,[2] což mu arci znamenalo, že si může dovoliti všecko, a kdežto nedávného vítězství nad Ladislavem dovedl užiti jen k nechutným nadávkám proti němu,[3] nyní hodlal vy-

---

zde důvod ex silentio jest jistě neobyčejně závažný; list sice není psán v červenci—srpnu 1412, jak myslil Novotný Listy Husovy 17—20, nýbrž asi v květnu (v. Novotný, Husova koresp. č. 41, str. 120), přece však jistě lze míti za to, že v květnu—červnu Hus o tomto obratu dosud nevěděl a mohl nanejvýše míti zprávy o příznivém postupu Zabarellově.

[1] Podrobněji o tom jedná na př. Erler, Florenz, Neapel und das päpstl. Schisma, Raumers Hist. Taschenb. VI. 8 (1889) 181 n, Goeller, Kg. Sigismunds Kirchenpolitik 104 n, Kitts, Pope John 95 n, Finke, Acta conc. Const. I, 4 n.

[2] Srovnej Göller 107.

[3] Finke, Acta I, 6.

stoupiti s největší přísností. Dne 9. září 1411 do celého světa vypraveny jeho listiny, jimiž Ladislav a Errorio dáni do klatby, všem, kdo by proti němu vzali na se kříž, slíbeny milosti jako křižákům do sv. země, a všem, kdo by na války přispěli, plnomocné odpustky...[1]

To byla stará bolest našeho domácího hnutí náboženského, kterou souvěká církevní praxe stále jitřila. Již Štítný míval pochybnosti o odpustcích, jichž se ani Vojtěchovi Raňkovu — nevíme ovšem jakým směrem se jeho poučení bralo — nepodařilo rozptýliti.[2] Matějovi z Janova horlení proti odpustkům zdá se největší nutností,[3] a od té doby souvěké církevnictví udržuje toto dědictví minulosti stále při síle. Lze říci, že celé náboženské hnutí české ve svém boji proti zevnějškovému formalismu vyvíjí se ve znamení odporu proti odpustkům, proti nim obrací se nejsilnějšími svými pracemi Albert Engelšalk, proti nim horlí v spravedlivém rozhořčení Matouš z Krakova,[4] a stávají-li se odpustky již záhy předmětem útoků Jakoubkových,[5] nemůže arci v tomto zápolení pokroku s prázdnou obřadností chyběti ani Hus.

Již v projevech, které pravděpodobně nejsou příliš vzdáleny začátků jeho činnosti, hlásí se Hus k tomuto dědictví minulosti. Na den sv. Máří Magdaleny kteréhosi roku táže se, mluvě o odpuštění hříchů: »Ale zdaž byl také tenkrát odpuštěn i trest za hříchy? A zdá se, že ne, neboť spasitel toho nevyslovil, jako hlásají listiny prelátů.« A v den sv. Kateřiny nejspíš r. 1403 poznamenává vtipně: »A tenkrát těm, kdo budou z Čech putovati do údolí Josafat, kde tělesně uvidí pána, nebudou dávány odpustky jakýmikoli bullami od soudícího velekněze, nenásledovali-li biskupa Krista v mravích«, aby hned potom, vykládaje, jak nemoudrým pannám dostalo se rady: »Jděte k prodávajícím a kupte si,« upozornil: »odpustky a modlitby, neboť my neprodáváme...« Na den sv. Vojtěcha vyvozuje, kdo setrvá v Kristu, »obdrží odpuštění všech hříchů, a netřeba hledati na to bullu papežskou, poně-

[1] Listina jest tištěna Op. I, 171; jeden originál do Prahy poslaný zachován v kap. archivu, opis v dipl. mus.

[2] Srovn. Novotný, Náb. hnutí 201.

[3] Srovn. Kybal, Matěj z Janova 116, 134 n.

[4] Novotný, Náb. hnutí 106, 114 a j.

[5] Srovn. svrchu díl I. str. 280 n.

vadž slovo spasitelovo: stane se vám, vyniká mocí a bezpečností nade všecky bully«.

Opět jindy, v den Všech svatých, dotýkaje se sporné otázky vidění Boha, míní, »že duše Kristem vysvobozené vešly s ním do nebe, poněvadž by jinak duše spravedlivých byly více trápeny v očistci a zahynuly by papežské odpustky o rozhřešení z viny i trestu a kanonisace církevní«. A v kázání na sv. Vavřince diví se ironicky, proč apoštol Pavel nedal Jerusalemským a Korinťanům odpustků, když žádal almužny pro chudé a zvláště strádající svaté, proč dále neučinil Korintských účastny svých zásluh a proč se nestaral o stavění hmotných kostelů, nýbrž o chudé. »Vynechal-li to, bude se zdáti pošetilejším našim prelátům, kteří udílejí mnohonásobné odpustky těm, kdo podají pomocné ruky, činí účastny svých zásluh, a nechajíce chudých údů Kristových, na kostely žebrácky žebrají.«[1]

Odpor zde se jevící, třeba ovšem míří především proti obchodnímu prodávání odpustků, není přece dalek odmítání zásadního, a náležela-li tato část učení církevního k nejslaběji odůvodněným a oslabovala-li ji praxe ještě více, není divu, že také odpor musil se stále prohlubovati, rosta ovšem také se smělejším zdůrazňováním zásadního stanoviska v otázce církve vůbec, jak k němu daný stav nutil.

U Husa lze stálý vzrůst a vnitřní sílení odporu tohoto dosti dobře sledovati, jak ani nemohlo býti jinak v době, kdy hrabivost Bonifacia IX. vypěstovala obchodní systém odpustkový do rozměrů příšerných, takže ani částečný ústup papežův, k němuž všeobecným odporem byl donucen, nedovedl následků odčiniti a vzpomínek zahladiti.[2] Také zde r. 1411 znamená neobyčejný vzrůst starších zárodků.

Byly to ovšem především odpustky udílené jednotlivým poutním i jiným kostelům pro návštěvníky v určité dni za peněžní dary ve prospěch chrámu (ovšem po vykonané zpovědi), jež stále dávaly podnět k vydírání. Hus nestačí upozorňovati na zlý tento zvyk: »Ejhle odpustky nemylného Ježíše Krista«,

---

[1] Hus, Sermones de sanctis (vyd Flajšhans), 116, 237, 238, 293, 219, 341.

[2] Srovnej o tom Jansen, Papst Bonifacius IX str. 136 n. a zde svrchu díl I, str. 272 pozn. 1.

volá, připomenuv jeho slib odměny,[1] jenž. Bůh, s námi zde bydlí a v budoucnosti sebe slibuje, a dává odpustky ne za peníze, ale kdož se k němu upřímným srdcem obrátí, jeho v mravech následujíce i v životě.« »Ejhle bulla pevná odpuštění hříchů.« volá jindy,[2] a při výkladu o milosti předurčených dodává.[3] »Ejhle zde jest jistota předurčení učeníků, poněvadž je slíbil k sobě vzíti ten, jenž lháti nemůže. Ejhle odpustky pravé a neklamné, které když kdo přijme, věz, že na věky nezahyne.« A ještě vzrušeněji volá jindy:[4] »Falešný prorok jest tedy každý kazatel, jenž káže věci přítomné a budoucí, lžemi a lichocením je zhyžďuje. Zdaliž nekáží lež, vymýšlejíce odpustky a prominutí hříchů těm, kdo by podali pomocné ruky? A kněží tleskají rukama, doufajíce, že budou míti hojnost obětí a obdarování, a prostý lid má to rád, věře podle jejich výmyslů, že za malou oběť dojde království nebeského.« Proto napomíná důrazně:[5] »Tak i my nebažme po vymyšlených odpustcích falešných kněží «

[1] III B 20 f 107'a: Ecce indulgencia infallibilis Ihesu Christi, qui nobiscum deus habitat hic et se in futuro promittit, et dat indulgencias non pro pecunia, sed qui ad eum sincero corde convertuntur, ipsum in moribus imitantes et vita. Kázání tato, jak již častěji uvedeno, pocházejí většinou z r. 1410—1411, ač jsou mezi nimi i starší i také pozdější (narážka na odpustky r. 1412; v. níže), čehož nelze vždy rozhodnouti. Ale většinou také citáty dobře se hodí k r. 1411. Odpor proti odpustkům tohoto druhu vyjadřuje také malý traktát De indulgenciis v rkpe Víd. 4511 f 219—219, obracející se zejmena proti odpustkum, »que pro pecuniis et limitatis temporibus dantur«, a vyvracející je z části podobnými důvody, které se také ve sporu vlastním ozvaly (neúčelnost, neproveditelnost a p.). Bohužel nelze ho bez zevrubného rozboru určitěji datovati, ale pravděpodob. náleží asi době této.

[2] tamtéž f 87'b: Ecce bulla firma remissionis peccatorum.

[3] tamtéž f 166'b: Ecce hic habetur certitudo predestinacionis discipulorum, quia ipsos, qui mentiri non potuit, ad se recipere promisit. Ecce indulgencia vera et infallibilis, quam si quis acceptaverit, sciat se in eternum non periturum . . .

[4] tamtéž f 238' a—b: Falsus ergo propheta est omnis predicator presencia predicans et futura, mendaciis vel adulacionibus ea deturpando . . . Numquid non prophetant mendacium fingentes indulgencias et remissionem peccatorum, quicumque manus eis porrexerint adiutrices? Et sacerdotes plaudent manibus, habundaciam oblagiorum et oblacionum se habere sperantes et simplex populus illa diligit, ex paucitate oblacionum iuxta eorum ficticia se regnum celorum adipiscere credendo . . .

[5] tam. f 142a: Sic et nos nec allicientes indulgencias fictas avarorum sacerdotum et carenarum distribucionem . . .

Zvláště ovšem jsou to mniši žebraví a jejich obchodování odpustky a účastenstvím na zásluhách řádu, co zasluhuje odmítnutí. »Kdož tedy skrze lživé posty a odpustky svádějí prosté, ti nenásledují Krista jdoucího touto cestou, nýbrž spíše hledí prosté lidi odvésti od této cesty lživými sliby odpustků.« Řečník uvádí příklad: kdyby někdo chtěl brániti tomu, kdo staví most přes Vltavu, zasluhoval by trestu, oč více tedy ten, kdo most stavitele Krista chce věřícím zničiti a strhnouti.[1] Mniši, ač nejmenováni, jsou míněni těmi, kdo,[2] »chtějíce nyní bohatství lživě vydříti, slibují prostým království nebeské za peníze a nekonečné posty a odpustky vymyšlené, a prodávají je, nevedouce lidu k pravému pokání.

Ale častěji bezohledný postup mnichů nutí odkládati ohledy: »Zdaliž Pavel« — totéž thema obnovuje tutéž myšlenku, jako také jindy Hus rád ukazuje na odpustky a bully tohoto apoštola[3] — »rozdílel posty nebo odpustky veliké? Jistě ne, ale nežebral ani na kostely, aby veliké zvony udělali, ani na kostelní obludy, nýbrž na kněží, kteří kázali slovo boží. Ale nedával ani odpustků, jako nyní činí (mniši) žebraví ... a nečinil účastnými všech činů svých lživými listy, jež se nyní od řeholníků dávají leda bohatým, ale ne chudým ... Nepraví: učiním vás účastny všech mší a odpustků, jež se dějí v celém našem řádu a klášteře.«[4] A vyděračnost vynucuje mu i žalo-

[1] tam. f 164' a—b: Qui ergo per mendosas carenas et indulgencias seducunt simplices, illi non secuntur Christum hac via itinerantem, ymmo verius simplices ab hac via Ihesu Christi mendosis promissibus indulgenciarum seducere conantur. Qui ergo nititur frustrare opera nostra hominis, est culpandus. Exempli gracia: si quis faceret pontem per aquam Multauie, et alter ipsum inpediret sine suis inpensis, esset culpandus. Quanto magis, qui nititur blasphemare opera domini ...; qui ergo pontem pontificis Christi nititur fidelibus anichilare et destruere .... (atd.).

[2] tam. 162'a: Tamen divicias nunc mendose volentes extorquere, regnum celorum spondent simplicibus pro pecuniis, et per carenas infinitas et indulgencias fictas, non inducentes homines ad veram penitenciam, vendunt eas.

[3] na př. f 178'a: Hee enim sunt indulgencie et bulle apostoli huius.

[4] tamtéž f 246 a—b: Numquid carenas distribuit vel indulgencias magnas? Certe non, sed neque super ecclesias mendicavit, ut magnas campanas faciant, neque monstra ecclesiarum, sed super sacerdotes, qui verbum dominicum predicabant. Sed neque indulgencias mendaces, sicud nunc faciunt mendicantes, dedit ... Item non fecit participes omnium operum suorum per literas mendaces, que nunc a religiosis

bu: »Tím klame kněžstvo světský lid a zvláště žebrající mniši žebraví, kteří prodávají posty a částečná odpuštění hříchu za peníze, lživě je vydírajíce, luščiece i ty, jichž ani páni ani loupežníci nedovedli vydříti, anať v rúšky obinutý haléř zuby vyvleže i dá jemu.«

Svatokupecký systém odpustkového prodeje také jinde jest Husovi předním důvodem k odmítání podobných odpustků. Tak na den Božího těla volá nadšeně:[2] »Ejhle, jaká dobrodiní a odpustky podává důstojné přijímání a připomínání těla pána našeho Ježíše Krista, jichž netřeba kupovati za peníze, jako nyní činí, nýbrž za pouhou čistotu srdce«; a jindy (13. září 1411), mluvě o cestách Ježíšových za kázáním, táže se:[3] »A co činil? Zdaliž šel do Jerusaléma s odpustky za peníze prodejnými? Jistě ne, nýbrž pracoval v dobrovolné chudobě a pokoře, aby svým kázáním lidi od hříchů odvrátil a obrácené spasil.« Právě toto zavádění zbožnosti a klamání lidu zasluhuje zvláštního odmítnutí, a Hus rozhořčeně mluví (28. září 1411?) o těch,[4] »kdo věří, že budou vykoupeni svými poklady, a domnívají se, že si koupí osvobození od viny a trestu. A ti ať vědí a mají věděti že upadnou do těžších hří-

---

dantur, non nisi divitibus, sed neque pauperibus ... Non dicit, quod ego participes vos facio omnium missarum et indulgenciarum, que fiunt per totum ordinem et conventum nostrum .. Srovn. svrchu str. 63 pozn. 1.

[2] tamtéž f 122'a: Isto excepit clerus populum secularem et presertim mendaces mendici, qui carenas vendunt et peccatorum remissiones parciales pro peccuniis, ipsas mendose extorquentes luficzycze, quas eciam nec domini nec predones poterant extorquere, anat w rufíky obynuty halerz zuby wywyezie y da gemu.

[3] tamtéž f 201'a: Ecce quanta beneficia et indulgencias prestat digna sumpcio et commemoracio corporis domini nostri Ihesu Christi, quas non pro pecunia, sicud nunc faciunt, emere oportet, sed pro sola mundicia cordis; srovn. S e d l á k St. tex. I, 500; poněvadž této kázání je přepracováno, jest obdobné kázání v rkpe III B 20 asi starší.

[4] tam. f 262a: transiens Iherosolimam, per Samariam ibat. Et quid fecit? Numquid cum indulgenciis pro pecuniis vendendis pergebat Iherosolimam? Certe non, sed laborabat in benivola paupertate et humilitate, ut per suam predicacionem homines a peccatis averteret et aversos beatificaret.

[4] f 277'a: scilicet se redimi suis thesauris credentes et sibi a pena et a culpa iam liberacionem emere suspicantes. Et tales sciant et scire debent, quia in graviora peccata incident, quam ante talem indulgenciarum symoniacam empcionem.

chův, než před takovýmto svatokupeckým kupováním odpustků.«

Ale odtud také a zejména při nesprávném, ač obecně běžném praktickém výkladu nejasné odpustkové theorie nutně musí býti sílen i odpor zásadní. Znovu a znovu jest Hus nucen upozorňovati na nesprávnou praxi odpustkových bull papežských. »Všickni, kdo věří věrou oživenou milostí, obdrží odpuštění svých hříchů ve jménu páně. Neboť to jest nejjistější bulla sv. Petra, darovaná nikoli za peníze,« praví[1] v jednom kázání (z 1. června 1411?), a jinde připomíná:[2] »Ať tedy kdokoli dávají odpustky nebo jich hledají, nemají-li ti, kdo hledají odpustků, pevného úmyslu nehřešiti, nepomohou jim takové odpustky. A kdyby sám papež svou bullu vložil na něho, bude konečně zatracen, nemá-li pevného úmyslu nehřešiti znova.«

Zvláště nedorozumění, k němuž souvěká praxe sváděti může a opravdu svádí, jest to tedy v první řadě, co nutí Husa pozdvihnouti varovného hlasu. V témž smyslu upozorňuje:[3] »Jest tedy třeba, aby člověk, chce-li dojíti milosrdenství, vytrhl z kořene vůle všecky hříchy. Neboť má-li, kdo se zpovídá, úmysl znovu upadnouti v hřích, kdyby se samému papeži zpovídal a všecky bully byly naň vloženy, nebudou mu jeho hříchy odpuštěny.« A právě proto tedy tak často odmítá nepřesné tvrzení, jako by papež mohl promíjeti trest i vinu, jak to souvěká praxe hlásala, a nestačí zdůrazňovati, že řádný život

---

[1] f 191'a: omnes, qui credunt fide formata karitate, accipient remissionem suorum peccatorum per nomen domini Ihesu Christi. Hec enim est certissima bulla sancti Petri, non pro pecuniis data, sed zelo salutis nostre nobis missa ...

[2] f 91b: Et ergo quicumque dant indulgencias vel querunt, et si non habent firmam intencionem non peccandi, qui indulgencias querunt, non proderint eis indulgencie tales. Et si solus papa bullam imponat super talem, finaliter dampnabitur, nisi firmam habeat intencionem non recidivandi.

[3] f 87'a: et ergo oportet, quod homo, si wlt misericordiam assequi, quod de radice voluntatis omnia peccata eiciat. Nam si confitens habet intencionem recidivandi, confiteatur eciam pape et omnes bulle imponantur super eum, non remittentur ei peccata sua: srovn. tamtéž f 73'b: Si peccasti et non vis dolere et actualiter continue peccas, imponantur super te nedum manus, sed et omnes bulle apostolice, extunc finaliter inpenitens dampnaberis in eternum.

jest zárukou odpustku, jakých žádný prelát ani papež uděliti nemůže.[1]

Ale dovede-li přísně odsuzovati podvody, které se provozují s falešnými takovými odpustky, dovede také pěkně poukazovati na rozpory, do nichž souvěká praxe upadá. Mluvě o Farizejích, vinících Krista, že nesvětí soboty, stěžuje si:[2] »A nyní podobně zachovávají svátky ti lháři, pravíce, dokud oni jsou s falešnými odpustky v určitých místech, že lidé v tom místě mají ustati od práce, a tak lžemi je klamou, slibujíce jim dáti odpuštění trestu a viny, kterého sami nemají. Ejhle Fariseové!« A právem arci vysvětluje, že[3] »bloudí ti, kdo praví, že se listy odpustkovými částečně i hlavní hříchy odpouštějí.«

I když tedy především svatokupecké zacházení s odpustky stává se a zůstává předním pramenem výtek, jest, tuším, přece patrno, že odpor sám nemá daleko do odmítání zásadního, jež arci celým předcházejícím vývojem naším bylo připraveno. Ale v neposlední míře padá tu na váhu, že názory toho druhu, třeba nijak nebyly kacířské, naprosto se rozcházely s celým nazíráním, zejména všech těch, jimž — a co jich bylo tou dobou! — odpustky byly značným pramenem příjmů, a kteří tudy, spatřujíce v tom ve svém hmotařském nazírání přímé poškozování, nebyl neochotni čeliti mu podezřením z kacířství.

Bohužel i jinak celý souvěký stav církve, podporuje tuto neblahou praxi a umožňuje povyšovati ji na skutečnou pravdu, přiostřoval hroty obojího názoru, zvláště když, jak jsme viděli, také jinak pomáhal viklati základy celkového nazírání. Než bylo-li po všem, co předcházelo, střetnutí obojího směru u nás po vyhlášení křižáckých odpustků snad přímo nutné,

---

[1] f 120a: Ecce indulgencia a pena et a culpa, quam . . . non possunt dare omnes prelati et eciam episcopi similem et ita ratam . . ; f 189b: Ecce bulla pro indulgenciis magnis, quas nullus papa dare potest . . . ; 205b: Hee sunt indulgencie, quas Christus dat suis fideliter perseverantibus sanctis, citra quas nec papa maiores potest dare.

[2] f 274b: Nunc ergo similiter observant festa isti mendaces, dicentes, quod quamdiu ipsi sunt cum falsis indulgenciis in locis certis, ut homines illius loci cessent a labore, et sic mendaciis pelliciunt eos, promittentes eis dare remissionem pene et culpe, quam soli non habent. Ecce Pharisei! To by se arci mohlo již vztahovati na odpustky r. 1412.

[3] Tamtéž f 9a: Hinc errant, [qui] cum literis indulgenciarum parcialibus [psáno parcialis] peccata capitalia dimittenda dicunt.

a byly-li to snad skutečně již zprávy o něm, které, dovolujíce pochybovati o oprávněnosti podobné křížové války, urychlily také znásobením nedůvěry k nynějšímu papeži smělé názory o něm pronášené,[1] také v tomto případě byla to zase jen nepěkná praxe, která přímou srážku způsobila.

Dne 2. prosince 1411 jsou datovány plné moci pro hlasatele odpustků v zemích našich.[2] Byli jimi licenciát práva kanonického Pax de Fantuciis z Bologne a děkan Pasovský Václav Tiem, papežský protonotář, Moravan, rodem z Mikulova, pravý virtuos hnusného umění hromaditi církevní beneficia, v němž se vyznal tak znamenitě, že to jistě i v této době, zvyklé podobným nepěkným zjevům, mohlo budíti pohoršení.[3] Když si dne 11. listopadu 1404 dával od papeže Innocencia VII. potvrditi držení děkanství Pasovského, k němuž kapitulou byl zvolen, jmenuje se kanovníkem Pasovským, Vratislavským a Řezenským, vedle toho měl faru v Linci a kapli sv. Anny na hřbitově Lineckém, kapli sv. Bartoloměje a Máří Magdaleny v Klosterneuburce, stálý důchod v klášteře Sv. Floriána a provisi na kanovnictví v Olomouci. A když po půl létě, dne 3. června 1405, po uklizení pře o děkanství, jíž mu hrozil oficiál Pasovský Ondřej z Grillenberga čili z Poten-

[1] Není sice přímých důkazů, nicméně jest velice pravděpodobné, že známost o vyhlášení kříže a odpustků pronikla k nám dříve, než se dostavili sami hlasatelé. I když styky nebyly tak rychlé, od 9. září do konce r. 1411 zajisté bylo možno o této věci zvěděti, a mohla se tedy státi bezprostředním podnětem k vystoupení Jakoubkovu při kvodlibetu 1412, jak to svrchu naznačeno; srovn. str. 43.

[2] Příslušná listina jest tištěna v Op. I 172', zpráva o jejich vypravení s žádostí za podporu, datovaná 2. pros. 1411, byla mimo jiné poslána i Jindřichovi z Rosenberka (org. v Třeboni, opis v diplom. musej.). Ještě 16. prosince 1411 dává kardinál Challant oběma plnomocníkům poukazy pro kollektory, aby jim podle potřeby peníze vypláceli (srov. Kollmann, VUSp. 1897, č. XXVII, str. 3); opustili tedy kurii ještě později; v. níže str. násl. pozn. 3.

[3] Zprávy o obou plnomocnících kurie, zejména o Tiemovi (mylně ho nazývaje Těm, neboť muž tento přes svůj původ z Mikulova — anebo lépe snad právě pro tento původ — jistě byl Němec) sestavil Kollmann. O kollektorech komory papežské v Čechách . . VUSp. 1897 č. XXVII str. 40 n. (listiny, jež tam cituje podle opisů v zem. archivě, zatím vydal tiskem Krofta, MBV V), jehož zprávy svrchu toliko doplňuji a opravuji. Nové příspěvky uveřejnil Schmid, Zur Gesch. von Salzburg und Tirol während der gr. Schismas, Röm. Quartalsch. 1898 str. 439 n.

steina, týž papež znovu mu děkanství potvrzoval, měl ještě o faru v Scherlembachu (již snad směnil za kapli Klosterneuburskou) a o provisi na dvě jiná třeba farní beneficia více, jež by ke všem zmíněným hodnostem přijmouti směl.[1]

Podle vlastního, a jistě hodně nízkého odhadu Tiemova páčil se jeho roční příjem na 100 hřiven stříbra.[2] Ten tedy nyní určen za hlasatele odpustků do Čech i jiných zemí okolních a někdy asi v druhé půli prosince 1411 vydal se na cestu.[3] Rozumí se samo sebou, že k hlásání odpustků dostalo se mu nyní také dovolení, aby ze svých bohatých prebend směl dále brátí jen důchody, nezachovávaje residence, když v tomto důležitém poslání byl nucen cestovati po rozličných diecesích.[4]

Ale proti očekávání papežovu tato obchodní cesta nepotkala se s žádoucím výsledkem, jako ani jinde jiní obchodní jednatelé neměli úspěchu. Nikdo nechtěl chápati, že by církev Kristova byla ohrožena. Ve Francii hlasatelé kříže tam vypravení setkávali se s obecnou nevšímavostí,[5] a ani Tiem nebyl podobného osudu ušetřen. Když se svými odpustky přišel do Vídně, universita, vždy s úzkostlivostí až přepiatou dbalá pravověrnosti, postavila se proti takovému kramaření — ještě v Kostnici dovedl se jí Tiem za to mstíti — a dosáhla toho, že vévoda Rakouský nepřipustil hlásání těchto odpustků.[6]

Teprve v Čechách zdálo se, že se naň usměje štěstí. Poprvé setkáváme se s ním v Praze dne 1. května 1412 — tenkrát mu tehdejší kollektor papežský M. Jan z Moravy, kanovník Pražský, odevzdal 40 kop gr. č., jež mu splatila kapitula Vyšehradská na účet svého platu komoře papežské za po-

---

[1] RLat. 120 f 245 a 124 f 222 (opisy v zemsk. arch.) Tím jest zjištěno, kdy došel děkanství Pasovského, čehož ještě Kollmann nemohl zjistiti, a zároveň opraven omyl (str. 41), jako by se po procesu r. 1400 vedeném kanovnictví Vratislavského byl vzdal.

[2] Jest karakteristické, že v téže výši odhaduje svůj příjem také r. 1418 ještě ač měl tenkrát opět více beneficií; srovn. Kollmann 41.

[3] Ještě 16. pros. 1411 zdržuje se u kurie v Římě; v. listinu, již mu toho dne vydává (srovn. str. 69 pozn. 2) kardinál Challant; otiskl Kollmann str. 2-3. Je-li správné mínění, že Tiem doručil také Albíkovi pallium (v. o tom níže), sotva by byl kurii opustil před 15. lednem 1412.

[4] Schmid na uv. m. 445; listina papežova z 2. pros. 1411.

[5] Srovn. Goeller, Sigismunds Kirchenpolitik 107 n; jiné doklady viz níže str. 71 pozn. 2.

[6] Srovnej Aschbach, Gesch. der Univ. Wien I, 255 n.

sledních osm let.[1] Zdá se však, že to byla pouze krátká návštěva, snad ohlášení slavnostního příchodu s odpustky, k němuž došlo teprve později. Je-li tomu tak, tento druhý příchod budil již také dojmy jiné.

Živý zájem, kterým vydání křížové bully v Čechách sledováno již mnohem dříve, než k úřednímu vyhlášení odpustků došlo, nejlépe jest patrný z toho, že velmi záhy vědělo se již o tom, jaký osud potkal její hlásání jinde, ve Francii, v Anglii a zvláště ve Vídni a jinde.[2] Příklady tyto zajisté ukazovaly nejlepší cestu, jíž bylo lze předejíti tomuto zištnému zavádění zbožnosti, proti němuž v našem domácím hnutí ode dávna již ozývala se skepse, blížící se, jak v tehdejší době nemohlo býti jinak, odporu zásadnímu. A bylo-li již proto přirozené, že strana opravám přející bude hledati pojištění proti tomuto vpádu chavného tohoto církevnictví, nestoudnost, s níž jednatelé začali svůj obchod provozovati, učinila zakročení nevyhnutelným.[3]

---

[1] Listinu o tom z toho dne s pečetí Tiemovou otiskl Kollmann na uv. m. str. 1–4; o datování jeho příchodu srovn. str. násl. pozn. 1.

[2] V universitní disputaci proti odpustkům praví Hus (Op. I, 178): Et ecce murmur per totam Christianitatem resonat; ale již déle před tím než k disputaci došlo, když teprve jednáno, jak hlásání překaziti, praví Hus v příslušném projevu (Sedlák, Něk. textů II, 33; v. o tom níže): Nam nec in Anglia, nec in Francia nec in Wienna et aliis regionibus cruciatam istam approbaverunt: o Anglii byla však zpráva asi mylná, aspoň co se týče krále Jindřicha IV, o němž se mluvilo (Finke, Acta conc. Const. I, č. 24, str. 100), že slíbil papeži poslati na pomoc svého druhorozeného syna Tomáše s vojskem; ale nedošlo k tomu podle všeho, srovn. Goeller 108. Později zpráv o tom ještě přibylo. Ve spise Contra 8 doctores (Op I, 293) praví Hus na námitku, že listiny papežské jest přijímati: bonum esset, quod non sic late illas bullas doctores scriptotenus extendissent. Audivi enim, quod Francigene et Anglici noluerunt eas admittere et in regno Apulie nuncii non erant ausi cum plenitudine potestatis comparere. Et Greci illis non crederent et multa regna eas derideren t . . .

[3] Sedlák, Něk. textů II, str. 31 vyslovuje sice mínění, že první ohražení Husovo dáno bylo ještě dříve, než »odpustky hlásány, ba snad než komisaři přišli do Prahy«, ale po mém soudu nesprávně. Z prohlášení jest patrno, že Hus již znění bully zná, a přičiňuje-li se zameziti její hlásání, žádaje o svolání schůze universitní, neplyne z toho, že ještě hlásání nezačalo, naopak, ze všeho jest viděti (v. další líčení svrchu), že právě postup legátů dal podnět. Ostatně i kdyby datování Sedlákovo bylo správné, ze slov odstavce 4. (str. 31.) plyne jasně, že svatokupecký ráz podniku donutil Husa k vystou-

Nemáme určitých zpráv, kdy tento velikolepý trh zahájen. Pravděpodobně došlo k tomu kolem Svatodušních svátků (22. května) nebo o málo dříve.[1] A způsob, jímž se tak stalo a jímž postupováno dále, předstihl i největší obavy o to, aby důstojnost církve neutrpěla.

Dryáčnický průvod za zvuku bubnů upozorňoval na tyto »milosti boží«, jež hlásány a nabízeny za peníze i co kdo dal, na všeobecné pohoršení, jež si ulevovalo satirou, trefně vystihující jak účel, tak neslušný způsob odpustků.[2]

Legát přijel do Prahy,
zbudil kanovníky,
byť k němu přistúpili,
krále s obcí lúpili,
po vší české zemi,

praví otevřeně současné skládání satirické, připojujíc neméně příléhavou karakteristiku pustého kramaření:

Bubeník ten je nosí v voze,
raduje se každé koze,
kdož mu ovci, krávu dá,
všecky Římské odpustky má
pekla i propasti.

...

pení. Také později mluví Hus o tom, že bulla nemá býti »připuštěna«, kdy již jistě byla.

[1] Pelzel, Wenzel, II, 603 má zprávu, která se po něm opakuje, že Tiem přinesl také pallium pro Albíka, což jest pravděpodobné, ač dokladu nenalézám. Ale nazývá-li se Albík ještě 14. května 1412 electus et provisus (Pelzel na uv. srv. pozn. 3, kde i zmínka o listině z 28. června 1412, jejíž překlad má Kapihorský, Hist. Sedlec str. 9—10), nebylo mu pallium doručeno před tímto datem, a tudíž pobyt Tiemův v Praze dne 1. května jest spíše předběžný, nikoliv oficiální. K vyhlašování odpustků došlo patrně o nějakém větším svátku, tedy snad o Letnicích, s čímž by se shodovalo, že v Husově současné postille (mus. XII F 1) první zmínku najdeme právě v Božíhodovém kázání (v. níže). Sedlák, Hus 234 pozn. 4 uveřejňuje úryvek z kázání Husova, konaného prý v den Nanebevstoupení (12. květ.); je-li tomu tak, snad zahájeno prodávání toho dne.

[2] Na satyry tyto upozornil Pelzel, Wenzel, II, 604, 607, jenž je také otiskl, neudav pramene; odtud otiskl je Menčík, Rozmanitosti I, 66 n. Srovn. Nejedlý, Počátky 423 n., ač jeho mínění, že běží o popěvky, nezdá se mi dosti pravděpodobným (přes upozornění, které přináší na př. str. 430); spíše se mi zdá, že běží o zlomky většího skládání satyrického, jak, tuším, již Menčík, na uv. m. se domníval.

K tomu prostě nebylo možno mlčeti. Záhy již bylo možno upozorňovati:

Mistrovi Husovi to divno,
svatému Písmu protivno,
že se bohem činí člověk,
a nejsa budoucí věk
zde v tomto světě.

Ale v odporu proti tomu Hus na začátku nebyl osamocen. Byla-li tato dryáčnická reklama urážlivá, mnohem povážlivější byl její základ a způsob, jakým na venkově umožňována. Václav Tiem, chtěje se zavděčiti a sám hodně vyzískati, provozoval tuto živnost zcela po obchodnicku. Pronajímal určité obvody, arcijáhenství, dekanáty nebo fary právě tak, jako hospodáři pronajímají domy či krčmy krčmářům a šenkýřům.[1] Rozumělo se samo sebou, že k něčemu podobnému slušný kněz se nepropůjčil, ale to také bylo Tiemovi věcí vedlejší, ano snad bylo doporučením, neštítil-li se kdo nájem uzavříti. Byla to jistě pravá spodina společnosti kněžské, která tímto způsobem dostala se k hlásání odpustkových milostí, kněží nevzdělaní, pustí, hráči a kuběnáři.[2] Ti ovšem hodili se dobře

[1] Praví tak výslovně Hus v odpovědi na žalobní články Pálčovy v Kostnici (Palacký, Doc. 223): M. Wenceslaus conveniebat sub certis pecuniis archidiaconatus, decanatus et ecclesias, sicut solet convenire pater familias domos vel tabernas tabernariis vel pincernis; srovnej Op. I, 180: Numquid sacerdotes iam a comissarii's non emunt potestatem, qui sub certa pensa ex pacto indulgencias secundum parochias et provincias conveniunt, ubi, rogo, potest manifestior fieri simonia? srovn. také pozn. násled. a zmínky Husovy ve Výkladu kap. XCIII (Erben I, 342): kněžie, kteříž sú odpustky papežovy najeli, aby penieze těžili, nebo O svatokup kap. IV G (Erben I, 412, Novotný 43): nyní kněží pro lakomství překupují odpustky, a mimo to také v prohlášení o článcích Wyclifových asi z r. 1412 (v. Novotný, Husova koresp. č. 43, str. 124): legatus pape conveniebat in certo pacto dyaconatus, villas et civitates, secundum quod carius potuit, sacerdotibus discolis, concubinariis et tabernariis, qui equitantes cum illis, taxabant populum, ut volebant.

[2] Hus na uv. m. (v. pozn. násl.). Podobně stěžuje si již dříve častěji. V kvestii odpustkové na př. praví (Op. I, 186'): quomodo effugient istam maledicciones sacerdotes ignari, concubinarii et avari, qui indulgencias in certa summa a comissariis appreciantes, pauperes homines et simplices et omnino divites, ut amplius potuerunt, pro remissione pene et culpe taxaverunt... O odhadování výše příspěvků praví na základě instrukcí jednatele (Op. I, 179'): Et hic potest cecus palpare, si non ad taxam bonorum temporalium datur remissio peccatorum.

k tomuto účelu, ale jim také především záleželo na tom, aby z nájmu neměli škody, a hleděli tudíž vytěžiti, co nejvíce možno, soustavným olupováním lidu, určujíce mu jako taxy, čím má přispěti, a činíce mnohá pohoršení.[1] Tiem sám, zůstávaje asi v Praze, předcházel příkladem. Ve třech chrámích, určených za přední shromaždiště vydělaných peněz, postaveny veliké okované bedny, na Vyšehradě, v Týně a v kostele Pražském, zde hned za oltářem sv. Víta, kudy nejvíc lidí chodilo oběrcu,[2] a tím méně ovšem opomíjeno upozorňovati na vzácnou příležitost ke koupi odpustků.

Ale ještě povážlivější bylo, že jako již najímání obvodů bylo částkou systému, tak také postupu dalšímu dostalo se oprávnění zdánlivě legálního.

Jednatelé papežští totiž, zejména Tiem, vedle vlastních listin odpustkových užívali také zvláštního vysvětlení o významu odpustků, k němuž připojili i návod pro nájemce jednotlivých okrsků a vůbec vykonavatele. A tyto dokumenty jsou přímo odstrašujícími příklady zavádění a zneužívání zbožnosti a doklady o pokleslém vědomí důstojnosti církve, o kažení vznešené nauky křesťanské.[3]

V listině první se především zjišťuje, že jednatelé papežovi smějí k hlásání odpustků splnomocňovati zvláštní zprostředkovatele, a v další části instrukce opírá se o současnou nesprávnou praxi ještě hůře, než sama bulla papežská. V prv-

[1] Palacký, Doc. 223: Et conveniebant sacerdotibus ignaris, dyscolis, concubinariis et lusoribus, qui multa comiserunt scandala et populum taxarunt mirabiliter in confessionibus, ut pactatam conquirerent pecuniam et lucrum abundancius obtinerent. Et obtinuerunt multi multas pecunias et per simoniam sive avariciam maculaverunt proprias animas; srovn. pozn. předch. Že se tyto neřesti dály, dosvědčuje netoliko Hus, jak praví Sedlák, Hus 232 pozn. 2, nýbrž také Páleč, Tract. gloriosus (Loserth, AÖG 75, 339).

[2] Staří letop. 15; Svatovítská truhla dosvědčena také satyrickým listem z 20. června (Höfler II 201), o němž níže. Karakteristické jest, jak o tom mluví Sedlák, Hus 232 pozn. 4. O »almužnách« arci není dovoleno mluviti.

[3] Uveřejnil je z rkpu univ. bibl. X E 3 Loserth, Beiträge V (AÖG 82 str. 367—370), čehož si Sedlák, zdá se, nepovšiml. Že jsou to právě bludné artikuly Tiemovy, plyne, i kdyby toho celý jejich ráz neprozrazoval, zvláště z toho, že v nich nacházíme místa, jež z nich citoval Hus (v. níže), a také úryvek, který uveřejnil Sedlák, Něk. textů II, str. 25. pozn. 2 (jest jeden z těch, který cituje i Hus), čte se v nich na str. 368.

ním článku mluví se sice o tom, že těm účastníkům válečného podniku, kteří by opravdu se pokáli a vyzpovídali, udílí se odpuštění hříchů jako křižákům do sv. země, ale hned také praví se dále: »A tyto odpustky jsou plné odpuštění všech hříchů od trestu i viny«[1] ... Tytéž odpustky náleží těm, kdo by místo sebe vypravili bojovníky, osobně se neúčastníce, i také těm, kdo takto do boje se vypraví. Ale stejných odpustků dostává se také těm, kdo by, sami nechtějíce nebo nemohouce bojovati, přispěli papeži penězi nebo zbožím podle zdání komisařů vzhledem k své možnosti, dále těm, kdo by pod dojmem kázání komisařů nebo jejich zástupců jiné k podobnému placení přiměli[2] — a také v dálejšku vrací se ještě zmínka o »přispívání podle možnosti«.

Komisaři sami mají právo udíleti sto dní odpustků, jejich zástupcové a kazatelé při každém kázání 40 dní ...

Ještě přísernější obraz podává však další návod, obsahující formule rozhřešení, jak již jeho nadpis napovídá. Zní: »Forme absolucionis distincte cum pactacione.« Třeba i zde mluví se o rozhřešení po zpovědi, rozdíl mezi odpouštěním tímto a mimosvátostními odpustky jest zde ještě méně patrný. Mezi jinými formulemi čte se zde i tato: .. rozhřešuji tě ode všech hříchů, z nichž jsi se Bohu a mně vyznal, poněvadž tohoto podniku nemůžeš se účastniti a chtěl bys, a ježto podle nařízení komisařů a mého poskytl jsi podpory a pomoci k provedení tohoto podniku, dávám a uděluji ti nejúplnější odpuštění tvých hříchů, totiž od trestu i viny . . .[3]

---

[1] AÖG 82, 367: papa concedit omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem [susceperint] ..., veniam, que transfretantibus in terre sancte subsidium concedi ... consuevit ... Et hec indulgencie sunt videlicet omnium peccatorum a pena et a culpa.

[2] na uv. m. 368. Nad první částí instrukce pozastavil se již Hus v kruciatě, (Op. I. 179'), kde dále citována i následující část, týkající se platů; první z těchto článků otiskl také Sedlák, Něk. textů II. 25 pozn. 2.

[3] AÖG 82 str. 369 (cituje také Hus, Op. I. 180'): absolvo te ab omnibus peccatis deo et mihi vere confessis et contritis, ex quo personaliter presens negocium non vales perficere velisque facere, iuxta commisariorum et meam ordinacionem presidium et auxilium ad predictum negocium exequendum tuo pro posse fecisti, do et concedo tibi plenissimam remissionem omnium peccatorum tuorum, que est a pena et culpa. Stylisace jest, snad úmyslně, nejasná; interpunguji jinak než obě vydání, tuším, správněji.

A k těmto všem povážlivým zjevům přistoupil ještě jeden, nejpovážlivější. Hus měl, bohužel, zcela pravdu, když později na námitku Pálčovu, že mluvil o bludech v článcích jednatelů papežských, odpověděl, že tyto články byly vyňaty z bully, a že jednatelé jakožto první komisaři dali je vyhlašovati od kazatelů jménem papežovým.[1] Není-li možno pochybovati, že druhá část námitky jest oprávněna, nelze ani prvé popříti. I když návod jednatelů zachází dále, jeho základ opravdu jest již v bulle, a výtky, že neklade náležitého důrazu na rozdíl mezi odpouštěním ve zpovědi a odpustky mimosvátostními, nelze bully ušetřiti. Čtemeť v ní po předcházející zmínce o odpuštění hříchů kajícím účastníkům válčení:[2] »A také těm, kdo by, třeba na cizí útraty, ale osobně se účastnili, udílíme takové prominutí jejich hříchů a chceme, aby takového odpuštění byli účastni, poněvadž podle velikosti příspěvku a stupně od-

[1] Op. I, 227' (v traktátu De ecclesia); v. o tom níže.

[2] Op. I, 171': omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem ... in personis propriis subierint et expensis, illam peccatorum suorum veniam, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus ... His autem, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed suis dumtaxat impensis iuxta facultates et qualitates suas viros idoneos destinabunt ... Et illis similiter, qui licet in aliis expensis, tamen personis in propriis assumpte persecucionis huiusmodi laborem impleverint, huiusmodi suorum concedimus veniam peccatorum huiusmodi quoque remissionis volumus esse participes, quia iuxta quantitatem subsidii et devocionis affectum ad subvencionem ipsius negocii de bonis eisdem a deo collatis congrue ministrabunt. — Sedlák, Něk. textů II, 25 při jiné příležitosti vyslovuje mínění, že na slabých nohách stojí útoky Husovy na odpustkovou praxi církevní. Nemohu tu souhlasiti; právě tehdejší *praxe* byla zcela jiná než theorie, a podle ní jsou útoky odůvodněné. Nezáleží na tom, že theorie — Sedlák, Hus 238 pozn. 1. praví, že již tehdejší rovnala se nynější — byla snad s církevního stanoviska správná, ale nelze neviděti, že se praxe s ní úplně rozcházela. A nelze také popříti, že bully, i když theorii platnou podržovaly, umožňovaly nepěknou praxi, snad ne náhodou. Praví-li Sedlák, Hus 238 pozn. 1. že se formule »absolucio quo ad penam et culpam« rozumí vždy ve spojení se zpovědí, články jednatelů poučují o něčem jiném, a nelze přehlížeti, na jakém základě zosnovány, mimo to pak Sedlák neměl ignorovati, co vyšetřil Brieger, Ein Leipziger Professor im Dienste des Baseler Konzils, Beiträge zur sächs. Kirchengesch. XVI str. 32 n., že sama kancelář užívala označení plena indulgencia = indulgencia a pena et culpa, nebo str. 55 n. že o odpustcích mluveno jako o svátostním odpouštění hříchů. Práce téhož autora Das Wesen des Ablasses, Prgr. Univ. Leipzig 1897 nemohl jsem se dohledati.

danosti k podpoře toho podniku ze statků jim od Boha udělených úměrně přispěli.« A podobně nelze zapříti, že instrukce pro Tiema umožňovaly ono pohoršlivé pronajímání lidem ledajakým, když, doporučivše sice zprvu volbu lidí učených za zástupce vlastních jednatelů, rozšiřují tuto dovolení také »na jiné k takovému úkolu vhodné,« čímž každému zneužití ponecháno volné pole.[1]

Způsob, jímž odpustky nabízeny, ale zvláště tento jeho základ jistě byly by musily naraziti na nejprudčí odpor, kdyby u nás ani starých, zásadních pochybností nebylo bývalo. V první chvíli snad nebylo nikoho, kdo by nebyl pobouřen. A největší pobouření přirozeně jevilo se mezi učenci opravám v církvi přejícími, a nebyli ho ušetřeni ani profesoři theologie. V hojných rozhovorech otázka přetřásána, a zvláště o článcích Tiemových úsudky všech se shodovaly.

Zejména Štěpán z Pálče, tou dobou děkan fakulty theologické, netajil se svými námitkami. Nebylo ani třeba býti tak starým, oddaným stoupencem Wyclifovým, jako byl Páleč; to, co se dálo, nemohlo býti schvalováno. A sám děkan fakulty theologické a zároveň farář Kouřimský neváhal tedy artikuly Tiemovy, když mu dodány, prudce odsouditi. Mluvil proti nim častěji, zdá se, že také v domě Jana Kardinála z Rejnštejna blíž sv. Jiljí, ano při jednom setkání u Křišťana z Prachatic na faře Svatomichalské před mnohými mistry, bakaláři i studenty dal je — jest to nejlepší důkaz, jak důvěrné byly ještě tenkrát styky obou mužů[2] — s poznámkou, že obsahují bludy hmatavé. Husovi, jenž je dlouho o otom ještě choval.[3] Ale roz-

[1] Op. I, 172'.

[2] Upozornil na to již Loserth, AÖG 75, 296.

[3] O tom se Hus zmiňuje častěji; srovn. na př. De ecclesia (Op. I, 227), Contra Palecz (264'), Docum. 223, ale ani Páleč toho nesmí popříti, omlouvaje se stále jenom, že tak mluvil proti článkům, nikoli proti bulle (srovn. Antihus 146, 147, De eccl., vyd. Sedlák, Hus 280* n.), ač mu jistě souvislost jejich s bullou nemohla ujíti, a on tedy chce jen své tehdejší smýšlení zastříti, což ostatně i jinak z celého jeho nečestného uhýbání a kroucení jest jasně patrno. Praví-li (na místě posléze uvedeném), že artikuly nedaly se z bully vyvoditi ani »implicite vel expresse«, jest to vědomá nepravda, jež, jako celé kroucení Pálčovo, jasně dokazuje správnost výtek Husových. Sem vztahuji také zmínku v listě Husově (Doc. 56, Novotný, Husova koresp. str. 170): Vos scitis, quomodo Palecz loquebatur prius in domo vestra; dopis dříve pokládán za určený Křišťanovi; že jest psán Kardinálovi, v. No-

čilení šlo ještě dále. Také tehdejší děkan fakulty artistské, M. Brikcí ze Žatce, horlivý kazatel a přívrženec, tuším, směru opravného, jenž byl zároveň oltářníkem v kostele sv. Havla, prohlásil doktorům theologie v kolleji shromážděným, že raději chce zemříti, než by tyto artikuly lidu ohlašoval, a skutečně jich nechtěl chlašovati.[1] Ano dokonce prý sám Páleč — aspoň později chlubil se tak — nedovolil jich ve svém kostele, tuším v Kouřimi, vyhlásiti.[2] Jistě příklad tento nezůstal bez následovníků.

votný, Listy Husovy 37—39. Že odevzdání bludných artikulů stalo se na faře sv. Michala, svědčí Petr z Mladoňovic (Doc. 246).

[1] Také o tom zmiňuje se podle doslechu Hus, De eccl. (Op. I, 227'), a potvrzuje Páleč (De eccl., Sedlák, Hus 281* n.), jenž byl přítomen a praví výslovně, že ke scéně došlo u stolu v kolleji, a že Brikcí nechtěl artikulů ohlašovati, jak dosvědčí farář u sv. Havla. Tím jest zjištěna totožnost tohoto Brikcího. Jest to Brikcí ze Žatce, bakalář od r. 1401, mistr od 1404 — v obou případech měl promotorem Jakoubka, — potom častěji k rozličným funkcím ve fakultě volený (MUPr. I, 365, 377, 389, 393, 401, 403, 421, 423). R. 1411 přijal místo oltářníka sv. Šimona a Judy i Jana v kostele sv. Havla (LConf. VII, 31), a proto farář Svatohavelský mohl o jeho zdráhání podati svědectví. R. 1412 od dubna byl děkanem artistů (MUPr. I, 420; srovn. i níže). Že byl stoupencem Husovým, ukazuje i volba promotora i snad ta okolnost, že do kázání Husových III B 20 pojato i jedno kázání jeho, jež však po stránce opravné ničím nevyniká. Snad právě událostmi r. 1412 (v. o nich níže) nadešlo jisté ochlazení, pro něž mohlo by býti důkazem, že Hus o jeho vystoupení toliko slyšel, patrně ne od něho, ale o jeho odcizení snahám reformním ani pochvala Pálčova nemůže býti svědectvím. Mylné mínění, že se straně Husově zcela odcizil, jež uvádí Schlesinger, MVGDB XXVII, 102, způsobil (ale jen nepřímo, neboť se vyjádřil zdrželivě) Tomek IV², 137 pozn. (srovn. i Tomek, Žižka 86), jenž na něho vykládal zprávu starého kollegiáta (Höfler I, 83) o spálení M. Brikcího v Berouně r. 1421. Že mylně, patrno z toho, že náš Brikcí zemřel již před 10. prosincem 1414 (LConf. VII, 140). V Berouně jde patrně o M. Brikcího z Budy.

[2] Praví to Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 281*). Jest arci nápadné, že se před tím ani jednou o této věci nezmínil, ač příležitost měl bezpočtukrát, a teprve tak pozdě si na to vzpomněl, dále, že také Hus o tom nikde nemluví, ač by se mu to dosti dobře hodilo. Při známém velmi volném poměru Pálčově k pravdě, jest zpráva jistě podezřelá, ale konečně není nemožno, že se uprostřed boje Páleč ostýchal přiznati, i že Hus opravdu o tom nezvěděl, neboť zpráva se týká patrně kostela v Kouřimi, který Páleč, oddaný nechvalnému zvyku doby, vedle jiných hodností měl. Nicméně aspoň potud bych dovolil si pochybovati, že zákaz Pálčův byl trvalý. Ze slov Husových (Op. I, 227') jest patrno, že spojuje jednání Brikcího s Pálčovým, a nevytrval-li Brikcí, podlehl jeho příkladu. Snad tedy také jen zprvu Páleč odporoval.

Tato vzácná, ač ovšem nikoli překvapující jednomyslnost všech přátel lepší budoucnosti dovolovala zajisté očekávati, že se podaří tomuto hnusnému počínání odpustkových prodavačů učiniti přítrž, a Hus pokládal za svou povinnost přičiniti se o to všem silami. Na boží hod Svatodušní (dne 22. května), vzpomínaje na kázání v Betlémě slov thématu (Jan 14, 23 n.): ‚A slovo, kteréž slyšíte, není mé,' upozornil:[1] »A to by měli uvážiti Římští papežové, kteří chtějí, aby do puntíku bylo zachováváno nikoli slovo boží, ale slovo služebníkovo, připojujíce klausuli: Nikomu tedy z lidí nebudiž dovoleno tento list porušiti . . . Tudíž již pro tuto klausuli samu o sobě listiny o kříži a odpustcích jsou podezřelé, jak patrno z bully již na oloupení lidu prohlášené.«

A hned na to, v den sv. Trojice (29. května), vykládaje slova Janova (3, 11): ‚Což víme, mluvíme,' rozhořčenou otázkou i odpovědí horlí proti prodavačům odpustků.[2] »Zdaliž

[1] Mus XII F 1 f 49': Et istud deberent Romani pontifices et alii mandatores sermonum perpendere, qui non sermonem dei, sed sermonem servi volunt ad punctum observari, terroris adiungentes clausulam: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam infringere. Unde propter illam clausulam ipso facto litere crucis et indulgenciarum sunt suspecte, sicut patet de bulla iam pro spoliacione populi promulgata. Sedlák, Hus 234 pozn. 4. otiskuje zlomek z kázání Husova domněle v den Nanebevstoupení páně (12. května) konaného (srovn. svrchu str. 72 pozn. 1); ale neudává, na čem své datování zakládá, takže mi nelze určiti, je-li správné. Musejní postilla XII F 1 má na den Nanebevstoupení kázání dvě, ale v žádném citátu toho není; proto zatím k tomuto projevu nepřihlížím, než bude možnost kontrolly.

[2] Mus. XII F 1 f 50'—51: Sed numquid testimonium legatorum de ereccione crucis contra christianos est taliter suscipiendum, sicut Christi testimonium? Et patet, quod non, primo ex eo, quia ipse Christus, caput ecclesie, non sic, sed per pacienciam defendit partem suam, 2° ex eo, quia ista crucis ereccio non sonat in caritatem et in observanciam mandatorum dei vel in edificacionem ecclesie, 3° ex hoc, quia nuncii non videntur a deo exisse. Nam Joh. 3 dicitur: »Quem deus misit, verba dei loquitur«; cum ergo nuncii pape non loquuntur verba dei, cum in bulla nec swadent bene vivere, nec proximum diligere, nec inimicis bene facere, sed tantum pecunias pro remissione pecatorum dare, que non sunt verba dei, cum sint verbis dei contraria, illis Mat. X°: ‚Gratis . . .' Et eciam swadent proximum hostiliter invadere et occidere sine dei revelacione. 4° ex hoc, quia omnibus par dant premium (rkp. meritum), sc. absolucionem a pena et culpa, hoc autem est verbis dei contrarium . . . 5° illa erreccio non est approbative a domino Christo, quia solum opera ex caritate facta a domino probantur. Sed probabile est, quod nec ista crucis erreccio, nec pauperum spoliacio

však svědectví legátů o zdvižení kříže proti křesťanům má tak býti přijato, jako svědectví Kristovo? A jest zřejmo, že nikoli, předně proto, že sám Kristus, hlava církve, ne takto, nýbrž skrze trpělivost hájil své strany, za druhé proto, že toto zdvižení kříže nezní k lásce a k zachovávání přikázání božích nebo k vzdělání církve, za třetí proto, poněvadž se nezdá, že by hlasatelé od Boha byli vyšli. Neboť u Jana 3 (34) praví se: ‚Ten, kteréhož Bůh poslal, slova boží mluví,' kdežto pak poslové papežovi nemluví slov božích, ježto v bulle neradí dobře žíti, ani bližního milovati, ani nepřátelům dobře činiti, než toliko peníze za odpuštění hříchů dávati, což nejsou slova boží, neboť jsou slovům božím protivná, těm u Matouše: ‚Darmo jste vzali, darmo dávejte.' A také radí bližního nepřátelsky napadnouti a zabíjeti bez božího zjevení. Za čtvrté proto, že všem dávají stejnou odměnu, totiž rozhřešení od trestu i viny, to však jest protivné slovům božím ... Za páté ono zdvižení není pravděpodobně od pána Krista, poněvadž pouze skutky z lásky učiněné od pána se schvalují. Lze však dokázati, že ani toto zdvižení kříže, ani olupování chudých po královstvích, ani ukrutné napadení bližních nevzešlo z lásky, nemá tedy býti přijato jako svědectví pána našeho Ježíše Krista. Chtějí-li však dokázati, ať dokáží, že od Krista vzešlo, a až to s papežem dokáží, pak přijmeme jako svědectví Kristovo. Neboť by měli říci: ‚Což víme, mluvíme, a což jsme viděli, svědčíme.' Ale kde jest vědomost a kde bezpečná zkušenost o vůli Kristově, schvaluje-li?«

Ale byly-li výstrahy toho druhu určeny k tomu, aby ochránily prostý lid před vydíráním, neopominul Hus ani jiných cest, aby tomu učinil přítrž vůbec. Nechrožené jeho vystupování v Betlemě jistě budilo důvěru lidí opravdovějších, a jako býval již dříve tázán o radu, tak se patrně stávalo i nyní. A Hus vyhověl rád. Nepochybně v odpověď na nějaký podobný dotaz vzniklo krátké poučení o odpust-

---

in regnis, nec proximorum crudelis invasio processit ex caritate . . .. ergo non est suscipienda ut testimonium domini nostri Ihesu Christi. Sed si volunt probare, probent, quod a Christo processit, et dum probaverint cum papa, tunc suscipiemus ut testimonium Ihesu Christi. Debent enim dicere: ‚Quod scimus, loquimur, et quod vidimus, hoc testamur.' Sed de voluntate Christi, si approbat, [ubi] sciencia et ubi sensualis experiencia?

cích. Opíraje se v zásadním odmítání tehdejší odpustkové praxe o důvody Wyclifovy, dovede je arci posilovati důvody z denní zkušenosti nynější. Tyto prodávané a kupované odpustky nepůsobí změny nebo polepšení života a nemohou ani míti moci, aby nějaký trest mohly odstraniti, poněvadž beze změny života ani Bůh nemůže hříšníku trestu prominouti, a tyto odpustky nedávají se jinak, než svatokupeckým prodejem a koupí, čehož Bůh neschvaluje. Nikde se nedočetl, že by velicí otcové církevní byli dávali takové odpustky, nýbrž vedli lid k zachovávání přikázání božích, ke kajícnosti a k nápravě života. S tím se neshodují nynější odpustky, jež, zdá se, v nynějším čase Antikristově zavedla pýcha a lakomství nynějších prelátů a kněží; ovšem nemá také býti dáváno odpuštění trestu s omezením na určité dny nebo roky.[1]

Ale právě jednomyslnost v odporu proti hříšnému svatokupectví stala se asi pobídkou, aby k jeho potření užito bylo prostředků ještě vydatnějších, jichž ovšem Hus mínil užíti tím ochotněji, když při tom bylo možno cestou vlastně nezávadnou dáti výraz také odchylnému přesvědčení o odpustcích vůbec, podmíněnému vedle neudržitelné praxe i příliš shovívavou theorií kuriální. Hned na začátku řádění Tiemova Hus formou neobyčejně působivou shrnul své zásadní námitky proti tomu v 10 článků, jež dostaly asi jméno Replica impugnans cruciatam.[2] Slyšíme zde důvody z úst Husových již přednášené, ale také nové, silné tóny ozývají se.

---

[1] Objevil a vydal Sedlák, Hlídka 1912, zvl. ot. Něk. textů II, 24—28, jenž také správně určil autorství Husovo; některé důvody zde uvedené slyšeli jsme od Husa již dříve (srovn. na př. pozn. předch.) a uslyšíme i později. Psán byl spisek tento již v době prodávání odpustků. Správně, tuším, vysvětluje Sedlák také přejímání z Wyclifa tím, že Hus o této otázce právě Wyclifa studoval; jest to již jakási příprava k slavné universitní disputaci.

[2] Nalezl a vydal ji Sedlák, Něk. textů II, 29—33 (ot. z Hlídky 1912, opravuji zde některé závažnější omyly: str. 31 ř. 2. zdola textu má zníti: gratis date, remissionem videlicet peccatorum; str. 32 ř. 3 shora: et avaricia per taxam, ř. 7 sh.: et auxilium dare, ř. 9. alios annichilaret, ř. 12—11 zdola: heresis est pacare (mělo by býti pactare) — remissionem peccatorum, ř. 8. zdola: ut contra hoc faciant), jenž také, správně poznav pozdější interpolaci, zjistil v práci dílo Husovo. Myšlenky některé slyšeli jsme již z jeho kázání, jiné vracejí se později v disputaci i j. Pokud jde o složení, myslí Sedlák 31 snad dokonce na dobu před příchodem legátů, ale bylo již ukázáno (srovn.

V bulle není nic bohumilého (deificum), jest proti zákonu božímu, nařizujíc proti přikázání o lásce k bližnímu prolévání krve se svými vadnými odpustky. Připustí-li se odpustky tyto, jest se obávati nesvárů a nepokojů, nastanou veliké podvody, neboť lidé budou mysliti, že dojdou odpuštění, ale platili by podle odhadu zadarmo. V bulle je určena taxa, a podle zákonů církevních nikdo nerozhřešuje, kdo žádá peněz. Království České, bude-li odporovati, zakusí mnoho svízelů, papež pak, zniče takto jedno království, bude se moci vrhnouti na jiné a zničiti všecky, jak chtěl již Bonifác IX., když proti Zikmundovi, sesadiv ho s trůnu, podporoval Ladislava. Papež, sebera mnoho peněz, neučiní s nimi nic dobrého, ale vynaloží je na svou pýchu a nádheru a rozdá kardinálům proti Písmu, jež nechce, aby kněží světsky vládli. A také to dělal již Bonifác IX., ustanoviv milostivé léto, mnoho peněz sebral a krále Uherského chtěl zbaviti vlády. Jest se také báti rozdělení a rozkolu, neboť lidé jsou již poučeni z Písma, že jest kacířství smlouvati a odhadovati rozhřešení a odpuštění hříchů. Také jsou odpustky vadné, poněvadž papež a kardinálové také jindy dávají podobné bully a pak je odvolají, takže spíše lze věřiti pohanům, poněvadž věrněji a spíše plní, co slíbili. A konečně Bůh i obec měli by to za zlé králi, rozumějíce, že se to neděje z lásky, nýbrž z lakomství a závisti nebo zlé vůle, když původcové, pomíjejíce mírného smluvení, chtějí se mstíti prolévánim krve.[1] Ale bylo by dobře, kdyby král o to svolal

---

svrchu str. 71 pozn. 3), že projev předpokládá znalost bully, ale také instrukcí Tiemových. Některá místa ovšem doporučovala by výklad Sedlákův, ale ta lze velmi dobře vysvětliti tím, že běží o to pohnouti krále, aby vyslechl universitu, a proto asi jsou stylisována tak, jako by král svolení dosud nebyl dal, a není nemožno, že ho skutečně, aspoň výslovně, dosud nedal. Ale i když se tak stalo, neplyne z toho, že dokument nemohl býti psán později, neboť běží právě o zamezení dalšího prodeje.

[1] Artikul jest poněkud temný; zní (Sedlák na uv. m. 32): Decimo: Dominus deus haberet pro malo et comunitas domino regi, intelligentes, quia hoc non vadit ex amore, sed ex avaricia et invidia seu mala voluntate, quod modo humano postponentes concordiam bonam, ulcisci volunt per sangwinis effusionem . . . Rozumím tomu tak, že druhá vztažná věta (quod . . .) náleží nerozlučně k prvé, již doplňuje a vysvětluje, a má tím tedy býti řečeno: lid, věda, že papež z lakoty volí raději krev než dohodnutí, měl by vyhlašování krále za zlé. Vztahovati slova ta na krále Václava není možno již proto, že on

mistry, kazatele a universitu Pražskou, aby se poradili, má-li tento postup základ v zákoně božím, čili nic, je-li k chvále boží, k prospěchu víry katolické a k prospěchu tohoto království. Ale může býti patrno, že opak jest pravda, a poněvadž také jinde je odmítli, neměly by odpustky ani v tomto království býti přijímány.

Zdá se, že ani tento krok nebyl podniknut nahodile a bez rozvahy. Jest'liže jednomyslnost v odmítání odpustků zaručovala, jak se zdálo, jakým směrem vyzní usnesení universitní, bylo možno očekávati, jak se zachová i král. Ano, jest také možno, že strana Husova měla ne-li záruku, aspoň naději nějakou, že král Václav, beztcho nespokojen s odpustkovým kramařením, neodmítne její žádosti, když odpor, jímž ho počínání jednatelů papežských naplňovalo, nebyl žádným tajemstvím.

Jest zajisté více než příznačné, že do polooficiální sbírky formulářů královské kanceláře mohl býti pojat také list, v němž král, odsuzuje prudkými slovy řádění odpustkových jednatelů, »kteří by slíbili vykoupení i těm, kdo jsou v pekle, a kteří by tvrdili, že království nebeské, jehož se přece dostává jen těm, kdo ho zasluhují, jest otevřeno všem, kdo udělí dary«, oznamuje papeži, že po svém zpovědníku posílá mu listiny, obsahující závady vyšetřené od university a měst Pražských, aby tomu mohl učiniti přítrž.[1] Třebas listina taková z kanceláře královské vydána asi nebyla, náladu doby a očekávání, s nímž strana Husova vzhlížela ku králi, zachycuje jistě správně. I když král hlásání odpustků původně nebránil, bylo patrně nyní předpokládáno, že dá se aspoň teď pohnouti k vystoupení proti nim.

přece, i když hlásání kříže dovolil, sám války nevedl a nemohl dáti přednost vyjednávání.

[1] Listinu z rkpu t. zv. Cancellaria Wenceslai IV p. 230 otiskl Pelzel, Wenzel, II, Urkdb. 151, č. 234. Nepochybuji, ač není datována a nemá žádných jmen, že náleží do této doby, jak ji ostatně i Pelzel sám (II, 607 n.) položil, jenž neměl pochybností, že list takový skutečně vydán; v pozdějších pracích není již o něm řeči, zapomnělo se naň asi. Že list takový z kanceláře královské vypraven nebyl, zdá se mi nepochybným, ale jeho zapsání v Cancellaria Wenceslai, tedy vlastně téměř officiálním formuláři kanceláře královské, není jistě nahodilé, a může býti zárukou, ne-li, že projev podobný opravdu chystán, aspoň že se očekávala možnost jeho. Pro poznání nálady v okolí králově jest tedy jistě svědectvím výmluvným.

Ale měnivá nálada nevypočitatelného krále zbořila všecka tato očekávání. O tom sotva může býti pochybnosti, že také jemu podezřelé ony odpustky nebyly nijak sympatické — očekávání jeho okolí, oním návrhem dopisu k papeži se prozrazující, i také jeho pozdější chování jsou toho dostatečnou zárukou.[1] Nicméně v tu chvíli zachoval se zcela jinak, než od něho očekáváno.

Nelze bezpečně říci, co krále přimělo k tomu, že svolení k prodávání odpustků neodepřel.[2] Snad vzpomínka na někdejší pokus Bonifácův povznésti téhož Ladislava na trůn uherský proti bratru Zikmundovi spolu působila — a péče o zájmy rodu, jakož i silná bratrská láska, ani tolikerým zklamáním nezlomená, jsou z vlastností pro Václava nejpříznačnějších, — snad přispěla i zmínka listiny Janovy o Ladislavově podporování Řehoře XII., s nímž se byl úplně rozešel, snad účinkovalo také předstírání, že se tím brání jednotě církve, o niž Václav, třeba nyní již bez veliké energie, přece vždy upřímně stál, jisté jest, že král Václav jednatelům papežským svolení neodepřel, ano naopak upozorněním krále Polského Vladislava na křížový podnik papežův hleděl jim spíše upravovati cestu.[3]

---

[1] Vedle důvodů v předešlé poznámce uvedených lze upozorniti na př. na posměšný průvod Voxův a spálení listin křížových (v. níže), jímž však poměr Voxův ku králi nijak dotčen nebyl. Jeho pozdější přísné zakročení má důvod v neuposlechnutí jeho rozkazů, nikoli v sympatiích s odpustky.

[2] Bartoš, Lumír 1916 str. 296 praví: »Počátkem r. 1412 dostal pražský dvůr z Říma výhodnou nabídku tučné provise, aby na válku . . hlásány byly odpustky«; na str. 297 tvrzení poněkud zeslabuje, že vzal celou odpustkovou záležitost za věc vlastní cti, »nejspíš za dobře volený dar«. I tím jest řečeno příliš mnoho a nemála by se tvrzení taková bez dokladů pronášeti. A dokladu ani nejvzdálenější domněnku připouštějícího není tu vůbec! K vysvětlení svolení Václavova motivy svrchu uvedené stačí docela, a třebas nějakých jednání nelze a priori vylučovati, nelze jich také bez důvodu prostě předpokládati. Jan XXIII. nebyl v situaci, aby mohl dary dobře voliti. Arci Václav i nyní ještě myslil na svou Římskou jízdu, a milostivé léto 1393 mělo kdysi býti náhradou prelátům za desátek, který mu papež tenkrát k tomu účelu povolil. Ale tentokrát o ničem podobném není zmínky.

[3] List zachován jen jako formulář v rkpe univ. bibl. XIV G 4 f 43'—44 č. 77, odkud jej uveřejnil Lewicki, Cod. epist. saec. XV, sv. III, str. 48, č. 41 (místo »nostram« má se arci čísti »nullam pu-

Arci běželo nyní o odvolání souhlasu dříve daného, k němuž cestu mělo usnadniti dobré zdání university a materiál sebraný o nešvarech s odpustky provozovaných. Ale Václav jistě se již cítil příliš vázán, a vždy dbalý své cti, nechtěl ani nyní svého rozhodnutí měniti. Jistě vedla ho i úvaha, že by si tím znepřátelil Jana XXIII. a stupňoval zmatky v církvi, ale především byl to asi zřetel na dobrou pověst Českého království, jež mu vždy ležela na srdci, a jejíž další úhony se odtud obával. Jisto jest, že k chystané akci souhlasu nedal. Jen tolik asi docíleno, že arcibiskup Albík zakázal nyní — ač marně — nejkřiklavější nešvary, které se dály určováním »taxy« čili odhadováním ve zpovědech, čím kdo má přispěti.[1]

Odmítnutí královo lze označiti přímo za osudné. Sotva lze pochybovati, jak by bylo vyznělo dobré zdání university, i když snad již tenkrát mezi theology nechybělo těch, kdo měli rozpaky stavěti se přímo proti svrchované autoritě stolice papežské. Ochrana králova, kdyby bylo bývalo lze dociliti jí, byla zajisté dostatečným pojištěním, ale odjímala také odmítání odpustků jeho revoluční ráz, kdyby běželo jenom o plnění zákazu králova. Mimo to však zbaviti se ochrany královy — a to znamenalo odpírati odpustkům, když král k zákazu získati se nedal — bylo věcí jistě povážlivou. Proces Husův u kurie

---

nicionem super gravibus excessibus assumendo«), ale není příčiny pochybovati, že skutečně vydán. Lewicki chce ho datovati mezi 9. září 1411 a 15. (má býti 17.) červen 1412, den smíru Janova s Ladislavem. Ale list má již ohlasy z kruciáty Janovy, a nelze tedy mysliti na dobu před květnem 1412, kdy teprve do Čech došla. Za terminus ad quem lze snad míti (ač nikoliv z důvodů nutkavých) 11. červen, datum listu Husova králi Polskému (v. níže).

[1] Hus v odpovědi na stížnosti theologů Docum. 451: dominus archiepiscopus in suis literis ipsas limitavit et in hoc: primo, quod non verbum crucis vivifice, sed verbum evangelii predicetur, secundo in hoc, quod populus in confessionibus non taxetur. Že k omezení tomuto došlo teprve nyní, míní Palacký III, 1, 145, kdežto Tomek III², 511 kloní se, zdá se, k mínění, že k omezení došlo před zahájením trhů odpustkových, což nyní tvrdí také Sedlák, Hus 232. Nelze bohužel zapříti, že staré zkušenosti — a byla by to nová příšerná illustrace současné praxe církevní — mohly vzbuditi obavy toho druhu již před zahájením prodeje, nicméně mám za pravděpodobnější, že k omezení se strany arcibiskupovy došlo teprve nyní, po zkušenostech nových, jak zejména již první část zákazu může ukazovati. Že zákaz, ať již kdykoli vydán, pro hlasatele odpustků vydán byl marně, svědčí Páleč (v. Loserth, AÖG 75, 339).

byl vždy ještě procesem celé strany, neboť vše nasvědčuje tomu, že nějakého zásadního odcizení, nebo jen rozporu, dosud nebylo, a proces tento stál a padal ochranou královou,[1] na němž přece záleželo, jak se zachová ke konečnému rozhodnutí z Říma, a jehož přízeň byla zárukou, že ani rozhodnutí nepříznivé nemusí býti pohromou, když král Václav, stoje na stanovisku, že žalobami u kurie hyzdí se pověst jeho království, přál si rozhodnutí doma, na půdě domácí, a proto usiloval o zdvižení půhonu Husova.[2]

V tu chvíli snad i jiní rozvážní mužové radili k opatrnosti. Aspoň pozdní jedna, ovšem v detailech dosti mylná zpráva chce tomu, že sám M. Marek z Hradce, připomínaje, že o dosažení dekretu Kutnohorského všickni s Husem pracovali, ale hněv některých Pražanů a všech Němců obrátil se jenom proti Husovi a hrozí mu smrtí, a připomínaje dále, že i král Zikmund zle o Husovi mluví, radil, aby Hus od svého úmyslu upustil, ač ovšem nemínil přítele svého nijak opouštěti.[3]

Byly to jistě důvody nejpečlivějšího uvážení hodné, ale byly tu důvody ještě vyšší. K odpustkovému řádění nebylo dovoleno mlčeti, naopak tento makavý doklad zavedení církve Kristovy nynějším systémem kuriálního církevnictví nutil vystoupiti proti tomu s myšlenkami ode dávna již celým vývojem probuzenými, jež potlačiti bylo tím méně možno, čím více přítomná doba celým tíživým tlakem rodila stejné myšlenky také jinde.[4] Jestliže kdy, tedy právě nyní musil zazníti bouřlivý

---

[1] Srovn. Bartoš, Lumír 1916, 297.

[2] Srovn. co o tom řečeno svrchu díl I. str. 445 n., a co zajímavě dovodí Kybal, Filius regni 506 n.

[3] Höfler II, 156, jenž zprávu libovolně přerušuje; zní, Germani non tam nobis minantur, ubi occasio tulerit, mortem. Insuper imperator Sigismundus contra te multum disputatus est, ideo pro evitatione futuri mali et conservatione vitae tuae relinque propositum tuum. Jest to zpráva, již zapsal pozdní spisovatel 18. stol. Rohn v pamětech řádu bratří de poenitentia b. martyrum (Cyriaků u sv. Kříže). Zpráva má četné omyly, míní, že rektor Marek z Hradce byl členem tohoto kláštera (pletouc si ho patrně s Maříkem) atd., ale opírá se také o Staré letopisy, a mohla by tedy býti opřena o nějaký neznámý pramen. Rozmluvu Husovu s Markem klade ovšem až po disputaci, ale patrně mylně, jak vyplývá zejména z konce zprávy této.

[4] Kybal na uv. m. 505 n.

výkřik odporu bez ohledu na vše jiné. A právě proto zdráhání královo stalo se nejosudnějším.

Pro Husa nyní bylo samozřejmé, že vystoupení proti odpustkům odkládati nesmí, třebas chováním královým stalo se nebezpečnějším. Snad věřil, že dobrým výsledkem i král bude získán, jisté jest, že plný důvěry ve zdar, mínil nyní docíliti aspoň příslušného projevu university, jenž i při zdráhání králově nebyl bezvýznamný. A tu to právě bylo, kdy narazil na odpor svých dosavadních přátel.

Nevíme bezpečně, jaké úvahy vedly je, zejména Stanislava ze Znojma, jistě vlastního původce obratu, třeba potom agitační horlivostí a neostýchavým úsilím po zahlazení minulosti Pálčem zastíněného. Jistě však — to vyplývá bezpečně z jejich vlastního ohražování[1] — byl to především ohled na krále anebo lépe obavy před budoucností po změně smýšlení královy. A zde jest také viděti, jak svou mravní výší Hus oba tyto své bývalé přátele přečnívá. Dokud mohli se těšiti ochraně králově, dotud neváhali se hlásiti k Wyclifovi. Ne neprávem mluví Hus o strachu světském, který je přepadl, a nadarmo pokouší se zvláště Páleč zamluviti to.[2]

V tu chvíli arci jistě bylo političtější, nebo aspoň oportunnější přizpůsobiti se, zde však přidružují se zjevy povážlivější. O tom nemůže býti nejmenší pochybnosti, že odpor proti odpustkům, odpor proti nejvyšší autoritě znamenal rozchod s oficiální církví Římskou. To věděl velmi dobře Hus, to věděli arci také jeho přátelé. A jistě zase nebylo nespravedlivé, vytýkal-li jim Hus, že někdejší vazba v Bologni nahnala jim strachu.[3] A lze velmi dobře pochopiti, že, poznavše všecku

---

[1] Srovn. na př. Docum. 449.

[2] Srovn. na př. Hus, De eccl. c. 16 (Op. I, 227'): terruerant enim eos domini regis litere, quas legati in subsidium habuerunt, podobně Contra Stanisl. (tamže f 300): unde illis . . bullis doctor exterritus, in partem alteram est conversus; srovn. i Docum. 53 (Novotný, Husova koresp. 162): dokudž jsú v bázeň světskú neupadli, nebo Op. I, 178' a j. Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 279*) to ovšem popírá, ale že neprávem, viděti z prohlášení v předešlé poznámce citovaného; srovn. i pozn. násl.

[3] Hus, De eccl. č. 16 (Op. I, 227'): pre timore pape et cardinalium non auderent publice confiteri . . ., Contra Stanisl. (tamtéž 289): ex spolio et incarceracione patris presidentis in Romana curia factus est pavidus; Contra octo doct. (tamtéž 294): pre timore nec ausi fue-

strašlivou moc všemohoucí autority, třeba schismatem podlamované, zalekli se chromného zápasu, který se tu otevíral.[1]

Než tento psychologický moment není jediný, a nejsou všecky stejně příznivé. Lze snad opravdu připustiti, že do té doby náboženské hnutí naše, vyvíjejíc se pod tlakem nesnesitelné přítomnosti, a vždy ovládáno upřímnou snahou nestáti se kacířským, nemohlo si snad ani uvědomiti, jak daleko již vzdálilo se duchu souvěkého církevnictví, když nad to — byla již o tom řeč několikrát — celé současné ovzduší se svým lámáním přežívajících se názorů, se svým podkopáváním vlastních základů církevní soustavy a se svým pohrdáním dosavadní autoritou v této době úplného rozkladu všeho církevního cítění, činíc sporným sám pojem církve, i nejsmělejším myšlenkám ujímalo na povážlivosti. Snad opravdu teprve v tomto okamžiku Stanislav i Páleč uvědomili si směr dosavadního svého snažení, uvědomili si ho s hrůzou . . .

V rozměrech mnohem velikolepějších opakuje se nyní, čeho předzvěstí byl v rozměrech menších někdejší případ Stanislavův se Štěknou. Postaveno před praktický případ, hnutí se zaráží, láme, dvojí. Poznávajíc dosah svého úsilí v jednom případě, leká se jeho dosahu vůbec, připomínajíc si minulost, dělá nad ní kříž. Nezříká se hned všeho, co v ní bylo lepšího, ale v zastrašení přítomností vzbuzeném neschopno postihnouti její hluboké oprávněnosti vnitřní, vidí původ její jednostranně a odmítá v této jednostrannosti to, v čem závadu vidí, třeba to dosud bylo nejmilejší a nejlákavější, zcela bezohledně.

Ani Stanislav, ani Páleč nezříkají se hned své minulosti úplně, třebas jejich horlení stále více rozkládá se otravným dechem současného církevnictví, ale spatřujíce původ zla ve sladkém jedu Wyclifově, odmítají zvolna Wyclifa zcela. Jistě poznání, třeba jednostranné, nebylo úplně nesprávné. Wyclif sám nebyl jediným původcem toho, co je nyní zaráželo, ale přispěl k tomu značně. A bylo by tedy v mužném odhodlání odmítnouti ho něco tragicky velikolepého, co imponuje, i když není sympatické, kdybychom právě byli oprávněni mluviti

---

runt os aperire . . ., quamvis ciccitabat in angulis, quod male sit, ut cicade.

[1] Na to naráží Sedlák, Hus 190.

o odhodlání — mužném, jak o tom také Hus byl přesvědčen.[1]

Nechci říci, že konečný rozchod s církví, i kdyby nyní nebylo k němu došlo, byl se dal zameziti vůbec, a jestliže tedy Stanislav a Páleč dospěli k tomuto mínění, nebylo by jim možno zazlívati změnu přesvědčení, když je pokládali za lepší. A nechci tedy také říci, že by j e n chování královo bylo jejich probuzení způsobilo. Ale jestliže téměř do posledního okamžiku stojí v theorii na stanovisku, které je v praxi tak ohromuje, nelze se ubrániti podezření, že by pod ochranou královou byli i dále dovedli hlásiti se k této theorii, i když se v praxi jevila revoluční, že bez neočekávaného odmítnutí králova, jež ovšem hrozilo ztrátou této ochrany, aspoň v té míře nebyli se jí zřekli . . . Rozchod s tím, na čem jsme po celý život lpěli, čím jsme žili, čím jsme myslili, není možný bez bolesti a bez zármutku, i když přijde náhle A právě způsob, který volí Stanislav, ale zvláště Páleč, právě onen cynismus, s nímž Páleč téměř jen za několik dní mluví o Wyclifovi, jenž mu býval denním chlebem duševním, a z jehož »medového« opojení nedovede se ani nyní ještě vymaniti, když ho nyní zasypává silnými nadávkami, právě ono pusté zalhávání minulosti, arci nepříjemné, osvětluje jasným, ale také zvláštním světlem příčiny tohoto převratu, třeba snad věcně upřímného.

Na štěstí neběželo toliko o Wyclifa, nýbrž o vlastní základ a životní oprávnění celého našeho náboženského hnutí, a jestliže také v nejbližší budoucnosti z příčin snadno pochopitelných předmětem sporu stává se Wyclif, ve skutečnosti jest to boj o samu podstatu toho, co dosavadní vývoj přinesl, o nejsvětější ideály národní i lidské, o něž se tu zasazuje Hus se svými stoupenci, nyní ovšem jednotnějšími a ucelenějšími.

Ze všeho jest patrno, že Hus, když po nezdařeném pokuse o získání souhlasu královu nemínil ustati od dalšího zakročení, úplně byl překvapen, když se potkal s odporem, zejména u Pálče, tenkrát děkana fakulty theologické. Po nedávných jeho projevech bylo tím nápadnější, když nyní další

[1] Adv. indulg. (Op. I, 178'): aliqui obediunt [bullis] ex timore, quamvis eorum conscientia contradicet; et in illo timore sunt theologi docti in scriptura, qui aliter loquuntur in secreto seu privato de bulla, et aliter in publico.

součinnost odmítal. Hus — a sotva neprávem — přičítal to vlivu Stanislava ze Znojma.[1] Ač jistě bolestně zklamán ve smýšlení věrného přítele, jemuž nyní právem směl vytýkati, že jinak mluví podtají, a jinak veřejně,[2] nemohl nyní váhati a se slovy: »Přítel Páleč, přítelkyně pravda, jsou-li oba přátelé, svaté jest dáti přednost pravdě« rozešel se s ním, přerušiv s ním všecky styky, takže až do svého uvěznění v Kostnici již s ním nepromluvil.[3]

Za to tím úsilněji přičiňoval se o svolání schůze universitní, jež by o věci pojednala. Úsilí nebylo marné, rektor tehdejší M. Marek z Hradce, věrný a častěji již osvědčený přítel Husův, zbaviv se pochybností, měl-li jaké, svolení neodepřel. A ke schůzi také skutečně došlo. Fakulta theologická sice předem již dávala svůj nesouhlas na jevo, ale schůze tím překaziti nemohla. Průběh zajisté byl bouřlivý, zejména Hus a jiní mistři, ale také bakaláři a studenti někteří naléhavě od doktorů theologie žádali odpovědi, zavazují-li křížové bully papežovy žáky universitní, aby ze svého jmění přispívali papeži na válku proti Ladislavovi a jeho spojencům. Ale theologové po předchozí úradě vyhnuli se choulostivé situaci — a Páleč sám později mimovolně přiznává, že výtkám bulle papežské činěným nesnadno bylo by bývalo se vymknouti, — odmítajíce odpověď na dotaz z kruhů studentských, jenž arci pravděpodobně nebyl přednesen nejklidněji, a zaštítili se také protestem, že nechtějí se stavěti proti rozkazům královským a ničeho nepodniknou proti bullám papežským, které sám král připustil a arcibiskup s kapitulou přijali. Prohlášení, dobře vypočítané, neminulo se účinkem. Prý většina schůze

---

[1] Hus, Contra Palecz (Op. I, 264') praví, zmíniv se o výroku Pálčově o instrukcích hlasatelů: Postea cum alio collega accepto consilio in oppositum declinavit . . ., a z výtky, již ve spise De eccl. c. 16 (Op. I, 227) činí Pálčovi: stomachatur ex illo, quod ad suum libitum cum suo collega Stanislao non stamus, plyne zajisté, koho oním kollegou míní.

[2] Sem náleží výtka Adv. indulg. (Op. I, 178, srovn. svrchu str. 89 pozn. 1), De eccl. c. 16 (Op. I, 227'): sed in angulis scripsistis aliter.

[3] Contra Palecz (Op. I, 264'). Páleč, Antihus (příl. Hlídky 1913 str. 146) hledí to ovšem zeslabiti, ale z jeho slov jest patrno, že Hus má pravdu, i jak jest Pálčovi nemilé, že se mu zalhávání nedaří.

přiklonila se k této protestaci, a jistě tedy aspoň nějaké usnesení a snad ani vůbec delší debata nepřipuštěna.[1]

[1] Fakulta theologická stěžuje si (Doc. 449): nuper aliqui attemptaverunt, quod universitas Pragensis opponeret se mandatis, a z dalšího líčení jest patrno, že rozeznávají tuto schůzi od ohlášené disputace Husovy, k níž došlo teprve potom. Podle toho k této schůzi nutno vztahovati, jak se v textu stalo, zmínky, jež má Hus. Mluví o tom De eccl. c. 16 (Op. I, 227'): Quesitum est a vobis et petitum propter deum in convocacione universitatis, ut iudicaretis veritatem secundum legem dei, an bulle de ereccione crucis obligant de bonis a deo collatis universitatis scholares dare subsidia pape contra Ladislaum et contra suos complices sub precepto. Et respondetis, quod non vultis eos informare, nec bullas pape iudicare vel interpretari; Contra 8 doct. (Op. I, 294): postulasse me fateor cum multis magistris, baccalariis et universitatis scholaribus, quod doctores ex lege dei et ex racione efficaci ostenderent, an bulle de ereccione crucis secundum tenorem suum quemlibet scholarem sub pena peccati mortalis obligant ad subveniendum Romano pontifici de bonis sibi a deo collatis et an sunt tamquam fides populo predicande; tamtéž 297: mea postulacio, qua postulavi, ut doctores docerent me, scholares et populum, an bulle de ereccione crucis obligarent nostrum quemlibet sub pena peccati mortalis ad dandum pape pro exterminio suorum hostium de bonis nobis a deo collatis subsidium, non fuit postulacio fatua . . .; stejně praví v české Postille (Erben II, 29): A naši doktorové nechtěli sú bakalářóm a studentóm odpovědieti a jich naučiti, ani pro boha prosie, jsú-li pod přikázáním zavázáni, aby papežovi, jakož na bule přikazuje, dali jemu pomoc z toho zbožie, jehož komu bóh z nich pójčil. To potvrzuje Páleč. De eccl. (Sedlák, Hus 278* n): inquirendo [Hus], quia scolaribus eius secte de bulla pape querentibus et ad questiones sex vel octo burdosas per eos factas in convocacione universitatis respondere noluerunt . . . Et illo modo secundo iudicare veritatem de questionibus scolares sui Romane ecclesie contrarii et rebelles a doctoribus postularunt, non informacionem, sed occasionem querentes, ut possint contra bullas pape licencius et coloracius oblatrare, auctoritatem et diffinicionem doctorum allegando, si aliquid contra bullas pape per doctores fuisset diffinitum. Sed cum hoc non erat officium doctorum, merito doctores hoc facere denegarunt. Sem náleží i zmínka další (tamtéž 279*): Eciam per illam convocacionem, quam secte sue discipuli et sancte Romane ecclesie antichristi [!] fieri subordinaverunt, doctores sicut oculati involucionem periculosam perceperunt. Pretendebant enim ipsi, doctores bullam pape non reverenter pertractare, sed oppositum bulle diffinire et sic involvere doctores et universitatem, ut sic involutos ad inobedienciam sedis apostolice et Romane ecclesie ipsos inducerent capciose, et consequenter laicos ad id facilius inclinarent . . . Et hoc doctores previdentes, fatuis quesitis et capciosis et non propter literam regis respondere denegarunt nedum in publico, sed animo deliberato in sua convocacione secrete celebrata hoc faciendum decreverunt.

Hus ani nyní nemínil ustoupiti. Zdálo se mu nezbytným zabrániti okrádání lidu a zejména nechtěl býti účasten zločinu, kdyby mlčel, když lid prodavači byl odváděn od opravdové kajícnosti. Pokusil se tedy vynutiti usnesení jiným způsobem. Četnými vyhláškami na veřejných místech vyvěšenými ohlásil — a protivníci neopominuli mu později vytýkati, že při tom bullu papežskou činil směšnou,[1] — že bude dne 17. června konati disputaci o thématě, je-li křesťanům podle zákona božího dovoleno a slušno, pro čest boží, spásu lidu a prospěch království schvalovati bullu papežovu o zdvižení kříže proti Ladislavcvi a jeho spojencům, vybízeje každého, kdo by chtěl odporovati, k účastenství.[2]

Fakulta theologická vypravila nyní dva své členy k arcibiskupu Albíkovi, aby jakožto kancléř university disputaci zakázal.[3] Zdá se, že arcibiskup dal nyní Husa předvolati, a při té příležitosti došlo k jeho osobnímu setkání s legáty papežskými, při němž znovu rozdíly mezi zpupnou vypínavostí náhončí papežských a zásadovým nazíráním Husovým měly se objeviti. Na dotaz legátů, chce-li býti poslušen rozkazů apoštolských, Hus odpověděl bez rozpaků, že ze srdce žádá rozkazy apoštolské plniti. Legáti, jimž ovšem ani ve snu nenapadlo, že by někdo přikázáním apoštolským mohl míniti něco jiného, než mínilo jejich kuriální sebevědomí, byli tím potěšeni a radostně zvolali: »Hle, pane arcibiskupe, vždyť on již chce uposlechnouti rozkazů pána našeho papeže.« Ale Hus v zápětí vyvedl je z omylu, upozorniv, že činí rozdíl mezi rozkazy papežovými a vskutku apoštolskými, a jenom těch, že chce býti poslušen, papežských jen potud, pokud jsou s nimi v souhlase, jinak že neuposlechne, ani kdyby měl býti upálen.[4]

Když se přiblížil ustanovený den, Štěpán z Pálče jakožto

---

[1] Stanislav ze Znojma, Alma et venerabilis (Loserth, AÖG 75, 367): publice in valvis scripsit, quod ereccio crucis sit ridiculum.

[2] Hus, Contra 8 doct. (Op. I, 293), Staré let. str. 15, Páleč, Tract. glor. (AÖG 75, 354); také doktoři theologie žalují na to (v. Docum. 449).

[3] Docum. 499, Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 281*): in scolis prohibitus (tak má zníti) in determinacionibus . . . diffiniendo.

[4] Vypravuje tak Hus, Contra 8 doct. (Op. I, 293'). Sedlák, Hus 237 tvrdí, že arcibiskup disputaci zakázal. Jest to sice detail, na němž mnoho nezáleží, ale v pramenech není o tom zmínky, ba ani Páleč neodvažuje se toho tvrditi.

děkan fakulty theologické pokusil se jinak disputaci zmařiti. Ve veřejné vyhlášce, opatřené pečetí fakulty, protestoval v den, na který disputace ohlášena, poznovu, že theologové nechtějí se protiviti rozkazům královským, ani posuzovati bull papežských, poněvadž k tomu nemají žádné moci, naopak, že věří, jako již otcové a všecko křesťanství od několika set let věří, že papež může uděleti plnějšího odpuštění a může žádati pomoci od věřících k obraně své i církve a poskytnouti jim za to po zpovědi plného odpuštění všech hříchů. Mimo to však připojil zákaz, aby podle závazku poslušnosti a pod trestem, který by fakulta určila, žádný bakalář theologie — a tím byl Hus — disputace neodvážil se účastniti.[1]

Hus tím vším nezmýlen, neustoupil, a tak v ustanovený den 17. června[2] k disputaci došlo skutečně, a byla navštívena neobyčejně četně. Hus ji zahájil skvělou řečí: Utrum secundum legem Jesu Christi licet et expedit pro honore dei et salute populi ac pro commodo regni bullas pape de ereccione crucis contra Ladislaum regem Apulie et suos complices Christi fidelibus approbare.[3]

---

[1] Doc. 449—451; že vyhláška učiněna v den disputace, plyne ze slov Husových Adv. indulg. (Op. I, 175): confirmatur per hodiernam intimacionem M. Stephani Palecz, decani facultatis theologice . . .

[2] Datum do nedávna bylo neurčité. V rkpech obsahujících řeč Husovu, den nikde udán není, v Op. I f 174 praví se v záhlaví: MCCCCXII post Viti, datum, které snad, ač není úplné, jest původu rkpisného, a podle něho určil Tomek, Děje univ. 193 »brzy po sv. Vítu«. Palacký III, 1, 144, neudav pramene a hypoteticky (»tuším«) položil ji k 17. červnu, kdežto Tomek III², 512, zase bez odůvodnění, rozhodl se pro 7. červen, kterážto datum převládlo (má je i Sedlák, Hus 237), ač ani na datum Palackého úplně nezapomenuto. Že jest správné, zjistil Bartoš, ČMM XL, 159; Mikuláš z Drážďan totiž v traktátě De purgatorio (rkp. univ. III G 8 f 64) praví: constituit V. (Wyclifista) . . . procuratorem . . . sc. Johannem de Husnicz, magistrum arcium studii Pragensis, virum utique sincerum et predicatorem approbatum . . ., qui suscepto negocio . . . M . . aggreditur intrepide . . ., prout habetur in posicione ipsius, quam fecerat in dicta universitate a. d. M°CCCC°XII° feria VI. post Viti contra bullam quondam Johannis pape XXIII de ereccione crucis contra Ladislaum . . . a cituje z ní delší passus (Op. I, 184'). Tím také neúplné udání Op. doplněno.

[3] Tištěna v Op. I, 174—189; o poměru k Wyclifovi Loserth, Hus und Wiclif 130, 209—218, jenž však poměru nevyjadřuje správně.

Determinace náleží mezi nejúčinnější projevy Husovy, a nemohla na posluchače zůstati bez účinku. Vypočítav předem důvody, jež bylo lze uvésti ve prospěch otázky, a ohradiv se — i toho patrně bylo nyní pro lepší bezpečnost třeba, — že nechce, dokazuje-li, že toto prolévání krve a pokus o znovudobytí ztracených zemí nevzešlo z lásky, nikterak hájiti Ladislava nebo Řehoře, pojednává Hus podle Wyclifa o oprávnění odpustků a celé tehdejší, praxí podlamované theorie, a dospívá k druhé části svých vývodů, k otázce o dovolenosti válčení, jež vede k závěru, že papeži není dovoleno ani slušno válčiti, jak četné výroky Písma i otců dokazují: »Jak tedy nebojí se Římský papež souhlasiti se smrtí mnohých lidí a s opatřováním žoldu skrze vyhlášení kříže, ano dávati i odpuštění hříchů za to, když někdo co největší počet křesťanů zabije? Zajisté nevzal si tu příklad z Krista Ježíše . . .«[1] A z toho arci plyne nezvratně, že papež, vybízí-li v křížové bulle představené kostelů a klášterů, obce i jednotlivce jakéhokoli stavu a hodnosti, aby se opásali proti jeho nepřátelům a na jejich zkázu, nemá býti slyšán . . . »A ptáme-li se papeže, proč podněcuje, nabízeje odpuštění hříchů, lidi obojího pohlaví ku zkáze, nepravím Samaritánů, ale křesťanů, neuvede jiného důvodu, než neplacení lénních peněz od Ladislava, neuznání sebe za nejsvětějšího otce a odboj i nepřátelské napadení, jak svědčí nunciové i bully,«[2] jako také jinak jest patrno, že běží jen o zájmy světské.

Nade vše jiné však jest to způsob, jímž odpustky tyto jsou udíleny, proti čemu nutno se ozvati. Hus tím dospívá k třetímu stěžejnému bodu své přednášky. Závady jsou v bulle samé: Ladislav a jeho přívrženci jsou tu označováni za kacíře, ač nikterak nebyli usvědčeni, a také tresty, jimiž bulla hrozí, jsou dílem neproveditelné, dílem plné odporů, k čemuž dále přistupuje i ten důvod, že se těmito odpustky ruší jiné, teprve nedávno papežem Alexandrem V. udělené.[3] »Ať tedy

[1] Op. I, 176'

[2] tamtéž 177'

[3] Op. I, 179—180'; narážka na odpustky Alexandrovy není dosti jasná, snad s tím souvisí, co připomíná papež v listu Tiemovi ze dne 12. dubna 1412 (srovn. Röm. Quart. 1898 str. 446—447); Hus o tom mluví i ve druhém spise proti odpustkům (f 190); jiné příklady toho druhu v. v Op. I, 186, 188 a j.

řekne, kdo chce, chtěje bullu co do zničení a zabití Ladislava a jeho přívrženců skutkem vyplniti, já bez božího zjevení a přikázání nechtěl bych ruky vztáhnouti ani na smrt Ladislavovu, ani některého z jeho přívrženců, ale spíše bych chtěl pokorně Bohu se modliti, aby bloudící ráčil k cestě pravdy přivésti.«[1]

Zejména však instrukce legátů a vlastní prodávání odpustků jsou zřetelné známky svatokupectví, jak i jejich znění i najímání obvodů za peníze a vymáhání peněz při zpovědech potvrzují. Zde také otevírá se možnost dotknouti se znovu samého základu odpustků, a Hus to činí, opíraje se z části o Wyclifa, při čemž přirozeně hlavní pozornost nucen jest věnovati tomu, co přinášelo souvěké chápání a praktikování theorie odpustkové.[2]

A tím dán jest také přechod k vyvrácení důvodů na počátku uvedených, které zdánlivě mluví pro kladnou odpověď na otázku, je-li bulla prospěšna a tedy přípustna. Husovi není nesnadno vyvraceti je důvody pádnými, které jistě na shromáždění přesvědčivě působily. S některými setkáváme se v jeho vývodech i později.[3] Jest to hlavně opět nynější prodávání, a celá nynější doba platnost důvodů těch zesiluje.[4] Není dokladů — zde se Hus obrací proti vyhlášce Pálčově, — že by některý svatý byl dával takové odpustky, zejména na určitý počet roků a dní, nebo od trestu a viny.[5] A proti námitce, že papež tak může ve své neomylnosti, nejplatněji mluví historie, znajíc papeže-kacíře, a ne-li ona, tedy stačí vzpomenouti Řehoře XII., jenž jest ještě živ a jehož i s jeho protivníkem na koncilu v Pise odsoudili . . .[6] Vytýkaje ostře

---

[1] Op. I, 179'.

[2] Sedlák, Hus 238 vytýká těmto místům, že prý Hus chybně pojímá odpustky. To není, jak ostatně již svrchu pověděno, správné, poněvadž Hus byl nucen obraceti se proti souvěkým názorům, jež nesprávné praxi činily značné koncesse, i když základní theorie odpustková byla snad správná. Tak, jako Hus zde, chápe odpustky celá doba jeho, i tehdejší církev sama.

[3] Na př. o mudrci hříšném a chuďasu podivném, což potom zvláště pěkně rozvedl v Betlemě; v. níže.

[4] Srovn. na př. Op. I, f 185, 185', 186' a j.

[5] Op. I, 187.

[6] Srovn. na př. krásné, o vnitřním vzrušení svědčící místo Op. I, 187'.

nezodpovědné řádění komisařů a jejich slibování věcí nemožných i nesrovnatelných,[1] a neopomíjeje zdůrazňovati, že řádný život jest nejlepší prostředek spasení,[2] na důvod, že překážeti bulle znamená brániti spáse lidu, odpovídá přímo: naopak brániti bulle, tak, jak zní, s připojenými výklady komisařů, znamená starati se o blaho duší i těch, kdo jí přejí, i těch, kdo nechtí příspěvků dávati.[3]

Odpovídaje na důvod, v němž odporujícím hrozí se klatbou, neváhá mužně prohlásiti: »Spíše jest zvoliti klatbu a kruté týrání, než vymyšlené rozhřešování od viny a trestu. Neboť dříve bude ten rozhřešen od trestu a viny, jenž pro naději věčné blaženosti ve při páně snese zlořečení a ústrky až do smrti, než ten, kdo v protivenství nebo nepřízni pronásleduje křesťany«,[4] aby dále přímo mohl směle na základě Písma prohlásiti: »Odporovati netoliko není hřích, ale přikázání.«

V dalším průběhu disputace prý i nesouhlas se ozval — doktoři theologie neodvážili se ovšem přijíti,[5] — ale jistě většina přítomných souhlasila s přesvědčivými vývody Husovými. Palmu vítězství však také tentokrát uchvátila ohnivá výmluvnost Jeronymova. On, když naň došlo, arci »s M. Husí v rozumiech se srovnal«, ale dovodiv dlouhou řečí správnost odmítavého stanoviska, zápalem vlastního přesvědčení stržen, vzchopil se a hned chtěl jíti na radnici před konšely, dokazovat, »že jsú to falešní odpustci.« a veliké množství studentů za ním. Stěží rektor M. Marek z Hradce zadržel ohnivého přítele domluvou. Jeronym vpadl mu do jeho latiny českým zvoláním: »Slyšíš-li, Mistře Marku, však ty za mě svého hrdla nedáš, jáť sám za sě svú šíji dám«, a hned zas po latinsku

---

[1] Op. I, 185.
[2] Op. I, 174' a k tomu 188.
[3] Op. I, 188'.
[4] tamtéž.
[5] Starý letopisec str. 15—16, očitý svědek, zachoval velmi živé vylíčení této disputace a zmiňuje se též, že někteří staří mistři odporovali, jako prý Dr. Vlk, Dr. Kbel a j. Ale již Palacký, III, 1. 144 pozn. 200 upozornil, že Blažej Vlk byl tenkrát již mrtev; snad se zmýlil letopisec s jeho vystoupením proti Jeronymovi při kvodlibetu Knínově: srovn. svrchu díl I. str. 307 pozn. 5; také Kbel tenkrát snad již nežil, aspoň se od r. 1411 nepřipomíná; srovn. Tomek, III², 513, V², 153. Sedlák, Hus 239.

dokazoval dále: »Nonne sanctus Paulus dixit, scio, cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem . . .« Úspěch byl neobyčejný, po skončení disputace větší počet studentů než k samému Husovi přidružil se k Jeronymovi a provázel ho do jeho bytu . . .

Hus ovšem neustával v hoření a práci. Záhy po synodě svatovítské[1] vystoupil znovu zvláštním poučením, určeným asi — jak se zdá po jistém přepracování — pro poučení kněží vůbec, začínajícím slovy P a x C h r i s t i.[2] Hus v něm námitky proti odpustkové bulle, proti níž káže, ježto Ladislava proklíná do čtvrtého kolena, bez důkazů nazývá ho kacířem a proklíná i nevinné jeho poddané, shrnuje lapidárně ve dvanáct nepřístušností (inconveniencie); jsou to důvody z části známé, ale v novou, účinnou formu sestavené:

1. Bulla praví, že protivníci jsou odsouzeni spravedlivým soudem božím — bez důkazů. 2. Prokletí do čtvrtého kolena platí i lidem dosud nenarozeným proti slovům Písma, 3. zve k válce proti křesťanům na odpor četným svědectvím Písma. 4. Udílí odpuštění hříchův, praví: spoléhajíce na milosrdenství boží, a jinde: k odplatě spravedlivých slibujeme rozmnožení věčné blaženosti — a kde rukojmě? ptá se Hus po česku. 5. V bulle není zmínky o modlitbách, dobrých skutcích, kázáních, mších, jen o penězích za odpustky. 6. Kdo nic nedá, ať jakkoli dobrý, nemá těch odpustků, »a velmi dobře,« dodává Hus, »neboť na pokyn boží svatí jsou vyňati z těchto vadných odměn.« 7. Všickni dávající mají stejnou odměnu. 8. Ukládá se taxa na odpuštění hříchů. 9. Není tu zmínky, aby lid varoval se hříchů a řádně žil, třeba se mluvilo o těch, kdo se vyzpovídají a pokají. »I jest patrno, kdyby ďábel přišel, pokál se a dal peníze, ihned přišel by do nebe«. 10. Kazatelé mají odpuštění hříchů a moc dávati čtyřicetidenní odpustky, a to proto, že pobízejí k placení — zřejmě se tedy moc prodává. 11. Bulla zrušuje jiné odpustky, a tedy také Alexandrovy, které zněly na pět let a tudíž ještě neprošly. 12. A závěrečná formule zakazuje každému člověku — a tedy i Kristu člověku — činiti námitky.

---

[1] V Op. I. 189' praví se o jeho prohlášení: facta post Viti post sanctam synodum.

[2] Tištěno v Op. I. 189'—191.

K těmto důvodům sebraným snad dříve Hus záhy připojil pokyny, o čem by spíše mělo se kázati, aby lid nebyl svá-děn, poněvadž odpustky nic neplatí, jako žádný jiný dobrý skutek, nezřekne-li se člověk hříchu. Měl by lid býti vystřežen, aby se nedal podváděti relikviemi, aby se nedal ve zpovědech olupovati určováním příspěvků, aby věděl, že jen Bůh očišťuje od vnitřní poskvrny, že žádný člověk nemůže odpustiti hříchu, neodpustil-li jich dříve Buh, a že k tomu třeba vnitřního pokání. Rovněž bylo by lépe poučovati lid o všech věcech, jimiž by se jeho život povznesl: o slibech, o manželství, o pokání a pod.

Zatím však ani theologové nezaháleli. Hned po disputaci sestavili zvláštní žalobní spis určený králi, v němž si stěžují na nová učení, uvádějíce zvláště, ač autora nejmenují, Jakoubkovo srovnání papeže s Antikristem, proti nimž prý nemohou zakročiti, nemajíce moci. Uvádějí potom pokusy o stržení university do boje protiodpustkového a disputaci Husovu přes zákaz fakulty konanou, jíž prý byli zesměšněni. Časté narážky, jak oni sami hleděli zachovati nařízení králova, ukazují, k čemu měl spis sloužiti, ale neméně jest karakteristická poznámka, že jest, »jak lze věřiti«, obávati se nových sporů z nějakých artikulů a mínění Wyclifových, protivných víře obecné církve bojující.«[1]

Hus, dostav tento spis do rukou, právem odbyl liché výmluvy, jimiž fakulta své opožděné rozpomenutí na bludy Jakoubkovy chtěla zastříti, žertovným poukazem na universitní karcer pro neposlušné, a také zákaz Pálčův, aby žádný bakalář ničeho proti bullám nepodnikal, odzbrojil upozorněním na to, že sám arcibiskup musil proti odpustkovým kramářům zakročiti.[2]

Fakulta proto uznala asi za dobré uvésti aspoň hlavní důvody pro přípustnost odpustků, a učinila tak prohlášením nazvaným v rukopisech *Probacio et fundacio doctorum, defendens et probans indulgencias papales*. Suchý a téměř násilím pohromadě držený výčet autorit i citátů z Písma, namnoze arci hodně nepřípadně volených, ukazuje nejlépe rozpaky, v jakých se fakulta touto svou povinností ocitla. Pokusivši se

[1] Otiskl Palacký, Docum. 448—450.
[2] Poznámky Husovy tamtéž 450—451.

doložiti odpustky, prohlášení hlavní důraz klade na důkaz, že papež smí volati věřící do zbraně a žádati podpory na válku v nutném případě, jako jest tento, hájí dokonce i — v theorii arci — právo zpovědníků na určování peněžitých pokání, — jen zneužívání musí arcibiskup překaziti, — a dokazuje, že formule, nad nimiž se (jako kdysi Janov) Hus zarážel, jsou ve stylu kuriálním ode dávna běžné.[1]

Hus ovšem tím vším, pokud o tom zvěděl — a o těchto »důkazech« theologů zvěděl teprve značně později, — nedal se mýliti. V Betlemě sice ani nyní v této pobouřené době neustával v horlivé práci o vzdělání, poučení a mravní povznesení svých posluchačů, a jeho kázání v den Božího těla (2. června) na thema: »Caro mea,« dotýkajíc se směle choulostivé otázky, jest pravým vzorem populárního poučování lidu. Bylo to ovšem thema, jehož Hus tak často se dotýkal a kde se pohyboval na půdě bezpečné — i zde myšlenky již dříve pronášené se vracejí, — ale jest zajímavé, jak pěkně zde dovede zdůrazňovati, na čem záleží, na př. když zcela po učení církevním zdůrazňuje, jak vždy činil, že se přijímá »vere et realiter, non solum figurative verum corpus«. A také

[1] Z toho místa soudí Loserth, AÖG 75, 301 n. — tamtéž str. 336 n. jest dobré zdání vydáno, — že projev fakulty psán byl až po disputaci Husově, kde Hus také některé ustálené obraty kuriálního slohu učinil předmětem svých působivých výtek. Výklad tento není ovšem nutný, neboť podobným způsobem horlil Hus již na kázání (srovn. Mus. XII F 1 f 49', citát výše str. 79, pozn. 1), a zdá se, že spíše na tuto nebo podobnou poznámku lze výtky »Probacio« vztahovati. Ale jistě jest »Probacio« složena dříve, než prvá část spisu, v němž také bývá obsažena. Čte se totiž samostatně (na př. v rkpech univ. bib. XI E 3 f 137—139, Víd. 4933 f 72—76'), mimo to však pojal ji po svém způsobu Páleč do svého »Tractatus gloriosus«, kde tvoří druhou část; a že skutečně byla psána dříve než Tractatus gloriosus, jest patrno z toho, že tomuto traktátu vlastně odporuje, poněvadž Páleč tam vlastně prohlásil, že o odpustcích diskutovati nechce, takže potom jejich obrana jest při nejmenším nedůsledností — (poznal to již Sedlák, Hus str. 241 pozn. 3, jenž však překvapujícím způsobem vyslovuje domněnku, že ji Páleč připojil — později!), — kterou lze vysvětliti jenom tím, že Páleč hotový již projev fakultní prostě do svého traktátu opsal, jak bývalo jeho zvykem. A poněvadž styky jeho s Husem jistě ještě nedlouho před disputací byly přátelské, lze Probacio nejpravděpodobněji datovati do doby po disputaci, kdy doktoři cítili potřebu mocný její účinek nějak zeslabiti

poučení o častém přijímání na konci, při němž Hus, zůstávaje na stanovisku Tomáše Aquinského, podle okolností raději pro časté přijímání se vyslovuje, — asi nepřipojeno bez důvodu. Studium Matěje z Janova nepochybně učinilo tuto otázku akutnější, a Hus tedy nemohl ani o ní nevysvětliti svého stanoviska.[1] Ani nyní tedy, v době nad jiné rozechvěné, nezapomíná Hus na to, co učinil přední povinností svého života — řádné poučení věřících. Jestliže však v posledním prohlášení o odpustcích právě na to položil důraz, v nynější době právě řádné poučení o odpustcích stalo se součástí této povinnosti. A tak Hus v Betlémě neustával varovati lid před těmito odpustky, nacházeje i nové důvody, nebo obratně užívaje starých. Tak koncem června, vykládaje poslední kapitolu první epištoly Petrovy, rozchňuje se:[2] »Tato bulla Petrova nevyžaduje peněz, poněvadž Petr byl biskup pokorný, chudý, mírný podle následování Kristova, a tedy nepíše bully k obhájení pyšného obdarování[3] nebo k naplnění lakomství, nýbrž k dosažení pokory, mírnosti a chudoby a k statečnému odporu ne proti Neronovi, který tenkrát byl v Římě, ale proti ďáblu, jenž obchází, hledaje, koho by pohltil. A tak Petr celou tuto bullu vyňal z bully Kristovy . . . Avšak odpustková bulla papežova neshoduje se s bullou Kristovou, jak tedy od samého Krista nebo od Petra vyšla? Proto všem jest potřebná bdělost, aby se nedopustili svésti, poněvadž bulla Kristova u Matouše 24 praví: Povstanou falešní Kristové a činiti budou divy veliké, takže by svedli, by možno bylo, také vyvolené boží.« A někdy v této době asi, zmíniv se o zajetí Petrově (Act. 12, 1) a o pro-

[1] Kázání čte se v mus. XII F 1 f 51'—53.

[2] Mus. XII F 1 f 57'—58: Ista Petri bulla non exoptat pecunias, quia Petrus episcopus humilis, pauper, temperatus fuit secundum imitacionem Ihesu Christi, igitur non ad superbam donacionem defendendam vel avariciam implendam scribit bullam, sed ad assequendam humilitatem, temperanciam et paupertatem, et ad fortem resistenciam, non contra Neronem, qui tunc fuit Rome, sed contra dyabolum, qui circuit, querens, quem devoret. Unde Petrus totam istam bullam traxit de bulla Christi . . . Bulla autem indulgenciarum pape non concordat cum bulla Christi. Quomodo ergo ab ipso Christo vel a Petro emanavit? Ideo necessaria est omnibus vigilia, ne permittant se seducere, quia bulla Christi dicit Mat. 24: Surgent Pseudochristi et dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si posset fieri, eciam electi dei.

[3] Míní se ovšem donace Konstantinova.

středcích, jimiž ho věřící chtěli vybaviti, praví: »Modlitby se konaly, nikoliv interdikt nebo zdvižení kříže od církve svatých apoštolů za něho a jeho vysvobození. Hle, kterak po zatčení papeže Petra nedošlo k stavení bohoslužeb ani k vyhlášení kříže čili kruciátě na království, což se nyní snaží dělati, apoštolové však nedělali.[1]

Nelze popírati, že horlení Husovo, třeba zajisté velmi umírněné a počínáním legátů zcela odůvodněné, sice dosahovalo předního svého účelu, zabrániti totiž dalšímu oklopování lidu, ale k uklidnění myslí přispívati nemohlo. A v obecném rozdráždění docházelo ovšem k projevům rázu povážlivého. Hus měl úplnou pravdu, když hned na začátku přál si odstranění pohoršlivých odpustků zákazem královým nebo aspoň snesením university, upozorniv, že mnozí lidé jsou již dostatečně poučeni a nesnesou toho klidně.[2] Spory neomezily se na vrstvy učené, zachvátily vrstvy nejširší. Četní kněží následovali příkladu Husova, odsuzujíce veřejně odpustky,[3] ale zejména vrstvy lidové, chudí laikové i ženy, chtějíce statečněji pravdy brániti než doktorové svatého Písma, jenž od pravdy pobělili,[4] dávali svůj odpor na jevo stále důrazněji, arci svým způsobem.

Posměšné písničky skládány a zpívány, docházelo k srážkám i rvačkám mezi přívrženci a protivníky Husovými, a ovšem také opovržení k bullám křížovým dávánc na jevo po

---

[1] Rkp III B 20 f 215'b: Oracio fiebat, non interdictum vel crucis elevacio ab ecclesia sanctorum apostolorum pro eo et eius redempcione. Ecce quia ad detencionem pape Petri non est cessacio facta a divinis et nec crucis, elevacio vel cruciata est data super regnum, quod nunc conantur, ut faciant, sed apostoli hoc non fecerunt.

[2] Hus v první Replice (Sedlák, Několik textů II, 32): Timendum est hic de magna divisione et scismate, quia multi homines fideles bene sunt informati ex scripturis, quod heresis est pactare et taxare absolucionem et remissionem peccatorum (srovn. str. 81 pozn. 2).

[3] Hus, O svatokupectví III B (Erben I, 399, Novotný 21): Avšak milý pán Buoh dal jest dobrým kněžím ducha sv., že sú směle proti těm lhářóm kázali; viz i odkaz v pozn. násled. De eccl. (Op. I, 255'): simplices laici et sacerdotes docent plurimos vite bone exemplo et contradicentes publice Antichristi mendacio; také Páleč a j. mluví vždy o kněžích stoupencích Husových (coapostoli).

[4] Hus O svatokupectví IX C (Erben I, 455, Novotný 121).

nevybíravém vkusu doby.[1] Papežské bully vyvěšené v chrámech znečišťovány a truhly na sbírání peněz mazány smolou i výkaly, anebo opatřovány nevítanými příspěvky. Tak dne 20. června nalezen v truhle u sv. Víta posměšný spisek, adresovaný: »Vám, stoupencům Asmodeovým, Belialovým i Mamonu, a zvláště všem . . .«, kde neobyčejně prudce útočí se na odpustky i na účastenství kněží ve válce. Autor, jenž jistě nebyl laik neučený, snáší výroky Písma i dekretů, nenazývaje papeže jinak než Antikristem, a končí obratným užitím církevní sekvence Victimae paschali laudes, na niž ho patrně Hus ve své disputaci upozornil: »Více jest věřiti Mistru Husovi pravdomluvnému, než houfu prelátů podvodnému, totiž kuběnářům a svatokupcům.«[2]

Projev — snad z řad studentských — jistě stejně upřímný, jako útočný a neomalený i způsobilý, ne-li hnouti otrlým svědomím odpustkových kramářů, aspoň stupňovati jejich vztek, jest sám svědectvím obecného rozdráždění a krajního odporu, který se nehrozí ani krajních prostředků, když se nepodařilo zbaviti se zla cestou zákonnou. Odpor pak vzmáhal se vůčihledě, čím patrnější bylo, že ochrana králem poskytovaná a snad i zmenšení zisku následkem vystupování strany Husovy činí prodavače odpustků neostýchavějšími a nevybíravějšími.

Strana Husova arci hleděla svou agitaci ještě zvýšiti, zdá se, že již nyní odhodlala se přenésti ji také na venkov,[3] a ani

---

[1] Žaluje tak Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 270*), tedy jistě zpravodaj krajně strannický, než zde jeho svědectví zajisté netřeba upírati víry; srovn. i Páleč, Antihus 153: tuorum apostolorum, quos hincinde per regnum transmisisti, ač to může platiti i době již pozdější.

[2] Pamflet otiskl — s neuvěřitelnými chybami — Höfler II. 201—203. Že závěr jest upraven podle »Victimae«, upozornil Sedlák, Hus 240, ale čte-li začátek . . . principaliter doctoribus, neměl zamlčeti, odkud to čtení, neboť rkp. Musejní (I. E 6), z něhož otiskl Höfler, má zřetelné »omnibus«. Slov závěrečných z Victimae užil v původním znění Hus, Adv. indulg. (Op. I, 188), a třeba píseň tato byla běžná, sotva lze pochybovati, že tím ještě spíše na ni upozorněno.

[3] Výslovné doklady jsou sice z doby něco pozdější, ale jistě jest pravděpodobné, že začátky této agitace padají hned do doby nynější. Také Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 270*, Antihus 94, 153) vytýká Husovi, že posílá své »apoštoly« také jinam, a třebas i to

Hus nebyl v té příčině nečinný. Byla to nepochybně zpráva o listu poslaném králem Václavem do Polska s odporučením odpustků, která ho pohnula, aby také sám listem dne 11. června 1412 obrátil se na krále Vladislava. O odpustcích není v něm sice výslovné zmínky, snad z opatrnosti, ale Hus, zmíniv se s povděkem o smíření Vladislavově se Zikmundem, ukazuje důraznými slovy králi polskému, že jest povinností jeho i Zikmundovou vystoupiti proti svatokupectví a zkaženosti kněžstva. O thematě, jehož tak často byl nucen se dotýkati, dovedl Hus arci psáti přesvědčivě, a také tento jeho projev dovede uchvátiti upřímnou vroucností, v níž jistě — a dílem ne neprávem — byl přesvědčen, že toto jeho úsilí jest hlavním pramenem jeho kaceřování, ač proto, jak zároveň ujišťuje, nemínil v něm ustáti.[1]

Ale zatím větší upětí pozornosti také na literární projevy staršího hnutí našeho, jehož myšlenkově a organicky hnutí nynější bylo přímým pokračováním, živilo ještě prudčeji odpor nikdy nezapomnutý proti přílišné zevnějškovosti církevnické i jejímu zavádění a vykořisťování důvěřivých duší. Odpustkové kramaření samo, ale také některé zjevy, které je provázely, připomínaly příliš živě přepjaté a začasté podvodné vynášení relikvií a jiných podobných věcí, a také zde odmítání podvodů a nešvarů sílilo již zásadní nedůvěru k těmto projevům církevnického formalismu. Jestliže Hus sám ve svém posledním, souhrnném poučení o odpustcích uznal za nutné varovati před podvody s relikviemi a položiti důraz na skutečné a pravé »ostatky«,[2] jest patrno, že zjevy toho druhu i nyní bývaly pohoršlivé, a jest arci přirozené, že Hus ani jeho přátelé nemohli toho snášeti bez rozčilení, a že tedy vedle odmítání přímých podvodných pokusů odpor jevil se také způsobem zásadním.[3]

může se vztahovati až k době pozdější, sotva lze pochybovati, že začátky náleží sem. Bylo by jistě odvážné z toho, že se Hus obrací na Vladislava a Zikmunda, souditi, že počítá na jejich pomoc při možném rozchodu s králem Václavem, ale souvislost jeho listu s nedávným psaním Václavovým témuž Vladislavovi (srovn. výše str. 84 pozn. 3), zdá se mi nepochybná.

[1] List otiskl Palacký, Docum. 30—31 s mylným (snad chybou tisku) datem; v. nyní Novotný, Husova koresp. str. 122—123, č. 42.

[2] Srovn. Op. I, 190'.

[3] Také pro srážky o relikvie doklady výslovné jsou až něco pozdější, ale že k podobným projevům a k zásadnímu odporu proti

Z přátel Husových byl to zejména Jeronym, jenž nepomíjel skutkem ukazovati odvahu, která mu již vedle výmluvnosti jeho při disputaci získala takového úspěchu. Jda za hlasem srdce a uváděje protivníky v úžas smělým hlásáním zásady naším celým náboženským vývojem probuzené, že také laik a nekněz smí kázati,[1] neváhal ovšem sám první ji skutkem prováděti. Mluvil veřejně proti odpustkům, hlásal směle, že bullám papežským netřeba věřiti, že jejich odpustky nic neplatí a papež jich ani nemůže uděliti,[2] a nezdráhal se, bylo-li třeba, dodati svým slovům důrazu i skutkem — tenkrát to asi bylo, kdy prostořekého minoritu Beneše z Boleslavě, jak sám přiznává, zpolíčkoval, a snad by i krutěji byl ztrestal, kdyby M. Zdislav ze Zvířetic nebyl zabránil.[3] On také, byv již dříve účasten na obrodním díle Husovy reformy zpěvu několika písněmi zbožnými, zejména o svátosti oltářní, z nichž později zášť protivníků ukula proti němu zbraň, že jimi zaváděl lid v blud, jako by zpíváním jich mohl posvěcovati, nepochybně také nyní propůjčil toto své nadání potřebám strany, složiv některé ze satyrických písní a popěvků.[4] Což divu, že jeho chování budilo u protivníků také jinak podezření, a že mu jejich zloba, nemohla-li dokázati, aspoň přičítala podněcování i jiných laiků, kde nemohl působiti sám.[5]

Mnoho z toho jistě bylo nadsazeno, lecčes asi vůbec smyšleno, často však podnět k žalobám dávaly také přátelské styky Jeronymovy s jednotlivci, svým jednáním proti kněžím i proti odpustkům proslulými, jež i dnes dovedou budíti dojem, že Jeronym, když nebyl původcem jednotlivých těch příhod, aspoň myšlenkově nebyl jich dalek. Byla to zejména jedna událost, která právě v těchto dnech mocně zčeřila vlny vzbouřeného veřejného mínění, ač chudé zprávy, jež nás do-

přílišnému cenění relikvií docházelo již nyní, plyne z návrhů theologické fakulty před 10. červencem formulovaných (Docum. 455).

[1] Žalobní artikuly Kostnické, v. d. Hardt IV, 673; žaloba se v rozličných podobách vrací častěji.

[2] v. d. Hardt IV, 671—672.

[3] Žalobní artikuly (v. d. Hardt IV, 641—642) vyličují událost jistě zveličeně. Jeronym sám přiznává, že mnich hrdě odpovídal nějakým šlechticům a jemu samému nadával, načež ho Jeronym pleskl přes hubu; srovn. pokud jde o datování i níže.

[4] v. d. Hardt IV, 669—670, 752; srovn. Nejedlý, Počátky 223 n.

[5] tamtéž 672.

šly, nestačí ani k pevnému časovému určení jejímu. Byla to demonstrace sice svojí parodií odpustkového kramaření neobyčejně zdařilá, ale svým zakončením také dosah nynějšího odporu s jeho vážné stránky osvětlující.

Zvláštní průvod vyšel kteréhosi dne z náměstí Malostranského. Zástup ozbrojenců, vybraných a spolehlivých, provázel vůz ověšený pečetmi na způsob papežských bul a obklopený množstvím studentů, na němž seděl student za nevěstku přestrojený se zvonečky a klenoty na rukou, odpustkové bully maje přes krk a obnažená prsa, a lákaje svůdnými úsměvy i lichotivými slovy diváky. Kolem paláce arcibiskupského a přes most bral se průvod po náměstí Staroměstském a ulicemi podél dvora královna u sv. Benedikta až na rynk Novoměstský, kde ony bully »jednoho kacíře a rufiána,« jak bičíci cestou vykřikovali, za jásotu rozjařeného zástupu spáleny.[1]

[1] O události zpravují nás dva prameny, ovšem hodně kalné; jsou to žalobní artikuly proti Jeronymovi (v. d. Hardt IV, 672) a žaloby koncilu proti králi Václavovi (Palacký, Docum. 640), a vedle nich kněz Martin Lupáč (vydal Höfler II, 171 velmi špatně, lépe z téhož rkpu Jos. Truhlář, Manuálník Václava Korandy 149 až 150; jeho zprávu znal také Krasonický; srov. Goll, ČČM 1878, 396), který se vydává (ač píše arci teprve v letech 60tých) za současníka, jenž byl svědkem očitým. Průběh události lze kombinací zpráv dobře zjistiti, ale chronologie jest velmi neurčitá. Lupáč dokonce, maje za to, že to byla odpověď na spálení knih Wyclifových Zbyňkem, mýlí se ještě dále, klada událost do r. 1408. Jest jistě nápadné, že v současných zprávách není jinak zmínky, ale vysvětlení lze asi nalézti (v. níže str. 105 pozn. 3 a 4), a zprávy žalobních artikulů ukazují zřetelně ke sporu odpustkovému. Artikuly proti Jeronymovi uvádějí datum: a. d. MCCCCXI feria tercia infra octavas Pentecostes (24. června 1411). Rok jest arci mylný, ale Tomek III[2], 515 pozn. 48 míní, že udání dne jest k r. 1412 příhodné, a datuje tedy 24. června 1412. Ale tento výklad jest, tuším, nepřípustný. Úterý po Letnicích bylo r. 1412 dne 24. května, a není dovoleno podržovati datum dne takto určené při mylném roce. V květnu 1412 odpustky ovšem již byly hlásány, a nebylo by nemožno, že k průvodu došlo opravdu hned tenkrát, záhy po začetí trhu (snad tenkráte ještě nebylo známo, že král jich bude hájiti): ale na druhé straně je patrno, že demonstrace jest jakýmsi vyvrcholením odporu (před zřejmým odbojem v kostelích), a tudíž při začátku nedobře myslitelná; lépe se hodí k době po disputaci a do ostatních demonstrací koncem června. O datech žalobních artikulů platí bohužel úplně odmítnutí, s nímž se o nich vyjádřil Palacký III, 1, 151 pozn. 211, a nelze tedy na ně spoléhati. Palacký klade demonstraci do srpna, což nepokládám za možné.

Původcem demonstrace byl známý a ten čas u krále velmi oblíbený milec jeho Vok čili Voksa z Valdštejna, nedávný nesmiřitelný vykonavatel vůle královy při zakročování proti kněžím, a již dříve známý také svými styky se stranou Husovou i s wyclifovci v Anglii. Ale snad již tenkráte nebylo tajemstvím, co později v Kostnici tvrzeno, že ani M. Jeronym nebyl toho dalek, a necbával-li se v Kostnici ještě přiznati se k důvěrným stykům s panem Voksou,[1] nebylo asi podezření bezdůvodné.[2]

A není nemožné, že také rozmarnému králi toto poškádlení hrabivých svatokupců způsobilo, když se o něm dověděl, veselost,[3] jisté jest, že pan Voksa tím přízně jeho nikterak nepozbyl.[4] Ale výtržnosti toho druhu, i když by jinak svolení svého k odpustkům nebyl dal, král trpěti nemohl a nechtěl. Jistě hned po té vydán byl od konšelů, které k sobě na Žebrák povolal, jménem královým přísný rozkaz, aby nikdo

---

[1] v. d. Hardt IV, 645: na žalobu, že naváděl světské pány proti kněžím a že přilnul k prováděčům loupení Rackovi a Voksovi, Jeronym popírá prvou část, pravě: quod non adhesit Rackoni Cobyle et Woxoni, sed locutus est cum eis, non tamquam spoliatoribus, sed tamquam cum sui regis familiaribus.

[2] Palacký III, 1, 151 pozn. 211 popírá účastenství Jeronymovo, o němž mluví jen lživé namnoze artikuly Kostnické, a ukazuje, že ve stížnostech na Václava mluví se jen o Voksovi. Ale ty jsou psány určitě již po smrti Jeronymově, kdy ho již nebylo třeba viniti, a nemohou tedy postačiti. V artikulech proti Jeronymovi není zase řeči o Voksovi, obojí se doplňují, zdůrazňujíce vždy účastenství toho, na němž právě záleželo. Povaze Jeronymově účastenství to, myslím, neodporuje; srovn. Tomek III², 514 n., Novotný, M. Jeronym Pražský, ot. z Naší Doby XXIII. str. 12.

[3] Do vypravování Lupáčova při zmínce: Rex Wenceslaus tunc regnabat kdosi později vsunul glosu »et forte conspiciebat«. Jest to ovšem jen pozdní domněnka, ale kdyby byla správná, mohla by snad přispěti k určení chronologie demonstrace. Václav jest sice asi od 25. dubna až do srpna na Žebráce a Točníce (v. Tomek III², 515, V², 18), ale právě o suchých dnech letničních 25.—28. května mohl býti v Praze, když Oldřich a Vilém z Hasenburka »přiznali se před králem a před úředníky Pražskými« (Emler, RT II, 89). Bohužel listiny nelze zcela určitě k suchým dnům t. r. vztahovati, a ani přítomnost králova v Praze neplyne z ní zcela nepochybně.

[4] To mu vytýkají žaloby Kostnické (Doc. 640), ale jistě jest také nápadné, že ani mistři theologie o tom nikde se nezmiňují; snad věděli, že by se tím králi nezachovali.

hlasatelům odpustků neodporoval, a také výtržnosti a posměšné písně zakázány.[1]

Vedle toho však král Václav již nyní asi pojal také plán pokusiti se svým způsobem o uklizení různic. Jako vždy jindy také nyní běželo mu především o zachování pokoje, ale ovšem i nyní šlo mu o to, aby dobrá pověst jeho říše nebyla dále hyžděna podezřením kacířství. Bylo-li to hlavním důvodem, pro který nemohl se odhodlati k odvolání svolení jednou již uděleného, neznamenalo to, že by byl od strany Husovy zcela se odvrátil. Pokud její odpor proti odpustkům vedl k porušování veřejného pořádku, nemohl ovšem toho trpěti, ale samo jeho okolí, ode dávna snahám pokrokovým nakloněné, a stejně i nešvary odpustkové, jichž nebylo lze tajiti, bránily mu odvrátiti se od Husa úplně. Nemíně povoliti Husovi co do odpustků, nemínil ani přisvědčiti jeho protivníkům, ale především chtěl míti pokoj; strany měly se srovnati, a tedy především doktoři theologie dokázati Husovi nesprávnost jeho vývodů, jak o tom král také fakultě zvláštní nařízení učinil.[2]

Fakulta theologická ocitla se nyní v nemalých rozpacích. Cítila jistě sama, že její pokus odůvodniti oprávněnost odpustků, který ve své »Probacio« podnikla, naprosto nestačí, ale nemohlo také býti nejmenší pochybnosti, že není obtížnějšího úkolu, než hájiti těchto odpustků. A přece po vážném a důrazném vystoupení Husově nějak vystoupiti bylo nutno. V této tísni přišla jí velmi vhod někdejší kvestie Jakoubkova při kvodlibetu, v níž bylo lze vytušiti souvislost s nynějším odbojem proti autoritě papežské, a již bylo možno v choulostivé té otázce snadno v bludech zachytiti. Nyní, po půl létě, tato povážlivá kvestie jevila se theologům záchrannym téměř prostředkem, a jako již v podání králi hned po disputaci učiněném se o ní zmínili,[3] tak nyní hleděli toho užíti. Štěpán z Pálče

[1] Zjišťuje to Páleč u Mladoňovice (Doc. 312), Štěpán z Dolan, Antihus (Pez, Thes. IV., 380): Wenceslaus ... (constituit) voce preconis per civitatem Pragensem decreto publico, ut nequaquam . . . aliquis audeat rebellare et contradicere occulte vel publice sub pena capitali indulgenciis ..., a plyne to z návrhů theologů (Doc. 456) a z četných narážek jiných: srovn. Tomek III², 515 pozn. 49.

[2] Že fakulta byla vyzvána, aby na vývody Husovy odpověděla, prozrazuje Páleč v Tract. glor. (Loserth, AÖG 75 str. 333 a zvl. 335).

[3] Doc. 449; srov. svrchu str. 98.

jako děkan fakulty vydal nyní nařízení, aby bakaláři, jsouce přísahou vázáni, předložili na vyzvání děkanovo své přednášky, které by byly podezřelé, a vedle Husa byl nyní patrně vyzván i Jakoubek, aby onu závadnou kvestii předložil.[1]

Kdežto však Jakoubek vyhověl bez rozpaků,[2] dav si jenom — i to je karakteristické — své výroky notářsky pověřiti, Hus odmítl vydati svoji kvestii, poukazuje patrně k tomu, že byla přednesena veřejně a tedy obecně známa.[3] Podle všeho Hus, věda o přání králově, mínil tím fakultu donutiti, aby konečně pověděla, co umí ve prospěch odpustků uvésti, ale Páleč užil toho, aby přiměl rádce královy, že pobídli Husa k předložení oné přednášky, čemuž Hus, když účelu svého nedosáhl, rovněž odmítnul vyhověti.[4]

Zdráhání Husovo v tu chvíli fakultě theologické přicházelo vlastně vhod. Jest jisté, že v disputaci Husově bylo lze, ač pro Pálče snad ne bez uzardění, s jeho nynějšího stanoviska nalézti výroky závadné, ovšem vždy poněkud s násilím a vedle míst, s nimiž každý pravověrný musil souhlasiti — jest jistě karakteristické, že z tohoto spisu Husova ani později žádné kacířské výroky neshledány, ač vešel v obecnou známost. Ale velmi obtížné, ne-li zhola nemožné bylo i pro theo-

---

[1] Páleč, Tr. gl. 333, z jehož všeobecných slov nutno souditi, že také nařízení znělo asi všeobecně. Ovšem měla by zde býti zmínka, že Jakoubek uposlechl, a Hus nikoliv, ale patrně doktoři, kteří se také k vyvrácení jeho kvestie dostali velmi pozdě, teprve téměř po roce — zdržely je ovšem otázky akutnější, — nechtěli o této věci příliš mluviti. Že teprve nyní také proti Jakoubkovi odhodlali se zakročiti, plyne mi (vedle toho, co uvedeno svrchu str. 48 poz. 2) i z toho, že odpověď dána tak pozdě. Poněvadž pak máme zjištěno (v. pozn. násl.), že Jakoubek kvestii opravdu předložil, jistě smíme odtud souditi, že tak neučinil samovolně, nýbrž teprve po vyzvání.

[2] Zjišťuje to Páleč, De eccl. (Sedlák, Pálčův spis proti Husovu traktátu »de ecclesia«, ot. z Hlídky 1912 str. 22. pozn., ve vydání místo toto chybí). Také karakteristický detail, že kvestie podána notářsky ověřena, zaznamenal Páleč (v. Sedlák, Hus 221 pozn. 2).

[3] Odpovědi Husovy v tu chvíli dané neznáme, ale kryla se nepochybně s tím, co Hus uvádí ve spise Contra octo doctores (Op. I f, 292'), ač tento spis byl napsán teprve r. 1413.

[4] Páleč, Tr. glor. 333: M. Johannes de Hussynecz . . . incurrit penam et notam inobediencie, tum quia recusavit et renuit dare ad videndum sua dicta . . . ad postulationem decani et facultatis theologice, tum eciam, quia consilium domini regis de mandato domini regis mandavit, quod dicta illa . . . magistris theologie daret . . .

loga nalézti odůvodnění pro hlásání kříže při tehdejší odpustkové praxi, ale také, i když by se jejímu posuzování byl chtěl vyhnouti, při znění vlastní odpustkové bully . . .

Zdráhání Husovo zbavovalo theology, poskytujíc výmluvy, této povinnosti, tím nemilejší, že král, zdá se, na rychlé vyřízení naléhal, míně asi sročiti obě strany k nějakému dohodnutí. A rozumí se samo sebou, že neváhali této výhody užíti. Za naznačeným účelem[1] děkan fakulty theologické Štěpán z Pálče vypracoval zvláštní pamětní spis, Hus však sotva se mýlil domněnkou, že pomocníkem — Hus tak soudil z nejasného slohu a rozvláčnosti — byl mu Stanislav ze Znojma.[2]

Je-li tomu tak, spis dovoluje aspoň z části pochopiti jejich duševní stav, aspoň v jistém směru slouží původci i spolupracovníku ke cti. Ne svým obsahem, který jest v pravém slova smyslu ubohý, takže jméno *Tractatus gloriosus*, které mu jeden rukopis dává, jistě není zasloužено, leda by — a to jest pravděpodobné — míněno bylo nikoli ve smyslu »slavný«, nýbrž výchlubný,[3] ani ne účinností, poněvadž traktát zřejmě prozrazuje rozpaky původců, ale tím, co v něm ještě není, a co právě dovoluje také porozuměti vývoji dalšímu.

Působí odpudivě, když Páleč, stěžuje si na neposlušnost Husovu, ale také jinde zvláště snaží se zdůrazniti jeho neposlušnost rozkazů královských, působí nepěkně, když Páleč v nepochopitelné nedůslednosti, vyloživ nejprve široce, proč není vhodné, ač prý by bylo snadné, ukázati oprávněnost bully papežovy, a proč by král a jeho rada něco takového vůbec měli odmítnouti, potom přece »aspoň některé« doklady z Písma připojuje — jest to právě nedávná Probacio,[4] — a působí odporně, když nedávní přátelé namáhají se nyní Husa uvésti v podezření z kacířství. To bylo konečně, dospěli-li skutečně k přesvědčení tomu, jejich právem i povinností. Žádá-li Hus, aby mistři napsali odpovědi, ale ne ledajaké namlouvání,

[1] Že spis vyžádán radou královou, patrno z toho, že se přímo na ni obrací, volaje po zápovědi požadavku o důkaze oprávněnosti bull (str. 335 dominus noster rex et suum consilium debent fatuam illam et erroneam, subterfugitivam et deceptivam postulacionem repellere).

[2] Hus, Contra octo doct. (Op. I, 292').

[3] Rkp. univ. III G 6, odkud spis vydal Loserth, Beiträge zur Gesch. der husit. Bewegung IV (AÖG 75, 333—339 zvl. ot. 47—53.).

[4] Srovn. svrchu str. 98 n.; na rozpor upozornil již Loserth na uv. m. 305 (19).

nýbrž dostatečné důvody z Písma, dává prý znáti, že se kloní k sektě Arménů, kteří uznávají jen autoritu bible a nikoli doktorů, neprávem žádá důkazů, kde by stačila pravděpodobnost, a chce uvésti těžký blud, že se listům papežů, císařů, králů a knížat nemá věřiti;[1] a pochybuje-li, zda papež může dávati odpustky, opírá se jen o svou hlavu nebo o blud Valdenský[2] . . Jen jediného jména tu neslyšíme, ač bylo nejbližší — jména Wyclifova. Nedávná minulost přece ještě bránila vysloviti je . .

Když potom asi ještě před koncem června,[3] theologové i mistři strany protivné s Husem v čele obesláni před radu královu na Žebrák, ke schůzi došlo nikoli na hradě, nýbrž dole v městě. Zde v domě farářově — byl jím tenkrát Šimon z Vodochod[4] — v menší jizbě za palácem Štěpán z Pálče jménem fakulty četl nejprve tento traktát. Nebylo nesnadno poznati jeho slabiny a rozpory, a jistě hned tenkrát upozornil Hus na nedůslednost, s níž doktoři v druhé části provádějí, co v první odmítali, jako také asi hned ironisoval námitku, že »není mož-

---

[1] AOG 75 str. 334—335 (48—49).
Tamtéž 335 (49).

[3] Chronologie není zde bezpečná Palacký III, 1, 149, ač určitého data neuvádí, zmiňuje se o schůzi až po popravách 10. července, což není dobře možno, poněvadž toho dne konána na Žebráce již schůze jiná, pozdější. Tomek, III[2] 517 mluví o začátku června, patrně omylem (v. str. 518) místo července, ale to asi jest příliš pozdě, když mezi touto schůzí a 10. červencem leží odsouzení Wyclifovo fakultou a jiné příběhy. K. Novák. Sb. hist. IV, 302 nevyslovuje se zcela jasně. Sedlák, Hus 241 pozn. 1 myslí na konec června, správně poznav, že ke schůzi došlo před schůzí radniční (16. července), ale po 10. červenci není vůbec možná. Mám za to, že nutno mysliti na konec června, z těchto důvodů. Poněvadž Tractatus gloriosus ve schůzi čten, došlo k ní patrně záhy, ještě před odsouzením artikulů Wyclifových fakultou, a tedy déle před 10. červencem (v. níže), poněvadž traktát nesporně náleží do doby před odsouzením. Poněvadž pak 10. července oznámeny na Žebráce již artikuly, potom na radnici schválené, jejichž základem byly návrhy fakulty theologické před 10. červencem vzniklé, jež zase předpokládají již odsouzení Wyclifovo fakultou, ale také některá jednání, jest konec června nejpravděpodobnější. Listiny Václavovy z června a července jsou, pokud lze zjistiti, vesměs datovány na Točníce, ale při blízkosti obou hradů nemá to významu, nehledě ani k tomu, že jest řeč jen o jeho rádcích a nikoli o králi samém.

[4] Byl farářem od r. 1404 do 1414, LConf. VI, 108, VII, 127.

no« dokazovati Písmem oprávněnost bull, poznámkou, že nemohli bull zjevněji usvědčiti.[1]

Zejména však bylo nutno zodpověděti výtku, že Hus zdráhal se vydati svoji kvestii. Hus tedy nyní prohlásil, že ji vydá a jest ochoten státi za ni až do smrti ohněm, ale jen na t. zv. talio, aby také doktoři, nedokáží-li svého tvrzení, témuž trestu se podrobili. Toho se ovšem doktoři ulekli, a vyžádavše si chvilky k úradě, když se z paláce vrátili do síně poradní, nabídli jednoho za sebe k tomuto trestu, nikoli však všecky. To však Hus odmítl, poukázav správně, že fakulta jako celek již svým spisem postavila se proti němu a nikomu jinému, on že také nikoho místo sebe nenabízí, a tudíž má právo žádati, aby také jeho protivníci všickni mu stáli. Rádcové králové, vidouce, že se jim smíření nepodaří, se slovy: »Pěkně se spolu porovnejte,« zdvihli se a ukončili jednání.[2]

Radové královští, vzdávajíce se pokusu strany smířiti a vybízejíce je, aby se smířily samy, jistě neměli důvěry, že se to podaří. Rozpor stran schůzí se nezmenšil, nýbrž přiostřil. Jenže nyní stanovisko Husovo oddělovalo ho od krále, kdežto strana theologů dostávala se králi blíže. Král chtěl míti pokoj stůj co stůj. Sice ani nyní neslevil se svého požadavku, aby fakulta theologická námitky Husovy vyvrátila,[3] zároveň však žádal určitých návrhů, jak by pokoje mohlo býti docíleno. Tím situace theologů stávala se ještě choulostivější.

Nemohlo tu zůstati bez významu, že průběhem jednání zřetelně vidíme, jak se rozdvojení někdejších přátel u Pálče a Stanislava zatím stupňovalo ve zjevné a otevřené nepřátelství osobní. Nemohli Husovi zajisté prominouti, že je uvedl

---

[1] O schůzce samé není po této stránce přímých zpráv, i tyto námitky uvádí Hus teprve v díle Contra odo doctores (Op. I 296'—297), ale jejich povaha činí pravděpodobným, že na ně jistě připadl hned.

[2] Hus, Contra octo doct. (Op. I, 292'). Tomek, III², 517 (a po něm Sedláček, Hrady VI, 154), rozeznává dvojí schůzi na faře, kde čten traktát, a před radami královskými, ale dobře pověděl Sedlák, Hus 241 pozn. 1, že to není nutné, naopak líčení Husovo svědčí spíše, že obé stalo se před radami královskými, třeba Hus při čtení traktátu jejich přítomnosti nevzpomínal.

[3] Plyne tak z toho, že strana theologů ještě 10. července vysvětluje radě králově, jak není její vinou, neodpověděla-li dosud na námitky Husovy, poněvadž Hus své kvestie nevydal (Docum. 456). Radové královští přece věděli, za jakých podmínek byl ochoten tak učiniti.

v postavení tak choulostivé, a ještě méně dovedli mu odpustiti, že vlastně zůstával vítězem, poněvadž jim jejich minulost zavírala ústa, a poněvadž, jak víme, jistě nebylo jim snadno schváliti odpustky, jak byly prodávány, a hájiti bull, které k tomu dávaly zmocnění. Pokusy Pálčovy uvaliti na Husa podezření z kacířství jsou tu jistě svědectvím nejvýmluvnějším.

Ani ony však nevedly hned k cíli. V této náladě a při naléhání královně konečně i Páleč i Stanislav odhodlali se nad svou minulostí zlomiti hůl úplně. Jestliže autor »výchlubného traktátu« ostýchá se ještě zavaditi o Wyclifa — snad v naději, že, zavděčí-li se králi jinak, v této záštitě bude moci krýti se dále, — nyní uznal za nutné učiniti poslední krok.

Mezi osmi profesory theologie, kteří proti Husovi se postavili, byli také Jan Eliášův a Ondřej z Broda, oba kanovníci Pražští, oba známí nenávistníci Wyclifovi a oba, zvláště Ondřej, patrně již od někdejšího pobloužení Stanislavova v remanenci, nepřátelé Stanislavovi a Pálčovi.[1] Oni jistě ode dávna usilovali o rozhodné vystoupení proti Wyclifovi. K nim nyní neváhali se připojiti ani Páleč a Stanislav. Nevida jinde pomoci, a snad nyní, vida praktické následky své dosavadní theorie, opravdu před touto praxí se zaleknuv, Páleč a s ním Stanislav byli ochotni odříci se Wyclifa úplně. Jistě nekřivdilo mínění, věřící, že někdejší jejich nepřátelé byli nesmírně potěšeni »račím pochodem« obou slavných wyclifovců, a sotva lze také pochybovati, že ani kapitula nezůstala o tom bez vědomosti.[2]

---

[1] Jim patrně platí toto označení, kterého užívá Hus Op. I, 259'; v. násl. pozn.

[2] Hus, Contra Palecz (Op. I, 259') praví: Cum enim defecit sibi Scriptura cum suo collega (tak patrně nutno čísti), quam posset nobis obicere et nos in aliquo errore convincere, cucurrit hinc inde, et ut esset forcior in multitudine, reduxit ad memoriam, quomodo posset sibi illos attrahere, qui erant sui et eius college precipui inimici, et non habens causam adversum nos, recepit articulos, qui sunt prelatis contrarii, et cucurrit ad eos, qui gavisi sunt, videntes ipsum et Stanislaum cancrisantes. Unde inito consilio pactum fecerunt invicem, ut articulos in pretorio condempnaret. Páleč se ovšem zaklíná, že tomu není tak, pravě (Antihus 76): iniuriam michi facis et aliis doctoribus, quod umquam ante condempnacionem articulorum factam in pretorio in aliquo tractatu fuissemus cum prelatis vel aliquis ex nobis fuisset, ipsos attrahendo vel aliquod consilium habendo; ale v další části vy-

Následkem toho fakulta theologická přistoupila nyní — asi počátkem a jistě před 10. červencem — k novému odsouzení 45 článků Wyclifových, uvažujíc také o jiných cestách, jimiž by působení strany Husovy mohla zlomiti.[1]

Když potom, tuším dne 10. července, král Václav znovu obeslal doktory theologie na Žebrák, míně rozhodným způsobem zakročiti pro upokojení království, nařídil prý jim v radě královské, aby neodcházeli dříve, dokud určitých návrhů nepředloží.[2] Doktoři, ovšem již připravení, odkazujíce k trojímu již odsouzení článků Wyclifových, posledně jimi samými, navrhovali, aby pro čest královu a pro dobro království, kněžstva i lidu arcibiskup s pomocí a souhlasem prelátů i se souhlasem university a jmenovitě všech jednotlivých doktorů a mistrů dal na rozkaz králův znovu vyhlásiti odsouzení artikulů Wyclifových, k čemuž by král připojil přísné tresty na ty, kdo by odsouzení nechtěli zachovati; a kdokoli by k tomu nechtěl přivoliti, má býti vypovězen z království Českého.

kládá, jak čteny artikuly na radnici, nikoli jak došlo k jejich odsouzení fakultou, ač to Hus zřejmě rozeznává — Páleč ovšem nahrnul ve svém traktátě tolik zbabělého zapírání, zkrucování a zřejmých nepravd, že by jeho popírání nemohlo býti závažné, — a také články 10. července (tedy před schůzí na radnici) schválené předpokládají nějaké úmluvy s kapitulou (v. níže), jako také Ondřej z Broda a Jan Eliášův, sami kanovníci, jistě s jinými o věci mluvili. Ale i když chceme připustiti, že není to pouhé vykrucování, že pevných úmluv nebylo, postup, jaký naznačuje Hus, odpovídá zcela běhu událostí. Vykládám tedy zprávu Husovu tak, že líčí, jak Páleč a Stanislav přistoupili k stanovisku Ondřejovu a Jana Eliášova — to jsou oni inimici a zároveň prelati, — a vyslovuje mínění jistě oprávněné, jak po odsouzení fakultou došlo k schůzi na radnici. Jest ovšem pravda, že již při hádání na Žebráce mistři theologie vystupují jednotně a Hus sám na ně tak se dívá (v. svrchu), ale právě proto jest tím nápadnější, že jejich projev o Wyclifovi nemluví; dokazuje, že v té příčině dohodnutí sjednáno až později.

[1] Odsouzení fakultou stalo se někdy před 10. červencem, poněvadž toho dne již příslušný návrh schválen, a fakulta již o odsouzení mluví (Doc. 451), ale jistě teprve po prvním sročení na faře žebrácké, jak zřetelně ukazuje i Tractatus gloriosus, i to, že v projevech dřívějších nikde o tom není řeči, třebas stížnosti Pálčovy hned po disputaci Husově (Doc. 450) na Wyclifa narážely.

[2] Praví to Páleč, Antihus 76, a třebas i zde jest patrno, že hledí přikrašlovati a pravdu zastříti, jest možná, že se tak skutečně stalo, ačkoli není nejmenší pochybnosti, že návrhy theologů byly připraveny již dříve. Proč přes to jeho výpovědi lze z části věřiti, plyne z pozn. následující.

K 45 artikulům Wyclifovým připojili však návrhy další. Na synodě, jež schválí odsouzení jejich,[1] má býti také vyhlášeno, že za kacíře nutno prohlásiti toho, kdo jinak smýšlí o svátostech a moci klíčů, než Římská církev i že dále jest zjevný blud, jak zkušenost učí, mínění, že Antikrist nyní přišel a vládne i že nemají býti zachovávány zvyky a ustanovení sv. otců, jež nejsou v Písmě obsažena, že nemají býti uctívány reliquie, že kněží nerozhřešují a neodpouštějí hříchů služebně nýbrž toliko oznamují odpuštění, že papež nemůže žádati pomoci od věřících ve své potřebě k ochraně církve a k potření nepřátel, propůjčuje za to těm, kdo by přispěli, kajícím a po zpovědi, plného odpuštění hříchů. Nařízení královo a konšelů, že nikdo nemá odpustkovým kazatelům odporovati, má býti prohlášeno za pravedlivé, rozumné a svaté.

Vedle toho však, chytajíce se slabé stránky královy, upozorňují theologové, že by se nejlépe zamezilo šíření špatné pověsti království Českého, kdyby jistým kazatelům, skrze něž vznikly nepokoje v lidu, bylo nařízeno, aby ustáli od kázání; tím prý nastane pokoj. A poněvadž jistě právem musili se obávati, že zvláště nyní král nesleví se svého požadavku, aby vývody Husovy vyvrátili písemně, doktoři pomáhají si tvrzením v této formulaci nezcela správným, že není jejich vinou, nestalo-li se tak dosud, poněvadž prý Hus své kvestie dosud nevydal.[2]

[1] V návrzích praví se (Doc. 455) »quod in eadem congregacione cleri«, ale před tím o žádném shromáždění takovém nebylo výslovné zmínky; míní se ovšem to shromáždění, na kterém měl arcibiskup odsouzení článků Wyclifových znovu ohlásiti, ale tam o nějakém shromáždění výslovně se nemluví. Patrně tedy fakulta připravila návrh na odsouzení Wyclifa s kratičkým úvodem (illi articuli cum arenga quadam parvula praví Páleč na uv. m.; jest to patrně to co se čte v Doc. 451—452), a když král naléhal, připojila návrhy další, »na upokojení království«, při čemž tato nepřesnost slohová nebyla opravena. Že se tak stalo 10. července na Žebráce, není sice řečeno výslovně (a také v onom shromáždění, kde byli měšťané, theologové sotva byli přítomni), ale poněvadž se přednesení doktorů stalo před radou královskou, lze jistě nejpravděpodobněji míti za to, že se tak stalo toho dne před zasedáním schůze s měšťany; podobně myslí Sedlák, Hus 242.

[2] Otiskl Palacký, Docum. 451—452 z několika rkpů, mimo něž má návrhy theologů také Admontský 667 f 33—35', v pořádku poněkud přeházeném, a celek také Vyšňobrodský 82 (v. pozn. násl.). Návrhy týkající se Husa jichž rada neschválila, mají jen rkp. Třeboňský a Admontský.

Osobně nevraživé zahrcení posledních návrhů proti Husovi bylo arci příliš nápadné a příliš nepravdivé, aby ho smělo býti užito, král proto poslední dva články prostě zamítl. Ale jinak návrhy theologů přijal úplně a skutečně je také provedl.

V neděli na den sedmi bratří, 10. července, o hodině nešporní sešli se v domě biskupa Olomuckého na Žebráce před radami královskými, patriarchou Václavem Králíkem z Buřenic, biskupem Olomuckým Konrádem z Vechty, Jankem z Chocenic, hejtmanem Svídnickým a Vratislavským, M. Zdeňkem z Labouně, proboštem Všech svatých, Jakubem z Dubé, děkanem Vyšehradským a farářem v Berouně, a královským lovčím Filipem Lautem z Dědic, zástupcové všech tří měst Pražských. Ze Starého města z konšelů Johánek Ortlův a Čeněk suken kraječ, z obce Albert Kamaréř a Vavřinec soukeník, z Malé strany z konšelů Diviš z Kvasova a Janek Fišl z Jičína, z obce Štěpán z Šimína, Václav z Nepomuka; z Nového města z konšelů Ondřej Žitavský a Ondřej kancléřův, z obce Petr Jilkův a Ondřej Klubečko. Z nařízení krále nejvyšší písař Staroměstský M. Zikmund z Prahy čili z Weilburka četl návrhy theologů na odsouzení článků Wyclifových a dalších sedmi »bludů« (mimo dva poslední), čímž tedy dostalo se jim schválení královského.[1]

Zatím však téhož dne, jen o málo hodin dříve došlo v Praze k demonstraci velmi povážlivé, jež převýšila všecky předcházející. Když totiž této neděle odpustkoví kazatelé zvláště nestoudně vynášeli nabízené milosti, mluvíce, že papež jest bohem na zemi, že může po své libosti dáti odpuštění hříchův i trestů a že má právo vésti války,[2] odpor dlouho živený a Husovými kázáními podněcovaný propukl silou živelní. Hned ve třech kostelích, na hradě Pražském, v Týně a u sv. Jakuba tři mladíci Martin, Jan a Stašek, nedovedouce přemoci rozhorlení, přerušili pustý příval svatokupecké výmluvnosti kazatelů hlasitým odporem.[3]

---

[1] O tom dávají zprávu rkpné přípisky k hořejším návrhum v jednotlivých rkpech, jež nejúplněji otiskl Palacký, Doc. 456.

[2] Hus v Postille (Erben II, 60).

[3] Zmiňuje se o tom několikrát Hus; tak v traktátě O svatokup. (Erben I, 399, Novotný 21), De eccl. (Op. I. f 245'). Tomek III², 518 chce sem vztahovati i jeho zmínku o týrání a jímání jiných, ale ta patrně náleží teprve událostem pozdějším; mimo to mluví

Kdyby ani nebylo bývalo přísného zákazu králova, výtržnosti takové nebylo lze strpěti, všickni tři zatčeni a uvězněni v šatlavě radnice Staroměstské. Obavy, že trest bude přísnější, než bylo v jiných okolnostech, ano že nebude úměrný jejich provinění, třeba značnému, byly stupňovány, když nazejtří ráno konšelé dali skrze bířice svolati lid na Staroměstské náměstí. Proto Hus, pociťuje tíhu zodpovědnosti, v průvodu četných mistrů, bakalářů, studentů i lidu hned z rána odebral se na radnici, žádaje promluviti s konšely. Ale toliko jemu a několika mistrům povolen přístup, a tu Hus, poukazuje k tomu, že on sám jest vlastním původcem uvědomění lidu takto, arci ne zcela vhodně, projeveného, žádal, aby zatčeným nebylo ubližováno, anebo aby dříve zakročeno bylo proti němu, jakožto první příčině.[1]

Konšelé ujistili však jeho i jeho průvodčí, že se zatčeným nic nestane, jen aby klidně šli domů i se svým průvodem. Tím uspokojen, Hus opravdu odešel i ostatní mistři, doprovodivše ho, do svých příbytků. Ale velká část lidu od rána shromážděného vyčkávala déle, a tu konšelé dali rozhlásiti, aby se všickni rozešli. Bylit Husa hanebně oklamali, hodlajíce náhlý soud ihned provésti, jakmile by Hus svým odchodem také k rozchodu lidu přispěl. Sotva se lid z větší části rozešel, dali konšelé bez meškání všecky tři odsouzené katem a bířic', prý samými Němci, vyvésti na popravu, která však pro lid znovu se srocující, nemohla býti vykonána na obvyklém místě pod pranýřem, nýbrž blízko radnice proti ústí dnešní Železné ulice, blíž domu Jana celného, potom u jednorožce zva-

---

o tom St. let. str. 15 n., Petr z Mladoňovic (Palacký, Doc. 312—313), a snad také Páleč. Antihus 22 (publice clamaverunt, quod sacerdotes non possunt dimittere peccata nec indulgencias concedere), a zvláště podrobně také Štěpán z Dolan Antihus 380, ovšem ve svém lživě nadsazujícím způsobu, jenž uvádí, jakými slovy odporovali, a ví také, že byli vyšetřováni jako kacíři, a když nechtěli odvolati, popraveni, což jest jistě vylháno na přikrášlení ohavného jednání konšelů; srov. i prameny v pozn. 1 str. 117 uvedené, i co dí Hus v Postille (Erben II, 60). O zatčení, pravě že byli u sv. Jakuba zadrženi dva, potom popravení, také kazatel v rkp. XV F 3 (Havlík?) f 275': in claustro sancti Jacobi duo sunt detenti, qui et demum sunt decollati.

[1] St. let. str. 16—17, Štěpán z Dolan 380—381 zase v theatrálním smyšleném podání, a mylně klada předstoupení Husovo před konšely až po vykonání popravy.

něho, kde kat, obklopen se všech stran žoldnéři, provolávajícími, že tak bude trestán každý, kdo by se čeho podobného dopustil, vykonal své krvavé dílo na nešťastnících, s veselou tváří a rozjasněným pohledem smrti pro pravdu z jeho rukou přijímajících.[1]

Bylo dopoledne v pondělí dne 11. července 1412. Lid, sotva rozptýlený, smutným divadlem, jehož se, netuše věrolomnosti konšelů, nejméně nadál, znovu přilákán, začínal se sbíhati. První dojem příšerné události vyzněl velebně a jest sám nejvýmluvnějším odsouzením ukvapené přísnosti. Jakoby v posvátné hrůze stál tu v němém bolu nad krví, po jeho přesvědčení nevinně prolitou, tisícihlavý zástup, jehož jediné hnutí stačilo smésti věrolomné původce krveprolití, jen sem tam ozval se nesmělý hlas, že se jim stala křivda . . .

Ale v tom již zbožná žena, tuším, ze šlechtické družiny v sousedství Betléma, opatřila tři bílá prostěradla, jimiž mrtvá těla přikryla. A tu již přicházel mladý M. Jan z Jičína v čele velikého zástupu mistrů, bakalářů i studentů, který lid houfně se přidávající stále zveličoval, bezbranní, pokojní, ale také odhodlaní. Neptajíce se po svolení konšelů, vyzdvihli mrtvá těla a před očima užaslých konšelů i biřiců nesli do Betlema. Byl to pohřební průvod snad nikdy před tím ani potom neviděný. Nepřehledný zástup valil se ulicemi, studenti i lidé obecní, páni i paní, mnozí se slzami v očích, mnohé s hlasitým pláčem nad krví nevinně prolitou, zvláště zbožné paní ze sousedství Betlema, nesouce a v posvátném vzrušení i líbajíce bílé roušky, jimiž setřena s dlažby krev utracených A jedinou

[1] O popravě zmiňují se vedle pramenů v pozn. 3 str. 116 jmenovaných Beneš Minorita (k r. 1412): Anno 1412 feria secunda ante festum S Margarethę decollati sunt tres famuli propter indulgencias; Joannes, Martinus et Stasto(!) et sepeliuntur in Bethlehem, et fuit magnus rumor in populo; kázání v Betlémě (Op. II, f 363', Loserth, Beiträge V, AÖG 82, 363 zvl. ot. 37), žalobní artikuly proti Jeronymovi (v. d. Hardt IV, 676). V nich doba popravy položena na červen (de mense Junii), ale jejich chronologie jest vůbec nesprávná, jiné prameny, pokud mají datum, udávají svorně 11. červenec. Jen Op. I. 245' citují nějakou prý vlastnoruční poznámku Husovu v nějakém passionále k 4. březnu (o ní se patrně opírá Lupáč, Ephem. k 28. červnu), podle níž popravy provedeny: A. d. 1412 feria ante festum apostolorum Petri et Pauli«; ale nehledě k zkomolenině v datu, běží patrně vůbec o nějaký omyl (srovn. Novotný, Listy Husovy 21 pozn.). Místo popravy udává Sedlák, Hus 243 úplně nesprávně.

myšlenku všech vyslovil M. Jičín, zanotovav antifonu o mučenících: Isti sunt sancti. S nebývalou okázalostí průvod dospěl do Betlema, kdež s okázalými obřady s dýmem kadidla těla pochována. Druhého dne pak sloužena mše nikoli smuteční, nýbrž slavnostní o mučenících.[1]

M. Jan Hus, ač ovšem nebránil, sám se toho neúčastnil, a ani příští neděle (17. července), kdy naději slyšeti jeho mínění přilákala ještě větší než jindy množství posluchačů, o události se nezmínil, nechtěje patrně stupňovati rozčilení. Ale když zklamání zvědavých ulevovalo si pomluvou, že mu biřic ústa zamkl i páni, hned nejbližší neděle (24. července), mluvě o falešných prorocích, řekl přímo, že jimi jsou nynější preláti a kazatelé, kteří proto jsou falešní, že falešné věci nařizují a káží pod zdáním svatosti, ale aby jako vlci pohltili majetek chudých. »Spasitel prorkoval (u Mat. 24) o falešných prorocích: ‚Povstanou lžiproroci a svedou mnohé.' Jak? Proměníce se v apoštoly Kristovy. A jakým způsobem? To se děje takto: Praví o sobě, že jsou apoštolskými a posláni od stolice apoštolské mocí Kristovou — ejhle roucho beránčí. A kde hltavost vlčí? Zde: Kdo by dal příspěvek papeži na válčení s Ladislavem, má úplné odpuštění všech hříchů. Musíme tedy hleděti, je-li to hlas onoho beránka, je-li apoštolů a neshledáme, leda že se zovou apoštolští. Hle jméno od apo-

[1] Podrobné vylíčení má Starý let. 17—18, jenž několikrát připomíná, že událostem osobně byl přítomen, uváděje jménem Jičína a vzpomínaje jedné zbožné ženy; vedle něho žalobní akta na Jeronyma (v. d. Hardt IV, 676) viní ze všeho jen Jeronyma, což jistě jest dalším dokladem nespolehlivosti tohoto pramene; ale aspoň tolik snad může zaručiti, že Hus opravdu nebyl přítomen, jak ostatně sám doznává (Doc. 312). Štěpán z Dolan (381) ovšem zase vylhaně dává všecku vinu Husovi, přičítaje mu i vedení průvodu pohřebního takže sám Páleč, Antihus 60, který svého důstojného předchůdce drze opisuje, po té stránce jeho žaloby zmiňuje, přidávaje zase zmínku o kázání (srovn. i De eccl., Sedlák, Hus 258*). Oba Štěpánové (vlastně Páleč po Dolanském) mluví, že účastnily se pohřbu »begute tue«, což vykládám na skupinu zbožných šlechtičen u Betlema a počítám k nim i onu ženu, jež opatřila prostěradla; zde také nechutná žaloba: ut non solum illorum sic iuste decollatorum sanguinem linteis maxime begute tue et quidam alii extergerent, sed eum quasi pre illorum sanctitate ... lamberent. Není pochyby že takto nevkusně chce surový protivník nadsaditi jejich vzrušení, ale opakovati to doslovně (Sedlák, Hus 243) není vkusnější; i Štěpán praví »quasi«; o pohřbu i Hus v Postille (Erben II, 60).

štolů, kde však jsou skutkové apoštolů, svaté kázání, potupení peněz a panství, trpělivost v neštěstí a jiné ctnosti? Prorokoval Petr (2 Petr. 2, 5): ‚i mezi vámi budou falešní učitelé, kteří uvedou sekty zatracení . . . a skrze vymyšlené řeči vámi kupčiti budou.' A již nyní desti jsou zmnožení, takže lze říci s Jeremiášem (23, 18): ‚Od proroků Jerusalémských vyšla poskvrna na všecku zemi.' Neboť do všech zemí jsou posláni lživí apoštolé s odpustky na oloupení lidu. Rceme s Micheášem (3, 5): ‚Takto praví Hospodin o těch prorocích, kteří svádějí lid můj a hryžou zuby svými,' totiž ty, kdo jim odpírají, a dávajícím ‚vyhlašují pokoj' od trestu i viny. ‚A kdož by jim nic do úst nedal, válku proti němu posvěcují', totiž mečem klatby raňujíce a odpůrce stínajíce . . .« A při tom obšírněji zmínil se o třech popravených, chválě je a zvelebuje pro smrt nevinnou a napomínaje ostatních, aby žádnými mukami od pravdy odhroziti se nedali.[1]

[1] O kázání mluví i Páleč (v. pozn. 1 str. 118), ostatní data, zvláště časová, má St. let. 17—18, dovolávaje se nějakého psaného vypravování latinského, jehož se mi nepodařilo nalézti Palacký III, 1, 150 n, nepřijímaje tuto zprávu letopiscovu, myslí, že Hus již 15. července opustil Prahu a vrátil se teprve 5. srpna v četném průvodu rytířů (za ním jde Bartoš, Lumír 1916, 297). Opírá se o zápisek na předešlí jednoho rkpu (univ. X H 17, otiskl i Höfler II, 641; srovn. Novotný, Listy Husovy 20 n.), který zní: A. d. MCCCC XII in die sancti Sixti Mgr. Johanne (!) Huss venit Pragam et venit cum eo magna comittiva clientum etc., in Divisione Apostolorum recesserat, s nímž Palacký spojoval zmínku Husovu v Postille (Erben II, 173) o trojím jeho odchodu z Prahy. Tomek, III² 554 pozn. 92 míní, že zpráva tato náleží teprve k r. 1414 — vskutku také vyskytuje se hned pod ní, ale jinou rukou, další zmínka o Husovi již z dubna 1414 — ale to by právě mohlo svědčiti spíše proti omylu. Nedá se arci dokázati, ani vyvrátiti, že by zpráva byla zcela současná, tu však nutno uvážiti jednu okolnost. Sv. Sixta slaveno 6. dubna (I) a 6. srpna (II), tento druhý svátek byl asi známější a také se lépe hodí, kdybychom měli věřiti, že Hus 15. července odešel. V našem zápise jest nad datem připsáno »sabbato«, a r. 1412 bylo sv. Sixta (6. srpna) v sobotu skutečně, což by tedy mohlo mluviti ve prospěch tohoto zápisku. Ale tomu stojí v cestě, že ono sabbato jest připsáno rukou jinou, nikoli tou, jež psala ostatní zápis, a nemůže to tedy býti důkazem současnosti zápisu, naopak ukazuje spíše, že již někdo, sveden byv rokem 1412 na začátku položeným, zjišťoval si, kdy toho r. sv. Sixta bylo. Rozhodnutí nebylo by snadné, kdyby nepomáhala jedna věc. Často dotčená musejní postilla (XII F 1) má totiž na f 68—68' kázání na théma: Attendite a falsis prophetis. Jest to théma, které se čte (na př. v tzv. Betlemské postille III B 20) na 8. neděli po sv. Trojici; to bylo r. 1412 právě

Jestliže od nynějška kaple Betlemská od protivníků směru opravného posměšně byla nazývána »u tří svatých«,[1] přezdívka měla ve skutečnosti význam hlubší. Nejen proto, že, jak protivníci Husovi od té doby neustávají vytýkati, samozvaným »svatořečením« vedle »smělosti«, jakou se jim to

24. července, tedy v den, kdy podle St. let. Hus měl ono kázání na oslavu popravených. Není sice označeno, které neděle bylo konáno, ale hned za ním (f 68') jde kázání epištolní výslovně označené »Dominica 9« a kázání na evangelium výslovně označené »Dominica IX post Trinitatis«. Vadí ovšem, že před tím se neděle úplně neshodují, f 63' a 64 jest domica V (Juli 3?), 64' a 65 dom. VI (Juli 10?), pak 65 a 66' kázání na sv. Jakuba (Juli 25), a pak ještě dvě kázání (epiš. a ev.), ta však právě hodí se thématy na 7. neděli po sv. Trojici, takže, tuším, netřeba míti rozpaků, a kladu tedy toto kázání k 24. červenci, spojuje s ním zprávu letopiscovu, poněvadž to, co přináší on, v kázání již není, a bylo patrně při přednesu promluveno s patra. Mohlo by se ovšem namítnouti, že to bylo jen kázání psané, ale to, tuším, vylučuje jeho celý ráz, z něhož řečníka takřka slyšíme. Zní: Prophete falsi, qui et lupi, qui possunt pertinencius notari nisi moderni prelati cum suis predicatoribus, qui sunt falsi ex eo, quia falsa mandant et predicant sub pretextu sanctitatis, sed ut devorent pauperum substancias sicut lupi. De predicatoribus falsis prophetavit Salvator Mat. 24: ‚Surgent pseudoprophete et seducent multos'. Quomodo? Transfigurantes se in angelos Christi. Quomodo? Hoc fit isto modo: Dicunt se apostolicos et a sede apostolica missos auctoritate domini Ihesu Christi — ecce vestis ovina. Ubi rapacitas lupi? Hic. Qui dedit subsidia pape ad bellandum contra Ladislaum, habet plènissimam remissionem [rkp. má potestatem] omnium peccatorum. Videre ergo debemus, si vox illius ovis, si apostolorum, et non inveniemus, nisi quod vocantur apostolici. Ecce nomen ab apostolis, sed ubi sunt opera apostolica, predicacio sancta, confutacio pecuniarum et dominacionis, paciencia in adversis et sic de aliis virtutibus? Prophetavit Petrus 2 »Pe 2" dicens: ‚In vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perdicionis, qui negociabuntur de vobis fictis verbis.' Unde satis sunt nunc multiplicati, ut bene illud dicatur Jeremie 23: ‚A prophetis Iherusalem egressa est polucio super omnem terram.' In omnem terram enim mendaces apostoli cum indulgenciis spoliativis populi sunt directi. Michee 3° capitulo dicit: ‚Hec dicit dominus super prophetas, qui seducunt populum meum et mordent dentibus', sc. illos, qui eis contradicunt, ‚et predicant pacem' dantibus a pena et culpa. Et si quis non dederit in ore eorum quidpiam, ‚sanctificant super eo prelium', scilicet gladio excomunicacionis feriendo et decolando contradictores. — Mám tedy přípisek onen za mylný; vysvětlení, které hledá B a r t o š na uv. m., nezdá se mi správné.

[1] Štěpán z Dolan, Antihus 381 praví: ita ut te largiente et te donante locus ille tue cathedre summus non iam Bethlehem, sed ad tres sanctos per te et tuos complices vocaretur. Má-li tím býti řečeno, že Hus tak pojmenoval Betlem sám, jest to jistě nepravda, ale patrně ono »per te« má znamenati: jen tvým působením, vinou tvého jednání.

zdálo, projevoval také okázalou nevšímavost a pohrdání ke kanonisačnímu procesu kuriálnímu,[1] to by při všeobecném odporu proti zevnějškovému formalismu nebylo nápadné, ani zcela nové. Kořeny tkvěly hlouběji.

O tom sotva může býti pochybnosti, že ukvapeným a nerozumně přísným trestem, jenž s proviněním, třeba mu okolnosti propůjčovaly ještě větší tíhy, přece nebyl v náležitém poměru, dodáno celé věci teprve většího významu, že teprve tím pouhá výtržnost stala se událostí. Překotné jednání konšelů, nehledě ani k jejich úskočné věrolomnosti, dodalo teprve skutku, který, i když snad nestal se bez rozvahy, přece jen byl přenáhlením, jehož nikdo snad nebyl by se odvážil hájiti, významu nespravedlivého utrpení. Odpor proti pohoršlivému kramaření s odpustky tím jenom mohl býti stupňován, ano musil se přímo jeviti povinností, krev nevinně anebo aspoň bez příčiny prolitá stávala se svědkyní pravdy, husitství mělo své prvé mučeníky, jichž nezapomínalo zcela, ani když se mu dostalo nových, významnějších;[2] okamžité vzplanutí měnilo se v mužnou odvahu a pevné odhodlání, rozchodu s oficiální církví, již nyní téměř neodčinitelnému, přibývalo vážných důvodů . . .

Konšelé sami již v nejbližších chvílích po popravě mohli se o tom přesvědčiti.

Jestliže již mezi stínáním ozvaly se nesmělé hlasy, že se odsouzeným děje křivda, na pohrůžku bičíců, že se tak budoucně má státi každému neposlušnému, odpovědí bylo hlasité reptání, a celá řada lidí hlásila se, že jest ochotna totéž podstoupiti. Byli ovšem zjímáni a uvězněni, a také jinde nesouhlas trestán na místě bitím, týráním i žalářem, zvláště od kněží na hradě Pražském a od mnichů hlavně Minoritů u sv. Jakuba, kteří nad to dráždili veřejné mínění, beztak pobouřené, nepředloženými výroky, na jejichž základě vznikalo mí-

[1] Štěpán z Dolan 381 a po něm Páleč, De ecclesia (Sedlák, Hus 258*); srovn. o tom ještě níže.

[2] O uctívání tří popravených vedle žalob protivníků svědčí i pochvalné zmínky Husovy (srovn. str. 117 pozn. 3 a str. n.). Páleč Antihus 60 dí výslovně: in quorum sepultura et anniversario non missam defunctorum, sed . . . missam de martiribus tui complices cantaverunt, což tedy svědčí, že také r. 1413 památka slavena, ač není-li to pomluva Pálčova; ale také v kázání o Husovi a Jeronymovi (Op. II, 360—363' Loserth, Btge V. AÖG 82, 358—364, zvl. ot. 32—38), děje se v nich zmínka; srovn. svrchu str. 117 pozn. 1.

nění, jako by se byli vyjádřili, že Kristus není bůh a že každý, kdo Krista ctí, s ním na věky zahyne.[1]

Ale k dalšímu zakročení konšelé již se neodvážili, silně vzedmuté veřejné mínění bylo příliš hlasitou výstrahou. Zatčení ponechání v šatlavě přes noc, a když se nedali zastrašiti, nazítří pod zámínkou, že mají býti postaveni před konšely, vyvedeni z vězení a tu biřici zamkli za nimi dvéře žaláře i radnice, a když nechtěli odejíti, trvajíce na svém ohlášení, i biči jali se je rozháněti. Ale ani opakované zákazy srocování neměly účinku. Za kolik dní vždy znovu a znovu opakovaly se demonstrace, veliké zástupy lidu denně scházely se před radnicí bouřlivě rokujíce o tom, co se stalo, a směle se nabízejíce k stejnému utrpení.[2]

Vůči tak hrozivým projevům bezradní konšelé hleděli dojíti dalších rozkazů králových. Ale rozkacený touto neposlušností král Václav odpověděl prý: »A kdyby jich bylo tisíc, ať se jim stane jako těm třem a nemáte-li katů a biřiců, dám je přivézti z ciziny.«[3]

[1] Sem vztahuji zmínky Husovy O svatokup. (Erben I, 399, Novotný 21): jiní rváni, mrskáni i kyjováni na Pražském kostele od žáków kuorních a jiní kleti, poháněni i žalářováni; De eccl. (Op. I, 245': alii . . . martyrizati sunt, captivati, carcerati et trucidati . . .; srovn. i Postilla (Erben II 59—60). A sem snad náleží i zmínka v jednom o něco pozdějším kázání z této doby (Mus. XII F 1 f 75), kde Hus, mluvě o fariseovi a publikánu praví: ipse obmisit oracionem, convertit se ad aliorum vituperacionem. Faciunt sic, qui in ecclesia alios male tractant. Na touž událost, jmenuje vedle hradních kněží také mnichy a zvláště u sv. Jakuba, naráží po roce i kazatel (Havlík?) v rkpe XV F 3 f 175': Eciamque ipsi monachi non solum confusi sunt in mente et in se, sed eciam et alios flagellaverunt propter veritatem, ut patuit in castro, ubi sunt flagellati, et in claustro sancti Jacobi duo sunt detenti, qui et demum sunt decollati. Et ibidem monachi grisei eiusdem monasterii dixerunt, Christum non esse deum, sed addiderunt, quod omnis Christum adorans cum Christo in eternum periret. O tomto výroku zmiňuje se potom častěji. f 191': Sed proch, multi sunt, qui non solum opere deum negant, sed eciam verbo, qui dicunt, quod Christus non est filius dei, nec deus, ut monachi grisei ad sanctum dixerunt Jacobum ordinis fratrum Minorum; f 234: Ex quo sequitur, quod monachi grisei de ordine Minorum anathema sunt, ex quo tales dicunt Christum non esse deum. Jaký byl základ těchto žalob, nedá se bohužel zjistiti.

[2] Hlavním pramenem jsou St. let. 18—19, s nimiž se shodují žaloby na Jeronyma (v. d. Hardt IV, 376), a co žalováno v Kostnici na Husa (Palacký Doc., 312).

[3] Svědčí tak Jan Náz v Kostnici dne 8. června (Doc. 312—313).

Konšelé ovšem rozmyslili si dobře, aby uposlechli, ale jistě ani král nemínil slov svých, v prudkém hněvu pronesených, do opravdy. Jeho nynější rozčilení nebylo způsobeno mařením odpustkového trhu, jako spíše neposlušností jeho rozkazů, a v té příčině král Václav vždy dovedl býti velmi nedůtklivý. Než tím také Václav ještě více odvracen byl od strany Husovy. Král Václav zapomněl nyní úlchy, v niž se uvázal v posledním boji strany pokrokové proti arcibiskupu Zbyňkovi, nebo snad lépe, chtěl ji prováděti po svém. Jako již tenkrát, třebas vysloveně protikněžský ráz jeho vlády a osobní vydráždění svéhlavostí Zbyňkovou přivedlo ho v těsné spojení se stranou Husovou, přece hlavním účelem bylo mu očištění země od pověsti kacířství, a účel tento tenkrát splýval se zrušením osobního půhonu Husova a sílen byl ctižádostí zjednati doma pokoj vlastním zakročením, tak i nyní týž cíl a táž ctižádost vedly jeho kroky. Jenže nyní byl to Hus a jeho strana, co se mu v tom stávalo překážkou. A vrtkavý král, zapomenuv mravního závazku, který byl přijal, chtěl nyní zjednati pokoj jakkoli. Již tím blížil se stanovisku strany Husovi odporné, jež toho arci neváhala využiti, a jako již na Žebráce nerozpakoval se přijmouti její návrhy na dosažení pokoje odsouzením Wyclifa a dalších článků, tak nyní viděl král nejlepší prostředek v jejich provedení.

Listem daným na Točníce dne 12. července 1412 pověřil u university své zvláštní rádce, jichž mají ve všem býti poslušni, jako to jiný list z téhož dne nařizoval i všemu duchovenstvu Pražskému. Na základě toho Václav Králík, Konrád z Vechty a Janek z Chocenic svolali schůzi university a duchovenstva na radnici Staroměstskou. Bylo dne 16. července po osmé hodině ráno, když četně navštívené shromáždění skutečně se sešlo[1] — radnice byla pro větší bezpečnost obsazena silným oddílem zbrojným.[2]

[1] O schůzi vedle četných zmínek ve spisech Husových, Pálčových i j. zachován jest notářsky pověřený protokol v rkp. Krak. Jagiel. č. 1478 f 320—322', jehož opis mi před léty laskavě daroval prof. Bidlo. Nyní ho uveřejnil Sedlák, K dějinám českého viklefství r. 1411 a 1412, Stud. text. I, 33 n. (text na str. 55 n.); vedle něho a doplňkem k němu, neboť tento úřední zápis není úplný ani nestranný, nýbrž pouhý výsek jednání tendenčně upravený, užívám arci také oněch roztroušených zmínek. Srovn. k tomu i Tomek III², 521 n., Sedlák na uv. m. (ač ne ve všem správně).

[2] Na to naráží Hus častěji; v. na př. Op. I, 255' a jinde.

Oba královští radcové stavu duchovního řídili jednání, jemuž přítomni byli vedle purkmistra a konšelů Staroměstských profesoři theologie s děkanem Pálčem v čele až na jednoho všickni, Stanislav, Petr ze Znojma, Jan Hyldisen, Jan Eliášův, Ondřej z Brodu, Heřman augustinián od sv. Tomáše, četní doktoři práv, mezi nimi pověstný Dr. Jiří z Bora, i jiní mistři a hodnostáři; zvláště vyšší duchovenstvo zastoupeno bylo četně, v něm mimo kanovníky opati znamenitých klášterů Zbřid Břevnovský, Matěj z Rokycan, Karlovský, Petr od sv. Ambrože, Mikuláš Durynk Strahovský, probošt Bernard a převor Petr ze Zderazu, z farářů mimo jiné zejména — jak mohl chyběti? — Jan Protiva od sv. Klimenta a Jan ze Stříbra od sv. Petra na Poříčí, Jindřich Falknauer od sv. Jiljí, Mikuláš od sv. Linharta, Václav od sv. Havla, Zikmund od sv. Michala v Opatovicích a četní jiní, vedle mnohých, kteří přibráni za svědky.[1]

Universita jako celek, zejména nejpočetnější fakulta artistská zprvu zastoupena nebyla, leda, že její děkan Brikcí ze Žatce s některými mistry, kterým jejich postavení nebo přesvědčení nedovolovalo neuposlechnouti,[2] dostavil se. Většina však mistrů, bakalářů a studentů, a tedy vlastně universita, poněvadž s ní stál také rektor Marek z Hradce, aspoň na začátku přítomna nebyla.[3]

M. Jan Hus zvěděl totiž, patrně cestou důvěrnou, že základem jednání budou návrhy theologů na Žebráce přednesené, nevěda, že v plném rozsahu a ve všech detailech

---

[1] Ti jsou v protokole jmenováni výslovně, a udání toto zajímavým způsobem potvrzuje narážka Husova Contra Stanisl. c. I (Op. I, 266): in faciem pontificibus, scribis iuristarum, Phariseis monachorum, doctoribus, canonicis et senioribus populi restiterunt; srovn. i v Postille (Erben II, 59, 80).

[2] Z mistrů artistů, jež jmenuje náš protokol, vedle dominikána Petra z Uničova, jenž jistě šel z vlastního přesvědčení, vidíme samé takové, kteří byli ve službě duchovní (Křišťan, Koněprus, Řehoř Levův atd.) až na Petra z Poličky a Ctibora z Velvar, o nichž bližších zpráv nemám. Možná však, že někteří přišli do schůze s Markem (a Brikcím ?); v. níže str. 126.

[3] Jest to patrno z celého průběhu jednání (v. níže), ale potvrzuje to také protokol, pravě, že dotaz učiněn M. Marco tunc presenti, což jistě má znamenati, že celému jednání přítomen nebyl.

králem přece jen přijaty nebyly.[1] A poněvadž hlavní těžisko návrhů leželo v odsouzení článků Wyclifových, strana Husova, a tedy většina university, usnesla se, schůze se neúčastniti,[2] a rektor Marek svolal schůzi universitní do obvyklé síně disputační v kolleji Karlově. Zde, tuším, v předpokladu, že artikuly Wyclifovy odsouzeny budou, stalo se usnesení, že universita nesouhlasí s odsouzením článků Wyclifových bez důkazů z Písma, a doktoři měli býti vyzváni, aby se dostavili do schůze a přednesli své důvody pro odsouzení Wyclifa.[3]

---

[1] Plyne to zejména z této okolnosti: Hus, Contra Stan. c. I. (Op. I, 266') vytýká: posuerunt in pretorio inter alios istum unum, a cituje potom doslovně 8. článek z návrhu theologů na Žebráce přednesených (o zákaze kázání, Doc. 456), jenž však přijat a tedy na radnici přednesen nebyl, nýbrž jen na Žebráce navržen (jest to patrno i ze začátku jeho také u Husa: item videtur magistris . . .)

[2] Sem snad lze vztahovati žaloby Pálčovy De eccl. (Sedlák, Hus, 275*): doctores colligacionem nunquam quesierunt, sed ipsi (= strana Husova) se per iuramenta et instrumenta, in Bethlehem reclusi et in aliis locis, ad defensam mutuam constrinxerunt. O něčem takovém v tu dobu nikde neslyšíme, a Páleč, jenž zde i jinde (277*) drze zalhává spoluúčast doktorů, není arci svědek, jemuž by bylo lze na slovo věřiti; snad tedy (nemíní-li doby pozdější) chce jen naznačiti, že strana Husova usnesla se odsouzení Wyclifa odporovati. O svolání schůze v. pozn. následující.

[3] Zprávy nejsou bohužel zcela jasné. O schůzi v Karolině mluví Hus, Contra Palecz (Op. I, 260): Ecce nos venimus in locum publicum disputacionibus in scriptura sacra deputatum et diximus et scripsimus publice, quod vestra condemnacio super articulis est irracionabilis et iniqua, nullam ostendes scripturam sacram de contrario, a potvrzuje Páleč, Antih. 76—77: Fateor te et tuos sequaces fuisse in loco publico disputacionibus deputato, ubi condemnacionem articulorum esse iniquam et irracionabilem non ostendistis. O usnesení schůze mluví i Mikuláš z Drážďan, De purgatorio (rkp. univ. III G 8 f 47'): Et consimilem sensum in sua materia includit conclusio universitatis Pragensis, que est rectoris, doctorum, magistrorum, baccalariorum et studencium communitas, sc. quod non wlt condempnacionem XLV articulorum factam per doctores in pretorio, tamquam iustam et veram accipere, nisi condempnatores ipsam pro quolibet articulo probaverint per scripturas vel probabiles et infallibiles raciones. Stejně pak mluví i Hus, Def. Wyclif (Op. I, 111): conclusit Pragensis universitas, quod non wlt condemnacionem XLV articulorum factam per doctores in pretorio tamquam iustam et veram accipere, nisi condemnatores ipsam pro quolibet articulo de 45 articulis per sacram Scripturam probaverint; srovn. i Op. I, 117', 125' a prohlášení o článcích Wyclifových z roku snad 1412: nolui sicut et Pragensis universitas,

Ale nařízení králova přímo universitě adresovaného nebylo přece možno úplně nechati bez povšimnutí, proto nepochybně již z této schůze rektor v průvodu několika mistrů — a není nemožno, že k němu teprve připojil se M. Brikcí s ostatními potom ve schůzi jmenovanými — vypravil se na radnici také, míně patrně vyzvati zde přítomné členy university, aby se dostavili do schůze svolané universitou.

Radniční schůze zahájena tím, že nejvyšší písař Staroměstský M. Zikmund z Weilburka přečetl oba listy královy, načež důvěrník králův, dominikán Mikuláš biskup Nezerský, přečetl latinské prohlášení vůle královy: poněvadž prý z neopatrného kázání vznikly rozbroje v Praze i v Čechách, na jejichž základě království České u kurie i vůbec v cizině jest nařčeno, jako by zde byly mnohé bludy proti víře, nařizuje král, aby nikdo z příslušníků university nezastával článků proti víře a zejména žádného z článků, již dávno universitou, českým národem i fakultou theologickou odsouzených, nýbrž měl je za bludné pod trestem vyhnanství.

Svědčí-li tento úvod i formálními shodami, že král přijal za své návrhy theologů, čtyři články potom čtené jakožto ty, jež vůbec nutno zachovávati (generaliter observandi), ukazují, že se straně Husově přece ještě neodcizil úplně, zůstávaje, i když se stanovisku theologů přiblížil, přece v podstatě při svém mínění původním: Nikdo nemá kázati bludů,

nempe consentire in condempnacionem 45 articulorum, qui Wicleff ascribuntur, que condempnacio fuit ista, quod nullus 45 articulorum 45 (!) est katholicus, quilibet illorum aut hereticus, aut erroneus aut scandalosus. Ale snesení takové mohlo se státi arci také později. Tu jest, tuším, rozhodující svědectví Husovo v Postille (Erben II, 59): A tyto řeči potupili sú někteří doktorové s kanovníky, s faráři a s mnichy v Praze na radnici . . .; ale mnozí mistři a takměř věčcie strana jich, a obec bakalářóv a studentóv k tomu potupení su nepřistúpili, ale brž mistři stáli sú v obecné škole v kolleji a dovodili sú Písmem, že sú ti doktorové s rotú svú pravdu potupili, a volali sú ty doktory do škol, aby dovedli Písmem. Zde jest, tuším, dosti patrno, jak uvedl již Tomek III², 251, že obě schůze konány jeden den. Arci jest možno, že snesení universitní stalo se teprve po návratu deputace z radnice, ale vzhledem k tomu, že strana Husova pokládala návrhy Žebrácké všecky za podklad jednání radničního (v. str. předch. pozn. 1)' mám za pravděpodobnější, že snesení její stalo se dříve. Sedlák, Hus 247 klade schůzi universitní na 17. červenec z důvodu arci nicotného, že se universitní schůze v neděli konaly často; slova Husova, po mém zdání, toho výkladu nepřipouštějí.

a byl-li by takový nalezen, má býti na výstrahu potrestán nejprve od arcibiskupa a pak od krále vyhnanstvím a ztrátou milosti. Kdo by věděl o někom bludném, má ho oznámiti pod trestem klatby. V tom tedy ozývají se návrhy theologů, ale v zápětí král blíží se straně Husově. Bude-li kdo koho kacéřovati nebo naříkati z bludu, má býti arcibiskupem donucen k důkazu; a konečně arcibiskup zakazuje zneužívání bull.

Potom čteno 45 článků Wyclifových, a konečně 6 (vlastně 7) článků theology navržených, zakazujících novoty v učení a schvalujících nařízení královo proti těm, kdo odmlouvají kazatelům. Posledního návrhu, zákazu kázání Husových a jeho strany, král nepřijal, ale za to zakázal konání zvláštních universitních schůzí bakalářův a studentův, aby se předešlo různicím a — také to ovšem jest z hlavy theologů — poučování starších mladšími, nýbrž všickni ať mají pokoj mezi sebou. Na konec nařídil biskup Mikuláš rektoru Markovi, aby tuto vůli královu dal pod pečetí university veřejně chlásiti.

Když však po té mělo se přikročiti k hlasování, a biskup Mikuláš otázal se rektora Marka, chce-li těchto rozkazů královských býti poslušen, statečný muž tento, nedav se zastrašiti, odpověděl, že některé z článků Wyclifových mohou míti smysl dobrý, co pak se týče článků posléze připojených, vyžádal si jejich opisu a času na rozmyšlenou. Theologové, vidouce, že jejich plán zaskočiti a uhroziti stranu Husovu se nezdaří, upadli v rozčilení. Žádali, aby M. Marek hned vytknul články Wyclifovy, které mají smysl dobrý; ale M. Marek pomohl si obratnou výmluvou, jak je tehdejší debaty připouštěly.

Potom tázáni profesoři theologie, kteří o překot prohlašovali svou ochotu poslouchati těchto rozkazů královských, a každý dodával, že články prostřední — byly to články Wyclifovy, a jest jistě příznačné, že se nevyslovili o prvních čtyřech, jež jim ukládaly také povinnost dokázati svá obviňování a vyznívaly proti odpustkovému kramaření — jsou buď kacířské, bludné nebo pohoršlivé, a články poslední — byly to jejich vlastní návrhy — mají jako pravé a katolické býti drženy a hlásány.[1]

[1] Vylíčení založeno jest na spojení notářského zápisu, jenž není úplný, a jiných zmínek. Sedlák, Hus 246 líčí věc tak, jako by k hádce — zápis o ní nemluví — bylo došlo před hlasováním theologů, ale před ním k hádce nebylo naprosto žádného podnětu, a že k hla-

A tu došlo k hádce. Rektorovi, když odpíral, ku pomoci přistoupili, souhlasíce úplně s jeho stanoviskem, z jeho průvodců zejména mladý M. Prokop z Plzně a M. Fridrich Epinge, bakalář práv, tuším, jeden z nedávných příchozích Drážďanských,[1] činíce námitky a žádajíce zejména ve smyslu usnesení universitního doklady z Písma nebo rozumu, zvláště když Páleč chtěl je umluviti rozličnými výroky jinými. Ten však, téměř nepříčetný zuřivostí nad nezdarem, a nespokojen ani vyhnanstvím protivníků, jež doktoři stále navrhovali, nemaje jiných důvodů, četl, jako by již rozsudek pronášel, slova Písma (Deut. 17, 8 a 12): ‚Bylo-li by při soudu něco nesnadného' ... a zejména: ‚Jestliže by pak kdo ve vzpouru se vydal, takže by neposlechl kněze postaveného tam k službě před Hospodinem ..., aneb soudce, tedy ať zemře člověk ten' ...[2]

Tím ovšem námitky protivníků vyvrátiti se nedaly, a tu doktoři přistoupili k poslednímu prostředku, který jim měl pojistiti vítězství. Žádali, ať se zapíše, kdo nesouhlasí, aby mohl býti udán králi. Marek z Hradce s oběma průvodci učinili tak neohroženě a hned, ale u jiných hrozba měla přece účinek. Když potom při dalším hlasování podle jmen také ostatní přítomní členové fakulty artistské tázáni po svém mínění, neodvážil se odporu nikdo, a tak s theology projevili souhlas i děkan Brikcí ze Žatce i Křišťan z Prachatic, farář

---

sování theologů došlo dříve, plyne mi jasně ze slov Husových, De eccl. XVI (Op. I, 228): (doctores) volunt, ut ipsis credatur, et quicquid ipsi condemnant, hoc sit condemnatum, et quicquid approbant, hoc sit approbatum. Hoc enim quesierunt et pecierunt in pretorio, ad hoc petebant subscripciones —

[1] Tomek III[2] str. 522 pozn. 53 připomíná, že se Epinge v aktech universitních nepřipomíná, ale jest dosti pravděpodobné, že jest onen záhadný Friedericus, společník Petra z Drážďan, jednou ve výpovědi Dränderfově vzpomenutý (srov. Meltzér, Die Kreuzschule zu Dresden 55); na něho myslí také Sedlák, Mikuláš z Drážďan str. 3. Pak by to mohl býti ten, jenž se r. 1400 stal bakalářem (MUPr I, 354—355), ale jistoty není; srovn. o něm ještě níže. V zápise notářském jmenován není.

[2] Vytýká mu to Hus, De eccl. XVI (Op. I, 227), Contra Palecz (ib 264'), a Páleč nesmí zapříti, ač se vykrucuje a jen o první části svého krvežíznivého citátu mluví výslovně (Antihus str. 12, De eccl. 277*); ale není pochybnosti, že ho pronesl celý, poněvadž by jinak jistě surově vytýkal Husovu »nepravdu«. O jeho zapřísahání, že nechtěl smrti věčí, škoda slov.

u sv. Michala na Starém městě, a dále M. Petr Konéprus, bakalář práva kanonického i theologie a oltářník sv. Erazima v kostele sv. Havla, Řehoř Lévův z Prahy, kanovník Všech svatých, M. Ctibor, farář ve Vrbně nad lesy, bakalář theologie M. Ctibor z Velvar, Petr z Poličky a dominikán Petr z Uničova.[1]

Marek z Hradce se svými průvodci potom, tuším, opustil shromáždění, vyzvav asi přítomné členy university, aby se dostavili do schůze její,[2] a když po té biskup Mikuláš znovu po dvakráte vybídnul přítomné, kdo by se chtěl protiviti usnesení, a tím arci i rozkazům královským, aby se postavil stranou, neodvážil se toho nikdo.

Usnesení bylo jednomyslné, a zápisy o něm byly také rozeslány do jiných krajin.[3] Ale účelu, který si theologové slibovali, nedosaženo. Usnesení university bylo protivahcu neobyčejně významnou, jejíhož významu nepodařilo se zeslabiti. Dostaviti se do schůze theologové se neodvážili. Davše si na rychlo pořídíti notářsky ověřený, ale přes to neúplný a stranický zápis o schůzi radniční,[4] poslali notáře také do kolleje Karlovy, aby měli proti straně Husově zbraň další. Ale nepříliš vlídné přijetí, kterého se těmto zřízencům dostalo, poskytlo theologům příležitosti k výmluvám, že by tam nebyli bezpečni, a k pomluvám, že to byla schůze ševců, šenkýřů i jiných laiků, kteří školu naplnili, a každého, kdo by odporoval, by byli stloukli.[5] Možná, že k onomu usnesení od-

[1] Stud. texty I, 63. Zápis nemluví o »zapsání« odporujících, ale to jest jen důkaz jeho strannosti. Že skutečně žádáno, aby se nesouhlasící zapsali, praví Hus, Contra Stan. I. (Op. I, 266): M. Marcus de Grecz Regine . . ., M. Fridericus Epinge, M. Procopius de Plzna . . . audacter se inscribentes, quod conclusioni doctorum non consenciunt (srovn. i Op. I. 228: citát v. v pozn. 1 str. 127 n.), a nesmí zapříti ani Páleč, De eccl. 274*: pauci contradixerunt, quos doctores ad id denuncciandum scire voluerunt et ideo interscripcionem eorum petiverunt.

[2] Jen tak lze vysvětliti, že při konečném hlasování nebylo odporu; v. níže a srovn. i Sedlák, Hus 247. O vyzvání do schuze Hus, Postilla (Erben II, 59).

[3] Praví to Hus, Contra Stanisl. Op. I, 266.

[4] O neúplnosti v. četné doklady svrchu, o stranictví svědčí mimo to na př. i způsob, jímž mluví o námitkách Markových (St. tex. I, 63): pro suo colore adduxit atd.

[5] Páleč Antihus 76—77; že je pomluva lživá anebo při nejmenším nadsazená, ukazují i rozpory, do nichž se zaplétá. Návštěva

přijícímu odsouzení Wyclifovo došlo teprve nyní,[1] pravděpodobně nyní usneseno, že jednotlivé články Wyclifovy mají ve svém nezávadném smyslu býti od členů university hájeny.[2]

Král Václav výsledkem schůze jistě byl zklamán, a poněvadž nyní neposlušnými jevili se Hus a jeho strana, není zcela nemožné, že hodlal i proti nim zakročiti. Rozkaceného krále bývalo těžko ukonejšiti. Co však sotva by se bylo podařilo přemlouváním, podařilo se asi vtipem. Nyní snad stalo se, anebo aspoň veřejné mínění, jehož ohlas i v Kostnici byl slyšen, si povídalo, že Jeronym, přestrojen za mnicha, v bídném oděvu, bos a s rozcuchanou bradou, na oslíku přijel před krále, napodobuje mnišské pokrytectví, a dovedl skutečně krále uchlácholiti.[3]

Husovi a jeho straně přišlo to zajisté velmi vhod. Hus sám zejména oddával se své činnosti v Betlemě s nezmenšenou horlivostí a láskou, ale také nezměněným směrem. Ani nyní nezřekl se svého předního účelu: vésti své posluchače k životu řádnému i přímým vybízením i vhodným upozorněním, na čem nejvíce záleží,[4] ani nyní nevyhýbá se otázkám

---

laiků v universitních disputacích nebyla sice zcela neobvyklá, ale pouhá žaloba Pálčova, jenž chce tím nad to odraziti výtku, že měl odvahu na radnici pod ochranou bodáků, jistě nestačí.

[1] Srovn. str. 125 n., pozn. 3.

[2] O takovém usnesení mluví ve své obraně Fridrich Epinge (v. níže), pravě (rkp. univ. V E 28 f 100): ex permissione matris mee, universitatis studii Pragensis iuxta conclusionem eiusdem assumpsi tractandos articulos duos, a níže (f 101): pro verificacione illius articuli sub intencione conclusionis huius alme universitatis studii Pragensis nuper facte, cui consensi, consencio et consentire propono . . . Míní se patrně usnesení hájiti článků Wyclifových, rozdílné od odporu proti odsouzení.

[3] Žalobní akta proti Jeronymovi (v. d. Hardt IV, 644) zmiňují se, arci hodně nejasně, o této episodě; Jeronym k žalobě odpovídá: Nescit, quid dicit, sed scit fictum esse mendacium. Jistě jest tu i mnoho pomluv, ale snad aspoň základ nějaký (třeba jen v povídačkách) žaloba měla. Všiml si jí také Bartoš, Lumír 1916, 297, jenž ji však jistě přeceňuje, a jehož vročení i odůvodnění mám za nemožné. Že Hus ještě 16. července jistě v Praze byl, jest potvrzeno vedle jiných známek (v. svrchu str. 118 n.) také výslovně Pálčem, jenž praví (Antihus 76): Fateor te et tuos sequaces fuisse in loco publico disputacionibus deputato.

[4] Na př. mus. XII F 1 f 75: Ipsum ergo ewangelium discite, o scolares Christi, non in nequiciis, nec in scienciis vanis, vel sterco-

časovým, a tu zejména naduté formule listin papežských, jež tolik pohoršovaly někdy Matěje z Janova, a jimž Hus již dávno věnoval pozornost, stávají se mu důkazem o braní jména božího nadarmo a tedy předmětem jeho výtek.[1] ale ovšem ani nesprávnému postupu kurie ve své záležitosti — jak by byl mohl nemysliti na to! — se nevyhýbá. Tak poslední neděli v červenci (31.), vyloživ, že bůh zachovává tři způsoby, nejprve ohlášení hříšníka, pak vyšetřování a pak obžalobu, dodává.[2] »Těmito způsoby nepostupoval proti mně soud papežský, ale hned v osobním půhonu položili o mně, že jsem svůdce, hlasatel bludů a příznivec kacířství; ponechal jsem to spravedlivému soudci Kristu.« Ani nyní ovšem neobává se hlásiti se k Wyclifovi, a dovolává-li se ho i výslovně, tím spíše zná se k jeho zásadám,[3] zvláště, kde se týkají otázek v tu chvíli nejpalčivějších a našemu náboženskému úsilí již minulostí daných, na př. chudoby kněžstva, jíž za jeho povinnost uznává.

Přes to však i zde lze jistou změnu pozorovati. Kázání, zvláště některá, jsou ku podivu umírněná, ano někdy přímo prázdná. Netoliko, že mnohá kázání nejsou vypracována a častěji vyskytují se odkazy na to, co řečeno jinde, nebo jenom pokyny, jak to které théma podle potřeby rozvésti.[4]

---

rum lucrativis; nebo f 74': Notum facio ewangelium, non quadrivium vel ius canonicum.

[1] tamtéž f. 69: O bone Iesu, quot sumus, qui non te in spiritu dei nominamus et quociens nomen tuum in vanum assumimus. Quociens iniusti iudices dicunt: Christi nomine invocato, quociens dicitur in literis papalibus: Noverit se indignacionem omnipotentis dei incursurum, et in oracionibus nostris quociens inique dicimus: Per dominum Iesum Christum.

[2] tamže f 69; citát v svrchu díl I. str. 450 pozn. 4.

[3] tamtéž f 74: secundum doctorem ewangelicum (následuje dlouhý citát); o třech stavech v církvi f 67'; o evangelické chudobě f 64: Reliccio temporalium quoad solicitudinem et usum, ad quam sacerdotes, cum debent esse de statu perfecciori, iuxta ewangelium obligantur, prout dicunt sacti Augustinus, Jeronimus et Bernardus.

[4] ib. f 68' Tunc ultra, prout videbitur in populo, loquendum est contra ydolatriam. f 80': Hec est epistole sentencia. Et tunc secundum audienciam populi est amplius dilatanda; f 69': patet ex precedenti sermone, et plus patet in sermone sanctorum Innocentum, ibi scripsi; odkazy toho druhu v. i f 71', 76, 82, 85 atd.

někdy Hus spokojuje se výkladem zcela stručným,[1] anebo — a to jest nejnápadnější — vkládá dlouhá vypravování legendární anebo výklady zcela lhostejné.[2]

Jest snad možno, že někdy tímto způsobem chtěl se Hus vyhnouti výkladům choulostivým. Doba byla vážná a opatrnosti jistě bylo zapotřebí. Jistě však nebyl to důvod jediný, a snad se smíme odvážiti i tvrzení, že nikoli hlavní. Ve většině případů snad spíše příčina byla ta, že Hus neměl ani času k vypracování jednotlivých příprav na kázání, jsa nucen užíti ho jinak. Znamenala-li shovívavost královna výhodu, přišla vhod zvláště z jedné příčiny.

Odpadnutím Pálčovým a Stanislavovým postavení strany Husovy bylo nebezpečnější; nehledě k hrozivé náladě královně, ani nebezpečenství, jakým hrozila svůdnost vyznání konvertitů, nesměla podceňovati. Odmítla-li strana Husova prosté odsouzení artikulů Wyclifových a prohlásila-li některé za nezávadné v řádném smyslu, nestačilo to nyní, když pro Pálče a Stanislava, třeba svého odsouzení nedovedli ničím odůvodniti, mluvilo zdání jejich lepšího poznání. Bylo nutno ukázati, že tomu není tak, bylo třeba dokázati, že skutečně jsou mezi nimi články, jež lze chápati úplně katolicky. Bylo povinností strany usvědčiti protivníky z nepravdy, a snad bylo tím také možno odvrátiti od nich přízeň královnu, v niž se obratným přesedláním dovedli vetříti.

Nebylo to arci bez nebezpečenství. Články Wyclifovy byly nyní zakázány samým králem, tomu, kdo se k nim hlásil, hrozily těžké tresty. Páleč nyní také, kořistě z okolnosti, že strana Husova dosud určitých artikulů nezačnila, neštítil se šířiti staré klepy, kdysi Janem Peklem smyšlené, jak prý Hus prohlásil kdysi ochotu hájiti všech artikulů, až na jeden — a celá podlost povahy tohoto hanebného člověka nejlíp i tím

[1] ib. f 64 po kratičkém výkladu: Ista pro nunc circa istud ewangelium sufficiant, a končí.

[2] Na př. (7. srpna) f 69' o dobývání Jerusalema Titem podle Josefa Flavia (vrací se v české Postille, Erben II, 307—308), f 81'—82 obšírné vypravování o nalezení sv. kříže a o jiných svatých, f 82 o sv. Ludmile a o sv. Eufemii, f 82' výklad o aureole atd.; ovšem podobné výklady míval při stejných příležitostech i dříve; srovn. na př. t. zv. Betl. (III B 20) f 166a, 226b. Snad to souvisí s výtkami, že brání úctě svatých; v. níže.

se jeví, že tak činil i později, ač o nesprávnosti svých klepů jistě byl přesvědčen.[1]

Ale kdyby ani z toho nebylo ani možných výhod, samo největší nebezpečí nedovedlo Husa odvrátiti od toho, co uznal za svou povinnost. Jako přede dvěma léty, ale v okolnostech značně změněných dochází v Praze opětně k velikému zápasu, nebo lépe obhajování Wyclifa. Jakousi předehrou mělo, tuším, býti veřejné prohlášení, jaké tentokráte Hus snad zamýšlel, ač nelze říci, zda opravdu uskutečnil, ani stalo-li se tak vskutku nyní. Přehlížeje průběh svého sporu s úřady církevními, vzpomíná Hus, jak obliba jeho kázání v Betlemě vzbudila závist Pražských farářů, v níž pohnuli Zbyňka k zakročení u Alexandra, a jak Hus se odvolal k němu i potom k Janovi XXIII., ale nemohl obdržeti slyšení; jak dále jeho kárání kněžských vad dalo podnět k lživému obviňování z vymyšleného kacířství, a jak potom i sama nerozmyslná bulla křížová — vždyť by podle ní vlastně celé Čechy měly povstati proti vévodům Bavorským a arcibiskupu Trevírskému, kteří podnes přidržují se Řehoře XII. — i zvláště řádění odpustkových prodavačů vedly k jeho vzepření těmto odpustkům. Nechce také, jako nechce ani universita, souhlasiti s odsouzením článků Wyclifových v té formě, jak bylo přijato, že totiž žádný z nich není katolický, nýbrž každý jest kacířský, bludný nebo pohoršlivý. Ač žádného nechce tvrdošíjně hájiti, jmenuje přece 7 článků — jsou mezi nimi, tuším, právě ty, proti jejichž odsouzení se také universita ohradila, — jichž nechce odsouditi, uváděje hned stručné odůvodnění: Světští páni smějí kněžím hřešícím odníti světské statky, prelát nemá nikoho exkomunikovati, nevěda, jest-li exkomunikován Bohem, kdo pro klatbu ustává kázati, jest vyobcován, nikdo ve stavu hříšném není prelátem, biskupem atd., Sylvester a Konstantin pobloudili, obohativše církev, přísahy na utvrzení smluv a obchodů lidských jsou nedovolené, desátky jsou pouhé almužny atd.[2]

---

[1] Páleč, Antihus str. 77: vel quia omnes articulos asseris, prout sepius dixisti, te velle eos defensare; původcem klepu jest Peklo, v. Doc. str. 178 a díl I. str. 464 n. Žaloby psány mnohem později, ale ze souvislosti patrno, že jich Páleč užíval hned.

[2] Prohlášení, známé dosud z jediného rkpu kap. D 50 f 237 až 238, nalezl Jar. Goll, jenž mne asi před 20 léty na ně upozornil;

Ať však k projevu takovému došlo nyní, čili nic, Hus patrně záhy se přesvědčil, že účinnější než theoretická, byť i zdůvodněná chražení bude přímé vystoupení, podávající to, čeho od protivníků marně žádal — důkaz, a tak tedy odhodlává se strana Husova k novému veřejnému vystoupení ve prospěch Wyclifův.

Hlavní tíhu zápasu převzal tentokráte Hus sám. Ve třech velikých přednáškách pokusil se o důkaz, že universita Pražská byla oprávněna odmítnouti prosté odsouzení článků Wyclifových bez odůvodnění Písmem, a podal skvělý důkaz, v kterém smyslu jsou některé články úplně nezávadné.

Bylo asi koncem července,[1] když poprvé vstoupil na kathedru v Karolině, zahajuje svoji slavnou: Defensio articulorum Wyclif obranou dvou článků, 13. a 14. v pořadí odsouzených[2]: Illi, qui dimittunt predicare sive verbum dei audire propter excom-

---

na základě jedné mé zmínky pídil se po něm Flajšhans, a po některých mrzutých omylech otiskl je s chybami ve VČAk X str. 41 až 42. Flajšhans (srovn. i Obrany ve vyhnanství, Praha 1916. Sv. knih. 1248—49 str. 59), klada je, ač neurčitě, až před odchod na koncil. Způsob, v němž Hus mluví o sporu odpustkovém jako o něčem minulém, by tomu mohl nasvědčovati. Ale poněvadž tu není zmínky ani o agravaci a reagravaci, ani o osudu prokurátorů Husových, mám bořejší své datování za správnější (arci v uvedeném svrchu omezení), v čemž mne nejvíce posiluje to, že místo v traktátě De eccl. c. XXIII (Op. I, 253—253'), obdobné začátku tohoto prohlášení, je po mém soudě již předpokládá. Nyní je otiskl Novotný, Husova koresp. str. 123—125 č. 43.

[1] Doba není zcela bezpečná; Flajšhans, Hus[2] 247 opakuje svůj starý blud, že přednášky konány v druhé půli června(!), ač to již dávno vyvráceno (srovn. Novotný, L. Fil. 1900, 492). Hned na začátku prvého aktu praví se (Op. I, 111): universitas . . . condemnacioni per doctores facte in pretorio non consenciens, takže jistě konány po 16. červenci (rkpy bohužel dat, mimo r. 1412, neuváději, v Op. jest u třetího aktu neurčité »post Viti«). Ale jistě konány před 28. srpnem, poněvadž Páleč v kázání z toho dne již o tom mluví (vyd. Sedlák, příl. Hlídky 1911, 74); a poněvadž jistě vyžádaly si akty několika dní, jest snad nejlíp mysliti na začátek srpna nebo konec července vzhledem k Pálčovu: qui noviter in scolis nostris publice practicati sunt. Také Hus zmiňuje se o tom, ale v kázání, které konáno až někdy v září (mus. XII F 1 f 83): Isto anno currit contencio super illo articulo: Nullus et dominus civilis . . .; v. o tom níže.

[2] Řeči jsou tištěny v Op. I, tato f 111—117, omylem, snad jen tiskovým, mluví se zde o čl. 14 a 15.

municacionem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur, a další: Licet alicui dyacono vel presbytero predicare verbum dei absque autoritate sedis apostolice sive episcopi catholici.

Jistě nebyly právě tyto artikuly vybrány bez úmyslu. Kdyby tehdejší doba byla již znala spornou dne otázku souvislosti Husovy se starším vývojem, jež ovšem jí byla zcela jasná a nesporná, bylo by lze říci, že vzhledem k ní právě tyto články voleny. Jest v tom něco téměř symbolického, celý téměř náboženský náš vývoj jest v nich vtělen. A jistě tedy s rozvahou zahájil Hus svoji obranu právě jimi, jsa si vědom toho, že právě ona nálada kazatelská, celým tehdejším duchem církevnickým podnícená, stala se hybnou silou celého vývoje, že právě ona ve stupňovaném odcizování mezi duchovenstvem a lidem, jak je poměry zrodily, bezděky zaváděla hnutí na půdu proticírkevní svým neuvědomělým pudem k nevyslovené, ale ve vzduchu tkvějící zásadě všeobecného kněžství laiků, a že právě ona ve svém odporu proti nivelisující zevnějškovosti zpovrchnělého církevnického formalismu těžce začínala pociťovati omezování volnosti slova božího církevní jurisdikcí již dávno před Wyclifem, jak o tom již častěji byla řeč. Ale snad také v neposlední řadě přistoupil i ten důvod, že strana protivná, zvláště Páleč a Stanislav, zapírajíce již svou minulost důsledně, nebyli nepochotni zapříti i stanovisko, jehož nedávno Páleč hájil v době interdiktu.[1]

Zde také nebylo nesnadno nalézti důvody pro věcnou správnost článků těchto, a Hus skutečně, ukázav doklady z Písma i otců, že kázání jest nařízeno samým Bohem, a vyloživ, jak již častěji na kázáních byl učinil, podstatu exkomunikace, dovodil skvěle — také zákaz Alexandrův, kterého Zbyněk s kanovníky si vymohl, byl mu výmluvným dokladem — pravdivost prvé části článku, že kněží, pomíjejíce pro lidskou klatbu kázání, jsou sami exkomunikováni a v den soudu za zrádce Kristovy platiti budou. Druhá část, že totéž platí

[1] Jest to patrno z nejbližších projevů Pálčových, o nichž bude řeč níže.

o posluchačích, plynula z prvé sama sebou, a nebylo nesnadno správnost její stejným způsobem dotvrditi.

Rovněž pro druhý článek, obracející se proti omezování kazatelské činnosti jurisdikcí, nebylo, jak řečeno, nesnadno nalézti doklady v době denně téměř již již vítající kazatelské projevy i nekněží; ale Hus dovedl pro obranu článku, o jehož časovosti již samy četné zmínky o »nynějších časích Antikristových« svědčily, snésti tolik dokladů z práva církevního i otců církevních, že jeho zbraně ihned mohlo býti užito dále,[1] a že z jejich účinného sestavení i vyvrácení námitek přesvědčivě vyplýval závěr: jako nemohou protivníci dokázati svého poslání děláním zázraků, o nichž mluví Písmo, tak také nemůže to býti důkazem proti těm, kdo svého poslání zázrakem prokázati nemohou: »vyznávati pravdu, činiti spravedlnost, světem pohrdati, slávu odmítati, příkoří pokorně snášeti jest dostatečným svědectvím knězi i jáhnu, aby, maje známost zákona božího, svobodně kázal evangelium Kristovo, poněvadž již tím jest od Boha poslán posláním«, o němž mluví Písmo.[2]

A vědomí opravdové převahy vyvrcholuje krásným závěrem:[3] »To každý věrný v duchu zváže, snadno může nyní poznati, kolik jest lživých proroků, skrze něž cesta pravdy Kristovy jest urážena a obchodování lakotou prováděno. A ti svobodně káží lži. Avšak pokorní a praví kazatelé Kristovi, kdekoli se zjeví, ihned trpí pronásledování... A již na tolik pronikli ti bludní, že káží lži, kacеřujíce věrné Kristovy, a není, kdo by jim zakázal lži, jen když nekáží proti hříchům prelátů. Jakž tedy již Antikrist nevynáší se nade vše, co se jmenuje Bůh, potlačuje údy Kristovy ve svém úřadě a ve

---

[1] Sedlák, Vlivy valdské, Stud. text. I, 75 n. zvl. 82 n. pokouší se, na pohled se zdarem, o důkaz (srovn. Novotný, ASl Phil. XXXVI, 262), že zde Hus užíval traktátu Mikuláše z Drážďan, De quadruplici missione, a opakuje své tvrzení také v článku »Mikuláš z Drážďan« str. 16, ač mezi tím je úplně vyvrátil F. Bartoš, ČČM 1915 str. 5 n., ukázav s naprostou bezpečností, že traktát Mikulášův opírá se o Husa, a nikoli naopak. Ostatně, jak nyní vidím, kdyby Sedlák byl vedle sebe položil Op. I, 116' odst. 2 a text Mikulášův (jeho vydání str. 99 n. odst. 2 a 3), musila priorita Husova vyniknouti hned.

[2] Op. I, 116'.

[3] tamtéž 116'—117.

lžech osvobozuje a posiluje údy své. Pročež praví a srdnatí žáci Kristovi mají státi, majíce podpásána bedra a obuté majíce nohy v hotovost k evangeliu, a vezmouce meč, který jest slovo boží, a mají bojovati proti úkladům Antikristovým, jenž se snaží vyhladiti hlásání evangelia pana Ježíše Krista.«

O nějaký den později došlo obraně další. Ne nevhodně byla pojmenována De ablacione temporalium a clericis; jejím úkolem, jak ho s důrazem výslovně omezuje, není raditi světskym pánům, aby tak činili, nýbrž jen ukázati, pokud může míti dobrý smysl 16. článek Wyclifův: Světští páni mohou po svém zdání odníti světské statky kněžím soustavně se proviňujícím.[1] Ani tento článek nevybrán nahodile. Měl-li také on oporu ve zvláštním domácím vývoji, který statky duchovenské i po úplném vymanění stavu kněžského z moci světské udržoval v jisté závislosti, měl ještě větší souvislost s nedávnými právě událostmi. A to mu, tuším, dodávalo již jistého zabarvení politického. Jestliže totiž Páleč nyní nebyl neochoten změniti své názory o událostech za loňského interdiktu, mohlo to míti po případě i jistý vliv na poměr jeho strany ku králi, který nyní, jak víme, byl v neprospěch věci Husovy přátelský. V událostech oněch král sám byl zúčastněn způsobem velmi značným, mohla tedy jejich nepříznivá kritika snadno posloužiti k zvrácení přízně, jež beztoho, spíše náhodou způsobena, neměla nejpevnějších základů. Obrana tu do jisté míry stává se také obhajobou oněch událostí, jako jich Hus již také dříve, ač násilností neschvaloval, zásadně nemohl odmítati, ukazuje i ve svém omezení

[1] Tištěna v Op. I, 117'—124. Protestace čte se na f 118. Článek se tu uvádí jako 17, ač je v pořadí 16. Ale také znění jeho není zcela shodné. Op. mají: Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus. Tak zní článek také v prvním odsouzení Pražském (Palacký, Doc. 329); v návrzích theologů na Žebráce čte se v otisku Palackého (ib. 453): bona temporalia ab ecclesia et possessionatis habitualiter, ale rkp. Třeb. A 16 čte tu: ab ecclesiasticis (opr. z ecclesia) habitualiter, podobně v Admontském 667 chybí »et possessionatis«, rkp. univ. XI E 3 f 114' má korruptelu: ab ecclesia habituatis et possessionatis delinquentibus. (do jiných rkpů nemohl jsem, bohužel, nahlédnouti), v usnesení radničním (Stud. tex. I, 59): ab ecclesia possessionatis delinquentibus. Znění u Husa jistě jest tedy původnější, a pro schůzi radniční byl asi článek upraven ve znění závadnějším.

zásadní oprávněnost. A snad volba tohoto článku doporučovala se i z jiné ještě příčiny politické, jíž hned níže bude dotčeno.

Přistoupily-li ještě tyto vážné okolnosti k vnitřním důvodům vlastního, hlubokého přesvědčení Husova, obrana nemohla nenabyti formy zvláště účinné. Ovšem na velikou část zásluhy smí si tu nárok činiti Wyclif. Překvapující zásoba učených dokladů jest do značné míry přejata z jeho zbrojnice, ač také zde dovede je Hus doplňovati a rozhojňovati. Jistě právem lze se obdivovati neobyčejné učenosti a dovednosti řečníkově, i když namnoze vážena byla z pramene jediného. Samo sebou nemohlo by býti nápadné, že k obraně užívá se vlastních slov toho, kdo jest bráněn, snad k tomu vedle zvyku doby přispěla i krátkost času — a také tu nutno se obdivovati znalosti díla Wyclifova i obratnosti, s jakou Hus jednotlivé jeho myšlenky dovedl případně zařaditi,[1] — ale to není vše. Také zde, i když je hotová vybírá, volí Hus slova Wyclifova, poněvadž trefně vyjadřovala myšlenky jeho vlastní, ano právě zde jeví se to snad více než jinde.

Aplikuje-li Hus Wyclifovy narážky na poměry anglické začasté doslova, arci s příslušnými změnami, na líčení poměrů českých, máme jinde dosti důkazů, že tak činiti mohl, poněvadž se poměry sobě velmi blížily, ale i zde Hus dovede zmínky rozhojňovati a doplňovati, a právě tato místa nejsou z nejméně účinných. »Je-li král« — čteme tu na příklad,[2] — »po Bohu nejvyšším pánem království Českého, záleží mu na tom, aby kněží, hřeší-li nad míru, napravil. Ale poněvadž nejmírnějším napravením zatvrzelých v zlosti jest odnětí statků světských, plyne z toho, že jest dovoleno králi ty statky takto odníti. Neboť bylo by zajisté hodně ku podivu, aby kněžím, kdyby jezdili na lup, prznili násilně panny a počestné ženy, nesměly v tom případě býti odňaty zbraně, koně, praky a meče. A podobně kdyby se nezákonně spikli na smrt královu, či na jeho sesazení, nebo kdyby ho chtěli nepřátelům zraditi.«

A dovede-li doklady Wyclifovy doplňovati poukazem z dějin obecných, na Templáře, nebo na poměry v Porýní — i v Čechách jest podobné nebezpečenství, ježto statky kněžské denně se množí, světské denně menší, — tím výmluvnější

[1] Oboje připouští také Sedlák, St. text. II, 193
[2] Op. I, 121.

jsou doklady domácí. Právem upozorňuje, jak čtvrtinu, ba třetinu důchodů mají v Čechách duchovní, kteří, tím pyšní, majíce se za pány, nechtějí ani slouti kněžími, nýbrž pány preláty, pány probošty, pány kanovníky, pány faráři, pány kněžími; a nazve-li ho kdo jen knězem, jako by ho pojmenoval bičíkem nebo katem. Ale jsou-li, jak chtějí svatí, toliko správci kostelního jmění, může je ten, kdo je daroval, odníti.[1]

Zejména krásně dovede ukazovati oprávněnost věty Wyclifovy praktickým příkladem, dovodiv, že páni a král jsou skutečnými pány statků: »Neboť kdyby bylo třeba (o správě) vyčkávati mínění Římského papeže nebo arcibiskupů nebo kněží našeho království, král a páni neměli by moci, nýbrž ta by tkvěla u kněží — majetníků a pánů zboží, a tak by král nebyl králem Českým a jeho velmoži pány světskými, ježto by všecka jejich služba dala se svésti na kněží, a tak by bylo kněžstvo pánem nad králem, což přímo odporuje zákonu božímu« . . .[2] — A proroctví sv. Hildegardy i slova Hugonova dodávají celku mohutného zakončení.[3]

Obrana tohoto článku, jest snad, jak jsme viděli, z příčin politických do minulosti obrácena. Ale vedle toho míří snad i do budoucnosti, aby zdůrazněním článku v kruzích světských zvláště sympatického zmírnila možnost zneužiti v neprospěch strany obrany článků dalších. Podstupuje ji, Hus ovšem již byl odhodlán také k třetímu svému vystou-

---

[1] Op. I. 122—122'.

[2] Op. I, 124.

[3] Na shody s Wyclifovým traktátem De ecclesia upozornil L o s e r t h, Hus und Wiclif 199—208, jenž ovšem zase viděl shody, i kde nejsou, a bezdůvodně mluvil, že celý traktát jest opsán, jak dobře ukázal, zjistiv sám značnou závislost, v podrobné a cenné práci (zejména pro f 118, 120, 120'—124 úplně přesvědčivě) S e d l á k, Husův akt »Domini temporales«, St. tex. II. 179—196. Užito zde hlavně spisů De civili domino, De ecclesia, De paupertate Christi, částečně kázání, De veritate sacre scripture a De officio regis. Celek jest sestaven velmi obratně a svědčí o znamenité pohotovosti slohové i o dokonalém ovládání Wyclifa, ač také svéráznost Husova se pěkně uplatňuje a analogické poměry přejímání umožňovaly. Z 15 stran bezpečně na Wyclifa dá se redukovati 8, tedy asi polovice. Míní-li však S e d l á k str. 185, že se bod XXIII (f 121) nehodí k thesi Husově, není to po mém soudu správné. Smějí-li páni odnímati statky kněžím nehříšným, tím spíše přece smějí hříšným!

pení. A nic nemůže dokazovati lépe vnitřní nutnosti obrany a hlubokého přesvědčení Husova, nežli to, že odhodlal se k obraně této, jež se dotkla i článků nejpovážlivějších a vlastně nejrevolučnějších, třebas i zde Hus jich hájil opravdu jen ve smyslu »dobrém«.

Třetí akt Husův, jistě ještě v prvé půli srpna provedený, věnován jest článkům několika, arci dosti těsně souvisícím,[1] a mohl by býti nazván Defensio articulorum Wyclif XVIII. XV et IV, ač obyčejně podle prvého z článků bývá zván. Je to předně čl. 18. Decimae sunt pure elemosyne. Hus četnými citáty z Písma i literatury theologické dokazuje správnost názoru, že desátky jsou jenom almužnami. Mnoho materiálu dodal i zde Wyclif, ač také zde Hus ho doplnil a rozmnožil,[2] aby na jeho základě mohl dospěti k závěru, že jak desátky, tak i jiný majetek kněžský jest almužnou, jež po ukojení nutných potřeb kněžových má připadati chudým, že kněží nejsou jejich majetníky, nýbrž toliko správci, a že tedy, zneužívajíce jich, jsou zloději, loupežníci a svatokrádci, již budou, nepokají-li se, spravedlivým soudem božím odsouzeni.[3]

Ale při vší ostrosti tohoto výrazu obrana jest nebyčejně mírná, a užívá-li slov Wyclifových, nehájí přece vlastně Wyclifa. Ohromný rozdíl jeví se hned v tom, že Hus dokazuje správnost toliko prvé polovice odsouzeného článku: Desátky jsou pouhé almužny, polovice druhé, v níž vlastně spočívá povážlivost jeho, vůbec se nedotýkaje. Mínění v ní vysloveného, že osadníci smějí desátky pro hříchy svých prelátů podle své libosti odníti, Hus netoliko nehájí, nýbrž ani jediným slůvkem nepronáší. Jest to okolnost dosahu nedozírného, ukazující, že Hus měl plné právo v Kostnici prohlásiti, že druhou část článku popírá,[4] poněvadž opravdu věty Wycli-

[1] Tištěn Op. I, 125'—134', jež nadpisují: In tercio actu anno eodem post Viti de decimis. Také rukopisně bývá tento název volen.

[2] Srovn. Sedlák, St. tex. II, 296 n.

[3] Op. I, 128.

[4] V odpovědech na články Wiclifovy, psaných v žaláři, jež nalezl a vydal Sedlák, Několik textů I (otisk Hlídky 1911) 61 (srovn. i Sedlák Hus 307* n.), jenž tuto okolnost přehlíží.

fovy v její povážlivosti nikdy nehájil, jako také nikde nelze najíti dokladu, že by ji v praxi byl doporučoval.[1]

Článek tento spíše zevně jen souvisí s ostatními třemi, vespolek vnitřně spiatými nerozlučně, jež Hus v témže aktu vykládal, na prvním místě: Nullus est dominus civilis, nullus est prelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

Vydavatelé Norimberští k článku připojili marginalii, zdá se, rukopisného původu, že autor, jak čtenář pozná, neníní tvrditi, nýbrž jen vysvětliti článek tento.[2] Ale i když jest to jen přídavek jejich, povahu obrany vystihuje úplně správně. Nemusím znovu opakovati, jak celé praktické úsilí našeho náboženského vývoje, nejvýznačnější to jeho známka, jak všecko jeho zdůrazňování shody života s předpisy Písma nutilo vývoj ke konsekvencím, jež touto větou vyslovil Wyclif. A přece nikde se nejeví lépe, nežli zde, že, jako celému předcházejícímu vývoji, ani Husovi nešlo o bludy, nýbrž o mravní stránku života, neboť přes to vše nepřijímá Hus ani této věty v celé její povážlivosti. To právě zde jeví se způsobem zvláště pozoruhodným.

Jestliže také v dřívějších obranách Wyclif byl hájen často svými vlastními slovy, jest to zde ještě nápadnější. Téměř polovice celé další obrany (a pokud jde o článek právě uvedený, téměř celá) vypsána jest z jediného spisu Wyclifova, De civili dominio.[3] Ačkoli také zde Hus svou předlohu kontroluje a tedy doplňuje, přece téměř vše, co k odůvodnění podává, jest tu z Wyclifa. A přece ani tu není to Wyclif, jenž zde vlastními slovy jest hájen, i když opisuje nejabsolutněji formulované výroky Wyclifovy, neopomine Hus nikdy zakončiti je dodatkem, že nikdo hříšný není pánem atd. *spravedlivě*, nýbrž jen podle jména,[4] takže zajisté v úplné

[1] Tvrdí-li Sedlák, St. tex. II, 301, že Hus »druhou část, že totiž věřící mají hříšným knězím desátky odmítati, lidu vštěpuje«, stačí říci, poněvadž dokladů neuvedl, že to není pravda.

[2] Op. I, 128: Huius articuli non tam assercionem, quam explicacionem infra ex patrum testimoniis cognoscet lector.

[3] Sedlák, Husův akt »Nullus est dominus«, St. texty II, 277 až 301, srov. však níže str. násl. pozn. 1.

[4] Na př. f 129 samostatný dodatek: non est dominus civilis, nisi equivoce et pretense, podobně f 129': ergo nullus est iuste dominus civilis . . . a j. častěji.

shodě se svým celým předcházejícím výkladem může Hus tuto část zakončiti formulováním závadného článku úplně nezávadně: Nikdo není *hodně a spravedlivě* světským pánem, pokud jest ve stavu smrtelného hříchu [1]

V druhé části tohoto článku, pokud jde o preláty, není již té závislosti na Wyclifovi. Hus snáší četné doklady, které zase ho opravňují k výroku: Nelze se diviti, jestliže v *dobrém smyslu* připouštíme, že nikdo ve smrtelném hříchu není biskupem, knězem, křesťanem.[2] A v tomto nezávadném smyslu, třeba znovu opíral se o Wyclifa, může Hus také připustiti i článek 4.: Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non conficit... tedy ovšem ne tak, že by výkony hříšného kněze byly neplatné, nýbrž jako Hus dříve i později vždy bez úchylky učil, že nepřisluhuje hodně.[3]

Také Jakoubek ze Stříbra, tuším, súčastnil se zápasu, podniknuv obranu článku 32. a 33 o bohatství kněžstva a donaci Konstantinově. Užil této příležitosti k zdůraznění své oblíbené myšlenky, arci již domácím vývojem probuzené, o evangelické chudobě duchovenstva, jíž po svém přesvědčení hájí s důrazem a zdarem a zvláště účinně.[4]

Po Husovi přihlásil se, opíraje se o snesení university, M. Bedřich Epinge, bakalář práva kanonického, k obraně čl. 11.: »Žádný prelát nemá nikoho exkomunikovati, neví-li dříve,

---

[1] Op. I f 131 (chybná paginace 134). Sedlák, St. texty II, 293, zatajiv předcházející částá omezení Husova, neprávem tvrdí, že toto omezení nesouhlasí s argumentací předcházející. Souhlasí úplně, poněvadž Hus argumenty Wyclifovy zpravidla ihned tímto omezením zeslabuje, a musí přece býti rozhodující, jak Hus sám těmto argumentům chce rozuměti. Pokus Sedlákův po této stránce ztroskotal úplně.

[2] Op. I, 133.

[3] Že zde Husovo stanovisko jest katolické, nemůže popříti ani Sedlák na uv. m. 294—296, jenž se aspoň utěšuje, že jsou citáty tendenčně vybrány, a že nejasnosti mohly buditi pochyby o pravověrnosti Husově. Uvidíme později, pokud jest to správné, ale zde přece nemůže běžeti o to, že to mohlo buditi pochybnosti, nýbrž o to, čemu Hus skutečně učil.

[4] Řeč Jakoubkovu mají rkpy Víd. 4933 f 159—172' a 4518 f 44—52', tento s nadpisem: Sequitur posicio Mgri Jacobelli de Misa, quam fecit pro articulo condemnato, videlicet: Ditare clerum est contra regulam Cristi Iesu. Iste est articulus tricesimus secundus. Nemohl jsem rkpů užiti, opírám se o to, co praví Sedlák, Hus 252, jenž klade projev do pol. srpna.

že jest exkomunikován bohem, a činí-li tak přece, jest sám exkomunikován.« Vycházeje z článku víry o obcování svatých, autor těžce nese, jak jest nyní [svět] rozerván nespravedlivými tresty, marnými bratrstvy, falešnými sliby, bláhovým ujišťováním, smyšlenými odpustky a lživým odpouštěním, kacířským a svatokupeckým skláněním . . . »Zdaliž se všickni neskládají k závazkům nepravosti, chtějíce ve všem opaku tohoto článku víry, a v pokrytectví mluvíce lež, tu k dosažení svého zisku, který pokládají za zbožnost, chtějí ty, kdo jim dávají, činiti účastny za dar, a jiné, kteří jim nedávají, neostýchají se, pokud mohou, od účastenství vylučiti, poněvadž jim a jejich druhům v závazku nepravosti ničeho nedávají a nedali, tu zase nespravedlivými nálezy o klatbě a jinými tresty škodí.«[1] Autor lituje, jak nyní ustydla láska, takže ten, kdo se odváží vyznávati zákon boží, takořka za kacíře jest považován a nespravedlivými tresty od Antikristů dnes panujících a zákon boží potlačujících — a o těch mluví autor častěji — jest sužován, potlačován a jeho světlo hašeno,[2] načež přechází k důkazu z kanonického práva, bible i otců církevních, že článek Wyclifův jest pravdivý, že klatba nespravedlivá neškodí, ač se jí arci nutno báti.[3]

---

[1] Rkp. univ. bibl. X F 8 f 99': Sed heu, heu, quantum hodie laceratus per iniquas censuras, per vanas fraternitates, per falsas promissiones, per fatuas assecuraciones, per fictas indulgencias et per mendosas remissiones, hereticas et symoniacas declinaciones nec non per iniquorum declinancium ipocritice ad obligaciones, quis corde recogitet existens in hoc seculo, ignoro. Nonne iam omnes declinant ad iniquitatis obligaciones, volentes per omnia contrarium huius articuli fidei, ut in ipocrisi loquentes mendacium, modo propter questum suum consequendum, quem putant esse pietatem, volunt illos, qui eis dant, facere participes propter datum, alios vero, quia non dant eis, secludere, quantum in eis est, non verentur a participio, ex quo eis vel sociis ipsorum secum in eadem obligacione iniquitatis, ad quam declinaverunt, consistencium, nichil dant vel dederunt, modo vero per iniustas excomunicacionum sentencias et alias censuras, propter quas pocius tamen participium in eis augetur . . .

[2] tamtéž f 100': ita quodamodo audens confiteri veritatem legis eiusdem, pro heretico habetur et per iniustas censuras ab antichristis nunc regnantibus et ipsam legem opprimentibus vexetur et opprimatur et lucerna eius extingwatur.

[3] Posice Epingova zachována v rkpech univ. X F 8 f 99'—104' a XIII F 21 f 118'—128' (rkp. V E 23 f 77—79' + 102'—103' jsou jen přeházené výpisky z ní, VIII G 34 f 46—50' úryvky z kázání Huso-

Na toto vystupení, které tak vážně a důstojně vyhovovalo jejímu vyzvání radničnímu, aby strana Husova jmenovala artikuly, jež mohou míti smysl dobrý, na toto neohrožené přiznání k odsouzenému kacíři fakulta theologická nesměla zůstati dlužna odpověď. Stanislav a Páleč jistě tuto povinnost pociťovali nejpalčivěji a nevyhnuli se jí. Ale již zde bylo hned zevními okolnostmi patrno, jak se někdejší přátelé daleko rozešli, jak se Páleč i Stanislav odcizili svému nedávnému přesvědčení. Kdežto obrany Husovy předneseny v disputační síni, na fóru, o které Hus vždy stál, aby již tím dal na jevo, co bezpočtukráte pronesl, že mu nebeží o kacíře, nýbrž o to, aby tímto podezřením nebyly utloukány snahy a myšlenky dobré,[1] kdežto tedy Hus zůstal na akademické půdě, oba někdejší přátelé uchýlili se se svými odpovědmi — do kostela, přednesli své námitky na kázání . . .

Začátek učinili Stanislav ze Znojma.[2] V den sv. Augustina,[3] v neděli, dne 28. srpna, zahájil v kostele Týnském slovy *Gaude Maria virgo, cunctas hereses sola interemisti* . . . slavnostní kázání ke kněžstvu na théma: Capite nobis vulpes parvulas. (Cant. 2, 15), a přirovnávaje k těmto liškám, poško-

---

vých, jež vydal nyní Sedlák, Hus 155*—159*, 160* -163*, 164* až 170*). dále ve Víd. 4519 f 119'—134, Gersd. 8° 7 f 54—68; Hus zmiňuje se o ní ve spise De eccl. c. 22 (Op. I, 249'): fecit posicionem solemnem«, a také v odpovědi na žaloby doktorů asi z r. 1412 (Flajšhans, VČAk XI, 596); podle toho asi během r. 1412 Epinge zemřel (srovn. Sedlák, Hus 252 pozn. 4). Rkpis IV C 2 f přičítá mu Questiones super III. Decret. (srovn. Truhlář, Catalogus I č. 654, str. 262), majetkem jeho byl asi kodex V B 17 (ib. č. 839, str. 241).

[1] Také zarytý protivník Husův, autor letáku »Eloquenti viro« (v. o něm níže), i v této době ještě nucen jest přiznati, že slyšel od mnohých, jak Hus na kázání často prohlašoval, že se od každého rád dá poučiti (viz v. d. Hardt III, 390). Že mu šlo o důkaz, toho předcházející i následující líčení poskytuje zajisté hojně dokladů.

[2] Že kázání byla namířena proti universitní obraně, praví výslovně Páleč Antihus 77, a potvrzuje to přípisek rkpu Víd. 4933 f 264': Isti duo sermones (předchází Pálčovo) sunt predicati ad clerum per duos doctores contra VII^m articulos Io[hannis] Wy[clif] condempnatos, quos Io. Huss in scolis publice defendit et dogmatisavit (srovn. Sedlák, příl. Hlídky 1911, 60).

[3] Praví výslovně: ad b. Augustinum, cuius hodie festum celebramus (cituji podle svých výpisků z rkpu Ol. II, 91, kde se kázání čte na f 153—154' a opět na f 164—173'; tiskem vydal Sedlák, příl. Hlídky 1911, str. 50), a potvrzuje Stanislav, Alma (AOG 75, 367).

zujícím vinice, všecky kacíře, kteří se nyní rozmáhají, obral si za předmět svého výkladu pět článků Wyclifových, především tři, jichž si všímala poslední obrana Husova.

Byl to předně — a jistě ne nadarmo právě na prvním místě — »blud ne tak kacířský jako nesmyslný, který se snaží nejen všecko obcování náboženství křesťanského, nýbrž i možnost všeho lidského života podvrátiti, který by měli zatratiti nejenom věrní křesťané, ale i nevěřící pohané«: Nikdo ve hříchu není pánem, biskupem, prelátem. Zkušený a učený theolog, jakým Stanislav bez odporu byl, obratně dovede upozorňovati na právní nejistotu, která by odtud vzniknouti mohla, při čemž mu arci nevadí, že se na pohany jeho základ dobře nehodí, a se svého stanoviska zdůrazňuje správně zvláště podvratný ráz článku, doveda své tvrzení hojnými autoritami podepříti, zapomínaje ovšem všude na omezení, jichž užil Hus, a jichž Stanislav nedovedl vyvrátiti, poněvadž revolučnost článku zmenšovala.

Druhý »bezbožný blud, jenž se snaží roztrhnouti jednotu katolického míru mezi mocí královskou a kněžskou, mezi mocí světskou a duchovní, a jenž má býti vypuzen klíči moci kněžské a mečem moci světské,« jest článek, že světští páni smějí odnímati špatným kněžím statky, a Stanislav vykládá široce a s unavující učeností známou fikci o majetku božím, nevšímaje si opět Husova ohrazení, jímž arci nesmiřitelné protivy názorů překlenouti se nedaly. V záplavě úmorného odbornictví jeden obrat upoutá, obratný pokus zmařiti ránu Husovu, vedenou s ohledem na změnu stanoviska k nedávnému interdiktu, prozrazující, jak i strana tato nynější shody s králem si vážila a ji hleděla zachovati. Nelze říci, ten a ten pán odnímá statky kněží hříšných, tedy provádí tento blud . . .; ale kdyby ten pán věřil a držel to falešné mínění proti katolické pravdě, je mluvil, hlásal a za článek víry měl, pak by ten blud prováděl.

Jiný článek bludný, že desátky jsou pouhé almužny a osadníci smějí je zastaviti, dává znovu příležitost rozvinouti učené výklady o povinnosti k desátku a dokazovati, že jest proti Písmu, dává-li se osadníkům právo je zadržeti, ač by zajisté bylo stačilo omeziti se na to, čeho hájil Hus, a čeho ani výklady Stanislavovy, jako dříve i zde v rozpory upadající, zviklati nedovedou. A ani stručné odbytí článků o desátcích

Konstantinově a o bohatství kněží proti pravidlu Kristovu, nemůže býti příliš šťastnějším, třeba učenost autorovu potvrzovalo znovu, a třeba zmínka o sv. Václavu, »o němž se pěje, že byl pokorný ve slávě, čistý v rozkoši, chudý v bohatství,« měla působiti na vlastenecký cit posluchačů.

Ale jistě ovšem stačila učenost řečníkova zdůraznití vyzvání po kázání učiněné: »Věřte, že žádný z těch 45 artikulů není katolický, nýbrž každý z nich buď jest kacířský, bludný, nebo pohoršlivý, pročež rozumně zakázáno je držeti a hlásati nyní i dříve častěji.«[1]

Hned, tuším, následující neděli[2] (dne 4. září) následoval příkladu svého učitele Štěpán z Pálče, obrav si théma z epištoly toho týdne: *Si spiritu vivimus (Gal. 5. 25)*. Řečnicky jistě obratnější, a také co do učenosti kázání Stanislavovu mnoho nezadávaje a srozumitelností nad ně vysoko vynikaje, projev Pálčův přece stojí nekonečně níže. Srovnáno se zarytostí vášně uzavřeného theologa, kázání Pálčovo sopí hněvem a bouří náruživostí proti všemu, co mu do nedávna bylo svaté ... Po cestě, jíž máme jíti, nekráčejí mnozí, kteří předstírají stav svatosti, dovolávajíce se zákona božího, ale proti zákonu napadají výroky pravdy. Ti jsou z mnohé příčiny podobni padělatelům. Především padělatelům listin, padělajíce výroky Písma špatnými a zkroucenými výklady, jichž nelze u sv. doktorů nalézti, poněvadž jsou to nové lži, a nechtějíce připouštěti mínění doktorů. Podobají se dále padělatelům pečetí, padělajíce pečeti svátostí církevních, utrhajíce ústní zpovědi, křtu podle obřadu církve, poslednímu pomazání a jiným svátostem, ba převracujíce téměř celý obřad. Připodobují se padělatelům klíčů, poněvadž klíče církve — moc prelátů — padělají, říkajíce, že oni ve stavu hříchu smrtelného nemohou

---

[1] Rkp. Ol. II, 91 f 169' (druhého opisu): Credatis, quod nullus illorum XLV articulorum est catholicus, sed quilibet eorum aut hereticus, aut erroneus, aut scandalosus, ideo racionabiliter sunt teneri et dogmatizari prohibiti nunc et ante pluries.

[2] Kázání ohlašuje se samo jako pokračování výkladu Stanislavova (také je vydal tiskem Sedlák, příl. Hlídky 1911, str. 74): obmissis quinque articulis, quos magister meus Stanislaus esse erroneos et scandalosos magistraliter et catholice declaravit, a Páleč praví, že volí théma in epistola dominice iam currentis, tedy 14 ned. po sv. Trojici, 4. září, jak určil Bartoš, ČČM 1914, str. 5, a po něm, nejmenuje ho, Sedlák, Hus 255.

svazovati a rozvazovati, neboť nikdo není prelátem atd., je-li ve smrtelném hříchu, je-li však v milosti, tu prý nesvazuje a nerozvazuje, ale toliko oznamuje a ukazuje, že jest kdo svázán či rozvázán, — a proti tomuto názoru autor zle se rozkacuje.[1]

Jiní jsou padělatelé skvostů, kteří padělají skvosty — svaté otce a jejich řehole, — tvrdíce o nich, že jsou zatraceni. Odmítají také jejich ustanovení a nařízení od církve přijatá a schválená, nazývajíce je nálezky, ano, za nic je nemajíce, jmenují je apokryfy, svádějícími od víry Kristovy, jak praví jeden z 45 článků odsouzených . . . A skrze takové, běda, pohnuto jest základy země, to jest církve zde na zemi, když se snaží vyvrátiti a úplně zničiti svátosti, moc klíčů, odpustky, ostatky svatých, nadání kostelní, zařízení řeholí, placení desátků a oběry, na nichž kdysi založeno náboženství křesťanské.[2]

Ačkoli prý tedy z oněch 45 artikulů dávno zakázaných a odsouzených, všecky jsou a každý z nich jest pohoršlivý, přece kazatel, odkazuje k řeči Stanislavově,[3] obrací se proti dvěma článkům o volném kázání, jichž v prvém aktu hájil Hus, a namáhá se v potu tváří dokázati jejich nesprávnost, ovšem beze zdaru.

Tímto způsobem arci dohodnutí o pokoji, jež Stanislav označuje za účel své řeči,[4] se neposloužilo. Také jiní protivníci, tuším, ujali se slova,[5] kyselostí přibývalo. Stanislav ze Znojma již brzy po té stěžoval si, že prý Hus jeho kázání v den sv. Augustina konané označil jako lživé, bludné a jež by měl odvolati,[6] Hus v Betlemě byl nucen právě v den kázání Pálčova obrátiti se proti výrokům dvou kazatelů, z nichž jeden pobloudil, tvrdě, že Bůh nikoho neexkomunikuje, nekřtí a nepronáší klatby, a pobloudil dále tvrzením, že o věcech víry

[1] Páleč, Sermo (vyd. Sedlák), příloha Hlídky 1911, str. 65 n.
[2] tamtéž str. 69 n.
[3] tamtéž str. 74.
[4] Stanislav praví (příl. Hlídky 1911, str. 50), že káže mimo jiné »pro unitate fidei et pacis katholice«!
[5] Viz str. násl. pozn. 1.
[6] Stěžuje si tak Stanislav ve spise Alma (AOG 75, str. 367, zvl. ot. 61): qui publice sentenciavit mendacem, erroneam et revocandam predicacionem ad clerum contra quinque articulos erroneos factam in ecclesia b. Marie virginis ante Letam curiam in die b. Augustini.

nemá se disputovati, druhý pak bludně kázal, že by bylo proti spravedlnosti boží, aby papež dával odpustky zadarmo.[1] O týden pak později, dotknuv se sporu o artikul: Nullus est dominus, neopominul posluchačům vysvětliti jeho správný smysl.[2] A proti štvavému kázání Pálčovu nedávný člen pokrokové obce, M. Mikuláš z Drážďan, člen německé bursy a školy v domě národa českého u černé růže na Příkopě,[3] postavil se útočným a prudkým traktátem *De quadruplici missione*, kde, mocha se opírati o výbornou přednášku Husovu, Pálčem v kázání potíranou, stanovisko pokroku hájil skvěle.[4]

Páleč a Stanislav na akademickou obranu strany Husovy odpovídají kázáním v kostele před shromážděným kněžstvem, a řeči své odevzdávají po přednesení arcibiskupovi...[5] Již tato nepatrná zevní okolnost prozrazuje zřetelně, jak nyní celý myšlenkový svět odděluje bývalé přátele. Proti vědecké pozici, o níž lze se rozhovořiti, proti níž jest možno, i když snad

---

[1] Mus XII F 1 f 81': erravit ille, qui predicavit, quod deus nullum excomunicat, nec baptisat . . . Item erravit ille predicando, quod de fide non est disputandum . . . Erravit eciam alius predicans, quod contra iusticiam dei foret, quod papa gratis indulgencias daret . . . Kázání jest připsáno 14. neděli po sv. Trojici (4. září), a již z toho, jakož i z toho, že míst takových v nich není, patrno, že nemíní se řeči Pálčova a Stanislavova, nýbrž kázání jiná.

[2] tamtéž f 83: Isto anno currit contencio super isto articulo: Nullus est dominus civilis, nullus est prelatus . . . Et iste articulus habet sensum verum. Nam dicit salvator Luce 12, loquens de divite, cuius ager fructus uberos attulit, dicit(!): sic est omnis, qui non est in deum dives. Patet articulus.

[3] O Mikulášovi a Petrovi z Drážďan vedle toho, co vyšetřil Tomek III², 626 pozn. 38, zvláště Meltzer, Die Kreutzschule zu Dresden (1886), Ein Traktat Peters von Dresden, a Dresdens Bedeutung in der Gesch., obé v Dresd. Geschichtsblätter 1907, a nyní zvláště Sedlák, Mikuláš z Drážďan (otisk z Hlídky 1914), dále Math. Uhlirz, Nicolaus von Dresden, ZVGMährens 1915, a nejnověji H. Boehmer, M. Peter von Dresden, NASächG. XXXVI, 212 n. Není tu ještě řečeno poslední slovo, ani práce Sedlákova, ač ze všech nejcennější, neuspokojuje ve všem.

[4] Traktát tiskem vydal Sedlák, Vlivy valdské, St. texty I, 75 n. (text str. 95—117), jenž se také (str. 82 n.) pokusil dokázati, že ho užil Hus v obraně Wyclifa (v. svrchu); proti tomu Bartoš, ČČM 1914, str. 5 n. ukázal přesvědčivě, že jest traktát namířen proti Pálčovu kázání ze 4. září, a tedy stojí pod vlivem Husovým, ne naopak.

[5] Praví to Páleč, Antihus str. 77.

v tu chvíli z příčin zevnějších ne bez nebezpečenství ukřičení, přece jistě aspoň v theorii úplně volně pronášeti námitky, staví se pod ochranu nedotknutelné svatyně kostelní neomylnické prohlášení, které lze jen vyslechnouti, a jehož nutno poslechnouti. Páleč a Stanislav, chtějme věřiti, že opravdu zaleknuvše se konsekvencí, k nimž vede, zříkají se své minulosti, ztotožňují se úplně s nynější církví, vstupují zcela do jejích služeb, podrobují se úplně její autoritě, ale také jejím názorům. Sice i v těchto kázáních najdeme nesmělé a stydlivé reminiscence reformní[1] — jak jinak znívaly jejich názory staršíl — ale i když upřímně míněny, nedovedou zakrýti, že na nich již nezáleží, že by stačilo jediné přání, jediné nařízení vyšší autority, aby zmizely také, že dražší než reforma stává se církev třeba bez reformy, tak jak jest, protože jest to církev.

Ani Hus nechce se státi kacířem, ani on nechce se od církve odděliti, ale není to církev, které jest zákonem božím, co chce sama. Denní zkušenost učí, že pravá církev jest jiná, nežli roztrojená a vlastně rozčtveřená církev nynější,[2] ale nemíní-li Hus přes to zříkati se její části bojující, musí býti jiná, musí odmítnouti, čím se zákonu Kristovu zpronevěřila, musí se změniti a opraviti, nad církví stojí reforma. Jemu jde o to, aby ukázal, že odsouzené články lze chápati ve smyslu dobrém, a tvrdá odpověď zní, že to, co se prohlásí za kacířské, nemůže míti smyslu jiného, než jenom kacířský! Opravdu celý svět leží mezi obojím nazíráním, a vrcholu Husova mravního vývoje, jenž tkví v jeho odhodlání vytrvati na cestě, již měl za cestu pravdy, nemohlo se dostati účinnějšího pozadí, nežli jeho rozchodem s bývalými přáteli . . .

Články Wyclifovy, zejména ty, jejichž obranu Hus sám podstoupil, ač ovšem s běžným názorem v lecčems se rozcházely, nedotýkaly se celkem přímo stránky dogmatické. Hus i jeho přátelé střežili se především článků, které již mohly platiti za kacířské, o nichž již závazně bylo rozhodnuto, a zejména v podání Husově mohl shledávati závady jenom ten,

[1] Na př. závěr kázání Stanislavova (str. 60), nebo u Pálče str. 64, 70—71; srovn. s tím na př. jen kázání Stanislavovo Vos testimonium perhibebitis!

[2] Již často před tím, ale zvláště v nejbližší době vyskytují se narážky na tři obedience a část neutrální; v. níže.

kdo již předem se stanoviska neomylnicky autoritářského musil v nich viděti smysl jen závadný. Arci Husovi běželo o to, ukázati jejich smysl správný, aby tím zabránil odsouzení Wyclifa za kacíře, neboť dobře viděl, že i nyní jde o to, záminkou kacířství zbavovati se nepohodlného směru opravného, poněvadž při celém předcházejícím našem vývoji náboženském nebylo nesnadno vrhnouti na jeho opravné snahy podezření z kacířství, třebas mnoho z jeho úsilí bylo původu staršího. Ale na druhé straně nebylo lze zapírati, že nelze každému rozeznati smysl nezávadný od závadného — Hus arci neopominul v té věci svých posluchačů náležitě poučovati, — a že tedy zdáním nezávadnosti snadno se mohl krýti blud.

Stanovisko Pálčovo a Stanislavovo ovšem blížilo se církevnickému autoritářství, a nelze zapříti, ať již motivy jejich rozhodnutí byly jakékoli, že bylo důsledné a nutné, jakmile k němu dospěli, odříci se Wyclifa úplně.

V tomto odhodlání odmítají tedy Wyclifa úplně, ale z jejich úst také, zejména z Pálčových, slyšíme i tvrzení, že podávání výkladu nezávadného má účelem umožniti přijímání Wyclifa celého . . .[1]

Zde zajisté působilo značnou měrou i to, že oba, zvláště Páleč, sami tak dlouho náleželi straně Husově, a směru jejího vývoje nemohli si zatajiti.

Sice i nyní Páleč těžko by byl dokazoval oprávněnost všech těch výtek, jimiž ve svém kázání ze dne 4. září stranu protivnou zasypal, a není také pochyby, že zjevy, podobné výtky umožňující, nevyvinuly se ve straně teprve po odpadnutí Pálčově, aniž máme doklady, že by mu dříve byly vadily, takže opačné ujišťování Pálčovo častým opakováním na pravdivosti nezískává. Ale právě proto, že takořka před okamžikem sám byl horlivým příslušníkem strany, poznal, že zásady, na nichž stála, byť i ne se zákonem Kristovým, přece

[1] Nesčetné příklady toho druhu podává jeho Antihus i traktát De ecclesia, jež sice pocházejí z doby pozdější, ale jistě již vyjadřují také jeho stanovisko nynější správně, jak ostatně dokazuje již jeho kázání ze 4. září i pozdější říjnové, o němž níže. Ale pak jest tím patrnější, že tvrzení Pálčovo, často opakované, že pro bludy jeho strany, když je poznal, rozešel se s Husem, není pravdivé. Věděl o nich jistě již dávno!

s duchem tehdejší církve jsou nesrovnatelné, a mohl nyní, jakmile s tímto duchem se ztotožnil, tím účinněji těchto svých zkušeností užíti.

Na druhé straně však právě tato okolnost nemohla než také u Husa stupňovati jistý zjev, který nebyl bez nebezpečenství, jak o tom již dříve byla řeč, a jak se nyní dostavovalo měrou zvýšenou. Právě nynější boj a právě důsledné kacéřování Wyclifa se strany protivníků nutilo k průkazu zvrácenosti tohoto počínání zdůrazňovati nezávadnost »správného smyslu«, a tedy hájiti Wyclifa, zrovna jako strannické pokusy učiniti z Wyclifa vůbec kacíře a snaha čeliti jeho vývodům a zachrániti poklesající vážnost kněžstva přepjatým přeceňováním jeho vyvýšenosti vynucovaly se strany Husovy zvýšené a tudíž také jednostranné poukazování na služební toliko význam úřadu kněžského, a tedy spíše prostředkování než vlastní udílení na př. svátostních milostí, což sice nebylo ani kacířské, ani nesprávné, ale v oné vynucené jednostrannosti mohlo zaváděti.[1]

Rozpory se tím vším arci přiostřovaly a hádky rostly; strana stranu nepřestávala stihati posměšky a přezdívkami, nadávka »Wyclifista« oplácena straně protivné nadávkou Machometista. Hus sám viděl to nerad, zejména tyto nadávky a kacéřování protivníků těžce nesl,[2] jako sám v Betlemě především hleděl působiti náležitým poučením. Ale nebylo v jeho moci zadržeti rozpoutané vášně, naopak, boj rozšiřoval se stále více.

Bylo-li již dříve nutno upozorniti také venkov na nebezpečný systém odpustkového obchodu,[3] věnována tomu nyní pozornost zvýšenější, a sám Jeronym neváhal zde účinně zasáhnouti, vypraviv se osobně na venkov a hlásaje, kde se událo, že odpustky ty nic nejsou, a že papež nemá ani moci takové odpustky udíleti. Tak v srpnu t. r. za pobytu v Jindřichově Hradci, zvěděv o přítomnosti Jana z Vyského Mýta

---

[1] Dobře na to se svého stanoviska ukazuje Páleč, Antihus 200 n. Srovnej o tom již svrchu na str. 49 n. Také Sedlák, Hus 216 všimnul si toho, ale jemu jeho stanovisko nedovoluje věci pochopiti.

[2] Hus, Contra Palecz (Op. I, 262'): doleo, cum aliquis de parte nostra aliquem hereticat vel appelat Machometistam, vel aliter infamat aut impugnat caritatis regula pretermissa.

[3] Srovn. svrchu str. 102 n.

a Beneše, oltářníka od sv. Michala v Opatovicích — a myslím, že v nich smíme poznávati dva z těch kněží, jimž Tiem tamní obvod pronajal, a kteří se právě chystali odpustky Jana XXIII. ve farním kostele vyhlašovati, — Jeronym v čele prý ozbrojeného zástupu proniknul za nimi na faru, obořil se na ně slovy: »Jděte pryč, vy lháři, se svými lžemi. Vždyť papež, váš pán, jest lživý kacíř a lichvář, a nemá moci udíleti odpustky.« A když přestrašení prodavači utekli do kostela, vypudil je odtud a přinutil i s farářem k útěku z města.[1]

Ale není nemožno, že docházelo i k zjevům povážlivějším, anebo aspoň, že v nynějším rozvášnění staré a ode dávna v odpor stupňované odcizení mezi duchovenstvem a lidem čerpalo odtud odvahu k projevům násilnějším. Nemáme sice dokladů přímých o nějaké souvislosti, ale nemůžeme ani dokázati, že jí nebylo, když o něco později, dne 2. října 1412 konšelé i obec města Klatov dali okázale a za zvuku zvonů i vyvolávání biřiců jako při popravách zločinců utopiti kněze Jana Malíka, který ještě ráno toho dne — byla neděle — u Dominikánů tamních sloužil mši. Nevíme ovšem ani, pokud snad kněz sám nějakým hrubým proviněním nepodnítil této samozvané justice, ale jistě, i kdyby opravdu nějak se byl provinil, také nynější rozbouření urychlilo její provedení a vedlo k podobným zjevům snad i jinde, jak se o tom ještě později stane zmínka.[2]

Ani v Praze nechybělo ovšem podnětů ke vzrušení. V této době, tuším, Jakoubek ze Stříbra měl řadu kázání spojených jediným thématem v celý pochmurně naladěný cyklus *De Antichristo*, jimiž rozčilení doby vyzařuje, dále

[1] O výjevu v Jindřichově Hradci žalobní artikuly Kostnické (v. d. Hardt IV, 671); zde se sice praví, že chtěli vyhlašovati certas indulgencias per olim d. Johannem papam XXIII. in dicta ecclesia concessas, ale z celé souvislosti jest patrno, že běželo o hlásání odpustků za kříž. V těchto i ostatních žalobách (srovn. tamtéž IV, 672, 783) mluví se také o Jeronymově odporu proti odpustkům na rozličných místech. Snad sem náleží i srážka s kazatelem Benesem z Mladé Boleslavě, o níž svrchu str. 104 (v. d. Hardt, IV, 641); postižený zve se Benessius de Juveni Boleslavia, ale možno, že se to strhlo v Boleslavi samé, kde klášter dominikánský byl.

[2] O případě Klatovském (i jiných podobných ze Žatce v neznámé době) podávají doklad listiny Jana XXIII., jež uveřejnil Krofta, Zur Geschichte der husit. Bewegung MIÖG XXIII. 598 n.; srovn. o tom ještě v kapitole následující.

bylo vzněcováno.[1] Slovy biblickými, jak se tomu naučil od Matěje z Janova, kterého i zde často vypisuje,[2] Jakoubek i zde nazývá papeže Antikristem, ostrými slovy odsuzuje řádění mnichů, horlí proti podvodným odpustkům a jiným vynálezkům lidským, jimiž pravá církev jest zaváděna, jak toho právě nynější poměry v Praze poskytují hojně dokladů. Antikrist svádí, nabízeje lidu pokrytecké odpustky, o nichž tvrdí, že vyplynuly z nadbytečné štědrosti, zavřené v jeho prsou a vždy trvající bez vyčerpání ... Nynější preláti snaží se na slovech Pavlových založiti »svá smyšlená a prodejná odpouštění hříchů od trestu a viny a odpustky na nekonečných zásluhách svatých v nebi a zvláště Krista, nad nimiž, jak tvrdí, Bůh ustanovil papeže k rozdílení po libosti: totiž, aby byl jako Bůh na zemi, jehož nikdo nesmí kárati, když má všecky zákony ve schráně svých prsou, a jsa náměstkem Kristovým na zemi, má všeobecnou plnou moc rozdíleti tento poklad lidem, jak se mu líbí, buď více, či méně ... Ale kdo chce, může poznati, že tyto jejich výmysly zde nemají základu ... A lépe tedy i jistěji bylo by papeži a biskupům odpouštěti vlastní křivdy a modliti se za pronásledovatele, než odpouštěti hříchy proti Bohu, kterých nemohou odpustiti ani zadržeti, leč toliko Bůh ... A věru uvážíme-li všecka bez-

---

[1] Jsou to Sermones XXVIII de Antichristo, vydané v Op. II, 54—82'. Nesprávnosti, které o nich shrnul Flajšhans, Lit. čin. 157, vyvrátil Novotný, LFil. 1900, str. 502—504, poukázav na to, že kázání, jistě psaná před r. 1415, mohou pocházeti z r. 1412 a mohla by míti autorem Husa (mýlil se toliko domněnkou, že spis De anatomia Antichristi, s nimi shodný, jest dílem Matěje z Janova; ale závislost kázání na díle Matějově tím dotčena není, v. poznámku násl.), ač určitěji se nerozhodl. Nověji Jar. Prokeš ve své studii v ČČM 1919, zvl. str. 248 n. přišel k výsledku, že jsou to kázání Jakoubkova, jistě r. 1412 konaná, (myslí na červen—červenec 1412, ač zde důkaz není průkazný). Kázání patrně bylo více (již v prvním, Op. II, f 54, jest odkaz na předchozí kázání, »in precedenti sermone«, jehož tu není); snad jest to jen výběr většího počtu kázání. Co proti jeho výsledkům namítá Bartoš, ČČM 1920 str. 52 n., nedovede jich v ničem oslabiti.

[2] Srovn. na př. Op. II, 57: Et videmus, quod papa, qui deberet — sunt dissoluti = Janov (ed. Kybal II, 224, 226), Op. II, 80' až 81: Et illa maxime crescere cepit, quando papa contraxit — per consequens non ab eo ordinatos impediri = Janov (ed. Kybal) IV, 133—134 a j. v. Úplné srovnání provedl Prokeš, ČČM 1919 str. 159 n., 238 n.

právi, jež preláti páší svým poddaným, tito poddaní spíše by jim mohli odpouštěti, než naopak.«[1]

Apokalyptické přízraky ukazují řečníku, že »Antikrist, vystoupna na vrchol důstojnosti, prováděti bude pronásledování proti vyvoleným hlubckými, temnými a skrytými bludy a drzými vtipy, aby nemohly býti snadno ode všech rozeznány, ale aby se zdálo svatým a spravedlivým, co on drží a učí. A tak podivuhodně budou vykrucovati smysl Písma po své hlavě, pravé svědky Kristovy uvádějíce v ohavnost a podezření, jako by oni byli protivní Písmu a tedy bludní, až i v mínění samých svých přátel boží svědkové budou se zdáti přemoženi, a pomluvami jejich někteří z věrných budou tělesně zabiti, jiní zmateni a zlehčeni . . . a v očích slepců budou povržení hodni jako páchnoucí mrtvoly nebo vyvržení skrze klatbu. A nedovolí jich ani pohřbíti pro viny jim přidávané, jako nedovolují, ustavičně je proklínajíce, za mnoho let pohřbíti Wyclifa i jiné.«

A zde právě současná chvíle stupňuje to rozčilení kazatelovo, když vzpomíná proroctví o tělech nepohřbených, povalujících se po ulicích. »Ó kolik nyní těl svatých . . . totiž Wyclifovců, jako by zabitých, leží v ulicích veliké obce Pražské a nesmějí býti pochována, nýbrž den se dne označují se kacеřováním za hodná zabití, protože jejich smyšlenému hlásání odpustků, očistce, vzývání svatých a sedmi svátostí v jejich smyslu mimo Písmo, ohlašování postů, svátků nepřisvědčují. Ale běda, to se nepoznává a neuvažuje od lidí, kteří jim věří, a k nim lnou, jejich odsuzování snadno přisvědčujíce. A když se zdá, že někteří jimi byli přemoženi, kteří je dříve soužili a jejich bludu odporovali, radují se, myslíce, že konečně zvítězili« . . .[2]

Zachmuřený a hrůzný ráz těchto ponurých narážek a obrazů, sám zjitřenou dobou vzbuzen, jistě udržoval a stupňoval její rozčilení, zároveň však toto oživení vzrušené Milíčovské mystiky Matěje z Janova, čerpajíc podnět rovněž ze sterých námětů přítomnosti, dodávalo také nového života staré a nikdy neusnuvší, protože vlastní hybnou sílu celého

[1] Op. II, 67—68, 75—76; útok na mnichy s ohlasy na Matěje z Janova ib. 79—79'.
[2] Op. II, 77.

našeho náboženského hnutí tvořící a jeho praktickým úsilím stále osvěžované myšlence — odporu proti zezevnějštění a zpovrchnění života duchovního, proti zpovrchnělému formalismu církevnické zbožnosti.

Prudké útoky Jakoubkovy na mnišské řády, na rozličné obřady, na očistec, na svátosti jsou sice provázeny vysvětlením, že se obracejí proti běžnému, Písmem nedoloženému pojímání nynějšímu, ale nemůže asi býti pochybnosti, že stížnosti doktorů na Žebráce i jinde pronášené nebyly neoprávněny, že také zde vývoj pokročil již dále. Neplyne z toho ještě, že nově se ohlašující názory byly již přímo kacířské, z části aspoň. vycházejíce z Matěje z Janova, byly vlastnímu duchu Písma i bližší, ale rozcházely se arci s povrchní, na scestí zavedenou zbožností tehdejší, jež tomu, kdo se ztotožnil s církví, tak, jak byla, byla nedotknutelná.

Obecnému zjitření myslí neodolal ani Hus. I jemu zajisté doba přítomná zdála se dobou působení Antikristova, a jako ani jemu, jenž těsně souvisel se starším vývojem domácím, Matěj z Janova nezůstal neznám, tak také v jeho projevech nacházíme nyní častější zmínky o Antikristovi a jeho úkladech. Ale při tom všem ani v pohnutém okolí nepřestává býti mužem kritické rozvahy, znajícím svůj cíl a nechtějícím od něho se uchýliti, nebo i jen ho poškoditi. Ještě méně nežli v projevech Jakoubkových najdeme u něho známky nějaké, jimž by mohl býti podkládán smysl kacířský anebo jenom závadný, třebas ani Hus nemohl souhlasiti s běžným, zpovrchnělým pojímáním.[1]

A kde tedy nestačily důvody, saženo k pomluvě. Na Moravě v tuto asi dobu zuřivý Štěpán z Dolan chystal se vrhnouti do veřejnosti vedle několika oprávněných žalob spoustu výtek tohoto druhu. Nepohrdl ani dávno odbytou výčitkou, že Hus o Řehořovi Velikém užil označení »prlenec« (ve smyslu

[1] Právem mohl tedy Hus v nedokončené obraně (v. o ní níže), mluvě o těchto výtkách, o sobě napsati: quamvis istum sensum numquam memoror me dogmatisasse in communi audiencia hominum, nec de aliis veris zelatoribus veritatis hoc umquam scio esse predicatum (VČAK XI, 595). Štěpán z Dolan (Pez IV, 400) viní sice Husa, že sváděl lid k odmítání zpovědi, ale sám musí přiznati, že to, co Hus řekl, nebylo nesprávné, ač mohlo vésti k nedorozumění.

veršotepec), dávaje jí arci význam horší,[1] ale neštítil se zneužíti Husova oprávněného a v zájmu mravnosti i zbožnosti, a tedy vůbec opravdového křesťanství přímo nevyhnutelného vystupování proti zvrhlým a podvodným výstřelkům systému tehdejšího.

Vytýkaje Husovi jeho »svatořečení« popravených mladíků, neostýchá se ani připomínati, že Hus upozorňoval na to, jak mniši i kněží ukazují kolik hlav a mnoho ramen jednoho a téhož světce,[2] ano připojuje i domnělou urážku sv. Václava, že malým mučenictvím se proslavil, snad na základě Husova správného poučování o úctě svatých vzniklou,[3] aby mu mohl

---

[1] Štěpán z Dolan, Antihus (Pez, Thes. IV, 369): Gregorium, quem tu, ludens respectu tui Wikleff, ausus es prlenczenem, id est rhytmarium appellare ad cuiusdam histrionis exemplar. Žaloba se vyskytuje v prvních žalobách Protivových z r. 1409 a 1410 (Palacký, Docum. 165, 174), a nikdy potom, byla jistě příliš malicherná, ale lidem rázu Štěpána z Dolan hodila se přec. Traktát Štěpánův psán jest patrně r. 1412 (str. 382: post . . . milium quadringentorum et duodecim annorum spacium), ale až po Husově odchodu z Prahy, tedy nepochybně koncem roku; ale jistě takové stížnosti ozývaly se dříve

[2] Pez IV, 381: (předchází zmínka o sv. Václavu, v. pozn. násl.): et hic cum aliis sanctis, quos sacerdotes et monachi predicant, habent unius sancti multa capita, multa brachia et diversa ossa, que utique non sanctorum, sed vilium cadaverum ossa esse pocius reputantur. Doložen výrok takový ze spisů Husových mně známých není, ale že podvody takové dály se hojně, jest známo obecně.

[3] tamtéž: dicens, quod s. Wenceslaus modico martyrio, id est fratricidio, regnum promeruit martyrii (následuje, co uvedeno v pozn. předch.). Ani toho výroku nelze doložiti, ale smyšlen patrně podle střízlivého poučování Husova o podstatě úcty svatých, jak se proti podobnému znešvařování Hus již dávno musil ohražovati (srov. svrchu díl I, str. 210). V t. zv. Betlem. kázáních nacházíme výroky, arci pravověrné, z nichž mohl býti utrhačně zosnován. Tak na př. hned pokud jde o sv. Václava (jiné doklady v pozn. násl.), Hus snaží se (ač ovšem sám k jeho úctě rád se hlásí, na př. III B 20 f 276' b: in die sancti martiris n o s t r i et patroni), upozorniti na zachování rozumné míry. Tak praví dne 15. srpna (1411? ib. 248 a—b): Et ergo ubi nunc dicunt Boemi: Nos habemus s. Vencesslaum interpellatorem nostrum, et alii alium sanctum, qui regent pro nobis plus quam pro aliis regnicolis, errant, quia sancti, cum sint uniti in toto divine voluntati, eciam inter se in voluntate sunt uniti. Podobně jindy (f 279 a—b): homines gloriantur de aliorum bonitate et sanctitate, volentes per hoc salvari, ipsos tamen minime imitantur, sicud Boemi gloriantur de sanctitate s. Wenceslai et religiosi de sanctitate s. Augustini . . . nebo podobně (f 271' b): Contra quod faciunt stulti, qui de maioritate

v tvář vrhnouti i výtku, že všecky ostatky zlehčuje[1] . . . A lze-li to pochopiti u protivníka vášnivého až do nepříčetnosti, jest jistě neméně karakteristické, že tyto výtky brzo po té opisuje, projev Štěpánův do svého traktátu De ecclesia přejímaje a rozváděje, i Páleč, ač mu jisté jejich cena nemohla býti neznáma![2]

Hus ovšem proti výtkám tohc druhu snadno mohl se obhájiti a neopomenul tak učiniti. Hned v den sv. Václava (28. září) 1412, tedy patrně jakmile o tom zvěděl, vzpomenuv v úvodě svého kázání mučenictví Václavova, které mu ihned otevřelo vstup do království božího, upozornil: »A tím arci

---

sanctorum contendunt stulte, dicentes: iste vel iste est maior . . . Hlavně však jde mu o to, aby zabránil pověrčivému a vykořisťovacímu povídání o zvláštních přímluvách svatých za ty, kdo se k nim modlí. Proti tomu vystupuje co chvíli. Tak v den sv. Kateřiny 1410 (ib. f 18' b): De illo autem, quod dicitur, quod ipsa oravit pro omnibus suam memoriam peragentibus, non video, quomodo ipsa sic temerarie egisset, quod de se ad tantum confisa fuisset, a týž den (f 20 a): Huic scripture ewangelii contrariantur, qui inordinate ad servicia sanctorum homines perverse volunt allicere, dicentes, quia ille sanctus vel sancta in agone oravit sue passionis agentibus memoriam pro omnibus. V den sv. Štěpána (ib. 51' b): Ubi sunt krkaczy a penyez nahanyeczy, qui dicunt, quod hec sancta, quamcumque dicendo, rogavit pro sui memoriam agentibus, et non rogavit pro se (srov. níže f 53' a: non rogat pro sui memoriam agentibus temere); f 138 a. Christus mendaces predicatores confundit, qui, volentes denarios extorquere in simplicibus, dicunt eis: Ecce iste sanctus rogavit vel sancta rogavit deum, ut memoriam passionis sue recollerent; ib 172 a: mulieres delicate . diversas adinvenciones dicunt, quod ista sancta obtinuit sibi, quod quecumque ei serviet, non pariet cum dolore; f 225' b (o sv. Markétě): Et ergo mirabilia, que scribuntur de ipsa, quia rogavit, ut qui eius memoriam ageret, non sibi hoc vel hec contingat et sic de aliis mendaciis, non credamus illis mendosis seduccionibus, quibus alliciuntur fatui et oblaciones venantur. Z výroků takových, ač zajisté zcela správných, nepřítel nebo poškozený snadno mohl vyvoditi zlehčování úcty. O řádné úctě a vlivu svatých srov. tamtéž f 38'a, 49'a, 177a. Ale ovšem také napomínání k opatrnosti pro podvody mohlo se mnohým státi pramenem pomluv; srovn. na př. f 140' b: Et ergo multociens error contingit circa sepulchrum, quod creditur de novo aliquis sanctus mirificasse de sepulchro, ubi alius forte ante annos centum mortuus mirificat, quod ascribitur dampnato forte isti. V nejbližší době stejné výtky musí snášeti, zase bezdůvodně, i Jakoubek, srvn. v. d. Hardt III, 492—494.

[1] Pez IV, 383; zde se také čte: idem sencias de cruce, clavis, spinea corona et reliquis victorialibus domini Iesu Christi armis.

[2] Na př. Sedlák, Hus 258* a na m. j. místech.

ustoupí a jest zatlačena lest těch, kdo říkají, že já mluvím o sv. Václavu, jako by nebyl svatým.«[1] A uvědomiv si patrně pramen těchto lží i jejich důvod, i nyní obrací se znovu proti klamům odpustkovým, rozváděje zejména příklad, kterého již v disputaci odpustkové s úspěchem byl užil: kdyby nějaký veliký mistr žil špatně po 60 let a nějaký prostý člověk žil dobře po 40 let, a papež dal onomu mistru odpustky od viny a trestu, laikovi však nic, a nyní oba zemřeli. Tu by mistr podle bully papežovy ihned přišel do nebe, ne však laik, poněvadž má všední hříchy. Byl by to spravedlivý soud pána Boha? Zajisté nikoli . . . Ale když tu odpustky papežovy takového ode všech útrap vysvobozují, vizme, jak se shodují s Kristem, když přece všickni svatí doktorové míní, že sama lítost nestačí k odpuštění všech hříchů, nýbrž třeba také dobrých skutků.[2]

A dává-li mu samo théma svým: »Vezmi kříž svůj« příležitost ke vtipné narážce: »Zdaž míní kříž červený nebo rčený? Jistě ne, neboť takové křižáky může i ďábel odnésti«,[3] neopomíjí také jindy nezpůsoby odpustkové odsouditi. O den

---

[1] III B 20 f 276 b: Ex illo cessat et cessatur mendacium dicencium me sanctum Wenceslaum dicere non esse sanctum.

[2] III B 20 f 276'a—b: Pono igitur in casu, quod unus sit magnus magister et vivat male usque ad annos LX^a, et ex adverso pono, quod simplex homo vivat bene et sancte usque ad annos quadraginta. Pono ulterius, quod papa dedit remissionem a pena et culpa magistro, et laico simplici nichil, et moriantur ambo simul. Tunc magister iuxta bullam pape statim ibit ad celum et laicus non, quia venialia habet peccata. Utrum ergo iustum esset iudicium illud domini dei? Certe non . . . Sed quia hic pape indulgencie talem ab omnibus plagis eripiunt, ergo videamus, quomodo concordant cum Christo, cum tamen omnes doctores sancti senciunt, quod non sufficit contricio sola ad remissionem omnium peccatorum, sed oportet, quod eciam homo digne operetur. Předcházející kázání jest z 1412, a že také toto kázání — konané v den sv. Václava — tam náleží, prozrazuje vedle obrany proti útokům teprve nověji činěným zejména otevřená narážka na křížové odpustky (v str. násl. pozn. 1). Příkladu toho užil Hus před tím již v univ. disputaci (Op. I, 183'; srovn. svrchu str. 95 pozn. 3). V rkpe Betl. jest za kázáním epištolním, jež za tímto následuje, nové kázání svatováclavské na totéž evangelium, což samo svědčí, že sem vloženo i jiné; toto kázání se k r. 1411 dobře hodí. O jiném kazaní z téhož dne (psaném, či také mluveném v jiném kostele?) srov. ještě níže str. 171 pozn. 4.

[3] Tamtéž f 276' a: Numquid intelligit crucem rubeam vel nigram? Certe non, cum tales cruciatos eciam dyabolus tollere potest.

dříve dotýká se zásadní otázky při výkladu slov Markových (13, 7): ‚Až uslyšíte o boji', »o němž i nyní slyšeti, když oni falešní Kristové přicházejí s listy o válce a křížové výpravě na lovení peněz — ‚a pověst o válkách', neboť nyní někteří s Kristem svorní praví, že není dovoleno papeži bojovati, ale ani válčiti, ježto jest to proti zákonu Kristovu . . ., kdežto jiní, lživí Kristové, říkají, že papeži jest dovoleno bojovati, bližní zabíjeti a je posílati do pekel.[1]

A právě zde také nejzřetelněji viděti, že spor, ač se i nyní točí okolo článků Wyclifových, není přece jen sporem o Wyclifa, že Wyclif, ač ovšem jest příčinou, stává se záminkou, že jest to střetnutí směru opravného s ulpěním na tehdejším stavu církve, pro lidi opravdové nesnesitelném.

Netřeba se vraceti k tomu, že Stanislavovo a zejména Pálčovo odmítnutí Wyclifa, vyplynulo-li opravdu z přesvědčení o zhoubnosti jeho směru, bylo jistě důsledné a s jejich stanoviska přímo povinností, třeba konverse tak nehorázná nedovede shladiti určité nedůvěry. Než právě zde proměna týká se vlastního základu celého smýšlení. Jestliže v nedávných kázáních proti obhájcům článků Wyclifových ozval se, třeba velmi nesměle, i požadavek nápravy mravní, a jestliže Páleč — netřeba toho přehlížeti — opravdu i později této části svého bývalého přesvědčení nezříká se úplně, ač jeho zapřísahání v tom směru jest silně přehnáno, byla to vskutku jen jediná část; vše jiné, i to, co nemohl neuznati za lepší, obětoval . . . Do měsíce Páleč neostýchá se již hájiti i kultu relikvií, při nichž podvody nesporně se dály,[2] a málo později užívá již této zbraně v plném rozsahu i proti Husovi[3] . . . To samo svědčí výmluvně a nepopíratelně, že s od-

---

[1] tamtéž f 275' b: ‚Audituri estis prelia', que et nunc audiuntur, cum tunc illi falsi Christi cum literis bellorum et cruciate ad venandum peccunias veniunt, ‚et opiniones bellorum', nam nunc aliqui Christo concordes dicunt, quod non liceat pape pugnare, sed nec bellare, cum hoc sit contra legem Christi . . . Alii vero Pseudochristi dicunt, quod licet pape pugnare et proximos occidere et ipsos transmittere ad inferna.

[2] FRB V, 575 v říjnovém kázání, o němž níže.

[3] Srovn. na př. Sedlák, Hus 258*, kde Páleč, mluvě o kultu Mariánském, vytýká straně Husově dokonce: et ritum sancte matris ecclesie circa eius peplum et reliquias hactenus observatum vilificare

padnutím od Wyclifa zřekl se také všeho, co v jeho starším snažení bylo pokrokového, když bez rozpaků mohl přijímati všecko to, co vlastně náboženské hnutí naše povolalo v život a co mu dodávalo tak hlubokého oprávnění . . .

Nemůže býti nápadné, že právě nynější doba, volajíc téměř po vzpomínkách na úsilí Matěje z Janova, oživila ještě dávný odpor proti podobné zevnějškovosti. Odpustkové klamání veřejnosti obracelo tím více pozornost také k jiným projevům tohoto druhu, a předrážděná veřejnost své odmítání dávala na jevo druhdy i výstředně.

Zase to byl, tuším, Jeronym, jenž, vrátiv se do Prahy, tomuto proudu postavil se v čelo. Právě v den sv. Václava, když v Karmelitském kostele u panny Marie Sněžné kterýsi mnich, sedě u vystavených ostatků, žebral o příspěvky na kostel, jakýsi laik, když mu na jeho dotaz mnich odpověděl, že ukazuje ostatky, převrátil mu, se slovy, že jsou to kosti nějakých mrtvol, celý krámek a ostatky pošlapal. Když z toho došlo k vádě, Jeronym, scéně přítomný, čile se rvačky účastnil, ano vida, jak mniši prudce dorážejí, popadl jakémusi venkovanu nůž z ruky a dotíral na mnichy tak prudce, že dva mohl potom odevzdati rychtáři, jednoho pak, zvláště vyzývavého, podržel u sebe ve vazbě za několik dní; mniši ovšem odnesli hojně ran.[1] A tenkrát snad to také bylo, že se Jeronym ujal jakéhosi mladého dominikána od sv. Klimenta, když k němu přišel se stížnostmi na špatné opatření v klášteře a s odhodláním vystoupiti. Jeronym doprovodil ho

studuerunt, dicentes de peplo suo habito pro tali a priscis temperibus, quod sit plachta sicut alia plachta; srovn. výroky přičítané Jeronymovi, v. d. Hardt, IV, 675.

[1] O události vypravuje Štěpán z Dolan, Antihus (Pez. IV, 382), líče celou scénu zase dramaticky, ale Jeronyma nejmenuje, teprve žalobní artikuly Kostnické — i zde jest patrno, jakých zbraní tu užíváno, a jak utrhání rostlo — přičítají mu nejprve, že dal podnět, později i přímé účastenství na zneuctění ostatků (v. d. Hardt IV, 641—642, 671—672, 751—752). Jeronym k obvinění o převrácení ostatkového stolu odpovídá: Negat articulum esse verum, imo simpliciter fictum esse mendacium, ale jinak účastenství na výtržnostech u Karmelitánů přiznává; jeho výpovědi, kontrolované žalobami, jsou základem hořejšího líčení, poněvadž jim s touto kontrolou jistě náleží více víry, než zkrouceným žalobám.

k převorovi a vynutil jeho propuštění, ujímaje se ho i jinak, ale nebohý mladík brzy po té utonul při koupání.[1]

Ale také druhá strana užívala zbraní podobných, docházelo k hádkám i rvačkám, při nichž ovšem protivníků nešetřeno.[2] Kněží na kázáních štvali proti odpůrcům, přičítali jim, a mnohdy uvádějíce jména, hlásání jednotlivých bludů, druhdy neprávem, a také artikuly, které měli označovati za pohoršlivé, nazývali hned kacířskými[3] bez obav, že jim to bude vytýkáno.

Doktoři theologie totiž, tuším, když posílali odsouzené na radnici artikuly do jednotlivých míst, aby také tam byly chlášeny, připojili k nim 16 článků dalších, aby rovněž jako závadné byly chlašovány.[4] Znějí z nich dozvuky sporu odpustkového, ale hlasitěji ozývají se již jeho důsledky, otázky, které se při tom vynořily, anebo názory, proti nimž nyní doktoři měli za nutné vystoupiti. Za kacířský označen tu názor, že papež nemá plnosti moci v tom, co přísluší k jeho právomoci, a ve smrtelném hříchu nemá klíčů k rozvazování a svazování, i článek další (4.), že papež a preláti nemají míti světských statků; bludné jsou články, že kněz ve hříchu nemůže svého farníka rozhřešiti (2.), a že dobrý kněz, i když nemá jurisdikce, smí rozhřešovati cizí osadníky i bez svolení jejich faráře, méně schopného (3.). Bludné a nesprávné jest tvrditi, že odpustky, dané papežem anebo biskupem podle ustanovení církevních, neplatí, a že věřící jimi jsou podváděni (5.), není pravdivé tvrditi, že klatba vydaná papežem nebo jeho zástupci a oprávněnými preláty na toho, kdo byl udán, obžalován, pohnán a nedostavil se, jest lehkomyslná,

[1] v. d. Hardt IV. 642 (zde i odpověď Jeronymova); událost arci není datována, a může náležeti i době dřívější nebo pozdější.

[2] Zmiňuje se o tom Hus slovy bohužel jen všeobecnými, v. Výklad (Erben I) str. 235, Postilla (Erben II.) str. 9. a j.

[3] Hus si stěžuje (VČAk. XI, 595) při čl., že hříšný kněz nemůže rozhřešiti svého osadníka (v. níže): prout pseudopredicatores a pseudodoctoribus instigati in ambonibus ad populum, quandoque individualiter et signate ex proprio nomine, et quandoque circumlocutive nos dogmatisare asserunt in comuni audiencia populorum, secundo quasi in nostram condempnacionem hic in scriptis addunt »error«, sed in ambonibus addunt, quod sit summa et profunda heresis.

[4] Tak rozumím úvodním slovům Husovým, bohužel nezcela jasným (vinou vydavatele?), v. VČAk. XI, 594.

postranní a tudy nicotná (6.). Sedmý, rozkolnický článek jest mínění, že papež nemůže rozhřešiti od viny i trestu.

Hus, jemuž články poslal kdosi z Augustiánského kláštera v Rokycanech, ač se jeho samého mohly týkati jen z části, uznal za potřebné dáti na ně odpověď a dal se, tuším, ihned do práce. Ale nedokončil ji v této původní podobě, teprve později měl se k ní vrátiti a materiálu nahromaděného užiti v okolnostech mnohem významnějších.[1]

Mezitím totiž — a snad bylo to v Čechách známo již v době, kdy doktoři tyto články rozesílali[2] — také u kurie jeho záležitost, ovšem ne bez přičinění z Čech, vzala obrat nepříznivý, kterým vlastně o jeho osudu bylo již tenkrát rozhodnuto.

Jest v tom kus ironie opravdu tragické, že v době, kdy u nás vývoj Husův vyvrcholuje odbojem proti autoritě papežské, to, co k tomu dalo zevní podnět, vlastně již pominulo. —

---

[1] Na traktát upozornil Flajšhans, VČAk. XI, 594 n., nazvav ho velmi nevhodně »Obranou proti Rokycanskému«. Omyl opravil Sedlák, Hus 252 pozn. 3, jenž také podává pravděpodobný výklad vzniku. Ukázky, jež podal Flajšhans, nepostačují (český překlad Flajšhans-Svoboda, Sebr. sp. II, 333 n. jest vadný, a rkpu jsem užíti nemohl, přestávám tedy na tomto pravděpodobném vysvětlení). Vročení do 1413, jež má Flajšhans, Spisy II, 335, jest sotva možné, i z chybného překladu patrno, že psán spíše r. 1412. Pokud jde o styky Husovy s Rokycanským klášterem, stojí snad za zmínku, že se jako probošt připomíná Václav Faulfiš z Budějovic (1403, Tadra, AJud. IV, 195—196) jenž asi r. 1406 resignoval (LConf. VII, 152), ale zůstával v klášteře, kde se připomíná ještě r. 1411 (desky dv., protokol str. 70), kdy do jednání o dědictví po Mikulášovi zasáhl také Šimon z Tišňova.

[2] Článek 5. zněl: Si papa aut eius vicem gerentes nec non et alii ecclesie prelati iurisdiccionem super subiectos suos habentes, quemquam denunciatum, accusatum, citatum et contumacem excommunicant, asserere, quod ista excommunicacio sit frivola aut subrepticia et per consequens nulla, verum non est. Článek míří ovšem na Husa, jenž ho tak chápe (srovn. Flajšhans — Svoboda na uv. m. 384), ale nelze určitě říci, že jest míněna již agravace kardinála Petra; podobným způsobem mluvívá se i v projevech určitě před jejím dodáním do Čech vzniklých; v. o tom níže. Jest tedy ovšem možno, že články doktorů náleží až do doby, kdy byla známa, a proto to svrchu aspoň připouštím, ač pravděpodobněji mám je za starší. Odpustkový spor jest z nich jestě příliš patrný, a ten byl onou klatbou přece značně zatlačen do pozadí.

V týž den, kdy Hus v disputační síni Karolina skvělými důvody vytýkal papeži, že nařizuje úplné zahubení Ladislava a jeho přívrženců, dne 17. června 1412 papež Jan XXIII., popřáv zbytečně svému protivníku klidu, v němž Ladislav mohl se z porážky své vzpamatovati, byl donucen zavříti s ním mír, jímž Ladislav, ovšem za veliké výhody, odřekl se Řehoře XII.; něco později dne 16. října 1412, byl mír také obecně vyhlášen.[1]

Hlásání odpustků sice hned nepřestalo — přispělo zde i to, že zavření míru dlouho neproniklo do veřejnosti, — ale vlastní důvod jejich tím ve skutečnosti ustoupil. Než i tu jakoby se mělo osvědčiti, že to byl pouhý zevní a více méně nahodilý podnět, jenž toliko urychlil, k čemu vývoj u nás ode dávna směřoval a k čemu dříve nebo později dospěti musil. Ale propuknutí vedlo arci k novému přiostření záležitosti Husovy u kurie, zvláště když nyní, aspoň na chvíli, opravdu se zdálo, že Jan XXIII. stojí na vrcholu své moci.

Ještě před uzavřením smíru onoho totiž Jan XXIII., jenž podle usnesení koncilu někdy Pisského již r. 1411 byl rozepsal koncil nový na duben roku příštího, skutečně dne 14. dubna 1412 slavným procesím v průvodu četných kardinálů, biskupů i jiných hodnostářů ve chrámě sv. Petra přikročil k jeho zahájení.[2]

Koncil byl obeslán slabě, slavnostní schůze musila býti neustále odkládána, a došlo k ní velmi pozdě. Již současníci neváhali viniti sama papeže — a zdá se, že nezcela bez věcných důvodů, — že si ani hojnějšího obeslání nepřál a je zdržoval,[3] a ovšem také, pokud si ho vůbec povšimnuli, provázeli koncil vtipem, jemuž zvláště potravy dodalo, když při kterémsi slavnostnějším shromáždění, snad v květnu 1412, při vzývání ducha sv. v kapli Vatikánské najednou objevila se sova, rušíc svým houkáním jednání, k neudržitelnému ve-

[1] Srovn. Erler, Florenz, Neapel und Schisma 226 n., Goeller 117 n, Kitts, Pope John 128.

[2] Srovn. Kitts Pope John 129 n, a zvláště Finke, Acta concilii Constanciensis I (Münster 1896) 108—168, kde nyní materiál tenkrát přístupný nejúplněji sebrán a kritické otázky definitivně řešeny; srovn. i Finke, Forsch. und Quellen zur Gesch. des Konstanzer Konzils (Paderborn 1889) 2 n.

[3] Srovn. Finke, Acta I, 126 n, Kitts 130 n.

selí přítomných, hned vtipkujících, že je to svatý duch v podobě sovy, ale k velikým rozpakům a mrzutosti papežově, na kterého prý — o tom bylo hned plno řeči, — usadivši se na trám, upírala své přísné oči — a pověrčivý Neapolitán neopominul viděti v tom zlé znamení, v čemž ostatně nebyl osamocen.[1]

Ačkoli tedy koncil ani od současníků nebyl brán vážně, hodil se přece lidem nevybíravým k dosažení jejich účelu. Mezi nečetnými účastníky vzdálený současník připomíná vedle prelátů italských, uherských, anglických, skotských a zvláště francouzských, kteří však přišli značně později, také preláty z Čech.[2] Nebylo to poslání úřední, a neznáme ani jejich jmen, ani počtu, nicméně působení jejich chlásilo se přece, a odtud právě lze poznati, kde hledati i jejich odesílatele, i původ jejich zájmu. Jistě nebyl akce této příliš vzdálen kanovník Dr. Jiří z Bora, a jistě se stalo působením vyslaných tam plnomocníků jeho i jiných, že také koncil na českou otázku upozorněn.[3] Ale dříve již došlo k upozornění kurie také jiným ještě způsobem. Ještě před schůzí radniční totiž — a snad jest to právě ona akce, jíž se súčastnil také Bora — doktoři theologie snad ve formě apelace vznesli rozhodnutí o kacířství Wyclifově na kurii, žádajíce jejího vy-

[1] O věci zmiňují se tři nezávislé prameny, Nic. Clémanges, Vota emendationis (v. d. Hardt, I, 2 str. 67), Vita Johannis XXIII (Duchesne, Lib. pontif. II 35) a Detřich z Niemu, De vita Balthasaris (v. d. Hardt II, 375). Clémanges praví, že se tak stalo »ante primam concilii congressionem«, ale tomu sotva lze rozuměti o slavnostní schůzi, k níž došlo pozdě, správněji tedy Niem mluví o nešporách in festo Pentecostes; frivolní vtip o duchu sv. opakují Clémanges i Niem; onen vypráví pak, že k objevení sovy došlo ještě jednou za podobné příležitosti, o to pověst již vzrostla, ač o věcném základu jejím netřeba pochybovati; v. Finke I, 123 pozn. 2.

[2] Chr. S. Denis l. XXXIII c. 28 (srov. IV. 731): ex Italie, Hungarie, Boemie, Anglie, Scocie et Alemanie partibus, que pape obediebant, episcopi, archiepiscopi ceterique . . . tendere decreverunt. Kronikář datuje to až po vyhlášení míru Ladislavova s Janem (v říjnu 1412), patrně vzhledem k účastenství Francie; účastníci z Čech byli tu jistě již dříve.

[3] Chr. univ. Prag. (FRB V. 571), jmenujíc Boru hlavním původcem všech kroků někdy Zbyňkových, dodává: nec hodie desistit, a z koncilu Římského po odsouzení Wyclifově dána zpráva právě Borovi (Palacký, Doc. 469); tento zájem jistě zaručuje účastenství

řízení.[1] A jim arci ihned také u kurie dostalo se pomoci. — Michal de Causis zatím nebyl nečinný. Zbaviv se prokurátorů Husových, zejména obratného a Mistrovi oddaného Jesenice, pospíšil si také Husovu záležitost uvésti, kde ji míti chtěl. On to patrně byl, jenž nyní upozornil, že od klatby Colonnovy, ač Hus půhonu nevyhověl, dosud nic se nestalo, a že tedy klatba dosud trvá. Bylo to vlastně zcela protiprávní, neboť rozhodnutím Zabarellovým proces vstoupil do nové fáse, třebas k obnovenému jednání, když Zabarella vedení záležitosti byl zbaven, vincu Brancasovou nedošlo. Úsilí Michalovo směřovalo k tomu, aby opatření Zabarellova zbavil jejich právní moci, aby v procesu bylo pokračováno bez nového jednání. A jeho známosti u papežského dvora byly — nelze arci pochybovati, že také tentokrát žaloby kanovníků Pražských usnadnily mu boj — dosti značné, aby mu umožnily docíliti toho snad ještě dříve, než se vědělo o Husově odboji proti odpustkům.[2]

---

[1] Jan z Jesenice vytýká později (Doc. 469), že doktoři neměli práva na radnici artikulů Wyclifových odsuzovati: quia pro parte adversa coram d. papa moderno sunt producti et commissi d. cardinalibus examinandi, et sic lite pendente super eisdem nihil innovare potuerunt, a potvrzuje to svým vykrucováním Stanislav (AÖG 75, 372): non sunt per partem adversam . . . producti coram d. papa . . ., sed forte per illos, ad quos pertinet, sunt d. pape exhibiti. A sem patrně náleží i přiznání Pálčovo v kázání ze 4. září (str. 73), že doktoři theologie proti usnesení schůze universitní ad sedem apostolicam appellaverunt. Sedlák, Hus 248 rozeznává sice tuto »apelaci« od zaslání artikulů, ale cítí sám, že to není dobře možno (v. 279 pozn. 2). Nepochybuji, že běží o akci současnou, jež však, jak ze slov Jesenicových plyne, musí náležeti před schůzi radniční, a nikoliv, jak dí Páleč (a také Sedlák, Hus 279), až po schůzi universitní. S tím arci souvisí, že také odsouzení Římským koncilem spojováno se zakročením doktorů (na př. Hus, Postilla, Erben II, 59), o čemž níže.

[2] Že původem zakročení kardinála Petra byl Michal, a že ho k tomu navedli někteří kanovníci, praví Hus několikrát. Tak v apelaci ku Kristu (Doc. 465, Novotný, str. 131: per Michaelem de Causis . . . de consensu et auxilio canonicorum Pragensis ecclesie); v podání k soudu zemskému (Palacký, Doc. 22, kde však mylně položeno k r. 1411, nyní Novotný, Husova koresp. č. 54 str. 157): Pražští kanovníci spósobili jsú Michala faráře sv. Vojtěcha . . . a tak zjednali jsú na mne kletbu . . .; De eccl. c. 23 (Op. I, 253—253') . . . prelati . . . excomunicacionem ordinaverunt per Michaelem de Causis, post factam concordiam, a j. častěji. Jak znělo obvinění, na jehož základě kardinál Petr zakročil, nevíme, srovn. o tom str. násl. pozn. 2.

Již v měsíci červenci r. 1412 kardinál Petr degli Stephaneschi, jemuž papež nyní svěřil vedení procesu, vycházeje, arci zcela protiprávně a s nedbáním toho, co mezitím stanoveno, z opatření Colonnových, vydal stížení klatby na Husa, po němž, kdyby ho do 20 dní nedbal, měla následovati reagravace se zostřeným zákazem všeho styku s ním pod trestem interdiktu na dobu jeho pobytu v tom kterém místě a ještě den po jeho odchodu. Kdyby ani do dalších 12 dní absoluce si nevyžádal, má následovati všeobecný interdikt nad místy jeho pobytu a tři dni po jeho vzdálení, kdyby pak v klatbě zemřel, má mu býti odepřen církevní pohřeb, a kdyby již byl pochován, má jeho tělo býti vyhrabáno. Vyhlašování má se díti za obvyklých hrůzně slavnostních obřadů, jež se podrobně popisují,[1] a klatba má být rozšířena i na ty, kdo by se nevyhnuli jakýmkoli stykům s Husem.[2]

Agravace kardinála Petra vychází, jak řečeno, z opatření Colonnových, jest pokračováním v jeho procese, a jistě nebylo k jejímu vydání potřebí zvláštních stížností na chování Husovo v otázce odpustků, stačily zprávy, které do té doby z Čech do Říma poslány. Ale ovšem spor o odpustky rozmnožil řadu provinění Husových v očích jeho nepřátel tou měrou, že nemeškali záhy, dříve než mohli zvěděti o novém zakročení Petrově, jako ovšem zase svými žalobami k jeho urychlení již přispěti nemohli, podati do Říma stížnosti nové.

---

[1] Na to naráží Hus častěji; srovn. na př. Doc. str. 49 (Novotný, Husova koresp. str. 155—156), podobně mluví proti tomu Jesenic Op. I, 332.

[2] Agravaci otiskl Palacký, Doc. 461—467 podle rkpu Třeboň. A 16, srovnav ho s t. zv. Chr. univ. Prag. (FRB V, 573—574) a nyní Novotný, Husova koresp. str. 125—128 č. 44; Podlaha v Soupise uvádí ji také v rkpe kapit. E 31 f 114; že vydána v červenci r. 1412, svědčí Michal de Causis Doc. 202. Hus v Ordo proced. (ib. 192, Novotný str. 230) mylně přičítá její vydání kardinálu de Brancatiis, což lze asi vysvětliti spěchem, v jakém tento projev psán, neboť jinde původce dobře zná; srovn. apelaci ku Kristu (Doc. 465, Novotný str. 131), Contra 8 doct. Op. I, 312'. Proti Kuchm. (Erben III, 251): »že mě klnú z přikázanie Petra kardinála pro nestánie.« Mínění, že agravace vydána na základě žalob Michalových, které otiskl Palacký, Doc. 457—460 (srovn. Novotný, Listy Husovy 19 pozn. 4, a z něho Sedlák, Hus 259 pozn. 2), jeví se mi po novém přihlédnutí nemožným; podrobněji hodlám své názory o tom vyložiti zvláštním článkem.

Rozumím-li dobře zachovaným zprávám, nepřátelé Husovi již záhy po jeho veřejném vystoupení proti odpustkům stěžovali si na Husa i na jeho dvouleté trvání v klatbě Zbyňkově, i zvlášť však na literární jeho vystoupení proti odpustkům, uvádějíce za důvod svého zakročení především nebezpečenství duší četných věřících.[1] Užili však toho také k žalobě na nenáviděné milce královy, kteří přáli straně Husově, žádajíce především osobní půhon na Jindřicha Lefla z Lažan, Jana Sádlo, Jana Řitku a četné jiné, jejichž známé přilnutí ku »kacířství« nepotřebuje důkazů. Potrestání Husovo mělo spočívati v tom, že ho měli věřící chytiti, odevzdati arcibiskupu nebo biskupu Litomyšlskému, anebo sami upáliti, kaple Betlemská měla býti zbořena a srovnána se zemí, aby v ní kacíři nemohli hnízditi, i proto, že bludy z ní vycházejícími mnoho lidí bylo nakaženo. Přátelé Husovi a jeho přátelé jmenovitě uvedení, neodpřísáhnou-li kacířství, mají býti napomenuti, pohnáni a vyobcováni, tak aby, kdyby třicet dní po napomenutí nepolevili, po čtyřiceti dnech dalších i ti, již uvedeni jmenovitě, i ostatní nejmenovaní dostavili se ke kurii k zodpovídání prokurátorovi a Michalovi de Causis.[2]

[1] Palacký, Doc. 460—461 uveřejnil fragment supliky patrně Michalovy, podané na základě nových stížností z Čech. Fragmentárnosti jest datování ztíženo, ale jistě psány stížnosti po disputaci Husově, a nepochybně také po hájení Wyclifa (srovn. Novotný, Listy Husovy 19 pozn. 4) — že zde není zmínky o popravách tří mládenců, lze snad vysvětliti tím, že žádost není úplná, anebo že původci chtěli zatajiti, jak sám král o držení pořádku pečuje. Chr. univ. 574—575 vypravuje o nové bulle, vydané po agravaci Petrově na základě žalob z Čech. Obsah se s onou žalobou nekryje, ale je-li tato zlomkovitá, praví zase Chr. univ., že nepodává listiny úplné. Zmínky zasluhuje ovšem, že v žalobě, z níž známe jen začátek, čteme (Doc. 461): plus urget nos salus et periculum animarum sanguine Christi redemptarum, a Chr. univ. praví: in qua infrascripta continebantur et plura alia hic obmissa, primo . . . ut finis imponatur animarum et corporum periculis. Nerozpakuji se tedy věřiti, že zlomek jest částí žaloby ve Chr. un. Pr. míněné a zakládám na kombinaci obou své líčení, jak z části učinil již Tomek III², 526, ač se s ním ve všem neshoduji, a ač mám jisté rozpaky, o nichž hodlám se zmíniti v slíbeném článku. Palacký III, 1, 153, tuším, naznačuje, že žaloba, o níž mluví Chr. univ., vyšla z jiné strany, ale zmínka o Michalovi, jak za to mám, dovoluje spojení.

[2] Zde spočívá podstatná obtíž; podle toho zdá se, že vyřízení žádostí Pražských vyšlo z nařízení nějakého auditora, čemuž i to by mohlo svědčiti, že se o podobné bulle jinak v úředních aktech nikde

S odesláním žalob samozřejmě neotáleno, a také Michal jistě si pospíšil záležitost tak naléhavou urychliti. Ale v jedné věci sotva mohl počítati na ochotu kurie. Papež Jan jistě neměl mnoho chuti rozhněvati si krále Václava stiháním jeho rádců, k obsílce na jmenované šlechtice sotva tedy došlo.[1] Za to k ostatním žalobám bylo jistě více ochoty, a třebas není nemožno, že zde Michal užil úskoku,[2] jest přece pravděpodobno, že stížnost, ač ovšem na zakročení Petrovo, setkavši se s ním cestou, nemohla míti vlivu, k zostření kroků proti Husovi přispěla přece. Aspoň listina vyhovující návrhům Michalovým opravdu do Čech odeslána a zde jí věřeno.[3]

Ale také jinak stížnosti z Čech a zejména žádost o odsouzení Wyclifa doktory podaná měly tuším účinek. Koncil Římský přes své slavnostní zahájení nemohl sice dlouho projeviti nějaké známky života, jež by dovedla rozptýliti nevšímavost a někdy i výsměch jemu věnovaný, ale občas přece prozradil nějakou epizodou svou existenci, která se dobře hodila živlům ledajakým k dosažení postranních účelů. A tak také jeho užito k novému zvíření české otázky jiným ještě směrem.

Již dne 31. srpna 1412 kterýsi účastník dává zprávu králi Václavovi, připomínaje Karlovo zřízení university a vy-

---

nemluví. Ale ozvalo-li se hned tenkrát o nálezu Petrově podezření, že vymámen za úplatek bez vědomí papežova (Jesenic v obraně Husa Op. I, 332, v. o tom níže), není nemožné, že tato bulla, o níž jinde není zmínky, ač o jejím zaslání nelze pochybovati, získána opravdu podloudně. Michal o podobném zakročení auditorově zmiňuje se (Doc. 203) až k prosinci 1414 (místo 1413), a při nespolehlivé chronologii Chr. univ. nebylo by nemožné, že ono nařízení míněno. Ale poněvadž jeho udání jinak k svědectví Chr. univ. se nehodí, mám za pravděpodobnější, že Chr. univ. má na mysli nařízení jiné, ještě r. 1412 vydané, o němž jinak přímých zpráv není; více o tom na jiném místě.

[1] Michal de Causis v aktech, jimiž r. 1418 vymohl monitorium Jana Konstantinopolského na jmenované i jiné pány, tvrdí, že zakročeno proti nim již dříve; ale hned tentokrát sotva se tak stalo; v. Novotný, VČAk XXIV, 420 n.

[2] Srovn. svrchu str. 167 pozn. 2.

[3] Jest ovšem nápadné, že Jesenic ve své obraně o takovýchto bullách nemluví — jest to jedna z velikých obtíží, zde se naskytajících, — došly snad později? Ale že listiny toho druhu opravdu došly, jest patrno z některých listů Husových, ač se to mohlo státi i značně později.

líčuje nepřekonatelným přeháněním »vypuzení« bohabojných mistrů cizích. Původem toho jsou přívrženci Wyclifovi, kteří si dovedli velmi mnoho mocných spojenců získati, jako také oni způsobili, že Čechové, když nyní přijdou navštíviti Řím, a vůbec v cizině jsou přijímáni s opovržením a nazýváni kacíři. Nyní však koncil Římský — a autor má dosti neostýchavosti nazývali ho universalis congregacio prelatorum — chystá se zakročiti proti těm, kdo se odvážili zlehčiti moc papežovu — pisatel má již patrně zprávy čerstvější. Žaloba jest již podána, a koncil silněji zakročí proti takovým původcům křivd na církvi a její hlavě, ale i jejich ochráncům. Má proto král sám vystoupiti proti nim a přičiniti se zejména o navrácení těch věrných a učených lidí, kteří Prahu opustili k jejich obročím a důchodům. [1]

Neznámý pisatel opírá se jistě již o informace z Prahy, a není nemožné, že také zde spolupůsobil Michal. Ale sotva sám. Stanovisko pisatelovo i návrhů, o nichž se zmiňuje, příliš se blíží tomu, co nedávno hlásala koupená horlivost Dětřicha z Niemu, aby pouhé reminiscence na jeho nedávnou invektivu stačily k vysvětlení. V tom rozsahu přání z Čech jistě nebylo vysloveno, a sotva tedy lze pochybovati, že snad i Dětřich k zaplacenému zájmu dovedl vymoci i připojení nápadů vlastních.[2]

Ale jinak zpráva neznámého pisatele není vylhaná. Ono živořící shromáždění, které bylo vtěleným posměchem svého označení »obecný koncil«, odhodlalo se skutečně k vypracování podobného návrhu, jakým neznámý pisatel hrozil. Ale

[1] Dopis nalezl a vydal Sedlák, K dějinám českého viklefství r. 1411 a 1412, St. a texty I, 33 n., text listu 65—68. Mínění jeho však (str. 43), že jsou mu základem žaloby Pražské zachované v podání Michalově (Doc. 457—460), nemohu přisvědčiti, poněvadž podání jest jistě pozdější; v pozn. násled.

[2] Právě stanovisko k vypuzeným Němcům, které při vší nevybíravosti prostředků u protivníků Husových pro českého preláta mám za nemožné, ukazuje, že v chystaném návrhu, o němž pisatel listu se zmiňuje, nebylo užito podání Michalova; shody, které zde jsou, bude nutno vysvětliti spíše naopak. Z toho důvodu soudím také na společné účastenství Dětřicha z Niemu. Líčení odchodu německých mistrů připomíná silně obdobné místo v jeho invektivě (srovn. Sedlák, St. texty I, 49), i když slovných ohlasů není. Tak lháti dovedl, vyjma snad poněkud jen Michala de Causis, v této době jediný Dětřich z Niemu.

je-li v tom, co o chystaném návrhu oznamoval, znáti cizí ruku, v návrhu vlastním připojila se k ní zase pomoc domácí. Návrh líčí, jak Wyclif četnými spisy filosofickými i theologickými šířil četné bludy — není prý jediného jeho spisu, kterého by bylo lze ochrániti výtky, že obsahuje tvrzení bludná, kacířská a pobouřlivá, — podává pak seznam spisů, týchž, které odsouzeny v Praze, uvádí, arci ne bez nesprávností a nadsázek, postup rozporu Wyclifova s kurií a zmaření jeho působnou schismatem. Jsou to zejména jeho bludy o svátosti oltářní, ale i zlehčování svátostí všech, které vedly ke zmatkům v Anglii, nyní pak zvláště v Čechách, kde přívrženci Wyclifovi způsobili nejen vypuzení cizích učenců, kteří je silnějšími důvody přemáhali, nýbrž nyní dospěli již tak daleko, že uctívají za svaté, kdo v tomto bludu zemřeli, jako skutečně uctívají za mučeníky lidi, kteří pro své bludy spravedlivě byli popraveni, tak že jest nebezpečenství, kdyby nebylo pravověrných knížat tomu bránících, že všecky věřící vyhladí!

Návrh vzpomíná opatření Zbyňkových na základě schválení Alexandrova, a vylíčiv příšernými barvami řádění těchto sektářů dokonce i v Portugalsku, žádá vyšetřování bludů Wyclifových, výslech svědků u kurie přítomných a podání zprávy koncilu, aby pak papež s koncilem Wyclifa mohl odsouditi![1]

Návrh, jak patrno, hledí papeži zakročení proti wyclifství usnadniti, nicméně v té formě, jak byl podán, ani později k jeho provedení nedošlo, a rána chystaná odtud na české wyclifství, přímo ho nezasáhla. Tím méně dovedla ho tedy znepokojovati již nyní. Ale k novému rozvíření poměrů dosud neuklidněných přispěla v Čechách opatření ostatní.

Agravace kardinála Petra, byvši vydána v červenci, asi teprve koncem toho měsíce, a snad ne hned vypravena, dostala se do Čech dosti pozdě, ne před zářím r. 1412, spíše

[1] Návrh nalezl a vydal Sedlák na uv. m. 68—74. Stopy vlivů Pražských vedle výčtu knih, zmínek o postupu Zbyňkově a o popravených (srovn. Sedlák 44), viděl bych také ve výtce o pohrdání svátostmi, která se ozývá již v artikulích žebráckých a potom častěji. Zmínky o Wyclifství v Portugalsku překvapují, odjinud o něm nic nevíme. Nechci tvrditi, že se tam vyskytnouti nemohlo, ale pravděpodobněji bylo této téměř »temné pevniny« užito za vějičku na přilákání Jana XXIII., jenž jinak nebyl by měl asi mnoho chuti wyclifstvím se zabývati, když běželo o Anglii a Čechy, na jejichž panovníky byl Jan odkázán.

až v říjnu toho roku.[1] A s ní musila přijíti i změna vší dosavadní situace. Zdá se, že neustálé zápasy Husa již unavovaly, snad také rozchod s králem skličoval ho, odnímaje mu naději na příznivý výsledek jeho žádosti o zbavení půhonu. Také výtky, že se bojí jíti ke kurii, dráždily.[2] Třebas právě nyní uvědomoval si nesprávný postup svého soudce u kurie[3] — důkaz, jak často se touto otázkou zabýval, — jednu chvíli Hus byl téměř odhodlán vypraviti se ke kurii. Právě v den sv. Václava, kdy v Betlemě se hájil proti pomluvám, konal, tuším, kázání také jinde ještě. A tu, rozebíraje totéž théma jako ráno v Betlemě, a uváděje slova Pavlova, že jest ochoten býti spoután i zemříti v Jerusalemě — vzor to pro každého křesťana, — prohodil tesknĕ:[4] »A tedy také já, poněvadž jsem osobně pohnán k Římské kurii pro evangelium, proč bych, byla-li by vůle boží, nebyl ochoten netoliko se dostaviti, ale i býti spoután a zemříti s pomocí pána Ježíše Krista?«

Nařízení Petrovo tuto tesknou náladu musilo změniti rázem. Nyní bylo patrno, že všecky naděje dříve chované byly marné, že kurie trvá na procesu, třeba nezcela správně zahájeném. Podrobiti se, bylo by znamenalo nejen opustiti správné stanovisko dosavadní, odmítající uznání právního základu kuriálního, ale také — vydati se na jistou smrt. Nešlo již o zodpovídání, šlo o odsouzení, takovému nařízení Hus prostě podrobiti se nesměl ...

---

[1] Obyčejně bývá útok na Betlem dne 1. října podniknutý pokládán za následek agravace a s ní spojeného interdiktu; ale poněvadž o tom v listině nic není, jest to jen projev zfanatisované horlivosti, jenž s agravací nemá co činiti; v. str. násl. pozn. 1.

[2] V nejbližší době pronášel je Páleč (FRB V, 575, v. níže).

[3] Srovn. svrchu str. 131, pozn. 2.

[4] XII F 1 f 86: Ergo et ego, ex quo citatus sum personaliter ad Romanam curiam propter ewangelium, cur, si voluntas dei fuerit, non essem paratus non solum comparere, sed alligari et mori cum auxilio domini Iesu Christi? Kázání svatováclavské, obsažené v t. zv. kázáních Betl. (III B 20) náleží patrně k r. 1412 (v. svrchu str. 158 pozn. 2). Kázání, o němž nyní řeč, ovšem by mohlo náležeti i době starší, ale poněvadž všecka předcházející jsou z r. 1412, není příčiny pochybovati, že náleží k němu rovněž, a je tedy kázáno týž den jinde. Tomu nasvědčuje i to, že obě kázání se sice často stýkají, ale jsou koncipována nezávisle; kdyby mezi nimi větší časová mezera ležela, byly by jistě nápadnější shody slovné. Obdobné místo v. v Postille (Erben II, 114)

To byl neklamný případ, kdy moc duchovní, chtějíc zmařiti jeho opravnou činnost kazatelskou, v očích Husových nařizovala něco, co se protivilo zákonu božímu, kde tedy uposlechnouti nebylo dovoleno nikdy. V tu chvíli zbývala jediná cesta, uchýliti se k tomu, jehož zákon tu nejvíce pohaněn. Jistě ještě ve lhůtě, která skutečnému provedení agravace byla vyměřena, a snad v prvním týdnu po jejím poznání, v den sv. Lukáše, kdy se měla sejíti synoda, a tedy aby na její snesení získal vlivu, Hus ohradiv se veřejně na kazatelně, prohlásil své odvolání k nejvyššímu soudci, Kristu.[1]

Odvolání Husovo ku Kristu jest projev neobyčejné působivosti, jehož ani dnes nečteme místy bez pohnutí. Uváděje krásnými biblickými citáty, jakými jen Hus sám dovedl své hluboké přesvědčení vyjadřovati, vznešené poučení Kristovo, ke komu se obraceti v protivenství, a nacházeje opory v příkladu Jana Zlatoústého, Roberta Linkolnského i Ondřeje biskupa Pražského, kteří rovněž ke Kristu se odvolali, činí

---

[1] O tom zmiňuje se Štěpán z Dolan zase svým způsobem ve svém Dialogus volatilis z r. 1414 (Pez, Thesaurus IV, 492): Recordare et erubesce, quem et qualem ritum in hac tua blasphema appellacione habueris. Stans enim in ambone tue sedis Bethleem dicte et ad populum predicans, altis exclamasti vocibus: Ecce filii et filie carissime, ego protestor hodie coram vobis, quod ab isto malo papa, qui se papam dicit, appello ad Christum. V listině Petrově stanoveno šest dní jako termín poslední, po němž má se k agravaci přikročiti, po 20 dnech má dojíti na reagravaci, po dalších 12 na interdikt. Jistě jest samozřejmé, že Hus učinil ohražení v dané lhůtě, nejspíš hned první. Podle toho Novotný, Listy Husovy 19, opřen o mínění, jež pronesl Tomek III², 525, že agravace přišla do Prahy v srpnu, klade odvolání do září. Nejnověji Bartoš, ČMM 1916, str. 159 upozornil na rkp. Gersdorfský 8° 7, kde k odvolání Husovu prý připojena poznámka »post Luce«, jak nesprávně tvrdí Flajšhans, ČČM 1909, str. 136; rkp má zcela zřetelné »in die Luce«. Flajšhans, Listy z vyhnanství, Praha, Sv. knih. 1197—1198, str. 16 klade odvolání k říjnové synodě r. 1412. Ale jistě jest pravděpodobnější, že odvolání nemíří proti připuštění klateb již uzavřenému synodou, nýbrž má mu čeliti, a tedy pravděpodobně učiněno před synodou v den sv. Lukáše. Náleží-li však odvolání k 18. říjnu a je-li mínění, že Hus dodržel lhůtu, správné, přišla snad listina Petrova do Prahy až začátkem října 1412. A to se potvrzuje i tím, že v dobrém zdání theologů k synodě r. 1413 (Doc. 480) praví se, že připuštěno »de voluntate d. regis per d. Conradum episcopum Olomucensem generalem administratorem ecclesie Pragensis«, a Konrád neujal se správy úřadu před 8. říjnem 1412; v. níže a Tomek III², 533 pozn. 67.

tak i Hus, aby po tomto zajímavém vysvětlení vnitřních důvodů svého kroku přistoupil k praktickému doložení, čím byl k němu donucen. To mělo se i na příště státi jeho základem, důvody zde uvedené slyšíme potom z jeho úst častěji.

Netají, že původem zakročení jest někdy farář u sv. Vojtěcha Michal z návodu kanovníků Pražských. On to byl, jenž vymohl zakročení kardinála Petra, soudce ustanoveného papežem, když byl papež před tím téměř po dvě léta zástupcům Husovým slyšení odpíral a ani jeho průkazů — listin universitou zpečetěných — připustiti nechtěl. Jest to důkazem, že Hus nezaslouží výtky nestání, poněvadž neučinil tak z pohrdání, nýbrž z dobrých důvodů: nástrahy na cestách všude položené — o nich mluvil Hus již dávno, a že ne neprávem, ukazují četné projevy současné,[1] — zvláště však výstraha cizího nebezpečí — špatné nakládání s Pálčem a Stanislavem, jehož beze všeho slyšení zakusili, když chtěli půhonu vyhověti; jeho zástupcové marně se nabízeli podstoupiti trest smrti chněm, bude-li mu blud dokázán, ale jeden z nich byl, zdá se, bez viny i uvězněn. Mimo to však byl Hus smířen s arcibiskupem Zbyňkem z milosti královy výrokem knížat a rádců královských, podle něhož arcibiskup měl psáti papeži, že není bludů v jeho diecési a nikdo nebyl usvědčen, a žádati, aby papež stavil osobní půhon.

Mimo to však přesné právo žádá řádného vyšetření místního a osobní bezpečnosti obžalovaného, čehož zde není, takže již proto Hus, jestliže k zachování života se nedostaví, jest omluven před Bohem z výtky nestání i z předstírané a lehkomyslné klatby.[2]

---

[1] Srovnej zmínku v listě anonymově z Říma (Sedlák, St. tex. I, 66) o kaceřování českých poutníků, a o málo později Páleč se tím chlubí (v. níže); bylo to tedy již obecně známo.

[2] Odvolání jest zachováno v četných rkpech — jistě důkaz veliké obliby. Palacký, Doc. 464—466 vydal je podle rkpu Víd. 4902 a Třeb. A 16, vedle toho však, budiž to dovoleno uvésti hned zde, čte se také v kap. C 115 a O 13, Bolesl. C 137, Gersd. 4° 24 a 8° 7 (srovn. Flajšhans ČČM 1909, 136, Bartoš ČMM 1916, 159), Víd. 4673 a 4916, Lvov. 2 C 41, Wolfenbüttel. 743 (Helmst. 680), British Mus. Arundel 458 tedy celkem ve 12 rkpech. Ale kap. O 13, Bol. a Lvov (pokud vidím) mají proti tisku Doc. dodatek o smíření se Zbyňkem, o němž svrchu řeč. Nejnověji otiskl je Novotný, Husova koresp. č. 46, str. 129—133. Hus sám mluví o svém odvolání ku Kristu častěji, na př. De eccl. c. 18 a 21 (Op. I, 235 a 245), Contra

Když na koncilu Kostnickém ve dnech 7. a 8. června výslech dotknul se také této otázky, Hus neváhaje ovšem k svému činu se přiznati, jako učinil i v den odsouzení, stal se předmětem úštěpků a výtek.[1] Ale shromáždění otcové jistě byli si vědomi, že vytýkají něco, co výtky — nehledě k praktickým konsekvencím — nezasluhuje. Apelace ke Kristu nebyla něco tak nebvyklého, jak by se podle rozhořčení kardinálů mohlo zdáti, a Hus vedle historických dokladů, které uvedl, byl by mohl citovati také výroky četných spisovatelů církevních, mezi nimi i jednoho, jemuž by zajisté nikdo ze shromáždění Kostnického nebyl mohl upříti přináležitosti k nejpříkřejšímu směru kuriálnímu. Není to nikdo jiný, než pověstný Alvaro Pelayo († 1352), jenž ve svém nad pomyšlení zpupném a nejpřepjatější myšlenky o povznesenosti papežské podávajícím spise De planctu ecclesie odvolání ku Kristu netoliko připouští, nýbrž přímo žádá.[2]

V praxi ovšem zásada tato — a Páleč to později se svého stanoviska správně proti Husovi zdůraznil, ač i tu jest zajímavé, že mu to vadilo teprve později[3] — mohla chroniti všecek právní řád — ale to právě byly konsekvence, k nimž i vývoj církevních názorů, ne vždy dusledný, dospívati musil, a jež ovšem zase v nedůsledné praxi u jednoho stávaly se předností, u jiného kacířstvím ...

Nelze ovšem pochybovati, že také Husovi oprávnění k podobné apelaci vyplývalo z celého jeho pojímání církve, při

8 doct. (ib. 312'), Postilla (Erben II, 279), Proti Kuchm. (Erben III, 252), v listě Zikmundovi (Doc. 71 Novotný str. 198 a j.; srov. i Doc. 295). V Ordo proced. (Doc. 192, Novotný, Husova koresp. str. 231) praví Hus (jenž zde agravaci mylně přičítá Brancasovi), že appellavit ad futurum concilium celebrandum, ale to jest jistě psáno za tím účelem, aby Husovi pojistilo svobodné účastenství na koncilu, a není správné, jak upozornil dobře již Kybal, Filius regni 508 (srovn. i Sedlák, Hus 261, pozn. 4), jako se vůbec po této stránce Ordo nesmí přeceňovati.

[1] Srovn. Doc. 281, 295, 319.

[2] Srovnej Novotný, Náb. hnutí 28. Jest zajímavé, že stanovisko toto, které se u Husa poněkud ohlašuje již dříve (srovn. Mus. XII F 1 f 69, kde, líče nesprávnost postupu Colonnova, jenž ho hned zval kacířem, praví: comisi iusto iudici Christo), vrací se pak u Husa i později; srovn. O svatokupectví kap. 10. (Erben I, 461, Novotný 134).

[3] Srovn. Páleč, Antihus 127; do jisté míry souvisí s tím, i co praví na str. 103.

němž celý současný stav se svojí úplnou nejistotou a se svými denně nabízenými doklady o nutnosti hledati pravou církev jinde, než mezi svářícími se obediencemi, nutí ho téměř přijímati augustinské pojetí církve v podání Wyclifově jako neviditelné společnosti předurčených, jejíž jedinou hlavou jest Kristus. Přes to však, že apelace byla mu zajisté také vnitřní útěchou v protivenství,[1] nebyla také bez pozadí praktického. Měla mu býti také ochranou proti výtce, že nedbá klatby, měla mu zjednati možnost k pokračování v činnosti kazatelské beze zření k interdiktu z klatby vyplývajícímu.[2]

Ale právě po této stránce, ač svojí hlubokou vroucností jistě působila silou neodolatelnou, a těšíc se hojné pozornosti ještě po létech ve vzpomínkách nevybledla,[3] nedovedla arci apelace působiti stejně přesvědčivě všude. Jestliže pro další budoucnost měla mu umožniti další kázání, jehož zákazu, směřujícímu proti zákonu božímu, nikdy podrobiti se nechtěl,[4] okamžitě měla ještě také účel jiný.

Běželo o důkaz, že Hus neuposlechl ne bezdůvodně, že naopak jeho pokusy o zastavení půhonu v nichž ho podporoval sám král, byly zmařeny, že není jeho vinou, nestalo-li se mu po právu, a že tedy klatba byla a agravace jest nespravedlivá. A jistě ne nadarmo připojen i poslední důvod, že proces jde před se bez místního vyšetření. Jest to návrat k původní myšlence o srovnání sporů doma, myšlence, jíž si král Václav kdysi byl oblíbil, a pro niž snad bylo možno ho získati. A to mělo v tu chvíli cenu praktickou.

Vrací se v jisté obměně pokus učiněný před čtvrt létem. Hus chtěl patrně docíliti toho, aby král a arcibiskup odmítli vyhlášení bully a zachovávání všech jejích následků. Ale

---

[1] Berger, Hus 79, ač ovšem jenom »eine für seine Freunde bestimmte Herzensergieszung« jeho papelace nebyla.

[2] Přiznává to Hus sám v Kostnici, Doc. 295.

[3] Svědčí o tom hojné rozšíření rkpné; o několik let později vzpomíná jí Mikuláš z Drážďan v traktátě De purgatorio (III G 8 f 65): exclamans insuper ad Christum, ad quem et predictus M. Johannes appellacionem interposuit; srovn. o zmínce Příbramově Flajšhans, Lit. činnost 114.

[4] Krátce po té, v prosinci 1412, prohlašuje Hus: a já to znám, že ani papeže, ani arcibiskupa chci poslúchati v tom, abych nekázal; neb to jest proti bohu a proti mému spasení (v. Palacký, Docum. 47, Novotný, Husova koresp. str. 158).

v tom mu král připravil zklamání. Doktoři theologie a kanovníci naléhali ovšem na vyhlášení agravace a postupné zostření dalších trestů. Běželo jim nejprve o to, aby nález tento byl připuštěn, neboť to se potom stává novým důvodem v jejich rukách. A jejich stanovisko zvítězilo.[1]

Králi Václavovi myšlenka uspořádati rozbroje doma, bez vlivu kurie, nebyla nesympatická, nicméně situace byla nyní přece také jiná. Bylo by nutno bývalo odmítnouti nařízení soudce papežského a postaviti se přímo proti papeži, a k tomu neměl odvahy, kdyby ani nebylo toho, že právě nyní shody s papežem potřeboval v záležitosti arcibiskupství Pražského.

Arcibiskup Albík v nynějších rozbouřených dobách brzy nasytil se úřadu a mínil se ho výhodným způsobem zbaviti. Jest zajisté karakteristické, že v této době, kdy zájem víry a přesvědčení rozdvojoval dlouholeté přátele, když nechybělo těch, kdo za přesvědčení, jež měli za lepší, neváhali položiti své životy, a když mnozí nelekali se nejhorších protivenství, na druhé straně v kruzích nejvyšších mohlo dojíti k proměnám přímo frivolně urážlivým, o nichž již současník strannicky nezúčastněný mohl si poznamenati: Prapodivnou směnu učinili a kéž by byla bez převelikého svatokupectví! a o nichž Hus neváhal užiti přiléhavého pokárání.[2] Albík postoupil stolce arcibiskupského Konrádovi z Vechty, kterého na stolci Olomuckém vystřídal přední milec králův Václav Králík z Buřenic, postoupivší svého proboštství Vyšehradského Albíkovi.[3]

Zdá se, že směna provedena právě v těchto dnech, nepochybně obchodníci pospíchali s provedením, aby tím umenšili platů kurii papežské, když by arcibiskupství v jednom

---

[1] Že spor toho druhu veden, plyne ze slov rady doktorů k synodě r. 1413 (Doc. 480) i z toho, že potom došlo opravdu k chlašování postupnému; v. o tom níže.

[2] Series episcoporum (SS. rr. Boh. II, 445): Mirabile cambium fecerunt, sed utinam illud cambium esset sine symonia maxima. Sem náleží stížnost Husova, O svatokupectví kap. 4 B. (Erben I, 405, Novotný 32): A toho dóvod v čas nynější nám položen zřejmě, že mnoho tisícuov zlatých za arcibiskupství Pražské dáno jest.

[3] Series episc. 445, St. let. str. 14; srovn. Tomek III², 53[illegible] pozn. 67.

roce obsadilo se dvakrát, jak aspoň v theorii přiznáváno,[1] a také opravdu ještě před schválením papežským ujali se svých nových úřadů.

Konrád z Vechty však, nazývaje se odtud správcem a ředitelem arcibiskupství Pražského, neopominul ovšem užíti svého zvykového práva[2] a uložil duchovenstvu »dobrovolný« příspěvek na pallium. Ale tentokrát, snad právě proto, že dosud věc nebyla vyřízena, narazil na odpor. Někteří sice — a jistě nemýlilo se podezření, mínící, že tím chtěli získati arcibiskupa pro sebe a proti straně Husově — přispívali bez námitek, jiní ze strachu a na nátlak na ně činěný, někteří však odvolali se ke stolici papežské.[3]

Konrád z Vechty byl tedy téměř osobně angažován, a právě jeho v této i pozdější době vidíme neustále v okolí králově, jehož zvláštní přízně a důvěry nyní požíval, a kterého pro sebe mohl získati o to snáze, oč více také králi samému záleželo na tom, aby papež schválil tyto změny ve správě církve české, od nichž Václav jistě mnoho očekával.

V tom stavu věcí úmysl Husův ovšem těžko dal se provésti. Král ani arcibiskup nebránili nyní, aby agravace Pe-

---

[1] Aspoň v theorii platilo, třeba v praxi nezachováváno, ustanovení, že servitia měla se platiti jen jednou, uprázdnilo-li se některé beneficium v jednom roce dvakrát; srovn. Krofta, Kurie a církevní správa II, ČČH XII, str. 21, pozn. 3 (zvl. ot. 15, pozn. 3).

[2] Byl to starý zvyk arcibiskupů Pražských, jak se dovídáme z listiny Bonifacia IX ze dne 23. října 1402 (MBV V, č. 1967), a jak potvrzuje Hus, O svatok. kap. 10 B (Erben I, 461, Novotný 133): A toho jest dóvod, že netáhne míti od papeže listóv, až inned svolá žákovstvo, aby dali na pomoc zaplacenie na plášť. — Titul gubernátora atd. dává Konrádovi na př. Jesenic 18. prosince 1412 v Obraně Husa (Op. I, 3), ale správy ujal se dříve, asi po 8. říjnu 1412; v. Tomek III[2], 533 pozn. 67.

[3] O tom mluví Hus, O svatok. 10 B (Erben I, 461, Novotný, 133—134; jest to přímé pokračování citátu v předešlé poznámce uvedeného): a někdy ještě nemá listuov a již chce míti. Jako letos se stalo v našem arcibiskupství, že sú dávali jedni, s úmyslem tiem, aby ti, kteří káží slovo boží a treskcí jich hříechy, byli vypleněni, druzí dávali, bojíce se, aby jich nehrdlovali: neb sú vydali pokutu na ně, aby do kostela nechodili, dokud Šimonovi nepoložie peněz. Ale třetí ti hnuti duchem svatým, aneb snad bojíce se potom téhož porobenie, nechtíce dáti, odvolali sú se ku papeži . . . (Hus míní, že by bylo lépe odvolati se k Bohu). Nepochybuji dnes, že se míní jednání Konrádovo po směně.

trova byla vyhlášena.[1] A nemohlo býti ovšem pochybnosti, že, přivoliv k ohlášení agravace, nebude brániti ani ohlašování trestů dalších.

Pro Husa nastala tím chvíle těžkého rozhodnutí. Viděl, že za těchto okolností přívodí svou přítomností na Prahu interdikt se všemi příšernými následky a ovšem také, když král nebude ho brániti, znemožní si i další činnost kazatelskou, nejen v Praze, ale snad i vůbec.[2] Rozpakům těmto však záhy dostalo se také jiného ještě podnětu. Ještě dříve, než k ohlašování interdiktu mohlo dojíti, a snad i dříve než agravace sama veřejně ohlášena, důležité události urychlily rozhodnutí.

Rozvášnění stran odpustkovým sporem stupňované zatím rostlo. Popularita Husova v širokých vrstvách lidu Pražského stoupla ještě více, události po popravě tří obětí sporu odpustkového ukázaly nejlépe, že počet jeho stranníků tvoří jistě většinu obyvatel Prahy, a sotva lze pochybovati, že jich dalším průběhem ještě přibylo. Již tenkrát hnutí nabylo povahy hrozivé, že konšelé sami musili před ním couvnouti. Přes to však není pochybnosti, že také stranu protivnou opora, jíž se mohla těšiti ve správě města, činila smělejší. Tím i potržky a srážky stávaly se nevyhnutelnějšími.

Přitažlivost kázání Husových, již ode dávna osvědčená, nyní ještě získala na síle. Jistě ne již jenom při zvláštních příležitostech, ale pravidelně hrnuly se zástupy k Betlemu, pomíjejíce svých vlastních farních kostelů. Ale bylo-li to již ode dávna jedním z hlavních pramenů nevraživosti k místu samému i osobě kazatelově, také zášť tato musila nyní stoupati tím více, a právě ochrana, na niž na radnici mohla spoléhati, stupňovala její odvahu.

Nevíme určitě, pokusili-li se konšelé opravdu, snad na cizí žádost, zabrániti těmto návštěvám Betlema zvláštním

---

[1] Bartoš, ČČH XX, 358 praví, že se tak stalo na říjnové synodě 1412, ale důvodů neuvádí; jest to arci pravděpodobnější, než myslití na zvláštní schůzi, jak chce Sedlák, Hus 260.

[2] Listina Petrova stihala v dalších konsekvencích interdiktem každé místo Husova pobytu; že se toho Hus obával, jest patrno z hojných jeho pozdějších projevů.

nařízením, aby lidé navštěvovali své farní kostely,[1] jistě asi s tímto stále jitřeným starým záštím souviselo, že v neděli o posvícení[2] silný zástup ozbrojenců, vedený Bernardem Chotkem, jedním z opravců kostela sv. Filipa a Jakuba, tedy právě kostela s Betlemem sousedícího a jemu jako farní nadřízeného, kde tudíž závist působila tím hlouběji, chystali se k útoku na Betlem, prý aby cizí osadníky připudili do jejich kostelů, ve skutečnosti ovšem, aby nejhrubším násilím zmařili činnost Husovu.

Hus právě kázal — a zejména při podobných příležitostech dovedl se vší svojí upřímností a odvahou upozorňovati zvláště na hříchy laiků, k nimž posvícenské hody dávaly příležitost.[3] Tentokráte však asi jeho výmluvná ústa povzbu-

[1] Invectiva contra Husitas (v. str. násl. pozn. 1) praví to výslovně, přidávajíc ještě, že se tak stalo i na rozkaz krále (ad parochiales ecclesias, quos vilipendio dederant, convertere de mandato regio et scabinorum volencium); ale sotva lze pochybovati, že udání není zcela správné, a že tendenční autor, jako jinde často, chce tak omluviti nepěkný čin, za který se snad sám styděl.

[2] Datum »v neděli na posviecenie« uvádí výslovně současná píseň (v. níže). Tomek III², 527, 531 vykládá to na »Pražské« posvícení a klade tedy ke dni 1. října, a jeho výklad přijat obecně. Nepochybuji, že útok stal se asi ještě před dodáním bully Petrovy, ale o datu samém mám pochybnosti. Staly se ovšem pokusy posvícení u jednotlivých kostelů shrnouti k jedinému dni — sv. Remigia (v. Tomek III², 198 n.), ale jest také patrno, že se úplně nezdařily, a že posvícení slavívána rozdílně (teprve r. 1427 nařízeno a zachováváno jednotné slavení, v. Tomek IX, 170). Ale píseň o té události mluví výslovně o neděli, a 1. října připadlo 1412 na sobotu. Bohužel nevíme, kdy připadalo posvěcení kaple Betlemské. V MUPr. II, 327 (srovn. nyní i Teige, Základy II, 800) jest listina Václava biskupa Nikopolského ze dne 25. října 1394, v níž jest řeč o posvěcení patrně toho dne vykonaném, ale jenom pro právo pohřbu; datum hodilo by se snad lépe, nicméně na tak vrátké domněnky nelze spoléhati.

[3] V Mus. XII F 1 najdeme na f 120 a. d. několik posvícenských kázání, ale nelze určiti, bylo-li některé a které promluveno r. 1412. Ale pro zajímavost stůjte zde ukázky z jednoho (f 124'): multi in dedicacionibus non ascendunt per hunc gradum, sed descendunt ad infernum per superbiam vestium et aliorum ornamentorum. 2us gradus est paciencia . . ., sed multi in dedicacionibus non ascendunt, sed descendunt ad iram, homicidia disensiones et contenciones. 3us gradus est misericordia . . . Sed in dedicacionibus plus dant histrionibus et fistulatoribus, quam pauperibus . . . 4us gradus est sobrietas . . . Sed hunc gradum in dedicacionibus minime ascendunt, quia fiunt multe

divých slov nedomluvila. Pustý hluk blížícího se zástupu upozornil na hrozící nebezpečenství, a posluchači Husovi, ve slepé oddanosti k němu a pod dojmem jeho mohutných slov tím více rozhořčeni tímto vyrušením, ač bezbranní, neváhali vrhnouti se na ozbrojené výtržníky a již svým počtem donutili je k potupnému útěku.[1] Radost nad zmařením hanebného činu toho ulevila si ihned posměšnou písničkou, jež se ulicemi rozléhala:

Němci jsú zúfalí,
na Betlem běhali,
v neděli na posviecenie,
připravivše se v oděnie
jakožto na Ježíše.

Než radost ze zmařeného útoku tohoto nemohla již býti čistá. Jestliže zpupnost německých i jiných protivníků Husových tolik se odvážila již nyní, nebylo-li možno pochybovati, že zákeřní a zfanatisovaní nepřátelé hledají bezživotí Husova již nyní,[2] čeho se bylo nadíti, až skutečně dojde k vyhlášení interdiktu, jehož nepodařilo se zameziti! Jistě nebyl to strach před smrtí, ač se jak pochopitelno, ozval též,[3] co v Husovi budilo obavy. Strana Husova jistě byla dosti silna,

---

ebrietates et comessaciones et inutiles et superflue expense, multi ebrii sunt et ebrietas est vexillum dyaboli. 5us gradus est castitas, . . . sed numquam fiunt plura adulteria et fornicaciones et incestus et cerce, quam in dedicacionibus, quia fornicacionem parit ebrietas . . . Sextus gradus est audicio verbi dei . . . Sed in dedicacionibus fastidiunt multi verbum dei . . ., quia libencius audiunt cantilenas et fistulatores et alias vanitates . . . 7us gradus contemptus temporalium . . . Utinam moderni redderent simpliciter, qui non fraude, sed exaccione aliena proximos diripiunt . . . Jest však možno, že jsou to kázání dodatečně sem pojatá, když ze snůšky kázání měla vzniknouti postilla; tak vedl si Hus i při skládání české Postilly (v. Erben II, 428 n.).

[1] Hlavním, arci stranickým pramenem, jest t. zv. Invectiva contra Husitas (Höfler I, 624). Vedle toho mluví o tom také Hus v Postille (Erben II, 114—115); jmenuje Bernarda Chotka vůdcem, čímž, poněvadž byl opravcem kostela Filipojakubského (jak vyšetřil Tomek), potvrzuje se i motivace Invectivy. Srovnání s útokem na Ježíše vyskytuje se i zde. Srovn. i Výklad (Erben I, 329), ač zde již myslí spíše na pozdější plán zboření Betlema (v. níže).

[2] Praví to Hus výslovně a jistě právem, v Postille (Erben II, 173): »Když sú hledali mého bezživotie«, srovn. tamže 115.

[3] Srovn. Výklad (Erben I, 246): smrti sě lekaje.

aby drzost protivníků dovedla ukrotiti, ale hrozily nové nepokoje, různice a výtržnosti, tedy všecko to, co krále také jindy dráždilo nejvíce. Třeba v tu chvíli poměr jeho k Husovi nebyl příznivý jako jindy, nebylo to ještě odcizení trvalé, vše mohlo se zase změniti, jen nesměl král znovu býti drážděn. Ale v první řadě chystané ukrutné provádění interdiktu samo musilo buditi nejvážnější obavy.

Strana Husova uvědomila si to jasně. Nechybělo těch, kdo také nyní mínili vytrvati — a Hus sám náležel dlouho mezi ně, — ale více asi bylo těch, kteří radili k opatrnosti a doporučovali přímo, aby Hus nekázal.[1] Pro Husa nastala chvíle nejpalčivějších pochybností v životě. Nemohl si zatajiti pravdivosti návrhu druhého — a že oba byly míněny upřímně, o tom nemohl pochybovati, — ale bylo mu nesnesitelné již pomyšlení, že se má loučiti s Betlemem a s činností kazatelskou, jež byla podstatou jeho bytosti. Nemohly neozvati se ani obavy, aby se nezdálo, že ustupuje, že utíká od pravdy, že zrazuje své stádo; obavy, jichž se úplně nezbavil nikdy.[2] Ale více musily vážiti obavy jiné. Snad neposlední bylo i očekávání, že si tím aspoň zachrání možnost působiti svým živým slovem i jinde, což by mu úplný rozchod s králem jistě byl mohl zmařiti, nebo aspoň překaziti.[3] Ale nade vše vážilo, aby svým pobytem nedával příčinu k olupování lidu o slovo boží a přisluhování svátostmi. V mocném svém rozechvění hledal útěchy v Písmě i modlitbě, a našel

[1] O tom zmiňuje se Hus, O svatokup. kap. X C (Erben V 463, Novotný 137): Též mi se přihodilo, že jedni mi radili, abych kázal, když pohrom byl na bratří a kletby a služby stavenie; a druzí mi radili, abych nekázal. Avšak sem rozuměl, že obojí dobrým úmyslem radili, avšak z obú radú nebyl jsem jist, která by se sjednala s vólí boží. Srovn. i v Postille (Erben II, 173).

[2] Doc. 34, Postilla (Erben II, 173); srov. o tom níže.

[3] Ve Výkladě desatera (Erben I, 246) praví Hus: A v té přiekaze jsú mnozí u kniežat, mnozí kněžie, mistři a kazatelé, a já pobřiechu byl sem, že nesměl sem proti zjevné zlosti mluviti, boje sě nemúdře póhonóv, kleteb, odsúzenie a smrti sě lekaje. Ale milosrdný spasitel jenž mě připustil k svému úřadu, již mi dává smělost, abych sě již nestrachoval, ale již pravdu mluvil proti každému, jenž by byl proti zákonu Jezu Krista. Výklad jest psán v době, kdy Hus ještě nekázal, ale patrně již byl odhodlán kázati, ovšem mimo Prahu. Není tu ovšem ani zmínky, že by král k tomu byl svolil, ale jistě aspoň nebránil, ač by byl mohl.

uklidnění ve slovech Augustinových k biskupu Honoratovi.[1] kdy jest dovoleno stádo opustiti.

Rozhodujícím stal se důvod, že věrní i bez jeho přítomnosti budou míti dosti slova božího a péče o své spasení, kdežto jeho přítomnost předstíraným interdiktem také jiným ubírala by možnosti blahodárnou činnost v tom směru rozvinouti. Uspokojiv se v tom směru aspoň, Hus někdy v říjnu, snad ještě před tím, než k úřednímu vyhlášení interdiktu došlo, rozloučiv se s Pražany, opustil Prahu.[2]

Rozpaky však provázely ho i na venkov. Neutuchající rozechvění došlo úchvatného výrazu dopisem, adresovaným někdy žákům a nyní spolupracovníkům Mistrovým, M. Martinovi z Volyně, M. Mikulášovi z Milčína a Havlíkovi, kazateli Betlemskému. Sklíčen pomyšlením, že nemůže kázati, a zmítán pochybnostmi, má-li voliti hrozbu Písma o námezdníku, opouštějícím stádo, blíží-li se vlk, či vyzvání Kristovo: Budou-li vás pronásledovati v jedné obci, utecte do jiné, v tu chvíli ani v radě Augustinově nenalézá útěchy, a prosí mladší přátele o radu, smí-li mínění Augustinova následovati . . .[3]

---

[1] Praví tak Hus sám v Postille (Erben II, 173).

[2] Obvčejně klade se odchod Husův až po vyhlášení interdiktu (srovn. na př. Palacký III, 1 str. 156, jenž ovšem klade odchod Husův až do prosince, a posléze Novotný, Listy Husovy 20 n.). Ale je-li, jak za to mám, hořejší určení doby, kdy agravace došla, správné, a padá-li odchod Husův s největší pravděpodobností do října, došlo k němu před interdiktem a na jeho zabránění. A s tím se shodují i jednotlivé výroky Husovy. Tak v listě žákům (Doc. 34, Novotný, Husova koresp. str. 138) praví: ne sim absens in scandalum, quamvis non desit ovibus necessarium verbi dei alimentum. Ex alia parte timor occurrit, ne mea presencia per interdictum maledicte adinventum sit occasio subtraccionis alimenti. S tím se shoduje Postilla (Erben II, 173): vida, že lid má dosti slova božího i jiné duchovnie potřeby, když sú hledali mého bezživotie, ustúpil sem, což, tuším, přímo ukazuje na ústup, před zastavením bohoslužeb. Výrok ve spise O svatokupectví (Erben I. 463, Novotný 137, srovn. str. 181 pozn. 1) ukazuje arci spíše již na trvání interdiktu, ale lze ho snad vyložiti také na dobu, kdy Hus, jsa za interdiktu na venkově, ještě nekázal. Novotný, Listy Husovy str. 25 n. zařazuje k tomuto odchodu list Doc. č. 18, str. 41—43; ale ten, jak nyní mám za prokázáno, náleží až do července r. 1413; srovn. níže při tomto roce, a Novotný, Husova koresp. č. 69, str. 177—179.

[3] Palacký, Doc. 33—34 otiskl list podle vydání Norimberského; od té doby zjištěny dva rkpy: Víd. 4176 f 106 a Bol. C 132 (srovn. Novotný, Listy Husovy 24, Nedoma, Bolesl. kodex

Je-li zde duševní zmatek,[1] jest to takový, nad který nelze si pomysliti ušlechtilejšího, který sám stačí za nejvýmluvnější důkaz o duševní velikosti toho, kdo takto smýšlel, o nutnosti, aby takto jednal. V takové chvíli snad pro vlastní útěchu psal Hus ona překrásná slova předposlední kapitoly svého Výkladu: »U příkladě: někoho chtie zabiti, a on móž ujíti, avšak die: Ty, však buoh jest mocný, móž mě obrániti a zachovati: vzviem, jest-li vóle boží; a slíbil jest svých brániti: vzviem, učiní-li to. Ten tak učině, boha by pokúšel.«[2]

A v týž skoro čas, kdy tak vznešeně z vlastních projevů Husových hlásí se celá hloubka i opravdovost jeho všeho úsilí, v týž skoro čas oba jeho donedávní přátelé a nyní úhlavní nepřátelé poskytli nám možnosti nahlédnouti do svých niter. Dne 25. listopadu 1412 Stanislav ze Znojma psal svůj list paní Kateřině, choti Petra z Kravař, známého příznivce strany Husovy. Ne nadarmo právě ji upozorňuje důtklivě, jak nejmenší stín nějakého bludu ničí v tom, kdo by ho zastával, všecku jeho pravověrnost, třeba jinak sebe hlubší, ne nadarmo snaží se vysvětliti svůj pojem církve a zejména ne nadarmo zdůrazňuje oprávněnost i význam stupňů hierarchických a varuje před míněním, že by každý kněz mohl působiti kdekoliv. Vážné výklady učeného profesora, jimž však právě proto šlechtická paní sotva mohla cele porozuměti, mají však také účel jiný: omluvit takořka jeho vlastní jednání, což zvláště tam se jeví, kde zdůrazňuje vyšší postavení papežovo a nutnost poslouchati jeho rozkazů, nutí se hájiti i jeho práva — udíleti odpustky, což — přirozeně ne bez sofistiky — horlivě vykládá, aby na konec připojil poučení: »Z jakýchsi 45 artikulů ničeho nedržte, neboť v pravdě všecky jsou kacířské, bludné a pohoršlivé, takže žádný z nich není katolický . . . A o knihy Wyclifovy, jako jest Dialog a jiné, se nestarejte, poněvadž jsou v nich věty proti katolické pravdě . . .«[3]

VUSp. 1887 str. 29, 49 n.). Zde za listem následuje ještě dodatek, který Sedlák, Něk. text. III, 5 neprávem prohlašuje za prothéma nějakého kázání; jistě náleží k listu. Nové vydání Novotný, Husova koresp. str. 137—139 č. 47.

[1] To tvrdí Sedlák, Hus 263 pozn. 2.

[2] Výklad Otčenáše kap. 94. (Erben I, 354—355).

[3] List Stanislavův otiskl Loserth, Hus und Wiclif 293—295. Datum z jiného rkpu zjistil Sedlák, Hus 267, pozn. 2.

Projev — jistě dokonalá záruka obratu — zůstává celkem klidný a důstojný velikého učence, aby znovu tím prospěšněji lišil se od projevu jeho druha. Již značně dříve také Štěpán z Pálče znovu se odhodlal projeviti své smýšlení. V měsíci říjnu[1] měl u sv. Havla kázání k lidu, jehož obsah nám šťastná náhoda zachovala. Řekl, že Wyclifa lze právem pokládati za kacíře, ano, že nebylo drzejšího kacíře nad něho, poněvadž Arius, Sabellius a jiní byli kacíři zjevní a mohli býti zjevně přemoženi Písmem, tenhle však že velmi chytře a tajně ohradil své bludy Písmem, že jest třeba veliké učenosti a bystrosti, kdo chce jeho bludy poznati a nedati se jimi svésti. Podle Wyclifa prý papež nic není, ani biskup a farář, nemají moci rozhřešovati, řeholníci nic nejsou než nálezky lidské, ústní zpověď nic nepomáhá. Brání prý i uctívání ostatků, jako roucha panny Marie, obřady církevní (zapalování svíček atd.) nemají býti zachovávány. To vše prý jest v Dialogu a Trialogu, a protož chraňte se těch knih!

Wyclif mluví proti svobodě kněžstva a káže kněžím brátí statky, my však věříme jako naši předkové, v kteréžto víře i naší svatí patronové zemřeli. Podle Wyclifa kněží nemají míti majetku, ale jest blud a lež, že by měl klérus žíti v chudobě jako apoštolové. Spisy jeho jsou ty tajné vody, jež mnohým tak zasládly, že neváhají pro ně položiti život, jak při nedávné popravě bylo viděti. A to jest veliká známka kacířství, neboť z nás by se nikdo nevydal pro víru na smrt! Ale víra jeho přívrženců jest bojácná, neodvažují se s ní vyjíti.

---

[1] Datum uvádí Chr. unv. Prag. 575, kde také obsah kázání. Novotný, Listy Husovy 22—23 vztahoval k tomu zmínku Pálčovu v Kostnici (u Petra z Mladoňovic Doc. 311) o kázáních, jež konal on i Stanislav v Týně, poněvadž Páleč praví, že tenkrát byl v Praze vévoda Rakouský Albrecht. Sedlák, Hus 257 pozn. 3, ukázav správně, že ona kázání konána již v srpnu a zač. září, míní, že datum pobytu Arnoštova nutno určiti podle nich, arci zcela nesprávně. Pobyt Arnoštův (v. o něm Novotný na uv. m.) spadá v jedno s pobytem poslů Brabantských, z nichž Ed. Dynter ve své kronice líčí, jak Arnošta viděl na Karlštejně tancovati, a poslové oni byli v Čechách od 19. září do 20. (aspoň) října (srovn. Dynter, Chr. VI, 38 a 107, vvd. Ram IV, 75 a 214 n.). Plyne z toho tedy jen, že se Páleč mýlil, a že vévoda byl v Praze nikoli v době kázání Stanislavova a jeho, nýbrž teprve v říjnu, v době druhého kázání Pálčova, a není tedy pravda, že toto kázání Pálčovo konáno v září, jak tvrdí Sedlák, Hus 263 pozn. 2. Patrně jím Páleč oslavil odchod Husův.

Neboť kdyby přišli do Říma nebo do Němec a nezřekli se jí, byli by jako kacíři upáleni. Ale my můžeme s naší věrou bezpečně jíti kamkoli . . .

Není třeba poznámek, není třeba znovu ukazovati, že v tomto odsuzování Wyclifa nejde o Wyclifa, proti němuž Páleč také jindy dovedl mluviti s úžasnou lehkomyslností,[1] jde o něco hlubšího. Opravdu v tu chvíli Hus nemusil litovati, že se s takovým člověkem rozešel.[2]

---

[1] Srovn. na př. hnusný způsob, jakým mluví Páleč o Wyclifovi v trakt. De eccl. (vyd. Sedlák, Hus 227* n.) a jindy často (v celém Antihusovi, zvl. 139—140).

[2] Sedlák, Hus 257 pozn. 2 tvrdí, že jest těžko pochopiti, jak mohl Tomek III² 523 z toho vyčísti »lichou povahu« Pálčovu. Necítí-li toho sám, bylo by mu arci těžko to dokazovati. Ale nehledě ke všemu jinému, již jen ta výchlubná poznámka ješitného nadutce o učenosti potřebné ku proniknutí Wyclifa jest snad důkazem opravdovosti?

VIII.

Jednání o dohodu. Hus ve vyhnanství až do odchodu na koncil.

Odcházeje z Prahy, Hus neměl, zdá se, hned určitého cíle, a nemínil snad ani příliš daleko se vzdalovati. Vyhovuje naléhavým okolnostem a vzdávaje se na čas činnosti kazatelské, doufal jistě, že nebude to míti dlouhého trvání, že přízeň králova povolností znovu získaná umožní mu záhy návrat k úspěšnému působení v zalíbeném Betlemě. Stoje v daném slově, Hus opravdu zdržel se vší činnosti veřejné, takže jeho pobyt zůstal úplně utajen a nepřátelé jeho marně se po něm sháněli.[1] Ale tím jeho nynější pobyt zůstává utajen i pro nás. Není nemožno, ač ani jistoty není, že již tenkrát přijal nabídnuté pohostinství na odlehlém hrádku Kozím, kde jistě pobyl roku následujícího.[2] Jen důvěrní přátelé věděli

[1] Docum. 46, Novotný, Husova koresp. str. 159: queritant et collocuntur sacerdotes, similiterque alii, ubi sim ego.

[2] Pokusu, který podnikl Lefler, Hus a husitství (Praha 1912, Husitství ve světle pravdy IX, 3—4), že Hus nejen nyní, nýbrž nikdy nebyl na Kozím u Tábora, a že se míní jiná tvrz Kozí, tím méně jest třeba si všímati, že po dobrých a věcných námitkách, které pronesl Anderle, O Kozí hrádek, Tábor XLVII, nejplnějším právem úplně je odmítl nejkompetentnější znatel českého místopisu Sedláček, ČČH XIX, 234—235; srovn. i J. Švehla, Kozí hrádek (Tábor 1915) 43 n., a nejnověji Sedláček, Byl-li Hus na Kozím u Tábora, Jihoč. kraj IV, 6—11. Eneáš Silvius má zprávu, že Hus, opustiv Prahu, »apud villam, unde sibi origo fuit ac cognomen, permittente loci domino, qui eius insaniae favebat, vocare plebes ac docere non destitit.« Palacký III, 1, 172, pozn. 252 upozornil právem na podezřelost této zprávy, která jistě také ze jména Mikuláše z Husi jest odvozena, ač ten byl na Husi jen král. purkrabím; ale jest snad pozoruhodné, že se tento později známý stoupenec Husův r. 1415 jmenuje Mikulášem z Husince (LC VII, 167—177). Potvrzení nějaké zprávě Sil-

o něm, ulehčujíce mu asi útěšnými listy trapnou samotu. Jistě učinil tak M. Křišťan z Prachatic, k neobyčejné radosti Husově,[1] poněvadž i k tomu došlo v okolnostech zvláštních.

Ještě snad před odchodem Husovým z Prahy totiž, v obvyklý čas volby rektorské okolo sv. Havla (17. října) došlo na universitě při volbě k neshodě. Doktoři theologie ve své zpupnosti chtěli totiž universitě vnutiti kandidáta svého, jímž byl jimi zvolen bezvýznamný M. Mikuláš Cacabus, který se ovšem musil býti nástrojem jejich zvůle.[2] Když pak jejich poručení nikdo nebyl ochoten poslouchati, doktoři odešli od volby. Většina university zvolila přítele Husova M. Křišťana z Prachatic. Theologové poznali ovšem záhy, že by nyní nezvítězili — Křišťan, jsa farářem, byl mezi těmi, kdo na radnici hlasovali proti Wyclifovi, a nemusil se tedy obávati odporu královny, — pustili svého nastrčeného kandidáta a uznali Křišťana, ano Stanislav ze Znojma, patrně z návodu Pálčova, nestyděl se při jeho uvedení v úřad promluviti oslavnou řeč, v níž se nízkým lichocením pokusil získati ho proti straně Husově, upozorňuje, aby se nedal vésti láskou, ani záštím,

---

viově odtud ovšem neplyne, jakož ani odtud, že v 16. stol. a později o pobytu Husově v zdejší krajině mluví se častěji, poněvadž to jest patrně vliv Silviův, a ani z toho, že o pobytu tom mluví i Lupáč, Ephem. k 7. červnu, i Rosacinus, Oratio paneg. B 4, I 1 (f 66), ač ten jako blízký krajan Husův mohl snad užíti zpráv z tradice, nevíme ovšem zda bez literárních vlivů vzniklé; proti tomu stojí důvod, že o pobytu na Kozím neví, a tedy není dobře zpraven. Pozornosti zasluhuje naproti tomu, že Štěpán z Dolan, Antihus, (Pez, Thes. IV, 373) vytýká, že Hus zprvu nechtěl ustati v kázání, a nyní z Prahy »cum confusione eiectus, iam vagus et latitans, velis nolis silencio comprimeris et ori tuo, magnalia eructuanti, digitum supponis, což by ukazovalo (traktát psán r. 1412), že Hus neměl ještě pevného bytu. Místo cpsal Páleč, Antihus 128—129 a také jinde mluví o těkání Husově, ale to snad platí době pozdější; srovn. o tom ještě níže při r. 1413.

[1] Docum. str. 54, Novotný, Husova koresp. str. 153 č. 51.

[2] Mikuláš Cacabus od r. 1394 objevuje se — v universitních aktech jeho jména nenalézám — v úzkém spojení s konsistoří, někdy také jako její prokurátor, často zastupuje strany, rovnaje jejich pře, někdy i sám ve příčh o beneficia. Jest zajímavé, ač snad jen nahodilé, že r. 1406 jest přítomen při rozepři Michala z Německého Broda s klášterem Zderazským (Tadra, AJud. V, 372). Jeho kandidatura jest zajisté příznačná, pro »péči o universitu«, o níž mluví Stanislav.

a neštítě se ani štvaní, jímž nadsazenými slovy líčil nedávnou neposlušnost a odboj na universitě . . .[1]

Rozpory byly ovšem příliš značné, aby se jenom takto daly vyrovnati, vrátily se znova, a snad již v nejbližší době. Stanislav, kdyby byl směl a dovedl býti upřímným, byl by musil mluviti o hrubé neposlušnosti vlastní. Neznáme příčin ani průběhu těchto různic, ale sotva lze pochybovati, že to bylo zpupné neomylnictví fakulty theologické, které k nim dalo podnět, a jež šlo tak daleko, že sám mírný Křišťan byl nucen doktory theologie stihnouti klatbou, jíž oni zase nedbali.[2]

Než to stalo se teprve něco později, v první chvíli volba Křišťanova, třeba byla úspěchem strany Husovy, neostýchavým přesedláním theologů mohla se státi i zbraní v jejich ruce. Bylo tedy Husovi jistě dvojnásob milé, když starý jeho přítel, kterého, ač vždy byl konservativnější, patrně jen

[1] Chr. univ. Prag. 575 (srovn. i Tomek III², 528). Řeč Stanislavova v rkpe univ. X D 10 f 114'—115 mám ode dávna připravenou k vydání, nyní si ji povšimnul také Sedlák, Hus 265 pozn. 2, otisknuv — velmi vadně — z ní ukázku. O Křišťanovi, proti němuž stavěl kandidáta jiného, praví tu na př. Stanislav (f 114'): Noster autem determinans rector presens non iam ad exterioris soni excitacionem, sed, quod speratur, pocius iam diu ad spiritus domini et interioris verbi incantacionem perpendens verba (rkp. má verbi) thematis predicti, induit armaturam dei, pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus et quietus, wltu maturus, aliis prudenciam suam eo insinuans . . . Hic namque sic sapiens, in agibilibus clarus; quid pro laude sua adiciam, quem tantus virorum cumulus, alma videl. nostra universitas, pro capite sibi constituit et elegit, modo et forma electionis rite servatis, ita ut ex eligentibus appareat electi interior bonitas . . . Noster autem dominus rector non parvus, sed in altum et magnum prefectus est virorum, nam princeps est idoneus nostre alme universitatis et principatus virum eximium et magnum ostendit . . . Proti straně Husově pak štve těmito slovy. (Sedlák je otiskuje nedbale) . . . in hoc malo modo tempore, ubi universitas nostra magnis cladibus et prope periclitacioni videtur exposita. Tantam enim inobedienciam et rebellionem, tantam indisciplinam et temeritatem, tantam superiorum despeccionem, tantum nolle acquiescere, quod est quasi scelus ydolatrie primi Reg. XV in hac sancta universitate a diebus antiquis quis scit ostendere, sicud heu videtur hodie.

[2] V ohrazení »proti radě doktorské« z února 1413 praví se o tom: »ale že rector některé z doctoruov klne, tu pravie, že oni nejsou v kletbě« (Palacký, Docum. 53, Novotný, Husova koresp. str. 162); za jakých okolností k tomu došlo, se arci nedovídáme, možná, že se tak stalo teprve později za jednání po synodě.

jeho závislost jakožto faráře přiměla, aby přisvědčil radničnímu násilí ze 16. července, jeden z prvních dojemným dopisem vzpomněl na druha ode mládí v jeho odloučenosti od přátel. Hus odpověděl zajisté záhy krásným listem, plným křesťanského nadšení, plným odevzdanosti do vůle boží, ale také plným pevného přesvědčení o nutnosti další práce, jímž odhodlání k dočasnému ústupu stává se ještě trpčím: »Jest třeba, aby Hus pozdvihla křídla proti křídlům Vehemotovým a jeho ocasu, jenž vždy přikrývá chavnost šelmy Antikrista. Co jest ocas, ukazuje prorok řka: ‚Prorok, uče lži, jest ocasem a ctihodný stařec jest hlavou.' Rozptýlí Bůh hlavu i ocas, to jest papeže a jeho proroky, mistry, doktory a pravcuky, kteří falešným jménem svatosti přikrývají chavnost šelmy.« A zobraziv silnými barvami tuto chavnost, volá slovy Pavlovými: »Běda mně tedy, jestliže o této chavnosti nebudu kázati, nebudu plakati a nebudu psáti . . .«[1]

Prozatím však nezbývalo, než vyčkávati na dále. Volba Křišťanova byla v tu chvíli jediným úspěchem strany Husovy, již nepříznivé okolnosti ještě dále zatlačovaly do pozadí.

Jakmile bylo zásadně rozhodnuto, že listiny kardinála Petra o agravaci a reagravaci mají býti připuštěny, nebylo ovšem možno zabrániti tomu, aby klatba veřejně byla vyhlašována. Položení interdiktu mělo arci zamezeno býti odchodem Husovým a přerušením jeho činnosti kazatelské. Ale tu strana protivná snadno si našla záminku jinou.

Agravace měla býti podle nařízení kardinála Petra vyhlášena do šesti dnů, načež po dalších dvaceti dnech, kdyby se Hus nepodrobil, měla následovati reagravace spojená s interdiktem nad místem jeho pobytu a s klatbou na ty, kdo by se s ním stýkali nebo provádění trestů bránili, aby po dalších 12 dnech následovalo nové zostření interdiktu. Smutná podívaná na tyto obřady, jejichž příšernou obřadnost, beztak nařízenou, protivníci Husovi jistě neopomíjeli rozvíjeti v celé její strašlivé hrůze, naskytovala se tedy během měsíce listopadu[2] obyvatelstvu Pražskému častěji, k čemuž přistou-

[1] Dopis otiskl Palacký, Doc. 58—59, č. 25, v. nyní Novotný, Husova koresp. str. 153—155, č. 52; o datu v. Novotný, Listy Husovy str. 34—35.

[2] Není-li, jak v předešlé kapitole ukázáno, útok na Betlem za přítomnosti Husovy v říjnu podniknutý, následkem agravace, ne-

pilo i to, že protivníci ve své horlivosti konali více než nutno, i dříve ještě, než novými rozkazy od kurie byli k tomu oprávněni.[1]

Lid Pražský totiž nesnesl tentokráte divadla takového klidně, jak v kostele Pražském, tak v kostelích jiných při vyhlašování klatby hlasitě reptáno, a zejména obvyklé obřady, zahajované za hlaholu zvonů při rozsvícených a pak zhašených a pohozených svíčkách vyzdvihováním kříže a házením tří kamenů směrem k obydlí Husovu za zpěvu responsoří: »Media vita« a »Revelabunt celi« i žalmu »Deus laudetur«, působily zlou krev.[2] Lid ulevoval si posměšným popěvkem:

Daj jim, Bože, poznánie,
ať na tvé znamenie tvého umučenie
neschápají kamenie,
neboť Písma neumějí . . .[3]

Ale docházelo také k projevům vážnějším. Na Poříčí u kostela sv. Petra došlo, tuším, k výtržnostem větším, možná, že ne bez parodování jednotlivých obřadů, proti vlastnímu faráři, takže několik lidí bylo zatčeno. Ale konšelé Novoměstští — a to jest zvlášť výmluvné, — vypravivše se ihned za králem s přímluvami, a neomeškavše ani potom ještě darováním lahůdek získati jeho přízně, sami hleděli jim vazbu rozličným přilepšením ulehčiti.[4]

---

máme bezpečných zpráv, kdy s vyhlašováním začato. Jistě před 11. listopadem, když Hus ve Výkladě (kap. 92, Erben I, 329) praví: »Protož klnú mě . . . . a lid klnú, aby nepřijímali toho chleba ote mne« (srovn. i Erben I, str. 352), pravděpodobně již něco dříve; srovn. níže pozn. 4.

[1] Že klatby vyhlašovány častěji, praví Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 248*), a stěžuje si na to i Jesenic (Op. I, 331), jenž však má asi na mysli také ohlašování pozdější; (v. str. 191 pozn. 1).

[2] Že klatbě odporováno, svědčí Páleč (viz citát v pozn. předch.) a Invectiva contra Hussitas (Höfler I, 624), odkud také patrno, že právě ony obřady urážely, jako se nad nimi pohoršoval již Hus (v. svrchu str. 166) i Jesenic (Op. I, 331, 332); v. i pozn. násl. 3 a 4.

[3] Invectiva 624; srovn. Nejedlý, Počátky 424 n.

[4] Tomek III², 528 pozn. upozornil na zajímavé zápisy v Novoměstské knize berní (f Λ 8'—10), z nichž jest patrno, že vykonána tři poselství ke králi; první patrně již někdy brzo po 8. listopadu, kdy povolena berně, z níž hrazeny útraty odtud vzniklé, pak 26. listopadu a 3. prosince (o druhém praví se výslovně: pro radi-

Tak zřejmé projevování souhlasu s vyobcovaným poskytovalo arci hojné příležitosti k zakročování proti novým vinníkům, klatby vyhlašovány napořád, interdikt ukládán,[1] když tu další nařízení od kurie přispělo k novému přiostření. Snad ještě před dodáním nového rozkazu o zboření kaple Betlemské sami konšelé Staroměstští mínili se nyní vážněji pokusiti o to, co nedávno, zbrkle bývši podniknuto, přineslo původcům jen zaslouženou potupu a posměch. Na radnici svolána asi veliká obec, ale Čechové i Němci rokovali zvlášť. Schůze německá usnesla se, že Betlem má býti zbořen, a Němcům podařilo se získati i některé Čechy ze strany Husovi protivné. Jejich jménem odůvodňoval potom návrh německý v české schůzi jeden z Čechů, Jan holubář z Celetné ulice (čp. 592), táže se, chtí-li k tomu přivoliti. Ale česká Praha odmítla arci tyto návrhy, a Němcům nezbylo, než spokojiti se ochotou, poněvadž proti vůli většiny nesměli se něčeho podobného odvážiti.[2]

Hus byl zprávou o tom velice rozčilen: »Kam sú smysl děli? Peci by nesměli zbořiti súsědu, a pak chrám chtějí bez viny zbořiti Bohu! Jistě ti neradi toho chleba jedie, poňavadž

---

cibus in raysa pro captivis plebis s. Petri in Porziecz oblatis domino regi XXVIII gr. a před tím: pro raysa ad dominum regem pretextu captivorum plebis s. Petri in Porziecz XXIX gr.). Několikrát zaznamenáno také vydání: captivis — pro bibalibus (naposled 7. ledna 1413). Prokop písař (Höfler I, 72) zmiňuje se o jiné bouři při témž kostele již v době pozdější pro utrakvismus (Tomek III², 636), ale není nemožné, že v jeho líčení zabloudily i vzpomínky na bouři tuto. Aspoň ono házení kamením k domu farářovu jakousi ženou upomíná velmi silně na klatební obřady, jež právě nyní tolik dráždily! O zajatých nepraví se sice v knize Novom., proč byli zatčeni, ale péče konšelů o ně jistě ukazuje, že to nebyli prostí zločinci. Na nepokoje takové naráží patrně Hus ve Výkladě (Erben I, 235).

[1] Na to asi stěžuje si Jesenic (v. pozn. 1 na str. předch.), ač není vyloučeno, že míní vyhlašování ještě pozdější, již na základě dalších nařízení papežských; srovn. ještě níže str. 192 pozn. 3.

[2] Zprávu o tom vydává Hus v Postille (Erben II, 115); Sedlák, Hus 266 úplně jí neporozuměl, ač již Tomek III², 528 správně ji vyložil. Schůze byla konána před 11. listopadem, poněvadž již ve Výkladě (Erben I, 329) Hus se o tom zmiňuje; že to bylo již za vzdálení Husova z Prahy, plyne z poznámky v listě Husově Pražanům (Doc. 40, Novotný, Husova koresp. str. 149): Iam, ut audio, moliuntur, ut sacellum Bethlehem diruant.

netoliko rozdavače chtie vyhnati toho chleba, ale miesto k tomu chlebu velmě dobřě připravené obořiti . . .«; a ještě jindy a mnohem později myšlenka tato vzněcuje jeho rozčilení..[1]

Ale právě přiostřenými novými rozkazy kuriálními vzrostlo nebezpečenství toto i jiné. Nová nařízení obsahovala také zmínku o tom, aby stoupenci Husovi byli donuceni k odvolání, dáni do klatby, a neuposlechnou-li, aby byli pohnáni k soudu papežskému,[2] a strana protivná neopominula zajisté ihned v tomto směru působiti klatbami novými.[3] Pod vzrušujícím dojmem těchto zpráv, a v obavě, aby snad někteří nedali se zastrašiti, Hus obrátil se především zvláštním dopisem k universitním mistrům. Vzpomínaje křivdy, která se děje Bohu nařízením o zboření Betlema, upozorňoval důtklivě, co by znamenalo odvolání v těchto okolnostech, když již listy kuriální nazývají je kacíři, a vybízel: »položiece pravdu boží a chválu napřed, jsúce živi dobřě z lásky stójme proti lži Antikristově až do konce, majíce spasitele všemohúcieho s sebú na pomoc, jehož nižádný nemóž přěmoci a jenž nikdy neopustí nás, ač my ho neopustíme . . .«[4]

A podobně také zvláštním listem obrátil se na Pražany vůbec, krásnou a biblickými citáty protkanou řečí jich napomínaje, aby se nelekali půhonů Antikristových a vytrvali při poznané pravdě, ukazuje, jak dosud všecky nástrahy byly zmařeny: »Prvé sú sáhli na všecky kaply, aby v nich slova božieho nekázali — toho jim Kristus nepřepustil. Již sú sáhli,

---

[1] Výklad, kap. 92. (Erben I, 329); srovn. i Doc. 34 = Novotný, Husova koresp. 140; v. Doc. 44, Novotný, Husova koresp. 152; Novotný, Listy Husovy 33 klade list do r. 1414, ale r. 1412 jest jistě pravděpodobnější, ač zde jest datování velmi nejisté.

[2] Chr. univ. Prag. 575; srovn. svrchu.

[3] To asi míní, ač není vyloučeno, že naráží zároveň na postupné vyhlašování klatby (srovn. pozn. 1 na str. 190 a str. 191 pozn. 1), Jesenic svými slovy (Op. I, 331): Et unde nostris prelatis autoritas, cum sint dictorum processuum nudi et meri executores, post primam aggravacionem executam alias aggravaciones condicionales et commonitorias sine sentencia . . . iudicis, M. Johanne non convicto nec confesso, exequi et denunciare contra concilium generale? A něco výše, vyloživ, že kardinál Petr měl jen ztužiti klatbu: Quomodo ergo potuit excomunicare personas in commissione non expressas . . . (dále mluví arci o klatbě čeledi Husovy a účastníků styků s ním).

[4] Docum. 34—35, Novotný, Husova koresp. str. 141.

jakož slyším, aby Bethlem zbořili, a v kostelích, v kterých proti jejich zlosti káží, aby nekázali — také ufám Bohu v tom neobdržie. Prvé sú sieti póhonů a kletby na Hus rozestřeli, a již na mnohé sú zavlekli. Ale poněvadž hus, lénie pták, domácí, neletavý vysoko, jim ty sieti pečela jest dřieti, ovšem i jiní ptáci mnozí, jenž i životem vysoko k Bohu lécí, rozdrú jim jich sieti. Zavlekli sú póhonem, ostrašili sú klatbú jako dřevěným ostřiešem a konečný z túlu Antichristova sú šíp vystřelili, když sú boží službu a chválu stavili. A čím viec chtie svú zlost tajiti, tiem ji viece oznamují, a čím viece chtie býti svobodni, tiem viece práce mají, a čím viece svá ustavenie jako sieti chtie tvrditi, tiem sě jim viece drú . . .«[1]

Zde však také chlašuje se již nový tón.

Pro muže povahy a činnosti Husovy, jemuž působení kazatelské a učitelské stalo se opravdovou potřebou, jehož význam srostl s kazatelnou Betlemskou, arci aby ji teprve učinil tím, čím ji tradice domácího vývoje míti chtěla, jenž pro tuto činnost a touto činností žil, pro muže jeho nadšení a výmluvnosti závazek nekázati, který byl přijal a který pro obecné dobré byl odhodlán, dokud nutno, dodržeti, znamenal jistě pravou duševní trýzeň. Již ony rozpaky před odchodem, ona nejistota, jak si vésti, aby to velikému dílu obrodnému prospělo, jsou výrazem těžkých duševních bojů, jakých jen duše nejčistší jsou schopny, ale jež právě neúkrotná touha po hlásání slova božího činila ještě těžšími. Jestliže již na samém začátku svého ústupu nemohl se hned zbaviti pochybností,-

[1] Docum. 36—41; zde otištěn z Op. text latinský, text český, necelý, tištěn v Postille z r. 1564 f. 218—220, mimo to zachován, ale ještě neúplněji, v souvěkém rkpe Víd. 4916 f 2 -3', odkud ho, ne bez chyb, uveřejnil Sedlák, Stud. tex. II, 109—117 (text 112--117), jenž také uvedl některé velmi cenné důvody pro prioritu textu českého, ač vždy jest nápadné, že v českém znění není list zachován celý; a poněvadž Norimberští vydavatelé latinu svých předloh upravovali, není nemožné, že byl koncipován původně latinsky a snad současně česky. Že náleží do listopadu—prosince 1412 mám i přes některé pochybnosti, jež se mi vynořují, za nejsprávnější; nové vydání Novotný, Husova koresp. str. 142—146 č. 49.

[2] Praví sice Hus v listě Pražanům (Doc. č. 13 str. 43, v. Novotný, Husova koresp. č. 69 str. 179): pro me deum orate, ut mihi prosperos in predicacione verbi sui successus concedere dignetur in omnibus locis, ubi necessitas exiget, in civitatibus, in oppidis, in pagis, in arcibus, in agris, in sylvis, ubicumque possum prod-

i později vždy, kdykoliv, okolnostmi nucen, zdržoval se činnosti veřejné, zdálo se mu to hříchem, kterého se brzo hleděl zbaviti.[1]

Nynější odhodlání vzdáti se na čas kázání vůbec jistě tedy bylo tím trapnější, nezdolná touha po činnosti učitelské nutně musila hledati uvolnění jinde, zvláště když i ostatní předpoklady tím směrem se uplatňovaly.

Kazatelská činnost Husova jeví se nám vždy jako nerozlučná součástka předchozího vývoje, s nímž — byla o tom řeč již častěji — souvisí ideově i vývojově. Zde pak zejména jedna stránka zasluhuje pozornosti — a byla jí rovněž již věnována, — ta totiž, jak kazatelská nálada současná ve spolku s jinými okolnostmi vede k probuzení a pěstování národní literatury za účely vzdělavacími.

Bylo již pověděno jindy, jak tento vývoj před Husem dostupuje jaksi vrcholu v činnosti Štítného, a bylo také pověděno, proč právě tento laik, nemaje příležitosti k bezprostřednímu styku s lidem kázáním v jazyce národním, hledá této příležitosti slovem psaným.[2] Než vývoj zde se nezastavuje, a přechází-li jeho vymoženost dědictvím na ty, kdo týmž myšlenkám sloužili později, jest přirozeno, že dědictví toto zúročuje se dále. Také u kazatelů, jimž nechybí možnost bezprostředního styku s lidem, vyvíjí se odtud přání působiti na své posluchače vedle živého slova také dojmy trvalými. Vede-li to na jedné straně k sestavení promluvených kázání anebo latinských příprav k nim ve zvláštní sbírky a skutečné postilly, na druhé straně z daných základů rozvíjí se dále snaha sloužiti dobré věci také pérem.

---

esse, ne in me verbum dei supprimatur, a Novotný, Listy Husovy 25. list klade do doby brzo po odchodu. Ovšem slova sama ukazují zajisté, že Hus se teprve chystá kázati, ale z některých známek zdá se mi nyní pravděpodobnější, že list náleží do r. 1413; (srovnej Postilla, Erben II, 256); v. níže při r. 1413.

[1] Srovnej konec listu Křišťanovi (Doc. 55, Novotný, Husova koresp. str. 154; v. svrchu str. 189 pozn. 1); i r. 1413 v listě Janovi Kardinálovi z Rejnštejna (Doc. str. 57, Novotný, Husova koresp. str. 171) praví Hus: Estimo, quod peccavi, ad voluntatem regis predicacionem dimittens, et ergo iam nolo sic peccare, a v Postille (Erben II, 173): I neviem, dobřě-li sem učinil, čili zle, jako nájemník, což arci podníceno již odchody dalšími.

[2] Srovn. Novotný, Náb. hnutí 193 a zde sv. I. kap. I. a III.

Začátky české literární činnosti Husovy, zapadajíce do tohoto vývojového rámce a znamenajíce samy další stupeň tohoto přirozeného vývoje, jsou ovšem již starší, nyní však všecky podmínky působí měrou zvýšenější. Co dříve při vší účelnosti a tedy úmyslnosti nepozbývá rázu nahodilosti, nyní stává se soustavným, literární plány starší nabývají jiné podoby, a jestliže ještě před »ústupem« Hus zahájil již práci v tomto směru,[1] nyní literární činnost jazykem národním, jsouc zároveň útěchou v osamělosti, stává se také náhradou za činnost kazatelskou, a proto dochází k ní nyní v rozměrech větších.

Na samém začátku listopadu, před sv. Martinem r. 1412 dokončil Hus své nejvýznamnější dílo české: Výklad viery, desatera božieho přikázanie a modlitby páně.

Karakteristika spisu tohoto jako nejvýznamnějšího českého díla Husova byla, tuším, podána již dříve, a není třeba nic na ní měniti, třeba dnes o způsobu tvoření Husova a pramenech tohoto díla víme mnohem více, než tomu bylo do nedávna. V nejnovější teprve době zjištěn byl neobyčejně silný vliv Wyclifův měrou větší, než dosud byl znám,[2] zjištěny také vlivy jiné, víme dnes, že není, třeba upřílišen, v podstatě zcela nesprávný výrok, prohlašující Výklad desatera z jedné třetiny, Výklad Otčenáše z polovice asi za překlad, nebo snad lépe zpracování Wyclifa, jehož vzor nezůstal ani na myšlenkový pochod bez vlivu. Ve Výkladu symbolu shody jsou nepatrné, a ani o podnětu čerpaném z Wyclifova kázání nelze

[1] Jest to patrno na vzniku Výkladu i jiných prací českých; v. poznámky následující a další líčení svrchu.

[2] Hlavní zásluhu o poznání poměru toho má Sedlák, Pramen Husova českého Výkladu, St. tex. I, 170—247, jenž závislost Výkladu zejména na Wyclifově Decalogu určil bezpečně, ač tím poslední slovo řečeno není (srovn. Novotný, ASlavPhil. XXXVI, 256 n., ČMM 1914, 429 n.); dále Sedlák, K pramenům Husova Výkladu, St. tex. II, 355—359, týž, Stať o boji v Husově Výkladu desatera, St. tex. II, 528—531, a pro první část Sedlák, Husův Výklad víry, St. tex. II, 415—428, k čemuž nověji Vodehnal, K pramenům a složení Husova českého Výkladu víry, ČČM 1916; před tím zabýval se poněkud otázkou F. Černý, Hus a Wyclif, ČMM 1903, Flajšhans, Hus a Wyclif, ČMM 1904.

po mém zdání vážně mluviti,[1] když sotva lze pochybovati, že takováto práce tanula Husovi na mysli již dříve, a jistě ještě před odchodem z Prahy k ní přistoupil.[2]

O tom tedy nelze pochybovati, ale není tím řečeno vše. Wyclif jest zde velmi vydatným pramenem Husovým, ale není přece jediným, často opírá se tu Hus o své starší práce, ale často také — a to není bezvýznamné — užívá, třebas díla Wyclifova měl při psaní před sebou, děl jeho také prostřednictvím svých starších spisů, anebo novými partiemi doplňuje, co již dříve, ve starších pracích, z Wycliffa přejal — nejlepší to svědectví, že i nyní vždy užívá Wycliffa, třeba vydatněji, přece s rozvahou a právě tam, kde u něho lépe nalezl vyjádřeno, co sám o věci myslil.[3]

Ale ani to není ještě vše. Bylo právem poukázáno na obratný způsob, jímž Hus dovede z Wyclifa vybírati, a jak umí zejména důležitá a nezávadná místa, obsahující pěkná

---

[1] Sedlák, Husův Výklad víry, St. t. II, 415 n. myslí, že t. zv. Menší výklad (v. o něm níže) jest přeložen z Wyclifova kázání »Bene omnia fecit« (Sermones vyd. Loserth I. 291—297), a podle toho hledá shody s Wyclifem ve Výkladu větším, nazývaje Výklad menší kostrou většího. Jeho mínění celkem přisvědčuje Vodehnal na uv. m. 23. 154. 156 n., celkem to přijímaje. Ale vysvětlení to nezdá se mi možným. Menší výklad není kostrou, nýbrž výtahem většího, a není pravděpodobné, že by, pořizuje výtah, Hus byl proto hledal předlohu. Zde bude právě nutno vyšetřiti provenienci a authentičnost kázání Wyclifových lépe než učinil Loserth. Nepochybuji, jako do některých sbírek kázání Husových přešla omylem nebo úmyslně celá kázání Wyclifova, že také naopak do sbírek kázání Wyclifových přešla zase kázání Husova (čímž nechci říci, že Husovo musí býti právě ono, to právě potřebuje vyšetření). Kdyby mínění Sedlákovo bylo správné, Menší výklad musil by býti starší většího, což se mi zdá nemožným, a ani to, čím věc chce vysvětliti Vodehnal 282, že Hus tu překládal kázání, kterého ve velikém Výkladu užil, nemám za správné; právě shody velikého Výkladu s kázáním oním nejsou dosti prokázány a ani důkaz, že by menší výklad musil býti překladem onoho kázání, nepřesvědčuje ve všem.

[2] Vodehnal 31 (srovn. i 289 n.) vhodně upozorňuje na zmínku Husovu ve výkladě Sentencí (Super Sent. 459), kde Hus, mluvě o rozdělení symbolu, praví »quorum sufficienciam nunc obmitto«, a míní, že Hus snad již tenkrát měl podobné dílo jako Výklad na mysli. Že je začal psáti v Praze, jest arci nepochybné, a snad také tím, že mezi tvořením jeho poměry se změnily, lze vysvětliti větší přiklonění k Wyclifovi ve dvou částech dalších (srovn. Vodehnal 292).

[3] Srovn. Novotný, ASlPhil. XXXVI, 261, ČMM 1914, 439.

poučení, dovedně tlumočiti.[1] Ale ani toto popularisační — jistě úmyslně — umění nevystihuje ještě všeho. Také zde, ano zde právě ještě více než jinde nutno zdůrazniti nejen to, co Hus z Wyclifa přejal, ale *čeho nepřejal.*

Proti tvrzení, že pokud jde o učení Husovo, jest Výklad bez ceny, že tu nemluví Hus, nýbrž Wyclif,[2] lze mnohem větším právem právě naopak říci, aniž by prokázaná veliká závislost na Wyclifovi byla v nejmenším dotčena, že není to Wyclif, nýbrž Hus, jenž k nám zde mluví. Třebas na Wyclifovi závislý, a třebas k myšlenkám jeho, pokud domácím vývojem byly připraveny, i tam se hlásé, kde jich slovně nepřejímá,[3] Hus přece nejde za Wyclifem slepě, nevybírá bez rozvahy a nepřejímá bez kritiky, nacpak, jako v latinských spisech nikdy neopomínul připojiti příslušné omezení, tak také zde nepřijímá Wyclifa celého, a dovede-li s neobyčejným zdarem jeho vývody doplňovati, opouští he také, kde nesouhlasí. Zde skutečně nemluví Wyclif, třeba slyšíme namnoze jeho slova, nýbrž Hus. Na základě »Výkladu« kacířství Husovo dosti nesnadno by se dokazovalo . . .

Myšlénkově arci není Výklad dílem naskrze původním, a řekněme tedy, jest opravdu z veliké části úmyslným zpopularisováním děl Wyclifových. A přece jest to dílo, jemuž pečet ducha Husova vtištěna jest způsobem hodným obdivu, jest opravdu dílo Husovo. Netřeba ani uchylovati se k správnému jinak poukazování na jiné pojímání originálnosti v době, kdy dílo vznikalo,[4] netřeba ani utíkati se k oprávněnému poukazu, že ve své popularisační methodě Hus neliší se příliš od Štítného. Ale stačí srovnati oduševněné podání Husovo (někdy i tam, kde celkem věrně přidrží se Wyclifa) se suchým, strohým výkladem jeho předlohy, abychom rázem poznali ohromný rozdíl, nehledě ani k tomu, co i nyní zbývá jakožto majetek Husův, a co zasluhuje zvláštní pozornosti. A není to jen latina Wyclifova proti češtině Husově, která

[1] Sedlák, St. tex. I, 246 n.
[2] Sedlák, na uv. m. 228, 246.
[3] Tak na př. pojem církve predestinovaných vystupuje i v místech samostatně koncipovaných (na př. Erben I, 152, 175, 257 a j.), nebo mínění o hříšnosti skutků ve stavu hříchu učiněných (121, 129, ač tato místa mají vzor ve Wyclifovi) a j. v.
[4] Dobře to zdůrazňuje Vodehnal 292 n.

rozdíly podmiňuje. I kdyby příslušná díla Wyclifova byla psána jazykem národním a Hus jich v něm mohl užíti, rozdíly by se ohlásily stejně.

A nad to nade vše vystupuje zejména to ještě, že jak tam, kde vývody Wyclifovy doplňuje svými doklady, tak zvláště tam, kde mluví samostatně, slyšíme takořka bíti vřelé srdce, znamenáme rušný život v jeho rašení a rozkvětu, cítíme, jak za tím vším a za to vše stojí celá, silná a veliká osobnost Husova. A odtud lze pochopiti, že Výklad nemohl býti jinak napsán, že bylo téměř nutno užívati myšlenek, jejichž pravdivost celý současný stav potvrzoval, že třeba někdy cizími slovy, Hus vyjadřuje, čeho, věren domácím tradicím, nemohl necítiti.

Po této stránce Výklad, zůstávaje nejvýznamnějším českým spisem Husovým, jest také překrásným dokladem ušlechtilosti jeho snah. To, oč usiloval celým svým životem, co učeně dokazoval prácemi latinskými, čeho chtěl docíliti neúmornou činností Betlemskou, to vše jest také ve Výkladu vtěleno.

Účelem spisu, jak ho Hus sám naznačuje, jest »sprostným lidičkám vyložiti«, jak mají věřiti, přikázání boží plniti a Bohu se modliti, a jestliže již zde zároveň s theologickým vystupuje i účel morální, v provedení nabývá značné převahy. Ani nyní neopomíjel Hus upozorňovati na věci, jež by mohly vésti k omylům, jako to činíval v Betlemě, výtku onomu prvnímu Čechu, »který jest najprvé vyložil to slovo řecké ecclesia«, že »zle jest rozuměl tomu slovu; protož zavedl jest hlúpé tiem slovem kostel neb cierkev, že mnějí, by chof pána Jezu Krista byl kostel kamenem neb cierkev dřevem ustavený«, čteme tak, jak jsme ji mohli slyšeti v Betlemě, třeba zde již také ohlasy nových sporů se ozývají.[1] Také zde, jako činil dříve, upozorňuje na jednotlivá bludná učení, na př. na blud, který »držie Paterinové, jenž jsú v Bosně té zemi«, věda

[1] Výklad víry, kap. XVIII (Erben I, 24—25), k čemuž srovn. na př. v káz. Betl. (III B 20) f 215 b: Et ergo si Boemus primus peritus fuisset, ecclesiam non kostel vel cierkew, sed sbor svatých appellasset, et sic fuisset simplicibus magis ad intellectum. Sed quia kostel appropriavit, ideo rudes statim audito verbo ecclesia feruntur in ecclesie materialis estimacionem. Ve Výkladu přistupují ještě novější spory o pojem církve.

nyní, a snad lépe než dříve, jací jsou to kacíři »Manichei, i jsú v Bosně Paterini,«[1] stejně jako dovede i nyní upozorniti, v čem i Řekové učí správně, když může o tom, mluviv s nimi, podati poučení lepšího než dříve.[2]

Rovnoměrně s tím jde ovšem i péče o poučení positivní, a po této stránce dovede spis Husův poslání své plniti vzorně. Právě zde však jeho praktický účel vystupuje plně do popředí, a zde ovšem poučení o tom, co býti má, dociluje nejúčinněji káráním toho, co býti nemá, ale přece jest.

Není zde možno podati soustavný rozbor pokynů a upozornění Husových, ba není, nemá-li kniha nad míru vzrůsti, možno ani podati jen větší počet ukázek,[3] nicméně úplně nelze se tomu vyhnouti již proto, že tím také postava Husova náležitě vynikne.

Jest to arci v první řadě život kněžský, který dává příčiny k výtkám, a Hus nevyhýbá se jim, ani velmi ostrým, nicméně nikde nestávají se mu samy účelem, a stejně i ostřeji dovede vytýkati četné závady života laického.

Na prvním místě jsou to ovšem ony křečovité pokusy o naduté vyvyšování klesající moci kněžské, které nutno rozhodně odmítati, ač ani toho Hus nikde nečiní — běží právě o *poučení,* nikoli o pouhé odmítnutí lži — jednostranně: »A že kněžie bláznivi, nerozumějíce Písmu, chlubí sě, že oni,

---

[1] Výklad, kap. XXIII a XXVIII (Erben I, 39, 47). Již tím jest řečeno, že se mýlí D. Prohaska, Husitství a bogomilstvo (Čas. mod. fil. V, 1 n.), tvrdě, že u Husa nenajdeme nikde zmínky o bogomilech neb patarenech a sotva o Manichejcích. Proti tomu, co o manicheismu vykládá Hus v Sentencích (394—395, srovn. i III B 20 f 147b, výrok Bedův), jest arci patrno, že nyní ví o nich více, jako také v musejní Postille z r. 1412 parallelní místo zní: Hic destruitur error hereticorum, Paterinorum, qui sunt in Bosna.

[2] Ve Výkl. XXVIII (Erben I, 49), mluvě o řeckém názoru na vycházení ducha sv., ohrazuje se: »protož což jistě neviem, toho na ně nechci cpáti, a zvláště u vieře; neb mluvil sem s nimi, a oni sú řekli, že pochodí duch sv. od syna, ale jiným pravie obyčejem, než my pravíme«. Ve Výkladě Sentencí (str. 87, srovn. svrchu díl I., str. 202 pozn. 3) Hus již uvádí toto mínění, ale styků s Řeky se nedovolává; snad tedy došlo k nim teprve po r. 1408; srovn. Vodehnal 286.

[3] Pěkné ukázky podal K. Novák, Příspěvky k bližšímu seznání spisů Husových a jeho života, Sbor. Hist. IV, 222—234. Dobře voleny jsou také ukázky, jež (ovšem i z jiných spisů Husových) sestavil Zd. Nejedlý, M. Jan Hus a jeho pravda (v Praze 1919).

kdy chtie, odpúštějí hřiechy člověku, a kdy nechtie, neodpustie, a tak že pošlí koho chtie do nebes, a koho chtie pošlí do pekla, jakožto kličníci mocní nebes i pekla, proti takým mluví svatý Jeronym.«[1] vytýká Hus, a místa taková vracejí se stále. Souvislý Wyclifův výklad přerušuje upozorněním[2]: »jako řka, že kněz stvoří božie tělo, když chce, neb řka, že kněz každý svú mocí hřiechy, komu chce, odpustí . . .; rúhají sě křesťanští kněžie, řkúc, že svú mocí hřiechy odpúštějí, a že koho chtie, do pekla šelí, a koho chtie, toho do nebes; a ti tieže hřešie, než sú hřešili židovští kněžie.« A rozechvěn nynějšími zmatky, volá vzrušeně:[3] »Zdali také nenie falešných kazatelóv, jenž volají, že lid má ve všem papeže a jiných prelátóv poslúchati, že oni, koho chtie, pošlí do pekla neb do královstvie božieho, že oni jsú stvořitelé boží a dóstojnější než panna Maria, že každý kněz jest dóstojnější než panna Maria, a že jich kletba, buď prává neb křivá, člověka vieže k zatracení?« A ovšem ani jindy nemůže a nechce se boji s tímto podvodným učením vyhnouti.[4]

Kněžím takovým ovšem kněz řádný jest trnem v oku; připomíná-li jim přikázání boží, hned jest podezírán jako bludný, jak již na to Hus i dříve byl nucen si stěžovati: »Dobrý obyčej mají, kteříž učie a píší božie přikázanie, v kostelích a svých domiech . . . A tiemto písmem svrchu psaným jsú pohaněni kněžie, kteří netolike sami neumějí, nekáží, neučie, nepíší božích přikázaní ani držie, ale bránie jiným i psáti i praviti a nazývají ty bludné Viklefisty, kteříž je káží a píší v kostelích a v domiech; ale kteří píší oplzlé věci a ohavné, jenž k hřiechu mysl popúzejí, ty nazývají dobré lidi; neb i sami též píší, aby libost tělestnú měli . . .«[5]

[1] Výklad, kap. XX (Erben I, 27).
[2] Tamtéž kap. LXI (Erben I, 224—225).
[3] Tamtéž kap. XCIV, str. 351—352.
[4] Srovn. Výklad, kap. XIV (14), LXI (226), XCIII (340).
[5] Výklad XXIX (str. 54); srovn. tamtéž LXIII (235): Když kto počne mluviti z Písma božieho, neb přikázanie božie, ihned psi kúsaví řkú: Tot také kacieř! A dávají sobě znamenie, řkúc: Tot jsú vše kacieři, kteříž káží božie přikázanie a kteříž je píší v svých domiech. Srovn. v Betl. káz. (III B 20 f 213 b): ad libidinum suarum concitacionem amasiarum suarum ymagines ante oculos suos depingunt, ut in eorum absencia malicie perpetracione cum ipsis condelectentur. Et qui mandata dei postico hostii et domus inscripsit, ab aliis erroneus censeatur; srovn. také svrchu díl I, str. 477 pozn. 2.

Také neuhaslý dosud spor odpustkový vrhá sem své stíny, a dovede-li zde Hus pěkně poučiti o podstatě odpouštění, musí také tím spíše útočiti na zvrhlou praxi odpustkovou, při čemž i zde působí — bude o tom ihned řeč — vlastní pohnutka těchto odpustků. Lživí kněží líčí, »že ktož by kolivěk dal papeži pomoc proti Napulskému králi, že by měl i hřiechóv všech i muk zbavenie . . .«, ale také »za penieze dávají pod tiem slovem: mají-li pravé skrúšenie a ústy vyznánie [míní se slova bully vere penitentibus et confessis]. A tak« — vzpomíná svého obětníku proti odpustkům — »kdyby čert přída dal penieze, vezma na sě podobenstvie člověka, a zpoviedal sě, kněz právě též by jemu řekl, jako i jinému: Dávámť odpuštěnie plné ode všech hřiechóv i ode všech muk, ač máš skrúšenie . . . Ale papež v své bule . . . každému slibuje, ktož sě zpoviedá a má skrúšenie a dá, že ihned má plné hřiechóv odpuštenie; to vykládají jeho úředníci a poslové, že to jest zbavenie plné všech hřiechóv i všech muk. Ale viz, že nepokládá bula třetieho kusu pokánie, jenž jest dosti od hřiešného za hřiechy učiněnie.«[1] A ovšem ani jinde nepřestává proti tomuto zneužívání se ohrazovati.[2]

V tomto případě ovšem přistupuje ještě to, že podnětem k sbírání peněz pomocí těchto odpustků jest válečení proti křesťanům. Hus vyslovuje se, jak již v disputaci proti odpustkům byl učinil, proti takovému válčení, popírá právo kněží a papežovo k účastenství na válce vůbec;[3] že k němu dochází, a že i biskupové válčí, jest právě důkazem, že tak býti nemá.[4] a známé důvody proti dovozování kněžskému, jakých užíval dříve, dovede obratně upravovati. Poukazování na kněží Starého zákona neplatí, když dnešní kněží jinak nechtějí se jím říditi.[5] »Ó by páni a kniežata chtěla mše slúžiti, křtíti, kázati slavně v kostele, vzpoviedati a rozhřěšovati, řekli by kněžie, že to jest kacieřstvie a nedali by jim sě v to plésti, neb jest

[1] Kap. XCIII, str. 341—342; srovn. projev proti odpustkům (Pax) Op. I, 190.

[2] O odpustcích srovn. na př. také kap. LX, str. 224, LXIII, str. 234.

[3] Kap. XLV, str. 158, XLVII, 172, XLVIII, 180.

[4] Válčením biskupů zabývá se podrobně kap. XLVIII, 168 n.; zde také odkaz na poměry na Rýně; srovn. svrchu díl I, str. 62, pozn. 5 a 6.

[5] Kap. XLVIII, str. 180.

kněžský úřad; též by měli páni, králi, kniežata i rytieři řéci biskupóm a kněžím, aby sě jim v jich úřad nepletli.«

Ano i sama válka s nevěřícími pod záminkou šíření víry jeví se Husovi nedovolena, poněvadž — ani to není u něho důvod nový, a slyšeli jsme ho již dříve — málo kdy bývá bez ziskuchtívosti a bez hříchu:[1] »A tuto by měli znamenati ti, jenž pohanóv nenechají u pokoji, ani jim nepřekážejí. Ti mnie, by bohu a cierkvi svaté slúžili, a slúžiece své pýše a svému lakomství: pýše, aby své jméno v světě rozšířili, jako by oni byli obrance viery, a jsúce sami bohu nevěrni, a lakomství, aby své panstvie rozšířili. A tak pod jménem Kristovým jsúce zlosynové přikrytí, hledají zisku svého, ale ne zisku Jezu Kristova. Neb by hledali zisku jeho, tehdy by sami napřed jemu slúžili, držiece všechna jeho přikázanie, jenž na ně slušejí.« Ale děje se opak. »Kterakž tehdy křesťané právě bojují, hřešiece zjevně a vezúce s sebú hřiechóm mnohé věci, jako pyšné rúcho, pasy, přielbice, věnce, kostky, kurvy.« Bůh poručil Mojžíšovi ztrestati podobné svůdce lidu: »Ó by měli kniežata, pány, rytieře a póvody, jimž po německu řiekají haupmany, zvěšeti na šibenici, kto by je zvěsil, ano Mojžieše čistého není, nebo pohřiechu obecně jsú smilníci. Jest-li který čistý, potvrď ho pán buoh!«

Základem odmítání tohoto zůstává ovšem onen základní rys celého našeho hnutí náboženského, onen odpor proti nesnesitelnému stavu církve, proti jejímu zezevnějštění a formalismu. Hus téměř nestačí odmítati nálezky lidské a jejich cenění nad zákon boží, odsuzovati zhoubnost tohoto směru. Slyšíme téměř ohlas stesků Matěje z Janova nebo Štítného, s nímž myšlenkové souvislosti ani jinde nelze zapříti, čteme-li:[2] »A jistě v té židovské kapitole jest mnoho nynějších kněží, jenž táhnú, aby jim radějše dávali, než otcóm, materám, dietkám a chudým přátelóm, a jenž vážie své nálezky viece než božie přikázanie, jako zvláště jsú práv učedlníci, biskupové, mistři, zákonníci, jenž chtie, aby jich nálezkové byli pilnějie zachováni než božie přikázanie. Protož když věrní Kristovi učedlníci přestúpie jich přikázanie druhdy zlé, tehdy

[1] Kap. XLVII, str. 168; srovn. III B 20 f 91b (v. citát svrchu díl I, str. 433, pozn. 4), f 94' (tamtéž pozn. 5).
[2] Kap. XL II, str. 149.

prospú sě kletbami, póhony, kacěřováním; ale když zlí božieho přikázanie netbají, a činie, co chtie, proto jim nemnoho učinie práce, neb sami božieho přikázanie nedržie —« myšlenka, jež v několika obměnách vždy znovu se vrací.[1]

A neušlo-li již veselé mysli bezstarostného mládí, kam celý tento stav vede, umí nyní zkušeností oněch dobře užiti při poučení, že modlitby ani hlasité drmolení neučiní takovou, jaká má býti — srdečnou, ať již, přirovnáním Anselmovým o mlynáři, opomenuvším v čas zasypati, podnícen, dodává:[2] »Též ten bez úžitka zuby a rty slova mele; a jakož ve mlýně žernov hřmí, vzně: tr, tr, tr, též taký modlitebník. A v tom mlynářském kusu pohřiechu jsme my kněžie,« anebo ať hned po tom příslovím »Úlomky hodinných slov zbierá skřietek« provází doklady ledabylého hlasitého modlení kněžského a žákovského, anebo vtipně karakterisuje latinské modlení těch, kdo neznají řeči:[3] »Protož ač straka neb jiný pták řieká slova modlitebná, však v pravdě nemodlí sě, a varhany, ač vznie, však sě nemodlé, a též i jeptišky, jenž štebecí a nevědie co, jako straky.«

Zvláště podvodné přepínání úcty k ostatkům a modlářské ctění soch dochází jeho odsouzení; věnovav mu obšírné dvě kapitoly a nacházeje zde i jinde dosti příležitosti k živému vylíčení rozličných nešvarů[4] — stěží odvolávám pokušení citovati slovně. — zejména zištnost trefně kárá apostrofou svého zalíbeného světce:[5] »Snad také neřekl by ty, sv. Ber-

---

[1] Srovn. na př. XXXV, 77, 79 (citát níže), XXXVI, 85; proti »nálezkům« na př. i XLV, 157, XLVIII, 175, XLIX, 186 n., LXI, 227, LXIII, 238 a jinde často.

[2] Kap. LXXXIII, str. 307—308. Také tento výklad těší se oblibě Husově již dříve; srovn. na př. tzv. Betl. kázání (III B 20) f 252' b: Si ergo quis non orat corde, in vanum laborat lingwa et non impetrat. Sicud in simili si molaris currit uterque et non est granum, illi non utiliter currunt et volvuntur, sed concuciuntur frustra. Quare? Quia deest molendinator, qui granum apponat. Sic similiter non est domi molendinator, videlicet anima, sed divagatur per affectus peccatorum hincinde, ad amasiam forte suam, et dentes, qui sunt molares, semper divolvuntur et currunt: tr, tr, tr resonantes, quid talis lucri reportabit? Certe tantum, quantum molendinator ex molarium inutili concussione, qui nichil moluerunt.

[3] Tamtéž 308.

[4] Kap. XXXIV a XXXV, str. 69 n.; srovn. zde i 77, 79.

[5] Kap. XXXV, str. 79—80.

narte: Pomáhajte sv. Václavu, sv. Vítu, postavě hlavu neb ruku střiebrnú; nebo snad to mienil si, že by tak ti světí, jenž jsúce živi peněz netbali, byli puzeni, aby žebrali? Milý Bernášku, máš-li kakého tovařiše k té řeči, abych lépe věřil dvěma než jednomu?« A odpovídaje citátem z Jana Zlatoústého a odkázav na jeho nevinné odsouzení, končí: »Protož já, Bernart, pravi tobě, ty, jenž toto píšeš, aby téhož na sě míle čakal!...«

Jest to především zneužívání a zavádění úcty k obrazům a sochám, co budí odpor a nechuť; vrozený smysl esthetický jako kdysi Štítného také Husa zachraňuje před úplným zamítáním obrazů, jejichž pedagogický i umělecký význam uznává, třebas horlil proti obrazům světským a oplzlým:[1] »Ale pohřiechu, již lidé miesto Kristova umučenie malují Trojanské bojovánie, a miesto apoštolóv namaží kolcóv, a miesto obcovánie Krista, malují život Najtharta, a miesto svatých panen umučenie malují bláznivých panen frejcvánie a naháčóv nepoctivých a mužóv divně a potvorně zpósobilých. A zvláště u duchovních selhal bych, bych nevídal, u kněží i u mnichóv, před stolem k očima na jeleních malovaných roziech obrazu panny krásné s nadutými prsmi.«

Jest to však dále i zištnost a lakota kněží, jež vybízí k zakročení, a jež Hus dovede vtipně líčiti, jako když vzpomíná kázání které slyšel u sv. Jindřicha[2] o třech čertech, kteří vyšli na posvícení, jeden zlý, aby srdce zavíral, aby neželeli hříchův, druhý, horší, aby zavíral ústa k modlitbě určená, »a třetí, aby měšce zavieral, haha, dietky, to najhorší! Protož, milé dietky, nedajte tomu najhoršiemu ďáblu sobě měšcóv zavierati; přistupte k svátosti, otevrúce své měšce a tobolky.« Proti lakotě kněžstva obrací se stále, káraje, i když se jeví přijímáním světských úřadů,[3] i když — a to zejména — pro-

---

[1] Tamtéž str. 77—78.

[2] Kap. XXXV, str. 80.

[3] Kap. XL, str. 134: Ale nynější kněži smilnú k sobě vinú a od služby duchovnie odvedúc, porúčie jim úřad světský; a tak ten, jenž by měl býti pilen duše, bude, nechaje duše, pilen kuchyně a koně! Myšlenka hlásí se již v kázáních Betlemských srv. rkpis III B 20 f 51a: Ubi sunt sacerdotes, qui dimisso verbo dei sunt magistri coquine principum et regum et eciam sunt purgravii et temporalium dispensatores. (v. tamtéž f 71'b, 111 b a j.).

zrazuje se svatokupectvím, ať již při získávání úřadů, ať již při posluhování svátostmi, nebo jinak klamáním lidu.[1]

Výtky toho druhu i výčitky proti jiným stránkám života kněžského namířené znějí při všem úmyslném zmírňování místy velmi ostře, jak toho žádá sama povaha věci, když právě kněz má býti příkladem a nikoliv pohoršením. Nicméně vyhovuje této své povinnosti, Hus nezavírá oči před vadami laiků, proti nimž ostří jeho zbraně jest stejně nabroušeno. Jsou to zvláště hříchy proti šestému přikázání, jež budí jeho pozornost, a jestliže i zde Hus vidí se nucen zvláště proti kněžím vystupovati ostře,[2] kárá-li zvláště život v klášteřích po této i jiných stránkách,[3] zejména, kde jest nutno dotýkati se určitých případů — jako když rozhořčeně uvádí:[4] »Né byl mi jeden žák dal listy, které psala jemu jeptiška, jeho frejeřka, že jakž jsem živ, neslyšal sem také chvály od ženské hlavy: že nad angely i nad archangely i nade všechny kóry vznesla

---

[1] Na př. kap. LVIII, str. 218 n., kap. XXXIII str. 66 n., XLIV, 155, LXV, 242, LVIII, 220 a j., srovn. i pěkné místo v kap. XL, str. 123: Snad to znamená, že kněžie nynější jsú obžerní a nestřiezví, s ženami neřku tajemně, ale zjevně bohu danú almužnu žerú, ale a kaks klamajíce lid, řkú: Dajte bohu, a chtiec sobě a ženám, jako oni kněžie; a lid dává, mně, by bóh požival v chudých, nalít bélité a bélkyně požívají s bélenci.

[2] Srovn. na př. kap. LIV, str. 202, LXI, 226, LXV, 242, LXVI, 246, LXVIII, 251, LXIX, 255—256, LXXIII, str. 267, LXXVII, str. 277, LXXXII, str. 303 a j.

[3] Kap. LXXII, str. 264: »A v tomto kusu [pomlouvání a rozpustilostech] jsú obecně lidé prázdní, jako kupci, kněžie a zvláště jeptišky a mniše; neb sem to shledal, že prvé obecnie noviny věděli sú v klášteřiech zavřených, než v uliciech zjevných«, a níže (str. 265): Ó sv. Bernarte, by nynie vizitoval, to jest navštievil kláštery, ohledal je, nalezl by těch dvanádcte ohavností v klášteřiech a jiných mnoho ohavnějších, jichž hrozno jest psáti.« Srovn. také o pomlouvání a p. zajímavá místa (kap. LXII, str. 230): »již tak jest v obyčej utrhánie vstúpilo, že již ho nemají za hřiech. Neb již kněžie ještě chtiece sě obléci v mešné rúcho,ke mši a obláčiecě sě, utrhají; bóh mi svědek, že sem sám to slýchal! A po mši k stolu se sejdúc, prvé sě masa živého nažerú než vařeného . . .« (rozvádí dále). Str. 231: »též utrhač od chvály člověka počne, řka, že jest člověk dobrý, a ihned vyrazí utrhánie, řka: Než . . . a tiem slovem »než« všechnu chválu prvú porazí . . . Protož kto by s sv. Augustinem držel tu zprávu, nemnoho by kněží zval k stolu; neb ti u stolu netoliko maso . . ., ale i kosti zhlozé a zhryzú neb hlozí svatých druhdy lidí život.«

[4] Kap. LXXI, str. 259.

řečí toho biedníka« — stejně obrací se zároveň i zvláště také proti světským.

»Ó běda nám,« volá,[1] »co prázdných slov, a netoliko prázdných, ale škodlivých promluvíme: dvořky a dvořené, kněžie krčemní i zavření, mnišie i jeptišky . . .«; a málo níže přerušuje slova Wyclifova o popouzení k zlému vlastní úvahou:[2] »jako jest mezi prázdnými ženami, mezi dvořany, mezi druhými měšťany i kněžími, jenž nekázaně mluvie, popuzujíce žen i panen nehodnú řečí, a také mezi dvořkami, jenž dávají sobě s pacholky oplzlé pohádky, aby pokrytě sebe popúzeli.«

Zvláště ženám jest snášeti trpké výčitky:[3] »kterúž kovář ďábel v kuchyni zapálí, u té nečekaj slitování, tať otcě, máteř, bratra, muže, své dietě i sestru zahubí, tať s ďábly pomluví, tať tě, frajeři, jedu i své nečistoty nakrmí, tať i božiemu tělu neodpustí; tať smluvenie k smilstvie nazove zpověď, próchod k smilstvie nazove púť; na trh se pořkne a k jinému do komory přijde, ráno vstane ke mši, již úmluvu od jiného vzemši, jednak die, že sě slíbila na púť, neslíbivši, a v slibu ne náboženstvie, ale smilstvie leží. Chce-li co muž zjednati, die: ‚Nechaj ty, jáť zjednám', a tudy zjedná smilstvie, jehož jinak zjednati nemohla,« a kupí i dále stejně bystré, jako ostré výtky, aby málo níže také pannám, jichž zde ještě mínil šetřiti,[4] udělil důtklivou výstrahu:[5] »Protož dievko, ztratiec panenstvie, slož vienek s hlavy, jenž znamená panenskú odplatu; neb jinak lháti budeš vienkem, jako věnec, jenž visí před pivnicí, lže, znamenaje víno, když vína u pivnici nenie. Protož málo jest věřiti na hlavě vienku, nevědúc, co ostalo v súdku.«

Zvláště když k podobnému hřešení zneužívá se kostela, třeba ostrého pokárání, jako vůbec nenáležité chování v kostele — mimoděk vzpomeneme zde důtek Waldhauserových — zasluhuje odsouzení:[6] »A světští také jdú, aby sě v pyš-

[1] Kap. LXXII, 263.
[2] Kap. LXXVI, 273; jest to snad narážka na Boccacciův Decameron?
[3] Kap. LIV, str. 202—203.
[4] Srovn. níže str. 212, pozn. 2 a 213.
[5] Kap. LV, 206; o věnci znamenajícím víno na př. v Mus. postille XII F 1 f 14: circulus pendens ante tabernam est signum vini.
[6] Kap. XL, str. 130—131; podobně o chování v kostele v t. zv. Betlem. kázáních (III B 20) f 224' a, 252 a; o marnosti v tomto spojení srovn. také kap. XXXIII, str. 67, nebo LXIII, 236.

ném rúše ukázali, aby sě shledali v freji; také smějí sě v kostele, jiné pak ženy vadie sě a hanějí, postrkajíc jedna druhé s stolice. Panoše hledí, kde jest pěkná; kam sě obrátí, tam oni za ní, a prvé sě jí poklonie než tělu božiemu na oltáři; jakož sem to vídal, an zadek obrátil k oltáři a k ní tvář, a mluví s ní, chechce sě s ní. Pak sedláci, ti nemodlé sě, než stojie jako kolúchové a střěpie, kam sě kto obrátí. A měšťané, ti teskliví jsú, bojiece sě, aby nezmeškali lakomého trhu . . .«

Výtky, jimiž i proti laikům se obrací, samy ukazují, že skutečné povznesení života nikdy nepřestává býti vlastním a hlavním účelem veškeré činnosti Husovy, kterého nikdy nechtěl obětovati jednostrannému odhalování neřestí kněžských a o jehož docílení pracoval vždy u všech vrstev. Zde však také silněji se hlásí i jiná stránka činnosti Husovy, jeho soucit s utlačenými a jeho snaha přispěti k ulehčení. V té příčině netoliko nezná rozdílu mezi nepravostmi laiků nebo kněží, nýbrž obrací se podle potřeby právě proti vládnoucím vrstvám laickým.

Neváhá-li přímo povědĕti:[1] »A ktož chcě právě pozřieti, spatří, že světští jsú velmě kněžským neřádem vinni,« nezastavuje před nimi výtek ani jinde. I o světských platí, že svým nálezkům dávají přednost před zákonem božím, a Hus krásnými slovy — nelze při nich nevzpomenouti horlení Štítného — vytýká to:[2] »Též také páni světští mstie velmě pro přestúpenie svých ustavení neb svých pohanění; jako u desk kto zameška primu, ten vše ztratí, ale nedaj bohu dobrého jitra ani jdi do kostela do roka, nic jemu neřkú. A chyb u desk v přísaze jednoho slova, ztratí při, buď jistě spravedlivý: a pak lži jakož chce, laj jako chce, a neuměj páteře, nic jemu neřkú ku pomstě. A die-li slovo proti pan-

[1] Kap. XL, str. 134.

[2] Kap. XLII, str. 149; srovn. i LVI, str. 209: »Viem to, že kdy kto učiní tak králi, nebo pánu menšiemu, než jest pán bóh, tehdy ihned odsúdie, že jest ztratil i hrdlo i zbožie« . . . O přísaze u desk Štítný, Knihy šestery (vyd. Erben 148): »druhý . . . měl přisieci týmiž slovy a jakž chybil na jediném slovu, tak vše ztratil.« — O křivdách při soudech mluví Hus na př. také v t. zv. kázáních Betlemských (III B 20) f 96' b: Nam si in iudicio quocumque seculari unus ipsos false iudicare diceret, non [ni]si collo privandus esset; quociens autem ipsi deum suum abhominacionibus suis comovent! Numquid non maiori pena sunt digni?

skému nalezení, tehdy ztratí hrdlo, že hanie pány, a páni suďte, jakož chtie, tehdy nic neztratie. Ale jinak pán Ježíš, súdce spravedlivý, jenž die v súdný deň všem takým . . .: Vy kněžie lúpili ste s zákonníky chudinu pokrytstvím, lstí a svatoprodávaním; a vy světští lichvú, súdy křivými, násilím, vymyšlenými vinami, nálezky a odúmrtí!« A jindy zase — ani zde se poznání myšlenkové souvislosti se Štítným neubráníme:[1] »A chtěl bych, aby sě ta řeč naplnila netoliko u papeže, ale u všech súdóv, v nichž najviece matú řečníci, honiece sě řečí a nehlediec pravdy; a zvláště chlapští řečníci, plískajíc: Páni, ctiežte sě, měl-li promluviti, měl-li vstáti, dobře-li prsty na kříž položil, dobře-li klekl neb poděkoval, měl-li sě odpásati? Páni, neprávě ho jmenoval, viece jest prstóv než dva položil, na slově jest chybil — a kto by ty bobonky vypsal, kteréž vymýšlejí, aby pravdu potupili! Pán Ježíš ne tak dopúští plískání takých. Aniž by měli súdcě dopustiti, ale sprostně člověka přeslyšeti, a chybil-li by kterakkolivěk řečí, tehe netbati, jedné ač by z zlosti selhal neb lál, tehdy milostivě pomstiti. Ale tehe nechtie súdcě přijieti; neb když sprostný člověk z hlúposti proti jich vóli die, tehdy řkú: Hanie pány, hoden jest smrti, a ihned pomstie. A sami hanějí súd boží, avšak toho netbají . . .«

Bez obalu pronáší své stížnosti na utlačování lidu poddaného a stavů nižších, ať již žaluje, že ze závisti k blahobytu kněží sahají na ně:[2] »někteří řádem z práva jako králi a kniežata, aby, poněvadž panošské zbožie sú shmatali, mieste těch panoší i jiných k obecnému dobrému daň dávali,« nebo přímo viní:[3] »Druhá krádež jest núzenie pánóv světských; a ta móž

[1] Kap. LXIX, str. 256; na Štítného upomínají tu výroky Husovy velmi často (srovn. na př. 313, 315, 318, 319, 349 = Kn. šest. 45, 47, 71, 201), ale věc potřebuje teprve dalšího zkoumání. Ostatně i samo slovo »bobonky«, pokud vím, jen ještě v t. zv. Kázáních Betlemských (III B 20 f 133', a tu jen jako glosa) se vyskytující, ale za to Štítnému zcela běžné (srvn. Gebauer, Slovník I, 72—73), mohlo by svědčiti, a zvláště jeho užití ve smyslu již nezcela vlastním, ze poznáno z četby Štítného.

[2] Kap. XLVIII, str. 182.

[3] Kap. LVII, str. 213; sem náleží i kap. LVI, str. 208: »Šacovánie jest křivdy učinenie na zbožíčku pod plášťkem spravedlivého pomstěnie. Tiem plášťkem odievají sě kniežata, páni, rytieři, panoše, rychtáři, biskupové, preláti, mnišie i faráři; pod rúchem ovčiem jsú vlcie hltaví, jimž nevinný beránek v dole pod nimi vodu kalí.«

býti trojím obyčejem. Prvým, když šacují přelišně chudinu. Druhým obyčejem, když zbavují mzdy pro pravú vinu ale přelišně... Třetím obyčejem, kdyžkolivěk berú pózitky neb poplatky, neb berně bez otplaty obrany neb jiného dobroděnstvie; neb páni dlužni jsú vedle bož.eho zákona svým poddaným, aby je učili, zpravovali, a jich bránili. Neb nedarmo každý pánek držie panstvie od pána najvyššieho, ale aby slúžil jemu, zpravuje dobře ten lid jako jeho úředník, aby jemu počet vydal. A v tomto krádeži jest hluk kněží, jenž berú berně, šacují, úrcky berú a nespravují nebožátek. Zle berú, zle držie a k boji také neslušie. Daj jim, bože, poznání, aby opustili to lúpežstvie.« A ve shodě s tímto přesvědčením, horlivě vybízí, upozorňuje na duchovní povinnosti k lidu, odmítá jejich nedbání.[1]

Zde však k hříchům běžným přistupuje i jeden zvláštní. Na stejný stupeň jako toto zanedbávání povinností duchovních klade se, nebo lépe za jeden jeho druh počítá se nevšímavost nebo poškozování řeči mateřské a zájmů národních. Hus při svém neobyčejně živém zájmu pro časové otázky nemohl si nevšimnouti jednotlivých zjevů současných, a jistě překvapí téměř, jak trefně vystihuje na př. příčiny tehdejšího stoupání cen:[2] »A tiem hyne Praha, že několiko lakomých bohatcóv, jakož chtie, tak v kúpi cenu posadie, neb že sami z jiných zemí vozie a nesú, prodadie, jakož chtie, řkúc, že kúpě nepřijde a že jie málo jest. A vzkáží svým tovařišóm do Benátek a jinam, aby jim psali, že draho jest v Benátkách; a když odpíší jim, tehdy ukazují jiným, aby je zstrašili a k trhu jich popudili. A kto móž vypsati jich chytrosti a lichvy, jimiž duše své tupie a lidie lúpie?« A jestliže nerad viděl, jak[3]: již »pohřiechu Čechové velmě sě od diela táhnú k trhu, aby brzo byli bohati a nedělali a lehce byli živi, a tak ot dobrého obchodu, jejž bóh přikázal, dali sú sě na nejistý« — poněvadž každý obchod zavání nepoctivostí, a »trhovcem« v potupném významu slova jest každý, »jenž trhem hledá zisku«, ne však ten, »kdo prodá, aby sobě jiné potřeby dobyl, netbaje zisku: a tak řemeslníci, oráči a jiní, prodávajíce

[1] Srovn. na př. kap. XL, str. 131, 133, 134.
[2] Kap. LVIII, str. 218.
[3] Tamtéž, str. 219.

obilí, dielo, nábytky a jiné věci, neslovú trhovci« — tím více ho zarážejí zjevy další.

Povinností také světských vrchností jest brániti svým poddaným v hříchu; Hus to krásně dovozuje, ale mezi hříchy takové počítá zvláště jeden:[1] »Také mají sě postaviti, aby česká řeč nehynula; pojme-li Čech Němkyni« — zde patrně opírá se o Dalimila, — »aby děti ihned sě česky učily a nedvojily řeči, neb řeči dvojenie jest hotové záviděnie, roztrženie, popuzenie i svár.« A uváděje doklady další, vzpomínaje Neemiáše, jenž trestal židovské děti, mluvící cizí řečí, rozohňuje se k známému, často citovanému výroku, z něhož cvšem vedle nadšení vlastence, zní i talent brusiče a filologa:[2] »též nynie hodni by byli mrskánie Pražené i jiní Čechové, jenž mluvie odpoly česky a odpoly německy, řiekajíc: tobolka za tobołka, liko za lyko, hantuch za ubrusec, šorc za zástěrku, knedlík za šišku, renlík za trérožku, pancieř za krunéř, hunškop za konský náhlavek, marštale za konnici, mazhaus za svrchní sieň, trepky za chódy, mantlík za pláštiek, hauzsknecht za domovní pacholek, forman za vozataj. A kto by mohl vše vypsati, co sú řeč českú již změtli, tak že kdy pravý Čech slyší, ani tak mluvie, nerozumie jim, co mluvie; a odtud pocházie hněv, závist, rozbroj, svárové a české potupenie.«

Jemu tedy provinění proti duchu jazyka a proti národu jest podobného rázu jako jiné těžké hříchy. A proto také jeho boj nabývá tím určitého zabarvení národního. Odpor protivníků proti křesťanské pravdě stává se tím zavržitelnějším, směřuje také proti jejímu šíření jazykem národním i proti bibli v jazyce národním, a jako někdy Štítný, tak také Hus rozhorleně musí se brániti:[3] »Haha, kde jsú utrhači a plískači, jenž bránie českým neb jiným hlaholem mieti čtenie? Musějí to čtenie »Otče náš«, jenž je židovsky Kristus mluvil a sv. Matheus židovsky napsal, česky učiti, ač chtie spaseni býti.«

Otázka národnostní splývá zde s otázkou náboženskou, což není možno bez vzájemných vlivů. Odpor kněžských

[1] Kap. XL, str. 133; srovn. Dalimil, FRB III, 83.
[2] Tamtéž 133—134.
[3] Kap. LXXXVI, str. 313.

kruhů proti laické pozornosti k věcem náboženským již tím musí býti stupňován, že je to také odpor proti této činnosti české. Muž se smýšlením národním záhy probuzeným a živě cítěným nezůstával k tomu lhostejným. Se zadostiučiněním vzpomíná Hus blahodárného nařízení Karlova:[1] »Protož svaté paměti Karel ciesař, král Český, přikázal jest byl Pražanóm, aby své děti česky učili a na radném domu, jemuž německy řiekají rothaus, aby česky mluvili a žalovali.« A stejně neváhá opakovati a národnostně zacstřiti vyzvání českých Němců k věrnosti králi, jehož již vykládaje Sentence byl užil:[2] A tiemto obyčejem měla by pokolenie německá, jenž jsú v Čechách, jíti před krále a přísáhnúti, aby jemu i zemi byli věrni; *ale to sě stane, až had na ledu sě shřějě.*«

Ale ani toto živé cítění vlastenecké nestává se jednostranným, a týž Hus, který tak hrdě k svému českému smýšlení se hlásí, přiznává také upřímně:[3] »Protož diem to k svému svědomí, že bych znal cizozemce odkud kolivěk v jeho ctnosti, an viece boha miluje a o dobré stojí, než mój vlastní bratr, byl by mi milejí než bratr. A proto kněžie dobří Engliši jsú mi milejší, než nestateční kněžie čeští, a Němec dobrý milejší, než bratr zlý . . .«

Co se dávno připravovalo, stává se skutkem. Myšlenka národní stává se nerozlučnou součástkou úsilí náboženského, v činnosti Husově, jež na příště stává se směrodatnou, obě se doplňují a prostupují. Jestliže odpor církevnického universalismu proti národnímu snažení (třebas neměl podnětů národních nebo jen národních) nezbytně přispívá k posílení

---

[1] Kap. XL, str. 133 (prostřed výkladu citovaného svrchu k pozn. 1 na str. předchozí).

[2] Kap. XXXVIII, str. 100; prvá část jest přeložena z Výkladu Sentencí str. 494; zmínka o hadu dodána teprve nyní; v. svrchu díl I., str. 337, pozn. 1.

[3] Kap. XLIV, str. 156; obdobná odpověď najde se v obraně proti článkům Protivovým (Doc. 168; v. díl I, 381), ale ta jest v nynější podobě známa teprve z r. 1414; že však jde o nejvnitřnější přesvědčení Husovo, ukazuje obdobné místo v Postille (Erben II, 372): pro cnost a pro úžitek cierkvi svaté viece miluji cizozemcě ctnostného a úžitečného cierkvi svaté, než bratra vlastnieho ne tak úžitečného; a zase z přirozenie viece miluji bratra svého, když vizi, že nenie zle zjevně živ, než cizozemcě viece prospěšného.«

živlu národního v opravném úsilí, nezbavuje ho proto přece jeho vlastního účelu, nedává mu zapomínati, co jest jeho cílem vlastním, ani příslušenství národní nezbavuje povinnosti žíti řádně, čili naopak vlastenecky smýšlející Čech má býti především také řádným člověkem. Českému čtenáři v první řadě platí a úkol jeho účinně vystihují krásná slova:[1] »Protož, věrný křesťane, hledaj pravdy, slyš pravdu, uč sě pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti; neboť pravda tě vysvobodí...«

Jest přirozeno, že na prvním místě Hus sám snaží se tomu vyhověti, a jeho Výklad jest toho jakýmsi symbolickým výrazem. Sám důkaz nejušlechtilejší opravdovosti snažení Husova, jest také formálně dílem vynikajícím. Uvedené ukázky — několik kapek z ohromného toku — snad postačí k poznání jeho životnosti, barvitosti slohové i poutavosti; netřeba upozorňovati na př. na častější užívání přísloví a rčení lidových[2] jiné podobné zjevy. Jen jedné věci budiž ještě dotčeno — zároveň doplňkem věcným k ukázkám hořejším; jest to pozornost, již Hus věnuje národní poesii. Své výtky záletnosti žen uzavírá Hus těmito slovy:[3] »O pannách, pravie dvořené, mluviti neslušie. Pravda, že panny čisté nemá kto haněti, ale která pannú jest, kto móž věděti? Pověst celú panna má, dokud plod neb jazyk jie nezradí.

Druhdy věnec nesě
a panenstvie již ztraceno v lesě,
Choď, strój, řeč, oko na ni svědčí,
kaká vnitř jest, poznáš z její řeči.

Běhá sem i tam, a vždy k muži patří, obracie sě sem i tam. Dary béře, vezme u jednoho, dá druhému, a slibuje nejednomu.

[1] Kap. V, str. 7.

[2] Srovn. na př. str. 191: »A taky řiekají Čechové: Svá vóle jest i ráj i peklo« (srovn. přísloví Flaškova, Výbor II, 847); nebo str. 246: »Črt črtu oka nevykline a zmek oba do pekla vezme«; 306: »die obecné příslovie: Darmo jazyk pracuje, když sě nemodlí srdce« a j. O stránce formální srovn. K. Novák, O spisovatelské činnosti M. Jana Husa LFil. XVI, str. 228 n., a pro »Výklad víry«, Vodehnal ČČM 1916, str. 393 n.

[3] Kap. LIV, str. 203; poslední dvouverší upraveno mnou ze slov: Pannu čistú zachovaj Kriste milý; srovn. i K. Novák, LFil. XVI, 235.

Což má túhy,
nevěz druhý.
Panny čisté
zachovaj, milý Kriste.«

Husův Výklad, stav se svému autorovi útěchou i náhradou za mluvené slovo, jest přece také vyvrcholením jeho staršího vývoje, který nebyl překotný. Bylo-li pro Husa nyní české psaní nutností, nebyla to přece jen tato nutnost sama, která jeho potřebu probudila. Ve své práci Hus mohl se opírati o starší činnost svoji, a jest viděti, že užil vedle výkladu Sentencí i kázání, spisů proti odpustkům, listu do Plzně, spisu proti skrytému protivníku a p.

Výslovně dovolává se Hus jedné starší práce:[1] »A nechci mnoho psáti o životu věčném, neb psal sem v knížkách, jenž slovú »Provázek« na konci píše o blahoslavenství.« Jest to spis Provázek třípramenný z víry, lásky, naděje,[2] v latinském textu Triplex funiculus zvaný. Bohužel nelze dnes rozhodnouti, který text jest původní, nebo lépe, je-li český překlad také dílo Husovo,[3] ale jistě máme tu dosvědčeno, že Hus takový spis ještě před Výkladem napsal. A bylo by možno soud také obrátiti: po Výkladu tento spis nebyl by snad mohl vzniknouti. Bylo správně poznáno, že Provázek jest jakýsi náběh k Výkladu,[4] jakýsi prvý pokus, jenž později vedl k velikému systematickému dílu. Autor sám uvádí za důvod svého sepsání:[5] »že

[1] Výklad kap. XXIV, Erben I, str. 42.

[2] Tiskem (podle starého tisku) vydal Erben III, 152—169; text latinský znám je z rkpu Víd. 1659 f 14—25 a Mikulovského II, 31 f 51—60', jenž ho výslovně přičítá Husovi; tiskem vydán nebyl.

[3] Není zde možno obtížnou tuto otázku blíže řešiti, stane se tak jindy. Na latinský text upozornil Menčík, O dvou spisech Husových, ČČM 1897, str. 74 n., jenž také vyslovil pochybnosti o Husově autorství spisu českého (srovn. Novotný, ČČH V, 26), ale některé pochybnosti odzbrojil Flajšhans, Lit. čin. 30. Vedle toho zachován překlad dolnoněmecký, o němž J. Müller, Mikuláš Rutze, valdenský překladatel Husových spisů, ČČH I, 281—287, a jehož při řešení bude nutno užíti; na čem záleží, vytknul Novotný, L. Fil. 1900, 468, ale této cesty k řešení nelze právě dnes nastoupiti.

[4] Vodehnal, ČČM 1916, 27, 289 n.

[5] Erben III, 152; místo zní stejně v textu latinském (Menčík na uv. m. 75), a právě odtud snad bylo by možno souditi na úmysl zpracovati théma také po česku.

lidé neradi slyší dlúhé řeči«, ale připojuje hned důvody další: »a také písaři česky neradi píší, pakli píší, ale neprávě, a prázdnosti také dlúhé nemám.«

Smíme-li v tom viděti do jisté míry doklad úmyslu napsati spis i po česku, snad také smíme věřiti ujištění autorovu o nedostatku času. Starý tisk klade sepsání do r. 1412, a jistě nemuže náležeti spis době příliš starší, smíme-li zmínku o Longinovi, spojovati s tím, že teprve r. 1409 patriarcha Václav Králík ostatky tohoto světce do Čech přinesl.[1] R. 1412 jistě Hus mnoho času neměl.

Úkolu svého: podati poučení o základních povinnostech křesťana podle tří božských cností, zhošťuje se autor se zdarem, mocha se opírati i zde o svůj výklad Sentencí[2] a ovšem i jiné práce. Ale právě vznik díla v bouřlivém roce 1412 činí je zajímavým: Lze-li jedinou narážku časovou:[3] »Ač nyní mnozí údové toho těla [církve] trpí od zlých, ani je tlačí«, vztahovati již k ústrkům strany Husovy po propuknutí boje, nutno se přímo diviti umírněnosti, s níž Hus o poučení věřících pracovati dovede, což spisku jinak nepříliš význačnému propůjčuje jisté ceny.

A toho svědectvím jest také jiná česká práce Husova, jež patrně složena byla před Výkladem, třeba se jí Hus zde nedovolával. Jest to Zrcadlo člověka hřiešného,[4] na rozdíl od starší práce podobné větším nazývané, zpracování spisku Augustinova upozorňujícího na hříchy a pobízejícího k pokání. Na tento vzor nutno asi sčísti formu spisku, jenž svými apostrofami čtenáře dělá někdy dojem

---

[1] Erben III, 165: Když jest na kříži od Longína kopí hrubé v bok svuoj svatý přijal; o přinesení v St. let. str. 12; prvá zmínka o Husa jest v káz. Betl. (III B 20) f 51'b.

[2] Na př. Erben III, 155 = Super Sent. 454.

[3] Erben III, 168.

[4] Tiskem vydal Erben III, 131—141. Menčík, O dvou spisech Husových, ČČM 1897, str. 77 ukázal na latinskou předlohu, míně, že pochází z 15. stol., a domnívaje se, že Hus původně spis napsal latinsky. Mínění to odmítl Novotný, ČČH V. 26, prohlásiv českou práci za překlad cizí práce latinské. Flajšhans, Lit. čin. 36. prohlašuje, nevím, zda po prozkoumání rkpu, latinský text Menčíkův za práci Augustinovu a klade spis do první pol. r. 1412; proti tomu upozornil Novotný, L. Fil. 1900, 471, že určitá narážka na prodávání odpustků nutí mysliti na dobu pozdější; náleží tedy spis asi do července, srpna 1412.

kázání (rozumějte, co slyšíte . . ., již jsme slyšeli), a ovšem také z části jeho umírněnost. Spis psán byl r. 1412, v době vypuknuvšího již sporu odpustkového, a tu zajisté výborně hodil se za útěchu rozechvěné obci, ale právě tu nutno se obdivovati šetrnosti, s níž Hus i v nynějším rozdráždění setrvává těsně při svém úkolu. Sic tu a tam narážka na papeže doplňující latinský text se ozve,[1] ale i tu jen ku podivu mírně, jinak zdrželivost jest jistě hodna uznání. Vzpomínka:[2] »a kněžie, aby tvé mrchy jako havranové požili,« také Waldhauserovi oblíbená, náleží již k předloze, na niž v podstatě redukují se i ostřejší narážky na život kněžský:[3] »Važmy, kto sú najviece zhruběli, ztučněli a sě rozpásli, a nenaleznem viece rozpasených v rozkoši nežli duchovních, jenž sú opustili Krista« . . a níže: »a tito vždy zpět, nice netrpie, jedině když je břicho bolí z obžerstvie a z opilstvie; práci velikú nesú, když je na koně sázejí a na lože vnosie; u nichž chudoba jest chavnost, pýcha velebnost a smilstvie slove přirozenie.«

A tak také jediné vzrušenější místo, kde Hus správnou zásadu: »ktož před smrtí nepřijme plného za hřiechy dosti učiněnie, po smrti nenalezne miesta odpuščenie« doplňuje rozechvěným zvoláním:[4] »Ó, by smysleli a rozuměli, ktož sú hřěšili, aby sě právě káli a dosti za hřiechy učinili a v odpustky trhovské nedoufali, by smysleli, že jakožto kto zaslúží, takéž jemu buoh odplatí, by rozuměli, že milosti neb hřiechóv odpuščenie nemají za penieze prodávati aniž mohú, než že lidi klamají, když na penězích milost řečí svú vydávají! Ó by na konec hleděli, kterak po smrti nepomohú papežovi listové, nepředejdú-li dobří skutkové!« I toto procítěné doplnění stížností Augustinových narážkami na nynější hnusný obchod odpustkový, psané patrně uprostřed vření vášní, zajisté příznivě svědčí za důkaz, jak Hus byl prodchnut především úsilím opravným.

Ale také jinak ještě Výklad znamená jisté vyvrcholení. Vedle odkazů na své spisy starší Hus zde také slibuje některé spisy příští. Jistě není bez úmyslu, slibuje-li tu také

[1] Erben III, 135; srovn. Menčík 77.
[2] Erben III, 135.
[3] Erben III, 137.
[4] Erben III, 137—138.

psáti zvláštní spis o přímluvách za mrtvé a o očistci[1] — radikální názory zatím šířené patrně pobízely vyložiti přesně mínění přípustné, aby dílo reformy nebylo chromeno, — i v tom tedy zůstává věren své zásadě; jinde slibuje psáti o církvi, o přijímání, o svatokupectví.[2] K některým z chystaných těchto prací nedošlo již vůbec, k jiným snad v jiné podobě než míněno a ne po česku, ale jistě odtud lze souditi, že nyní soustavné poučování lidu o povinnostech křesťanských také slovem psaným stává se částí programu Husova měrou prohloubenější než dříve.

K jedné však práci, ač ve Výkladě slíbena není, došlo nepochybně hned. Jest to t. zv. Výklad menší, krátký výtah obšírných výkladů hlavního spisu, jenž, nepřinášeje nic podstatně nového, má vlastně posloužiti čtenářům, aby sami mohli poučovati jiné[3], a tvořiv původně závěrečné kapitoly jednotlivých oddílů Výkladu, záhy také osamostatněl, snad ne bez přičinění Husova, jemuž nyní podobné katechetické pokusy začínají se jeviti potřebnými.[4]

Z prací ve Výkladě ohlášených Hus jistě nejhorlivěji obrátil se po dokončení Výkladu k obšírnějšímu poučení o svatokupectví, kteroužto myšlenkou se ostatně, zdá se od delší doby zabýval.[5] Ale přikročil-li k němu hned, není nemožné, že mezi psaním obrátil se ještě k práci jiné. Je-li tomu tak, nejútočnější a nejklidnější spis Husův vznikají skoro současně! A přec obojí jest lehce pochopitelné.

[1] Výklad kap. XIII (str. 18) po výkladu slov »sstúpil do pekel«: A kterak a co jim najviece móž pomoci, potom v jiných knížkách, dá-li pán buoh dočakati, bude psáno; srovn. svrchu str. 19 a d.

[2] Výklad kap. XVIII (str. 26): až tomuto bude srozumieno, viece o cierkvi, dá-li buoh, napiši; kap. LXXIX (str. 287): o té krádeži jest mnoho písma, ale čaká jinde miesta, a k tomu kap. XCIII (str. 344) kde je řeč o nařízení »Darmo dávejte«: O tom jinde bude viece řeči; kap. XCII (str. 331): A tuto měl bych něco psáti o tělu Kristova přijímání, ale dlúho by bylo, protož toho nechám do jiného času.

[3] V krátkém výkladě desatera praví Hus (kap. LXXIX, str. 286): »aby jiné ty, jenž umieš čísti, kratičce božiemu přikázání naučil.«

[4] Že menší výklad původně byl součástí velikého (v. svrchu str. 196 pozn. 1), o tom nelze podle celého jeho znění pochybovati; ale v rkpech vyskytuje se záhy také samostatně (srovn. Flajšhans, Lit. čin. 25), a snad ne bez vůle Husovy; o jeho katechetických účelech srovn. níže při konci této kapitoly.

[5] V. o tom níže str. 239, pozn. 1 a 2.

Ve své odloučenosti Hus zajisté často vzpomínkami zalétal do Prahy, a zejména věrná obec Betlemská jistě často tanula mu na mysli. Tu však zejména nebylo lze vyhnouti se vzpomínkám na nejbližší sousedství kaple Betlemské, na onu společnost šlechtických dívek, které zde byly se usadily. Anežka ze Štítného již r. 1401 ukázala jim sem cestu, a snad ještě nyní, jistě však do nedávna kouzlem své osoby spojovala tuto nadšenou společnost zbožných šlechtičen. K nim po Kunce z Wartemberka a obou sestrách Kateřině a Ludmile z Pasovař od nedávna přistoupily vedle paní Ofky čtyři zbožné sestry Bětka, Anežka (není-li ze Štítného), Zdena a Ofka, od r. 1409 spolumajetnice domu Aneščina (čp. 254), vedle nich se záhy (1414) připomínají Kateřina z Dubé, Alžběta, Markéta odtudž z Dubé, Anna, Kateřina a Dorota; a k nim náležela i zbožná paní Petra z Říčan z protějšího domu (čp. 291) se svou družkou Markétou z Peruce, i Kateřina vdova Ješkova Bohdalova ze sousedství.[1]

Nebylo možno nevzpomínati, když k nim se táhly vzpomínky na nejčistší a nejušlechtilejší svazek přátelský, jaký mezi knězem a ženami lze si mysliti, a pro který snad nebylo by odvážné hledati obdobu v lásce Klářině k světci z Assisi.[2] Zbožné šlechtičny tyto, získané výmluvnými ústy a vzorným životem kazatele Betlemského — svého duševního vůdce — pro směr opravný, k němuž přilnuly celou vášní vzníceného srdce,[3] dovedly nadšenými projevy vřelého citu dávati průchod svému přilnutí k novému směru, jež těmto »bekyním« vynesly urážky a potupy užaslých nepřátel,[4] ale jimiž právě

---

[1] Zprávy sestavil nejprve Tomek, Zpráva o Anežce, dceři Tomáše ze Štítného, ČČM 1854, str. 58—62 (srovn. i Tomek, Základy I str. 88, 94, 99), což pak doplnil Tomek III[2] 441; srovn. i Teige, Základy II, 869 a Emler, Rel. Tab. II, 126, Palacký, Docum. 101, 120.

[2] Srovn. Kybal, Sv. František z Assisi, (Praha 1913), 52 n.

[3] Mimo jiné jest toho výmluvným dokladem duch, který vane z čistě praktického »vstoupení v jednotu o jejich domu« z r. 1414; v. Teige Základy II, 869 č. 4.

[4] Tak je nazývá surový Štěpán z Dolan, Antihus 331, což ovšem doslovně opisuje i Páleč, Antihus str. 60 (v. svrchu str. 118 pozn. 1). Podobně Štěpán z Dolan, Dialogus volatilis (Pez, Thesaurus IV, 492), mluvě o apelaci Husově ke Kristu, dí: A quo petisti dimissorias litteras? . . . Nonne a laicis et filiabus tuis Beginis. Jim snad

zasloužily si — i Matěj z Janova chválil podobně horlivost zbožných žen — upřímného doznání Husova:[1] »již sem shledal, že ... i ženy statečněji pravdy brání než doktorové sv. Písma ...«

O nich tuším nebylo třeba obav, že by rozkazům o odvolání podlehly, ale nebylo-li možno nevzpomenouti jich, vzpomínky přirozeně vtělily se v poučení.[2] A tak v době, kdy psán byl nejdravější traktát Husův O svatokupectví — tam právě čteme ono uznání — vzniká současně také jeho traktát nejněžnější: O poznání cesty pravé k spasení, čili, jak podle slov žalmu (44, 11) za motto úvodu i každé kapitoly položených »Slyš, dcerko« kratčeji jsme uvykli ho označovati: Dcerka.[3]

Podle určení svého Dcerka přináší všestranné poučení o životě žen zasvětivších se službě boží v dobrovolném panenství způsobem, svědčícím, že autor, proniknutý cele svým mravním úsilím, obrací se k ženským srdcím, u nichž pro své vznešené cíle smí očekávati plného porozumění. Děje se tak způsobem pronikavým a vyčerpávajícím a přece nehledaně a prostě a právě proto tak úchvatně, že srdečná slova autorova nemohou se minouti účinku, ať již vzorným způsobem zpřístupňuje svým realistickým přesvědčením tajemství ‚Trojice', ať již upozorňuje na nebezpečenství číhající ve světě, nebo vybízí k následování cesty Kristovy, při vší své tvrdosti

---

platí i jeho pozdější výčitky v Epist. ad Husitas (tamtéž str. 518 n.), týkající se událostí pozdějších.

[1] Hus, O svatokup. kap. 9 C (Erben I, 455, Novotný 121); srovn. na př. Matěje z Janova Reg. (vyd. Kybal) sv. IV, 162 n; nechci tím mluviti o nějaké závislosti, neboť projev Husův jest čistě spontánní a platí určitým případům, ale za zmínku stojí přece.

[2] A. Kolářová-Císařová, Žena v hnutí Husitském (Praha 1915) str. 69 vyslovuje domněnku, že podnětem spisu mohla býti žádost oněch vyznavaček o poučení v otázce častého přijímání. Jest jistě velmi pravděpodobné, že právě nyní otázka tato byla by se mohla vynořiti, ale k domněnce té to, tuším, přece nestačí; že otázka byla časová, svědčí shoda tohoto místa s Výkladem str. 331.

[3] Tiskem vydal Erben III, 104—130; o době vzniku srovn. Novotný, Ottův Sl. N. XI, 932, Flajšhans, Lit. čin. 29, Novotný, LFil. 1900, 467. Je-li spisek — a to jest velmi pravděpodobné — určen ženám Betlemským, jest vznik před koncem r. 1412 pravděpodobnější. Dobrý rozbor podává A. Kolářová-Císařová v pěkné práci v předch. pozn. uvedené.

a nesnadnosti tak bezpečné. Důvěrný tón, hluboký obsah a vroucí přesvědčení v jeho podání činí práci tuto jedním z nejkrásnějších děl Husových a činí ji také navždy výmluvným projevem osobnosti Husovy, i kdyby snad někdy mělo se ukázati, že i zde podléhal Hus cizím vlivům, anebo dokonce jen zpracoval nějakou předlohu.[1]

Sami katoličtí a Husovi nepřátelští spisovatelé nemohou popříti, že po stránce věroučné není, co by tomuto spisu bylo lze vytýkati, a přece ani zde Hus neustupuje ani o píď od svého přesvědčení, k němuž se hlásil jinde. I zde horlí na ty,[2] »kteříž málo vážie přestúpenie zákona božieho a svá ustavenie a přikázanie mnoho vážie, jakož činie papeži, biskupové a jiní preláti a zákonníci i také kniežata, páni i měšťěné«, i zde naplňuje ho bolestí,[3] »že tak veliké věci nevážie lidé a vážie veselé kratičké v světě, lstivé zbožie, moc, jenž brzo mine, chválu, jenž jako mlha sě vleče, rozkoš, jenž se vždy s bolestí miesí.« I zde, nešetře nikoho výtkami, jichž zaslouží, jest nucen obraceti se zejména proti kněžím:[4] »Ó co jest zlořečených v tom svědomí mnoho kněží, jenž smilstvie, lakomstvie a svatokupectvie svého za hřiech smrtedlný nepokládají, též v jiných staviech, jenž frejóv, tancóv, zabylství, klásóv,

[1] Sedlák, Jest Husova Dcerka dílo původní? St. text. II 359—366 přes značnou námahu, s jakou se pokusil dokázati i zde závislost na Wyclifovi, jest nucen uznati, že mimo čtvrtou kapitolu vlivů neshledal a prohlásiti myšlenku a z velké části i provedení, za původní. Ale také domnělá závislost čtvrté kapitoly na kázání Wyclifově (Sermones ed. Loserth, IV, 66—74) jest více než problematická. Z juxtaposic Sedlákových značná část musí býti zcela škrtnuta (na př. str. 361—362, 362, 364, 365), a také jinde jistě stačí vysvětlení pouhými reminiscencemi na četbu. O překladu nelze mluviti, a i když snad Hus hotově měl kázání Wyclifovo před sebou, právě provedení ukazuje, jak nekonečně výše (slohem i věcně) stojí Dcerka. Sedlák 366 právem po mém zdání, odmítá mínění, jež pronesl Flajšhans, Lit. čin., že pramenem nějaký latinský spis, kterého užil Hus hojně. Naproti tomu stojí za povšimnutí, co vyšetřil Pr. Haškovec, jenž (podle soukromého sdělení) nalezl shody s Dcerkou v kterémsi starofrancouzském traktátě, při čemž pravděpodobně jde o zpracování díla Husova (prostřednictvím zpracování latinského?) v době styků valdensko-bratrských. V každém případě však obratné zpracování zajišťuje Dcerce cenu trvalou.

[2] Kap. druhá (Erben III, 109).

[3] Kap. devátá (str. 127).

[4] Kap. druhá (str. 108).

her, stříhánie rúcha a jiných zlých obyčejóv za hřiech nemají a tak svědomie sobě z nich nečinie«, i zde, vzpomenuv, jak ďábel Krista pokoušel,[1] »lakotú, znamenav, že zlačněl, pýchú, poznav, že jest učeným literátem, a lakomstvím, jenž učené velmě klamá«, jest nucen upozorňovati na nástrahy ďáblovy příkladem svých vlastních osudů:[2] »Protož prelátóv a kniežat velikých viece jest pilen, aby je svedl s božie cěsty; protož také najvice jest pilen mužóv svatých a zvláště těch, kteří slovem božím v cierkvi svaté prospievají, neb ti najviece rušie jemu jeho královstvie. Protož velmi popúzie proti nám svých údóv, jako jest popudil biskupóv a kněží i zákonníkóv proti Kristovi, aby ho zmordovali, mně, by tudy jeho moc přemchl.« I zde, odmítaje zpovrchnělou zevnějškovost, krásně upozorňuje na cenu lidské duše mimo jiné i proto:[3] » že v ní bóh přebývá svú milostí a viece ně v ní kochá, než ve všech chrámiech, klášteřiech i v kaplách « i zde také rozhodně jest nucen ohraditi se proti zhoubným pokusům vypínavosti kněžské o vyvýšení vlastní moci:[4] »Aniž mne, ďáble, na to navedeš, abych vždy v tesklivosti znova sě zpoviedal a všechny příčiny a okolky hřiecha knězi pravil, neb všecky zvláštie hřiechy jmenoval; neb viem, že pánu bohu netřěba jich vyčítati, an všechny zná, a já dávám sě jemu ve všech vinen a želém jich.« A zná-li se ovšem i zde k svému pojímání církve[5] i musí-li arci myšlenky Wyclifovy, jimiž byl proniknut, předkládati i zde, činí tak způsobem, jenž jim všecko podezřelé pozadí úplně odjímá.[6]

Opravdu sotva lze si přáti výmluvnějšího důkazu, že Hus, usiluje o nápravu mravů, nemínil děliti se od pravé církve Kristovy, ale že to právě bylo jeho opravné úsilí, jímž do odporu proti tehdejší církvi dostati se musil.

---

[1] Kap. čtvrtá (str. 113).

[2] Kap. čtvrtá (str. 113, 114). Sedlák 362—363 ukazuje na paralelu s Wyclifem, z níž však bezprostředního a přímého přejímání doložiti nelze.

[3] Kap. sedmá (str. 123).

[4] Kap. čtvrtá (str. 116—117).

[5] Sedlák, St. t. II, 360 vytýká definici církve = sbor všech vyvolených (kap. devátá, str. 125); v ní není nic závadného, a také Hus se k ní dovolává Origena, ale je to ovšem ohlas Wyclifského pojmu církve.

[6] Pěkný příklad jest nucen uvésti Sedlák, St. tex. II, 363 pozn. 1.

Je-li traktát, jak s největší pravděpodobností lze za to míti, určen pro zbožnou družinu panen Betlemských, pak ovšem jeho složení nejspíš náleží do posledních měsíců r. 1412, kdy Hus zdržoval se mimo Prahu, a pak ovšem spadá také, jak svrchu řečeno, v jednu dobu se skládáním spisu O svatokupectví, proti němuž Hus jistě spěchal se obrátiti, a opravdu, jak později uvidíme, ještě r. 1412 psáti začal.

Literární činnost zaujímala tedy v této době značnou část času Husova, nicméně ani jí jeho působení se nevyčerpává. Již ve Výkladu, mluvě při osmém přikázání o bázni před hlásáním pravdy, praví také:[1] »A v té přiekaze jsú mnozí u kniežat, mnozí kněžie, mistři a kazatelé, a já pohřiechu byl sem, že nesměl sem proti zjevné zlosti mluviti, boje sě nemúdře pohonóv, kleteb, odsúzenie a smrti sě lekaje. Ale milosrdný spasitel, jenž mě připustil k svému úřadu, již mi dává smělost, abych sě již nestrachoval, ale již pravdu mluvil proti každému, jenž by byl proti zákonu Jezu Krista.«

V této omluvě a spolu důtce zní již také odhodlání. Hus opravdu, viděli jsme to již, mínil původně dostáti slibu a vzdal se činnosti kazatelské úplně, třebas mu to působilo značné rozpaky a třeba touze po kazatelně svtva odolával. Nicméně nebyly to ani ony rozpaky ani tato touha sama, co ho přimělo, aby si déle mlčení neukládal. V první řadě působilo tu asi poznání, že obět, k níž se byl odhodlal, byla přinesena marně. Vyhlašování agravace a reagravace ovšem tím zameziti nemohl, ale nezabránil ani sužování svých přívrženců exkomunikacemi a interdiktem.

Poznav to, Hus nemínil se déle vázati, slib ohlášený ve Výkladu nedal na své splnění dlouho čekati . . . Asi koncem listopadu r. 1412, odkládaje všecky ohledy, jal se opětně kázati, třeba snad ne s velikou okázalostí. Již v dopise svrchu dotčeném, jímž Pražany napomíná, aby vytrvali, nebojíce se půhonů[2], ohlašuje slavnostně[3]: »A proto již jinde káži a

[1] Výklad, kap. LXVI, str. 216.

[2] Srovnej svrchu str. 192 a d.

[3] Doc. 40 Novotný, Husova koresp. str. 151. Tato část listu není zachována v žádném textu českém, ale poněvadž oba jsou zřejmě neúplné, není proč pochybovati že do textu náleží. — Sice v listu psaném soudu zemskému (Palacký, Doc. str. 22, Novotný str. 157, v. o tom níže str. násl.) Hus ještě naznačuje, jako

přisluhují.« Prahy při tom arci nezapomínal, a svědčí-li o tom i hojná činnost literární, dokumentuje se to také intimnější ještě formou dopisů. Ještě v listopadu, a snad ještě před napsáním listu předešlého, zvláštním dopisem vyzval své stoupence ku stálosti v protivenství. Vzrušení jeví se i zde přiznáním, že by — nazývat se sám »knězem neužitečným« — raději volil zemříti, kdyby nebylo třeba, aby zůstal na živu k vůli svým věrným, jimž však nyní osobně prospěti nemůže. Jest se zajisté obávati protivenství největších, když protivníkům nestačí již zákaz kázání a pokoušejí se dokonce i Betlem zničiti. Ale to zase probouzí důvěru, že Bůh svých věrných neopustí, a modlitby k němu usnadní zajisté nevyhnutelný boj proti Antikristu, jehož také Hus, sílen modlitbami věřících, chce se kázáním súčastniti.[1] Zatím však obrat blížil se přece.

Nepochybně teprve po vzdálení Husově z Prahy vrátil se do Čech jeho nedávný zástupce u kurie M. Jan z Jesenice. Po svém útěku z Říma před nepoctivými úklady podlého Michala de Causis dovedl se na čas skrýti za privilegiemi university Bolognské, kde pokračoval ve svých studiích právnických, nedbaje klatby, již rozzuřený protivník na auditoru papežském dne 29. července r. 1412 byl vymohl.

Ale slídivé oko nepoctivého protivníka konečně vypátralo ho i zde, a na přímý rozkaz papežův byl v Bologni skutečně zatčen. Ale universita, ač přece bludy Wyclifskými nebyla nakažena, dovedla patrně svého člena hájiti před nespravedlivými nároky neoprávněné moci. Jesenic netoliko vybaven z vězení, ale mohl dojíti na staroslavné universitě také hodnosti doktora práv, jíž ozdoben vrátil se do Prahy.[2]

---

by nekázal, ale to jest patrně psáno na důkaz, že chce státi v úmluvě, a může se ostatně vztahovati jen na kázání v Praze, nebo konečně bylo, třebas k soudu zemskému o suchých dnech vánočních (14—17. pros.) určeno, napsáno dříve. Že však nynější jeho činnost nebyla příliš nápadna, jest patrno i z toho, že ještě v prosinci jeho nepřátelé v Praze o něm nevěděli. (Doc. 46, Novotný, Husova koresp. str. 159; srovn. svrchu str. 186 pozn. 1).

[1] Doc. str. 43—44 (č. 19) Novotný, Husova koresp. str. 151—152 (č. 50); o datování srovn. Novotný, Listy Husovy str. 28—29.

[2] Srv. Tomek III², 529; doktorem Bolognským zve Jesenice i Hus, De eccl. (Op. I, 248'), a také závistivý Páleč praví (Antihus 126): si enim cum sua conclusione ille doctor ad Bononiam exiret, ubi se asserit gradum doctoratus accepisse . . .

Bystrý právník poznal arci ihned slabé stránky dosavadního postupu Pražských protivníků Husových, či snad lépe, jeho zkušenost v právních klikatinách tehdejšího procesu usnadnila mu najíti východisko. Listiny kardinála Petra byly sice v Čechách připuštěny, ale tím nebylo řečeno, že se tak stalo po právu. Obratnému advokátu nebylo nesnadno vésti důkaz neplatnosti jejich, mimo jiné zvláště jejich prováděním, a pak ovšem nebylo snad nemožno dosíci i jejich odmítnutí, třeba již jednou byly připuštěny.

Jesenic skutečně minil se o to pokusiti. Především arci měla přispěti světská moc. Jistě nestalo se bez dorozumění s ním, že Hus začátkem prosince obrátil se zvláštní žádostí k soudu zemskému, jenž o suchých dnech předvánočních (14.—17. prosince) měl se sejíti.[1]

Obrana jest stylisována obratně, jednak na získání krále Václava, jednak i českých pánů samých. Hus vychází, děkuje králi Václavovi za jeho dosavadní ochranu, z ujednání mezi ním a někdy Zbyňkem uzavřeného, zdůrazňuje, že nynější kletba vymožena Michalem z návodu kanovníků Pražských teprve po tomto ujednání. Naproti tomu poukazuje, že on sám dosud veřejně nekáže, nechtěje býti příčinou interdiktu.[2] Ten jest arci nespravedlivý, nad to však: »tisknú a núzie kniežata, pány, rytieře, panoše i chudú obec a pohonie jich ven z jich země: a to jest proti zákonu božiemu, proti ustavenie práv duchovniech i proti ciesařským právóm« — Hus má zde arci zcela pravdu, bylo to stanovisko, kterého ještě do nedávna

[1] Palacký, Doc. 22—23 položil dokument tento k prosinci 1411, ale jistě mylně. Rkpis praví o něm výslovně: Infrascripta litera directa fuit dominis baronibus Boemie in 4^{or} temporibus ante Nativitatem domini a. eiusd. M°CCCCXII°, quo tempore fuit d. episcopus Luthomysslensis cum pluribus baronibus Prage et d. rex in Nouo castro prope Pragam, a k r. 1412 řadí ho i obsah i zmínka o pobytu Václavově na Novém hradě, v. Novotný, Listy Husovy 31 n. Že zemský soud tenkrát také opravdu zasedal, potvrzuje mimo jiné (v. str. 221 n. pozn. 3) i berní kniha Novoměstská f A 8', uvádějíc odměnu dvěma měšťanům: »qui ad ius terre directi sunt« s datem »feria quinta post Lucie«. Nově vydal list Novotný, Husova koresp. str. 157—158, č. 54.

[2] Palacký, Doc. 22 čte: toho mi žel, že nekáží slova božieho, ale rukopis i celá konstrukce svědčí, že nutno čísti »nekáži« (v. Novotný 157).

zastával sám král Václav, třebas moc duchovní nemínila se jím dáti omezovati.

Z té příčiny žádá pány, aby se přičinili o zamezení takových nesprávností a o svobodu slova božího, ukazuje, jak byl v přátelském poměru ke Zbyňkovi a byl ochoten před ním, jakož i nyní jest, státi, »dokud sé stranu návodem prelátov i farářov Pražských proti mně nepoložil a do Říma nepohnal.« jak již na Žebráce se nabídl — a král přijal — státi na odvetu, ač marně. Zákazu kázání však neposlechne nikdy, a páni sami mohou vědět, co znamená bulla Alexandrova, »již jsú oni kúpili draze«, co by znamenal zákaz kázání v kaplích, když sami ve svých kaplích dávají si bohoslužby konati. Vysvětliv pak příčiny svého nestání v Římě ústrky svých prokurátorů a nástrahami cest, žádá, aby páni s králem zařídili, čeho žádá prospěch země.

Jesenic sám mínil tuto akci usnadniti jinak, ač není nemožno, že také již úspěch tohoto zakročení Husova pohnul ho k tomu. Na 18. prosince chlásil, a když rektor Křišťan ochotně k tomu dal svolení — (snad to přispělo k nové různici s theology), — skutečně konal slavnou *Defensio cause M. Johannis Hus*, obranu pře Husovy[1] — jest to jakási veřejná zmateční stížnost.

Nadaný žák nejslavnější university právnické rozebírá nejprve, moha se opírati o svou starší studii r. 1409 pronesenou,[2] právní základ procesu kardinála Petra na základě práva kanonického a dospívá již zde k výsledku zdrcujícímu, jenž podrobným rozborem musí býti stupňován. Řečník uvádí čtyři případy neplatnosti rozsudku o klatbě: 1. je-li vydán po zákonitém odvolání, 2. obsahuje-li nepřípustný omyl, 3. byl-li pronesen od nepříslušného soudce a 4. byl-li pronesen od ustanoveného soudce proti úmyslu toho, jenž ho ustanovil. Z toho plyne mu nezvratně, že sám základ nynějšího procesu jest neplatný; bylať jím klatba Zbyňkova, jenž neměl naprosto žádného práva takto zakročovati proti členům university z jeho právomoci vyňatým — a Jesenic také výborně odráží námitku, již ještě dnes protivníci marně se snaží uplat-

[1] Tištěna v Op. I, f 324'—333.

[2] Jest to kvestie: Utrum iudex, o níž v. svrchu díl I, str. 212, pozn. 2, str. 341 pozn. 1, 344 n., na shody upozornil Sedlák, Hus 269 pozn. 3.

niti,[1] že neběží o pouhou exemci, nýbrž o skutečné privilegium.

Ale také jinak zakročení kardinála Petra jest právně neplatné. Uvádíť jakožto příčinu vydání klatby zřejmou nepravdu — nestání Husovo, když přece několikrát skrze své zástupce nabízel omluvu, jak sám kardinál Zabarella uznal. Kardinál soudce měl také uloženo jen ztížiti a znovu ztížiti exkomunikaci na Husa, jak se tedy mohl odvážiti dávati do klatby lidi, kteří s Husem se stýkají, aniž by je podle předpisů práva výslovně jmenoval? Také termín stanovený v listech jest příliš krátký, a nemožno mu vyhověti, při čemž Jesenic v uvědomělém odporu odmítá i příšernosti ceremonielu exkomunikačního.

Ale ani domácí preláti nemají práva po prvním prohlášení agravace prohlašovati jiná bez vědomí soudce, bez usvědčení Husova a proti právu — neobyčejně účinně poukazuje zde řečník na postup Jana XXIII. v analogickém případě proti oběma papežům, odsouzeným v Pise; a proti námitce, že třeba poslouchati výroku oprávněného soudce, i když jest nesprávný, hájí se odkazem na vývody věhlasného právníka Petra de Ancorano letos v Bologni přednesené.

Nelze se diviti Husovi, jenž byl znásilněn v sobě samém i ve svých zástupcích, jenž nebyl připuštěn k právním ohražením, jichž ani ďáblu není dovoleno odepříti a jichž ani císař ani papež nemohou zrušiti, a zvláště, když se mu nedostalo bezpečnosti k příchodu i pobytu (securitas loci et vie), čímž půhon, i co z něho vzešlo, jest právně nespravedlivé a neplatné, jak četnými důkazy dovedeno.

Ale není také pravděpodobné, že ony listiny vzešly z určité vědomosti kardinálovy, když k nim došlo proti jeho oprávnění a proti právu, ale byly sestaveny a zrobeny »spíše z nabádání bezectného nabadače skrze neumělého písaře, svedeného, jak se praví, a podplaceného dary a plnými měšci od ztučnělých a nabubřelých sviní z Českého království«; i jest patrno, že ti, kdo těch listin proti právu hájí a zastávají, mají platiti za vyobcované a kacíře.

---

[1] Srovn. Sedlák, Hus 269 pozn. 5; místo jest pro autora, jenž zde úplně stává se súčastněnou stranou, karakteristické.

A po novém odmítnutí hrozných obřadu exkomunikačních, ukázav na nicotnost nálezu, vyvozuje řečník, že domácí biskup smí takovéto neplatné kroky odmítnouti, nepřipustiti, a pokud provedeny, zrušiti. Letošní postup papežův proti provinilé Bologni může býti příkladem, jehož má správce duchovenstva českého následovati, nevšímaje si hloupých, neužitečných a nestálých rad, a tyto procesy, jimiž přemnoho důležitějších a znamenitějších obcí v Čechách a na Moravě jest pobuřováno, odmítnouti, zrušiti a odstraniti.

Zvláště jest třeba — autor vzpomenul také, že dosud nikdo nebyl usvědčen, a neušetřil ostrých šlehů zbabělé rádce někdy Zbyňkovy[1] — propustiti slovo boží a nikoli vázati, jak jest povinností správce duchovenstva. Protivníkům nezbývá, než odpověděti radou Gamalielovi danou: »Odstupte od těchto lidí, již nyní ze záští wyclifovci jsou zváni, a nechte jich, neboť jestli dílo jejich z lidí, rozpadne se, je-li však z Boha, nebudete ho moci zrušiti.« Ale vrchní správce duchovenstva může a má rozhřešiti poddané, kteří by od stolice papežské měli býti rozhřešeni.

Bystré vývody obratného právníka nemohly zůstati bez účinku. Strana protivná byla zaražena, neboť na námitky tak závažné bylo těžko odpovídati. Jeden z protivníků odvážil se toho přece, tuším, hned. Škoda, že neprozradil svého jména. Jeho *Motiva ad obviandum illis, qui volunt impugnare processus contra Hus fulminatos*[2] ukazují zřetelně rozpaky protivníků. Po dlouhém citátu z knihy Deuteronomium, kterého nedávno — a Husovi zdálo se to krvežíznivým[3] — užil na radnici Páleč, a kratším z Pavla, jež mluví o trestu smrti provinilému, dovodí, že exkomunikace, třeba tak ztížená jako v listech Petrových, jest trest menší než smrt, a není tedy místa pro námitky proti procesům, jež jsou spíše míněny jako lék, zvláště když onen hříšník, o němž mluví Písmo,

[1] Op. I, f 333'; srv. svrchu díl I, str. 491, pozn. 1.

[2] Spisek nalezl a vydal Sedlák, Několik textů III, 10—14 (ot. z Hlídky 1913); že míří proti Jesenicovi, jest patrno zejména z polemiky proti radě Gamalielově (str. 13—14). Autor není jmenován, a těžko ho určiti. Důvody, jichž užívá, i nadávky mohly by ukazovati na Pálče, v jehož spisech se s nimi později opravdu do omrzení setkáváme. Ale poněvadž Páleč opisoval vůbec vše, co kdo proti Husovi napsal, není to spolehlivé měřítko.

[3] Srv. svrchu str. 128.

zhřešil méně než Hus, jenž mnohé, ba přemnohé zkazil svou tvrdošíjností, tak že mnozí, ba většina ji schvalují a stav církve i moc klíčů zlehčují.

Nelze také říci, že ti vedou si řádně podle slov apoštolových; vždyť se — a zde se již ohlašují tóny, odtud ještě silněji než dříve zdůrazňované — pokoušejí celý stav církve zvrátiti: papeže nedbají, arcibiskupem pohrdají, krále pomlouvají, starších neposlouchají, ač to od začátku křesťanství bylo zvykem. Po zakročení Zbyňkově apelovali k papeži, když nepochodili, utekli se k pánům světským, a nenalezše zde pokoje, vrhli se na nadávky a utrhání — a autor, jako na doklad, dodává: »Ejhle, že jsou to skuteční luciperové, kteří chtějí býti nade všemi a žádnému poddáni . . .«

Věcně vyvrací jen zmínku Jesenicovu o radě Gamalielově: »Ó krajní šílenství! Měli bychom pochybovati o víře a obřadech v církvi od začátku dosud držených!« To by znamenalo mysliti, že všickni až dosud bloudili, ale jest to vymyšleno, aby zatím mohli své bludy šířiti, jako činili všickni kacířové, Arius, Sabellius, Pelagius, Eutyches . . .; ale tím také, snaží se odvésti kněží a lid od poslušenství papeže a zaplésti ho do stejných trestů a nebezpečenství. A závěr ovšem zní: »My však, kteří jsme ovce a poddáni úřadu pastýřovu, jeho procesy a rozsudky nesmíme kárati . . .«

Polemika, jež důvody nahrazovala hrubostí, zapadla ovšem bez povšimnutí. Vůdcové strany odpověděli později, když k tomu další jednání dalo podnět, ale ne šťastněji. Pálčovi[1] doklady z církevního práva uvedené jsou nepříslušné a nic nedokazují; pokud jde o tvrzení, že rozsudek vydán proti zmocnění papežovu, musilo by to býti dokázáno, ale prokurátor Husův svými slovy toho nedokáže, poněvadž jest podezřelý a spiat týmž poutem klatby. Ano Páleč neostýchá se ani takové zbraně, že se vysmívá Jesenicovi, když u kurie byl, proč nevymohl odvolání tohoto rozsudku, ač Pálčovi bylo známo, proč se tak stalo, a odporným podezřením, že jedná, nepořídiv, ze zlosti a zuřivosti.[2] odmítá mínění, že ti,

[1] Srvn. Páleč, Contra Quidamistas (Loserth, AÖG 75, 359 až 360, zvl. ot. str. 73—74).

[2] Mrzká povaha tohoto člověka z těchto slov zajisté vysvítá nejlíp: Cur, si ita est, eosdem processus, in curia dum fuit, non procuravit revocari? Sed quia non potuit, indeclinabile mansit. Unde

kdo chtějí rozsudku uposlechnouti, upadají v kacířství a v klatbu.

Ale ani Stanislav, jehož dlouhodeché a málo obsažné vývody[1] jistě unavovaly již tehdejšího čtenáře, ač se, třebas ne bez sofistiky, přece věcněji pokusil o námitky, nedovedl si, nevystačuje s věcnými důvody, odepříti poznámky, že nutno více věřiti listům kardinálovým, než tvrzení Jesenicovu, jenž, jsa stranou proti kardinálovi, nebo přízní či penězi získán, neostýchá, nýbrž odvažuje se proti znění oněch listin kléru i lidu lháti na oklamání mnohých, což potom ještě jednou opakuje.[2]

Již ta okolnost, že sami vůdcové strany nepromluvili hned, nýbrž teprve, když během jednání otázka znova se vynořila, ale neméně i to, že také potom takto odpověděli, jest příznačné! Snad k jejich mlčení přispělo však také to, že vystoupení Jesenicovo mělo úspěch, třebas ne úplný.

Jan z Jesenice totiž thesi svoji po přednesení odevzdal Konrádovi z Vechty jakožto gubernátoru Pražského arcibiskupství.[3] Očekával-li však, že Konrád dá se jeho vývody přesvědčiti a zastaví další vykonávání nálezů Petrových, byl arci zklamán. Tak daleko se Konrád, jenž dosud nebyl potvrzen, jíti neodvážil — a bylo to arci nyní mnohem obtížnější, když procesy byly již přijaty, — tak plného úspěchu Jesenic dojíti neměl.

Ale vedle gubernátora arcibiskupství v osobě Konrádově obracel se Jesenic k důvěrnému a vlivnému rádci královu — jistě ne nadarmo připomenul mu jeho pečeť na smíření se Zbyňkem, v němž opakováno někdejší prohlášení, že bludy

---

vacuus rediens furore repletus in gravissimam prorupit vesaniam, dum vincula ecclesiastica et claves ecclesie parvipendens, asserit, quod omnes dictos processus scientes et pertinaciter defendentes, exequentes et eis consencientes, sunt blasphemi, sacrilegi, excommunicati et heretici censendi.

[1] Stanislav, Alma (Loserth na uv. m. 393—398; zvláštní otisk 107—112).

[2] tamtéž 396 (110): cardinali iudici . . . est credendum plus in hac parte, quam narracioni contrarie huius scriptoris cum quotlibet complicibus suis, qui partem contra d. cardinalem faciens vel favore aut precio conductus non veretur, sed audet contra narraciones illorum processuum clericis et populis mentiri in decepcionem plurimorum . . .; podobně 398 (112).

[3] Praví to Jesenic sám v podání synodě (Doc. 499).

v Čechách neshledány.[1] A v naději již vkládal v důvěrného rádce králova, mohl býti i jinak sílen.

Snad dříve ještě, než páni v Praze shromáždění mohli žádost Husovu vzíti v úvahu, otázka vnikla do soudu zemského praktickým případem, třebas poněkud jiného rázu. Když totiž na soudě vynikající prelát Vítek z Černčic, probošt sv. Jiljí, zdráhal se státi půhonu pana Albrechta z Konopiště pod záminkou, že pan Albrecht jest v klatbě arcibiskupově, soudcové v souhlase s králem uznali, že tato závada v právě zemském neplatí, a učinili v tom směru závazné usnesení.[2]

Prozrazovalo to zajisté náladu věci Husově příznivou — snad i Jesenic byl teprve tím povzbuzen k veřejnému vystoupení[3] — a opravdu z porad zde o věci Husově konaných vyšel přes přítomnost biskupa Jana Litomyšlského popud, aby o věci Husově znovu bylo jednáno na synodě kněžské, k němuž také král Václav svolil.[4]

Radost ve straně Husově jistě byla značná, do budoucnosti hleděno s nadějemi nejrůžovějšími. Jistě i Husovi dostalo se záhy zprávy o tom; a poměry jevily se nyní tak příznivé, že i dosavadní zdrželivost zdála se nepotřebnou. Ještě krátce před Vánocemi Hus psal ze svého exilu Pražanům list plný krásných napomenutí k vytrvalosti, ale také stesku, že protivníci i nyní, ač jim nedává příčiny, brání slovu božímu a pátrají, kde Hus se zdržuje.[5] I zde ještě — ani nyní nemohl se zbaviti svých rozpaků — vysvětluje a omlouvá příčiny svého ústupu důvody závažnými, nic neprozrazuje, že by je nyní pokládal za méně platné, ano výslovně praví[6]: »Snad by mě rádi v městě Pražském viděli, aby mohli opustiti hodinky, mše a ostatní povinnosti ti, které mrzí svaté kázání pro lakomství, smilství a pýchu. Ale vy, horlivci slova božího,

---

[1] Srvn. Op. I. f 332': Prout pronunciacio principum et baronum inter d. Sbynconem . . . et partem adversam approbat, sigillo domini mei episcopi Olomucensis, gubernatoris archiepiscopatus Pragensis, eciam sigillata.

[2] Arch. Č. IV, 559; srv. Tomek III², 532.

[3] Disputace Jesenicova byla až 18. prosince, kdežto soud zasedal od 14. a tedy mohla býti věc vyřízena zde dříve.

[4] Plyne to ze svolavacích vyhlášek (Doc. 472—473); v. níže.

[5] Tištěn Doc. str. 46—47 č. 21 a nyní Novotný, Husova koresp. str. 159—160 č. 55.

[6] Srov. Doc. 47. Novotný 160.

jemuž se přizpůsobujete, rádi byste mne viděli pro dobro jakožto sobě nejbližšího. Podobně také já rád bych vás viděl a slovo boží vám kázal, neboť o to i jiní kněží mají míti největší péči...«

Zpráva o šťastném pořízení u krále učinila konec útrapám a pochybnostem. Zvěděv o ní, odhodlal se Hus krátce po vánocích r. 1412 vrátiti se do Prahy.[1] a v den Tří králů 6. ledna 1413) mohl si souvěký písař kázání toho času v Betlemě konaných radostně poznamenati:[2] „Hus přišel".

Lze pochopiti, že zpráva o králově svolení k radě panské ve straně Husově vzbudila radostné vzrušení. Již to, že po delší době nevšímavosti, ano přímo podporování strany protivné král Václav odhodlal se otázkou znovu se zabývati, bylo ziskem, a jeho cena rostla zvláště tím, že král nyní věc Husovu do jisté míry bral opět za svou, byť i ne tak jako kdysi, aby se s ní zcela ztotožnil. Když dne 3. ledna 1413 zvláštními mandáty, poskytuje jimi zároveň bezpečných glejtů, nařizoval veškerému duchovenstvu, aby se ke dni 2. února sešlo do Českého Brodu k jednání, jako ředitelé jeho jmenují se správce arcibiskupství Konrád z Vechty a Jan biskup Litomyšlský.[3] Již v tom jest jistá koncese. Jakožto správce arcibiskupství byl by Konrád k řízení schůze duchovenstva zajisté stačil sám, ano bylo to vlastně jeho právem i povinností. Byl-li vedle něho jmenován ještě Jan Železný, nebylo to bez úmyslu, ani obráceno proti němu, nýbrž jest to vědomý ústupek straně Husově.

Není to sice přímé vyhovění požadavku Jesenicovu, aby přípustnost agravace byla přezkoušena, ale přece něco, co se tomu dosti blíží. Již to, že ředitelem synody není arcibiskup nebo správce tohoto úřadu, prozrazuje, že neběží o nějaké jednostranné nařizování — vždyť rozhodnuto vlastně již bylo. Ale objevuje-li se vedle něho ještě prelát jiný, jest již v tom

---

[1] Postilla (Erben II, 206); srov. níže.

[2] Rkp. Mus. XV F 3 f 46', při kázání: »In Epyphania domini. Mat. II°« (a tedy nikoliv teprve při 19. únoru, jak míní Bartoš, ČČM 1915 str. 378), připsáno: Huss venit. O rkpe srovn. str. 231 n. pozn. 2.

[3] Palacký. Docum. 472—473 otiskuje mandát králův i vyhlášku správce arcibiskupství z téhož data; tato jest doslovným opakováním onoho.

nepřímé přiznání, že běží o dvě strany, které mají vyjednávati, což dosud jednostranným přijímáním nařízení kuriálních vůči straně Husově uznáváno nebylo, ač nemohlo býti pochybností o tom, co ode dávna bylo známo a nyní znovu se objevilo, že strana protivná, přes někdejší chraňování Pálčovo, již od schůze radniční jest v těsném spojení s kanovníky a vysokými preláty, s nimiž do nedávna byla v úplném rozporu.[1]

Ale zároveň bylo v tom, třebas nepřímo, také více. Nemohlo býti pochybností, čí mluvčím bude tu Jan Litomyšlský. Konrád z Vechty již tím stával se do jisté míry zástupcem strany Husovy, ne ovšem nějak po právu, ale fakticky. Ústupek tento ovšem i tím ještě byl omezen, že Konrád není ani přímo zástupcem královým, naopak král Václav zůstává stranou. Jeho odcizení straně Husově na pohled se nemění. Úkolem synody jest toliko hledati nové cesty, král sám jednání se neúčastní. Ale již tím, že k novému jednání svoluje, připouští možnou změnu postupu dosavadního, zříká se ho nepřímo přece.

Jest to tedy do značné míry přiblížení stanovisku strany Husovy, ač ne úplný návrat k stanovisku někdy královu, aby sporná otázka řešena byla doma. Není tím řečeno, co král chtíval dříve, aby věc byla doma i rozřešena. Synoda má se prozatím toliko raditi a po případě různice odstraniti. Již tím je však přiznáno, že nebude odmítnuto, kdyby se jí řešení podařilo... Po dosavadním odmítavém chování jest to jistě změna, která opravňovala k nadějím nejsmělejším. Ale právě proto bylo třeba opatrnosti největší.

Hned po návratu do Prahy Hus opět ujal se činnosti kazatelské v Betlemě. Zahájil ji hned dva dni po svém příchodu. V neděli dne 8. ledna 1413 zrána učinil v Betlemě kázání[2]

---

[1] O odmítání Pálčově srovn. svrchu str. 112 n. Hus o tomto spojení mluví častěji, na př. Contra Palecz (Op. I, f 256): habens quasi omnium prelatorum regni Bohemie et Teutonicorum adherenciam (srovn. Postilla Erben II, 59, 80), a že nikoli neprávem, plyne z listu Pálčova (FRB V 579. Docum. 509), kde radí kolegům: dominos prelatos informetis.

[2] Na rukopis mus. XV F 3, o nějž jde, upozornil poprve F. M. Bartoš, ČČM 1915 str. 378 (srov. svrchu str. 230), vysloviv zároveň mínění, že některá kázání mohou býti Husova. To z rkpu plyne z části zcela zřetelně. Při svátku Tří králů najdeme poznámku, že Hus

na théma o dvanáctiletém Ježíši v chrámě (Luk. 2, 42), upozorňuje na rozličný smysl tohoto čtení, zejména na výklad Bedův, ale dávaje přednost svému vlastnímu poznání, že se tu především vyjadřuje poměr Ježíšův k Bohu, k doktorům a k rodičům, poněvadž podle slov Augustinových každý skutek Kristův jest naším poučením. Ze všeho jest patrno, jak se kazatel hledí mírniti, ale pohnutá doba sama nedovoluje přejíti mlčením výtek, jež jiným mohou býti poučením:[1] Kristus-bůh ponížil se, stal se člověkem, sestoupil s nebes, aby nás poučil. »A tím se potupuje pýcha prelátů, kteří netoliko sami nepoučují, nýbrž hrozí se poučovati a jiné tupí a jim překážejí, pohánějíce je přes dvě sté mil daleko.« A vzpomínaje prostých lidí, jimž se Kristus po svém narození postupně zjevoval, volá ironicky:[2] »Ó, jak špatně učinil Kristus, že se nezjevil především prelátům a doktorům. Praví se však — opravuje se hned, — že nikoliv špatně, poněvadž Kristus přišel v pokoře a v chudobě a čistotě, a poněvadž rovný rovného si hledá, pročež Kristus zjevil se dříve prostým lidem, než pyšným prelátům. Což i dnešního dne činí, zjevuje se dříve a více chudým, než bohatým.«

---

přišel (v. svrchu str. 230 pozn. 2), při kázání na neděli po té (8. ledna f 51) čte se přípisek »Huss«, a podobně při kázání hned za ním položeném (f 51'), a myslím, že není důvodu nevěřiti tomuto sdělení rkpnému, když mu vnitřní důvody neodporují: další dvě kázání sice v rkpe Husovi přičtena nejsou, ale že mu náleží, prozrazuje se ve čtvrtém (f 53 n.) výslovnou narážkou, při třetím plyne pravděpodobně z umístění i z vnitřního ustrojení jeho. Jsou tedy tato čtyři kázání určitě Husova; hned další potom (f 54) přičítá rukopis Havlíkovi. Že také z kázání pozdějších některé může býti Husovo, bude ukázáno níže.

[1] XV F 3 f 50—50': Et quia Christus prima fronte, dum natus est, ut dicit Paulus, se ipsum exinanivit formam servi accipiens, nam homo pati pro hominibus non suffecit, sed oportuit, ut filius dei non secundum divinitatem sed secundum personalitatem se ipsum exinanivit, formam servi accipiens, quia de celo descendit, ut homines doceret. Et per hoc confunditur superbia prelatorum, qui non solum [non] docent [rkp. docere], sed docere abhorrent et alios confundunt et impediunt, citantes ultra ducenta miliaria.

[2] tamtéž f 50': O quam male Christus fecit, quod non ostendit se principaliter prelatis et doctoribus. Dicitur, quod non male, quia Christus venit in humilitate et in paupertate et castitate, sed quia similis similem sibi querit, pro quo Christus se prius ostendit simplicibus humilibus, quam prelatis superbis. Quod et hodierna die facit, ostendens se prius et magis pauperibus, quam divitibus.

Zmínka evangelia o poslušnosti přivádí kazatele k výkladu o pravé poslušnosti — ve věcech dovolených, jak jí vždy učil, ale zároveň také k upozornění, že nyní Antikrist poslušnost ve svém vlastním pojetí učinil si prostředkem k podrobení světa. Proto jest třeba veliké opatrnosti, »neboť Antikrist již svou moc tak rozšířil, že pro nařízení svá brání nařízením božím, a když ho v nynějších časech nechtějí v jeho zlosti poslouchati, ihned překáží službě boží. A mnozí, běda, pozorujíce to, přestupují přikázání boží i jeho svatého . . .« Podle slov Pavlových kdo nemiluje pána Jezu Krista, budiž prokletý. »Tedy všichni svatokupci, všichni lakomci, všichni lichváři, všichni smilníci měli by býti prokleti. Ale to se, běda, neděje, neboť žádnému se nic neřekne, nýbrž takový jest vynášen, kdo však v nynějších časech káže nebo lid poučuje, tomu se brání, tomu se od Antikrista nařizuje, aby nekázal, a neposlechne-li rozkazu jeho, vždy ho Antikristi klnou, bývá vyháněn a službě boží zbraňují. A to jest osidlo a síť Antikrista, jíž takořka celý svět chytil a obklopil a takořka všecko dobré Ježíše Krista vymýtiti se pokusil. A zkrátka: nařízení toto nejvíce vynáší Antikrista nad boha, poněvadž lidé více poslouchají jeho, Antikrista, než boha. Není-liž to ďábel s matkou svojí, jenž by pro jediného člověka — a dejme tomu, že by opravdu byl zlý — chtěl zakázati službu Kristovu a pohřbívání mrtvých a milosrdenství boží, což ani mezi pohany a Židy by se nenalezlo,« jak i Písmo svědčí[1] A ukázav, že

[1] tamt. f 51: Et ergo, karissimi, cauti in subieccione sitis, quia iam Antichristus ita iam potestatem suam extenderit, quod propter mandata sua mandatum dei impediret, eo quod cum istis temporibus ei in malicia sua obedire nolunt, statim servicium dei impedit. Quod, proch, multi advertentes, transgrediuntur mandatum Christi et ipsius sancti per apostolos datum Actuum 4°. Nam Mat. 18 dicitur . . . Et prima Cor. ultimo: Qui non amat dominum deum et Christum, hic anathema sit. Nam omnes symoniaci, omnes avari, omnes usurarii, omnes luxuriosi deberent anathematisari. Quod, proch, non fit, quia nulli aliquid dicitur, sed talis exaltatur, qui autem modernis temporibus predicat vel populum domini docet, hic impeditur et huic ab Antichristo precipitur, ne predicaret, et si non obedit precepto eius, semper Antichristi excomunicant, [psáno excomunicatur], pellitur et officium dei impediunt. Et hoc est laqueus et rethe Antichristi, quod quasi totum mundum cepit et circumdavit (!) et quasi omne bonum Iesu Christi exstirpare conatus est. Et breviter: hoc mandatum maxime extollit Antichristum super deum, eo quod homines plus obediunt ei, Antichristo, quam deo. Nonne hoc est dyabolus cum sua matre, quod

všech rozkazů papežových nelze poslouchati, jako na příklad kdyby nařídil nějaké panně, jež slíbila Bohu zdrželivost, aby se zasnoubila.[1] dospívá k závěru, že hřích bránění službám božím brání kořenu plození potomstva a syna božího, což jest těžší hřích, než u semene tělesného; z toho plyne, že Antikristovci, bránící kázání Kristovu, jsou horší hříšníci, než Sodomští.«[2]

Odpoledne[3] téhož dne asi, probíraje slova apoštolova: Bratří, prosím vás skrze milosrdenství boží, abyste dávali těla svá v obět živou (Řím 12, 1), vychází opět ze zdůraznění poměru člověkova k Bohu, k sobě a bližnímu jak apoštol »učí Římany a tedy Pražany«,[4] celkem klidně zůstává při thématu, upozorňuje především, že Kristus jen předurčeným jest milosrdný, předzvěděným tolikc milostivý,[5] a věnuje se svému úkolu způsobem, jímž tak vynikal, nedává se vyrušiti narážkami na současné události, leda že letmo jen vzpomíná, jak Pavel vybízí k obětování sebe, nikoli »k dobývání Římanů či jiných«,[6] aby po zmínce o Řehořově líčení jakéhosi zázraku při pohřbení kteréhosi nešlechetníka za peníze, připomněl

---

propter unum hominem, et posito, quod adhuc sit malus, aliis omnibus hominibus deberet interdici servicium Christi et sepultura mortuorum et misericordia dei, quod tamen inter gentes, Judeos non invenitur, quia Ioh. IX° legitur, quod Judei . . .

[1] tamtéž f 51: Nam adhuc in facto mandato pape non est obediendum; ut si papa mandaret alicui virgini nubere, que continenciam deo promisisset.

[2] tamt. f 51': . . . Mat X°, ubi dicitur: Tollerabilius fiet terre Sodomorum etc. Et racio est, quia Sodomiticum pecatum eo aggravatum dicitur, quia radicem procreandi prolem corporalem extingwit et impedit, sed peccatum inpedicionis servicii dei hoc inpedit radicem procreandi prolem et filium dei. Et ergo sicut spirituale est nobilius corporali, sic per oppositum spirituale inpedimentum est gravius quam corporale. Ex quo sequitur, quod Antichristiote impedientes servicium Christi sunt peyores peccatores, quam Sodomite etc.

[3] tamtéž f 51'—52: Kázání, připsané výslovně Husovi, není sice označeno za odpolední, ale poněvadž rkp. mívá zpravidla kázání ranní i odpolední a další jsou ze dne příštího, určuji je takto.

[4] tamtéž 51': docet Romanos et per consequens Pragenses.

[5] tamtéž: nam Christus predestinatis est misericors, prescitis autem graciosus.

[6] tamtéž f 52: Paulus hic non rogat ad expungnandum Romanos vel alios, sed rogat, ut homo esse viva hostia.

důrazně, že nám netřeba dbáti takových zázraku, nýbrž toho, abychm nebyli pohřbeni v pekle.[1]

Zrána příštího dne 9. ledna 1413 s výslovným odůvodněním, že o nich nebylo ještě kázáno,[2] obral si k výkladu epištolnímu slova Isaiášova (60, 1): »Povstaniž a zaskvěj se, Jerusaleme, poněvadž přišlo světlo tvé«, aby na nich důtklivě ukázal, jak nyní za všeobecného odcizení důvěře v Krista třeba se vrátiti k němu. A jest to ovšem zase zachovávání interdiktu, jež kazatele rozčiluje nejvíce. Ze všeho plyne, že ti,[3] »kdo brání kázati sloužiti, nemají býti slyšáni, nýbrž odmítnuti«, a znovu se vraceje k této myšlence, volá po chvíli:[4] »A poněvadž jednati proti Bohu znamená neposlouchati jeho kázání a nesloužiti, jak to vše Antikrist do tohoto světa již uvedl, nemá to býti drženo, nýbrž odmítnuto.«

V odpoledním kázání téhož dne se však Hus ještě jednou vrátil k slovům Pavlovým v jeho epištole k Římanům. Odkazuje výslovně k tomu, co posluchači slyšeli již včera, a vzpomínaje odkazu Kristova ve svátosti oltářní, jímž však nechce se zde blíže obírati[5] poznámkou, že Pavel slovy svými nechce,[6] »abychom mu jeho měšec plnili penězi, jako nynější (kněží) činí«, navazuje na včerejší výklad. Slova apoštolova:[7] »rozumnou službou svou znamenají umírně-

---

[1] tamtéž: Et karissimi, vos de hac sepultura non multum curate, sed ne in inferno cum divite sepeliemur, hoc advertite . . .

[2] tamtéž f 52: Epistola hec non est predicata . . . Kázání není sice v rkpe označeno výslovně jako Husovo, ale poněvadž předchozí i následující jsou Husova a vnitřní známky autorství neodporují, neváhám mu je přičísti.

[3] tamtéž f 52': Ex isto sequitur, quod defendentes [psáno defendere] predicare, officiare, non sunt audiendi, sed refutandi.

[4] tamtéž: Et quia contra deum facere est eius sermonem non audire nec officiare, que omnia Antichristus in hunc mundum iam introduxit, quod tamen tenendum non est, sed refutandum.

[5] tamtéž f 53: Heri audivistis . . ., eciam audivistis, . . . item audivistis . . ., Item dedit carnem suam comedere et bibere sanguinem suum, tamen hoc nolumus hic apprehendere . . .

[6] tamtéž; Non wlt Paulus, ut impleremus sibi suum saccum peccuniis, sicut et moderni faciunt, sed wlt, ut voluntatem dei faceremus.

[7] tamtéž: Racionabile obsequium, id est moderata karitas, ut si homo wlt ieiunare, ut non nimis excedat limites. Nam si excederet limites, non est moderate factum, eciam debet esse moderacio in omnibus factis.

nou milost, jako chce-li se člověk postiti, aby nepřekročil příliš hranic. Neboť kdyby překročil hranice, není to učiněno umírněně a umírněnost má býti ve všech skutcích.« Zvláště výmluvným dokladem jsou zde slova:[1] »aby nesmyslili více než sluší. Učí zde říditi náklonnost samého rozumu, poněvadž jí mohl by člověk dvakrát hřešiti, předně vyhledávati sobě zvědavě, co nepřísluší, totiž co neprospívá spasení, jako se stává ve filosofii, astronomii a jiných takových věcech; 2. opouštěti, co pro blaho duše nutné, jako činí děvečky a ničemové v masopustě, nechajíce mše a ve dvořích tancujíce, anebo učiti se pohádkám a blaho duše opouštěti. A v těchto dvou věcech pramálo stojí stav duchovní, neboť vyhledávají veliké moudrosti zlé a moudrost, že v tomto čase neslouží, nemají od boha, nýbrž od papeže.«

Slova Bernardova k mnichu Adamovi o úkladech, provedených se svolením papežovým, vybízejí k vzrušenému srovnání:[2] »Jako také i nyní mně, Husovi, učinili, jak kanovníci, preláti a jejich přívrženci proti mně zle smyslili a téměř o vše zlé se spikli na mne, a provésti toho nemohli, leda když svolení od papeže měli, poněvadž především, jak známo, koupili bully

[1] tamtéž f 53: ut non plus sentiretis, quam decet sentire. Docet hic affectum ipsius intellectus regulare, quo homo dupliciter posset peccare, primo curiose sibi impertinentia investigando, id est que non prosunt ad salutem, qualiter fit in philosophia, astronomia et aliis talibus. 2° necessaria salutis anime relinquendo, qualiter faciunt ancille et truphatores in carnisprivio, missam relinquendo et in curiis corisando, vel eciam fabulas discere et salva anime relinquere. Et in hiis duobus minime stat status spiritualis, quia magnam sapienciam malam inquirunt, ut quod non serviunt isto tempore, istam sapienciam non habent a deo, sed a papa.

[2] tamtéž: Qualiter eciam et hic michi Hus fecerunt, ut canonici prelati et sequaces adversum me mala conceperunt et omnia quasi mala conspiraverunt in me et illa inplere non potuerunt, nisi ut licenciam a papa habuerunt, quia principaliter, ut constat, bullas falsas, hereticas emerunt, ut in capellis non predicaretur . . . Numquid lucri est, quod papa licenciam dedit? Utrumne minuit maliciam? Non, sed plus nequiciam augmentavit. Et ergo, ut dixi, in hiis duobus maxime currunt mala in clero, quia a summo usque ad infimum volunt plus sapere, quam oportet. Quia sapere, ut in capellis non predicaretur, est plus sapere, quam oportet. Sic eciam sapere, quod propter hominem excomunicatum debet servicium dei cassari, hoc non oportet sapere. Eciam, ut heri audivistis, quod maius rethe non habet Antichristus, nisi potestatem que consistit in obediencia, qua potencia quasi totum mundum conscripsit.

falešné, kacířské, aby v kaplích nebylo kázáno. A jaký v tom zisk« — volá, vzpomenuv znovu Bernarda — »že papež svolení dal, zdaž tím umenšil zlosti? Nikoliv, nýbrž ještě špatnosti přimnožil. A tedy, jak jsem řekl, v těch dvou věcech nejvíce běží zla v kněžstvu, poněvadž od nejvyššího do nejnižšího chtějí smysliti více, než sluší. Neboť smysliti, aby v kaplích nebylo kázáno, jest smysliti více, než sluší. Tak také smysliti, že pro člověka klatého má býti služba boží zdvižena, toho nesluší smysliti. A jak jste včera slyšeli, nemá Antikrist větší sítě, nežli moc, jež spočívá v poslušnosti, kteroužto mocí téměř celý svět obsáhl.«

»Aby smyslil v středmosti« — obrací[1] se znovu k slovům apoštolovým — »co žádá podmínka, jak pravidlo Kristovo učí, na př. nejísti více ani píti, aniž co k Písmu přidávati nebo co z něho umenšovati,« aby dalším zněním epištoly přiveden byl k svému oblíbenému výkladu o církvi — mystickém těle Kristově, od něhož nikdo nemá se dáti odříznouti hříchem . . .

Pohnutý, ba rozčilený tón tohoto kázání, jenž se tak ostře liší od klidného výkladu včerejšího, dá se ovšem pochopiti průběhem současných událostí. Stačil-li již návrat Husův pobouřiti protivníky, vystoupení jeho na kazatelnu vzrušení stupňovalo. Strana protivná přikročila opět k provádění interdiktu.[2] V tu chvíli jistě nebylo radno krále jakž takž uchlácholeného dráždíti znova. Na domluvy přátel, vida, že se vracejí hrůzy interdiktu, a jistě také uznávaje nutnost opatrnosti, Hus ustal v činnosti kazatelské, ale Prahy hned neopustil, naopak zdržel se tu — s malou přestávkou — až do Velikonoc [23. dubna 1413]. Nepřátelé jeho ovšem věděli o jeho přítomnosti, ale vyvoditi z toho další konsekvence, zachovávati interdikt i v době jeho pobytu, se neodvážili. Také strana protivná příliš dobře znala popudlivého krále, a také jí nyní, ano jí ze-

[1] tamtéž: Sapere ad sobrietatem, quantum exigit condicio, ut regula Iesu Christi docet, ut non plus comedere nec eciam bibere, nec eciam ad scripturam quid addere vel de ea quid minuere.

[2] Hus, Postilla (Erben II, 173; srovn. pozn. násl.). Sem náleží i poznámka souvěkého písaře rkpu univ. X G 8 f 39': Finitus est fer. V post Conversionem s. Pauli [= 26. led.] a. d. 1413, quando scisma factum est per Hussonem in regno Boemie (srovn. Truhlář, Catal. II, str. 98).

jména nyní, kdy král začínal kolísati, záleželo na tom, aby si ho udržela.[1]

Hus také nyní svého vynuceně dobrovolného odmlčení užil ke stykům se svými stranníky prostředkem slova psaného. Především toho léta tisícího čtyrstého třinadstého na den v chrámě obětování od panny Marie, od Simeona na ruce vzetí, kterémužto dni Čechové říkají Hromnice«, tedy 2. února[2] dokončil své nejsilnější dílo, jež byl již roku minulého mimo Prahu psáti započal,[3] svůj traktát »O svatokupectví«.

[1] Že strana protivná hleděla si udržeti přízeň královu, jest z každého jejího projevu do omrzení patrno, což pomáhá posouditi některé výroky Husovy, podle nichž jeho tehdejší pobyt v Praze dá se určiti. V Postille (Erben II, 206) praví Hus: »A věděvše dobře, že sem byl u Prazě od Vánoc až přes Velikú noc, slúžili su, a když sem jedné kázal, tak sú ihned stavili službu ti, kterýmž jest těžko slovo božie slyšeti.« Z toho plyne, že Hus byl v Praze přibližně od Vánoc přes Velikonoce 1413, nebo, jak nyní podle rkpu musejního XV F 3 lze zjistiti (v. svrchu str. 230 pozn. 2), od 6. ledna 1413 asi do konce dubna, kdy (23. dubna) připadly Velikonoce. Hus tím patrně míní celkový pobyt v Praze, nepočítaje nedlouhého jednoho přerušení jeho v době synody (dobře to poznal Sedlák, Hus 271 pozn. 4). A podobně, jak myslím, jest tomu při jiném jeho výroku V Postille jinde (Erben II, 173), zmíniv se o prvním odchodu z Prahy (v říjnu 1412), dodává: »Potom vrátiv sě, kázal sem, a opět, kdy měl rok o smlúvu býti, k žádosti králově a z svolenie na kázání lidu, opět sem ustúpil. Potom, když v tom roku nic nebylo k vysvobození slova božieho, opět sem kázal, a vždy sú službu stavili.« První návrat, o němž tu řeč, jest jistě ze 6. ledna 1413. Zmínka o »roku o smlúvu«, vykládá se obyčejně na jednání synody únorové (srovn. Tomek III², 534 n., Sedlák, Hus 271), a nelze zapříti, že by to byl výklad dosti přirozený, zvláště když nyní z rkpu XV F3 víme, že Hus opravdu opustil Prahu a teprve po synodě se vrátil (v. níže str. 254 pozn. 2). Ale přes to zdá se mi, že lze spíše mysliti nikoliv na synodu, nýbrž na jednání pozdější mezi theology a stranou Husovou, jež nařídil král, na něž jistě lépe než na synodu hodí se označení »rok o smlúvu«. Mám tedy za to, že Hus i zde míní svůj celkový pobyt v Praze až přes Velikonoce, a že teprve potom, když měl býti rok o smlúvu, »ustúpil« = odešel znova. Věcně ovšem nezáleží na tom mnoho, poněvadž Hus asi po každém návratu začal kázati a teprve stavením služeb dal se pohnouti k mlčení (v. níže); že před jednáním s theology v Praze byl, plyne i z výminky, již si potom theologové kladou (Doc. 487) v době, kdy již tušili, že jim ani vlichocování ve přízeň královu nepomůže; srovn. níže str. 265 pozn. 3 a 270 pozn. 1.

[2] O svatokupectví (Erben I, 474, Novotný 155).

[3] Srov. o tom, jakož vůbec o době vzniku traktátu nyní Novotný v úvodě k vydání Sv. knih. (1907) str. V n.

Myšlenka pojednati podrobněji o svatokupectví vynořila se Husovi patrně již dávno, ne-li dříve, aspoň při výkladu Sentencí, i když snad v jiné podobě, než potom uskutečněna,[1] a současnými poměry zajisté mohla býti jen živena. Jest tedy zcela přirozené, že Hus nynější prázdně užil k jejímu provedení. Jestliže již při psaní »Výkladu« určitě tanula mu na mysli, není divu, že hned po jeho dokončení dal se do práce této a ještě během r. 1412 část spisu vypracoval.[2] I když snad naléhavá potřeba duchovního styku s oddanými posluchačkami Betlemskými dovedla ho přiměti, aby také k jejich útěše a posile přispěl, ani důrazného poučení o této nejpalčivější otázce nemohl dlouho odkládati, poněvadž jí trpěla církev nejvíce. Traktát sám nese toho nejzřetelnější stopy.

Traktát o svatokupectví jest zajisté nejsilnějším a nejostřejším dílem Husovým a nemůže býti jinak, když jest věnován tomuto nejstrašlivějšímu hříchu doby, jehož odstranění v úsilné péči Husově o povznesení křesťanského života zaujímalo vždy místo nejpřednější, a v němž mu jeho přísné požadavky byly vynesly největší záští kněžstva, nyní ve zhoubné plody uzrávající. Moha se opírati o celou bohatou životní zkušenost a o četné starší projevy vlastní, a obraceje se z nejhlubšího přesvědčení proti nejtěžšímu a nejrozšířenějšímu zločinu doby, Hus nemohl spisu svému nepropůjčiti mohutné formy, útočné a vítězné již obsahem.

Část zásluhy arci i zde náleží Wyclifovi. Ozývají-li se myšlenky a názory Wyclifovy, třeba někdy jen jako remini-

---

[1] Super Sent. IV, 25, str. 644: Plura de symonia essent dicenda, sed propter brevitatem temporis sunt ad alia tempora reservanda (srv. Sedlák, St. text. I, str. XX). Zajímavé upozornění přináší Straka, Nově objevené zlomky spisů M. Jana Husi v knihovně Strahovské, ČČM 1911 str. 417—431, jenž nalezl v knihovně Strahovské zlomek traktátu o Svatokupectví, o němž se domnívá, že jest to první redakce tohoto traktátu. Pak by ovšem dokončení teprve druhé redakce padalo na 2. února 1413; ale tu arci překáží, že ve Výkladě (v. pozn. násl.) Hus teprve traktát slibuje, a lhůta 11. listopad — 2. únor zdá se mi na dvojí redakci přece jen krátkou. Bude tedy třeba dalšího šetření.

[2] O svatokupectví kap. III B (Erben I, 399, Novotný str. 21), mluvě o odpustcích a popravách v Praze, praví: Jakož sú letos byli — O přípravě k práci svědčí Výklad (menší, Erben I, 287): O té krádeži jest mnoho písma, ale čaká jinde miesta, a tamtéž kap. XCIII (str. 344): O tom jinde bude viece řeči.

scence, v díle celém, nelze dnes pochybovati, že skládaje svůj traktát, měl Hus před sebou Wyclifův spis De simonia, z něhož některé části místy slovně, místy volněji přeložil, jako zase jinde přidržel se jeho spisu De officio pastorali.[1] Ale jako jinde při přejímání Wyclifa jeví se Hus při vší zdánlivé mechaničnosti člověkem myslícím, jenž, dobře věda, co přejímá, ještě lépe ví, čeho nemá přejímati, tak jest tomu také zde a zvláště zde, a to nejenom proto, že vedle částí přejatých jest veliká většina traktátu samostatná (aspoň sedm osmin celku). I kdyby byl Hus žádné jiné práce Wyclifovy při tom neužil, i kdyby z jediného traktátu De simonia ještě vydatněji byl čerpal, již způsob, jak to činí, stačí ukázati, že běží o práci Husovu, nikoliv o Wyclifa. Dobře bylo řečeno, že materiál, o který se tu Hus opírá, sám i bez přičinění Wyclifova byl by postačil k práci toho druhu.[2] I to, co přidává ze svého — a jest toho většina, — i to, jak zpracovává, mění, zmiňuje a doplňuje Wyclifa, ukazuje krásně, že Hus i tam, kde dává mluviti Wyclifovi, dává mu mluviti za sebe, že to, o čem, třeba z části cizími slovy, vypravuje, sám prožívá a procituje.

Nedávné události — ani zde není možno podati více, než několik málo ukázek, jimiž myšlenkové bohatství spisu zdaleka není vyčerpáno, ba ani dostatečně karakterisováno — vzrušují ho přirozeně nejvíce, v první řadě odpustkový spor: »Jakož sú letos byli lživí smilní, lakomí, jenž zlými skutky Krista sú zapřeli a pravé cestě Kristově se posmívali, lidi lživými odpustky lúpili, vymyšlujíce divné řeči a rozhřešování, odpustky ode všech hřiechóv i od muk dávajíce; a mistři sú jim toho potvrdili, bráníce jich i píšíce, že papež muož hodně bojovati i odpustky od hřiechóv i od muk dávati. A tak ti, majíce mistry na pomoc, směleji sú lidi svými

[1] Zásluhu o poznání toho má Drag. Prohaska, M. Jana Husi spis »O svatokupectví« Čas. mod. fil. III, 5 n., 102 n, 215 n. Důkladněji pak zjistil vlivy Wyclifovy Sedlák, Pramen Husova českého Výkladu, St. texty I, 170 n, kde první část (do str. 179) přináší doklady pro shody traktátu s Wyclifovým de simonia, dále Sedlák, Ke kritice Husova spisu »O svatokupectví«, St. tex. I, 305 n. Některé omyly a naivnosti práce Prohaskovy opravil tónem zbytečně podrážděným (jenž neomluví fakta, že práce dříve se nevšiml) Sedlák, St. texty I str. XIX—XXIII.

[2] Prohaska Č. mod. fil. III, 216.

řečmi lživými lúpili, a jakož sú chtěli, tak sú lhali,« horlí hned na začátku, vzpomínaje mučenické smrti tří popravených mladíků i trýznění jiných, jako arci také jindy často jest nucen odpustků se dotýkati.[1] Ale nezapomíná ani prvního podnětu k celému nynějšímu boji, zákazu Alexandrova:[2] »A kto věrný chce řéci, že jest to dobré ustavení papežovo, aby v kaplách slovo boží nebylo kázáno ani jinde, jedné u far a v klášteřiech? Však to ustavení jest upřiemo proti Kristovu ustavení«; a jako zde zmiňuje se o svých krocích proti tomu, tak také jindy nezanedbá příslušnými zmínkami o starších sporech svých vysvětliti své stanovisko,[3] nebo naznačiti, třeba vtipnou anekdotou, závady i opravné návrhy.[4]

Příležitosti k výtkám nabízí tehdejší život hojně, a Hus nevyhýbá se jim, ať již kárá svatokupectví kurie, zejména samovolné obsazování úřadů: »I zdali není proti řádu božiemu, že ustaví [papež], aby jeho kuchaři, vrátní, maštaléři i těkaři byli první k obrokám většieho dóstojenství v zemiech, jich jazyka neumějíce? Neb opět, aby nižádnému nebylo ohlášeno dánie, jeliž by polčžil penieze?« nebo vybírání annátů i jiných platů,[5] při čemž ovšem také nynější zkušenosti s arcibiskupstvím Pražským často se uplatňují,[6] když, jak zkušenost učí: »spíše se most Pražský oboří, než takým během svatým v Pražské biskupství kto vstúpí.« A jako výstižně dotýká se svatokupectví biskupů, mnichů, farářů a

---

[1] O svatokupectví kap. III B (Erben I, 399, Novotný 21); srov. IV G (Erben I, 411—412, Novotný 43): Pak o rozdávání odpustkuov na peněžích: že jsú nehodní takoví odpustkové dosti ukazuje sv. Petr . . . Ale nyní kněží pro lakomstvo překupují odpustky, a lidé chtí hřiechóv zbýti, dadúc penieze, a neprávě se kají; nebo v kap. XC (463 = 137).

[2] Kap. IV E (str. 409, 38); srovn. str. 236 pozn. 2.

[3] Srv. na př. vypravování o rozmluvě s mnichy ohledně inkorporovaného kostela v kap. VI B (str. 425 = 68), nebo o hádce s mistrem o platech písařských v kap. VII B (434 = 83—84; srov. o tom svrchu str. 31 pozn. 1).

[4] V. na př. vtipné líčení zlozvyků mnišských v kap. VI F (428 = 73) a dále, anebo anekdotu o napálení lakomého šlechtice (kap. V D str. 416 =51) atd.

[5] Kap. IV B (405 = 32); srovn. i C (406 = 34) a vůbec v. celou tuto kapitolu.

[6] Kap. V A (413 = 47); srov. i kap. IV E, F 408, 410—411 = 38, 41—42), VIII C (448 = 109) a j.

jejich obchodů s »účastenstvím« na zásluhách, s jejich 30 mšemi, oběrami atd.,[1] jako dovede upozorňovati na obchodování s hříchy kněžskými,[2] tak neobává se ani dotknouti se příčin nadvýroby kněžstva jeho bohatnutím,[3] a umí trefně, třeba jen mimochodem, vystihnouti i rozdíly národní povahy české i německé, když vzpomíná, jak vymlouvají hříchy zvykem:[4] »Čechové, řkúce: Tej však od starodávna tak jest. A Němci, uvedúc zlý obyčej, i nechtí nikoli ustúpiti, řkúc: Ist unse rech, totiž řkúc: To jest naše právo.«

A třebas, jak přirozeno, traktát především a hlavně proti kněžským hříchům byl nucen se obraceti, nezastavuje se ani před laickými, a jako zvláštní kapitola jim věnovaná dokazuje, že také zde Hus na potřebu oprav upozorňoval, tak také závěrečné návrhy na potírání svatokupectví činí i tento útočný traktát výmluvným projevem čistě mravního úsilí Husova.

Také v něm slibuje Hus další práce své, pravděpodobně k některým již nyní měl látku připravenu, ale od pokračování v této činnosti byl nyní zdržen neodkladnými pracemi, jinými, jež souvisely s chystaným pokusem o nové jednání mezi stranami.

Shromáždění duchovenstva nesešlo se v ustanovený den, nýbrž až o čtyři dni později, a také ne na místě předešle určeném, nýbrž v paláci arcibiskupském v Praze dne 6. února 1413.[5]

---

[1] Kap. V, VI, VII; srv. na př. V F (419 = 56), VI I (430 = 77), VII D (436 = 87—88) a m. j.

[2] Kap. VII L (444 = 101): »A v Moravě kdys, jakož praví, kopu farář dával od kolébky, protož převzděli tomu platu cunabulales, česky: pokolebnie. A v Uhřiech platí každý farář od dietěte; a čím jich viece má, tím viece biskupovi peněz dá.« Pokus usvědčiti tuto zprávu z omylu, který činí Hlošina, Co znamená slovo cunabulales, jehož užil Hus k potupě duchovenstva své doby, Vlast XXIX, 277 n., je zcela pochybený.

[3] Kap. VIII B (447 = 107—108).

[4] Kap. VII G (439 = 93).

[5] Sedlák, Hus 271 míní, že Č. Brod zvolen, poněvadž theologům byla by přítomnost Husova v Praze vadila, ale když Hus odešel, přeložena schůze do Prahy. Ale stejným způsobem — bez dokladů — bylo by lze tvrditi, že straně Husově vadilo arcibiskupské město Č. Brod, kde by se nebyli cítili bezpečni, neboť že na schůzi byli, nelze pochybovati (v. níže str. 247 pozn. 2). Nejbližší pravdě bude vysvětlení, jež podal Tomek III², 534, že při svolání palác arcibiskupský

Krátce asi před tím, někdy v prvních dnech února, Hus, jenž dosud zůstával v Praze, ač nekázal, vzdálil se na čas z Prahy.[1]

Úkolem synody bylo podati návrhy, jak by mohly odstraněny býti různice v kněžstvu, jimiž dobrá pověst království po světě jest hyzděna — to ze svolávací vyhlášky královy i pozvání Konrádova bylo zcela zřetelně patrno. Strana Husovi protivná zajisté dostavila se v plném počtu a ovšem řádně připravena, třebas ne bez úskoku, jímž si program dovedla upraviti ve svůj prospěch. A odtud také, třebas synoda sama jistě jí působila dosti starostí, rostlo její sebevědomí.

Jednání zahájil jeden z jejího středu, snad Augustinián Heřman od sv. Tomáše, krátkým oslovením[2] na thema z evangelia včerejší neděle (Mat. 13, 30): »Vytrhejte nejprv koukol a svažte ve snopky k spálení,« kde již, třeba jen opatrně, přece zřetelně mluví o kacířích a dává znáti, koho koukolem míní. Chápeme pramen jeho sebevědomí. Když se zmiňuje o úkolech synody, činí tak zdánlivě slovy vyhlášky Václavovy, ale do jejího znění, jež namnoze slovně opakuje, dovede vpašovati obrat, jako by si král přál, aby různice byly *vyšetřeny (investigetur)*, o čemž v listě Václavově ani Konrádově není ani zmínky.

Že to není nahodilé, prozrazuje se tím, že tento podloudně vložený obrat nezaznívá nám toliko z této řeči, nýbrž jest to programové prohlášení, které se na synodě ozvalo ještě jednou. Byl to předem smluvený úskok, jímž strana nepřátelská upravila si obsah jednání podle svého, aby mohla návrhy na docílení jednoty změniti v žaloby na stranu pro-

---

nebyl ještě volný, ale před zahájením synody se uprázdnil; snad volen Č. Brod i z ohledu na Jana Litomyšlského, aby měl blíže, a ohled odpadl, zvědělo-li se, že nepřijede.

[1] Zmíněný často rukopis mus. XV F 3 hned kázání jdoucí za druhým Husovým z 9. led. (v. výše str. 231 n. pozn. 2) přičítá Havlíkovi (f 54), hned další Mikulášovi z Miličína (f 55'), a také později označen původcem Havlík (f 58), a některá kázání formálně hlásí se k němu. Snad některá kázání mohla by býti Husova, ale těžko zde rozhodovati, když Havlík zásadami úplně s Husem se shodoval. Ale poněvadž rkpis později vzpomíná návratu Husova (v. níže), musil Hus někdy v tu dobu odejíti, snad po dokončení spisu o svatokupectví.

[2] Objevil je a vydal Sedlák, Několik textů I, 50—54, jenž také podle slova beatissimo patre nostro Augustino soudí, že původcem Augustinian Heřman, což však není zcela bezpečné; tak mohl Augustina jmenovati i neřeholník.

tivnou. Nebeželo jí o nic jiného, než o nové odsouzení Wyclifa, a nestalo se tak patrně bez příprav. Původní návrh theologů obsahoval po vyčtení 45 artikulů Wyclifových[1] »vyznání« theologů, podle něhož hlavou Římské církve jest papež a tělem kollegium kardinálů, a že jsou pravé a katolické všecky názory o 7 svátostech, o klíčích, úřadech a kázni církevní, o mravech, ritech, obřadech, právech, svobodách a posvátných věcech církve a ve všech věcech, kde jest držeti opak toho, co se jim protiví, mínění však Wyclifovo a jiná tomu protivná jsou mylná a bludná. Poněvadž pak Hus oněch 45 článků pohoršlivých a bludných statečně hájil, je držel a hlásal, byl stižen klatbou a jejím ztížením i znovuztížením, což v Praze vyhlášeno, a pro jeho odboj, který každodenně jevil proti papeži a Římské církvi i kléru, byl *od kurie* na Prahu vznesen interdikt; načež dlouhodeché výklady, jak jimi zejména Stanislav dovedl unavovati, vykládaly, ač ne ve všem správně,[2] co se v době interdiktu smí či nesmí.

Snad Stanislav sám byl původcem tohoto návrhu,[3] ale nebylo zajisté možno pochybovati, že by ho nebylo lze užíti,

---

[1] Praví se v něm výslovně (Sedlák, Něk. textů I, 48): ut supra in articulis prescriptis tactum est, a níže: prescriptos XLV articulos, ač tu uvedeny nejsou; patrně tedy měly tam býti a snad jen jakožto známé v konceptu vypuštěny; v. níže pozn. 3; bude také patrno, že i ve skutečném návrhu artikuly byly.

[2] V rkp. Víd. 4902 f 168—168' čte se podobný výklad: Nota tempore interdicti que sunt facienda, jenž však s tímto se zcela nekryje, ač jest-li obsah, jímž Sedlák, Něk. textů I, 48—49 nahradil otisk, podán správně.

[3] Dokument uveřejnil (z rkpu Třeb. A 16) Sedlák, Několik textů I, 48—49 pravě, že napsán před synodou 1412. Sedlák Hus 273 tvrdí však, že jest to prohlášení »mistrů bohosloví a práv« učiněné na synodě. To jest nemožné. Prohlášení ono známe, jest otištěno v Doc. 475—480, což není, jak chce Sedlák »návrh memoranda, jež má synoda podati králi«, nýbrž jednostranné (a stranické) prohlášení doktorů theologie a práv, jak rkpy určitě praví, a jak z celého znění nesporně patrno. Mimo to dokument nalezený Sedlákem v titulu nazývá se Confessio doctorum, a aby nemohlo býti pochybnosti, kdo se míní, prohlašuje úvodními slovy: Confessio doctorum hec est, videlicet doctorum in theologia. Není to tedy prohlášení právníků a theologů na synodě, nýbrž původní návrh theologů, který pak přijat nebyl, a nahrazen jiným. Příbuznost s návrhem na synodě učiněným jest očividná, ale nemůže býti pochybnosti, že

a proto asi Páleč ve spojení s ním na tom základě vypracoval návrh nový, který pak na synodě opravdu čten.[1] Když totiž po onom zahájení řečí kazatelovou ve shromáždění duchovenstva došlo k tomu, aby strany předložily své návrhy, jménem theologů předložen návrh tento. To jest onen návrh, který odtud měl se státi předmětem sporu, a v němž nesmiřitelné rozdíly obou stran jsou shrnuty.

Vycházeje z podloudného rozšíření programu synody, a opíraje se z počátku úplně o původní ohražení, jehož základní these toliko rozšiřuje, návrh rozeznává tři základní příčiny nynější roztržky; jsou to ony v budoucnosti pověstné »tři pravdy«, jak se theologové necstýchali jmenovati své vývody.

První příčina: Obec žákovstva v království Českém o sedmi svátostech, o klíčích, úřadech a klatbách církevních, o mravech, obřadech, o »poklonciech« kostelních,[2] o právech, svobodách a o posvátných věcech kostelních, o uctívání ostatků a odpustcích, o řádech a řeholích smýšlí věrně a drží netoliko s obcí všeho žákovstva ve světě, ale i všeho křesťanstva jako Římská církev a nejinak, kteréžto Římské církve hlava jest papež, tělo pak kollegium kardinálů, jsouce praví a zjevní nástupci Petrovi a sboru apoštolů v církevním úřadě poznávati a rozhodovati o všech věcech katolických a církevních, opravovati a čistiti bludy a v těch věcech míti péči o všecky kostely a všecky věřící, poněvadž jest nutno, aby takoví praví a zjevní nástupci byli, a nelze nalézti jiných. Ale někteří ze žákovstva v Čechách, tvrdice, že odsouzení 45 článků Wyclifových jest křivé a nespravedlivé, protiví se tomu, nechtějíce věřiti, že mínění Wyclifovo o svátostech a ostatních věcech dotčených jest nesprávné.

---

návrh na synodě přijatý jest posterius a dokument nalezený Sedlákem tedy patrně koncept prvního návrhu, jenž později přepracován. V otisku Sedlákově (str. 48) vynechána (ř. 4 z dola) důležitá slova podtržená: et clerum, a curia Romana per graves processus.

[1] Tištěn v Doc. 475—480; že oba nepřátelé Husovi jsou původci, myslí i Sedlák, Hus 273, a naznačuje to Hus, De eccl. XI (Op. I, 218'). Jest zachován také v parallelním českém překladě, který vydal Palacký, Doc. 480—485 podle rkp. univ. bib. XI D 5, ale který je z části zachován také v rkpe Víd. 4941, v němž za jednotlivými odstavci textu latinského vždy příslušné znění české položeno.

[2] Tak překládá Víd. 4941 latinské »de cerimoniis«.

Druhá příčina: Kdežto obec žákovstva Českého věří s celým světem, že ve všech věcech víry jest státi víře, rozhodnutí a určení stolice apoštolské, poněvadž papež jako hlava a kardinálové jako tělo církve Římské jsou ve zkoumání a rozhodování věcí víry pravými nástupci Petra a apoštolů: někteří ze žákovstva českého, málo vážíce papeže a kardinálů, nechtějí tomu přisvědčiti a chtějí v těch věcech míti za soudce jenom Písmo, jež vykládají podle svých hlav, nedbajíce výkladu v církvi přijatého, proti čemuž doktoři hromadí citáty tomu protivné.

Třetí příčina: Obec žákovstva jako svrchu věří, že nižší mají býti poslušni stolice apoštolské, Římské církve a prelátů ve všem, kde se nezakazuje pouhé dobré a nepřikazuje pouhé zlé, nýbrž prostřední, jež podle okolností může býti dobré nebo zlé: někteří však snaží se navésti věřící k neposlušnosti prelátů a k neúctě k důstojnosti papežské, biskupské a kněžské.

A poněvadž, pokračuje dobré zdání dále, jest známo, že čest a sláva všech křesťanů, hrozících se jména kacíř, jest v tom, aby ve věcech víry ve všem shodovali se s církví Římskou, jak tomu také v Čechách vždy tak bylo, proto, aby to potrvalo, a aby nikdo nesměl této slávy krále a království Českého poskvrňovati a aby zlá pověst byla utlumena, budiž pod nejtěžšími tresty církevními i světskými opatřeno, aby nikdo o věcech oněch nesmýšlel jinak než církev Římská, nýbrž s ní se srovnal a uznal, že jest třeba jejímu rozhodnutí se podrobiti a tedy ve všem, jak naznačeno, prelátů poslouchati.

A tím by se docílilo svornosti a odstranění roztržek, kdyby jednotlivci naznačeným způsobem od obce se uchylující prohlásili, že tak a nejinak smýšlí o oněch věcech. A našel-li by se, kdo by jinak smýšlel, přeje odchylným názorům Wyclifovým nebo jiným, ten má býti považován nejen za zneuctivatele církve, nýbrž i za nepřítele krále a království, jež chce strašně poskvrniti, má býti opraven kázní církevní, a kdyby se nepolepšil, odevzdán rameni světskému. Také nikdo, kdo dobře smýšlí s králem a královstvím, nemá ho podporovati.

Vloživše dále seznam 45 článků Wyclifových s námit-

kami, jak od fakulty byly odsouzeny,[1] doktoři, vzpomínajíce trojího odsouzení — posledně na radnici — těchto článků, z nichž žádný není katolický, ale každý kacířský, bludný, nebo pohoršlivý, navrhují, ať jich žádný nezastává pod trestem na radnici stanoveným — vyhnání z Čech. Podobně pod týmž trestem nikdo nemá odporovati ostatním šesti článkům na radnici přijatým.

A poněvadž konečně z vůle královy i administrátora Konráda přijaty procesy proti Husovi a jich uposlechnuto, jest jich poslouchati, zvláště, že se jimi nenařizuje pouhé zlé, ani nezakazuje pouhé dobré, a poněvadž není věcí kněžstva Pražského rozsuzovati, je-li klatba a agravace u kurie vydaná spravedlivá čili nic, nýbrž má jí prostě poslouchati. —

Zcela jinak založeno jest prohlášení, jež potom předložila strana Husova,[2] a jehož autorem byl Hus sám.[3] Proti

[1] V dobrém zdání, jak otištěno u Palackého, artikuly Wiclifovy pojaty nejsou, ale v jeho znění, jak se čte v rkpe Vídeňském 4933 f 3'—6, jež se shoduje s textem u Palackého až do str. 479 až po slova (ř. 9 sh.) se sentire et credere, po připojeném »etc« praví se: Secuntur raciones et motiva reprobacionum 45 articulorum suprascriptorum Wycleff et sequacis sui Johannis Huss hereticorum, quorum prima est ista: Substancia panis . . . ; jde do f 23, kde končí se: Expliciunt conclusiones et motiva reprobacionum 45 articulorum Wycleff et Johannis Huss heresiarcharum in Anglia et in Bohemia regnis etc (před tím na f 1—3 jsou artikuly tyto s odmítáním, jak čteny na Žebráce, Doc. 451 n). Místo, kde v rkp. umístěny, jest arci nevhodné, že však dobré zdání artikuly Wyclifovy přinášelo skutečně, jest, tuším, patrno z toho, že se v další části praví (Doc. 479 ř. 5 z dola) XLV articulorum superius notatorum, a že také původní návrh je uváděl (srvn. str. 244 pozn. 1). Jest ovšem nápadné, že Jesenic v odpovědi o tom se nezmiňuje (Doc. 491), ale on právě tuto část přechází jen sumárně.

[2] Sedlák Hus 271 tvrdí, že strana Husova neměla na synodu přístupu. O tom nikde není zpráv. Arci theologové byli by se mohli ohražovali, ale v pozvání mluví se o obou stranách výslovně, v tom právě byl úspěch strany Husovy, a theologové zase jistě spolkli tuto hořkou pilulku, aby si nepohněvali krále, do jehož přízně se vůbec tak nechutně vlichocují. Byli by jistě snesli i osobní přítomnost Husovu, neboť kde šlo o jejich prospěch, dovedli zásady odložiti, ale Hus sám patrně, aby jednání snad po případě přece nezmařil, odešel z Prahy. Že slov: »Articuli M. Joh. Hus cum sibi adherentibus, lecti in congregacione cleri in curia archiepiscopi«, není dovoleno překládati, jak činí Sedlák, Hus 275: »čtena rada university na synodu poslaná,« netřeba dokazovati, a také ze všeho plyne, že universita na schůzi byla.

[3] V. Palacký, Doc. 491—492.

zneužití ochoty královy, o jaké se theologové svým úskokem pokusili, zůstává přesně v mezích programu.

»Pro čest boží a svobodné kázání jeho slova, pro spasení lidu a napravení zlé a lživé pověsti království Českého a markrabství Moravského, města Pražského a jeho university, pro zjednání pokoje mezi kněžstvem a laiky« Hus vychází ze zásady, že má býti za pravý a spravedlivý základ vzato někdejší ujednání mezi Zbyňkem a universitou, zpečetěné oběma stranami a schválené králem. Království České má zůstati při všech svých právech, svobodách a zvycích, jaké mají i jiná království, pokud jde o schvalování, odsuzování a jiné jednání týkající se církve. Hus sám, jemuž Zbyněk při oné úmluvě žádného zločinu nevytknul, ať jest pozván do shromáždění duchovenstva, a tam ať mu kdokoli bude chtíti vytkne blud nebo kacířství ovšem na odvetu (ad penam talionis), kdyby nedokázal. Nikdo-li se nepřihlásí, ať dá král veřejně ve městech a biskupové skrze faráře rozhlásiti, že Hus jest ochoten vydati počet ze své víry, a chce-li tedy někdo vytýkati mu blud nebo kacířství, ať se jménem přihlásí v kanceláři arcibiskupské, aby to mohl veřejně před oběma stranami dokázati. Nenajde-li se nikdo, ať jsou předvoláni ti, kdo udali u papeže, že v Čechách a na Moravě mnozí jsou nakaženi kacířstvím, aby dokázali, kdo jsou ti mnozí; nedokáží-li, ať jsou potrestáni.

Doktoři theologie, práva a kanovníci buďte každý zvlášť vyzváni, aby jmenovali, znají-li nějakého bludaře nebo kacíře. Řeknou-li, že neznají, ať to prohlásí také před veřejnými notáři. Potom nechť král a arcibiskup rozkáží, aby nikdo nikoho nekacéřoval, nechce-li toho dokázati, načež král ve shodě s pány ať vybere příspěvek čili sbírku od kněžstva a vypraví poselství ke kurii, jehož se na vlastní útraty smějí účastniti i ti, kdo tam království nepravdivě a těžce pomluvili. Prozatím ať se pro přítomnost Husovu a jeho kázání nevyhlašuje interdikt, jako se nedávno stalo proti ustanovením církevním...

Proti podlézavému stanovisku theologů, kteří se nevybíravě vemlouvají a přímo vtírají v přízeň královu, aby ho mohli zneužiti k svým postranním účelům, z projevu Husova vane duch zcela jiný. Zde především přichází k slovu uvědomělé češství, dbalé práv a cti svého království a ohražující

se uvědoměle proti jejich porušení.[1] I zde lze pozorovati, jak celé ovzduší vedlo — kolikrát jsme to již mohli pozorovati! — k splývání živlu národního s náboženským, k jejich vzájemnému pronikání. Ve spolku se vším jiným, co budilo odpor, byl to centralistický systém kurie, jenž k nesnesitelnému tlaku duchovnímu připojoval i důvody hmotné. Nebylo lhostejné, když vykořisťovací soustava papežská vyssávala celá království, nebylo lze si toho nepovšimnouti, a příčiny k nespokojenosti tím rostly. Jestliže všude na světě (stačí vzpomenouti jen na př. Anglie a Francie) budilo to snahy odstředivé, tím spíše musily se probuditi u nás, kde vykořisťovací systém tak hluboce zasahoval[2] a kde národní individualita více než jinde hlásila se k slovu.

Jestliže již v nedávném projevu k soudu zemskému Hus právem upozorňoval, jak proti právu zemskému (na němž nic nemohlo se změniti tím, že se mu církev nemínila podrobovati) čeští příslušníci jsou obesíláni k soudům cizím, nyní ten případ platí i o něm. Také jeho pře má býti vyřízena doma. Neplatí námitka, že Hus ji kdysi sám, svojí apelací, ke kurii přivedl, ač již z úst současných protivníků se ozvala,[3] neboť užívaje kdysi v otázce Wyclifa jediného prostředku proti znásilnění arcibiskupem, nemínil tím soudu papežskému své záležitosti svěřovati vůbec. Proti tomu bránil se od počátku. A nelze také říci, jak mu později vytýkal Páleč,[4] že

[1] Srvn. Kybal, Filius regni 508 n.

[2] Hus na to upozorňuje velmi často. Srvn. na př. z doby blízké Contra Stanisl. (Op. I, 276): papa non acceptaret sibi illam dignitatem et honorem, quod cardinales mitterent eum et unum episcopum . . . ad . . . predicandum evangelium in Samaria sive in Bohemia, de qua plus recipit de pecuniis, quam receperat Petrus de Samaria vel de Roma.

[3] Vytýká mu to na př. Jiří z Bora (v. níže): oppositus apostolo, qui appellans Romam, elegit Rome mori, quam appellacionem non prosequi in Roma (Höfler, Conc. 94), a přiostřuje Jan Železný: per appellacionem sedi apostolice se subinferens querit subterfugia. (Doc. 503).

[4] Srvn. Páleč, Antihus 14—15, 60—61: antequam de sublacione citacionis personalis et censurarum desperasti . . ., nunc autem, quia ipsum [papam] pecunia non corrumpere valuisti . . . To mu ovšem nevadí, aby zase jinde, stejně lživě, tvrdil pravý opak, na př. 75: Quomodo ergo aliquando paratus fuisti . . ., cum securitate a violencia, sed non a iure, et expensis tibi oblatis, numquam exire voluisti, securitatem a iure inaudite postulando (čehož arci Hus

by nebyl soudu papežského tak odsuzoval, kdyby jeho zástupci byli pořídili. Páleč ovšem nebyl schopen chápati nějaké motivy hlubší a posuzoval vše se svého osobního stanoviska, jež, kryjíc se v tomto případě s jeho názorem věcným, nemohlo připustiti, že úplně protiprávné znásilnění zástupců Husových i Husa samého v jeho záležitosti musilo úplně podlomiti důvěru Husovu ve spravedlnost soudů kuriálních, že však tím Hus nijak nezadával svému stanovisku zásadnímu, podle něhož zrušení osobního půhonu bylo součástkou domácího řešení sporu.

A netřeba ani podotýkati, že by doktoři nebyli tolik usilovali o to, aby ze záležitosti Husovy udělali otázku kacířství, již u kurie snadno mohli vyříditi podle svého přání, že by zajisté se svých zásad byli slevili, kdyby byli pevně přesvědčeni, že Husa jakožto kacíře každý, i domácí soud odsouditi musí — a nikdo nesmí pochybovati, že Hus v té věci dovolával se domácího soudu upřímně, nemaje předem záruky, jak dopadne, mimo své nejčistší přesvědčení, že učení Kristova neopustil, které u papežského soudu pro kacířství postačiti nemohlo.

Právě toto tvrdošíjné úsilí její znovu usvědčuje tuto stranu Husovi protivnou, že jí podezření z kacířství, třeba se jí zdálo oprávněným, bylo spolu záminkou na umlčení nepohodlného kazatele, na potlačení celého směru, nejen proto, že byl kacířský.

Na druhé straně však zajisté důvěra Husova ke kurii — a mohli jsme pozorovati, jak byla značná a jak dlouho trvala — byla nezákonným postupem proti jeho zástupcům i proti němu po úkladech Michalových otřesena, ale vedle toho byly tu i rozpory zásadní; vedle oprávněného stanoviska jaksi autonomistického, byly tu i pochybnosti o významu a moci papežství vůbec, jímž, dávno zrozeným, nynější doba dodávala stále více síly, jak právě tyto i jiné, důležitější rozdíly zásadní měly se v nejbližší době objeviti.

Prozatím straně protivné nemohlo ujíti, že dobré zdání Husovo, při vší opravdovosti a zásadovosti, jest pro ni velmi nebezpečné a mohlo by její záměry ohroziti více, než její

---

nikdy v této při nežádal). Timuisti enim semper, quod salvis pennis nunquam redires.

lichocení králi dovedlo ho získati. Vždyť král již jednou připustil nabídku Husovu o obviňování na odvetu, a třeba svého svolení, odcizív se Husovi, důrazněji neprováděl, v nynějším návrhu bylo lecco, co ho králi dělalo lákavým. Proto bylo třeba především zde pracovati.

Podáním a vyslechnutím návrhů úkol synody zatím byl vyčerpán,[1] rozešla se patrně ihned, ale pro theologické nepřátele Husovy nastala nyní práce jistě pilná. Biskup Jan Litomyšlský ke schůzi se nedostavil. Snad nechtěl svou přítomností zvyšovati rázu, jehož synodě jako poradní schůzi o věcech, o nichž po jeho mínění mělo se poroučeti, její účel dodával, snad byl zdržen soukromými svými starostmi,[2] jako vůbec tento prelát, vždy dbalý o udržení nadpráví moci duchovní, ani vlastního prospěchu nikdy nezapomínal. Aspoň když odpovídal Konrádovi ve věci synodních porad, neopominul také žádati o další protekci pro svého příbuzného.[3] A snad také jinak usnadnil si práci s otázkami synodálními spojenou.

Zprávy o synodě dostalo se mu jistě velmi záhy, ano není nemožné, že aspoň návrhy znal již dříve, než byly předneseny.[4] Odpovídaje rovněž velmi záhy — 10. února 1413 jest jeho odpověď datována, — připojil ihned také své návrhy. Ale není nemožno, že se jeho teprve staly, a že také ony byly mu již z Prahy hotové poslány. Aspoň souvěký rukopis chce tomu, že původcem jejich nebyl nikdo jiný, než pověstný strůjce všech dosavadních rozporů Dr. Jiří z Boru, a návrhy samy, ač jistě i Janovi vítány, dobře by se hodily

[1] Palacký III, 1, 158 pozn. 222 vztahuje sem slova repliky Jesenicovy (Doc. 449) o podání jeho obrany Konrádovi a ochotě hájiti tímto způsobem Husa i dále: si audiencia in publicio daretur coram omnibus doctoribus, a míní, že debata nebyla připuštěna; ale replika Jesenicova náleží době něco pozdější.

[2] Tomek III², 538—539 právem na to upozorňuje, odkazuje na akta o jeho sporech v AČ II, 522—530.

[3] Doc. 505: Ceterum de diligencia sororii mei d. Henrici de Humpolez agendo gracias pro continuacione supplico, quatenus apud Maiestatem regiam suos defectus promovere dignemini.

[4] Odpověď Jana Litomyšlského (Doc. 505), datovaná 10. února, mluví o návrzích, které mu poslal Konrád, ale to nevylučuje, že je mohl znáti i dříve. Synoda konala se 6. února, k cestě do Litomyšle bylo třeba nejméně dvou dní, a sepsání odpovědi vyžádalo také jistého času, srovn. pozn. násled.

tomuto tajnému podněcovateli.[1] Ale z nich také i z listu Janova vidíme, co protivníky Husovy v tu chvíli znepokojovalo nejvíce.

Návrhy[2] ovšem schvalují zdání theologů, ale chtějí je doplniti se zřetelem na požadavky Husovy. Doplňují však návrhy theologů těmito kusy: Na universitě má býti zvolen vicekancléř s disciplinární mocí. Že ho není, jest příčinou zmatků, jež vzrostou, nebude-li úřad zřízen — zde, tuším, nejlíp se prozrazuje ctižádostivý a panstvíchtivý pletichář, jakým Bora byl. Školy samy by arci nebyly zlé pověsti způsobily; to udělala kázání, a proto nechť se Husovi a soudruhům zakáže a zabrání dále kázati, ježto odtud vzešla špatná pověst a rozbroje — v odporu proti opravným kázáním ovšem mocný kancovník a nádherný biskup sešli se snadno; zejména budiž Husovi znemožněno kázati v Betlemě, kde kázal jako vlk nikoli lásku, nýbrž svár. A podle přikázání poslušnosti, ať jsou rozkazy papežské s odsouzením Husa a soudruhů uctivě přijaty a provedeny, a odsouzeným budiž zamezen styk s lidem.

České knihy Husovy, jež hlásají bludy, buďte lidu oznámeny a i se svými prodavači stíženy klatbou — zde snad přesvědčení o samospasitelnosti církevnického universalismu zesílilo odpor proti podezřelým z kacířství spisům českým

---

[1] V rkpe univ. III G 6 f 6—7 jsou uveřejněny návrhy s nadpisem: Consilium cuiusdam inimici veritatis contra Hus, a na okraji táž ruka připsala Georii Bora (poslední slabika odříznuta, ale že tak čísti, potvrzuje seznam na přídeští, psaný patrně před porušením rkpu a jmenující Boru). První jejich vydavatel Höfler, Concilia 93 až 95 nedocenil jejich shody s návrhy Jana Železného (tamtéž 83—86), Palacký, Doc. 501—504 uvádí je jen jako jiný rkp. těchto návrhů. Ale shoda není úplná; že v rkp. III G 6 část schází (v. str. 253 pozn. 1), bylo by snad konečně možno vysvětliti opominutím písařovým, ač jsou to právě věci, které pro autorství Jana Litomyšlského mohou mluviti (podobně jako úvodní oslovení, které v III G 6 rovněž chybí). Ale důležitější zdá se mi jiná věc. V úvodě autor praví: primo et ante omnia consilium magistrorum et doctorum veneror, ad M. Joh. Hus respiciens intencionis mee consilia prestabo, chce tedy doplniti návrhy theologů vzhledem k návrhům Husovým. Ale ve zdání Jana Železného tvoří polemika s Husem zvláštní odstavec, tedy v neshodě s programem, čehož u III G 6 není. Kdo přejímal návrhy Borovy, mohl tak učiniti, navrhovatel sám sotva. Věřím tedy svědectví současného rkpu, že Jan přijal návrhy Borovy, které mu snad poslány ještě dříve.

[2] Docum. 501—504, Höfler, Conc. 83—86, srvn. 93—95.

v mysli hierarchicky smýšlejícího biskupa, aby tím zároveň doplnil zdání svého rádce, jako také, přeje si rázného skutku, sliboval, že při osobní návštěvě opatří, čeho třeba, a přecházeje k návrhům Husovým, také zde cizí předlohu doplňuje.[1]

Odmítá požadavek, aby smír se Zbyňkem byl vzat za základ, poněvadž proti mínění kurie neměli tenkrát vůbec vyjednávati. Hus, podav dříve apelaci ke kurii, hledí nyní uniknouti, žádaje, aby rozhodli nižší, domácí. Požadavek Husův — odtud již zase sleduje svého rádce, — aby Čechy a Čechové zůstali při svých právech, zdá se mu, arci neprávem, býti proti poslušenství církevnímu a pokušením ďábelským. Nebylo-li mu od Zbyňka vytýkáno kacířství, to proto, že nešlo o rozhodování, nýbrž o vyšetřování, a ostatně jest Hus nyní bludný, pohrdaje mocí církve. A žádá-li, aby biskupové dali ohlásiti jeho nevinnost, »ať jde ke kurii sám, ne my místo něho,« jako také jedná opačně než apoštol Pavel, když chce, aby jeho udavači se přihlásili zde a ne v Římě. Žádost, aby kanovníci a doktoři byli jednotlivě vyzváni k přiznání a pověření pravdy, míří k jejich zkáze, a také zákaz kaceřování má prospěti jen jemu, aby se zdál nevinným. Zejména však jest vytáčka, když, chtěje mezi nevinnými zdáti se nevinným, žádá aby nevinní si zadali, poskvrňujíce svou nevinnost očišťováním jeho vin, a jest hanebný požadavek, aby král sbírkou v kněžstvu umožnil ospravedlnění jeho špatností u kurie. A konečně vylévá Hus jed své špatnosti, žádaje, aby směl kázati a interdikt aby byl staven; lživě dovolává se ustanovení církevních, neboť kázání nebylo zakázáno na újmu slova božího, nýbrž na umlčení štěkotu lišek a vytí vlků, které se vydávalo lživě za hlasy evangelické, jako i lže, že jeho hlas různice a rozkolů jest hlasem evangelia a lásky...

A jestliže již zde zřetelně jest znáti, v čem se především sešli kanovník a biskup, list, jímž Jan tyto návrhy doprovodil,[2] ukazuje to ještě zřetelněji. Především o to má

[1] Srovn. svrchu str. 252 pozn. 1. Právě vynechání těchto míst v III G 6, jež by jinak mohlo býti omylem písařovým, jest pozoruhodné proto, že návrhy tam obsažené věrně podle nápovědi v úvodu doplňují zdání theologů se zřetelem na Husovo, a souvislost vypuštěním oněch míst není porušena, kdežto ve zdání Jana Litomyšlského jeví se tím neshoda.

[2] Doc 505.

Konrád dbáti u krále, *aby bylo zamezeno sbírce v kněžstvu* a každému hrozícímu obtěžování těch, kdo již byli oloupeni, zvláště faráře u sv. Mikuláše na Starém městě, jenž v době interdiktu r. 1411 utrpěl značnější škody.[1] Jistě nic nemůže lépe karakterisovati, co především činilo straně protivné návrhy Husovy nepřijatelnými, co jeho podání činilo nebezpečným, a co nutilo k ostřejšímu ještě boji proti němu ...

Zatím však Hus, jenž po skončení synody dne 19. února vrátil se do Prahy — a také tentokrát si souvěký písař radostně zaznamenal: »Hus přišel ve jménu Páně«[2] — měl vážnější starosti. Střetnutím, třeba jen nepřímým a spíše literárním, obou směrů při jednání k synodě celý boj, jak v novém seskupení stran předešlého roku byl vypukl, béře na sebe novou podobu, která arci již dávno se připravovala a ohlašcvala. Dal-li odpustkový spor vlastní podnět k otevřenému nepřátelství a dílem vůbec k rozchodu bývalých přátel, bylo přirozené, že polemika vycházela z něho, ač se arci nevyhýbala otázkám zásadním, i když jen více méně mimochodem na ně byla svedena.[3]

Nyní naopak otázky zásadní vystupují do popředí, hlavním předmětem stává se otázka moci a poslušnosti církevní, otázka pojímání církve vůbec, postavení papeže v ní a poměru křesťana k ní, ze sporu odpustkového zaléhají sem již pouhé chlasy, sice někdy hlučněji, jak nebylo jinak možno při nedávném rozvášnění stran, ale přece stále vzdáleněji.[4] Bylo

---

[1] Srovn. svrchu díl I str. 481 n. pozn. 2.

[2] Mus. XV F 3 f 70: Huss venit in nomine domini.

[3] Byl to, tuším, dostatečně patrno, již z předešlého líčení. Tak na př. kvestie Epingova sice dotýká se otázky zásadní, platnosti exkomunikace, ale k boji o ni došlo právě v souvislosti se sporem odpustkovým, který ještě ovládá zájem, ač rodí arci již otázky zásadní. Dobře to ukazují i články posílané po Čechách od theologů, na něž Hus chtěl odpověděti, když mu z Rokycan poslány; i zde již běží také o věci zásadní, ale vychází se ze sporu odpustkového. Není ovšem přesně stanovena doba vzniku, co se tam praví o exkomunikaci mohlo by již býti ohlasem agravace Petrovy, ale i tak byly by pěknou známkou, jak užší zájem rozrůstá v širší.

[4] Jest to zajímavým způsobem patrno také z dotčeného již často rkpu XV F 3, kde v kázáních z ledna a začátku února najdeme velmi mnoho narážek na prodávání odpustků, ale potom, a zvláště v březnu a dubnu ač ani tyto narážky nemizejí zcela, převahu mají tyto zásadní otázky, zejména o postavení papežově v církvi atd.;

obratným kouskem strany theologů, že spor na toto pole dovedla svésti.

A tu ovšem, jak ostatně bylo již naznačeno, stojí proti sobě téměř dva světy, úplně protilehlé a nesmiřitelné, dvojí zásadně rozporný názor, mezi nimiž nebylo smíření. Neběží zde o to, vytýkati, kde stojí naše sympatie. Ani sympatie nevylučují chápání směru druhého, a snažiti se pochopiti má historie především. A nelze pochybovati, že v prudkém boji a stržen jeho vášní Hus snad mnohdy zašel dále, než bylo jeho úmyslem i než odpovídalo do všech konsekvencí jeho základnímu mínění, že někdy, protivníky nucen, hájil některého mínění tvrdošíjněji než bylo nutno, a než žádal zájem věci, jíž svůj život zasvětil. Ale ještě více jest pravda, že protivníci, a zejména Páleč, svým úskočným způsobem boje, svým nepoctivým podezíráním a zkrucováním a zase zbabělým vytáčením a zapíráním hnali boj na ostří nože, při čemž zejména u Pálče předstíraný zájem víry stále více stává se

---

první zmínka toho druhu čte se na f 68'—69 (asi z 12. února): ut moderni doctores faciunt, ponentes papam pro capite ecclesie; potom 19. února, f 71: quod est contra modernos, qui papam ponunt caput ecclesie; 17. března, f 84': Nam multi dicunt: Si papa iuberet me occidere patrem, fratrem, facerem, si iacere cum matre, facerem. Quod est contra legem Iesu Christi, quia Christus dicit: Non occides, non mechaberis; 25. března (f 92'): sequitur quod omnes, qui dicunt, papam esse caput ecclesie, menciuntur in sua colla; (f 93'): Ex quo sequitur, quod omnes moderni, dicentes papam esse caput ecclesie universalis, menciuntur; 26. března (f 96): Ex quo sequitur, quod qui iam docent papam esse caput ecclesie, menciuntur et per consequens heresim contra sacram predicant et docent scripturam. Nam posito illo, quod papa esset caput ecclesie universalis, sequeretur statim, quod esset monstruosa; k 29. březnu (f 98'): qui querunt populum inducere ad credendum in papam, derident et blasphemant Trinitatem; k 31. březnu (f 100'): solus Christus est caput ecclesie sancte. Et posito, ut quidam dicunt, quod papa esset caput ecclesie et cardinales membra, et posito eciam, quod papa esset in mortali peccato, tunc corpus staret sine capite . . . mendacium modernorum, qui ponunt papam esse caput ecclesie . . . K 1. dubnu (f 100'): Jan nechtěl býti hlavou církve, ač svatým narozen: quomodo tunc papa potest esse caput? Není nemožno, že některá z těchto kázání jsou Husova — podrobnější rozbor rkpu musí býti zůstaven pozdějšímu šetření, — zejména některé obraty připomínají živě jeho wyclifské výroky ve spise De ecclesia, ale poněvadž Havlík v tu chvíli se úplně ztotožňoval s Husem (v. o tom níže str. 271 n. pozn. 2), nelze ani jeho autorství vylučovati, a o zvýšení zájmu pro tuto otázku výroky svědčí zajisté.

totožným s ukojením osobní pomsty nad nenáviděným nyní protivníkem, jenž dovedl odhaliti a pokořiti domýšlivou ješitnost tohoto malicherně marnivého a sebelibého člověka.

Nechci tím říci, že tím zájem víry úplně byl pohlcen. Nechci pochybovati, že Páleč, třeba přepínal a své někdejší lepší snahy zastříti hleděl, byl nyní přesvědčen o zhoubnosti směru, jemuž do té doby byl oddán, ale právě to nutí ho také stavěti se proti celému směru opravnému nejen proto, že jest kacířský, nýbrž i kde není kacířský, a viděti v duchu celého církevnictví, s nímž se ztotožnil, kacířství i tam, kde ho není, ač v tehdejším ovzduší snad k němu se spěje. Jinými slovy, jde nyní o střetnutí směru církevnického, směru hlásícího se ke všemu tomu otravujícímu, dusícímu a umrtvujícímu, co duše čisté a hluboké naplňovalo odporem, se směrem opravným, který právě svým úsilím po vybřednutí z tohoto nesnesitelného stavu v tomto ovzduší i nechtě a ve vědomí své nejčistší víry stává se kacířským. Neboť, o tom nemůže býti sporu, zde, ano právě zde, třeba běží také o Wyclifa, jeví se nejpatrněji, že Hus vyrůstá všemi kořeny a přímo z půdy domácího vývoje, a protivníci, snažíce se popírati opravná kázání proti kněžstvu jako jednu z příčin nynějšího rozporu, nechtějíce, to přiznávají. Vývoj Husův jest nyní vlastně ukončen, a právě proto jeho organická souvislost s předcházejícím hnutím domácím jeví se ještě zřetelněji také tím, že nyní i jisté nesrovnalosti, někdy ovšem jen zdánlivé, k nimž však přímočarý vývoj hnutí předcházejícího důsledně vésti musil, v něm se přihlašují.

Způsob, jímž Stanislav a Páleč formulovali své stanovisko již v dobrém zdání k synodě určeném, a který potom do únavy znovu a znovu hleděli opříti a zdůrazňovati v dlouhé polemice další, nedovoloval ovšem pochybovati, že jest to stanovisko současného církevnictví, stanovisko vševládné kurie, přísně hierarchickopapežské, ztotožňující církev s papežem a kardinály, stavící otázku církevní poslušnosti nad otázku mravní důstojnosti, a již proto pro Husa nepřijatelné.[1] Jestliže dále způsob, jímž své formule, které — jasně vyloženy —

[1] Ani zde netřeba opakovati, že na tomto místě nejde o soustavné vylíčení nauky Husovy, jež bude podáno ve svazku následujícím s širšího hlediska, nýbrž pouze o to, co slouží k vysvětlení a motivování jednotlivých kroků Husových.

nemusily býti nesprávné, ale o nichž jistě byla možna diskuse, prohlašovali za jediné platné normy všeho myšlení a jednání, ano přímo za »pravdy«, pro muže prodchnutého, jako Hus, přesvědčením o vyvýšenosti zákona Kristova a jeho postačitelnosti za životní pravidlo, a tedy o nutnosti měřiti jím všecek život, byl ve své absolutní formulaci přímo urážlivý a znemožňoval státi se základem jednání, a i když snad nebylo by bývalo nemožno přesným vymezením a rozlišením pojmů dojíti shody, nebyla to přece závada jediná.

Odmítaje definici, že hlavou církve jest papež a tělem kollegium kardinálů, Hus proti ní stavěl svoji, v podstatě s pojímáním Wyclifovým se kryjící definici církve jakožto neviditelné společnosti všech vyvolených předurčením, jejíž pravou hlavou jest jenom Kristus. Nestačí dosti často upozorňovati, jak právě nynější rozervaná doba všeobecné nejistoty a důvody ze současného stavu církve, o něž Hus své stanovisko opírá — poznáme je ještě z části — samy dovedou vysvětliti, proč Hus byl nucen osvojiti si stanovisko Wyclifovo, k němuž byl ve své víře v pravdu slov Kristových současnými poměry přímo hnán, jako k němu bylo puzeno naše náboženské hnutí již před poznáním Wyclifa, ale jako tomu bylo také jinde.

S tohoto stanoviska ovšem postavení papežovo v církvi musilo se Husovi jeviti jinak — a bylo by zbytečné opakovati znovu, co kolikrát již bylo zdůrazněno, a proč nám zase vlastní výroky Husovy podají řadu dokladů, že právě zde doba přítomná vynucovala si podobné konsekvence, jako se s nimi setkáváme, třeba v jiném pozadí, v současné době všude jinde. Jestliže Hus často a mnohokrát poukazuje na trojici papežů, na události v Pise atd. — a Páleč ani Stanislav nedovedou těchto námitek uspokojivě vyvrátiti, třeba se v jistém circulu kryli svým apriorním a za pravdu vnucovaným stanoviskem, — ukazuje-li Hus, že nelze ani přesně věděti, kde na zemi jest pravý papež, bylo by zbytečno, upozorňovati, jak k podobným důsledkům vedou stejné poměry i jinde, jak v praxi na podobném stanovisku stál již koncil v Pise, a později ještě více koncil Kostnický.[1]

[1] Jest zajímavé, že také nynější stanovisko katolické v jistém smyslu dává za pravdu Husovi proti Pálčovi, zříkajíc se Jana XXIII.

Na tomto základě Hus nemohl znáti absolutní a slepé poslušnosti, požadavek kritiky, dobou zrozený, nemohl ušetřiti ani jeho. Ale ani Páleč a Stanislav nemohli popříti správnosti věty Husovy, že jest dovoleno odepříti poslušnost, nařizuje-li se pouhé zlo, nebo zakazuje-li se pouhé dobro, ani oni tedy nezříkají se práva kritiky úplně, běží jen o to, kdy takový případ nastává. Samozřejmě jest to tehdy, když nařízení nějaké odporuje Písmu, a již tím běží vlastně o výklad Písma — spory dotkly se toho později také. Jenže u Husa přistupuje tu požadavek další, zdůrazňující subjektivní kvalifikaci jednotlivcovu, měřící závaznost jeho rozkazů také jeho mravní stránkou, žádající, třeba zase jen zásadně a v theorii, shodu života s přikázáním Kristovým ... Papež jest jen tenkrát náměstkem Kristovým, žije-li podle vzoru Kristova ... Byl to zase mimo jiné Páleč, který upozornil na povážlivé pozadí této věty, směšující, nebo aspoň podmínečně spojující stránku formální se stránkou mravní ... Ale to byl právě základní požadavek, ano téměř východisko celého našeho hnutí náboženského a jeho opravdového mravního úsilí, to byl projev onoho nesmírného cenění zákona Kristova, to byl výron jeho nezdolné snahy po pozdvižení a povznesení všeho života, po osvobození a uvolnění člověka, jehož se Hus zříci nemohl, nechtěl-li se zříci toho, co čisté snahy jeho i celého předchozího hnutí činilo tak hluboce oprávněnými.

Také o tom byla již řeč, že právě Pálčovo dlouhé setrvání po boku Husově zasvětilo ho do všech proudů ve straně, a že mnohé z nich, a třeba celý duch, s duchem tehdejší církve byly nesrovnatelné. Odtud ono neustálé opakování rozporů s názory církevními o svátostech, obřadech, ostatcích, formulované vždy všeobecně a nikdy bez úmyslu, aby anonymním udáním zasažen byl Hus, ač protivníci nemohli nevěděti, že jeho vlastní názory s tím vším se nekryjí, a že on sám, jak jsme již poznali, snaží se tu vždy zaujmouti stanovisko pev-

---

Více o tom v části o učení Husově, zde stačí uvésti, co praví Sahula v Hlídce XXXIII (1916) str. 690, vytýkaje Šimákovi, že prý »praví, že Jan XXXIII byl zvolen zákonitě a že tedy byl vlastně pravým náměstkem Kristovým. Nikoli, Jan byl nástupcem vzdoropapežovým; před svou volbou stal se duší spiknutí proti zákonému papeži Řehořovi XII. Jestliže v tehdejších zmatcích i mnozí pravověrní jej považovali za zákonitého, to na skutečném právu nic nemění.« . . . !

né, i když snad nebylo úplně bez základu, co mu Stanislav a zvláště Páleč nestačí, arci nadsazeně, vytýkati, že ani tím nedovedl vždy také u přívrženců svých docíliti potřebného umírnění.

Ale na druhé straně právě to, jako vůbec jednostranné zdůrazňování přepiatých názorů kněžských nutilo přímo ukázati, že základní věty, z nichž mohlo se dospěti k názorům od theologů paušálně vytýkaným, jsou zcela pravdivé, pravověrné a nesčetnými výroky církevních autorit opřeny. To jest účel spisu De sex erroribus, k jehož sepsání přistoupil Hus nyní po synodě, zdržuje se tajně v Betlemě.

Jest to vlastně spíše materiál, o který se Hus ode dávna opírati mohl, a který právě má výroky nejpřednějších spisovatelů církevních ukázati, že nikoliv kacéřované zásady, nýbrž smělá tvrzení protivníků Husových jsou skutečné bludy. Čeho se týkají, označují tituly jednotlivých kapitol: stvořiti, věřiti, odpouštěti hříchy, o poslušnosti, o klatbě a o svatokupectví, a Hus sám v stručném úvodu vykládá, že obrací se proti bludům, jimiž kněží nakazili mnoho lidí, předně hlásajíce k svému zvelebení a pro oběry, že při mši stvořují tělo boží a stávají se otci božími, dále že jest věřiti v pannu Marii, v papeže, v církev, ač jest možno věřiti jen v Boha; jest tedy bludné tvrzení, jakoby kněží mohli koho chtí rozhřešiti; další blud jest tvrditi, že poddaní jsou povinni poslouchati všech nařízení, ať jsou dovolena čili nic; kapitola o klatbě vyvrací blud, že každá klatba, ať spravedlivá či nespravedlivá, váže exkommunikovaného, škodí mu, odděluje ho od styků s jinými a zbavuje svátostí, a konečně šestá usvědčuje nejrozšířenější blud svatokupecký.[1]

Ale tento stručný úvod a ještě stručnější závěr jsou vlastně téměř vše, co — arci úmyslně — jest v tomto trak-

[1] Tištěn v Op. I, 191'—195; že jeho složení padá do této doby, patrno z toho, že se o něm zmiňuje Hus v traktátu De eccl. kap. XXVII (Op. I, f 233: pro isto adduxi alibi Augustinum . . .) dokončeném již v první půli 1413 (srovn. i Contra 8 doct., Op. I, 311'). Sedlák, Hus 227 (v. i 365) tvrdí, nepodávaje důkazů, že spis napsán počátkem r. 1412, ale důkaz sotva se podaří, hledíme-li k bouři, jíž traktát způsobil, a jež sotva by byla dala na sebe tak dlouho čekati. Zásady samy byly Husovi arci běžné ode dávna, a užíval jich častěji, ale sestaviti je v tento účinný celek nebylo tak neodkladných příčin dříve než po nynějším systematickém útoku theologů.

tátě duševním majetkem Husovým. Jinak jest to jen řetěz citátů z Písma, z Augustina, Řehoře, Bernarda a jiných učitelů, podle naznačených hledisek srovnaných a pravdivost stanoviska Husova úplně potvrzujících.[1] Nejsou, jak přirozeno, vybrány bez tendence, ale jsou jistě sestaveny velmi dovedně a účinně, a nelze jim arci upříti úplné pravověrnosti. Staly se tak výborným prostředkem agitačním, jehož sílu Hus ještě zvýšil. Stěnám Betlemským vedle českého desatera a Věřím v boha dostalo se nové výzdoby, patrně hned po dokončení traktátu dal Hus tyto výroky po latinsku na stěny napsati.[2]

Účinek této pravověrné demonstrace nedal na sebe dlouho čekati. Kdežto straně Husově znamenalo to posilu, a její stoupající sebevědomí, ulevujíc si, jako vždy předtím a nyní stále, satyrickými skladbami a vtipnými popěvky na protivníky, kvitovalo zásluhu Husovu popěvkem o jeho nepřátelích, odsuzujícím i jejich pokusy o interdikt a klatbu.[3]

---

[1] Toho nemohou popříti ani protivníci, i když vytýkají jednostrannost citátů (v. pozn. na str. 261 a 262), jen pozdní Invectiva (Höfler I, 622) nesměle naznačuje, že výroky o klatbě odporují jednání Husovu, ač arci neprávem, poněvadž také Hus vždy připouštěl, že i nespravedlivé klatby za určitých podmínek jest se obávati.

[2] Že autority v Betlemě psány latinsky, praví Hus sám velmi často a výslovně, na př. v českém zpracování traktátu, Erben III, 246; jiné doklady uvádí Novotný, L. Fil. 1900, 466 n., ukázav, že Flajšhans, Lit. čin 28 nesprávně mluví o napsání českého textu na stěnách kaple; podobně rkp. Víd. 4935 f 13 (český text traktátu) „Tak stojí psáno v Betlemě latině . . .« Stalo se tak jistě za tohoto pobytu v Betlemě, poněvadž Hus dovolává se nápisů již De eccl. k. XXI (Op. I, 249'): Et si non vis credere, disce in Bethlehem in pariete, ibi reperies. I jinde mluví o tom častěji na př. Proti kuchm. (Erben III, 253): o nież (klatbě) sem v Betlemě stěny popsal; Contra 8 doct. (Op. I, 309'): quod in capella Bethlehem in pariete est conscriptum, podobně v rkp. univ. III G 16 f 40': Iste auctoritates sunt scripte per Joh. Hus in Bethleem in parietibus, podobně Mik. II 24 f 182 Has tabulas fecit fieri M. Johannes Huss, egregius predicator legis Christi, in capella Bethleem in Maiori civ. Prag.; o svědectvích protivníků v. poznámky následující.

[3] Invectiva (Höfler I, 622, 624); srovn. Nejedlý, Počátky 424 n.: zmínka o kamení v první části, jíž se naráží na obřady při exkomunikaci, ukazuje, že i tato část vznikla po interdiktu.

Daj jim, Bože, poznánie,
ať na tvé znamenie
tvého umučenie
neschápají kamenie,
neboť písma neumějí.

Chtieliť písmo uměti,
musieť do Betlema jíti,
na stěnách se učiti,
ježto kázal napsati
Mistr Jan z Husince,

protivníci byli zlostí téměř bez sebe, právě proto, že správnosti autorit nesměli popříti. V polemické literatuře z nejbližší doby najdeme toho zřetelné ozvuky. Záhy asi neznámý jakýs protivník pokusil se ve svých *Notabilia quedam* vytýkati nápisům Husovým neúplnost citátů,[1] ale vida bezvýslednost pokusu, spokojil se sestavením několika citátů na obranu úřadu i u kněží špatných a připojil i jiné výpisky podobného rázu. Snad i jinde docházelo k odpovědím podobným,[2] jako patrně již ode dávna katolické stanovisko Husovo v otázce předstíraného stvořování boha dráždilo k násilným výkladům, že možno toho obratu užíti.[3] Ale záhy také hněv protivníků začal si ulevovati nadávkami a pomluvami.

Zuřivý Štěpán z Dolan roku příštího[4] míní, že stěny Betlemské byly oněmi výroky popsány, či spíše pokaženy, aby každý viděl, jakou křivdu trpí Hus a jeho strana lehkomysl-

---

[1] V rkpe Víd. 4941 jsou na f. 12—13: Notabilia quedam, namířená proti nápisům Betlemským (quomodo in pariete in Bethleem annotavit), sice plná vzteku (Hus nápodobí scribas Judeorum, qui per truncatam scripturam fuerunt in causa, ut tot centena parvulorum ab Herode occisa fuerunt), ale přece se namáhá o vyvrácení věcné, potom následuje f 13—14': Notabile pulcrum de dignitate sacerdotali in confusionem Wykleffistarum, jakési pokračování rozličných citátů o předmětě.

[2] Wisłocki zaznamenává rkp. Krak. 1766 (AA II, 24) f 13: Hic habes informacionem contra quosdam auctores, quibus se armant et protegunt Wyclefiste, ale nemohl jsem, nedostav rkpu do rukou, zjistiti, běží-li o polemiku s naším traktátem.

[3] Sedlák, Hus 227 pozn. 3. upozorňuje na rkp. Víd. 4483 f 248' kde neznámý autor pokouší se, arci marně, dokázati přípustnost slov »kněz božie tělo stvořil, id est tvárnosti sacramenta složil«, a zle se horší na ty, kdo to popírají. Ale z citátu Sedlákova není viděti, že by spis mířil proti šesti bludům, a proti tomuto správnému názoru, kterého Hus hájil od počátku, stavěli se nesvědomití kněží ode dávna.

[4] Štěpán z Dolan, Dialogus volatilis, dopsaný v září 1414 (Pez, Thes. IV, 486): ausus es multis auctoritatibus huiusmodi eciam parietes cathedralis tue sedis, capelle dicte Bethleem, describere et pocius destruere, ut omnibus viam transeuntibus liqueret manifestissime, quantam tu cum tuis iniuriam sustines . . .

nou klatbou, jako se týž protivník, kterého nenávist k Husovi strhovala až do nepříčetnosti, již loni odvážil tvrditi, že prý Hus na kázání svými jinak správnými výroky, že ústní zpověď není nutnou podmínkou spasení, svedl lidi přímo k tvrzení, že se knězi vůbec netřeba zpovídati.[1]

Že v tomto znění výtka není správná, dokazuje sám Páleč, jenž, rozzuřen Betlemskými nápisy, jejichž správnosti nesmí popříti, ulehčuje si aspoň tím, že Husa viní z neúplného jejich citování a vypuštění dalších částí, jež jim dávají jiný smysl, a neodvažuje se opakovati ono nepravdivé obvinění Husovo v plném rozsahu, přičítá pomluvy, o nichž mluví převor Dolanský, hlavně působení těchto nápisů Betlemských, ač i pak ostýchá se pomluvy ony opakovati doslovně.[2] Teprve mnohem později ozývá se nesmělá výtka, že autority ony míří i proti Husovi.[3]

Pokud protivníci mluví o tendenčnosti a jednostrannosti citátů, není jejich výtka bez jisté oprávněnosti, a jistě jest také možno, že na tomto základě mohlo v širokých vrstvách docházeti i k nedorozumění. Agitační účel spisku však jisté tendenčnosti přímo žádal, a pro věřícího katolíka nemůže býti nejmenší pochybnosti, že nebezpečenství hrozící pravé víře z oněch smělých tvrzení, proti nimž spis De sex erroribus byl nucen se obraceti, bylo nekonečně větší než to, které mohlo nastati nedorozuměním, a předce žádný z obránců ohrožené víry neodhodlal se proti němu vystoupiti. —

Ostatně autority byly v Betlemě napsány po latinsku, jazykem lidu nesrozumitelným. A mohlo-li právě odtud při jejich všeobecnosti docházeti k nedorozumění, nelze zase po-

---

[1] Štěpán z Dolan, Antihus (Pez, Thes. IV, 400).

[2] Páleč, Antihus 21—22: auctoritates sonantes pro sola contricione sufficere ad salutem populo predicavit et in parietibus Bethlehem depinxit, obmissis auctoritatibus pro confessione oris . . . intendens pro non fienda confessione vocali . . . presumpcionem fidelibus inculcare. Quod et factum est, cum plures sui sequaces et discipuli pro illa parte auctoritatum sine omni limitacione inducti, putant et asserunt publice sibi sufficere cordis contricione confiteri summo sacerdoti deo, confessione oris sacerdoti mortali facienda, eciam habita oportunitate, non curata. Závislost jest zde patrna, třeba se Páleč ostýchá pomluvy opakovati doslova, ač jindy Štěpána Dolanského slovně opisuje.

[3] Invectiva (Höfler, I, 622, 627); srovn. pozn. 1 na str. 260.

pírati, že Hus neopominul záhy, a snad když nebezpečenství to nastávalo, nebo aby nenastalo, opatřiti obšírnější výklad český. Zajisté i nyní byl by rád vedl své posluchače živým slovem svým a nepochybně v neděli Reminiscere (19. března) učinil kázání[1] na théma o ženě Kananejské (Mat. 15, 21 až 28), káraje především povrchní pokání:[2] »Neboť mnozí toho času vedou si jako vesničanky, jež, jdou-li do města, celou cestou jdou bosy, v bráně městské však střevíce obouvají. Tak také mužové a zvláště panoši, kteří po celý rok křičí a hřeší a nazí jsou, a již hned ukazují se v dobrých skutcích, jako jiní dobří lidé, ale nevládnou, neboť již jest viděti, že mnozí pancši chodí v ostruhách a nevědouce, kde kůň, nebo mnozí, jak zřejmo, chodí s toulci a jinými nástroji, a nevědouce, kde samostříl. Tak i lidé těchto časů činí, kteří se krásně ukazují« atd.

Ale hned vzpomíná i hříchů vážnějších. Apoštolové nevěděli, hoden-li člověk milosti či nenávisti:[3] »A tím se zjevně ukazuje blud nynějších, kteří okázale slibují odpuštění hříchů za peníze.« A slova Augustinova vzbuzují v něm, sotva bez úmyslu, s výstrahou před tímto bludem Antikristovým i toto upozornění:[4] »A dejme tomu, že by kněz z vlastní moci mohl

---

[1] Rkpis XV F 3 f 85'—87 a 87—87': kázání nejsou sice výslovně označena za Husova, a snad bylo by i možno míti jisté rozpaky pro výroky o očistci (v. níže pozn. 4), ale pravděpodobně lze na Husa mysliti, jenž právě nyní mohl míti pro nepokryté přiznání k očistci zvláštní důvody (srov. svrchu str. 20 n. a 216).

[2] XV F 3 f 85'—86: Nam multi habent se hoc tempore sicut villane, que cum transeunt civitatem, totam viam nudipedes vadunt, in portis civitatis calceos induunt. Sic eciam homines et specialiter clientes, qui per totum annum clamant et peccant et nudi [?] sunt, et iam primo ostendunt se in bonis operibus sicut et alii boni homines, sed non dominantur, vel sic videtur iam, quod multi clientum ambulant in calcaribus, nescientes tamen, ubi equus sit, vel multi, ut patet, ambulant cum pharetris et aliis instrumentis, nescientes tamen, ubi sit balista. Sic eciam homines istis faciunt temporibus, qui pulchre se ostendunt.

[3] tamtéž f 86: Ex quo evidenter ostenditur error modernorum, qui pompose remissionem peccatorum pro peccunia pollicentur.

[4] tamtéž f 86—86': Et posito illo, quod sacerdos auctoritate sua posset dare remissionem peccatorum omnibus a pena et a culpa et cum auctoritate apostolica, qui dant peccuniam, sicut dixerunt prelati, tunc patet manifeste, quod purgatorium anichilaretur, quod est contra fidem nostram. Nam fides nostra credit, quod homo, qui

dáti odpuštění hříchů všem od trestu i viny, a s mocí apoštolsku, kdo dají peníze, jak říkali preláti, pak je zřejmě na jevě, že by očistec byl zničen, což jest proti naší víře. Neboť víra naše věří, že člověk, jenž zplna se nepokál, přijde do očistce. Ale poněvadž, kdyby tak bylo, že by všichni lidé obdrželi odpuštění od papeže, všichni by vešli přímo do nebe, a tak by očistec byl zmařen a následkem toho všichni oltářníci, všichni mniši, všecky kláštery, poněvadž jsou založeny za ty, kdož jsou v očistci. Ale poněvadž by za dar očistec byl zmařen, tedy atd. Ale poněvadž to neostojí, aby očistce nebylo, tedy oni se svými odpuštěním lhou a Antikrista uctívají.« A víra ženy Kananejské jest důkazem.[1] »že ono pokolení, které říká, že ve člověka má býti věřeno, jest cizoložné, zvrácené, nevěrné a tedy kacířské, poněvadž člověk, jak za to mám, může býti předzvěděný a jíti do pekla« atd.

Také v odpoledním kázání vzpomínkou na ženu Kananejsou přiveden byl k upozornění, jak podle přikázání církevních kněz, jenž dává špatný příklad, měl by býti sesazen, lituje, že se to již nezachovává, nýbrž pravý opak:[2] »Neboť faráři mají ženimy zjevně, také fary na vsi svěřují jiným, a v městě se ženimami hojně utrácejí a svoji špatnost provozují . . . A páni podací, kteří takovým dávají obročí, budou trápeni stejným trestem.« A nejen u prelátů, také u kupců, pekařů a j. vidí se žalem opak dobrého, jak ani nemůže

---

non totaliter penituit, in purgatorium ibit. Sed quia, si sic esset, quod omnes homines acciperent remissionem a papa, tunc omnes immediate in celum intrarent, et sic purgatorium frustraretur et per consequens omnes altariste, omnes monachi, omnia claustra, quia talia fundata sunt pro illis, qui sunt in purgatorio. Sed quia pro datura purgatorium frustraretur, ergo etc. Sed quia hoc stare non potest, quod purgatorium non sit, et ergo ipsi cum remissionibus suis menciuntur et Antichristum venerantur.

[1] tamtéž f 86'—87: quod illa generacio est adultera, perversa et infidelis et per consequens heretica, que dicit, quod in hominem est credendum, cum talis ex michi dubio potest esse prescitus et ire in infernum.

[2] tamtéž f 87—87': Sed proch, iam hoc non predicatur, sed oppositum tenetur, quia plebani habent concubinas manifeste, eciam aliis plebaniam committunt in villis et in civitate cum concubinis laute expendunt et miseriam suam exercunt[!] . . . Et collatores, qui talibus dant prelaturam, pari pena torquentur.

býti jinak:[1] »Neboť kolik jest nyní falešných proroků, kteří Pražany jinému učí, a jinak jednají, a hledají, což jejich jest a všeho chtějí míti v hojnosti. Těch však, nejmilejší, nedbejte, nýbrž těch, kteří káží s apoštolem . . .«

Avšak strana protivná pokus tento hned v zárodku zodpověděla hlásáním interdiktu, který hned druhého dne nařízen;[2] docházelo k novým třenicím, posměškům a různicím,[3] i nezbylo Husovi, než zase spokojiti se tím, že nezanedbával své názory soustavně písemně vyložiti.

Nepochybně pod dojmem zpráv o stanovisku theologů, neboť prohlášení jejich neměl hned po ruce,[4] Hus hodlal nynější nucené prázdně užíti k soustavnému výkladu svých názorů o církvi. Byl to jeho starší plán, ale není nemožné, že byl nyní k jeho urychlenému provedení pohnut také jinou ještě okolností.

Teprve po nynějším přiostření sporů theologové uznali za nutné aspoň poněkud ukázati, že opravdu nějaké kacířství již se vyskytlo, a k tomu cíli výborně se jim hodila někdejší »kacířská« kvestie Jakoubkova o Antikristu. Ačkoliv již dávno byla, notářsky pověřená, v jejich rukách, přece teprve nyní, více než rok po jejím přednesení a více než půl roku po jejím předložení Stanislav ze Znojma uznal za dobré odpověděti na ni, a dokončil počátkem r. 1413 svůj traktát *De Antichristo*, bráně v něm důrazně papeže proti podezření

---

[1] tamtéž f 87': Nam hic esset docendum prelatis, mercatoribus, pistoribus etc. Sed proch, oppositum boni videtur . . . O quanti sunt nunc prophete falsi, qui Pragenses alia docent et alia faciunt et querunt, que sua sunt et omnia in habundancia habere volunt. Karissimi, hos non attendatis, sed qui cum apostolo predicant.

[2] V dotčeném rkpe XV F 3 f 89 čte se kázání na 21. březen, tedy v úterý po Reminiscere, kde poznamenáno: Ex quo sequitur, quod omnes, qui p r i d i e non officiaverunt, anathematisandi sunt, z čehož plyne, že den předtím, 20. března, bylo nařízeno nesloužiti — patrně následkem nedělních kázání Husových. Kázání pondělní v rkpe uvedená nejsou Husova, patrně tedy kázal jen v neděli a na zahájení interdiktu opět se odmlčel.

[3] Hus, Postilla (E r b e n II, 206): a když sem jedné kázal, tak sú ihned stavili službu ti, kterýmž jest těžko slovo božie slyšeti; srovn. i tamže II, 173. Sem patří i výminka theologů (Doc. 487): ut M. Joh. Hus non predicet, quousque absolucionem a curia habebit, nec per sui presenciam manifestam vel occultam divinum officium in Praga impediat.

[4] V. o tom níže str. 269 n. pozn. 3.

Jakoubkovu a ukazuje — to učenému theologu nemohlo činiti obtíží a poskytlo později zejména Pálčovi hojné příležitosti k opisování, — že na papeže nehodí se, co o příchodu Antikristově praví Písmo. Odmítá tudíž názory tyto jakožto bludné a napomíná k osobnímu pojímání Antikrista, jak je na počátku sám vyložil, totiž jako jednotlivce, který se před koncem světa objeví.[1]

Povážlivé názory Jakoubkovy poskytly tedy vítané příležitosti aspoň nějaké poblouzení dokázati. To však zajisté při tolikerém kacеřování nemohlo postačiti. Zejména pak Stanislav a Páleč nemohli necítiti, že jejich prohlašování »pravd« na synodě naprosto nemůže uspokojiti, a uznali přece za nutné odůvodniti svá sebevědomá tvrzení. Stanislav učinil tak traktátem *De Romana ecclesia*, soustřediv se svým rozvláčným způsobem na pokus o důkaz správnosti své definice, kdežto Páleč v práci *Quid sit ecclesia* (čili *De equivocacione nominis ecclesia*), vykládaje podle Vojtěcha Raňkova rozličné pojímání jména »církev«, hledí arci zachrániti definici svou.[2]

Sotva lze pochybovati, že aspoň z pověsti zvěděl o tom i Hus — neboť traktátů jejich do rukou nedostal, — a snad i tím pobídnut, hodlal vyložiti stanovisko své. Ale k tomu se tentokráte zcela ještě nedostal.

Čeho se protivníci v návrhu university a tedy Husově, nejvíce báli, toho se konečně přece neubáli. Snad již Hus,

[1] Traktát Stanislavův objevil a pěknému rozboru podrobil Sedlák, Traktát Stanislava ze Znojma o Antikristu, Hlídka 1907 str. 1—6, určiv také správně dobu vzniku udanou již rkpem. Jestliže nověji (Sedlák, Hus 221 n.) snaží se přesunouti složení do r. 1412, jest to úplně libovolné a bez důkazů. Traktát Stanislavův opsal Páleč téměř doslovně ve své práci De ecclesia (Sedlák, Hus 224*—225 = Hlídka 1907, 4—5).

[2] Stanislavův traktát, o němž Loserth, AÖG 75, 339—340 zjistil, že ho Stanislav skoro celý přejal do svého spisu Alma, vydal Sedlák příl. Hlídky 1911; tam také traktát Pálčův, z něhož Loserth na uv. m. 340—342 uveřejňuje jen ukázky. Že Stanislav psal po synodě, plyne ze slov (str. 91): et aliis in congregacione cleri nominatis, což se na ni vztahuje. O poměru Páleče k Raňkovu Sedlák, Hus 43 287. O ceně obou těchto spisů, na nichž jsou patrny skvrny potu, vynucené namáhavou a nevděčnou prací s dokazováním nemožností, správně soudí Loserth, AÖG LXXV. 317—319 (zvl. ot. 31—33). Sem snad lze vztahovati také výčitku Husovu, (Doc. 501), že se strana protivná svými spisy tají; srovn. níže str. 269 pozn. 3.

znaje hospodárnost královu, s tím počítal, snad to byl v jeho návrhu jen návrat k někdejším projektům z r. 1411, na jehož výhodu byl král nyní svými rádci upozorněn, sotva asi lze pochybovati, že to byl jeden z prostředků, jimiž král straně Husově nyní znovu získán. Myšlenka docíliti uklidnění doma vlastním zakročením, ač mu jistě nebyla nesympatická, nedovedla úplně přemoci jeho netečnosti, v níž v lednu toliko nové porady, ale beze svého účastenství připouštěl; otevírala-li se mu nyní i naděje na hmotný zisk, nebylo již nesnadno pro návrh Husův ho získati.

Na poselství do Říma, v němž návrh vrcholil, mělo také kněžstvo přispěti zvláštní dávkou. Rozumím-li dobře nečetným a nejasným zmínkám pramenů, Václav, uvítav právě tuto část návrhu, nemínil se zříkati ani toho, co bylo nutným jejím předpokladem — dohodnutí doma. Mělo nyní dojíti k novému jednání, nyní za přímého účastenství králova. To, co nejvíce pálilo Jiřího z Boru i Jana Litomyšlského — zvláštní sbírka mezi duchovenstvem, — nebylo, tuším, v této formě provedeno, snad i jeho kněžští rádcové se o to přičinili, ale lákavého projektu finančního král se proto nevzdal — snad odtud vznikla pozdější povídačka, uvádějící domnělý výrok králův o huse, která nese zlatá vejce? . . .[1]

Přistupuje k provedení plánu, Václav vyžádal si především na universitě dobrého zdání, podle nejlepšího jejího vědomí, jak by bylo lze docíliti pokoje v rozdvojeném lidu a kněžstvu, ale v téže, tuším, schůzi, jež toto oznámení sdělovala, předneseno i to, co bylo nebezpečné i nemilé zároveň. Předpokládaje patrně, že se jednání musí zdařiti — a v tom ztotožnění královo s tímto požadavkem byla již pohrůžka straně protivné, — nařídil asi, aby mu, snad s odůvodněním, že k vypravení poselství do Říma, odveden byl kněžstvem jeho úrok svatojirský.[2]

[1] Anekdotu vypravuje první, tuším, Židek, Správovna 179 a po něm Dubravius Hist. (vyd. 1575) str. 222 k r. 1409, odtud Cromer (De orig. Pol. l. XVI, vyd. 1568 str. 260) a z něho Theobald. Hussitenkrieg str. 10. Jest to ovšem vymyšleno a jistě nehodí se k r. 1409, ale může-li míti nějaký, třeba vzdálený, věcný základ, hodí se, tuším, toliko sem; srovn. o tom výše díl I. str. 302—303 pozn.

[2] Že se nařízení nestalo na synodě, ač při ohlášení doktoři byli (srovn. ještě níže str. 269 pozn. 2), vyplývá z toho, že Jan Litomyšlský ještě 10. února mluví o tom, aby jeho vydání bylo zabrá-

Tenkrát, jak za to mám, měl Jakoubek ze Stříbra příležitost vyložiti své názory o tom — a lze říci, že nedělají nečest svému původci, navyklému jíti přímo za svými myšlenkami. Rozeznávaje pokoj světský, pohanský, od pokoje — shody všech věřících se zákonem Kristovým, a připomenuv, že hledati prvého bylo by pohanstvím, kdežto druhý jest povinností, Jakoubek vidí nejjednodušší cestu v tom, aby král i všickni obyvatelé postarali se o plnění zákona božího a opravu mravů, vyplenili v kléru svatokupectví, cizoložství, smilství, nadbytek světských statků a panství, aby se mohl svobodněji věnovati svému úřadu a přispěti, aby ostatní lidé podle řádu evangelického žili, opustíce všecky zvyky Kristu protivné, počínaje králem až do posledního laika. To když se provede, pokoj, svornost a dobrá pověst Čechů ve světě, pokud jí k spasení třeba, sama se dostaví.

Poněvadž pak Hus se svými přívrženci kázáními svými horlivě pracovali o dosažení pravého evangelického pořádku přes odpor mnohých, budiž jemu i jeho přívržencům poskytnuto příležitosti, aby mohli odpověděti na žaloby a očistiti se. Nebude-li ani tak možno zjednati pokoje světského a svornosti, budiž postaráno aspoň o pokoj a svornost podle zákona božího, neboť potom pomluvy a kaceřování království Českému neuškodí, jako neškodily synu božímu a svatým. Porušení míru a svornosti hmotné vzešlo z porušení svornosti s Bohem; proto nejprve vejděme ve svornost a mír s Bohem a mír i svornost tělesná pak snáze budou zavedeny, jinak ničeho se nedocílí.[1]

---

něno, a zase patrně stalo se před sv. Jiřím, třeba snad jen krátce, když tento úrok měl býti odveden, a při novém jednání mezi stranami již se o tom nařízení mluví. Obtíže, které tu kupí nejasné prameny, jsou téměř nepřekonatelné a jen s jistou pravděpodobností, lze se pokoušeti o přesnější vylíčení, které se v detailech rozchází se všemi dosavadními; oč se opírá, bude patrno z následujících poznámek. O úroku sv. Jirském mluví Hus poprve v prohlášení proti radě doktorské a jeho latinském pendantu (Doc. 52, 501, Novotný. Husova koresp. č. 57 str. 162), a potom častěji: o době, kdy tato prohlášení psána srovn. níže str. 273 pozn. 4 a 274 pozn. 1, ač zde jest nejistota ještě větší.

[1] Zdání Jakoubkovo otiskl Palacký, Doc. 493—494, míně, že náleží mezi návrhy podané synodě z 6. února, což se od té doby drží obecně (posledně Sedlák, Hus 271), ale myslím, že nesprávně. Již na začátku praví Jakoubek, že král žádal po universitě radu:

Zajisté nikdo neočekával, že by celá universita sjednotila se na prohlášení společném, a také jistě není pochybnosti, že ani Jakoubkovo osvědčení nebylo předloženo v téže schůzi, jež oznámení královy vůle vyslechla.[1] Snad bylo odevzdáno teprve komisařům, které Václav provedením svých nařízení pověřil. Fakulta theologická vyslechla nařízení královo o vydání úroku, jakkoliv jí a s ní spřeženým kanovníkům bylo jistě velmi nemilé, z obavy před králem na oné schůzi bez námitek,[2] ale vystupujíc odděleně, ohlásila, tuším, zprvu oněm komisařům, že trvá na svých návrzích k synodě. A tak jeden příznivý výsledek mělo nové jednání hned. Směla-li si strana Husova právem stěžovati, že fakulta theologická zná jejich spisy, ale neodpovídá na ně, kdežto své spisy tají

---

quod fiat pax et concordia in clero et populo diviso, et quod regnum Boemie infamia denigratum ad honorem pristinum reformetur. Již to jest tedy účel jiný, širší, než udán při svolání synody, nehledě ani k tomu, že tenkrát o přímém účastenství králově nic neslyšíme: »pax et concordia« hledány teprve při jednání druhém, na kterém král měl přímé účastenství a kde chtěl se pokusiti o urovnání různic, jak nejlíp z toho lze snad souditi, že všecky projevy tohoto jednání se týkající mluví o dohodnutí stran. (Doc. 487, 495, 507 n., 510; srovn. pozn. násl.). Mimo to nelze viděti důvodu, proč by Jakoubek k synodě byl podával zdání zvláštní, když zde bylo společné prohlášení koncipované Husem, od něhož se věcně návrhy Jakoubkovy neliší (také on žádá slyšení; co z toho vyčetl Loserth, AÖG 75 str. 311, zvl. ot. 25, není správné). Proto myslím, že zdání nenáleží k synodě, nýbrž něco později, k jednání za změněných poměru obnovenému již (v. níže) za nepřítomnosti Husovy.

[1] Praví se sice na začátku (Doc. 493): »Queritur a d. rege in congregacione magistrorum universitatis consilium,« ale z toho plyne jen, že žádost králova podána ve shromáždění university (témž, o němž mluví také Hus, v. níže), nikoli, že také odpověď dána ihned ve shromáždění.

[2] Vytýká jim to Hus (Doc. 501): Quare in congregacione non contradicunt, ubi expresse mandatum est per d. regem, quod reponant censum s. Georgii. U Stanislava (De. Rom. eccl. 91) vyskytuje se obrat: »in congregacione cleri«, jímž však se míní únorová synoda, ale toho významu slova Husova míti nemohou, poněvadž tenkrát ještě nařízení vydáno nebylo (v. výše str. 267 pozn. 2, a srovn. i Jakoubkovo »in congregacione universitatis); protivníci svého mlčení nepopírají, jen je vysvětlují (srovn. Loserth, AÖG 75, 344, 358, 412, zvl. ot. 58, 72, 126). Běží tedy patrně o zvláštní schůzi universitní.

[3] Praví to Hus (Doc. 501): dent scripturas suas (Palacký omylem vynechává) sicut petivimus, et ibi iniuria fit nobis, quia nostra scripta ipsi habent et non replicant, et sua scripta non audent

a jich, ač byla žádána, nechce vydati, nyní aspoň její návrhy k nedávné synodě dostaly se straně Husově do rukou. A to mimovolně způsobilo jistý průtah.

Nestalo se náhodou, že tentokrát jménem university promluvil Jakoubek. Přítomností i minulostí byl k tomu předurčen, když přirozený a nyní již obecně uznávaný vůdce Hus tak učiniti nemohl. A tomu bylo tak nyní. Doufaje, že se tentokráte dohodnutí podaří, král Václav nechtěl theologům a spojeným s nimi kanovníkům popřáti nové záminky k rušení pokoje a jednání, a požádal tedy přímo Husa, aby na čas odešel z Prahy. Hus, vida prospěch dobré věci, obdržev na dotaz s kazatelny pronesený svolení svých posluchačů, opustil opětně na čas Prahu.[1]

Bylo mu to nyní o to snazší, že jednak naděje na urovnání sporů doma a tím na zmaření jeho obsílky před kurii byla

---

publicare; a odpovědi odpůrců to potvrzují (srovn. Loserth, AÖG LXXV, 344, 411 zvl. ot. 58, 125). Naráží na to i kazatel v Betlemě (Havlík) později v kázání ze dne 12. června (XV F 3 f 177'), kde praví: Qualiter ideo faciunt et nostri doctores, qui componentes scripturam, in occulto pronuncciant et hanc manifestare non audent, eo quod vpocritice procedunt.

[1] Tak rozumím slovům Husovým v Postille (Erben, II, 173): »opět, kdy měl rok o smlúvu býti, k žádosti králově a z svolenie na kázání lidu opět sem ustúpil«, jež bývají po mém zdání nesprávně (viz svrchu str. 238 pozn. 1) vztahována k synodě. »Ustúpiti« znamená u Husa odejíti z Prahy, a rok o smlúvu patrně není nic jiného, než ona concordia, o níž mluví Jakoubek a jiné prameny; na jiném místě téhož díla čteme slova Husova (tamtéž 206) o tajném pobytu v Praze od Vánoc přes Velikou noc (23. dubna). Nebylo by zcela nemožné vykládati, že k novému jednání došlo až po velikonoci (viz ještě pozn. násled.), ale chronologie jest velmi nejistá a s dosavadními prostředky téměř nemožná; v době odchodu theologů, jak víme odjinud (Doc. 282), Hus v Praze nebyl, ale ani toho nelze přesně stanoviti, mimo to právě r. 1413 došlo k nejpohnutějším projevům interdiktu, což snad nejlíp lze spojiti se slovy Husovými o posledním jeho hlásání, jež tudy náleží nejspíš do doby po návratu z tohoto »ustúpení«, o němž praví Hus: »Když v tom roku nic nebylo k vysvobození slova božieho, opět sem kázal.« — Poněkud jinak Sedlák, Hus 281, ač se všemi detaily chronologickými, jež trpí libovůlí, nesouhlasím. Hus byl v Praze ovšem také v červnu t. r., ale tenkrát, jak výslovně praví (Erben III, 240), interdikt zachováván nebyl, poněvadž již theologové nebyli v Praze. Že by návrhy synody byly zůstaly přes dva měsíce ležeti, nemůže při původní bezinteresovanosti králově překvapovati, jak myslí Sedlák, Hus 275 pozn. 5.

opravdu velmi značná, jednak však také proto, že Havlík v tu chvíli opravdu byl téměř rovnocenným jeho zástupcem. Lidový popěvek nemýlil se, když hned po prvém odchodu Mistrově činnost jeho náměstka s pochvalou uznával.[1] Věrný žák v tu chvíli ztotožnil se úplně s názory svého mistra, a rozvíjeje, jistě s podporou stejně smýšlejícího Mikuláše z Miličína, neobyčejně horlivou činnost kazatelskou — nejméně dvakráte každého dne konána nyní pravidelně kázání v Betlemě — činil tak úplně v duchu Mistrově.

Bez ostychu hlásil se k Wyclifovi, co chvíli vracel se k stížnostem na zavádění pravé víry zištnými odpustky, hlásáním kříže proti křesťanům a proklínáním do třetího a čtvrtého pokolení, a obraceje se zejména horlivě proti nesprávnému pojímání církve jejím ztotožňováním s papežem a kardinály, proti nesprávnému mínění, že jest věřiti »v« papeže nebo »v« církev, poněvadž věřiti lze jen v Boha, i proti nezřízenému vyvyšování služebné moci kněžské při odpouštění hříchů, neváhal cvšem ani dotýkati se téměř denně zvrhlého a rozmařilého života prelátů i kněží, jejich liknavosti v kázání a při tom jejich zbraňování jiným v této činnosi kacířováním a pronásledováním, jejich shonu za obročími, jejich lakomství a znemravnělosti, spatřuje v tom všem důkaz vlády Antikristovy ve světě, na jejíž známky neúnavně upozorňoval, nepomíjeje, když bylo třeba, po příkladě Husově, i jmenovitě uváděti doktory, zvláště Pálče se Staníkem, kteří svým jednáním snaží se církev zničiti.[2]

---

[1] Zněl: Havlík náměstek tvój, tenť nám káže pokoj.

[2] Zmíněný již často rkp XV F 3 obsahuje, jak již dotčeno, vedle některých Husových a Miličínových řadu kázání, jež dílem jsou přičtena Havlíkovi, dílem celou stavbou se k němu hlásí. Naproti tomu četná jiná svými zásadami i názory blíží se velmi těsně způsobu Husovu, že někdy opravdu lze býti na rozpacích, není-li původcem jejich přece Hus; a snad u ojedinělých jeho autorství bude i možno dokázati (v. ještě níže). Poněvadž však narážky a útoky takového rázu čteme téměř ve všech kázáních a není přece, po mém zdání, možno nevěřiti přiznání Husovu, že za pobytu v Praze od vánoc do velikonoc nekázal, kdežto zase mysliti na pouhá kázání psaná nedovoluje celý jejich ráz, i dnes ještě prozrazující slovo mluvené, nezbývá vysvětlení jiné, než že Havlík se s názory Husovými úplně ztotožnil, což jest tím pravděpodobnější, že v kázáních, jež určitě náležejí Havlíkovi, s názory podobnými setkáváme se vskutku, a že také u Šimona z Tišňova vidíme v té době úplné proniknutí

Mohl tedy Hus bez obav, že věrní jeho v poslouchání pravého slova božího budou trpěti ujmu, přerušiti na čas i svou činnost i svůj pobyt v Praze, aby dalším pokusům o smír nepřekážel.

Vedením jednání pověřil král čtyři své plnomocníky. Byl to arcibiskup Albík, jehož resignace dosud nebyla kurií přijata, a kterého snad k nepříjemné povinnosti, chtěje se jí sám vyhnouti, pohnul Konrád z Vechty, dále známý sekretář králův, děkan Vyšehradský a farář v Berouně Jakub z Dubé, probošt kolleje Všech svatých, králi i Husovi blízký M. Zdeněk z Labouně, a přítel Husův M. Křišťan z Prachatic, ten čas ještě rektor university, která jako celek i nyní stála za Husem.[1]

Přátelé Husovi neopominuli ovšem zaslati Husovi zdání doktorů k nedávné synodě určené, jakmile se jim dostalo do

---

zásadami Husovými (v. níže str. 281 pozn. 1). Ale úplně bezpečného závěru bude lze dojíti teprve podrobným rozborem celého rkpu, jemuž se zde nemohu věnovati. Místa, jež se týkají definice církve uvedena částečně svrchu str. 254 n. pozn. 4, všecky doklady anebo aspoň jen zajímavější, uváděti bylo by sice velmi lákavé, ale pro jejich veliký počet není to možno. V kázání ze dne 1. dubna f 101 praví výslovně: ut faciunt moderni doctores et specialiter Palecz cum Stanikone, qui suis insidiis ecclesiam dei subvertere nituntur. Toto místo sice zní jistě hodně Husovsky, ale vzhledem k ostatní činnosti Havlíkově i k podobným narážkám Šimona z Tišňova neodvážil bych se tvrditi, že by nikdo jiný nemohl ho pronésti.

[1] Chron. univ. Prag. 576 (srovn. i Doc. 510); zde jsou opět jisté nesnáze. Křišťan při jmenování do komise nazývá se »tunc rector universitatis.« Poněvadž volba se konala vždy nejbližší všední den po sv. Jiří (nebo Havlu), potrval jeho rektorský úřad do 25. dubna 1413, a nebylo by nemožné, že k jmenování komise došlo teprve krátce před 25. dubnem, s čímž by se svědectví Husovo o pobytu v Praze přes velikonoce nejsnáze dalo srovnati (Páleč ve své zprávě ve FRB V, 577, Doc. 507 Křišťana již rektorem nenazývá, ale zpráva jest psána jistě již po vypršení rektorátu, a nelze z ní souditi, že rektorem nebyl již za jednání). Padá tu na váhu jednak, že s Husem vyjednával Křišťan aspoň z části ještě jako rektor, jednak, že jednání samo nebylo sice dlouhé, ale mezi neshodou hned po dvou dnech se objevivší a konečným rozhodnutím a odchodem tří nejzuřivějších nepřátel jistě uplynula nějaká doba, v níž aspoň Páleč napsal svou odpověď na námitky strany Husovy (v. níže), a nepochybně i Stanislav. Jak řečeno, s dnešními prostředky nelze se o bezpečné řešení chronologie pokusiti. O tom, že byla to i věc university, svědčí výrok Šimona z Tišňova; v. níže str. 281 pozn. 1.

rukou. Hus, jak přirozeno, byl jím vzrušen a snad ihned načrtl obrněné veřejné prohlášení Proti radě doktorské.

Jest povinností těch, kdo zemi Českou křivě zhyzdili u papeže a jinde, a stále hyzdí, tvrdíce, že jsou v Čechách kacíři, aby to dokázali. Zejména tři samozvané pravdy i svým všeobecným zněním, i svým úskočným podezíráním beze jmen »některých«, kteří jinak prý smýšlí o svátostech a j., nechtí státi u víře církve a navádějí lid k neposlušnosti, zasluhují odmítnutí. Také zde jest povinností žalobců podati důkaz, ale pisatel dovede samy žalobce obratně usvědčovati. Starší známosti posloužily mu zde, ale přibylo i důvodů nových.

Proti tvrzení nijak neomezenému, že všech rozkazů, neporoučejících pouhého zlého, jest poslouchati, zcela správně poukazuje na případ M. Mařika Rvačky, jemuž doktoři odepřeli místo mezi sebou, ač jim to papež poručil, jak toho Hus již dříve užil,[1] ale ani to není pouhé zlé, poručil-li král, aby mu kněží dali po jednom úroku, a přece doktoři nechtí poslouchati.[2] Není pouhé zlé, poručí-li král nestaviti bohoslužby, může to tedy král i přikázati. Také potupení článků Wyclifových je proti řádu církve, poněvadž o kacířství má rozhodovati církev sama, a Staník i Páleč dříve mnohé z článků drželi a jich hájili. A uznávají-li za závaznou každou klatbu, i na Husa vznesenou, ač jest nespravedlivá a křivě dobyta, proč sami nedbali klatby rektorovy?[3] »Proto jich rada jako hanebná jmá zavržena býti.«[4]

---

[1] O svatokupectví kap. 9 B (Erben I, 454, Novotný 120); výwody Husovy, které se odtud často vracejí, lze pověřiti listinami. Bulla Innocenciova, o níž mluví Hus, jest datována 5. dubna 1406 (R. Later. 125 f 85), a samy obrany protivníků proti námitce nemohou její existence popříti, ač hledají všelijakých vytáček (v. Loserth, AÖG LXXV, 344, 410, zvl. ot. 58, 124); mohl tedy Hus případu tohoto proti všeobecné formulaci »pravd« užíti plným právem.

[2] Že tomu bylo tak, bude patrno níže.

[3] Srovn. o tom svrchu str. 188 n. pozn. 2.

[4] Otiskl Palacký, Doc. 52—53 míně, že určeno k synodě únorové; Novotný, Listy Husovy 33. přejímaje to, připustil možnost některých pochybností o autorství Husově, ač ho nepopřel. Ale dokument náleží teprve k jednání dalšímu, až po synodě, jak plyne jednak ze zmínky o úroku svatojirském, jednak i z toho, že strana Husova návrhy theologů k synodě obdržela teprve později. Sedlák, Hus 275 míní, že list psán přátelům Husovým, jak prý z něho vyplývá, ale po mém zdání není tomu tak, na dopis přátelům neuka-

Vedle toho snad zároveň napsal Hus i latinské souhrnné ohražení, jehož mohlo a mělo býti užito při jednání dalším: Contra falsa consilia doctorum.[1]

Také zde žádá, aby jmenovali zjevně onu část kněžstva, již označili za moronosnou (pestifer), ale ptá se, míní-li svatokupce, kuběnáře či lakomce, kteří zneužívají moci klíčů při rozhřešování a odpustcích a obchodují jimi i ostatky, či snad Stanislava, jenž psal věci sobě odporující o svátosti oltářní, a nad něhož snad, pokud jde o svátosti, nikdo nepobloudil tíže?

Obraceje se pak proti prohlášení papeže a kardinálů za hlavu a tělo církve, jež odmítá se svého stanoviska predestinačního, velmi vhodně ukazuje, že doktoři »pravdy« své tajné rady vyhlašují za nedotknutelnou autoritu, ač podle slov sv. Augustina jest v klatbě každý, kdo by tak učinil se spisy jinými, než těmi, jež za takové církev prohlásila, a četnými výroky Písma, Mikuláše Lyry, Augustina lze to vyvrátiti, jež zesilují ještě nedávné doklady: zesazení Zikmundovo Bonifácem IX. a případ Maříka Rvačky. Pokud jde o Wyclifa, praví autor doktorům přímo: »Nevěříme jim, ať nám dají své spisy, jak jsme žádali, a zde se nám děje křivda, neboť oni, majíce naše spisy, neodpovídají, a svých neodvažují se uveřejniti. Jak jim tedy věřiti?« A také zde praktický příklad potvrzuje správnost. Ve shromáždění neodporovali nařízení o postoupení úroku svatojirského, ač se jím provádí článek o odnětí světských statků, takže jeho odsouzením odsuzují krále.

---

zuje nic, spíše lze míti za to, že takto by Hus přátelům nebyl psal. Jest to patrně prohlášení určené veřejnosti, čímž také všecky pochybnosti o autorství Husově, pro něž svědčí četná místa, jinde u Husa se vracející, odpadají; srovn. Novotný, Listy Husovy 33, 36. Nové vydání listiny v. Novotný, Husova koresp. str. 161 až 162 č. 57.

[1] Palacký Docum. 499—501 otiskuje protest Husův jako část repliky Jesenicovy, jíž se potom skutečně stal, ač původně psán samostatně a nepochybně dříve než replika Jesenicova, jak patrno z toho, že se vyskytuje samostatně, a i když s replikou spojen, mívá samostatné označení: Contra falsa consilia doctorum Hus summarie collegit; dobu vzniku určuje i zde zmínka o úroku (v. pozn. přech.). Důležitá různočtení z rkpsu kapit. Bolesl. C 132 f. 136—139 uveřejnil Sedlák, Několik textů III, str. 4 (ot. z Hlídky 1913).

Konečně pak důvod, že procesy proti Husovi nutno zachovávati, poněvadž byly kněžstvem v Praze přijaty, jest tak platný, jako by někdo řekl: Poněvadž procesy ďáblovy proti Kristu obcí kněžstva v lakomství, smilství a pýše jsou přijaty, jest nutno jich poslouchati! Za takový důvod měli by se styděti, neboť pak by i kněží mohli si opatřiti a přijmouti nařízení, že smějí bráti cizí manželky a jmění laiků, a bylo by třeba poslouchati.

Účinné vývody Husovy právem zaujaly mysli jeho přátel, tak že se nerozpakovali připojiti je k právnicky bystré replice, již jménem celé strany napsal Jan z Jesenice.[1]

Také jemu — snad užil již také ohražení Husova — sám základ rady doktorské, že jest v Čechách klérus nějaký moronosný a bludný, jenž špatně smýšlí o svátostech, jeví se špatným; tím se klidu nedojde, naopak různice se jitří a království znovu očerňuje. Také on tedy žádá, aby doktoři podali důkaz na odvetu, anebo ukázali ono kněžstvo. Také on četnými doklady vyvrací mínění doktorů o nepochybném nástupnictví papeže a kardinálů po apoštolích i ostatní tvrzení toho druhu. A nazývaje naopak kněžstvo své strany kněžstvem evangelickým, označuje podobně jako Hus, ale právnicky opřenější, odsouzení 45 článků Wyclifových křivým, nespravedlivým a zbrklým, poněvadž k tomu theologové nebyli oprávněni, mimo jiné i proto, že ještě před schůzí radniční strana protivná zaslala artikuly kurii a neměla tedy práva odsuzovati je.[2]

Ale také tvrzení o jednotném rozhodování církve jest falešné, když jsou nyní papežové tři a čtvrtá část křesťanstva

[1] Otiskl Palacký, Doc. 495—499; doplňky Sedlák, Něk. textů III, pozn. 4; replika bývá někdy označována za dílo Husovo; že mylně, ukazuje rozlišení části Husovy od předcházející již v rkpech, i rozsnost ve vedení důkazu; že však odpověď Husova k ní připojena, svědčí mimo to, co uvedeno v pozn. předcházející, Stanislav, Alma (AOG LXXV, str. 366, zvl. ot. 80), jenž polemisuje s oběma částmi, označuje také oba autory. Že Jesenic opravdu původcem, svědčí i rkpy, na př. univ. V G 11 f 14 a j., mimo to pak určité výpovědi Pálčovy, Stanislavovy i Husovy v pozdějších polemikách. Jestli že již tím určena jest také doba jejího vzniku, svědčí proto i začáteční námitka: per quod non extirpabuntur dissensiones et pax reformabitur, což právě bylo účelem teprve druhého vyjednávání. Praví-li Jesenic níže: Ista et plura alia prime cause doctorum pro concordia fienda . . ., vidím v tom vedle nového potvrzení i důkaz, že doktoři theologie nyní na dotaz králův předložili svůj návrh k synodě, dosud tajený.

[2] Srovn. svrchu str. 165 pozn. 1.

neutrální. Výtka, že kněžstvo evangelické opírá se o Písmo, jest hloupá, a tvrzení, že třeba se obraceti k papeži, poráží jejich hloupé odsouzení artikulů, jako také nesprávně jako nevědomci citují výroky otců. Za další článek měli by býti trestáni, jako falšovatelé Písma i kanonů; mnozí papežové byli kacíři, byla mezi nimi i žena, proti doktorům mluví Řekové i třicetileté schisma až do koncilu Pisského. Co však uvádějí doktoři dále, zasluhuje úplného zavržení, poněvadž jest známo, že rozbroje v kněžstvu vznikly pro evangelické kázání, jímž káráni svatokupci, kteří se tak rozmohli u kurie, a měli by býti trestáni i mocí světskou. »Neboť tyto tři chyby,« praví doslovně, »totiž svatokupectví, smilství a lakomství, které jest sloužení modlám, jsou příčiny vší neshody v kněžstvu v Čechách, a ne ty, jež uvádějí doktoři, ježto křivě je přičítají evangelickému kněžstvu; kdyby ony tři byly odstraněny, mír a jednota v kněžstvu ihned byla by opravena«.

Zejména však rozhodně obrací se proti tvrzení o závaznosti klatby na Husa jejím přijetím. Pak by bylo nutno poslouchati i ďábla, poněvadž Adam a Eva uposlechli, pak Pilát právem odsoudil Krista, poněvadž to chtěla obec Jerusalemská, pak máme se státi pohany, poněvadž jimi byli naši předkové.

Není také pravda, že by kněžstvo nemohlo rozhodovati o platnosti klatby; pak by advokáti byli zbytečni. Ale procesy proti Husovi jsou právně neplatné, poněvadž proti vůli papežově vydány a proti církvi provedeny. Autor opakuje tvrzení své nedávné obrany, že ty, kdo s nimi souhlasí, nutno považovati za rouhače, svatokrádce a kacíře, a dovolávaje se své obrany, již dal biskupu Konrádovi, prohlašuje ochotu brániti Husa i dále, dostane-li se mu veřejného slyšení.

Zatím však také Hus ve svém venkovském zátiší byl nucen radou doktorskou ještě jednou se zabývati. Rektor university M. Křišťan z Prachatic jako všem členům university také Husovi, třeba vzdálenému, předložil dotaz, jak by bylo lze odstraniti rozkol v lidu, očistiti pověst Čech a dojíti shody, vyslovuje patrně pevnou naději, že věc Husova zvítězí.[1]

---

[1] Soudím tak ze slov odpovědi Husovy: De victoria autem mea nihil ad famam seculi, quia scio, quod vincit, qui occiditur (Doc. 62, Novotný, Husova koresp. str. 163).

Ale ani to nedovedlo vyjasniti pochmurné nálady Husovy, úskočností nepřátel zkalené. Odpověď Husova, plná jemně volených obratů biblických, hlásících se k vzrušeným názorům Matěje z Janova, blíží se stanovisku Jakoubkovu, třebas někdy vyznívá téměř v resignaci. Rozkolu v lidu nebude snad možno uklidniti podle proroctví Kristova, že nepřišel posílati pokoj, nýbrž boj, a podle slov Pavlových že nebude dovršen syn nepravosti, dokud nepřijde roztržení. Co se týče pohany krále i království, je-li král dobrý a poddaní aspoň někteří, co na ní záleží, vždyť i Kristus a svatí ji snášeli a příklady, jež uvádí Písmo, znamenají více, než trpěti od Pálče a Stanislava. Vítězství však nebude z tohoto světa, neboť vítězí, kdo bývá přemožen.

Příčinou rozbrojů jest odsouzení artikulů Wyclifových, druhou olupování skrze odpustky a třetí přidána nyní v radě doktorské předně označením »kněžstvo morové«, bloudící o svátostech, a dále stanoviskem doktorů, že nelze najíti jiných nástupců apoštolův, než papeže i kardinály, což jest Husovi přímo bludným, stejně jako prohlašování papeže s kardinály za hlavu a tělo církve, tvrzení o nutnosti poslušenství jich ve všem. Nikdy s pomocí boží nechce Hus takových bludů hlásati, neboť jimi se nejlíp jeví, jak se nyní Antikrist vyvyšuje nade vše, co se nazývá bohem, a Bůh snad právě těmito nálezky zjevuje nyní Antikrista s jeho žáky, ale dá také statečnost a sílu k jeho přemáhání.[1]

Mezitím také zmíněná svrchu oficiální jaksi odpověď Husova i řízné odmítnutí Jesenicovo dostalo se do rukou protivníků, kteří viděli, že projevů tak vážných nelze nechati bez odpovědi, a snad ihned přikročili k jejímu sepsání. Především však bylo patrno, že nyní jejich návrhy, kdysi synodě předložené, opravdu nehodí se za základ nového jednání. To patrně pohnulo theology k vypracování návrhu nového, tím spíše, že nyní, přidržujíce se těsně propositce královské, doufali tím snáze dojíti toho, oč jim běželo nejvíce — odsouzení Wyclifa, když se jim již jednou s pomocí královou podařilo. Snad již v době příprav k jednání, ale ještě než komise při-

[1] Tištěn v Doc. 62—63 č. 30; v. nyní Novotný, Husova koresp. str. 162—163 č. 58.

stoupila — po výslechu jednotlivých mínění — k vlastnímu jednání, podali jí návrhy nové.[1]

Rozdělují je především ve čtyři skupiny, tuším, postupujíce přesně podle proposice královy. Prvních pět článků navrhuje prostředky k očištění university a dosažení svornosti tam. Ať se všickni doktoři a mistři shromáždí ve dvoře arcibiskupově a zde před arcibiskupem a preláty ať každý složí přísahu, že nechce držeti žádného ze 45 článků, pro něž království především jest pomluveno, a stejně nechť odpřisáhne, že o svátostech, klíčích atd., jak zněl starý požadavek doktorů, drží tak a nejinak, jako církev Římská, jejíž hlavou

[1] Také tento návrh otiskl P a l a c k ý, Doc. 486—488, míně rovněž, že náleží k únorové synodě. Ale nehledě k tomu, že není dobře pochopitelné, proč by theologové k jednomu a témuž jednání podávali návrhy dva (rkp. XI E 3 f 123—124', přinášeje tento návrh až za námitkami Husovými a Jesenicovými, nazývá ho výslovně Consilium facultatis theologie aliud pro expurgacione terre), a k tomu návrhy, které se úplně nekryji, jsou i jiné závady; již S e d l á k, Hus 278 pozn. 3 ze shod tohoto návrhu se zprávou Pálčovou poznal, že návrh neměl býti určen synodě, nýbrž náleží teprve době pozdější. Jest to patrno z celého jeho rozvrhu i obsahu, teprve při pozdějším onom jednání šlo také o dosažení svornosti, o němž návrh mluví. Vedle toho snad i to stojí za povšimnutí, že zde Konrád nazýván jest již archiepiscopus, kteréhožto titulu, ač ještě potvrzen nebyl, užívá se o něm poprve 1. dubna (Novom. berní f A 12'). Ale S e d l á k mýlí se po mém zdání, klada podání návrhu až po skončení porad před komisí. Sice zmínka »parati sumus dicere sicut ipsi optant, ubicumque fuerit opportunum, quod sumus concordes«, může asi znamenati, že již nějaké jednání předcházelo, že však za jednání, o němž dává zprávu Páleč, tento návrh již v rukou komisařů byl, plyne mi ze slov: sed dedimus consilia (FRB V, 578), jimiž, jak z celého kontextu jest patrno, míní se tento návrh, což potom ještě zřetelněji vyjadřuje zmínka další (tamtéž 579): nec de aliis in proximo consilio datis, jimiž tedy zřejmě se rozlišuje jiný návrh, nedávno podaný. Jest ovšem nápadné, že zde není řeči o úroku svatojirském, o němž v době jednání jistě již se vědělo, a snad také již vybírán (v. níže). Ale uvážíme-li, jak i nyní stále záleží theologům na tom, aby si udrželi krále, jak i později ještě, kdy již nemohli nevěděti, že jim jejich odpor nepomůže, a kdy již si stěžují na násilnosti, střehou se při tom úzkostlivě dotknouti se krále, nepřekvapí to, a jest jen novým potvrzením, že výtka Husova o jejich chování k tomuto požadavku královu byla oprávněna, jak toho i jiné doklady najdeme. Mám tedy za to, že návrhy podány sice již mezi vyjednáváním, ale před dvoudenním srocením obou stran, o němž mluví Páleč, jak o tom svědčí i projev faráře Berounského, o němž v. str. 280 poznámku 1.

jest papež a tělem sbor kardinálů jakožto praví a zjevní náměstci sv. Petra a apoštolů. Každý ať také vyzná, že ve věcech víry jest státi výroku a ustanovení této Římské církve a stolice apoštolské, že jest poslouchati prelátů ve všem, kde se nenařizuje pouhé zlé a nezakazuje pouhé dobré, a konečně nechť odpřisáhne, že mínění Wyclifovo a jiných o svátostech atd., protivné Římské církvi, jest falešné. Podobně má býti všem členům university pod přísahou, trestem klatby a vyhnanství zakázáno hájiti některého z článků Wyclifových a věřiti jinak, než církev Římská.

Na očištění obyvatel má býti to vše ohlášeno arcibiskupem na synodě a vyhlášeno s kazatelen. Arcibiskup se svými úředníky ať smí, pokud to spadá do jeho právomoci, zakročovati proti každému, kdo by se proti oněm ustanovením provinil, a žádný mu v tom nemá brániti; přísluší mu to nejlíp jakožto arcibiskupu a kancléři university — v tom jest, tuším, odmítnutí návrhů Borových a Jana Litomyšlského, a nepřímo i projev důvěry arcibiskupu Konrádovi — a bude to na zastrašení těch, kdo káží po své hlavě. Tím se očistí zlá pověst království, kdežto dva články další ukazují cestu k docílení pokoje: zákaz písní dávno i nyní zapověděných, nenávistných, pohoršlivých a urážlivých, po ulicích, v krčmách i jinde nařízením královým a konšelů a zákaz kázání i tajného pobytu Husova v Praze, jenž ukládá hlásání interdiktu, dokud Hus na důkaz poslušnosti nebude míti rozhřešení od kurie.

Doktoři pokrytecky připomínají, že prý jsou ochotni, ač se jim jejich zdá nejlepší, rádi přijmouti i návrh jiný, nikoli však nedostatečný, z něhož by je mohli král i obec později viniti. Splní-li Hus a ostatní první čtyři články, jsou doktoři ochotni, jak žádáno, prohlásiti, že jsou svorni u víře, kdekoli bude třeba, jinak by lhali svému králi a celému světu! A chtějí o tom psáti papeži, ovšem s výhradou své cti a tak, jak budou moci nejlépe — tedy s výminkou, jež všecky nabídky ruší. A při tom mají smělost tvrditi, že na nich neschází vejíti v dohodu, nýbrž na těch, kdo s nimi nechtějí souhlasiti! Každý prý pozná, že toho nečiní pro svou chválu, nebo něčí pohanu, nýbrž k slávě boží a ku cti králově i království. Sami jsou ochotni učiniti začátek s tím, co navrhují, ale kdo nechce, činí se velmi podezřelým u víře.

Jistě nemohlo býti nejmenší pochybnosti, že na tomto základě shody se nedocílí. Byla to jen obměna, ovšem nekonečně zhoršená, návrhů k synodě, opakující bez důkazů paušální tvrzení předcházející, žádající přisvědčení k názorům, u nichž, i když snad doktorům zdály se správnými, jistě i s nejkatoličtějšího stanoviska mohl býti spor o výklad, a přikazující odsouzení Wyclifa bez prokázání jeho kacířství, po jakémž důkaze strana Husova vždy volala, nevzpírajíc se přisvědčiti — o tom nemáme práva pochybovati, jako nepochybujeme o přesvědčení doktorů, — bude-li důkaz proveden. Byl to zkrátka pokus o znásilnění strany protivné.

Jestliže komise přes to odhodlala se k jednání přikročiti — ovšem ne na tomto základě, jehož si vůbec nepovšimnuto, leda že snad děkan Berounský Jakub z Dubé ujistil — arci nezávazně — theology ve svém domě, kde ho ještě před začetím jednání navštívili, že se podle toho budou říditi,[1] a nemáme ani dokladů, že by straně Husově tento návrh byl vešel ve známost, — mělo to své důvody. Králi Václavovi, když odhodlal se věci znovu si všimnouti, běželo, jak vyloženo, o to, aby jeho zakročení u kurie mohlo se opříti o dohodnutí stran asi tím způsobem, jako se stalo za Zbyňka. Nemohlo, jak přirozeno, jíti o rozhodnutí zásadní, o dekretování, která strana — a že zde dvě strany byly, nemohlo býti pochybností — má pravdu a která nic, nýbrž o nalezení jednotné formule, na kterou by obě strany bez ublížení svého stanoviska přistoupiti mohly.

Bylo to jistě velmi obtížné, nicméně nemožným nezdálo se to přece, a zkušení v běžích veřejných komisaři mínili se o to pokusiti, arci, jak samozřejmo, přesně v mezích přání králova. Aby se jednání usnadnilo, vybráno z obou stran po několika zástupcích. Šetrnost k protivníkům ovšem učinila nezbytným, že k poradám nemohl býti přibrán Hus, šla však ještě dále. Proti třem zástupcům strany Husovy — byli to Jan z Jesenice, Jakoubek a Šimon z Tišňova, o jehož příslušnosti k straně Husově vedle důkazů dříve často podaných (na

[1] To vypravuje Páleč (FRB V, 579), a jest to tedy sdělení velmi podezřelé. Páleč však dí výslovně, že se to stalo před zahájením porad, a neodvažuje se tvrditi, že by byl Jakub z Dubé něco závazně slíbil. Byl to patrně soukromý slib, jímž snad měli být theologové získáni k účastenství.

př. při obraně Wyclifa r. 1410) náhoda zachovala nám cenný doklad, jeho vlastní vyznání právě o těchto sporných otázkách z doby jen málo pozdější[1] — straně protivné přiznání zástupci čtyři, Stanislav, Petr ze Znojma, Páleč a Jan Eliášův.[2] To arci vyváženo tím, že mezi komisaři strany držely si rovnováhu, spíše Husova byla v převaze, když proti dvěma, ač theologické straně bližším, přece králi zcela oddaným členům stál Křišťan, osobní přítel Husův, třeba umírněný, a Zdeněk, straně jeho rovněž blízký.

Bylo to kteréhosi pátku — nic bližšího bohužel nevíme, — kdy zástupcové obou stran sešli se v příbytku Křišťanově na faře Svatomichalské. Jménem komisařů oslovil zástupce stran M. Zdeněk z Labouně dotazem — patrně na základě předcházejících jednání, — chtějí-li státi určení a rozhodnutí svaté Římské církve o svátostech a všem, co se týká víry. Strana Pálčova ovšem přisvědčila, dodávajíc toliko, že míní tu Římskou církev, jejíž hlavou jest papež, tělem pak sbor kardinálů, jimž jediným náleží rozhodovati o věcech víry.

Ale nebylo-li již dříve bez potržek, v dalším neústupnost theologů objevovala se stále více. Páleč jmenovitě ohrazoval se proti označení svých stranníků jménem strany, kteréžto urážlivé vyvyšování menšiny na činitele, jemuž se musí každý podrobiti, nemělo ovšem jiného účelu, než vtisknouti straně

---

[1] Ve své disputaci kvodlibetní (o thématě: Utrum pro reformanda in ecclesia Christi unione necesse est clerum abrenuncciare omnibus, que possidet, in affectu et effectu, et sequi Christum in ewangelica paupertate, rkp. univ. III G 8 f 104—110', IV F 25 f 157—165', kde omylem připsána Petrovi z Benešova, a Mik. II, 123) konané r. 1416 a úplně na Matěje z Janova se připínající — důkaz ovšem není na tomto místě možný — praví také (rkp IV F 25 f 158): sed iustificacio quedam alia, congregata ex doctrinis huiusmodi hominum et observanciis, habetur compendiosior ad salvandum, prout questuosi ippocrite predicant, quoniam secundum eosdem non est iusticia, salus et unio caritatis, nisi secundum observancias hominum supradictas, sicut hic patuit per consilium doctorum anno domini M°CCCC°XIII huius universitatis . . . V další části pak vzpomíná vřele Husovy obrany Wyclifových článků Domini temporales a o desátcích, přiznávaje, že jich nelze zamítati.

[2] Chron. univ. Prag. 576 n. Hlavními prameny jsou zprávy této kroniky a dokumenty, jež kompilátor do ní pojal, totiž zpráva Pálčova a list krále Václava, jež oba vydal také Palacký, Doc. 507—511, a nyní s celou kronikou lépe Goll, FRB V, 576, 577—579. Prameny jsou tedy velmi chudé, takže plné bezpečnosti ani zde není

Husově již předem pečeť kacířství a rozkolnictví, čehož ani rozhodčí pro Pálče sebe zaujatější nemohl připustiti. Naproti tomu jménem Husitů Jan z Jesenice přečetl a komisařům odevzdal písemné prohlášení, podle kterého strana protestuje 1. že nikterak nemíní ustoupiti od úmluvy uzavřené v červenci r. 1411 mezi Zbyňkem a stranou Husovou, 2. že chce býti stranou protivící se kapitule, doktorům, prelátům a jinému kněžstvu v odsouzení zkomolených 45 artikulů a v jejich utrhačném psaní k nedávné synodě, v němž se tvrdí, ač falešně, že jest v Čechách a v diecési Pražské nějaké kněžstvo smýšlející špatně o svátostech církevních, o moci klíčů atd., 3. že ustanovení a určení svaté církve Římské jest a v budoucnosti s pomocí boží chce býti poslušna ve všem, v čem věrní a zbožní křesťané poslouchati jsou povinni, kteréžto článek byla ihned ochotna formulovati i jinak, totiž: že ustanovením svaté Římské církve, jejíž hlava jest spasitel Kristus a náměstek spasitelův, papež Římský, stála, stojí a v budoucnosti s pomocí boží chce státi ve všem, v čem věrní a zbožní křesťané mají a jsou povinni být poslušni. 4. Konečně prohlásili, že ve všech jednáních a osobních urážkách proti druhé straně, a zejména proti čtyřem přítomným doktorům chtějí přestati na mínění a výroku komisařů pod tresty, které by oni určili.

Stanovisko strany Husovy, k němuž se bez újmy svého přesvědčení mohla přihlásiti, bylo přirozeně mnohem bližší stanovisku komise než návrhy theologů, kteří dobře vycítili nebezpečenství odtud hrozící. Poukazujíce na své poslední návrhy, opakovali z nich, že jsou ochotni přijmouti návrhy lepší, budou-li podány, ale nedostatečných že nemohou přijmouti. Po dlouhém jednání připustili však přece — snad tu i ujištění faráře Berounského přispělo, že k jejich návrhům bude hleděno, — že chtějí státi rozhodnutí církve Římské, jejíž hlavou jest papež s kardinály atd. a že rozhodnutí o osobních urážkách přenechávají komisařům, obé pod pokutou tisíce kop a vypovědění z království.

Když potom druhá strana bez nesnází k tomuto ujednání se přiznala, Zdeněk z Labouně podle pravdy prohlásil, že obě strany shodují se v tom, že chtějí státi rozhodnutí svaté Římské církve s papežem v čele, ve všem, co věrní křesťané jsou povinni, tak že v tom jsou svorny, a tedy aby tak vyznaly před králem, arcibiskupem i pány a aby se navzájem netu-

pily a urážky aby předložily ve spisech, načež o nich bude rozhodnuto, doktoři protestovali, že prý nejsou svorni, a jednání přerušili.

O tom arci nebude sporu: komisaři královští hledali podle své povinnosti formuli pro obě strany přijatelnou, a také to jest snad nesporné, že postavení zástupců Husových bylo tu mnohem snazší. Mohli bez nejmenší ujmy svého zásadního stanoviska, a ovšem i bez záludných úmyslů, přisvědčiti všeobecné formuli, na jejímž základě bylo lze u kurie prokázati, že záležitost bude vyřízena doma, bez zakročení kuriálního, jak to jistě bylo v zájmu českého vývoje. Doktorům theologie na tom nezáleželo a s jejich stanoviska záležeti nemohlo. Zájem český, jak ho pojímala strana Husova a s ní král, rozcházel se s zájmem římským, na němž stáli protivníci. Jim nešlo o uklizení sporu, nýbrž o vítězství jejich názoru, kryjícího se v tu chvíli s názorem církevním — odtud také jejich vzpírání, aby byli označováni za stranu. Jen tenkrát jsou ochotni k smíru, budou-li vítězi, jen tenkrát chtějí přivoliti, ač vždy jen podmínečně a obmyslně, k smírnému vyřízení věci doma, zvítězí-li církev také již doma uznáním jejich stanoviska.

Jejich stanovisko bylo tedy mnohem těžší, formule, jejíž přijetí strana Husova umožňovala krajní povolností, byla pro ně nepřijatelná. To nutno uznati, ale právě proto také nelze zapírati, že na jejich stanovisko strana Husova ani komisaři přistoupiti nemohli. Bylo prostě vyloučeno, aby přijímali domnělé pravdy bez důkazů dekretované, třebas snad odpovídaly běžnému názoru, jenž však v nynější době nemohl stačiti, bylo prostě nemožné, aby se zříkali důkazu, po němž vždy volali. Ale jako nelze pochybovati, že pro doktory pouhá všeobecná formule nebyla přijatelna, tak a ještě méně lze pochybovati, že jim podání důkazu nemohlo činiti obtíží, a že to bylo pouhé, z jejich ztotožnění s hierarchicko-papalistickým názorem vyplývající, naduté neomylnictví, které jim dovolovalo pouhé odmítání a odsuzování prohlašovati za důkaz. A tak, i když připustíme podle pravdy, že theologům všeobecná formule nějaká nestačila, jest to jen další důkaz, že jim nezáleželo na smíření a dohodnutí, že jim šlo o odsouzení Wyclifovo a Husovo i jeho strany za kacíře doma i zvláště také u kurie, jehož se nezříkali, ani když by jejich nárokům doma bylo vyhověno, jak jejich zdržlivé »pokud

možno« při eventuálním psaní kurii jasně ukazuje. A tak jejich požadavkem nyní bylo a s jejich stanoviska musilo býti, aby se vyjednávání zmařilo stůj co stůj, aby postavení M. Jana Husi, jehož čisté snahy jako vtělená výčitka učinily z nich jeho nejkrutější nepřátele, nebylo posíleno, aby došlo k jeho odsouzení za kacíře. O tom další průběh jednání poučuje nade vše jasněji.

Když příštího dne v sobotu náčelníci protivné strany znovu objevili se před komisaři a mělo se jednati na základě včerejší úmluvy dále, doktoři theologie nyní ku podivu začali se vytáčeti, že se nezavázali k žádnému prohlášení, ač to přece bylo nutným následkem včerejší úmluvy. Mimo to Stanislav vytasil se s novým dodatkem, který také písemně předložil, a v němž vedle jeho známé definice církve byla také věta, že názory církve o svátostech atd. jsou pravé, doplněna poznámkou: »mínění však Wyclifovo tomu protivné, jest falešné a bludné.«

Není divu, že toto jednání rozhněvalo komisaře, kteří nepochybně dali také ostřejšími slovy rozhořčení svému průchod. Páleč, vida, že se takto odsouzení Wyclifa sem vpašovati nedá, pokusil se o to aspoň tak, že žádal jednání o detailech, poněvadž prý bez dohodnutí v detailech nelze mluviti o zásadní svornosti a shodě. Bylo mnoho hádek o pojem církve, až konečně doktoři navrhli k včerejšímu ujednání dodatek nový, že Římskou církví míní se ta, jejíž hlavou jest nyní papež Jan XXIII., a tělem sbor kardinálů, jejímž výrokům jest státi ve všech věcech víry. Když potom přivolána strana Husova, Jesenic nebránil se této změně, tím více však zdůraznil dodatek: »ve všem, v čem věřící jsou povinni.« Tomu však se nyní doktoři, vidouce svůj úskok zmařen, bránili zuby nehty, předstírajíce, že tato krásná slova skrývají jed a že jimi lze každé neposlušnosti brániti.

Nemohlo býti lépe prozrazeno, že jim záleží na zmaru celé akce a provedení své vůle. Komisaři nemohli připustiti, aby takto byla brána v pochybnost smírná ochota strany jedné. Jednání potom přerušeno.[1]

[1] Hořejší líčení zakládá se na kombinaci pramenů v pozn. 2 na straně 281 uvedených, jež se do jisté míry doplňují, ale také k vzájemné kontrole slouží. Líčení Chron. univ. jest více sumární, shrnuje jednotlivé fáze jednání, ale, třeba doktorům nepřeje, jest celkem spo-

A tak, »když v tom roku nic nebylo k vysvobození slova božího,«[1] M. Jan Hus vrátil se znovu do Prahy a začal kázati. Mohl tak nyní učiniti, jak se zdálo, bez obav. Komisaři královští nemohli jinak, než oznámiti králi, že strana Husova ukázala krajní povolnost, a že to byli protivníci, kteří se vůli králově protiví.[2] Bylo lze čekati, že i bývalá přízeň králova k Husovi se vrátí. Tu však záští protivníků posledním nezdarem ještě stupňované, mimo to nyní také hmotnými ztrátami podněcované, propuklo v míře svrchované.

Mezi tím totiž král Václav přistoupil k provádění své žádosti o vydání úroku svatojirského, a dal jej, kde bylo třeba, když někteří se zpěčovali, i vymáhati, při čemž místy, zvláště později za interdiktu, docházelo snad i k násilnostem.[3] Dok-

lehlivé. Naproti tomu list Pálčův psán jest krajně strannicky, mnoho hledí zamluviti, nebo jinak vylíčiti. Tomek III[2] 541 právem míní, že byl psán na samém odchodu Pálčově, to jest, tuším, dosti patrně, a soudí podle toho, že jednání tenkráte vůbec skončeno, a Páleč s ostatními třemi hned tenkrát utekli. Jest arci nápadné, že Páleč dává informaci kollegům z fakulty, ač s nimi mohl se přece stýkati, jestliže po nynějším nezdaru zůstal v Praze, a to by tedy mluvilo pro mínění Tomkovo. Přes to však mám za to, že jednání zatím toliko přerušeno. Páleč i Stanislav zůstali v Praze jistě ještě déle, jak níže bude patrno, a ostatně také slova Pálčova (str. 578): Postea, cum fuimus cum eis (Jesenic a druhové) simul vocati, ukazují, že po oné sobotě došlo ještě k nějaké schůzi a tedy k nějakému jednání. List Pálčův jest tedy psán ve spěchu při odjezdu z Prahy, ale ne hned po oné sobotě, kdy jednání přerušeno, nýbrž až někdy později, když po obnoveném jednání čtyři hlavní vinníci ze strachu utekli, jak o tom níže bude řeč.

[1] Hus, Postilla (Erben II, 173).

[2] Praví to sám Páleč (FRB V, 579): dixerunt coram rege, quod Hus vult se ad omnia submittere et facere, que debet, cum aliis, sed M. Stanislaus una mecum concordiam impedivit. Videatis et conspiciatis illa mendosa verba . . . I zde ovšem mluví zarytý stranník a tendenčně, ale faktu lze věřiti. Referovali-li komisaři králi tak, nebyla to lež, i když chápeme, že Páleč a Stanislav přivoliti shodě nemohli a nechtěli.

[3] Že někteří se zdráhali, plyne ze slov Husových »Proti radě doktorské« (Doc. 52, Novotný, Husova koresp. str. 162): »Také oni a jiní kněží nechtie poslúchati krále Českého, svého prvého preláta, aby mu dali po jednom úroku«; v. i jeho odpověď doktorům Doc. 501, o čemž svrchu. Že úrok opravdu vymáhán, potvrzuje Ondřej z Brodu, v. Loserth, AÖG LXXV, 344, zvl. ot. 58: Et si dominus rex pro sua voluntate seu necessitate nunc abstulit, v. i níže str. 286 pozn. 2; na násilnosti nějaké mohly by ukazovati žaloby Pálčovy, které však spíše lze vysvětliti již zmatky za interdiktu; v. níže str. 287 pozn. 2.

toři theologie ovšem neměli odvahy proti tomu se ozvati, ale někteří aspoň soukromí chodili prý na radnici, prosit, aby jim důchody, které prý jsou pouhými almužnami, nebyly brány. Ale někteří z konšelů — snad i zde změna smýšlení králova působila, či byli to konšelé smýšlením Husovi blízcí? — odpověděli prý, když doktoři odsuzují větu o desátcích-almužnách, že jim není pomoci.[1] Zlost postižených byla tím zajisté ještě stupňována, a poněvadž nesměli, nechtějíce si pohněvati krále,[2] příspěvků odepříti, tím zuřivěji chopili se, kde se jim naskytla příležitost, k odplatě. Interdikt pro kázání Husovo dolehl tentokrát na Prahu v celé své hrůze. Služby boží staveny po celé Praze mimo Vyšehrad, na který se při jeho vyňatém postavení interdikt nevztahoval, přisluhování svátostmi odepíráno, pohřby zakazovány. V tu chvíli však také zde změna smýšlení králova se přihlásila. Mezi samými dvořeníny královými ti, již náleželi straně Husově, kdekoli zvěděli o odepření pohřbu, s četným průvodem dostavovali se a konali skutky křesťanského milosrdenství, jejichž odmítání se strany kněžstva při tehdejším zvyku pohřbívati zemřelé hned v den smrti, jistě tím tíželi se neslo.[3]

Rozumí se, že nedálo se tak bez roztržek a výtržností, jež rozvášnění stupňovalo. Posměšné písničky s obou stran rozléhaly se po ulicích i krčmách do hlaholu písní na texty nábožné, úřadem arcibiskupským zakazovaných, mistři a doktoři stali se předmětem posměchu a demonstrací, i hrubých

---

[1] Vypravuje o tom Hus, De eccl. (Op. I, 255); jak tato oprávněná výtka Pálče mrzela, lze nejlíp poznati z toho, že ještě v Kostnici ji Husovi připomenul a obsah dal sděliti koncilu; Petr z Mladoňovic, Doc. 304.

[2] Jak doktoři báli se nějakým způsobem pohněvati krále, jest patrno ze způsobu, jakým o tom mluví vedle Ondřeje z Brodu na př. Stanislav, Alma (Loserth, AÖG LXXV, 412, zvl. ot. 126): non fuit consilium ab eis quesitum, si expediret aut liceret d. regi, ut mandaret reponere censum talem . . . habuerunt audire ibi mentem d. regis . . . a v dalším hledí krále získati (jako již Broda) — obranou, že tím nezastává se článku Wyclifova! Srovn. i, co dí Páleč; v. str. 287 pozn. 2.

[3] Staří letopis. str. 19; Chr. Palat. (Höfler I, 47); oba tyto prameny kladou interdikt výslovně na r. 1413 s vědomým odlišením od r. 1412. Myslím proto, že lze zprávu jejich položiti sem, poněvadž tentokrát interdikt, ač již před tím vyhlašován a prováděn, dostoupil rozměrů největších. Viz str. násl. pozn. 3.

po vkusu doby,[1] obecné pobouření snad i při vymáhání úroků od kněžstva vedlo k rozličným přechvatům.[2]

Zmatky tyto přiměly konečně Husa, že za nedlouho Prahu opustil. Než přece, tuším, nebyly to zmatky tyto samy, ani bolest nad utrpením lidu odpíráním bohoslužeb strádajícího, ač je Hus jistě těžce nesl. Ale tuto bolest zvýšilo i jisté zklamání. Ani tentokráte staré rozpaky Husa neopustily, ani nyní nevěděl, nehřeší-li, ustávaje od kázání. Jistě smíme věřiti, že by byl vytrval třeba do násilné smrti a nedbal stavení služeb, které ho jinak nejvíce tížilo, a zdržovalo. Ale tu právě vývoj událostí přinesl mu ono zklamání. Hus očekával, že obyvatelstvo Pražské ztotožní se s jeho stanoviskem do krajních důsledků, že ‚uznávajíc s ním klatbu za nespravedlivou, nebude dbáti ani interdiktu a odhodlá se, když kněží odepírají, k svépomoci, pochovávajíc mrtvé a křtíc své děti samo, jak v takovém případě jest dovoleno.[3] Když se tak nestalo, aspoň

---

[1] Srovn. Stanislav. Alma (Loserth 380 zvl. ot. 94), de impudicicia in clamoribus cantilenarum turpium, de inurbanitate et infacesia, in defedacione turpi cum stercoribus humanis kathedrarum magistralium, portarum, ianuarum etc.

[2] Sem snad náleží žaloby Pálčovy, Contra Quidamistas (Loserth na uv. m. 358 zvl. ot. 71): Quibus iam bona temporalia auferuntur; srovn. Stanislav. Alma 380 (94): de iniuriis manifestis, in percussione violenta aliorum, in spoliacione aliorum in beneficiis, in bonis ecclesie et alnis, ač snad oba přiměšují i vzpomínky na události starší.

[3] Hus, Postilla (Erben II, 173): »A to stavenie ďábelské že veliký nátisk v lidu činilo, no nechtie krstiti, ani mrtvých pochovávati, a boje sě pohromu velikého v lidu, opět sem ustúpil. I neviem, dobřě-li sem učinil čili zle . . ., než to mě těší, že ten mám úmysl, že bych věděl, že tiem hřěším, tehdy v naději boží chtěl bych život ten složiti a odvážiti sě jich stavenie služby, jenž mně najviece drží, proto že lid nechce se považiti pro pravdu boží, aby bez jich služby pobyl a pochovával se lecikdes, a dietky by sami krstili v takú núzi, až by pán bóh i rozedřěl ty Antikristovy sieti«. Srov. také výše (Erben II, 11): »Mezi kterými zádavy najtěžšie jest, kdyby krstiti nechtěli. Ale tomu by zhodili věrní a rozumní křesťané: kněžie neposlúchajíce toho přikázanie a jiní lidé netbajíce, kde by je prohrabali a dietky u velikú núzi sami by krstili, a tak s boží pomocí roztrhli Antikristovy sieti, jimiž chytře pod jménem svatého poslušenstvie lidi mámí.« O přání královně na tomto místě Hus nemluví, ale vyplývá to z dopisu Janovi Kardinálovi (Doc. 57, Novotný, Husova koresp. str. 171): Estimo, quod pecavi, ad voluntatem regis predicacionem dimittens.

ne obecně nebo ve větším rozsahu, odhodlal se, aby nebyl závadou, za nedlouho a opět patrně na přání královo znovu opustiti Prahu.

Snad právě ta okolnost stala se podnětem, že toho roku svátek ukazování ostatků (5. května) slaven ještě mnohem okázaleji nežli jindy, ač to bývala slavnost vždy oblíbená. Francouzský jednatel Gilles de Lannoy, jenž, vraceje se z Litvy, tou dobou hostem krále Václava zdržel se jedenácte dní v Praze, a byl svědkem pobouření, jehož příčincu byl »un homme prescheur nomme Housse«, domníval se, a průvodci ho o tom ujišťovali, že pod věží na Novoměstském rynku shromáždilo se tenkrát na 40.000 lidí.[1]

Rozbouření, jež se zatím bylo rozšířilo i na venkov,[2] potom v Praze poutuchnuvši, nebránilo protivníkům Husovým v práci již před tím zahájené, totiž v odpovědi na vyvrácení jejich návrhů »smíření« k úncrové synodě. Nezbytný Ondřej z Brodu domníval se ovšem, že nesmí chyběti, a přihlásil se krátkým projevem *Contra obiectus Hussonitarum*.[3] Omezil se na odpověď Husovu a hleděl se s ní vypořádati svým způsobem. Nejvíce ho rozčiluje zmínka o Stanislavovi: Kdyby někdo tak chtěl rozebírati Husa, neobstál by Hus, neboť na každém kázání štve lid. Stanislava, svého otce, vybral si, poněvadž patrně lituje jeho obratu, ač byl záslužný již v otázce eucharistie — patrně přičítá Broda část zásluhy i sobě! Ukazovati moronosné kněžstvo není třeba, ukazuje se samo, když nechce přistoupiti na tvrzení doktorů o papeži — hlavě církve a kardinálech — tělu. Námitku o Rvačkovi Broda zalhává, o artikulech Wyclifových mají prý dosti písem od doktorů, a mluvě o úroku, velmi nejapně pokouší se zalíbiti se králi, že nehájí článku Wyclifova, dávaje za příklad — že ten, kdo mnoho pije, nehájí ještě obžerství!

Projev naprosto bezvýznamný[4] zapadl, jak zasluhoval, leda že snad Hus až příliš ho vyznamenal, uznav za dobré

[1] Srv. Lelewel Gilbert de Lannoy i jego podróże (Poznań 1844, na vydání upozornil mne Dr. Bartoš) str. 55; srv. o jeho pobytu u nás ještě níže; v souvislosti s »kazatelem zvaným Hus« arci slavnost neuvádí.

[2] V. o tom níže.

[3] Tiskem vydal Loserth, AÖG LXXV, 342—344 (zvl. ot. 56—58).

[4] To připouští sám Sedlák, Hus; srov. Loserth 322 (36).

odmítnouti ho později soukromým listem[1] ve velikých polemikách právem ani si ho nevšimnuv.

Naproti tomu Páleč ve své *Replicacio contra Quidamistas*, jak pojmenoval stranu Husovu, narážeje tím na časté »quidam« — »někteří z kněžstva českého bloudí« oné rady k synodě, ač slibuje psáti proti oběma částem vyvrácení, a místy na oba autory naráží,[2] obrací se výhradně proti vývodům Jana z Jesenice.[3]

Ani jemu vztek, ve kterém psal po zmaření svých úskoků před komisí, nebyl dobrým rádcem, třeba si arci chce vésti věcněji. Také on, ač rozčilen nuceným placením úroku, více než kdo jiný, snaží se zalíbiti se králi — přiznávaje již titulem konečně otevřeně, koho povšechnými žalobami míní, poukazuje, že sám král mluví ve svolávací vyhlášce o »pestifera materia dissensionis«, za jejíž původce měli by se přihlásiti Quidamisté, — ale současně ho uráží nepravdivým tvrzením, že není možno obžalovati určitých bludařů (jako ani oni neoznačují neřestných kněží, o nichž káží), poněvadž by tím i žalobník

---

[1] List Husův jest ztracen, ale soudě podle toho, co z něho víme ze zachované odpovědi Brodovy, obracel se asi proti tomu; psán byl asi za pobytu v Praze v červnu 1413, poněvadž slova: manifeste ambulo in civitate et respiciunt me plebani et presbyteri, et omnes sciunt, quod sum in Bethlehem, et tamen non cessant a divinis jsou skoro překladem zakončení českého traktátu O šesti bludích (Erben III, 240) ze dne 21. června 1413. Palacký klade list do roku 1414 srv. Novotný, Listy Husovy 40 n.; do téže doby padá list Husův kazateli Benešovi, rovněž ztracený, stejně jako list druhu Ondřejovu Petrovi. Odpověď Benešovu vydal Loserth, Hus und Wyclif 291—292; srv. níže str. 305 n. Všecky listy nyní znovu vydal Novotný, Husova koresp. str. 171—173, 175—177 č. 64—66, 68.

[2] Srv. na př. AÖG LXXV, 346 (zvl. ot. 60): ambo replicantes allegant, nebo strana 351 (56) a j.

[3] Vydal Loserth, AÖG LXXV, 344—361 (zvl. otisk 58—75). Replika psána jest jistě v Praze (str. 352=66: hic in Praga), ale patrně velmi záhy, jistě ještě před tím, než bylo známo odsouzení Wyclifa v Římě (v. níže), ano nic neukazuje na to, že byla psána po schůzi před komisí. Ale poněvadž patrně zmínky o týrání kněží lze nejlíp vztahovati na interdikt a odpověď Husova na články k synodě vznikla později, než se myslilo dříve, a Contra Quidamistas přece žádalo jistého času, jest nejpravděpodobnější, že Páleč začal sice psáti odpověď dříve, ale dokončil ji teprve po schůzi s komisí, ač o jednání z opatrnosti pomlčel, a z téže příčiny ani o interdiktu neučinil výslovné zmínky, jak si ostatně vedl i Stanislav.

i soudce, který by chtěl zakročiti, ohrožoval si bezpečnost života i majetku! Ať jen jdou se očistit do Říma.

Po této nejapné omluvě svého zdráhání odůvodniti své žaloby přechází k obraně svých »pravd«, snaže se námitky Jesenicovy vyvrátiti sofistikou i nesprávnostmi a viněním strany Husovy z toho, co dělala strana jeho, a vykládaje především o oprávněnosti odsouzení Wyclifa. Námitku o schismatě hledí odbýti tvrzením, za něž by mu dnešní katolický straník jistě udělil důtku: že není nic známo o nezákonnosti opatření Alexandra V. a Jana XXIII. proti Husovi; výtky o Rvačkovi a sesazení Zikmundově prostě přechází jako »cavillaciones inutiles«, a jen proti tvrzení, že příčinou roztržky jsou opravná kázání, obrací se velmi vehementně, aby na konec výsměchem a urážkami Jana z Jesenice[1] pokusil se »dokázati«, že připuštění procesů kardinála Petra bylo oprávněno.[2] Spis tónem zbytečně podrážděným a rozčileně psaný, jest ovšem pln nedůsledností a odporů, kterých nebylo nesnadno vyvrátiti.

Jistě ani vlastní stranníci nemohli se zbaviti přesvědčení, že tato obrana, psaná patrně na rychlo a snad ještě před obratem v komisi, nemohla postačiti. Bylo třeba odpovědi vážnější, a o tu pokusil se sám vůdce strany Stanislav ze Znojma.

Jeho spis, uváděný obyčejně začátečními slovy *Alma et venerabilis*,[3] nese arci všecky známky autorovy rozvláčnosti, nejasnosti a netříděnosti, ba nese je více než kterákoli z jeho prací starších, jak ho těžká jeho posice: hájiti jako nedotknutelné mínění, jež při nejmenším mohlo býti sporné, a vyvraceti, proti čemu těžko bylo hledati námitky nutkala za dů-

[1] Srovn. o tom svrchu str. 227 n. pozn. 2.

[2] Také zde omezuji se na věci nutné ku karakteristice vývoje. Podrobnější rozbor jednotlivých názorů Pálčových přináší část II. o učení Husově.

[3] Tiskem vydal Loserth, AÖG LXXV, 361—413 (zvl. ot. 75 až 127). Traktát jest podle vší pravděpodobnosti psán ještě v Praze (srovn. Novotný, Listy Fil. 1900 str. 481 ač mínění, že by Stanislav ještě nevěděl o Římském odsouzení Wyclifa nelze, tuším, držeti), jistě po hádání před komisí, na něž naráží zmínka o klausuli: sicut quilibet tenetur. I to ukazuje, že mezi oním dvoudenním hádáním před komisí a útěkem doktorů uplynula delší doba. Podrobnější rozbor jednotlivých názorů Stanislavových, podán, pokud třeba, v části o učení Husově.

kaz pokládati a neustále opakovati stejná tvrzení, i jest přirozeně více než jiné jeho práce obětí změny jeho smýšlení, jež ho přinutila místo přesného vedení důkazu spokojovati se apriorně stanovenými formulemi, prozrazuje zkrátka každým slůvkem rozdíly autoritářského neomylnictví proti volnému požadavku důkazu, ale jest — třeba také on jest pln odporů a nedůsledností, k nimž takovéto zpracování nutně vedlo, — přece jen pokusem vážným, jehož i když se důkaz nezdařil, přece nebylo možno přehlížeti.

Stanislav chce také podati jakousi obranu nepochopitelného jednání své strany před komisí a v úvodu mnoho práce vynakládá, aby dokázal, vytýkaje, že strana Husova nechce se podrobiti žádnému soudci, proč doktoři nemohli souhlasiti s výhradou poslušnosti »jako každý věrný a zbožný křesťan jest povinen«, ale hlavní úkol spatřuje ve vyvracení námitek Husových i Jesenicových proti radě doktorů k únorové synodě, z nichž tomuto věnována prvá, onomu druhá část obšírného spisu jeho, jehož vznik v době poměrně krátké lze vyložiti jenom tím, že sem autor pojal téměř slovně celý svůj traktát De Romana ecclesia,[1] jako stejně užívá i jiných polemických projevů.

I jinak způsob práce mu provedení usnadňoval. Jest to stále totéž podezírání protivníků z bludných zásad i všeobecně pronášené, i z jednotlivých částí námitek Jesenicových vyvozované, tu a tam reminiscencemi z minulosti podporované. Hlavně mu záleží v části první na tom, aby dokázal svou definici církve a zeslabil, když nemůže vyvrátiti, mínění, že hlavou církve je Kristus, aby odůvodnil odsouzení článků Wyclifových a zejména popřel mínění celým světem sdílené o nutnosti jiného pojímání církve při nynějším rozervání schismatem; a kde nestačí důvody, pomáhá si jinak. Na označení »kněžstvo evangelické« pro stranu Husovu odkazuje, že byli kacíři, kteří se zvali »apostolici«, a vytýká demonstrace za posledních bouří, z námitek o rozdvojení církve vytušuje zavánění bludnou věrou Řeků, jindy na základě zmínky o Řecích a jejich kněžských ženách podezírá Jesenice z přání, aby se kněží směli ženiti a z většího cenění Řeckého bludu, události

[1] Srovn. Loserth na uv. m. 339 (53); také celé partie z rady doktorské a p. sem opsány.

v Pise hledí zamluviti, mínění, že opravná kázání jsou příčinou sporu, ač toho úplně zapříti nemůže, hledí zlehčiti nezcela správným poukazováním na minulost a vady strany protivné, zejména však známými nepostačujícími důvody hledí obhájiti přípustnosti a správnosti klatby na Husa i jejího přijetí, při čemž ani osobních urážek nedovede se zdržeti.[1]

V části věnované Husovi největší místo zaujímá vyvrácení jeho zmínky o Stanislavově někdejším souhlase s remanencí. Jest patrno, jak ho jeho Wyclifská minulost mrzí, ale jest zajímavé, jak zde, mimoděk a nechtěje, stává se obráncem Husova pravověří v této otázce. Jako již v části prvé nenadarmo mluvil — docela bez přímého podnětu — o těch, kdo se neodvažují vyznati veřejně, že remanence jest blud,[2] tak nyní na základě námitky o svém pobloužení podezírá Husa, kdyby měl správnou víru katolickou o svátosti, kdyby ji miloval a blud jí odporný nenáviděl, že by byl obratu Stanislavovu rád a nepsal by tak hloupě a bludně. Rozčiluje se zvláště nad slovy, že nad Stanislava nikdo nepobloudil hůře, ohání se nedůslednostmi Wyclifovými, a podezírá Husa stejně jako svrchu, ale ani jediným slůvkem, ani jediným jasnějším výrokem neodvažuje se obviniti Husa, že by on sám byl někdy remanenci zastával, opovažuje se toliko naznačiti, že se proti ní přímo nepostavil.[3] Jinak jeho spis, jehož ráz se ani v této části nemění, ať již znova se namáhá dokázati svá tvrzení,[4] nebo se hledí vykroutiti z nepříjemné zmínky o degradaci Zikmundově a o Maříkovi, nebo se lísá ku králi, neposkytuje nic dále pozoruhodného.

Rozsáhlá práce Stanislavova, třeba si ji značně usnadnil, jistě žádala delšího času, a sama jest tudíž důkazem, že protivenství, na něž si doktoři stěžují, nebyla tak značná. A stanovisku jejich aspoň do jisté míry a nepřímo dostalo se posily z ciziny.

Nebylo asi mnoho lidí v Čechách, jako jich nebylo mnoho na světě vůbec, kteří věděli, že ještě zasedá sbor, o jaký

---

[1] Srovn. svrchu str. 228 pozn. 1 a 2.

[2] Loserth na uv. m. 367 (87).

[3] tamtéž 401—402 (115—116).

[4] Všiml si toho, zdařile se svého stanoviska, pokoušeje se o vyvrácení jeho i Pálčovy definice církve, Mikuláš z Drážďan, Contra theol. Const. (rkp IX F 7 f 9' = v. d. Hardt III, 612).

jinak lidstvo tolik stálo — »ekumenický« koncil v Římě. Bylo tomu tak skutečně, ano právě nyní shromáždění toto slavnostním způsobem dalo důkaz svého života. Sbor, který pro malou účast nemohl se dostati k slavnostní schůzi, při němž pokus francouzských delegátů o reformní návrhy, sám sebou v těchto okolnostech dosti illusorní, netěšil se přízni papežově, takže již současníci vinili papeže, že z jeho návodu kardinál Zabarella chtěl všecky stížnosti dlouhými řečmi umlčeti,[1] ale při němž již současníky více zajímaly »předzvěsti« nedalekého pádu Janova, za jakou vedle nevítané soví návštěvy v kterési schůzi, o níž již vypravováno,[2] platilo také to, když blesk rozbil nad vraty kostela Lateránského erb Janův, který tam papež dal vymalovati,[3] tento sbor, jenž stal se jen výrazem obecné nenávisti k osobě nehodného papeže a jeho bezmocnosti, přece jen chtěl potvrditi mínění Pražských theologů o hlavě církve.

Podle návrhů z Prahy podaných byl, jak již vypravováno, pořízen a snad 6. ledna, nebo později na některé konferenci projednán návrh[4] na odsouzení knih Wyclifových na oheň. Papež neodhodlal se podle přání navrhovatelů odsouditi zároveň wyclifství v Čechách výslovně, ba ani ne prohlásiti Wyclifa za kacíře. Toliko knihy jeho zakázány a odsouzeny, a stanovena lhůta 9 měsíců, kdo by chtěl památky Wyclifovy hájiti. Již dne 2. února příslušné listiny vyhotoveny. Dne 10. února, na první a poslední slavnostní schůzi koncilu, příslušné návrhy přijaty a zpráva o tom do všech zemí obedience Janovi, zvláště do Čech, poslána.[5]

Knihy Wyclifovy, pokud v Římě byly, skutečně také téhož dne 10. února 1413 přede dveřmi chrámu Svatopetrského spáleny, a jeden z auditorů papežských, Olanus, pospíšil si ihned oznámiti to tam, kde věděl, že to bude, jak se

[1] To vytýká Vita Johannis XXIII (Duchesne, Lib. pontif. II, 536—537).

[2] Viz svrchu str. 163 n.

[3] Dietr. de Niem, De vita . . . Johannis (v. d. Hardt II, 375).

[4] Otiskl Sedlák, St. tex. I, 68—74.

[5] Záhady s tím spojené řeší, jak nahoře přijato, Finke, Acta conc. Const. I, 123—124, kde také jinak vůbec nejspolehlivější poučení; srovn. v. d. Hardt IV, 653, Mansi XXVII, 851, Bzovius, Ann. XV, 343, a dále Sedlák, Hus 280 pozn. 6, a níže zde str. násl. pozn. 2.

vyjadřuje, velikou útěchou — Jiřímu Borovi.[1] Přišla tedy zpráva o tom do Čech patrně dosti záhy, nicméně radostného vzrušení nezpůsobila. Doktorům theologie přinášela málo,[2] jinde setkala se zpráva sama s nedůvěrou. Souvěký písař, zaznamenávaje si, že prý, ač se neví, je-li tak, knihy před stupni chrámu Vatikánského spáleny, podotkl: »Není se čemu diviti, neboť dobře popsal Antikrista s jeho synagogou a zakuklenými bratřími, kteří ho chránili.«[3] A bulu samu opatřil Jan z Jesenice vtipnými, místy břitce jizlivými poznámkami, ať již se týkaly koncilu a jeho účastníků, či nedůvěrou provázely kancelářské formy, ať se ujímaly Wyclifa, nebo káraly svatokupeckou soustavu kurie, ať se rozhorlovaly nad zneužíváním slov Kristových, jež by zasluhovalo trestu, nebo se posmívaly učenosti řeholních bratří či dovednosti účastníků koncilu, kteří za čtyři dni knihy přečetli.[4]

---

[1] Palacký, Doc. 469.

[2] Proti výkladu staršímu (LFil. 1900, 481) mám nyní za pravděpodobnější, že Stanislav ze Znojma, sepisuje »Alma«, již o odsouzení Wyclifa věděl. Praví (str. 371—372, zvl. ot. 85—86): XLV articulos sicut iam auctoritate apostolica condempnatos, a mluví potom dále, že jejich Pražské odsouzení neprejudikovalo papežskému. Sice Stanislav slov auctoritate apostolica užívá všelijak, ale zde, tuším, míní kurii, a tedy snad odsouzení Římské, ač tam arci jen artikuly neodsouzeny. Sice také níže (str. 382=96) praví: decisiones sedis apostolice, que omnia per papam vel sedem apostolicam diffinita sunt, teneri, in quibus plures de illis articulis in forma sunt condempnati, alii vero ibidem equivalenter vel antecedenter sunt ibidem condempnati per approbacionem suorum opositorum, což by ukazovalo, že odsouzení ještě neznal; ale to lze zajisté spíše vysvětliti zklamáním, jež mu odsouzení přineslo; ani Páleč v pozdějších spisech (Antihus, De eccl.) odsouzení Římského nikde se nedovolává a čeští agenti u kurie to byli, kteří neopominuli Janovi XXIII po 9 měsících připomenouti, aby také památku Wyclifovu odsoudil. Určitě o odsouzení mluví Broda v listu Husovi z r. 1414 (druhé půle, Doc. 520, Novotný, Husova koresp. str. 188), roku 1413 mluví o něm Štěpán z Dolan, Dial. volat. 447.

[3] Rkp. univ. III G 16 f 98: Item, ut fatetur, nescimus tamen, si sit sic, quod anno domini M°CCCC°XIII° combusti sunt libri Magistri Johannis Wikleff in Roma ante gradus ecclesie s. Petri in die Scolastice virginis. Non est mirum, quia bene descripsit Antichristum cum sua synagoga et fratribus cappatis ipsum protegentibus (srovn. i Loserth, Hus und Wiclif 270).

[4] Listinu Janovu otiskl Palacký, Doc. 467 n., a znovu, vloženou do listiny, jíž odsouzení oznámeno světu, Loserth, MVGDB XXXV, 331 n. Na obou místech také otištěny satyrické poznámky,

Ale jinak bula nevzbudila pozornosti pražádné. Jak málo o ni dbáno, ukazuje, že na př. Jeronym, který tenkrát arci dlel daleko na východě, nezvěděl ani o ní ani o koncilu Římském.[1] A nejméně arci, ač o ní zvěděl jistě dosti záhy, byl událostí Římskou vzrušen Hus.

Po odchodu z Prahy Hus zamířil — tentokráte se to dovídáme s naprostou bezpečností — do jižních Čech, na hrádek Kozí v odlehlé krajině poblíž kvetoucího Ústí nad Lužnicí, aby patrně znovu užil pohostinství, kterého mu majetníci, bratří Ctibor a Jan ochotně poskytovali.[2] Snad ho lákala i přítomnost oddaných přátel v blízkém Ústí, kde zejména paní Anna z Mochova, choť pana Jana z Ústí, byla jeho horlivou ctitelkou, jakých mezi kruhy šlechtičen bylo více.[3] Vzpomínky na Prahu provázely ho i sem, záhy asi dal o sobě zprávu do Prahy, utěšuje obec jeho odchodem zarmoucenou a dávaje poučení o skutečné exkommunikaci, již třeba se báti, při čemž vzpomínka na obřady s vyhlašováním klatby spojené — snad právě nedávné události ji oživily — dává příležitost k vášnivějším výbuchům.[4] Ale především byla to touha po klidné práci, již odlehlé zákoutí slibovalo ukojiti a jíž Hus mínil

jež rkpisy připisují Husovi, ale jejichž původcem spíše byl Jesenic, jak se domníval Hus v Kostnici (Doc. 311, srovn. i 109, Novotný, Husova koresp. str. 312), ač toho netvrdil, a písař jeho odpovědi zkomolil. Jak smí Sedlák Hus 280 n. pozn. 7, tvrditi, že jest to »kopie námitek Husových proti bulle odpustkové«, jest nepochopitelno. Hus, nejsa v Praze, o poznámkách vůbec nezvěděl, slyšel jen o autorství Jesenicově. O bulle samé srovn. i co praví Hus v Postille (Erben II, 59).

[1] v. d. Hardt IV, 635; na zmínku o koncilu v Římě odpovídá Jeronym: Nihil mihi de eo constitit, an huiusmodi concilium fuit Rome celebratum, imo quod factum fuisset Pisis credebam.

[2] Nynější pobyt na Kozím zjišťují, bezpečně St. let. str. 19, a právě jejich zpráva činí pravděpodobný závěr, že sem Hus r. 1413 nešel poprve. O bezcenných námitkách proti jeho pobytu na Kozím vůbec, jež pronesl Lefler, v. svrchu str. 186 n. pozn. 2; pěkné některé zprávy, opřené dílem o nálezy v ssutinách Ústí i Hrádku, přináší Švehla Kozí hrádek (Tábor 1914); srovn. Sedláček, Hrady IV, 144 n., Heber, Böhmens Burgen V, 135—136, Sedláček, Byl-li Hus na Kozím u Tábora, Jihoč. kraj IV, str. 6 n.

[3] Srovn. Palacký III, 1 str. 146, Sedláček, Hrady IV, 136.

[4] Doc. 49—50 č. 23, datování jest arci nejisté, Novotný, Husova koresp. str. 155—156 č. 53 myslí na říjen—list. 1412, ale nyní zdá se mi pravděpodobnější datování výše podané; srvn. Novotný, Listy Husovy 32—33.

užiti, chtěje i nyní po přání královně zdržeti se kázání, k práci literární. Zde to bylo, kde především dokončil svůj veliký spis De ecclesia.[1]

Bylo dávným přáním Husovým své myšlenky o církvi soustavně vyložiti, sliboval spis toho druhu již ve Výkladě. Tenkrát však jistě netanul mu na mysli tak, jak potom byl napsán; není-li nemožné, že původně myslil na spis český, jistě také jiným způsobem byl původní plán, a nejednou, změněn. Když za povánočního pobytu v Praze znovu nastala mu prázdeň vynuceně dobrovolná, snad hned tenkrát přistoupil k provedení své myšlenky. Ale tenkrát také k původním pohnutkám přistoupily nové, jež jistě vyžádaly si změny původního úmyslu. Byla již zmínka o tom, že zprávy o spisech Pálčových a Stanislavových věnovaných církvi musily jeho starší odhodlání urychliti.

Ale ani po této změně plán, jak nyní pojat, proveden nebyl. Snad jen prvních 10 kapitol odpovídalo tomu, co Hus nyní zamýšlel, jež snad z části vznikly již na Kozím. Zde však z klidné práce vytrhly ho zprávy z Prahy, zejména zaslání pověstné »rady« doktorské k synodě únorové, které, jak víme, teprve pozdě do rukou strany Husovy se dostaly. Mohli-li jsme pozorovati vzrušující dojem, který na Husa učinily, spis De ecclesia, jak nyní byl dokončen, jest toho dokladem ještě mohutnějším. Celá další, značně větší část spisu, věnována jest důkladnému vyvracení názorů strany theologické, nesprávných podle přesvědčení Husova.[2]

Rozumí se samo sebou, že na disposici díla i časté změny i radikální převrat plánu nezůstaly bez vlivu ne vždy prospěšného. Původně jako vzdělávací míněný a pak v theologicko-dogmatický proměněný stal se tak spis ten dogmaticko-polemickým, účel poslední, nejdůležitější, zatlačil bývalé a vtiskl celému spisu svůj ráz. Ale ani po stránce formální změny tyto, a také nutnost odpovědi rychlé, nemohly nezůstaviti stop ne vždy příznivých.

---

[1] Tištěn v O.p I, f 196'—255.

[2] Vznik spisu, a zejména poukaz na odchylný ráz kapitol začátečních, psaných beze znalosti »rady doktorské«, vysvětluje Novotný, LFil. 1900 str. 481 n., a jeho mínění přijímá (nevzpomínaje toho) Sedlák, Hus 287.

Spis De ecclesia po staletí nejen byl nejznámější, ale platil také za nejslavnější dílo Husovo. Do jisté míry ani dnes není mínění toto usvědčeno z nepravdy, třeba podstatně jest nutno je opraviti. Pokud jde o ideovou stránku i o naukovou část obsahu, spis De ecclesia přináší z největší části myšlenky Wyclifovy, které z jeho spisů namnoze vybírá doslovně.[1] Dosti značná část spisu a nejpodstatnější část učení zde obsaženého jeví se tedy majetkem Wyclifovým. Ale nelze-li přes to říci, že by z Wyclifa bylo přejato vše,[2] není správné ani tvrzení, stejně ukvapené a na nepostačující znalosti díla Husova spočívající, že Hus nepřičinil k dílu Wyclifovu nic, co by znamenalo pokrok po stránce ideové[3] — i když se vzdáme bližšího určování relativního pojmu »pokrok«.

Jistě ani té důležité okolnosti nesmí býti zapomínáno, že poměry, v nichž se Hus do spisování velikého svého díla dostal, jeho způsob práce si téměř vynucovaly. V krátké době tří — čtyř měsíců napsati rozměrný traktát (téměř 60 foliových listů = 120 foliových stran tištěného vydání) jistě nebylo věcí snadnou, nebylo by nic — zvláště v té době — nápadného, kdyby autor byl si práci usnadnil přejímáním vývodů cizích, když s nimi beztoho souhlasil. Ale také zde padá na váhu způsob, jakým se tak stalo. Nezáleží tak na tom, že ani zde nejde o pouhé mechanické přejímání, že i zde Hus jeví se stejně kritickým, jako se jevíval jindy. Již samo pouhé pře-

[1] Shody, o nichž již dávno se vědělo, v rozsáhlejší, než bylo lze očekávati, míře prokázal Loserth, Hus und Wiclif 162—191, 194 až 195, 197—223, 227, 231, 234—235, 237, svůj objev, jako všude jinde, i zde přeceniv; srovn. i Loserth, Wiclifs Buch »Von der Kirche« (De Ecclesia) und die Nachbildungen desselben in Böhmen, MVGDB XXIV, 381 n., zvl. 395 n. Jeho vývody znamenitě doplnil, ale také podstatně opravil Sedlák, Husův traktát »De ecclesia«. St. tex. II, 478—572, ukázav závislost celé řady jiných míst, jež Loserthovi ušla, ale vystihnuv také se zdarem význam a cenu spisu Husova, i po tomto rozboru trvající; lze jen litovati, že nověji, upadaje stále více do tendenčnosti, sám tyto své pěkné výsledky poškozuje (na př. Sedlák, Hus 285 n.).

[2] Loserth, Hus und Wiclif 141: » Dass Husens Traktat von der Kirche in seinen dogmatischen Theilen kaum eine Zeile enthält, die nicht aus Wiclif stammt . . . ! Dobře to odmítl Sedlák St. t. II, 478 pozn. 1.

[3] Krofta, Jižní Čechy a české hnutí náboženské, Jihoč. Kraj 1910, 132.

jímání znamenalo by značnou práci, zde však běží o více, běží i při přejímání o samostatnou práci duševní.

Poměr traktátu De ecclesia k literární činnosti Wyclifově ukazuje, jak výborně byl Hus ve tvorbě Wyclifově orientován, jak výtečně ovládal jednotlivé jeho spisy, jak neobyčejně vhodně dovedl z ohromného díla příslušné myšlenky vybírati, jak ku podivu obratně dovedl je umísťovati. A ani toho nelze zamlčovati, že vedle Wyclifa užívá Hus i spisovatelů jiných i vlastních prací svých k nimž odkazuje.[1] Třebas ze značné části na Wyclifovi zbudován, jest přece tedy traktát De ecclesia samostatná práce Husova.[2]

K většímu výběru z celé tvorby Wyclifovy byl Hus ovšem nucen již povahou svého spisu, nebo lépe povahou, jaké jeho spis vlivem okolností nabyl. Byv donucen věnovati větší část své práce polemice s odpůrci, Hus nemohl pro tuto část své práce přirozeně nalézti vzoru ve Wyclifovi. Jestliže i zde dovede často přejímati výmluvné argumenty ze spisů Wyclifových, jest to, potvrzujíc znovu znamenité ovládání látky, také přirozené, když z části běží o názory z Wyclifových vzniklé, ale nejsou a nemohou to býti jen místa z Wyclifa přejatá, jimiž zde Hus operuje. Zde jest mnoho vlastní duševní práce Husovy. Arci i zde slyšíme někdy i vývody, které by byl mohl napsati Wyclif. Proniknut ideami anglického reformátora, jehož vlivy zažil a v sobě zpracoval, Hus zajisté i zde, snad ani nevěda a na základě pouhých reminiscencí, vyjadřuje se způsobem Wyclifským, což mu zajisté dávalo právo, aby také jindy slovy Wyclifovými vyjadřoval myšlenky vlastní.

V začátečních kapitolách, psaných, jak dotčeno, v době, kdy ještě Hus nevěděl, jak spisy protivníků určí další ráz jeho díla, a tedy psaných podle jiného plánu, vliv Wyclifův se objevuje také, ale právě zde poměrně nejméně, třebas i zde celé partie z jednotlivých knih Wyclifových převzaty. Ale jestliže všude jinde lze říci, že Hus právě poměrem k Wycli-

[1] Srovn. Sedlák, St. t. II, 483 a n.; z vlastních prací jmenuje Hus disputaci o odpustcích, De sex erroribus, a užívá i jiných.

[2] Sedlák na uv. m. 527, jenž tu trefně podotýká: »dosti obratná a samostatná kompilace ze spisů jednoho autora sice, jehož nad to Hus nikde nejmenuje, ale ze spisů, jež v tiskovém vydání mají třicet šest svazků. A to je jistě literární práce, již nelze podceňovati.«

fovi objevuje se samostatným, zde jeví se tak i sám o sobě. Jestliže definici církve a její rozlišování přejímá, ač ne bez pozoruhodných doplňků vlastních, z Wyclifa, další partii o církevní moci a jejím základě vyvozuje zcela samostatně z jejího evangelického základu.[1]

Přičteme-li dále vedle stylistické pohotovosti Husovy také to věcné plus, že dovede netoliko rozhojňovati doklady Wyclifovy odkazem na události doby novější, nýbrž že velmi často operuje jimi, ale také příklady z historie a p., úplně samostatně a bez návodu Wyclifova, vzpomene-li hojných narážek na jeho poměr k protivníkům, na důvody rozchodu na protivy, jak se jevily,[2] a uvážíme-li, že vše jest spiato ideálním poutem ušlechtilého snažení Husova, prodchnuto dechem jeho přesvědčení a ztmeleno kouzlem jeho osobnosti, nebudeme na rozpacích, že i dnes, třeba se na traktát De ecclesia v jeho cenění musíme dívati jinak, než se stávalo dříve, s nutným určitým omezením se starého jeho označení nemusíme mnoho slevovati.

Časté měnění plánu nezůstalo ovšem bez nepříznivého vlivu na provedení. K soustavnému poučování o církvi, jež bylo původním účelem spisu, dostává se Hus vlastně jen v prvních kapitolách. Jestliže přes to název De ecclesia není neoprávněn, jest to proto, že i v polemice proti radě doktorské problém církve stojí v popředí, ačkoliv ovšem vynuceným zdůrazňováním sporných jednotlivostí místy jest zatlačován. Jednotnost tím arci trpí, všestranného poučení o církvi podle Husova pojímání spis nepřináší.[3] Nicméně i zde dostává se nám jisté náhrady.

Tentokráte, tuším, Hus nemusil si stěžovati, že protivníci své spisy tají. Zdá se, že ještě mezi psaním traktátu De ecclesia dostaly se Husovi do rukou také jiné polemické projevy odpůrců, za jisté lze míti, že záhy po vzniku jejich s jednotlivými jejich replikami se seznámil. A tak Hus snad ještě mezi

[1] To zdůrazňuje Sedlák na uv. m. 526; srovn. i Sedlák, Hus 285.

[2] Jak prospěšně liší se i po této stránce Hus od Pálče, jenž v pozdějších pracích (De ecclesia, Antihus) nejenom doslovně vykořisťuje Stanislava i jiné po stránce naukové, jak bylo zvykem této doby, ale opisuje i nadávky a vypravování o faktech sběhlých, když byl v Praze!

[3] To vytýká Sedlák, Hus 287, ale zde právě nutno vziti v úvahu okolnosti, v nichž spis vznikal.

psaním traktátu o církvi, nebo jistě záhy po té trosky svého původního plánu pokusil se zachrániti aspoň tím, že podle určitého plánu na polemiky odpověděl. Přehlížeje všecky námitky jednotlivých polemických projevů, hleděl přece, pokud to bylo možno, v jednotlivých svých odpovědích položiti váhu na určitý problém, odkazuje jiné sporné stránky do traktátů dalších, jako se také v nich mohl svých starších vývodů dovolávati.[1] Do rozbitého původního projektu vrátila se tím přece jistá jednota, a třebas přirozeně polemickými odbočkami jednotný proud systematického výkladu se tříštil, lze přece postřehnouti jistou snahu po jednotnosti, která jest zároveň do jisté míry odškodněním za to, co okolnostmi zmařeno.

Tak tedy traktáty Responsio ad scripta M. Stephani Palecz, obracející se proti jeho Replice contra Quidamistas, Responsio ad scripta M. Stanislai de Znoyma, vyvracející spis Stanislavův Alma et venerabilis, a konečně — zde se, tuším, nový systém prozrazuje nejlíp, když naposled dochází k vyvrácení spisu nejstaršího, Pálčova traktátu čteného při hádání na Žebráce r. 1412, což přináší — Refutatio scripti octo doctorum theologie[2] postupně, ale již s orientací po celém nastávajícím úkolu vznikající, při všem polemickém rázu tvoří jakés pokračování spisu De ecclesia a přinášejí, třebas ovšem neúplně, čeho k soustavnějšímu vyčerpání thématu se nedostávalo, chtějíce s ním jako jednotný cyklus býti posuzovány.

I zde — látka sama to přináší — najdeme citáty i reminiscence z Wyclifa, ale v množství nevelikém,[3] na obranu i for-

Nejlépe jest to, tuším patrno z toho, co se praví Contra Palecz (Op. I, 262'): Qualiter autem doctores, quorum dux fuit tunc M. Stephanus Palecz, pro tunc decanus facultatis theologice, me annotarunt in scripto quodam ex nomine, in posterum reservabo, což je zřejmý odkaz na spis Contra doctores, jehož podnět tedy měl Hus, píše proti Pálčovi již před rukama a odpověď na mysli; srov. Novotný, LFil. 1900, str. 482 n. O poznání traktátu Stanislavova srovn. i líčení na str. násl. zvl. pozn. 1.

[2] Traktát proti Pálčovi tištěn v Op. I, 255'—264', proti Stanislavovi tamže 265—292, proti doktorům 292'—334; o době vzniku srovn. str. násl.

[3] U traktátu proti Pálčovi pokus, který činí Loserth, Hus und Wiclif 231, jest prostě nesmyslný (vidí závislost ve volně užitém biblickém citátu!), proti Stan. srovn. Loserth 192—194 (co je na str. 191 a z části 193, nutno škrtnouti). Shody jdou snad z části i přes spisy Husovy, kterých zde Hus několik cituje.

mulcování vlastních myšlenek stačí znamenité theologické i filosofické vyškolení Husovo samo (třebas ovšem k jeho získání přispíval Wyclif), přichází k platnosti pronikavá znalost Písma, sčetlost patristická i hojná zásoba citátů, četbou získaná. Zde však ani poměrná samostatnost sama není to, co těmto traktátům propůjčuje ceny a významu. Zvýšenou měrou uplatňuje se zde také osobnost Husova, jednotící rozdílné ty celky, dodávající jim půvabu hlubokého procítění, oživující je nevšedním zájmem.

Po stránce formální i věcné práce tyto plní své poslání dobře. Odhalení ošemetného způsobu Pálčova a slabostí jeho argumentace, zdařilé odmítnutí rozvláčných a nepřesných vývodů Stanislavových, ač jeho spis nedostal se Husovi do rukou celý, nýbrž jen do začátku páté kapitoly,[1] a rozdrcení lichých zkroucenin traktátu Žebráckého, v němž Hus domníval se poznávati z rozvláčnosti a nejasnosti sloh Stanislavův, upravený Pálčem, to vše v očích současníků pojišťovalo zajisté práci Husově plný úspěch, třebas tu Hus někdy, polemikou stržen, nedovede se ubrániti jistým nedůsledností a zbytečnému lpění na nevýznamných výrocích, či na tom, čemu se říkalo ekvivokace. A neméně musil působiti i mužný tón, s nímž také nyní zná se k Wyclifovi, svého stanoviska neměně a opakuje svou starou zásadu:[2] »Jáť vyznávám, že držím pravé smysly, které M. Jan Wyclif položil, ne proto, že on to řekl, ale poněvadž to dí Písmo nebo neklamný rozum. Položil-li však nějaký blud, nechci ani jeho, ani koho jiného v bludu třeba sebe méně nápodobiti.«

Rovněž tak nutnost uváděti jmenovitě všecky protivníky, nad níž se pokrytecký Páleč tolik rozčiloval, byla zajisté dána celou situací, a nebylo ani v tom nic závadného, jestliže Hus, uváděje vedle osmi theologů také právníky Jiřího z Boru a Dra Šimona, užil pro něho jeho obvyklé, třebas nepěkné přezdívky.[3]

[1] Hus v odpovědi praví (Op. I, 292, chybná paginace 302): . . . de obediencia, de qua scriptum, quod habui, sic finitur: In quinto articulo sic scribitur: Super cathedram Moysi . . ; měl tedy traktát Stanislavův jen po začátek kapitoly páté, ve vydání str. 406 (zvl. ot. 121) ř. 1 z dola.

[2] Contra Palecz Op. I, 264.

[3] Hus, Contra Stan. (Op. I, 265) jmenuje pouze theology, ale v traktátě De eccl. c. XI (Op. I, 218') praví: Stephanus Palecz cum

Časté narážky dobové, hojné vzpomínky osobní, živě vzrušený tón míst čistě osobního zájmu, v němž tu a tam ostřejší slovo (lež, fikce) nemůže shladiti patrné šetrnosti zvláště k starému svému učiteli Stanislavovi, u něhož lituje jeho odpadnutí, to vše ve spolku s přihlížením k účelům dogmatickým pojišťuje traktátům těmto ve tvorbě Husově čestné místo.

Z práce své byl však Hus, tuším, i tentokrát na chvíli vyrušen. Zdá se, že se komise přes nezdar jednání chtěla přece ještě jednou pokusiti o dohodnutí a mínila před sebe obeslati jednotlivé profesory universitní, aby vyslechla jejich mínění. Hodlala asi zkusit, bylo-li by možno sjednotiti se na formuli, jež by theologům ještě více vycházela vstříc.[1] M. Křišťan z Prachatic tedy — a snad také jiný Husův přítel, Jan Kardinál, nyní nebo později zasáhl do jednání[2] — ještě jednou obrátil se na Husa s dotazem, přijal-li by formuli, že papež jest hlava církve a tělo kardinálové, a že jest státi ve všem rozhodnutí a určení sv. Římské církve.

Odpověď Husova změnila se v malý traktát o thématě, které ho arci právě nyní nejvíce zajímalo. Formule zdá se mu nebezpečná, a vykládá, proč jí přijmouti nemůže, podrobnými důvody, jak mu arci byly pohotově nyní při jeho probírání námitek protivníků, na jejichž spisy tu někdy, tuším, přímo naráží, věda již asi také o Římském odsouzení Wyclifa.[3] Positivní své

Stanislao trahentes post se Petrum de Znoyma, Johannem Helie, Andream Brodam, Joh. Hildesen, Mattheum monachum, Hermannum heremitam, Georgium Boram et Simonem Merdam (srovn. Sedlák, Pálčův trakt. o církvi str. 29—30, pozn.). Proti tomu Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 264*). Také v Postille (Erben II 80) praví Hus: to sú doktorové Páleč, Stanislav s druhými vydali s Eliášem, s Brodem, s Ború a s Šimonem.

[1] Soudím tak jednak z formule předložené Křišťanem Husovi (Doc. 57. Novotný, Husova koresp. č. 59 a 60), jednak ze znění listu Václavova (FRB V, 576), kde se mluví o povolání mistrů před komisi k vyslechnutí jejich mínění, čemuž se Páleč a soudruzi vyhnuli útěkem. Tím se patrně musí míniti jednání jiné než ono, o němž vypravováno svrchu, a jehož se doktoři súčastnili, což ostatně plyne, tuším i ze zprávy Pálčovy (v. níže).

[2] Doc. 55—57; srv. Novotný, Listy Husovy 37 n. a níže str. násl. pozn. 1, Novotný, Husova koresp. č. 62 a 63.

[3] Doc. 58, Novotný, Husova koresp. str. 165—166 (Hus ukazuje na důsledky věty): sed ipse [papa] determinat, quod omnes habentes libros Wycleff dent eos ad comburendum et abiurent, což

důvody, opřené o Písmo i zkušenost, shrnuje v druhé části listu známým svým způsobem.[1]

Ale ani u theologů nebylo nyní více ochoty než dříve. Zdá se, že při opětném sročení zástupců stran theologové, vzpírající se tomu, aby komise učinila výrok, žádali, aby dříve byl výrok fakultě předložen k schválení. Ale komise, odmítajíc ovšem, připomněla, jistě nevlídně, čtyřem nesmiřitelným, že tím propadají ve smluvenou pokutu, a pohrozila, že do týdne uvidí následky. Když tedy na přání komise měla býti vyslechnuta universita, Páleč, oba krajané Znojemští i Jan Eliášův kvapně uprchli z Prahy. Páleč ve spěchu, nemoha se již s ostatními kolegy dorozuměti, oznámil jim pro informaci průběh tohoto i předešlého jednání, a vybízeje důtklivě, aby to oznámili pánům prelátům, a budou-li voláni před rektora, aby se nedávali do žádného jednání, nýbrž raději uprchli nebo se skryli, aby povoláním před rektora nebyli zaskočeni.[2]

Pilná práce Husova mezitím postupovala utěšeně, asi v květnu, dokončiv spis De Ecclesia, mohl ho poslati do Betlema, aby tam byl uveřejněn. Byl to jistě svátek pro učené ctitele Husovy, mohli-li býti přítomni slavnostnímu jeho předčítání, jež — sám Páleč svědčí, že bylo aspoň 80 lidí pří-

---

se právě hodí na rozhodnutí koncilu Římského. Níže pak dí: Vellem ... libenter illius doctoris racionem videre: quid vellet probare per hoc, quod Christus fuit capud ecclesie in triduo, sicut fuit sine dubio; narážka není jasná, ale podle zmínky o Pálčovi ve spise Contra Stanisl. (Op. I, 177') lze snad souditi o nějaké souvislosti. Určitěji lze snad slova: Et dictum illud doctoris, quod katholica ecclesia apostolica et Romana ecclesia idem sunt vztahovati na traktát Stanislavův Alma str. 370 (zvl. ot. 84), ač doslovně tak tam onen výrok není; ale bližšího místa ani jinde ve spisech Stanislavových nenacházím, míním tedy, že Hus myslí na spis Alma.

[1] Doc. 57—61, č. 28 a 29, Novotný, Husova koresp. str. 164—168 č. 60; srovn. Novotný, Listy Husovy 36—37; tam také řečeno, že list náleží až na konec jednání (což ovšem platilo by tím spíše, znal-li Hus již spis Stanislavův); nyní nebyl bych neochoten posunouti složení ještě později; že i v červnu o věci jednáno, ukazuje zmínka v listě Kardinálovi (Doc. 55, Novotný, Husova koresp. č. 63), jenž jest z června (ač to mohlo býti již jednání jiné). Ovšem Hus nazývá tu Křištana ještě rektorem, ale to mohl nedopatřením učiniti jistě i později.

[2] Chr. univ. Prag. 578—579 (Doc. 509).

tomno[1] — bylo ukončeno dne 8. června.[2] Zatím Hus ve svém zátiší pracoval překotně dále. Již v první půli června, odpovídaje Janovi Kardinálovi z Rejnštejna mimo jiné také poučením o rozpacích, které tento měl o své směně fary s Ondřejem z Brodu, největším nepřítelem »pravdy boží«, a zamítaje znovu radu doktorskou, pronáší, vzpomínaje někdejšího smýšlení Pálčova i Stanislavova, trpké výčitky proti nim, zejména proti nadávkám jejich a snižování, jež ho uvádějí v tesknou náladu, ježto oba nepřátelé tím posilují Antikrista. Potěšuje se v ní krásně slovy biblickými, jsa odhodlán státi proti nim až do smrti ohněm.

Podle rady Kardinálovy chce psáti některým vynikajícím patrně osobám, a zmíniv se o svém odhodlání ujmouti se, přes slib králi daný, znovu činnosti kazatelské, slibuje na konec poslati traktát proti Stanislavovi, až bude opsán.[3]

V tu dobu asi věděl již Hus o osudu svých krvežíznivých protivníků, jimž neneprávem v polemice vytýkal, kdyby jim papež nařídil, aby Husa zavraždili, že by tak učinili.[4] Ale nic neprozrazuje že by odtud byl očekával zlepšení situace své. Bylo tedy jistě tím radostnější jeho překvapení, když snad opsaný již traktát proti Stanislavovi mohl do Prahy přinésti sám. Přátelé jeho Pražští užili patrně odchodu hlavních původců různic — a sám král Václav neváhal je tímto jménem označiti, když je po jejich útěku přísnými slovy vypovídal ze svých zemí, aby také jejich prebendy universitní propůjčil ji-

[1] Páleč, De eccl. (v. Sedlák, Pálčův spis o církvi, Hlídka 1912 str. 111 pozn. 8 (zvl. ot. str. 8 pozn. 1): suo tractatu de ecclesia intitulato ex ordinacione sua in Betleem fere LXXX personis pronunciato. Sedlák, Hus 295 pozn. 1 míní, že byl zároveň při předčítání opisován, což by byl náklad zajisté neobyčejný.

[2] Rkp. univ. bibl. V G 11: quem pronuncciaverunt publice in Betleem a. d. 1413 et finierunt eodem anno proxima feria 5ta ante festum s. Spiritus. Omyl 8. července, který má Tomek III[2], 543, a který často opakován, opravil Novotný, Listy Husovy 32 pozn. Doc. 55—57, o datu a adresátovi Novotný, Listy Husovy 37 n., v. nyní Novotný, Husova koresp. str. 169—171 č. 63. O Pálčovi a Stanislavovi se tu praví (mimo jiné): Et Palecz vocat nos Wiclefistas quasi in tota fide christianitatis deviantes, et Stanislaus vocat infideles, perfidos, insanos et clerum maledictum; míněny jsou patrně spisy Contra Quidamistas a Alma, kde se tyto nadávky vyskytují; srovn. 356, 359, 362, 391 = 70, 73, 76, 105.

[3] Srovn. na př. Op. I, 289 a j.

ným.[1] — pomchlo nepochybně i to, že také ostatní theologové utekli z Prahy,[2] nebylo překážek, aby Hus mohl se vrátiti.

A návrat jeho měl jistě ráz triumfální. Bez ostychu pohyboval se Hus po Praze, četní protivníci jeho mohli ho denně vídati, ale nikdo se neodvážil o interdiktu ani promluviti.[3] Dne 21. června dokončil tu Hus české zpracování svého latinského spisu »O šesti bludích«, zároveň komentář k latinským nápisům Betlemským, zdařilé populární poučení o těchto otázkách, v nichž tak bylo nutno vypínavost kněžskou odmítati, velmi přístupné, ale, třebas tendenční, přece také správně zdůrazňující, čeho pominutí v autoritách jednostranně vybraných bylo by mohlo zaváděti.[4]

Zde také nepochybně dokončen poslední článek polemickodogmatického cyklu proti doktorům a soukromým dopisem odmítnuto i plané povídání, kterým výwody Husovy proti radě doktorské chtěl odbýti Ondřej z Brodu,[5] ale přibyla nutnost

[1] FRB V, 576 (Doc. 511): dictarum dissensionum patratores; srovn. Tomek III², 542; Novotný LFil. 1900, 483 vykládá zmínku na konci traktátu De eccl. (Op. I, 254'—255) na potrestání mistrů, ale ta se spíše týká placení úroku svatojirského; srovn. v Postille (Erben II, 124) a svrchu str. 286 pozn. 1. Určitěji zní zmínka na začátku traktátu Contra Stanisl. (Op. I, 266'): nam et illi pacem, quam affectabant, non sunt adepti, sed sunt vexati amplius, quam ante, et bene, quia veritas non venit mittere pacem, sed gladium.

[2] Svědčí snad o tom pobyt Ondřeje z Brodu na Mělnice (Doc. 522) — jde-li opravdu oň; v. níže.

[3] Srovn. Erben III, 240, list Brodův (Doc. 521, Novotný, Husova koresp. str. 186—191 č. 73). Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 300*) béře si odtud příležitost k novým pomluvám, že toho Hus docílil násilím moci světské; na tento návrat Husův vztahuje se asi zmínka anonymního traktátu Eloquenti viro (v. d. Hardt III, 341): Et cum intrasti Pragam civitatem, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic? atd.

[4] Otiskl Erben III, 212—240; srovn. na př. kap. III, str. 216 n. Erben III, 343. Jireček Rukověť I, 280, Tomek III², 551 (ale srovn. Tomek, Děje univ. 221), Sedlák, Hus 299 a j. kladou sepsání traktátu v českém znění na 6. červen 1414; srovn., co správně namítl K. Novák, Sb. hist. IV, 305. V Postille (Erben II, 11), mluvě o klatbě a interdiktu, praví Hus: o tom »psal sem plně v jiných knihách i v českých i v latinských«. Míní-li — a to se přijímá obecně — spis O šesti bludích, musí středa po sv. Trojici, kdy český text dokončen, býti 21. červen 1413.

[5] Že nezachovaný list Husův psán v Praze, pověděno svrchu str. 289 pozn. 1; tam i zmínka o listu Benešovi z Ostroměře a Petrovi.

ještě jedné polemiky. Podnět k ní dala episoda, která do jisté míry byla i úspěchem Husovým Jeho činnost, získávajíc mu oblibu mezi studentstvem domácím i cizím, množila počet jeho přívržencŭ, kteří se neostýchali i mimo Prahu k svému přesvědčení se znáti, usvědčujíce tak z nepravdy posměch Pálčův, že se wyclifovci obávají se svými názory překročiti české hranice.[1] Ale ovšem odvahy bylo k tomu třeba, když k hanobitelům cti české, jakými od r. 1409 byli Němci Prahu opustivší, přistoupili nyní také čeští odpůrci Husovi.[2]

Zvláště mezi studenty chorvatskými mohl Hus počítati s řadou přívržencŭ.[3] Jeden z nich, Dominik ze Záhřeba to byl, který, vraceje se z Prahy domů, dne 1. června 1413 ve Vídni neopatrným výrokem upozornil na sebe slídivého oficiála, jehož oko od neúspěchu s Jeronymem bylo ještě bdělejší; byl zatčen a přiznav se k 16 článkům Wyclifovým, jež prý v Praze slyšel od Husa hlásati a od jiných popírati, donucen k odvolání. Vídeňský profesor Jan Sywart, sedmihradský Němec, oddaný přemrštěné tehdejší církevnické zbožnosti, vzal si odtud příčinu k dopisům biskupu a kapitule záhřebské s výstrahou před tímto nebezpečenstvím, z nichž v tomto dotkl se také M. Jeronyma Pražského, od svého šťastného vyváznutí z Vídně ošizenými nepřáteli zvláště špehovaného, vyslovuje podezření o účelích jeho cesty do Polska a Litvy.

Vědomost o tom pronikla záhy do Prahy, a Hus měl za svou povinnost vystoupiti na obranu svého přítele i cti Pražské university. Již dne 1. července obořil se na utrhačného Sasíka prudkým dopisem, — odpírá mu i obvyklý pozdrav úvodní, — ostře mu vytýkaje jeho podezírání, k němuž nemůže míti důvodů, poukazuje na příkazy Písma a zejména pomlouvání slovanských studentů káraje. »Jest to způsob hodný profesora tupiti lidi bez jistoty nebo bratřím kacířství vytýkati, proti bliž-

[1] FRB V, 575, AÖG LXXV, 359 (= 73) a j.

[2] Dosvědčuje to pro nejbližší dobu universita Vídeňská; v. Loserth, MVGDB XXIV, 106 (Novotný, Husova koresp. 354—355).

[3] Na notářské listině pověřující list, který Hus psal Janovi XXIII. dne 1. září 1411, praví se: presentibus Antonio de Roycze, Georgio Michaelis de Drenow, clericis Zagrabiensis diocesis (org. v univ. arch., v. Doc. 272, Novotný, Husova koresp. str. 99).

ním lži po rozličných krajích kupiti,« táže se, napomínaje na konec k pokání.[1]

Také universita Pražská — její smýšlení objevuje se nejlépe tím, že po Křišťanovi rektorem zvolen přítel a blízký krajan Husův, Michal Čížek z Malenic — zakročila na obranu svých příslušníků proti utrhání Sywartovu u university Vídeňské, žádajíc nápravy a hrozíc, že si jí jinak zjedná u vévody Albrechta. A na její podnět také konšelé Staroměstští, jako před třemi léty ve prospěch Jeronymův, obrátili se na konšely Vídeňské o odpomoc. Ale tentokráte sebevědomé zakročení mohlo jen potvrditi, jak pověst česká vinou cizích i domácích utrhačů jest již znešvařena.

Universita Vídeňská odpověděla listem při vší zdvořilé formě nevlídným, div nevyslovila pochybností o pravosti listu rektorova, který spolu s ostatními, i Husovým, v opisech poslala zpět, ironicky litujíc příkoří, jichž její Pražská sestra zakouší od kacířských Wyclifovců, ujímajíc se Sywarta, vyličujíc případ Dominikův a zmiňujíc se i o Jeronymovi. O tom prý netřeba býti zpytatelem ledví, jak Hus i Čížek v dopisech Sywartovi vytýkali, zjevné skutky ho usvědčují — zprávy o tom, čě se pokoušel v Polsku. A ctihodný M. Sywart dokonce nezaslouží, aby s ním tak hanebně, tykaje mu, jednal »po celém světě podezřelý M. Jan Hus«, který se zpupně vynáší jménem mistra — »ó kéž by byl žákem pravdy a ne ohavným rozsévačem bludů,« — a který se, nadut duchem pýchy, odvažuje osvojovati si apoštolský titul, podepisuje se v naději sluhou božím.[2]

---

[1] List podle rkpu Víd. 4299 otiskl Palacký, Doc. 63—64, podle lepšího Pražského V G 11c (ale s chybami) Höfler II, 146; jest také v Bcl. C 132; na základě všech tří rkpů Novotný, Husova koresp. str. 174—175 č. 67.

[2] List university Pražské Palacký, Doc. 512—513, Höfler II 205, a nyní Novotný, Husova koresp. str. 352—353 č. 170, fragment odpovědi Vídeňské Höfler II, 146, celou Loserth, Über die Versuche Wiclif-hussitische Lehren nach Österreich, Polen, Ungarn und Croatien zu verpflanzen, MVGDB XXIV, 97 n, zvl. 105—110, kde také (str. 102—104) oba listy Sywartovy do Záhřeba; v tisku jsou některé omyly, na př. str. 109 nesmyslné »tucsans« s poznámkou »ita cod.«, ač kodex má tuizans = tykaje a t. d. Srovn. i Drag. Prohaska, Husitství a bogomilstvo, ČModfil. V str. 2 n. Nyní vydal i listy Sywartovy i odpověď Vídeňskou Novotný, Husova koresp. str. 349—351, 353—358 č. 168, 169, 171.

Universita Vídeňská odůvodňuje podezření proti Jeronymovi tím, co zvěděla o jeho činnosti v Polsku — jak patrno, nespouštěla ho s očí. Jak by asi byla psala, kdyby již byla mohla věděti o jeho činnosti další, neboť žaloby, které tehdy znáti mohla, nebyly daleko ničím proti tomu, co mohla zvěděti později. Jeronym totiž hned počátkem r. 1413 užil pozvání, jehož se mu dostalo od krále Vladislava a velkého knížete Vitolda k návštěvě jejich dvorů. Než část cesty byl nucen konati dvakrát. V březnu 1413 na dvoře krále Vladislava v Krakově překvapil všecky, když, objeviv se jednoho dne v rouše mistra se svou krásnou černou bradou, druhý den přišel bezvousý jako dvořan, v nádherné rudé sukni, zdobené šedivou kožešinou, oslňuje již svým zevnějškem. Několik dní pobytu stačilo mu, aby vzbudil pohnutí v lidu i kněžstvu, před tím prý neslýchané.

Biskup Albert Krakovský dal ho vyslýchati v přítomnosti arcibiskupa Hnězdenského, papežského legáta Bernarda, biskupa Castellského, a četných profesorů a mistrů university Krakovské. V disputaci Jeronym jistě dovedl oslniti skvělé shromáždění svou výmluvností, ale také články Wyclifovy, na něž byl tázán, odmítl — byly to patrně články o remanenci a některé jiné, jichž nikdy nehlásal, — vyznávaje víru církve. Přes tento příznivý výsledek biskup Krakovský, nedůvěřuje mu, pohnul Jeronyma, aby se vrátil do rodného města a raději tam působil; »země naše zdá se býti příliš suchá, aby přijala jeho sémě a přinesla plod, neboť prostoučký lid nemůže pochopiti učení takového filosofa, a tím méně Litva a Rusko«, dodával ironicky, když dne 2. dubna 1413 dával o tom zároveň zprávu patriarchovi Antiošskému, Václavovi Králíkovi z Buřenic.[1]

Ale jeho cesty na Litvu tím nezmařil. Ještě téhož roku 1413 Jeronym objevil se tam, a jeho pobyt, vydávaje svědectví o nevšední duševní samostatnosti Jeronymově, naplňoval úžasem scvrklé mysli zarytých obránců souvěkého církevnictví. Na dvoře Vitoldově, přiznávaje se arci i zde k článkům Wy-

[1] List biskupa Alberta uveřejnil Palacký, Doc. 506—507; v žalobních artikulech Kostnických (v. d. Hardt IV, 681) vzniklo z toho již obvinění, jistě nepravdivé, že Jeronym z Krakova tajně uprchl, ač byly brány zavřeny. K tomu i následujícímu srovn. Novotný, M. Jeronym Pr., Naše Doba 1916.

clifovým, pokud se k nim znal, všímal si také vlídně příslušníků církve východní, dávaje okázale na jevo, že nesdílí obecného mínění o jejich rozkolnictví. Navštěvoval i jejich kostely, vzdávaje příslušné pocty jejich ikonám, ano ve Pskově prý dokonce v jejich chrámě přijal svátost. Provázeje Vitolda s vojenským jeho průvodem do Vitebska, při vítání dvojím procesím, katolickým i z přívrženců církve východní, dal prý okázale přednost těmto, a když mu to za pobytu ve Vilně tamní biskup vytýkal, Jeronym ujal se pravoslavných, neváhaje jich prohlásiti za dobré křesťany, stejně jako — i to srdnatě přiznal i v Kostnici — otázku, mají-li při přestupu na katolictví býti překřtíváni, zodpověděl, právem arci, záporně.[1]

Není nemožné, že také zde byl to Wyclif, který svou celkovou nestranností k církvi východní usnadňoval rozhodnutí, ale jistě i poznání nepřijatelné zvůle kuriální, k němuž nedávné události daly příležitost, a zvláště lepší známosti o církvi východní vůbec přispěly svou hřivnou. Jestliže Jesenic ve svých důvodech proti vyvyšování svrchovanosti papežské, z ovzduší dobového čerpaných, častěji dovolává se příkladu Řeků, nebylo snad třeba hledati k tomu nějakého zvláštního domácího pozadí, a také podezírání Stanislavovo,[2] ač nápadné, mohlo by padati na vrub nepopíratelné jeho snahy zostuditi protivníka jakýmkoli podezřením. Ale mohli-li jsme viděti, jak také u Husa proniká s lepším poznáváním také již — lze tak říci — jisté porozumění, nebo aspoň chápání některých odchylek řeckých,[3] smí-li se Hus již přiznávati k rozmluvě s nimi,[4] není snad příliš odvážné domnívati se, že aspoň jistá předprava, již Jeronym přinesl z domova, usnadňovala jeho rozhodnutí při osobním seznání řecké církve.

---

[1] Jediným pramenem jsou tu žalobní artikuly Kostnické (v. d. Hardt IV, 642, 677—680, odpověď Jeronymova 643), tedy pramen velice kalný, kterého jen opatrně lze užívati.

[2] Alma et venerab. 385 (99), 387 (101); srovn. o tom výše. Také Páleč později (Antihus 94) vytýká svým způsobem: quia fautores sunt scismaticorum, papam et ecclesiam apud eos existere asserentes; zmínky o Řecích má i Eloquenti viro (v. d. Hardt III, 344, 380).

[3] Bylo toho dotčeno při výkladu Sentencí, v. díl I str. 362.

[4] Výklad kap. XXVIII (Erben I, str. 49): neb mluvil sem s nimi a oni sú řekli....; srovn. svrchu str. 199 poz. 2.

Prameny naše bohužel nestačí ani k domněnce sebe vzdálenější a každý pokus při dnešní znalosti musí vésti na scestí.[1] V tu chvíli však počínání Jeronymovo aspoň překvapovalo všeobecně, v Kostnici veliká část žalob, arci jistě přehnaných a zkroucených, točí se kolem jeho cesty Litevské. A je-li aspoň trochu pravdivé tvrzení oněch prolhaných dokumentů o pověsti, která se o tom rozšířila po celém Polsku až do Čech a Moravy,[2] sotva lze pochybovati, že tím pomluvám otevřen nový zdroj. Než ani domácí zatím nevyschly, události v Čechách, pokud se na veřejnost dostávaly, a zejména pokud je šířili uprchnuvší odpůrci, nemchly dobré pověsti české posloužiti.

Rozvášnění stran bojem odpustkovým, třenicemi o interdikt i spory s theology odpornými, jež nemohly se nedotknouti vrstev nejširších, dostoupilo vrcholu. Příslušenství ke straně Husově nebo nepřátelství k ní rozvádělo příslušníky stejných

---

[1] Sem patří ovšem mylná theorie o souvislosti husitství s pravoslavím, jíž dnes netřeba se vážně obírati, ani jí vyvracetí, ba ani se k ní vraceti, přes to, co nejnověji napsal Hugo Richter, Otázka souvislosti cyrillomethodějství s husitstvím, Osv. L. Bartoš, Paměti M. Jeronyma Pražského. Lumír 1916 str. 298 n. pokouší se uvésti s tím v souvislost začátky »přijímání podobojí a znárodnění bohoslužby«, ale i jako pouhá domněnka jest to více než odvážné, a není proto ani nejslabší opory, jako vůbec článek oplývá domněnkami, jež snad jsou duchaplné, více než jest i v belletrii přípustno. O jedné nutno se ještě zmíniti. Snad prý z Litvy odebral se Jeronym do Anglie, a prý »ve službách velkoknížete Vitolda«, jemuž prý nemchlo býti lhostejno, jak se k nové válce hrozící s řádem zachová nový panovník anglický; také o pobytu Jeronymově v Anglii dovede vypravovati věci zajímavé. Jeronym divže nestává svědkem procesu Oldcastleova. Základem všech těchto výkladů jest nedatovaný dokument, který Palacký, Doc. 336 podle zmínky o *mistru* Jeronymovi chtěl klásti až za rok 1407, a z něhož Flašjhans, M. Jan řečený Hus 128 vybájil návštěvu Jeronymovu v Oxfordě, arci zcela nesprávně. Dokument čte se v rkpe. Třeb. A 16 v bezprostředním sousedství dvou jiných, o nichž Novotný, Hus v Kostnici a česká šlechta 27, 56—58 dokázal, že jsou to pouhé fikce; nelze pochybovati, že také zde máme před sebou pouhé slohové cvičení bez historického základu, že k takové přímluvě za Jeronyma do Anglie nikdy nedošlo, a že by dokumentu k tak dalekosáhlým vývodům nebylo dovoleno užívati ani tenkrát, kdyby také ostatní předpoklady byly nějak pověřeny: ale jak mne Bartoš ujistil, ani účastenství Jeronymova na poselství Vitoldově, ale ani poselství Vitoldova samého nelze ničím doložiti.

[2] Viz v. d. Hardt IV, 680.

vrstev, údy týchž společností, členy jedněch rodin. Nemohlo-li býti pochybnosti, že jde o schvalování některých zásad, vyslovených Wyclifem, jenž protivníkům Husovým jevil se kacířem, na druhé straně stejně bylo jasno — a právě učené hádky mezi theology potvrdily to nad jiné zřetelněji, — že zároveň stále běží o to, aby pro nějaké kacířství nebyl odmítán celý oblíbený spisovatel, ale zejména, aby o tomto kacířství byl podán důkaz a to jak po stránce věcné, že běží skutečně o kacířství, tak po stránce více formální, že někdo je skutečně drží. —

Svými důsledky spor ovšem dotýkal se rozporu hlubšího, běželo, jak jsme viděli, o sám základ pojmu církve, církevní poslušnosti, moci papežské. Doktoři theologie postavili se na stanovisko nejúzkoprsejšího a nejnesmiřitelnějšího pravověří, ztotožnili se, ještě více, než toho zájem víry žádal, úplně s duchem t e h d e j š í církve, a právě tím však odcizovali se samé podstatě našeho hnutí náboženského. Právě tím tudíž stále jasněji vystupovalo na jevo, že tyto rozpory leží v samé podstatě našeho náboženského hnutí a tehdejší církve, od níž svým neskonale vroucím úsilím mravním opravné hnutí musilo býti oddělováno, i kdyby ani nebylo toho, že v těchto důsledcích a vlivem svého základního, dobou zrozeného odporu proti zevnějškovosti církevnické a proti neoprávněnému, z toho plynoucímu ziskuchtivému poručníkování kurie husitství vždy více musilo se stávati s tehdejší církví nesmiřitelným a někde již přímo kacířským.

Ač tedy s toho stanoviska mohlo se mluviti o bludných zásadách, nebylo přece pochybnosti, že ve skutečnosti běží také o to, aby záminkou skutečného i smyšleného kacířství byl umlčen celý opravný směr. Výrok, že příčinou roztržky jsou opravná kázání proti neřestem zejména kněžstva a proti jeho zneužívání i vypínání vlastní moci, byl tak hluboce založen v celém předcházejícím vývoji, že podrážděné jeho popírání stranou protivnou nemohlo, než síliti přesvědčení o jeho správnosti.

Marně snažili se přední mluvčí strany protivné, Páleč i Stanislav, marně pokoušel se s nimi Ondřej z Brodu, nemohouce pravdivosti vyvrátiti, aspoň namluviti světu, že strana Husova i Hus sám jest nyní ochotna chváliti i největšího hříš-

níka, když jen s ní souhlasí,[1] zapomínajíce, že i oni sami nyní stáli ve spojení s kanovníky, do nedávna největšími protivníky Stanislavovými i Pálčovými. Jistě jest správná jejich námitka, že bylo v Čechách a jest mnoho lidí i kněží řádných, kteří, nechtějíce promíjeti hříchů kněžských, nebyli proto stoupenci Wyclifovými. Jest snad i možno, že v rozmíškách za interdiktu a vymáhání úroků vzniklých tu a tam nějaký nedůstojný využil přízně chvíle, ač neznáme jediného dokladu a jistě nemohlo jich býti mnoho — program opravného hnutí spíše odpuzoval, než lákal živly nekalé. A snad, připusťme i to, ač se tomu dílem sami vzpírají,[2] ve prospěch jejich obvinění, jichž jinak nelze dokázati, mínili svými všeobecně formulovanými výtkami i některé dvořany královy, straně Husově příchylné, u nichž antipatie protikněžské, z jiných zřídel pramenící, působily,[3] ani tím vším správnost onoho poznání dotčena není, ani pak jejich všeobecné tvrzení, nemohouc nikdy pozbyti své povahy pouhého pokusu pravý stav jakýmikoli výmluvami za-

[1] Srovn. na př. Páleč, Contra Quidam. 357 n. (71 n.): Hoc est falsissimum, cum talia vicia, si in aliquibus de clero aliquando viguerunt, (!) tamen numquam fuit in clero talis dissensio, sicut nunc est orta. Constat eciam evidenter, quod multi de clero hic in regno fuerunt et sunt probi et honesti, ... qui tamen magni sunt inimici Wyclephistarum et Wiclephiste ipsorum e converso. Eciam multi sunt, in quibus appareret superbia . . ., quidam eciam concubinarii notorii et adulteri et alii symoniaci manifesti, quorum Wyclephiste sunt fautores magni . . ., a níže: omnes desperatissimi spirituales et seculares, qui partem eorum fovent, probi et iusti reputantur et ab opposito eis contrarii, licet probissimi, mali seductores et Machometiste appellantur; jiný ještě doklad uvádí Sedlák, Hus 258 pozn. 2; srovn. i Antihus 141 n. a níže; mírněji Stanislav, Alma 392 (106): Et ubi hic clerus alteri clero simoniam, avariciam, luxuriam imponit, numquid ipse a talibus est immunis . . . ? Et si aliqui ab actu fornicacionis sperantur casti, alii tamen sunt vehementer suspecti. — V. i Ondřej z Brodu (Doc. 519 až 520 Novotný 189). Všude je ze souvislosti patrno, že se táhnou k událostem při interdiktu a vymáhání úroku.

[2] omnes desperatissimi spirituales et seculares praví Páleč 358 (72); opakováno Antihus 140.

[3] Za sporu se Zbyňkem byl z vazby jeho vybaven probošt Jiří z Janovic, o němž víme, že žil v konkubinátu a měl děti (srv. Köpl, Testament des Georg Burghart von Janovitz, MVGDB XXI, 93 n), ale ten jistě nebyl stoupenec Husův. Zdeněk z Labouně snad byl mravů lehčích, ale o nějakých neřestech ani u něho neslyšíme. Ze světských byl arci Voksa z Waldštejna jistě Wyclifovec, ale mimo násilnosti proti kněžím, nic špatného se o něm neví.

stříti, nemůže zvrátiti skutečnosti, že měřítko mravní zůstává stále spolu základním rozdílem obou stran,[1] a protivníci sami nemohou toho zcela popříti.

Ani Stanislav neodvážil se zatajiti, že kárání vad kněžstva — jemu se nyní ovšem zdají upřílišená — jsou také jednou příčinou rozbrojů, třeba se snažil vyložiti to jinak,[2] ani on nesměl zamlčeti, že někteří z protivníků mají na venek opravdu zdání svatosti mravů, ač ovšem neopominul podotknouti, že se nepodobají ani Origenovi, který jest zavržen pro bludy, ač také životem se stkvěl.[3] Ba sám Páleč, který by nejraději popřel všecko na světě, a co může nejhoršího, kde jen najde, na Husa strká, musí připustiti i mnohem později, i že — také o tento rozpor běželo — kněží řádných ve straně Husově je mnohem více, než mezi protivníky, třeba se to ihned snažil oslabiti výmluvou, že strana protivná jest mnohem početnější, a třeba se dále utěšuje, že ti špatní aspoň dobře věří.[4]

Nemilému tomuto faktu strana protivná snaží se čeliti jinak. Tenkráte to, tuším, bylo, kdy vidění Jenštejnovo o černém muži, jenž chce vyrvati klíče z ruky papežovy a mnohé svádí, vztaženo na Husa,[5] snad odtud již tenkráte do ciziny vniká pověst tam později rozšířená o doktoru černého umění s jeho dvanácti pomocníky, jenž výmluvností a zdánlivou svatostí života do r. 1412 zkazil celou Prahu a celou říši, odvrátiv mnohé od pravdy.[6]

Rozvášnění však také vedlo k násilnostem stále větším. Jestliže již roku 1412 snad odpustkový spor dal podnět k po-

---

[1] Sedlák, Hus 258 ovšem tvrdí opak, ale důkazem jsou mu — nepravdivé a kriticky nezkoumané žaloby protivníků.

[2] Stanislav, Alma 391 (105); srovn. i Páleč, Antihus 137.

[3] Tamtéž 381 (95).

[4] Srovn. Páleč, Antihus 137: nichilominus et illa vicia fuerunt et sunt cause dissensionis in clero; 136 (zlí kněží) plures in parte catholica propter eorum magnam multitudinem, a výše: etsi multi mali sunt quoad vitam, sunt tamen in hoc iusti, quia credunt credenda.

[5] De origine Husit. (Höfler II, 332 n.); ztotožnění s Husem jest tu provedeno již velmi zřetelně — jeden z důkazů jeho antikristství jest také — vypuzení Němců r. 1409! Traktát sám jest sice pozdější, ale že začátky ztotožnění lze klásti do doby této, ukazuje na př. Páleč, De ecclesia (Sedlák, Hus 235*): si vere istis temporibus Antichristus appareret predicando contra statum cleri et ecclesie atd.

[6] Detmers Chron., II. Forts. (Chr. deutsch. Städte, Lübeck II, 149); srov. Novotný, Rektor Pražské university M. Jan Hus 15

pravě jakéhosi kněze v Klatovech aspoň potud, že konšelům dodával odvahy k tomuto samozvanému »stavění hříchů«, jak o tom již svrchu vypravováno,[1] dochází nyní k zjevům podobným častěji s obou stran. V Žatci snad v této době někdy klerik jakýsi upálen, a v zápětí dva příslušníci stavu duchovního, kněz i žák nějaký, utopeni v Ohři — nevíme ovšem, jde-li o samozvanou spravedlnost nad kněžskými zločinci, nebo o pouhé oběti stranického rozvášnění,[2] ač budoucnost zde snad může odůvodniti tuto domněnku. Ale jistě s ním souviselo, že na Moravě oficiál Olomoucký umořil hladem jednoho »věrného«, tedy přívržence Husova, a jinému, knězi Martincvi kazateli, nohy uhnojeny.[3]

Jestliže již v květnu 1413 cizímu pozorovateli mohlo se zdáti rozvášnění stran takové, jakoby téměř strana proti straně stály ve válce, takže se mu pobyt zde zdál nebezpečným,[4] docházelo místy k bojům a nepřátelstvím skutečně. Zavraždění pana Půty ml. v domě Bechyňově na Starém městě právě v den synody (6. února 1413), jež veřejné mínění přičítalo přednímu později protivníku husitství p. Janovi Městeckému z Opočna, nebylo asi bez souvislosti s rozdíly náboženskými.[5] Zakuklení vrahové po hnusném činu odcházejíce, zpívali píseň

---

[1] Srovn. svrchu str. 152.

[2] Srovn. Krofta, Zur Geschichte der husit. Bewegung, MIÖG XXIII, 604, 608 n.

[3] Hus v Postille (Erben II, 9); případy, pokud vím, nejsou odjinud doloženy, ale jistě není proč o nich pochybovati.

[4] Gilbert de Lannoy (srov. svrchu str. 288 pozn. 1) vypravuje (str. 55): estoit alors tout le royaume pour l'occasion d'un homme prescheur nomme Housse en division l'un contre l'autre: et fesoint guerre grant partie des nobles contre le roy et la royne. Et entray an dit pais, mais j'en widay en grant peril d'estre rue jus . . . Překvapený Francouz měl strachem veliké oči, zapomněl ve strachu jméno královo, kterého zve Janem, a o nějakém odcizení toho způsobu nic nikde neslyšíme, nejméně pak lze věřiti, že by se odpor byl obracel proti královně, která vždy přála Husovi. Snad slyšel tedy o rozbrojích pro Husa, a vida válečné přípravy proti odbojným pánům z Janovic (proti nimž arci nebylo zakročováno pro Husa) a snad i, odjížděje přes Kutnou Horu, stopy války proti Petrovi Malovcovi (v. str. násl. pozn. 2), popletl vše dohromady.

[5] Srovn. Kalousek, Záští ve vých. Čechách. ČČM 1903 str. 278; o vraždě zápis rkpu univ. bibl. V G 11 f 128 (v. Tomek III², str. 541, pozn. 84). St. letop. 22—23, zápis Ctibora ze Seče (Höfler II, 62); o datu Tomek na uv. m.

»Sv. Václave«, která nyní opravdu do jisté míry stávala se heslem protivníků novot, jako také protivníci Husovi dříve i později neopomíjeli dovolávati se jí i tohoto světce vůbec, aby své úsilí učinili populárnějším.[1] A jiné domácí války, třebas přímo s otázkou náboženskou nesouvisely,[2] klidu jistě nepřidávaly, ač zde zase někdy mohutné hnutí opravné zasahovalo k umírnění krutosti válečné, objevujíc také stále zřetelněji, že mínění většiny získáváno jest upřímnou horlivostí strany Husovy, jíž ani král při vší nestálosti přízně své trvale odníti nemohl. Při obléhání hradu Skály v létě r. 1413 vojenský řád, který na rozkaz králův dal vyhlásiti hejtman Václav Hájek z Hodětína, má jednotlivé články, jež nesou zřetelně stopy opravného úsilí, znamenajíce provedení přání Husových ve »Výkladě« i jinde vyslovených, aby bojovníci hleděli především bojovati proti hříchům; a jest jistě charakteristické, že Jakoubek ze Stříbra několikrát byl s této strany požádán o duchovní útěchu bojujícím a vyhověl konečně psaným kázáním, v němž, upozorňuje na úklady Antikristovy, vybízel k pilnému boji proti hříchům.[3]

Ale ani při těchto jistě potěšitelných úspěších stísněná nálada nedala se zcela zažehnati, ani tentokráte pobytu Husova v Praze nebylo na dlouho. Ač nemáme nejmenší příčiny domnívati se, že by poměr Husův ke králi opět se byl zkalil, ani nějaké úplné zlepšení se nedostavilo. Snad působilo i odsouzení Římské, snad střídavé vlivy jiných rádců, ale nejspíš vrtkavý král, nyní každou starostí brzo unaven, když se ne-

[1] Poznamenává to o vrazích Ctibor ze Seče (Höfler, II 62): o vlastenčení Pálčové i Stanislavově srov. svrchu str. 146 n. podobně Páleč, Antihus 138: patet specialiter aliis obmissis de nostris sanctis patronis Wenceslao, Adalberto, Prokopio et Ludmilla . . .; srovn. list Eloquenti viro (v. d. Hardt, III 349).

[2] Srovn. o nich (o Petrovi Malovcovi, obléhání Skály atd.) Tomek III², 548.

[3] Artikuly vojenského řádu Hájkova, vydaného z nařízení samého krále Václava, tištěny ve Výboru z lit. č. II, 167 n. Toman, Husitské válečnictví zvl. 23 n. pokusil se sice Hájkův řád datovati mnohem později, ale že neprávem, ukázal Goll, Dva příspěvky ku kritice Tomanova Husitského válečnictví, ČČH V, 144 n. — V rkpe Bol. C 132 čte se na f. 164—165': Magister Jacubko ad bellum, dum expugnabant Skalam (srovn. Nedoma 31), a v začátku praví autor: Iteratis iam pulsatus precibus ad consolandum et confortandum tribulatos . . .

zdařilo, proč se o věc zajímal — srovnání stran aspoň takové, aby bylo lze zakročiti v Římě, a když nad to hmotné odškodnění za tuto námahu bylo již v pokladně královské, přestal se o věc starati. Nelze určiti, mohlo-li se za úspěch strany Husovy pokládati nařízení královo, vydané v polovici září, podle něhož při budoucím jmenování konšelů Staroměstských mělo mu býti navrhováno 50 osob, z nichž chce vybírati konšely vždy rovným počtem podle národnosti, ač jistě strana Husova tím byla potěšena.[1] A nelze také ani domnívati se, že by král byl i nyní Husa přiměl k odchodu, zdá se spíše, že Hus tentokráte odhodlal se k němu sám, vida že v Praze nemůže rozvinouti činnosti, jaké si přál.

Snad již v červnu vzklíčilo v něm odhodlání toto, snad vyznívá z pohrůžky, že přijde na Mělník a pohne tím Ondřeje z Brodu, tam se skrývajícího, zachovávati interdikt — a Ondřej se obával, že snad chce sloužiti mši a kázati v jeho kostele v blízkých Nebuželích.[2] — plán nějaké činnosti misionářské, jako i jinde vidíme toho stopy. Rozluční list Pražanům věnovaný, plný krásných a vhodně seskupených slov biblických, v němž odkazuje na ty, kdo místo něho budou kázati, vzpomíná své dvanáctileté práce mezi nimi a vybízí k modlitbám, aby mu přál Bůh úspěchů v práci, k níž se chystá, určuje jeho odhodlání, k němuž, jak naznačenc, snad již nyní z Prahy a v Praze samé činil náběhy.[3]

---

[1] Srovn. Tomek III², 549; sem snad náleží ony nejasné narážky, o nichž mluví Jeronym na koncilu (v. d. Hardt IV, 758) a o nichž byla zmínka již svrchu, ač ovšem tentokrát Jeronym v Praze nebyl.

[2] Doc. 521; faru směnil Ondřej krátce před tím s Janem Kardinálem, ale směna asi hned neprovedena; srovn. svrchu str. 304 a Novotný, Listy Husovy 38.

[3] Doc. 41—43 č. 18, Novotný, Husova koresp. str. 177—179, č. 69; Novotný, Listy Husovy 25—27 zařaďuje list za první odchod. Ale zmínka o dvanáctileté práci a o chystaném kázání, upomínající na Postillu (Erben II 256), činí toto vročení pravděpodobnějším; v. svrchu str. 193 n. pozn. 2. Na Husovu činnost bohoslužebnou, a jistě tedy především kazatelskou, naráží několikrát anonymní původce listu »Eloquenti viro«; viz v. d. Hardt III, 347, 350, 351, 379. Jest možno, že již naráží také na pozdější činnost Husovu na venkově (v. níže str. 323), ale nepochybně myslí také na Husovy návštěvy jednotlivých kostelů v Praze i v blízkém okolí.

Také tentokrát však cesta z Prahy vedla Husa na Kozí.[1] Výsledkem pilné práce literární, jíž zde se oddával, byla především »Postilla čili vyloženie svatých čtení nedělních«, k níž připojil Hus také dvoje kázání posvícenská, jak již dříve bývalo při Postillách jeho zvykem. K ní bývá přiřaďováno i »Kázání o milosrdném Samaritánu«, vznikem asi do doby blízké (mezi listopad 1412 a říjen 1413) náležející, ač Hus sám ho do svého díla nepojal.[2] Postilla ve formě, jak ji Hus chtěl čtenářstvu podati, byla dokončena »léta tisícieho čtyřstého a třinadctého v den postný sv. apoštolóv Šimona a Judy (= 27. října) na hradě, jenž slove Kozí«.[3]

Účel její naznačuje Hus sám v úvodě: »Umienil sem pro chválu boží, pro spasenie Čechóv věrných, kteříž žádají vóli boží poznati a plniti, čtenie nedělnie všecka kratičce s boží pomocí vyložiti.« Při tom však nastal hned i úkol jiný. — Třeba již existoval český překlad Písma — víme, již pokud lze mluviti o účastenství Husově při tom[4] — a tedy také překlad perikop, venkovské čtenářstvo nemělo k němu snadno přístupu, i vznikl tím úkol nový: »A že nemají obecně čtení česky psaných, a výklad ne tak sě brzy přijme bez založenie, protož chci vždy prvé čtenie položiti a potom výklad.« Tím ovšem nastala i potřeba nové revise překladu, ale prozkoumati ji bude úkolem teprve příštího bádání.

Na prvním místě stojí arci úkol posloužiti správným výkladem dobru lidu: »I mám úmysl«, praví Hus, »abych, což mohu, najlehčejie vyložil k rozumu čtenie, *ač ne ovšem týmž obyčejem, jako káži.*« V popředí tedy vystupuje zájem literární. Jest to vždy ještě táž služba kazatelské náladě lidové, jaká vzbudila kdysi literární činnost Štítného, ač ovšem pokrok ve vývoji této myšlenky, který jsme již dříve mohli zna-

[1] O pobytu na Kozím srovn. vedle literatury uvedené svrchu na str. 186 a 295 také K. Thir. Kozí Hrádek po vykopání. Zpr. Mus. Tábor 1912 str. 11, jenž se pokouší o důkaz, že Hus na Kozím bydlil ve věži.

[2] Vydává se tiskem při Postille; tak Erben II. 428; Hus se ho v Postille (str. 336) dovolává.

[3] Tiskem vydána častěji, nejlepší vydání pořídil Erben, Spisy II; citované místo na str. 427; že datum, převáděné zpravidla na 28. říjen, má se vykládati 27. října, míní Sedlák, Kdy dokončil Hus českou postillu nedělní? St. texty II, 528.

[4] Srovn. o tom svrchu díl I. str. 185—186.

menati, dostavuje se i zde. Je-li Štítnému hlavním účelem sloužiti duchovním potřebám lidu, s nímž nemá příležitosti stýkati se bezprostředně s kazatelny, ač ovšem dílo literární, které tím vzniká, zůstává jako trvalý výsledek této snahy, u Husa tento účel vstupuje jaksi do popředí, chce působiti i mimo kazatelnu a jinak, než káže.

Účel tento proveden však potom jen z části. Nelze ovšem pochybovati, že některé výklady v Postille Hus skutečně teprve nyní skládal, že zde tedy máme před sebou kázání psaná. Ale neplatí to o všech, ba ani ne o většině. Snad krátkost času při značném jinostranném zaměstnání Husově, snad jiné příčiny přiměly ho, že si práci usnadnil. Je-li pravděpodobné, že někdy užil Hus hotových již svých kázání starších,[1] jest nyní také zjištěno, že ani v této práci neodepřel mu pomoci Wyclif.[2] Jeho »Sermones«, kázání na evangelia nedělní, byly Husovi vydatnou pomůckou, jíž ovšem svým známým způsobem neváhal užiti, dílem slovně překládaje, dílem upravuje či měně, dílem zkracuje nebo doplňuje, jak toho žádal jeho účel, ale vždy zůstávaje svým.

Bylo vysloveno mínění,[3] že při vší blízké příbuznosti Hus zde neužívá Wyclifa přímo, že snad, učiniv tak již dříve ve svých kázáních, užíval nyní již jen těchto. Snad budoucí šetření tuto domněnku potvrdí, snad ji vyvrátí; ale o tom nemůže býti pochybnosti, že jistě shledá, jak tu Hus opravdu hojně užíval starších kázání svých, ať již vybíraje jednotlivě myšlenky nebo obraty, ať překládaje z latinských svých příprav větší odstavce,[4] když patrně shledával, že i slovo promluvené vyhoví účelu.

---

[1] Srovn. Novotný, LFil. 1900, 465; podrobné šetření arci nebylo ještě provedeno, a není snadné, dokud většina srovnavacího materiálu jest roztříštěna po rkpech.

[2] Na vlivy Wiclifovy ukázal (z části po tom, nač upozornil Loserth, podle něm. překladu) Flajšhans, Husova Postilla, Osveta XXX (1900) zvl. 433—436, namnoze velmi nesprávně; jeho vývody opravil a přesný rozbor podal teprve Sedlák, Pramen české Postilly Husovy, St. tex. I, 257—282 (jen málo kde třeba domnělé shody škrtnouti), jenž také dovodil, že poměr jest tu pro Husa velmi příznivý.

[3] Sedlák na uv. m. 281.

[4] Na některé shody s t. zv. kázáními Betlem. (III B 20) upozornil Novotný, ČČH V, 26, lze jich nalézti více, na př. výklad o odpustcích, jenž se vyskytuje také v Cruciatě, jest v Betl. káz.

Shod s Wyclifem dosud bylo zjištěno poměrně málo; asi desetina celé rozsáhlé práce opírá se o tento vzor. Ale kdyby i studium další vedlo k rozšíření tohoto poměru, úsudek o ceně Postilly jako díle literárním, tedy projevu osobnosti Husovy, nebude tím valně dotčen. Netřeba opakovati, co řečeno jindy. I při své závislosti na Wyclifovi jest Postilla při středověkém nazírání na originálnost samostatným dílem Husovým, a jeví-li se jím zde po stránce myšlenkové více, než tomu jinde, neustupuje proto ani ona důležitá stránka osobní do pozadí. Ještě více než jindy má zde Hus příležitost dotýkati se současných událostí, což, nehledě k tomu, že místa taková jsou zároveň spolehlivým pramenem historickým, zvyšuje půvab knihy kouzlem osobnostní intimity.

Látka sama vede ovšem k tomu, že autor neobejde se bez některých násilností, jimiž nutí nepoddajná themata do moralisujícího výkladu, a látka sama to také jest, co nepřipouští plné jednotnosti myšlenkové, mimo tu, jež dána účelem, ačkoli po této stránce jest práce Husova velmi pečlivá, časté odkazy k jednotlivým kázáním předešlým usnadňují orientaci, časté odkazy k jiným spisům doplňují výklad. Látka sama a žhavá vášeň obrany své i boží strhují časem k výrokům prudkým, jichž povážlivý učitel lidu jindy by neužil, ale přece nezatlačují vzdělavacího účelu úplně. A konečně látka sama svou rozmanitostí umožňuje větší mnohostrannost zájmu, jež celku slouží k prospěchu.

Příslušnost k celému předcházejícímu hnutí hlásí se ovšem i zde častěji:[1] »Ktož káže, aby kněžie nesmilnili, lid lakomstvím a svatokupectvím nelúpili, žen cizích nechali, na jednom obroku desti měl ten, který by byl hoden a s lidem pracoval, aby nesvatokupčili v svátosti a v obrociech, tomu ihned převzdějí háncě kněžstvie svatého, zkazitele sv. cierkve a že jest kacieř a nemá kázati.« stěžuje si, a jindy:[2] »Též nynějšie kněžie, pochopiece člověka, jenž ruší jich lakomstvie a smilstvie, klnú, pudie, žalařují a křičie, že vedlé jich ustavenie má umřieti a ne lehkú smrtí, ale upálením« — starým, dávno slyšeným

(srovn. výše) str. 228=195; jiné shody jsou s musejní postillou XII F 1 (na př. str. 114=f 86, 307=69' a j.), shody jsou i s Výkladem, De eccl., Contra Palecz atd.

[1] Postilla (Erben II) 174—175.

[2] tamtéž 198—199.

stížnostem nové poměry dodávají nové pravdivosti, výtky nově zabarvujíce:[1] »A chtie, aby ihned po jich vóli činili, jakož oni káží; a když věrní chtie, aby oni Písmo ukázali, tehdy řkú: Toť jeden z nich, toť Viklefista! neposlúchá cierkvi svaté, mieniece, že jich vóle nečiní.«

I nyní vždy jest nutno obraceti se proti vypínavým nárokům kněžským; právě před první cnou stížností upozorňuje Hus: »A tak ktož káže, že kněžie jsú bohové, že jsú boží stvořitelé, že mají moc i spasiti i zatratiti, koho chtie, že nelze nižádnému bez nich spasenu býti, že nemá jich nižádný tresktati a že oni mají, co jest najlepšieho, sniesti, spíti a zedrati, ktož tak káže, ten jest velebný kazatel a ten má kázati.« jako také jinde dovede pro stížnosti tolikráte opakované nalézati nový výraz, všímaje si bedlivě i jiných stránek života kněžského.[2]

Také zde cvšem přítomné a nedávné spory zabarvují hoření, co chvíli setkáme se se vzpomínkami na odpustky a jejich prodávání i na schůzi radniční,[3] na interdikt,[4] ale také nikde jinde není tolik vzpomínek na události starší, na kroky Zbyňkovy a jiné žalcby[5] i na jiné závady, jež vzrušovaly mysl, na nálezky lidské, na ostatky, na šalebné zázraky[6] atd.

Ale vedle vášně i láska se uplatňuje: nejedna vzpomínka na bývalé i zemřelé přátele mihne se tu,[7] vzpomíná stručně historie Betlema od založení do útoku Chotkova, i když někdy vzpomínka jest kalena novějším příkořím, zejména zakazováním záslužné vymoženosti povznesením kostelního zpévu:[8] »Řkúce: My klnem jmenem Ježíše všechny ty, kteříž chodie na kázanie do Betléma a všecky ty, kteří zpievají: »Vstal jest bóh z mrtvých svú mocí«; a opět ktož zpievají: »Jezu Kriste, štědrý kněže, s otcem, duchem jeden bože«; a opět ktož zpievají: »Navštěv nás, Kriste žádúcí . . .« Ani zde nezapomíná trpících, zvláště kněžským útiskem, a upozorňuje na potřebu spravedli-

[1] tamtéž 93.
[2] tamtéž 174; srovn. i 152, 157, 158, 166, 198, 241, 376, 377, 410.
[3] Na př. — lze vybírati jen namátkou — str. 10, 29, 59, 60, 80, 157, 159.
[4] str. 11, 173, 256, 286, 294, 308, 325, 393.
[5] str. 112, 113, 256, 278 n.
[6] str. 30, 183, 184, 329, 330.
[7] str. 59 (Páleč), 95 (Faulfiš), 9 (věrní moravští) atd.
[8] str. 132; o Betlemě v. i 112—115.

vosti v soudech i j.,[1] i zde vystupuje jeho cenění stránky mravní při všem cítění vlasteneckém[2] a jeho péče o duchovní prospěch lidu.

Ani vášnivý tón, k němuž ho příliš čerstvé dojmy nedávných a dosud nedokončených bojů svádějí, nedovede Husovi cvšem zabrániti, aby výslovně odmítl učení, třeba Wyclifovo, jehož nedrží, i v nejprudším útoku na hříšné kněží neopomine připomenouti, že platně posvěcují, třeba sami, ve hříchu slouží, znovu hřeší.[3] Ale zase ani týž vášnivý tón, svědčící o vnitřním rozechvění a strhující k nebývalé prudkosti, nedovede utlumiti vědeckého zájmu, s nímž upozorňuje na různočtení biblická,[4] nebo zase, když, vykládaje svoji licenci v překladě perikopy, přiznává krásně:[5] »A rád bych vždy, co bych mohl najpravějie a najrozumnějie položiti, tak položil, aby i pravda plná ostala, i dobře a lehce věrná duše rozuměla.« Z téhož zájmu plyne i pěkný výklad cizích slov, jako purpura:[6] »A že v Čechách nebývá, neumieme ho právě jmenovati; protož položil sem zlatohlav, že na nich na bohatých zde vídáme za najlepšie rúcho. A protož položil sem »bielé plátno«, latině stojí bissus, a to, jakož die svatý Beda, jest plátno velmě ušlechtilé, bielé a tenké; a jinde neroste len k tomu plátnu jedné v Egyptě, a tak my ho česky neumieme jmenovati, ani Němci, ani Latinníci; proto tě dvě slově, purpura a bissus, jsta hostinně v latině. A pán Ježíš pověděl jest o bohatci, jakož tam jest v těch vlastech to rúcho, a jest s lehka lacinějšie purpura tam, než zde Levské, a to plátno lacinějšie, než zde plátno podbělné. Protož nemají výmluvy bohatci a bohatiče, řkúce, že nechodie v té purpuře a v bissu; neb ač v tom nechodie, ale chodie v dražšiem zde, než jest ono tam; neb sobolový, kuní, hranostajový, běliznový kožich ještě bez sukna jest dražší než purpura tam, a čechlík, prostěradlo, košile a šlojieř bělný, bavlnný neb hedvábný viece zde platí, než tam bissus.«

A dovede-li tyto vědecké záliby spojiti s vlastním účelem své práce, nemizí v něm ani zájem čistě praktický, jako když,

[1] na př. str. 273, 392.
[2] str. 372, citát uveden svrchu str. 211, pozn. 3.
[3] str. 294.
[4] str. 68: Dále die čtenie: A vidúce — některé bible mají »přišedše« a j.
[5] str. 397.
[6] str. 239 a 240.

abych aspoň jeden příklad uvedl, při výkladu řeckého metreta = míra, upozorňuje:[1] »A my v Čechách nesjednáváme sě v měrách, né brž v jednom městě v Praze jiná měřicě jest na Novém městě a jiná na Malé straně.« jak by dokladů toho druhu bylo lze uvésti více, jistě nadbytečně k poznání, že také Postilla, třeba není bez vad a třeba zase na druhé straně po stránce věroučné vzrušení zápasu silným nanášením barev zkresluje pravý obraz smýšlení Husova, jako dílo literární obstojí čestně. I při tom místy podrážděném a předrážděném tónu najdeme zde místa krásná,[2] plná křesťanské hloubky, jež sama — vedle životnosti celého díla — zjednávají mu ceny značné.

V jedné věci, jak řečeno, vycházejíc ze starších tradic, Postilla znamená i jejich další rozvoj. Jestliže Štítnému činnost spisovatelská stala se náhradou za kazatelnu, Husovi její nutnost dostavila se vedle ní. Po návratu z Prahy Hus, nemíně se nijak již vázati, oddal se také horlivé činnosti kazatelské. Hrdě ohlašuje v Postille:[3] »Prvé sem kázal v městech i v uliciech, ale nynie káži mezi ploty, podlé hradu, jenž slove Kozí, mezi cěstami měst i vsí.« plně tak doslovně přikázání Kristovo. Ale právě toto přiznání ukazuje také, že neběží teprve o začátky této činnosti. Ono místo »v lese pod lipú u hradu, jenž slove Kozí«, na které později rád vzpomíná,[4] působištěm jeho neúnavné horlivosti nestalo se hned, nýbrž když jeho obdivovaná výmluvnost a podmanivá opravdovost staly se lákadlem posluchačstva stále četnějšího.

Lze snadno pochopiti, že tyto vlastnosti i sám zjev Husův nemohly nepůsobiti silou přitažlivou. Porozumění, jež přinášel náladě doby, neohroženost, s níž vystupoval proti zlořádům zejména kněžským, a síla přesvědčení, sálající z každého slova, s níž se obracel proti tomu dusícímu církevnictví, jež stejně tížilo všecky, to vše nemohlo se minouti účinkem v době mohutného vření, v němž zbožné duše hloubavého lidu jihočeského, odpuzovány namnoze od svých kněží jejich životem, odcizené jim jejich vypínavostí a žíznivé po duchovní útěše, plně cítily, kam se s důvěrou mohou obrátiti. Jistě kdo slyšel jedno kázání,

[1] str. 36.
[2] V. Sedlák, Hus 296.
[3] Postilla str. 256 (srovn. i 326); k výkladu v. Thir, Zpr. Mus. Tábor 1912, str. 11—12.
[4] Knížky proti kuchm. (Erben III, 241).

nevynechal druhého. Ale bylo přece nutno slyšeti již prvé nebo aspoň o prvém.

Hrádek Kozí, zanedlouho svědek nebývalých úspěchů kazatelských, nestal se po odchodu z Prahy Husovým sídlem trvale. Napovídá-li již vzpomínka na příklad spasitelův:[1] A káži v městech, po hradiech, na polích i v lesě, a mohl-li bych kde podobně, kázal bych i na břežě, i s lodie«, něco o rozsahu jeho horlivosti před tím, než se mohl omezovati na okolí Kozího, ještě více naznačují, potvrzujíce, že jeho horlivost ani později neochabla, zbožné rozpaky, v nichž ukazuje, jak Kristus chodil kázat, »ne pyšně jel, jako nynější kněžie jezdie«, omlouvá se:[2] »I já pohřiechu jezdím, a v tom svú nestatečnost vyznávám, že nechodím pěš kázat, jakoj mój vykupitel chodil; neviem, pomóž-li mi to, že bych pěš tak daleko a tak brzo nemohl přijíti.«

Hrádek Kozí stal se východiskem rozsáhlé činnosti misijní, jež zajisté nemohla se omezovati na blízké hrady[3] a města,[4] bylo-li třeba této omluvy. Nelze změřiti jejího rozsahu, snad není zcela klamná tradice jednotlivých míst, připínající vzpomínky na činnost Husovu k určitým zvláštnostem krajinným, snad tentokrát opravdu zajel až do své rodné krajiny.[5]

---

[1] Postilla 279.

tamtéž 340.

[3] Zmínku Husovu o hradech a lesích potvrzuje, chtěje činnost jeho, již patrně bedlivě sledoval, zlehčiti, i Páleč, Antihus 115: iam oportet te malis gratibus naturam ferarum induere silvestrium et per castella et castra pergirans forte vigilum supplere officium! . . . Srvn. i str. 14: in civitate Pragensi, in castris et municionibus, ubi nulla te vexat nec vexavit persecucio.

[4] Srovn. svrchu str. 186 n. pozn. 2. Sedláček, Hrady IV, 145 n, uváděje, že hrady lze vykládati na Choustník, Soběslav, Příběnice, domnívá se, že Hus zajížděl až k Vysokému Chlumci. Snad tedy asi ony rozličné »kazatelny« nejsou zcela umělého původu a zpráva o pobytu Husově v Prachensku přece nezcela smyšlená. Sem snad z části lze vztahovati i zmínky o návštěvách cizích kostelů, o nichž svrchu str. 316 pozn. 3. Podobně sem vztahují se výtky Štěpána z Dolan, Epistola ad Husitas (Pez IV, 529): predicando iam in civitate, iam in sepibus non solum non missus, sed eciam ad tempus reddende racionis et iuste prohibitus . . . a dále (530): quod aliquando vester magister, hoc et vos ipsi . . .

[5] Jak již svrchu dotčeno (v. str. 186), má Eneáš Sylvius zprávu, že Hus po odchodu z Prahy pobyl nějaký čas v rodném kraji, ač slovům tohoto zpravodaje nelze příliš věřiti. Také Lupáč (Ephem.

Ale zajisté největší měrou rozvíjela se činnost jeho v samém okolí Kozího. Smíme zajisté již sem vztahovati zmínku,[1] že již zde Hus vyhledával zejména příležitostí, jež vedly k většímu shromáždění lidu, jako pouti, posvícení a p., a jistě již tady osvědčilo se, co se potom opakovalo jinde, že lidé houfně táhli se za ním, »na Kozí pod lípu«.

Ani uprostřed této neúnavné a horlivé podnikané práce nebylo však možno zapomenouti na Prahu. S blížícím se adventem (3. prosince 1413) věnoval své Pražské obci posluchačů zvláštní list[2] — psané kázání na théma Confirmate corda vestra, při němž nepřekvapí, že se v něm ozývají ohlasy někdejšího jeho kázání universitního na toto théma.[3] Měl býti náhradou za slovo mluvené, a opravdu Hus v něm opět nalézá sebe. Prudký, někdy až vášnivý tón, který místy zaznával v Postille z úst bojovníka rozrušeného útoky nepřátel, ustupuje zde opět klidnému, vzorně křesťanskému napomínání, na jaké navyklo si posluchačstvo Betlemské.

A stejně dojemně mluví k nám tento nadšený bojovník za povznesení života vznešenými přímo obraty listu k Vánocům

---

k 7. červnu) zmiňuje se o jeho pobytu v kraji Prachenském, ale zprávu ohrožuje dodatek, že zde napsal mnoho knih. Rosacinus, Oratio paneg. B 4 dovolává se tradice: in territorio Pragensi M. Joannem Hussium, quum exul esset, doctrinam suam docuisse proditum accepimus (na f I 1=66 zmiňuje se znovu o pobytu v rodném kraji, ale nedovolávaje se tradice a patrně podle Lupáče, poněvadž uvádí, že zde psal knihy). Není tedy nemožné, že nějaká tradice existovala (nebyla-li původu knižního), a že tedy Hus skutečně zde nějaký čas působil, ač to arci mohlo býti hned po prvním odchodu z Prahy (nebo tenkrát i nyní). Četné podpisy na protestním listu z 2. září 1415 právě z této krajiny mohly by pro to mluviti (v. Novotný, K protestnímu listu Čspstar. XXIII str. 109). Ale bezpečného nelze nic říci. Sem snad náleží i anekdota, již zaznamenal Hájek f 370 o srážce Husově se sedláčkem v Chlístově, jenž vytýkal Husovi, proč tupí papeže a kardinály, neznaje jich; snad není zcela vymyšlena, ač nelze říci, kterého Chlístova se týká; pověst, jež se pojí k Chlístovu u Prachatic, může zcela dobře býti původu pozdního a mohla vzniknout již na základě Hájka.

[1] Staré letopisy 19, až po zmínce o odchodu na Krakovec, ale jistě bylo tak i u Kozího, což potvrzuje, sotva bez nějakého pramene, i Hájek f 370.

[2] Doc. 44—45 č. 20, Novotný, Husova koresp. str. 180—182 č. 70; o datu Novotný, Listy Husovy str. 29 n.

[3] Op. II, 40 n. (v. o něm v I. části tohoto spisu str. 382 ad.); o shodách s kázáním Novotný, Listy Husovy 30.

r. 1413, na théma »Zvěstuji vám radost velikou«. List — původně česky psaný — jest přímo určen jako náhrada za kázání vánoční,[1] a opravdu dovedeme pochopiti, že po takovém kazateli musilo se zastesknouti nadšené obci posluchačů, jako i jemu něžný poměr k ní zůstával nezapomenutelným. Ještě v postě vzpomenul svých přátel dojemným, rovněž původně česky psaným dopisem, připomínajícím na povzbuzení útrapy spasitelovy,[2] ale brzo poté neodolal své touze déle.

Dne 12. dubna 1414, v den ukazování ostatků, který stále ještě lákal četné zástupy návštěvníků, navštívil Hus Prahu také. Doufal-li, že v přívalu cizích příchozích nebude zpozorován, doufal arci marně. Ani v mnohohlavém zástupu neušel pozornosti.[3] Ale byla to patrně jen pouhá návštěva, pouhé osvěžení stykem s oddanými nadšenci k práci další, jíž posud zůstával vyhražen venkov.

Snad brzo potom, neznáme příčin toho, dal před osamělým Hrádkem přednost živějšímu sousednímu Ústí Sezimovu. Zde zejména dne 26. června 1414 dokončil svůj spisek »J á d r o u č e n í k ř e s ť a n s k é h o«, který již jménem na-

---

[1] Doc. str. 47, č. 40, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 182—183, č. 71: Quia a vobis nunc existo segregatus adeo, quod fortasse multa vobis predicare sum indignus, actamen karitas, quam erga vos habeo urget me, ut saltem aliquot verbula vestre dicam karitati; o datu N o v o t n ý, Listy Husovy str. 31.

[2] Doc. 50—51, č. 24, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 184—185, č. 72; F l a j š h a n s, MJan řečený Hus str. 336 klade sem také t. zv. Themata sermonum (správněji »Puncta«) dokončená v rkpe Víd. 4310 r. 1414 dne 9. března (v. M e n č í k, ČČM 1897 str. 77): Explicium puncta M. Johannis Hus feria sexta ante dominicam Oculi mei... 1414, jejichž prý jiný rukopis (kap. O 10) nalezl F l a j š h a n s (VAk XI, 593). Ale nehledě k tomu, že datum rkpu Víd. jest jistě datem opisu a tedy složení samo starší, o autorství Husově nebylo dosud uvedeno nic, co by je činilo myslitelným, a nutno tedy ponechati věc tentýž příštímu badání. Jak mylné bylo tvrzení Flajšhansovo, patrno z toho, že S e d l á k, Husův vývoj dle jeho postil, Stud. text. II 394 n. smí tuto sbírku prohlašovati za první sbírku kázání, aniž ovšem dovedl nějaký pravděpodobný důvod pro své tvrzení i pro autorství Husovo uvésti, kdežto F l a j š h a n s, Hus str. 91, klade sbírku do doby kolem r. 1408 nebo dříve; srovn. svrchu díl I, str. 91.

[3] Zápisek univ. rkpu X H 17 (na desce, odtud H ö f l e r II, 64): A. d. MCCCCXIIII M. Johannes Hus venit ad Ostensionem reliquiarum.

povídá svůj obsah, podávaje v nejstručnější formě souhrn všeho, čeho k řádnému životu křesťanskému věděti třeba.[1] A dovedl-li Hus vždy ceniti účinnou formu stručného katechetického shrnutí potřebných nauk, nynější bezprostřední styk s lidem poučil ho o potřebě toho ještě více. Z těch příčin vznikl asi nyní »Krátký výklad víry«, který Hus nyní sestavil samostatně, nejsa asi uspokojen stručným zpracováním na konci jednotlivých částí »Výkladu velikého«,[2] a snad i některé jiné menší práce podobného rázu.[3] A opět vzpomínka na Prahu dala podnět krásnému a vroucně k stálosti napomínajícímu listu na slova Jeremiášova »Stůjte na cestách«.[4] Mimo to pak snad do této doby a s nynější jeho snahou souvisejí, hlásí se český spis O manželství, v němž Hus látku tolikrát již probranou — víme, jak byl přesvědčen, že nutno právě o ní lid co nejvíce poučovati — znovu vyložil pro vrstvy nejširší.[5] A není

---

[1] Vydal Erben III, 255—258; o datování (den sv. mučedlníkov Jana a Pavla) v rkpse Víd. 4935 v. Šembera, M. Jana Husi Ortografie č, str. 39; naproti tomu t. zv. Katechismus, který za dílo Husovo prohlásil Palacký, Doc. 703—708, jest práce pozdější nikoli Husova; srovn. Novotný, LFil. 1900, 472, kde i ostatní literatura.

[2] Nalezl a vydal Sedlák Několi. textův III, 15—18 (ot. z Hlídky 1913; že jest dílo Husovo, dokazuje Vodehnal, ČČM 1916, 282 n., jenž také správně upozornil, že pak musí býti pozdější než menší výklad. Naproti tomu zlomek O vieře, který vydal Erben III, 291—299, pocházející nejpozději z r. 1412 (z toho r. je rkps) není asi dílem Husovým z důvodů, jež uvedl Erben 320; o dalších názorech srovn. Novotný, LFil. 1900, 468, Vodehnal, ČČM 1916, 27 n.

[3] Sedlák Něk. textů II, 34 n. otiskuje a přičítá (po jiných) Husovi spisek *Páteř dobrých a zlých lidí*, a k nim přidává (v. Sedlák, Husovy drobné spisy české, St. tex. I, 253—254) latinský *výklad otčenáše* a spisek *Způsoba smrti*, ale důvody jeho nepostačují (v. Novotný ASlPhil. XXXVI, 257 n., ČMM 1914, 436), takže spisy mohou platiti jen za nejisté; totéž platí o zlomku *O panenství* (Sedlák, Něk. text. I, 70—73), ač Hus snad nějaký spis o tomto předmětě napsal. Naproti tomu spis *O sedmi smrtelných hříších* (Erben III, 178 n., srovn. K. Novák, LFil. XXIII, 55—61) jistě není dílo Husovo a podobně ani latinská *Expositio decalogi* (vyd. Flajšhans, I. svaz. akademického vydání), jak bude ukázáno při jiné příležitosti.

[4] Doc. str. 64—65, Novotný, Husova korespondence str. 191—192 č. 74.

[5] Vydal Erben III, 197—211; poprve tiskem vydán v Plzni 1528, jak upozornil Flajšhans, ČČM 1920, 192.

nemožné, že v této době i v této krajině vznikla snad také — je-li jeho — píseň Králi slavný, Kriste dobrý.[1]

Ale ani odpůrci zatím nezaháleli. Proti Husovu spisu o církvi neznámý protivník, patrně jeden ze členů theologické fakulty Pražské, vystoupil velmi záhy polemickým traktátem *De ecclesia*, který ovšem nedovede se vymaniti ze začarovaného kruhu utkvělých myšlenek — toho arci nelze středověkému spisovateli zazlívati, — a pokládaje tudíž za samozřejmé, co má teprve býti dokázáno, upravuje si svůj úkol přirozeně jednostranně, potíraje Husův pojem církve a vyvozuje svým způsobem konsekvence z něho plynoucí, přece však vystupuje proti Husovi, kterého nejmenuje, až na některé přestřelky, celkem šetrně a dosti věcně.[2]

Byl to však jediný věcný projev z protivného tábora. V měsíci září 1414 Štěpán z Dolan vylil všechen jed své tvrdé duše ve svůj *Dialogus volatilis inter aucam et passerem*, připsaný Janovi biskupu Litomyšlskému, k němuž nepřátelé Husovi tou dobou již vzhlíželi téměř jako k vykupiteli. Zuřivý protivník vrhá se na Husa pro jeho apelaci ke Kristu a jiné věci, jež má za bludné, urážkami a nadávkami, hroze na konec koncilem.[3] A v téže asi době protivník nějaký obracel se proti Husovi, nazývaje ho »výmluvným mužem a kazatelem v Praze«, a vytýkaje mu jeho jednání slovy místy velmi ostrými, třeba celkem formou do mírnosti se nutící. Ale list, určený snad Husovi při některé jeho návštěvě v Praze, do rukou jeho již se nedostal, nebyv patrně vůbec odeslán, a pisatel jeho, doplniv jej později výtkami proti přijímání pod obojí, z veliké části odjinud převzatými, a tedy přiostřiv proti Jakoubkovi, snad vydávaje ho veřejnosti, neměl již vůbec urči-

[1] Srv. o této otázce více vzadu v dodatku: K datování některých spisů Husových II, F.

[2] Traktát nalezl a vytiskl Sedlák, Anonymův spis proti Husovu traktátu »De ecclesia« St. text I, 312—348, právem odmítnuv myšlenku na autorství Stanislavovo, jehož sloh jest opravdu naprosto různý od tohoto, a hledaje autora mezi ostatními 6 doktory (srovn. Novotný, ČMM 1914, 435). Pro dobu sepsání lze, tuším začátek roku 1414 bráti za terminus ad quem, poněvadž autor nemluví ještě o příštím koncilu, ač by se mu jistě bylo hodilo zmíniti se o něm, když se (str. 340) hlásí k mínění, že koncil je svrchovaný, i když zasedá bez papeže.

[3] Tiskem vydal Pez, Thes. IV, 433—502.

tého adresáta na mysli; list stal se letákem, jenž snad náleží k nejrozšířenějším dokumentům vůbec.[1]

Stanislav ze Znojma, tuším, mínil z jeviště odstoupiti důstojně; nezdá se aspoň, že by po svojí »Alma« byl do sporu zasáhl ještě jednou. Snad chtěl si hlavní ránu jakožto nejjistější nechati na koncil, k němuž se chystal. Ale osud byl k němu laskavější nežli k Pálčovi, odvolav ho ze života mezi přípravami k cestě do Kostnice za pobytu v Jindřichově Hradci.[2] Úkol jeho již za jeho života převzal Štěpán z Pálče, ne na prospěch věci, ani formy. Byv již obratnou obranou Husovou proti »radě doktorské« v jeho spise De ecclesia uveden do zuřivosti, seznav Husův spis proti sobě samému určený, o němž hned vymyslil lživou legendu, že ho Hus nazval Quidamon, to jest quidam demon,[3] stal se téměř nepříčetným. Od-

[1] Jest to list začínající slovy »Eloquenti viro« zachovaný v nesčíslném množství rkpů, který tiskem vydal v. d. Hardt III, č. XIV str. 339—391; a snad také o žádném jiném dokumentu nevyskytlo se tolik různých mínění. Rkpy přičítají ho tu Pálčovi, tu Ondřejovi z Brodu, tu jiným, v literatuře za autora pokládán vedle těchto dvou i Mikuláš z Dinkelsbühlu, Jakub z Paradyžu a četní jiní, adresát i v rkpech udáván bývá různě, Jakoubek, Havlík, Ambrož i j., i Hus. Že list psán od Čecha a určen původně Husovi, pověděl již Schwab, Joh. Gerson 579 pozn. 3 (ač jeho opora v rkpe. Mnich. 2509 pro určení Husovi není tak silná, jak myslí; vážnější jsou důvody věcné), odmítnuv také možnost autorství Ondřeje z Brodu (ač ne zcela nezvratně). Nevěda o práci Schwabově, Sedlák Eloquenti viro (St. tex. I, str. XXIII—XXIX, a před tím v Čas. kat. duch. LV, 1914 str. 80) dokazuje znovu, že první část (a prý i třetí) určena Husovi (důležitou oporou bylo by, že druhá část, rozumím-li dobře, vyskytuje se v jednom rkpe, původně z Dolan pocházejícím, samostatně), a hledá autora v Štěpánovi z Dolan. Nelze-li pochybovati, že list psán od Čecha, ale ne v Čechách (srovn. in terra vestra str. 349, není-li to chyba), bylo by arci přirozené mysliti na Moravu, ale pro mínění o autorství Štěpána Dolanského nemohu se zatím rozehřáti; třeba ani list není prost úplně všech surovostí, proti neurvalému způsobu psaní Štěpánova jest psán velmi mírně, což by, vznikl-li současně s Dialogem, u autora tak popudlivého těžko se dalo mysliti.

[2] Praví tak Petr z Mladoňovic (Doc. 246), Lupáč k 11. říjnu.

[3] Antihus 4—5: Quod scriptum Quidamon nuncupare decrevisti . . ., a níže: Quidamon, id est quidam demon appellasti; že tomu není tak, ukazuje to, že Hus při posledním setkání s Pálčem před smrtí v Kostnickém žaláři žádá ho o prominutí, že ho nazval »fictor« (Doc. 136); jistě by tím spíše byl žádal o prominutí označení tohoto (srovn. Novotný, Husova koresp. str. 298, Tomek, Děje univ. 225).

pověděl během r. 1414, tuším, zároveň na oba spisy, na onen chromným traktátem *De ecclesia*, na tento stručnějším, ale jedovatějším *Antihus*, srše hněvem zejména z připomínek svého nedávného smýšlení, způsobem, jenž i v tehdejší hrubší době i při strannickém rozvášnění, jež mnoho omlouvá, nemá snad sobě rovného.[1] Učiniv si, zejména v Antihusu, jak sám několikrát praví, úkolem vyvrátiti každé slůvko Husovo a znemožniti zdání, že by i jen v maličkosti Hus mohl míti pravdu, hledí tomu dostáti beze všech ohledů. Stanoviska protivníků byla tu arci nesmiřitelná a netřeba pochybovati, že Páleč, jsa, třeba od nedávna, přesvědčen, že jeho stanovisko jest správné, věřil také, že je opravdu dokazuje, i když proti přesně vedenému Husovu pokusu o důkaz měl jen odpověď, že je to kacířství.

Ale způsob, jímž své »pravdy« hájí, není doporučením. I když zvykem doby omluvíme, že bez ostychu osvojuje si doslovně důkazy Stanislavovy, také pro své »mravní rozhořčení« nestydí se vykořisťovati, kde co se hodí, opisuje nadávky ze Štěpána z Dolan, z Jenštejna, kde je najde. Ale co může přímo rozčiliti, jest pokrytecký způsob jeho. V polemice, a zvláště u středověkých theologů, nesmíme hledati jemného šermu myšlenkového, nelze zazlívati, když Husa hledí zesměšniti, lze se smířiti i s tím, že ho hledí ukřičeti a lze pochopiti, že se mstí králi Václavovi smělým tvrzením, že v Čechách není spravedlnosti, nebo že si pomáhá i zalháváním, při čemž arci horší jest

[1] Tiskem vydal Antihusa, jak častěji zmíněno, Sedlák v příl. Hlídky 1911, 1912; narážkami dobovými i umožňováním kontroly zpráv Husových, jest to pramen neobyčejně cenný, ale také po stránce věcné, pro poznání názorů a důvodů Pálčových, zejména však pro poznání Pálče člověka jest jeho cena ještě vyšší. Věcná stránka probrána jest v oddíle o učení Husově, kde také s toho hlediska oceněn traktát De ecclesia, z něhož ukázky vydal Sedlák, Hus 202*—304*; srovn. pro ostatek Sedlák, Pálčův spis proti Husovu traktátu De ecclesia. (Brno 1912, ot. z Hlídky t. r.). Co se tkne složení, spis De ecclesia byl hotov asi dříve, ač současně vznikal i Antihus. Toho dovolává se De ecclesia 282*, na onen odkazuje Antihus 122, 131, 148 a j., ale již část Antihusa str. 3—4 opsána z De ecclesia 264*. Že užil Stanislava i Štěpána z Dolan, uvádí Sedlák nedostatečně. V Antihusu str. 13—14, 21—22, 83—84, 126—127, 128—129, 138 mnoho doslovných ohlasů ze Štěpána z Dolan, na str. 110, 124, 125, 131—133 celé partie ze Stanislavovy Alma. Některá místa vyskytují se i v De ecclesia (na př. 228*, 264*, 265*, 273*, 302* z Alma, 224*—225* doslovně ze Stanislavova De Antichristo) 272* ze Štěpána z Dolan, nehledě k tomu, kde jen myšlenkově se ozývají.

již to, když nyní najednou vyčítá události za interdiktu 1411, proti kterému sám brojil. Ale přímo nedůstojný a odporný zjev jest, když, vině Husa bezpočtukrát — a nezcela neprávem, zvláště se svého stanoviska — z nedostatku odvahy vystoupiti proti jednotlivým přestřelkům ve své straně, užívá zároveň také prostředků šerednych. Vykládá na př. o zásadě, že hříšný kněz neposvěcuje, vykládá tak, že obviňuje přívržence Husovy z jejího držení téměř šmahem, ale při tom, nemaje odvahy nařknouti Husa přímo z jejího hlásání, mluví tak, že čtenáři toto podezření téměř vnucuje.[1]

Odpovídá mravní úrovni této polemiky, že její autor, věda již o blízkém koncilu, několikrát hrozí Husovi přímo smrtí s potměšilostí, jež nedovede zatajiti nedočkavosti ...[2] Traktát De ecclesia, jenž svu rozvláčností vypočtěn jest téměř na umlcení protivníka, řadí se k němu přes poměrně větší věcnost důstojně. Ani větší podráždění polemikou se spisem osobně proti němu zaostřeným nestačí však k vysvětlení, neboť jen nepoměrný rozsah traktátu De ecclesia činí ho poměrně věcnějším, potud aspoň, že v přívalu slov poněkud ustupují i osobní urážky, i to, co převzato z jiných.

Pokrytectví dostupuje vrcholu v závěru Antihusa, dokončeného jistě později, kde Páleč, který před tím bezpočtukrát užil Dolanského přezdívky »Husko«, nazývá Husa »nejmilejším« a omlouvá svůj surový způsob psaní horlivostí a touhou po pravdě i úřadem profesora theologie! Jak vážně to myslí, ukazuje závěr:[3] »Pij tedy příjemně tuto číši, třebas trpkou, ale vytrysknuvší z cévy lásky, a nechť pijí i tvoji (věrní) — neboť jsem připravil nápoj i velbloudům tvým — a kéž by tato číše vnuknutím ducha sv. změnila vás na muže katolické pravdy.«

K nedočkavé touze Pálčově jižjiž viděti někdejšího přítele na hranici, důstojně se řadí jinak bezvýznamný, a leda stručností nad folianty Pálčovy vynikaje, projev neznámého pisatele o církvi a moci klíčů, spíše úryvkovitý, jehož původce snaží se dokázati, že Hus místa z Dekretu cituje úryvkovitě, aby mohl z toho vyvoditi závěr:[4] »Hus pak, zamlčuje začátek a konec

[1] Srovn. Antihus 17 n. a zvl. 21, 24.

[2] Srovn. Antihus 67, 68, 119, 131 a j., De eccl. 274*.

[3] Antihus 155.

[4] Bezejmenný a zvláště neoznačený traktátek — snad jen nějaká excerpta — čte se, jak upozornil J. Truhlář, Catalogus II,

kanonu, jakoby chtěl dokázati, že sv. Petr a tedy následkem toho ani papež nebyl většího důstojenství a moci nad jiné kněží, nýbrž že všickni kněží mají touž vážnost a moc, a poněvadž takto komolí kanony, proto jako padělatel kanonů po zásluze má býti upálen . . .«

Vedle toho však protivníci volili cestu ještě nebezpečnější. Ne nadarmo upozorňovali neustále, že strana Husova nesmí ani Čech opustiti, poněvadž by byla pro bludy stihána, a že Čechové do ciziny přicházející platí za kacíře.[1] Bylo v tom i něco pravdy, ale část zásluhy náležela právě jim samým! Aspoň sdělení, jehož se dovolává slavný kancléř university Pařížské Jan Gerson, když dne 27. května 1414 varuje arcibiskupa Konráda před bludy wyclifskými, poukazuje, aby si vyžádal pomoci krále Václava, jenž bludům nepřeje, sotva mělo za pramen pouhé veřejné mínění, třeba mluví toliko o wyclifství.[2]

Vždyť doručitelem listu Gersonova byl Petr z Prahy, který také nesl odpověď Konrádovu ze dne 2. srpna,[3] kde se arcibiskup zapřísahá, že chce kacířství pronásledovati až do smrti, a žádá o bližší návrhy, jistě nebránív, aby jeho posel vzal s sebou i některé spisy Husovy.

Gerson vyhověl ochotně. Již 24. září 1414, vzdávaje chválu horlivosti Petrově, oznamuje, že knihy jím dodané z nařízení kardinálů Pisského i Remešského mají býti zkoumány. A Petr to také byl, který kancléře, jenž se zprvu spokojil poukazem na nejnebezpečnější blud, dávno již prý odsouzený, že člověk hříšný nemá žádné moci, nač prý má arcibiskup zvláště upozorniti krále Václava,[4] přece pohnul, že vybral 20 článků z traktátu o církvi, sice prý po zběžném čtení a jen podle smyslu, ale který jim dal sám! Neslouží věhlasnému a bezúhonnému jinak muži ke cti, že takovýmto lehkomyslným způsobem

---

str. 140, v rkpe univ. bibl. XI C 8 f 292—295'. Na poslední straně najdeme: Ipse Hus subticens principium et finem canonis sicut volens probare, quod b. Petrus non fuit maioris dignitatis et potestatis et sic consequenter nec papa aliis sacerdotibus, sed quod omnes sacerdotes sunt eiusdem auctoritatis et potestatis, et quia sic truncat canones, ideo tamquam falsarius canonum est merito comburendus etc.

[1] Srovn. mimo jiné doklady, uvedené výše porůznu, na př. Páleč, Antihus 7, 144—145 atd.

[2] Doc. 523—526.

[3] Doc. 526—527.

[4] Doc. 527—528.

dovolil si souditi, i když chápeme, že ve své zaujatosti nedovedl připustiti článkům těmto jiný smysl, než kacířský, a i když nezapomínáme, že by Gersonovi již sama okolnost, že běží o hlasatele filosofického realismu, byla ku kacеřování stačila, jak se to později ještě příšerněji mělo objeviti.[1]

A jen o dva dni později, dne 26. září 1414 sám kardinál Remešský, Šimon de Cramaud, odvolávaje se na sdělení, která mu učinil »jeho milý Petr z Prahy«, vybízí arcibiskupa k horlivé práci proti kacířům, potvrzuje výslovně, že »dobrý a schopný« Petr zasluhuje doporučení »pro mnohé práce«, které tak mužně a pilně podniká ve věcech víry.[2]

Ale ani u kurie papežské záležitost Husova neupadla zcela v zapomenutí. Ošemetný Michal de causis upozorněním na potřebu odsouzení památky Wyclifovy, koncilem do devíti měsíců slíbeného, a prohlášení jeho českých stoupenců za kacíře, tuším v prosinci 1413, kdy zároveň vymohl si i poslední zakročení proti Janovi z Jesenice v záležitosti jeho nestání,[3] dovedl dosíci aspoň tolik, že auditor Conrad Conhofer obdržel zásadní souhlas k dožadování pomoci ramene světského proti stoupencům Husovým.[4] R. 1414 prohnaný Dětřich z Niemu v traktátě De necessitate reformacionis vyslovuje mínění, že Husův traktát De ecclesia doráží na plnost moci papežovy právě tak, jako Muhamedův Alkorân na katolickou víru.[5]

[1] Srovn. Novotný, Rektor Hus 19.

[2] Doc. 529—530.

[3] Org. kap. arch. ze dne 23. prosince nebo září 1413, opis v dipl. musejním.

[4] V artikulích Kostnických (Doc. 203) praví Michal: de a. d. M°CCCC° quartodecimo et de mense Decembris . . . fuit per honorabilem virum Conradum de Conhofer . . . vigore certe commissionis sibi facte brachium seculare contra eundem M. Joh. Huss decretum et concessum. Listiny sice neznáme, a u člověka rázu Michalova nebylo by nemožné, že si na škodu Husovu i faktum vymyslil; ale poněvadž běží patrně o další fási běžícího procesu (v téže době Michal vymáhá podobné opatření u téhož auditora proti Jesenicovi, viz pozn. předch., ale že by z toho byl vylhal opatření i proti Husovi, nezdá se), není tvrzení přímo nemožné. Jenže ovšem svolení nemohlo se státi v prosinci r. 1414, kdy byl Hus již zajat, nýbrž nejspíš r. 1413. Možná, že základem byla suplika dosud špatně datovaná, podaná na základě stížnosti z Prahy v prosinci 1413 (Doc. 459 n.), což míním zdůvodniti jindy.

[5] (Theod. de Niem) De necess. reform. (v. d. Hardt I. č. 7. str. 306—307); v pozdější redakci něco málo zmírněno, v. Finke, Forsch. und Quellen 269—270.

Než ani kurie sama nechtěla již o svém smýšlení zůstaviti pochybností. Již dne 30. dubna 1414 Jan XXIII., ostrými slovy vzpomínaje neposlušnosti Husovy a jeho trvání v klatbě, a zřejmě projevuje nedůvěru druhým dvěma českým prelátům, arcibiskupu Konrádovi a Václavovi Králíkovi, správci biskupství Olomouckého, nařizuje biskupu Litomyšlskému Janovi, aby učinil přísná opatření proti Husovi, a podle potřeby i proti oběma církevním knížatům zakročil tresty církevními — nevadí mu arci, že tím navádí biskupa Jana k neposlušnosti proti svému představenému.[1] Dne 11. června 1414 důtklivě domlouvá králi Václavovi, aby zakročil proti stoupencům Wyclifa, v Římě odsouzeného, kteří zlehčují moc papežskou,[2] a ještě dne 22. září zplnomocňuje Jana Litomyšlského k nejpřísnějším krokům proti Klatovským a Žateckým za jejich činy proti kněžím.[3]

Co se takto se všech stran nad hlavou Husovou stahovaly zlověstné mraky, ani v Čechách obzor se nevyjasňoval, k tomu, co strany rozdělovalo dříve, neodbytný vývoj přinášel podněty nové. Skvělé úspěchy, jichž Hus v jihočeských končinách dosahoval, v prvé řadě ovšem lze jistě přičísti za zásluhu vzpomenutým již vynikajícím vlastnostem jeho zjevu i výmluvnosti a těm příznivým pro jeho činnost vlivům ovzduší, jež činily směr jeho činnosti tak časovým. Ale tomu všemu jistě nebude ublíženo, přičteme-li ještě jednu okolnost, jistě ne bezvýznamnou. Působení Husovo, třebas hluboké a pronikavé, bylo přece jenom příliš krátké, aby samo stačilo vysvětliti, že právě v těchto končinách takořka v nejbližší chvíli po té setkáváme se s nejradikálnějšími a nejsmělejšími názory, které Husitství vůbec zrodilo, a při nichž jistě vedle působení shora, od vzdělaných, nebo aspoň, hledě k pozdější době, vzdělanějších vrstev kazatelských, musíme počítati i s jistými, třeba dosud málo vyjasněnými a těžko postižitelnými vlivy jinými.

---

[1] Krofta, MIÖG XXIII, 607.

[2] Výtah z listiny má Cochlaeus 22—23, a z něho Berghauer, Protom. penit. 395. V registrech Janových jí není, ale není, tuším, důvodu pochybovati, že vydána byla. Pelzel, Wenzel, II, 625 n. mylně ji klade k r. 1413; srovn. Tomek III², 553.

[3] Krofta, MIÖG XXIII, 608—610; srovn. svrchu str. 152, 314.

Jsem dalek toho, abych chtěl nějak přeceňovati význam toho, co jedním slovem lidové sektářství naznačuje složitý a namnoze snad navždy ve svém vývoji ukrytý proces psychologie duše lidu. Ač ani o něm zprávy nás došlé nedovolují pochybovati, přece jistě účastenství lidových vrstev, jemuž ve vývoji našeho hnutí náboženského tak nepopíratelně značný význam připadá, lépe dá se vyjádřiti obecnějším označením lidová nálada náboženská,[1] v němž ostatně i užší pojem lidového sektářství jest obsažen. I zde tedy — a bylo toho již dotčeno — tato nálada sama působila spolu především. Nicméně uvážíme-li, že právě jižní Čechy téměř zpravidla jsou jevištěm, kdykoli se v minulosti očím našim naskytá divadlo stihání kacířů v Čechách, zejména Valdenských, že dále — ovšem již před čtyřiceti lety — právě purkrabí na Kozím měl nemilé styky s úřady církevními pro obranu lidí, stihaných inkvisitorem,[2] a konečně, že v pozdějším vývoji, zejména táborském, smíme, i když jich nedovedeme vždy analysovati, ano někdy ani postihnouti, počítati s vlivy Valdenskými, jistě i bez přeceňování vlivů těchto můžeme je i nyní bráti v počet. A nepochybíme tedy, jestliže, označujíce za jednu z příčin zdejších úspěchů Husových i jistou duševní předpravu lidu, počítáme v ní také, třebas ne výhradně a snad ani ne převahou, s jistým aspoň sklonem některé části zdejších vrstev lidových ke kacířství.

Je-li však při tom z části ukazatelem vývoj pozdější, nechybělo ani v působení Husově lecco, co ho mohlo síliti. O tom arci ani nyní nemůže býti pochybnosti, že Hus, zůstávaje věren čistému ideálu svých snažení, nemínil ani nyní jeho zdaru ohrožovati odchylkami zbytečnými. Ale na druhé straně samo odmítání přílišného formalismu církevnického s jeho zevnějškovou obřadností, jež přece bylo podstatou náboženského snažení našeho, samo nutně vedouc k menšímu cenění jednotlivých součástí obřadnosti této, snadno umožňovalo jejich pomíjení v době nezbytí. Není nijak nepravděpodobné, že ani Hus neváhal lidu, v zástupech ke Kozímu se shromáždivšímu, sloužiti mši na místě nesvěceném, třeba ve stodole, jak znějí ža-

[1] Srovn. Novotný, Náb. hnutí 35 n.

[2] Tadra AJ V, 215.

loby, a že také nejedna formalita, k jejímuž odstranění by jinak nebyl svolil, zde se mu jevila postradatelnou.[1]

Účinky tohoto jistého liturgického uvolnění začaly se snad jeviti dosti záhy, aniž Hus, čehož by jistě nebyl pominul, měl již příležitost, výstřednostem, pokud se dostavovaly, zabraňovati. Pobyt jeho v této krajině byl totiž záhy přerušen. Datum »Jádra« jest poslední stopa jeho. Snad smrt pana Jana z Ústí přispěla k tomu, snad i jiné příčiny, jichž neznáme, jistě záhy po té Hus opustil i Ústí Sezimovo, a zdržev se snad nějaký den v Praze, dne 15. července, tuším, odešel odtud na Krakovec, kde mu pohostinství nabídl přední důvěrník krále Václava, pan Jindřich Lefl z Lažan.[2]

Jisté jest, že lid jihočeský s Husem se loučil nerad a nepřestával po něm toužiti.[3] Hus však viděl nyní svou povinnost v nejhorlivějším kázání na rozličných místech, aby co nejvíce přívrženců získal, z Krakovce hodlal se vypraviti opět jinam.[4] A samy nové neobyčejné úspěchy mohly ho k tomu pobízeti. Také zde vyjížděl Hus do okolí, do vsí a městeček kázat, i zde

---

[1] T. zv. Počátkové husitství (vyd. Palacký při Starých letopisích str. 471), praví: »Ten (Hus) na Kozím v stodole služíše i kázáše.« (srovn. i relaci o bludech v Ústí, Doc. 637 o pozdější něco době: officiaverunt duas missas ex integro in horreo prope Kozí). Tomek III², 542 pozn. 79 shledává tuto zprávu velice podezřelou (s ním Sedláček, Hrady IV, 146), a jistě pramen není nejspolehlivější. Nicméně v tomto pojetí mizí, tuším, aspoň poněkud její podezřelost, a nevidím důvodů k pochybnostem, že Hus, třeba jinak by toho nebyl učinil, v naléhavých okolnostech neměl rozpaků potřebě lidu bez ohledu na formální závady vyhověti, i když zpráva do všech detailů nemusí býti pravdiva. Podobně myslí Nejedlý, Dějiny husitského zpěvu 109, jenž význam venkovského působení Husova po této stránce dobře postihuje.

Po příkladu, který dal Tomek III², 551, 554, rozumím takto zprávě zaznamenané na příděstí univ. rkpu X H 17 (Höfler II, 64 = Docum. 737, srovn. svrchu str. 119 pozn. 1): A. d. 1412 in die s. Sixti (sabbato) M. Johannes Hus venit Pragam ..., in Divisione apostolorum recesserat, a vztahuji zprávu o odchodu z Prahy 15. července na průchod Prahou z Kozího na Krakovec, v. i Sedláček, Hrad Krakovec, Č. sp. str. XXI. 62—63, Andrle, Co bylo příčinou odchodu Husova z Ústí, Jihoč. Kraj V, 49 n.

[2] Erben III, 241: velmi mne žádají v tom kraji, v němž sem kázal ...

[3] Erben III, 241: A oznámiv jim pravdu boží, již jsem do jiného kraje se přibral proto, abych tu pravdu také ohlásil. A potom, dá-li pán buoh, opět puojdu do jiného kraje ...

vyhledávaje zvláště větší shromáždění lidu, »kde zvěděl posviecenie neb který sňatek,« a také zde účinky byly neobyčejné: »A kudyž se kolivěk obrátil, tamo po něm lidé v zástupiech šli a jeli a na vozech se se všech stran k němu vezli.«[1]

Zlost protivníků hleděla ovšem otráviti radost z tohoto výsledku. Jakýsi kněz, jenž, nechav stvořování boha, přijal úřad kuchmistra u p. Ctibora, šířil o Husovi, nazývaje ho ďáblem, pomluvy, že byl z místa svého předešlého pobytu vyhnán, a jiné. Odpověď Husova P r o t i k n ě z i k u c h m i s t r o v i,[2] odmítajíc urážky i pomluvy, změnila se v jeho rukách v ostrou kritiku tehdejšího života kněžského, jež, přehlížejíc zároveň břitce a výstižně průběh Husova sporu s mocí duchovní, i nyní k vystižení sporného poměru nalézá působivé detaily, dílem snad ze zpráv návštěvníků kurie čerpané, dílem k reformnímu horlení předcházejícímu se vracející: »Opúštiece« — tak líčí Hus souvěké duchovenstvo, zejména jeho svatokupčení — »kázánie, modlenie, mší slúženie a jiné práce duchovnie, pletú se v úřady lidí světských, takže již skoro osáhnú všecky úřady, v nichž penieze čijí. Aj, purkrabie kněz, kněz u desk zemských, kněz sudí, kněz vladař v zboží, kněz kuchynný, písař kněz, a kdyby biřictví mělo plat veliký a nebylo ohavné a s velikú prací, kněz by byl i biřicem.«[3] »Ano pohřiechu papež od prázdných ženek, jichž jest mnoho set v jeho městě, béře na měsiec po zlatém.« A stejně i líčení průběhu svého sporu u kurie dovede zpestřiti novými, vtipně podanými narážkami, jako když vypravuje o papeži:[4] »Potom opět voláno naň, aby dal slyšenie a on nechtěl jest: neb jest hledal žlutých rytieřóv, a hus jich neměla, aniž by jich poslati jemu chtěla. A on, chtě mieti ty rytieře, jímal jest mé poručníky a sázel je v žalář . . .«

Mezitím však v samé Praze vývoj pokračoval rychleji, než do nedávna bylo lze očekávati, nepřítomnost povážlivého a při vší odhodlanosti opatrného a cíle svého s očí nespouštějícího

---

[1] Staří letopisové str. 19.

[2] Otiskl E r b e n III, 241—254; vliv Wyclifův zjišťuje S e d l á k, St. text II, 356—358.

[3] Knížky proti kuchm. E r b e n III, 246. Srovn. horlení Matouše z Krakova v kázání Quid est, quod dilectus meus (výtah podává H ö f l e r, Concilia LIII); srovn. N o v o t n ý, Náb. hnutí 114.

[4] Knížky proti kuchm. E r b e n III, 252.

vůdce i tu se cítila. Odpor proti zevnějškovosti církevnické, proti přeceňování úcty svatých a obrazů, v našem náboženském hnutí vždy živý, v současných poměrech nutně musil býti osvěžen, když působením zejména Jakoubkovým ideám nikdy nezapomenutým dostalo se oživení také formálním návratem k jejich původci. Theoretickému radikalismu Matěje z Janova — a Wyclif také v tom podával mu ruku — dostalo se nyní praktického provádění. Odpor proti pověrečnému uctívání domněle zázračných obrazů přechází k odmítání obrazů vůbec; již r. 1414 dochází v Praze k projevům této nálady. V Kostnici byl později sám Jeronym, který se zatím ze své Litevské pouti byl navrátil do Prahy, obviňován, že prý v květnu 1414, obořiv se na »zázračný« kříž dřevěný u sv. Jakuba v koutě proti domu Krejsovu, pokálel a poškodil ho, volaje prý, že jest kacířství dělati kříže a obrazy svatých. A z jeho návodu prý již před tím, dne 31. března, jakýsi kovář z Poříčí, stoupenec Husův, s podobným odůvodněním zmazal tento kříž mezi kázáním výkaly lidskými, stejně jako Jeronymovi přičítáno za vinu podobné zneuctění kříže u Karmelitánů jakýmsi laikem v dubnu toho roku.[1] A neméně i Páleč vytýká straně protivné, že odmítajíc jako modloslužbu uctívání maleb, obrazů, sečí i ostatků, ve svém bláznovství mnoho křížů, obrazů i ostatků z kostelů vyházela . . .[2]

V tuto chvíli vysokého vzdýmání vln bouřlivého již hnutí, v tuto chvíli obecného rozčilení, kdy opravdu mohlo se zdáti, že se připozdívá, v tu chvíli Hus, neustávaje ve své neúnavné činnosti apoštolské, chystal se k rozhodnutí dalekosáhlému. Bylo již vzpomenuto nedočkavé vyzývavosti Pálčovy, v níž jižjiž se těší na vítané svým očím divadlo: viděti Husa v plamenech.[3] A v traktátě o církvi, vzpomínaje nezdařeného odsouzení Wyclifa na radnici, poukazuje na chystaný koncil, vybízí protivníky:[4] »ať jdou tam a odporují odsouzení Wyclifa,

[1] Kostnické artikuly (v. d. Hardt IV, 674—675); o domě Krejsově v. Tomek, Základy I, 146, V, 202.

[2] Srovn. Sedlák, Pálčův spis proti Husovi tr. de eccl. (ot. z Hlídky 1912) str. 9. pozn. 2 (v partiích, jež vytiskl v příloze svého Husa, místo chybí).

[3] Srovn. svrchu str. 330.

[4] Páleč, De eccl. (Sedlák, Hus 274*): ibi vadant et condempnacioni Vicleff tamquam heretici pestiferi et XLV articulorum contradicant . . . Quod si ibidem non venerint, manifeste convicentur de erro-

mocnosného kacíře, a jeho 45 článků.. Neboť nepřijdou-li tam, budou zjevně usvědčeni z bludů a falešného i křivého útočení, jež nyní podnikají, opřeni o rámě světské, nechtějíce uznávati žádného příslušného soudce církevního na zemi...«

Hus nemohl na tyto poslední projevy úhlavního svého nepřítele odpověděti písemně, pravděpodobně nedostal jich již vůbec do rukou. Ale jemu také nebylo třeba — a Páleč byl nejméně povolán k tomu — dáti se poučovati, co by učiniti měl. Nevěda jistě ani o záštiplných projevech těchto, Hus dal k nim odpověď, nad níž i Páleč při vší své otrlosti mohl se zachvěti.

V době tuhých zápasů, vášnivých projevů literárních a klidné i plodné práce misionářské roku minulého, daleko na jihu uzrálo odhodlání, jež, majíc arci základ jiný a s otázkou náboženskou, nebo lépe s otázkou víry souvisejíc zprvu jen nepřímo, pro nejbližší budoucnost mělo se státi rozhodující. Užívaje šťastného svého postupu ve válce s Benátčany a stísněné situace, v níž po novém znepřátelení s králem Ladislavem a po jeho novém opanování Říma ocitl se Jan XXIII., král Zikmund, chopiv se slibu papežem daného při rozpuštění koncilu Římského, že totiž do tří měsíců má v něm býti pokračováno jinde, dovedl přiměti papeže k jednání o nový koncil skutečně.[1] Po předcházejících poradách papež Jan XXIII. dne 25. srpna 1413 svým plnomocníkům — byli to kardinálové Challant a Zabarella — udělil i svolení, kdyby se jednání protáhlo, smluviti se o místo koncilu, když proti Bologni, papežem navrhované, Zikmund přál si místa z Němec snáze přístupného, i bez předchozího schválení papežova,[2] ale teprve tři dni po dokončení Husovy Postilly, dne 31. října 1413 mohla býti ve Viglutě sdělána notářská listina o dohodě obou stran, podle níž za místo

---

ribus et falsa et iniqua impeticione, quam faciunt de facto et innitentes brachio seculari, nolentes habere aliquem iudicem ecclesiasticum competentem in terris.

[1] Srovn. Sauerbrei, Die ital. Politik Kg. Sigmunds bis zum Beginn des Constanzer Conzils 1410—1415 (diss. Halle 1893), Blumenthal, Die Vorgeschichte des Constanzer Conzils bis zur Berufung (diss. Halle 1897), Herre, Die Beziehungen Kg. Sigmunds zu Italien vom Herbst 1402 bis Herbst 1414, Quell. Forsch. ital. Arch. Bibl. VII. 19 n., Goeller, Kg. Sigismunds Kirchenpolitik 127 n. a zvláště Finke, Acta conc. Const. I, 170 n.

[2] Docum. 513—514; srovn. Herre 29 n.

budoucího koncilu ustanovena Kostnice a za den zahájení 1. listopad roku příštího.[1] Ale i pak bylo třeba delšího jednání i osobní schůzky Zikmundovy s papežem v Lodi, na níž král, zůstav neoblomný, přiměl konečně papeže, že počátkem prosince 1413 svolal k ustanovenému terminu koncil do Kostnice.[2]

To byla chvíle, kdy se o vyrovnání své záležitosti s církví mohl pokusiti také Hus. Stanovisko Husovo, nehledě k tomu, že s králem Václavem sdílel mínění o kompetenci domácích soudů, odmítaje nároky papežské, bylo dáno stanoviskem kurie k němu. Bylo již pověděno, že Hus nemohl po obsílce Colonnově ke kurii se vypraviti, poněvadž, jak si častěji stěžuje, již v prvním projevu kardinálově nazýván byl svůdcem lidu a bludařem,[3] a poněvadž by tím přípustnost a oprávněnost těchto žalob byl uznal.

Proti výtkám často pronášeným od protivníků Hus často se hájil, uváděje zprvu na omluvu nebezpečenství cestou od Němců, osud Pálčův i Stanislavův v Bologni, vyrovnání se Zbyňkem, zatčení svých prokurátorů, a přidávaje postupně důvody další, z nichž všecky nemají stejné váhy: zanedbání činnosti kazatelské a konečně svou činnost proti papeži, zvláště ve sporu odpustkovém, kdy papež, stav se vlastně obžalovaným, byl by i soudcem ve vlastní věci.[4]

---

[1] Docum. 515—518.

[2] Raynaldi Ann. XVII, 432, Labbe, Ampl. coll. XXIX, 245; v. d. Hardt III, část 6. str. 5; srv. Blumenthal 120 n.

[3] Postilla (Erben II, 114): a na listech, jež na mě vydal kardinál súdce najprvnější, již mne pokládá svódcí lida, nalezačem bludóv. Ordo procedendi (Doc. 192, Novotný, Husova koresp. str. 230): item in dictis processibus (Colonnových) . . . non auditum, nec convictum de aliqua heresi, expresse heresiarcham nominaverunt, a již před tím v postille Mus. XII F 1 f 69: istis modis non processit contra me papale iudicium, sed statim in citacione personali posuerunt me seductorem, erroneum et fautorem heresum; srovn. o tom díl I, str. 450 pozn. 4. Vadným překladem místa z Postilly (Doc. 725 »iudex supremus«) sveden byl k nesprávnému výkladu Hall, Siegmund und Hus 15 n. pozn. 4; v. níže str. 345 pozn. 1.

[4] Hus nejprve omlouvá se nebezpečenstvím cest (v listě Janovi XXIII a v listě Dolanském, Doc. str. 19, str. 32, Novotný, Husova koresp. str. 98, 121). V odvolání ku Kristu přistupuje k tomu v tehdejším přiostření: tum quia me aliena fecerunt pericula cautum, magistrorum Stanislai et Stephani Palecz spoliacio et incarceracio (dále nabídky prokurátorů za něho, jejich uvěznění, smír se Zbyňkem, Doc. 466 Novotný str. 132). V traktátě De eccl. cap. XXI (Op. I, 244—245)

Bylo v tom zajisté mnoho pravdy. Bylo-li již začáteční chování soudců kuriálních výstrahou, po událostech odpustkových, a co s nimi bylo spojeno, nemohlo býti pochybnosti, že cesta ke kurii byla by znamenala nikoli cestu k soudu, nýbrž k odsouzení, že v tomto případě Hus zajisté byl by se vydal jisté zkáze. Jenom nedočkavý toho nepřítel mohl tu žádati, aby přes to obsílce vyhověl, jinak zajisté bylo jasno, že tam nebyl by Hus došel poučení, po němž vždy volal. Jako obžalovaný a k tomu takto obžalovaný Hus prostě nemohl ke kurii se vydati. Sotva lze pochybovati, že toho stanoviska nebyl dalek, třeba z části z příčin jiných, ani sám král Václav, jistě nelze pochybovati, že je sdíleli všickni stoupenci Husovi, a že také ti,

---

praví se: Quis ergo color vel que racio obediencie, ut persona citata per CCC miliaria, pape incognita, ab inimicis delata tam anxie vadat per invias et veniat ad inimicos iudices et testes, consumat bona pauperum sumptuose, vel non habens sumptum, vadat misere et in siti et esurie? Et quis fructus compariciouis? Certe laboris a deo iniuncti negligencia... Ibi spoliabitur in consistorio, in moribus sanctis refrigescit... et si non habuerit dare, condemnabitur... Est mihi distancia longa, inimicis Teutonicis undique circumsepta, non video compariciouis fructum, sed negligenciam plebis in verbo dei . . . V populárním výkladu Postilly (Erben II, 112—114) přistupují důvody další, arci ne všecky stejně platné: 1. chování k prokurátorům, 2. z Prahy do Říma je dále než od Tiberiady do Jerusalema, 3. pohánění do Říma není přikázáno zákonem božím, 4. u kurie jest málo boží pravdy, 5. zmeškání kázání — »a sám na cestě, co bych dobrého mohl činiti? a ač bych k dvoru přišel, které bych svatosti u něho nabyl? jedné svátosti a chtěl-li bych svatokupčiti«, 6. veliká útrata almužny od lidí dané, 7. »že pře, kterúž já vedu, jest proti papežovým obyčejóm a proti jeho moci«, což se dokazuje vášnivým vylíčením procesu, počínaje bulou Alexandrovou, a konečně ztráta života od Němců i od nepřátel, k čemuž na doklad uveden obsah svědectví z r. 1410. Konečně v Knihách proti kuchmistrovi (Erben III, 242 n, zvl. 252) ve strannickém vylíčení průběhu pře, kde zdůrazněna úplatnost, jak toho polemika žádala, vrací se důvod o porušení smíru se Zbyňkem a oloupení Stanislavovo a na konec: »Také nestál sem proto, že při boží vedu proti papeži, a viem, že papež sám sebe neodsúdí«, zvláště po odpustkovém sporu. Na konec formuluje své vývody takto (str. 253): »A tak, maje boží při napřed, a nechtě života zmařiti a lidu v božím slově zmeškati, peněz darmo nakládati lidských, a žádaje, ač bude božie vuole, ještě déle pravdú ďábla a Antikrista strašiti, klátiti a hubiti, maje svaté Písmo i práva duchovnie i papežská, jenž bránie člowěku jíti před súdci, když jest na cestě nejistotú života, když nepřátelé jsú i súdce i svědkové i řečníci...« Jak patrno, není vždy postup stejný, liší se podle účelu a rázu spisu, v němž o tom zmínka, ale i tak jisté rozpaky Husovy zde vyzařují.

kdo přes to žádali vyhovění, činili tak právě jen toužíce, aby nebezpečného protivníka jižjiž se zbavili. Právě proto tudíž vysvětlení Husova, i když jsou někdy z části jen výmluvami, mohla postačiti jeho stoupencům.

Přece však zase již to, že Hus tak často uznává za nutno k věci se vraceti, ukazuje, že při vší částečné aspoň vnitřní oprávněnosti důvodů svých Hus sám nebyl bez určitých rozpaků. Muži jeho vroucnosti a nadšení, jeho lásky ku Kristu a pravdě, jeho oddanosti k církvi, již měl za pravou, a konečně jeho dbalosti i žádosti cti neustálé výtky protivníků, i když znal jejich pozadí a účel, nebyly bezvýznamné, a jistě nezůstával kliden při stálých výčitkách, že chce býti sesazen od laiků, že se bojí jiného soudu než domácího, třebas právě zde nejlíp byla patrna neupřímnost a pokrytství protivníků, kteří každý skutečný důkaz odmítali, nahrazujíce ho tvrzením a rozkazem.

Právě proto zpráva o koncilu musila Husa vzrušiti. To byla příležitost usvědčiti protivníky, to byla chvíle dokázati, že tvrzení jejich nejsou správna, ano, tu se otvírala i možnost — a Hus se této bláhové, jak budoucnost poučila, naději oddával opravdu — ukázati před celým světem, k čemu marně volal po příležitosti doma, že není kacířem, třeba nechtěl všech článků Wyclifových odmítati, třeba jich v dobrém smyslu byl ochoten hájiti a třeba i o jiných, k nimž se nehlásil, žádal důkazu. Na *soud papežský* Hus jíti nemohl, ale na koncil jako svobodný, nepohnaný člen jeho dostaviti se musilo býti jeho přáním, i když si netajil nebezpečenství s tím spojených, jež by stačila vysvětliti počáteční zdráhání, bylo-li jaké. Bylo to snad přeceňování sebe — Páleč již tenkrát viděl daleko lépe, — byla to snad naivní sebedůvěra, ale taková, jíž vlévá nezvratné přesvědčení o své pravdě a jež nedovede chápati — jest to zároveň svědectví o ideálním nazírání na koncil, — že by bylo možno, aby nezvítězila, ač ani Hus jistě si netajil, že od názorů a zejména od *ducha* souvěké církve v lecčems se uchýlil.

Právě proto bylo arci třeba jisté opatrnosti, naděje tato mohla se splniti jen za určitých podmínek. A právě těm nyní nabízela se příležitost, že bude vyhověno. Na osobní schůzce Zikmundově s papežem v Lodi otázka česká sotva mohla zůstati nedotčena, a zde ovšem zájmy i názory obou stran se

rozcházely. Jsme bohužel příliš málo zpraveni o jednání vlastním, nicméně tolik pravděpodobně lze souditi, že na konec docíleno nějakého dohodnutí, a snad právě, pokud šlo o osobu Husovu.[1] Právě o něm asi názory obou stran rozcházely se nejvíce. Kdežto papež díval se naň očima zakalenýma žalobami protivníků, Zikmund měl zprávy jiné.

Ve službách Zikmundových proti Benátčanům od r. 1412 stál pan Jan z Chlumu a z Košumberka, s přezdívkou Kepka[2] a s ním i pan Václav z Dubé na Leštně, vedle nich, dříve nebo později vystupuje tu, a zejména v době, kdy jednání s Husem bylo v proudu, v úloze nepodřízené strýc pana Jana, Jindřich Lacembok.[3] Ti všichni s poměry v Čechách byli dobře obeznámeni, a co více, již před tím aspoň pan Jan a pan Václav nebyli vzdáleni rozličných běhů, které Husa týkaly se přímo, stojíce mu jistě blízko.[4] Od nich tedy měl zprávy Zikmund, a nelze-li pochybovati, že jemu samému záleželo na upokojení království, jehož byl dědicem, jest také jisté, že vylíčení, jehož se mu s této strany dostalo, ukazovalo možnost toho. Hus zajisté, ač v klatbě, nebyl dosud nijak pro kacířství vyšetřován, závadu bylo lze odstraniti, jakmile to, co mu dosud bránilo upo-

[1] Také zde, tuším, může býti měřítkem horlivost Michalova vymoci povolení ramene světského proti Husovi, o němž byla řeč svrchu. Dal-li se papež opravdu získati Zikmundem, mělo tomu co možna nejvíce jiných překážek býti nastaveno v cestu, aby proces mohl býti zahájen i bez půhonu do Kostnice.

[2] Ještě 22. února 1412 jest, tuším, Jan z Chlumu v Čechách (LConf. VII, 45), 10. června vydává mu Zikmund v Budíně záškodný list proti Benátčanům, a ještě 4. září jest u něho v Budíně (Altmann, Reg. imp. XI, č. 250, 334); r. 1413 mluví se sic o jeho prodeji jakéhosi statku kláštera sv. Anny (Emler, RTab. II, 100), ale tu nemusil býti osobně přítomen. Že také Václav z Dubé byl s ním ve službách Zikmundových, praví výslovně zprávy o jejich návratu, v. níže.

[3] Jindřichovi Lacembokovi jakožto svému poslu dává 22. srpna 1414 papež Jan XXIII. glejt při návratu od kurie (Loserth, Beiträge V, AÖG LXXXII str. 246); o jeho pobytu u kurie v. i Kalousek ČČM 1903 str. 263 n.

[4] R. 1411 dne 3. července jsou Jan z Chlumu i Václav z Dubé svědky při jednání o smír mezi Zbyňkem a universitou (Doc. 436); o starším přátelství svědčí i styky Kostnické; p. Jan z Chlumu měl nedávno také spor s biskupem Janem Litomyšlským o statky, jichž biskup nesprávně nabyl (v. Desky dv., Protok. str. 82); o starších stycích Jana z Chluma a jeho rodu s Husem svědčí asi také některé záznamy v t. zv. bibli Litoměřické (v. I díl str. 186 pozn. 2) i jiné známky, o nichž srvn. vzadu v dodatcích k dílu I str. 372.

slechnouti, odpadne. A Zikmundovi i to musilo býti vítáno, že stanovisko Husovo o nepříslušnosti soudu papežova ve věcech vnitřně českých nemohlo mu býti nevhod. Podezírání z kacířství bylo prostředkem, jímž soudu papežskému mělo býti zjednáno rozhodování, zde tedy bylo především zapotřebí opatření. Není nemožné, že proti původnímu úmyslu papežovu Zikmund docílil toho, aby v záležitosti Husově zatím nepokračováno, začež ovšem nabídl se přiměti Husa k cestě na koncil.

Někdy na jaře r. 1414 oba pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé, vracejíce se z Friaulska do Čech, nesli sebou vyzvání Zikmundovo, aby Hus pod ochranou královou vypravil se do Kostnice.[1] Všecko nasvědčuje tomu, že Hus zásadně neodmítnul.[2] Ale zde právě bylo třeba dostatečného ujištění. Hus tedy vstoupil v jednání s králem o určitější podmínky a záruky, při čemž prostředníkem byl jednak pan Lefl z Lažan, snad již tehdy hostitel Husův, kdežto se strany Zikmundovy mimo jiné určitější nabídky přinesl později pan Mikeš Divký z Jemniště.[3] Pan Lefl to zejména byl, který oznámil králi ochotu Husovu pod jeho ochranou na koncil přijíti a přinesl zpět ujištění, které vyhovovalo také požadavku Husovu o příslušnosti domácích soudů, sdělení pak Mikšovo, že král míní věc Husovu k chvalitebnému konci přivésti, bylo arci tím vítanější.

Původní nabídka Zikmundova sotva obsahovala více, než zásadní přiznání ochrany. Ale to, jakkoli vítané, stačiti nemohlo. Nemělo-li se vrátiti, co bránilo Husovi jíti ke kurii, bylo třeba opatření dalších. Nejenom nesměl Hus býti *poháněn*, bylo nutno mu zaručiti, že se mu dostane i veřejného slyšení, že to bude slyšení na svobodě a že bude nikoli odsuzován, nýbrž přesvědčen. Nenadarmo mluví Hus tak často[4] o bezpeč-

---

[1] O tom vypravují svorně Petr z Mladoňovic (Doc. 237) i Jan z Chlumu (ib. 248, 256) i Zikmund (ib. 284).

[2] Sedlák, Hus 306 tvrdí sice opak, ale po mém soudu neprávem. Že potom prostředkují jiní, jest zcela přirozené, když oba páni zůstávali již v Čechách, ale oni přece, kteří nabídky přinesli, jsou to také, kteří Husa provázejí, a jistě tedy nabídnutí bylo Husem přijato, třeba bylo nutno jednati ještě dále.

[3] O tom mluví Hus v pozdějších listech (Doc. 70—71, 114, Novotný, Husova koresp. str. 198, 276).

[4] Srovn. na př. odvolání ku Kristu (Doc. 466, Novotný, Husova koresp. str. 133), Knížky proti kuchm. (Erben III, 253). Podobně Jesenic v obraně Husa (Op. I, 331') a j.

nosti cesty i místa, nenadarmo vytýká mu škodolibý Páleč svým způsobem, že nikdy nechtěl se spokojiti pouhým zaručením před násilím, nýbrž že chtěl neslýchanou bezpečnost před právem.[1] Také Páleč věděl dobře, že k soudu papežskému, předem zaujatému a podezřením z kacířství již předem šetření právních zvyků vylučujícímu, Hus jíti nemohl. Ani na koncil však nechtěl Hus jíti, aby se dal odsouditi, nýbrž aby mohl svého učení hájiti. Jako nikdy, tak také nyní neopouštěla Husa důvěra, že se mu správnost svého názoru podaří dokázati. Jestliže občas proskočí v jeho projevech zmínka, že neodmlouvá jako kacíř utrpěti, zní z toho arci obava, aby přes všecko ujišťování sliby nebyly mu porušeny, zároveň však pevné přesvědčení, že k tomu nedojde, bude-li právní běh ve všem zachován. Jest to znásilnění, kterého se Hus obává, před nímž měl ho chrániti glejt.

O tom pro mne není pochybnosti že Hus žádal glejtu a Zikmund sliboval mu ho za tím účelem, aby mu pojistil svobodnou cestu, pobyt i návrat, i v tom případě, kdyby dohodnutí nebylo docíleno, a že také forma glejtu, jak mu později vydán, k tomu postačovala. Jest po mém soudu zásadním nedorozuměním vykládati glejt jinak, než jako plnou záruku toho všeho. Nelze zapomínati, že na koncil šel Hus nepohnán a svobodně, že nešel k soudu a že právě glejt měl mu zaručiti, aby jeho očekávané slyšení nestalo se soudem. Důvěřoval-li pevně své věci, nemohl si přece a nechtěl si zapírati rozporů, do nichž se s tehdejší církví dostal. Ani těch nemínil Hus držeti, bude-li mu dokázán omyl, v tom případě nebránil se důsledkům. Ale právě přesvědčení, že se tak nestane, bude-li běh právní zachován, dovoluje mu pronášeti tyto poznámky, z nichž zároveň proniká očekávání, že mu zachování pořadu právního pojistí glejt, jenž tím více vstupuje tudíž v platnost, kdyby měl bez důkazů býti odsouzen. Nabízeje se utrpěti,

[1] V. Páleč Antihus 75: Quomodo ergo aliquando paratus fuisti vel audes te asserere fuisse paratum, cum securitate a violencia, sed non a iure et expensis tibi oblatis nunquam exire voluisti, securitatem a iure inaudite postulando! Tvrzení, že by kdy Husovi byla nabízena bezpečnost a krytí výloh, jest arci úplně nedoloženo a patrně smyšlené, leda by Páleč narážel na urážlivou nabídku Stokesovu; v. o tom svrchu str. 6 n.

bude-li usvědčen, nebyl Hus ochoten dáti se odsouditi bez důkazů.[1]

Sliby Zikmundovy uspokojily očekávání Husovo, a byla to tedy jistě jen značná vzdálenost, která jednání prodlužovala. A jejich možný zdar lekal opravdu protivníky Husovy. Aspoň jistě překaziti dohodnutí bylo účelem listu, který neznámý vyšší český duchovní tuším v prvních měsících r. 1414 zaslal Zikmundovi, žádaje ho s připomenutím rozvráceného stavu Čech o zakročení, aby papež věc Husovu vyřídil před zahájením koncilu — celé znění listu ukazuje obavy, že by prostřednictvím Zikmundovým otázka přece snad mohla pro Husa skončiti příznivě.[2]

Nevíme, pokud jest a je-li vůbec s tím v souvislosti dotčená listina Jana XXIII. ze dne 11. června 1414, vybízející Václava k zakročení proti Wyclifství.[3] Není nikde stopy, že by

[1] Otázce glejtu věnována již často pozornost, soud není jednotný, ač by, tuším, sporů již býti nemusilo. Mínění, že by glejt byl pouhý cestovní pas, který před soudem neměl chrániti, jež pronesl Berger, Johannes Hus und Kg. Sigmund, pěkně vyvrátil Uhlmann, Kg. Sigmunds Geleit für Hus und das Geleit im Mittelalter (Hallische Beiträge V, Halle 1894). Po té se věcí zabýval Novotný, Husův glejt, ČČH II, a K. Müller, Kg. Sigmunds Geleit für Hus, Hist. Viertelj. I, 1898, vraceje se k mínění, že sice glejt neměl moci chrániti před smrtí, ale připouštěje dalekosáhlé úmluvy a sliby Zikmundovy (srovn. Uhlmann Hist. Viertel I., Novotný, ČČH V, 29 n). Nověji Hall, Siegmund und Hus, diss. Freiburg i. B. 1912 dobře ukazuje některé omyly Müllerovy, snaže se zaujmouti stanovisko prostředkující a nepokládaje glejtu za dostatečnou a zamýšlenou ochranu před odsouzením (srovn. i Bartoš, Zur Geleitfrage im Mittelalter. Zeitsch. für Kirchengesch. XXXIV, 414 n.). Po všech námitkách i vývodech a po jejich uvážení myslím, že není třeba opouštěti stanoviska, jež zaujal a zdůvodnil Novotný. Zikmund chtěl Husovi dáti i záruku návratu, tím spíše, že s ním věřil v jeho vítězství při zachování řádného běhu, a změnil své mínění, když viděl, že koncil neustoupí. Srovn. Novotný, Hus v Kostnici a česká šlechta, Praha 1915. Zikmund ovšem nemohl chrániti před soudem duchovním (srvn. Vratislav, Husův glejt, Venkov 1915 č. 142), ale o to také nešlo. Hus do Kostnice nešel k soudu, nýbrž jako volný člen koncilu, a měl se tedy navrátiti, ať ospravedlnění dopadne jakkoli.

[2] Na list, jehož z netištěného materiálu Finkeova užil Hall 42 n, upozornil mne F. Bartoš, dav mi laskavě — děkuji za to — k disposici opis se svými poznámkami; pokládá za původce Jana Litom., což se mi nezdá možným, ale jistě autor stál ve styku s Pálčem, jehož některé důvody opakuje.

[3] Srovn. svrchu str. 333 pozn. 2.

Václav byl nějak dal na jevo, že jí míní vyhověti, ale ani pro Husa nebyl ochoten učiniti více. Snad i nyní ještě byl by bránil, kdyby bylo běželo o pokračování soudu, šlo-li o návštěvu koncilu, nebylo příčiny brániti, ano právě naopak není nemožno, že vyslovil i přání, aby Hus tam se dostavil,[1] a aspoň tím dal král později na jevo, že mu věc není zcela lhostejná, že souhlasil, aby čeští pánové doprovodili Husa, když cestu do Kostnice nastoupil.[2]

Ale ani u Zikmunda účelu onoho listu nedosaženo, jednání s Husem vedeno dále a zdařilo se. Dne 1. září 1414. odpovídaje na vzkaz Zikmundův, M. Jan Hus po Štěpánovi Har-

---

[1] Sedlák, Hus 307 tvrdí, že Václav nařídil Husovi, aby se do Kostnice vydal; opírá se o výpověď inkvisitora Mikuláše Nezerského, o níž se dovídáme ze sdělení zpravodaje Husovi krajně nepřátelského, a jež sama vznikla v Kostnici ze strachu a ve snaze zachrániti se (Doc. 542). Inkvisitor nejprve nechtěl vypovídati, odvolávaje se, že jest poslem královým, ale když k výpovědi donucen, pomáhal si, jak pramen praví, vypovídáním proti Husovi. A v této souvislosti zmínil se také, že Hus do Kostnice králem poslán (destinatus). Více, než se stalo svrchu, neodvažuji se z toho vyčísti. O výpovědi ví i Petr de Pulka (vyd. Firnhaber, AÖG XV, 14). Uvážíme-li, jak koncilu záleželo na tom, aby ze lži usvědčil tvrzení Husovo, že přišel svobodně (Doc. 283), pochopíme, jak mu výpověď byla vítána. — V Knihách proti kuchm. (Erben III, 253) Hus, mluvě o svém zdráhání jíti ke kurii, uvádí příklad Kristův, jenž také musil ke Kaifášovi býti přiveden násilím, a dodává: »dosti mi buď, až mne jeho poslové jmúce před něho povedú.« Nepochybuji, že jest to jen rozvedení příkladu svrchu užitého, (a možná, že Hus má na mysli i opatření Conhoverovo) a že znamená úplné odhodlání před papeže dobrovolně nejíti, ale ne pokus donucení k cestě na koncil. O koncilu zde není řeči. (Sedlák, Hus 307 sice tvrdí opak, ale neprávem), již i proto, že tenkrát jistě jednání nebylo skončeno a Hus nevěděl, půjde-li. Výpovědi inkvisitorově čelí patrně i odpověď Husova 7. června (Doc. 283.), že přišel svobodně, což i Chlum dotvrzuje.

[2] Praví tak St. let. 20 (a také Lupáč k 11. říjnu), ale již i Richenthal (ed. Buck 76, jehož zprávy však právě po této stránce nejsou zcela spolehlivé), označuje za průvodce Jana z Chlumu a Václava z Dubé, a myslím, že zásadně není proč upírati víry. Jan z Chlumu mluví ovšem o poslání Zikmundem, ale to nevylučuje účastenství Václavova, které ostatně mohlo se týkati také Lacemboka (srovn. Kalousek, ČČM 1903, 267). Myslím, že ohlas veřejného mínění, jež vědělo o králově poslání průvodců, z toho vyčísti lze (srovn. i AČ XI, 426, 442, ovšem až z r. 1515: Jan z Chlumu byl z Čech vyslán s jinými do Konstancie s M. Janem Husí); potvrzuje to i chování královo po odsouzení.

nusmeisterovi[1] oznamuje králi, že chce pod jeho bezpečným listem do Kostnice se dostaviti, a sděluje, jaké kroky za tím účelem již podnikl, snaže se i nyní ještě upozorniti ho vylíčením dosavadního průběhu pře i příčin nedostavení se ke kurii na pravý stav věci a utvrditi v odhodlání již učiněném, jehož formy ovšem do podrobností nemohl ještě znáti.[2] A právě to svědčí, že pevné odhodlání u Husa již bylo se dostavilo, čehož ostatně i to jest důkazem, že současně také některým šlechticům na dvoře Zikmundově o svém odhodlání dal zprávu.[3]

Přátelé a stoupenci Husovi v Praze, kamž za tím účelem dne 6. srpna 1414 s velikým průvodem zbrojným byl zavítal,[4] netajili svých obav, ano sám Mikeš Divoký upozornil Husa, že najisto bude odsouzen.[5] Nezdá se, že by bylo správné podezření, jež Hus později vyslovil, že věděl posel Zikmundův o jeho obmyslech. Byla to patrně poznámka, prohozená na základě zkušenosti běžné, jež zajisté doporučela raději se báti, než doufati. Nechybělo však ani těch, kteří k cestě radili. Sám Jeronym byl z nich, jenž zároveň ochotně se nabízel, že příteli přijde pomoci, bude-li třeba.[6]

Jednání se Zikmundem nebylo ještě ukončeno, ač bylo lze očekávati, že výsledek povede k pevným zárukám, aby právo nebylo porušeno. Ale Hus sám mínil se již o to přičiniti — patrně na radu Jana z Jesenice. — a právě tyto kroky ukazují, že již dříve, než Zikmundovi definitivní zprávu podal, byl odhodlán na koncil jíti.

Na čem záleželo nejvíce a čemu právě také glejt měl sloužiti, bylo zabrániti tomu, aby Hus mohl býti zatčen jako podezřelý z kacířství, poněvadž soudy kacířské, neuznávajíce v podezřelém vůbec stranu, znamenaly prostě odsuzování ob-

---

[1] Snad příbuzný Jindřicha Harnmeistera z Kamýka a snad týž, jenž se připomíná (harnaschmeister domini regis) r. 1400 (Teige Základy I, 232) a 1413—15 (Čelakovský, Codex II. 901; srovn. i LConf. VII, 261, VIII, 74, IX, 120, 126, Höfler II, 89 Desky dv., Protokol 148—149, 152).

[2] Doc. str. 69—71 č. 36, Novotný, Husova koresp. str. 197—199 č. 81.

[3] Doc. 533, Novotný, Husova koresp. č. 82.

[4] Höfler II, 67.

[5] Doc. 119. Novotný, str. 276.

[6] Srovn. (Petra z Mladoňovic) život Jeronymův, vydal Goll, Vypsání o M. Jeronymovi str. 4.

viněného, jenž mohl býti zatčen a jenž nesměl ani míti obhájce. Zde ovšem i glejt, ač chrániti měl, mohl býti porušen, a proto běželo předem o to ukázati, že podezření na Husa jest neoprávněné a bezdůvodné. K tomu účelu směřují všecky kroky, jež Hus a v jeho jménu Jesenic nyní podnikali.

Dne 26. srpna Hus vyhláškami latinskými, českými i německými zval každého, kdo by ho chtěl viniti z kacířství, aby tak učinil před arcibiskupem, kde chce státi, jako také před koncilem v Kostnici.[1] Následujícího dne, 27. srpna, když ve dvoře arcibiskupově konána mimořádná schůze duchovenstva, Jan z Jesenice dostavil se v průvodu M. Šimona z Tišnova, Šimona z Rokycan, Prokopa z Plzně, Mikuláše ze Stojčína, Jana Přibrama a četných ctitelů Husových z měšťanstva ke dvoru arcibiskupovu a žádal o povolení přístupu jménem Husovým, jenž chce každému na odvetu vydati počet ze své víry. Ale maršálek arcibiskupův, Oldřich Šváb ze Švábenic, vyšed, odepřel mu přístup, poněvadž ve shromáždění radí o věci králově, žádaje, aby posečkal. Jesenic vyhověl, ale když čekal marně, dal si o odepření přístupu vyhotoviti notářskou listinu.[2] Téhož dne inkvisitor Mikuláš biskup Nezerský vysvědčil Husovi, s nímž dobře byl znám, jeho bezúhonnost a katolické smýšlení, potvrzuje i že Hus vyhláškami nabízel se složiti počet ze své víry před arcibiskupem i v Kostnici,[3] a dne 30. srpna prohlásil na žádost Jesenicovu před notáři a četnými šlechtickými svědky v domě mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína, že o Husovi žádného kacířství neví a také nikdo ho u něho nevinil.[4]

Na základě toho Hus jinou veřejnou vyhláškou žádal krále, královnu a nejvyššího hofmistra, aby mu vzhledem k listu papežovu, mluvícímu o rozšířeném kacířství v Čechách, vysvědčili, že nikdo se mu na vyzvání nepostavil, a že arcibiskup mu

---

[1] Docum. 66—67, 238, Novotný, Husova koresp. č. 75—77; v latinské vyhlášce vybízí, aby se, kdo chce, k důkazu přihlásil sub pena talionis, v české toho není, poněvadž u Čecha mohlo běžeti jen o nedorozumění nebo návod, kdežto v kruzích odborně vzdělaných byla zodpovědnost větší a tudíž i podmínka přísnější; srovn. Novotný, Husův glejt str. 15 pozn. 1.

[2] Docum. 239—241 (vypravování Petra z Mladoňovic, do něhož i listina pojata).

[3] Doc. 239, 242.

[4] Doc. 239, 243, Novotný, Husova koresp. č. 79.

přístup do dvora odepřel, chlašuje znovu, že míní v Kostnici počet ze své víry složiti.[1]

Účelem těchto právních kroků nebylo nic jiného, než pojistiti se před zahájením kacířského procesu, podati koncilu důkaz, že podezření proti němu u kurie na základě obecné pověsti vznášené, jest lživé, že naopak nikdo dosud doma ho z kacířství nevinil ani viniti se neodvážil. Ale přípravy na koncil tím vyčerpány nebyly.

Bylo třeba pojistiti se také proti jiným pomluvám, jimiž pověst Husova již od let byla hanobena. Dne 18. září 1414 dostavil se do kolleje Karlovy před tehdejšího rektora university M. Havla z Úterého jménem Husovým mladý jeho ctitel M. Jan z Příbramě, žádaje, aby mu byl učiněn notářský spis o usnesení, jímž universita dne 27. září 1409 za rektorátu Zdeňka z Labouně do knihy statut universitních pojala dekret Kutnohorský, a žádosti jeho cvšem bylo vyhověno.[2] Mělo tím patrně býti vyvráceno osočování, že Hus Němce z university vypudil, a není nemožné, že i jinými listinami hleděl se Hus proti možným námitkám a žalobám pojistiti.[3]

Vyzařuje-li již z toho všeho pevné odhodlání koncilu se súčastniti, ač glejt byl mu teprve zásadně, třeba v plném rozsahu, slíben, další opatření Husova ukazují také, jak on sám postup na koncilu si představoval. Následujících několik neděl jest dobou nejúsilnější, přímo horečné práce Husovy, která sama stačí za důkaz, jaké naděje nyní Hus ke koncilu připínal.

Neustávaje v horlivé činnosti kazatelské, Hus na Krakovci dokončoval přípravy, jež měl za potřebné. Především připojil odpovědi k žalobním článkům, o nichž byl před pěti léty, roku 1409, na rozkaz Zbyňkův vyšetřován před inkvisitorem Rvačkou,[4] kromě toho, maje od některého času také svědectví z vyšetřování, zavedeného v Praze r. 1410, provázel i tyto vý-

[1] Doc. 68, Novotný, Husova koresp. č. 78, str. 195—196.

[2] Listinu otiskl posledně Friedrich, Dekret Kutnohorský str. 69 n. (připojeno i krásné facsimile); srovn. i Novotný, Husova koresp. č. 83.

[3] Pelzel, Wenzel, sv. II, Urkdb. č. 220, str. 130 praví, že téhož dne 18. září dal si Hus pořiditi notářský spis o protestu university proti Zbyňkovu rozkazu o spálení knih Wyclifových (ze dne 15. červ. 1410); ale neumím povědětí, nejde-li o omyl s listinou v před. pozn. zmíněnou.

[4] Doc. 164—169.

povědi svými poznámkami,[1] připojiv své námitky také k prvním žalobám Michalovým v Římě, k nimž mu asi dopomohl Jesenic.[2] Jestliže práce tyto, sloužíce zároveň účelu prvému — důkazu věrcučné bezúhonnosti, — jsou spolu již přípravou k positivní obraně, odpovědí na námitky, příprava sama šla mnohem hlouběji. Očekávaje, že se mu dostane příležitosti učiniti vyznání ze své víry veřejně, Hus ještě za pobytu v Čechách jal se sbírati látku k několika slavnostním kázáním i kvestiím, jež v Kostnici mínil přednésti, něco z nich snad, pokud mu to dovolila jeho činnost kazatelská, již ani nyní nezanechal, v Čechách již vypracovav.

Jest to především kvestie Utrum lex Jesu Christi, veri dei et veri hominis, per se sufficit ad regimen ecclesie militantis, podle obsahu krátce De sufficiencia legis Christi zvaná, dále kázání na théma Credo in spiritum sanctum čili De fidei sue elucidacione a kázání De pace o thématě Pax huic domui.[3] Hus očekával, že mu bude možno říci tyto přednésti.[4] Kdyby k tomu bylo došlo, sotva lze se domnívati, že by tím odsouzení jeho bylo zamezeno bývalo, vzpomeňme toho, co již častěji řečeno, že duch jeho úsilí byl s církevnictvím nesmiřitelný, ale snad aspoň některý z posluchačů byl by si uvě-

[1] Doc. 174—185; že výpovědi pocházejí z r. 1410, v. svrchu díl I, str. 466, pozn. 2; jinak Sedlák, Hus, 310. Ale jak viděti z Postilly (Erben II, 114), znal Hus tyto výpovědi aspoň již r. 1413.

[2] Doc. 169—174.

[3] Práce tyto tištěny jsou v Op. I, 44'—48, 48'—51', 52—56'. Že byly sepsány již před uvězněním, poznal již Krummel, Gesch. der böhm. Reform. 307. Loserth, Hus und Wiclif 152 na základě shod s Wyclifem, jež opět přeceňuje, myslí, že vznikly ještě v Čechách. V rkpe Vídeňském 4902 f 64—89, 126, 169 n, 183' jsou části těchto řečí, zejména prvé, jež se s tiskem plně nekryjí, patrně Husovy přípravy k nim, jak jde z rozvrhu kvestie připsaného na f 76': Primo proponatur exhortacio ad dandam audienciam, 2° accessorium ad questionem, 3° questio, 4° protestacio et 5° determinetur questio infrascripta, ač potom do detailu nedodrženého. Snad tedy jen materiál připravil si Hus v Čechách a detailně vypracoval jen část, ostatek v Kostnici, kde měl více času. Ostatně mimo kázání De pace, kde převzato více (Loserth 244—246), shody s Wyclifem bylo by lze vysvětliti reminiscencemi, poněvadž Hus jistě ovládal Wyclifa tak, že mohl i bez přímé jeho předlohy jeho myšlenky pronášeti.

[4] Srovn. De suffic. (Op. I, 44'): locuturus ego homuncio ignarus coram tocius mundi sapientibus (jest i v rkpe 4902 f 76), a také jinde z oslovení jest to patrno.

domil, kdo tu má býti odsouzen, snad mnohý, jenž nepřišel předpojat byl by se zamyslil nad tím, není-li opravdu tento kacíř Kristu blíže, než mnohý z těch, kdož potom volali po upálení! Arci spisy tyto nevyčerpávají sporných otázek, ale pokud se jich dotýkají, ukazují, neslevujíce se sporných bodů zásadních, čisté úsilí Husovo, zároveň však, pokud z nich zaznívá Wyclif, ukazují znovu skvěle umění Husovo přijímati i od kacíře věci nezávadné.

Kvestie De sufficiencia, obvyklou formou akademickou nesená, řeší svůj úkol klidně a věcně, vyvrcholujíc závěrem, že úkolem papežovým jest býti bohoslovcem, neboť světská vláda náleží knížatům. Kázání De fidei elucidacione jest Husovo vyznání víry, důkaz jeho pravověří v nejdůležitější otázce, zdůrazňujíc arci náležitě, ač zcela pravověrně, že jen v Boha věřiti jest, nikoli v papeže nebo v církev, o níž jakožto o společnosti všech k spasení předurčených připojen zevrubný výklad. A konečně řeč o míru, v níž jeví se nejsilněji vlivy Wyclifovy, kdežto jinde běží patrně o zásady, jež utkvěly v mysli, zvláště když Hus kázáními Wyclifovými, na něž se reminiscence ponejvíce redukují, zevrubně se zabýval, rozeznávajíc s Jakoubkem dvojí mír a provázejíc své výklady hojnými výroky otců, zmínkou o chudobě kněžstva dostává se k jeho povinnostem, končíc viněním kněží z původství rozkolu.

V tu chvíli nejkvapnějších příprav a s nimi spojeného rozčilení, ještě jedna otázka, pojednou se vynořivši, vedla k novým rozporům, ač její důležitost teprve později měla vyniknouti. Jestliže, jak jsme viděli, formální rozpomenutí na nezapomenutelné myšlenky Matěje z Janova již dříve vedlo k rozličným projevům nepřemožitelného odporu proti pověrčivé zevnějškovosti, přistoupily již nyní také důležité zjevy po stránce positivní. Pohrouživ se ve studium Matěje z Janova a uvažuje ve své bezchledné přímočarosti o nynějším úpadku církve proti stavu církve prvotní, v dobovém ovzduší, jehož nálada ve smyslu často vyloženém zdůrazňovala požadavek zjednati řádným laikům část prerogativ kněžských, životem mnohdy nezasloužených, Jakoubek přes otázku častého přijímání svátosti, již boje předcházející rozřešily aspoň tak, že přestala býti problémem a stala se něčím podle individuality samozřejmým, dospěl nyní nevyhnutelnou tíhou vývoje k požadavku pří-

jímání pod obojí prolaiky. A jak byl zvyklý s upřímností a pevností uznání hodnou k přesvědčení, jehož dospěl, hlásiti se otevřeně, utvrzen ještě tím, že poučení u Matěje z Janova působilo naň dojmem zjevení, a podepřen i souhlasem některých, zvlášť asi Mikuláše a Petra z Drážďan, tuším, ještě krátce před odchodem Husovým do Kostnice jal se požadavek prakticky prováděti, došed porozumění u farářů sv. Michala sv. Mikuláše, sv. Martina ve zdi a — sv. Vojtěcha v Jirchářích, kde podle jména farářem byl Michal de causis.[1]

V jinou chvíli jistě ani Hus, při vší své zdrželivosti a umírněnosti, nebyl by váhal přisvědčiti, nyní, před cestou vždycky nebezpečnou, novota přicházela mu nevhod. Neváhal sice dáti na jevo, že jeho sympatie náleží snaze Jakoubkově — v glosách k žalobám poznámkou o pronásledování čtyř farářů novotě přejících, vyslovil se nepokrytě, že jejich počínání schvaluje,[2] — nechtěje však své záležitosti ještě více zatěžovati, hleděl zejména zdržeti Jakoubka od zahájení theoretického zdůvodnění nové praxe disputací universitní. »Milý Kubo, nekvap tím, až já se, dá-li buoh, vrátím, chciť věrně pomoci tobě« přimlouval zásadovému příteli,[3] a dosáhl aspoň toho, že universitní disputace nekonána.

Rychle blížila se doba k odjezdu určená. Nedošed asi vysvědčení, jehož žádal na králi, Jan Hus začátkem října obrátil se listem na pány na zemském soudě shromážděné a žádal, aby se zeptali arcibiskupa Konráda, ví-li o Husovi nějaké kacířství. Konrád, chtěje se vyhnouti nemilému dotazu odpověděl, že neví, ale papež že ho viní, před ním af Hus od-

[1] Otázkou zabýval se nověji Sedlák, Počátkové kalicha, Čas. kat. duch. 1911, 1913, 1914 v práci vynikající neobyčejnou znalostí traktátové literatury, ale také naprostou, až neuvěřitelnou libovůlí v jejím třídění a vůbec chronologii (srovn. Sedlák, Hus 300 n.). Palacký III, 1 str. 199, pozn. 283 upozornil na to, že přijímání z kalicha zahájeno ještě před odjezdem Husovým. Tomek III², 560 n. jeho oporu pramennou oslabil, ale nevyvrátil jí úplně, a tak lze míti za to, že skutečně asi v září již přijímání pod obojí zahájeno; že by se tak bylo stalo již z jara a zejména, že by universitní kvestie Jakoubkova přednesena byla již dříve — jak chce Sedlák, — nelze naprosto dokázati, ale obšírného výkladu, jehož by věc žádala, zde podati nemohu.

[2] Doc. 178.

[3] Svědčí tak Rokycana; v. Goll, Rokycanova Postila, ČČM 1879 str. 65; a o správnosti jeho svědectví není důvodu pochybovati.

povídá. Dne 7. října 1414 přední pánové vydali Husovi o tom svědectví, určené pro krále Zikmunda.[1]

Nadcházela chvíle rozloučení. Již téměř na odchodu ke koncilu, kde očekával své očištění nebo smrt, bude-li právo glejtem zaručené porušeno, Hus napsal svou závěť. Jest to jeho překrásný list, určený milovanému žáku M. Martinovi z Volyně. Nelze bez pohnutí přečísti tak srdečných napomenutí mladého přítele, mistru od mladosti blízkého, ať již vracejí se k příkladu Husem danému, anebo směřují pro život další, nelze se ubrániti dojmu hlubokého vzrušení, čteme-li, jak ušlechtilá mysl Husova i v tuto chvíli nezapomíná jednotlivých nepatrných slabostí přítelových. Pořizuje o svém majetku, odkazuje M. Martinovi šedivou svou sukni — ale vzpomínaje, že Martin nemiluje šedivé barvy radí, aby ji dal komu chce; bílou sukni ať si vezme klerik ve službách Husových, zvaný Farář (Plebanus); jiný věrný žák Jiřík za věrné služby má obdržeti kopu grošů anebo šedivou sukni... List byl svrchu opatřen poznámkou, že nemá býti otevřen, leda až by Martin zvěděl o jeho smrti...[2]

Zároveň pak, vzdav se úmyslu rozloučiti se s Pražany kázáním, učinil tak počátkem října z Krakovce veřejným listem, jedním z nejkrásnějších projevů toho druhu.[3] Chtěl jim ohlásiti křivá svědectví — jistě byla křivá, — jež proti němu sepsána. To zaň učiní i jiní, aby bylo patrno, že nebyl, bude-li odsouzen, usvědčen z nějakého kacířství, a aby tím jeho věrní byli v pravdě utvrzeni a vystřeženi. Ač odchází mezi mnohé nepřátele a bez glejtu (opravdu ho tenkrát neměl a nepřátelé, zdálo se, číhali již za hranicemi), doufá pevně ve vítězství dobré věci; příklad spasitelův — a Hus ho v jednu chvíli vzpomíná obratem Štítnému oblíbeným[4] — ho v naději utvrzuje. »Protož, milá bratřie i milé sestry, modlete sě snažně, ať mi ráčí dáti setrvánie a aby mě ráčil ostřieci od poškvrněnie.

[1] Docum. 531; Novotný, Hus v Kostnici a česká šlechta str. 42—43.

[2] Doc. 74—75 č. 38, Novotný, Husova koresp. str. 204—206 č. 86.

[3] Doc. 71—72 č. 37, Novotný, Husova koresp. str. 206—209 č. 87.

[4] »On taky trpěl pro nás hřiešné, i proč bychom my netrpěli«; srovn. na př. Štítný, Knihy šestery str. 20: »Když jest syn boží trpěl tak mnoho pro ny, pročež bychom pak pro se my netrpěli . . .«

A jestli k jeho chvále a k našemu prospěchu má smrt, ať ji mi ráčí dáti bez strachu zlého podstúpiti. Pak-li jest k našemu dobrému nebo lepšiemu, aby mě vám ráčil navrátiti, i tam i zase veda bez poškvrny, abychom ještě spolu v jeho zákoně sě poučili a Antikrystových sietie něco porušili a budúcím bratřím po sobě dobrý příklad ostavili.[1] Již snad viece v Praze mě před smrtí neuzříte: pak-li mocný bóh mě vám ráčí vrátiti tiem sě veseleji uzříme; a ovšem když v radosti nebeské spolu sě shledáme. Bóh milosrdný... rač vás ve všem dobrém zpósobiti, aby plnili jeho vóli v svornosti bez roztrženie...«

Skončiv přípravy, provázen panem Václavem z Dubé a Jindřichem Lacembokem jakožto průvodci od krále danými, vedle nichž Jan z Chlumu byl spolu s Janem Kardinálem, také zástupcem university,[2] oddaným bakalářem Petrem z Mladoňovic, písařem Chlumcovým, a příslušnou čeledí, v průvodu o více než 30 koních a dvou vozech dne 11. října 1414 Hus nastoupil cestu do Kostnice.[3] Snad v tu chvíli vzpomněl, co mu při loučení řekl oddaný jeho ctitel, krejčí Ondřej Polák:[4] »Buoh buď s tebú. Zdáť mi sě, že sě nevrátíš...«

---

[1] Doc. 72, Novotný, Husova koresp. str. 207, 208; cituji z úmysla doslovně, aby bylo patrno, že odtud nic neplyne proti mému pojímání glejtu. Hus se obává možného znásilnění, poněvadž glejtu ještě nemá a nebezpečí hrozí cestou i dokud ho míti nebude.

[2] MUP. I, 431.

[3] Datum vedle Petra z Mladoňovic (Doc. 244) zjišťuje i Mikuláš z Drážďan, De purgatorio (rkp. III G 8 f 64; otiskl také Sedlák, Mikuláš z Drážďan str. 43, Hlídka XXXI, 700): Qui tandem citatus a. d. M°CCCC° XIIII° feria V^a ante Galli iter arripuit eundi ad Constanciam. O průvodu Richenthal 76.

[4] Doc. 111, Novotný, Husova koresp. str. 265.

IX.

Koncil Kostnický. — Husova smrt.

Mohlo-li se před tím zdáti že narážky protivníků na nebezpečenství, hrozící Čechům jakožto kacířům v cizině, nejsou výmyslem — a není pochybnosti, že Hus jim věřil opravdu, — pak cesta Husova do Kostnice přece jen usvědčila je ze lži. Ačkoliv Hus nejel ukryt ve voze, nýbrž veřejně na koni a bez zakuklení hlavy, ačkoliv kupci, kteří ho předjeli, oznamovali příchod Husův, a ačkoliv Hus sám upozorňoval na sebe vyhláškami latinskými a německými, vybízeje na koncil každého, kdo by ho chtěli viniti, mimo sbíhání zvědavého lidu nijak toho nebylo dbáno, nikde také nezachováván interdikt. A ačkoliv z Norimberka biskup Lubušský, předhoniv Husa o jeden nocleh, upozorňoval, že Husa za ním vezou na voze v poutech, a varoval před ním, poněvadž umí čísti myšlenky, nezabránil tím houfnému shlukování diváků, žádostivých viděti proslulého »kacíře« a potěšených, když Hus této příležitosti užil ke kázání. Ano naopak, místo nepřátelství setkával se často s projevy přízně a souhlasu, což vše ho příjemně překvapovalo a jistě mu poněkud i lichotilo.

V Bärnau blízko hranic českých, když se blížil, farář se střídníky vyšel mu vstříc, a pozvav ho do jizby, přinesl veliký pohár vína a rád vyslechl rozvážný hovor Husův, pravě, že mu vždy byl přítelem. Také v Neustadtě Němci rádi ho viděli, ve Weydě očekával ho veliký zástup zvědavců. V Sulzbachu právě zasedalo právo zemské. Hus představil se konšelům a starším, pravě, že o něm snad mnoho slyšeli aby se ho tedy vyptávali, ale také oni v dlouhém jednání rádi přijali poučení.[1]

[1] Vypravování založeno jest na listech Husových kombinovaných se zprávami Petra z Mladoňovic; listů užívám ve svém vydání (v. Novotný, Husova koresp. str. 211 n, č. 89—93). — Sedlák, Hus 313

Přes Hersfeld, kde také vlídně byl přijat,[1] a Herspruk dalšího noclehu poskytlo Husovi město Lauf. Farář zdejší, znatel práva, přišel tu se střídníky a mile pobesedovali. Také na hospodě všude byl Hus přijat vlídně, zvláště hospodyně chovaly se úslužně, všickni rádi přijímali jeho stručný výklad desatera, který někde lepil i na stěny, jako se také lidem líbila jeho německá vyhláška.

Také v Norimberce kupci již oznámili jeho příjezd, a tak, když tam Hus dne 19. října přijel, přijat velikým zástupem zvědavců, každý se jen ptal, kde je Hus. Ještě před obědem M. Jan Helwel, farář u sv. Vavřince, oznámil mu listem, že již ode dávna rád by ho viděl. Hus ochotně ho pozval a pozvaný vyhověl. Ale mezitím, co Hus uchystal vyhlášku, aby také zde byla vyvěšena, vzkázal mu pán z Dubé, že také konšelé a mistři rádi by s ním mluvili. Hus vyhověl bez váhání, ale žádost za rozmluvu tajnou odmítl, že všude káže veřejně. Tak došlo k rozmluvě která potrvala čtyři hodiny, až do večera, při níž zejména nějaký doktor z řádu Kartouzského podivně své mínění dokazoval. Na konec však všickni byli uspokojeni a přítomní mistři neváhali prohlásiti, že to, čeho se rozmluva dotkla, jest zcela katolické, že oni sami tak učí, a není-li nic jiného proti němu, že se Hus jistě se ctí vrátí, až to M. Albert Fleischmann, farář u sv. Sebalda,[2] nerad viděl, zvláště, že také přítomní sousedé souhlasili. Zdálo se tak aspoň Husovi, jenž o celém průběhu dosavádní cesty neomeškal dne 20. října z Norimberka podati zprávu do Čech.[3]

Bohužel laskavé přijetí, jehož se Husovi všude dostávalo, mělo následek osudný. V Norimberce Hus, přesvědčiv se, že

---

pozn. 3 zprávu o Sulzbachu provází výkřikem: »Sulzbašští konšelé a sousedi byli ovšem málo povoláni souditi o pravověrnosti Husově«. To jest arci podivné nedorozumění. Toho přece ani Hus nežádal, nýbrž chtěl jen míti další důkaz, že pověst o jeho kacířství není rozšířena, anebo nabyti důkazů, co se povídá.

[1] Starší tisky tohoto listu Hersfeldu neuvádějí, ale má toto čtení výslovně rkp. Mikul. II, 24 f 24' (srovn. i Dudik. Nikolsb. Bibl. 55), a tuším ne omylem, přijímám je tedy, i když místa nedovedu lokalisovati; v. Novotný, Husova koresp. str. 213.

[2] Srovn. Priem—Reicke, Gesch. der Reichstadt Nürnberg (2. vyd. Norimberk 1895) str. 372.

[3] Docum. 75—76 (list Husův, Novotný. str. 212—214), Doc. 245 (Petr z Mladoňovic).

netřeba se obávati protivenství, změnil plán své cesty. Zdálo se mu nyní zbytečné jeti, jak původně smluveno, až do Porýní, kde se Zikmund chystal ke korunovaci, a konati okliku skoro 60 mil. A tak tedy jen pán z Dubé odtud vypravil se za králem pro glejt, Hus s ostatními zamířil přímo do Kostnice. Kéž by byl tenkrát slyšel poznámku, již později prohodil v Kostnici jeden ze svědků: »Byl by dobře učinil (Hus), kdyby byl na krále počkal v Norimberce.«[1]

Cesta Švábskem uběhla za stejných průvodních zjevů bez vzrušujících příhod, toliko v Bibrachu rozveselilo všecky, když kněží a mistři zdejší, s nimiž v rozhovoru pan Jan z Chlumu velmi důrazně mluvil o poslušnosti papeže a klatbě, pokládali ho za zakukleného doktora theologie, což mu u jeho společníků vyneslo přezdívku Bibrašský doktor,[2] již si hleděl i později zasloužiti horlivým kázáním. Tak bez obav, ač ještě bez glejtu, blížil se český průvod Kostnici.

Tam zatím, v biskupském městě a sídle několika klášterů, skrytém v klínu mohutných Alp, na břehu zelených vod krásného jezera, starém ale dosud nepříliš významném, jež si papež za sídlo koncilu musil téměř dát vnutiti, začínal se shromažďovati koncil, jaký před tím nikdy ještě se nesešel a který se měl pokusiti o úkoly, jejichž řešení nedalo se déle odkládati: vrátiti církvi jednotu, provésti její opravu v hlavě i v údech a ochrániti její víru. Pozvání tří papežů ukazovalo nezbytnost řešení otázky prvé, částí otázky třetí byla tehdejší otázka česká, nutnost druhé prozrazoval koncil sám.

Jistě nelze pochybovati, že byly to otázky vážné a že velká část hodnostářů, kteří se zde zvolna sjížděli, pomýšlela vážně na své úkoly. Ale bylo přirozené, že ohromný počet účastníků — na 80.000 lidí cizích vystřídalo se zde, a ne všickni přišli za účely stejnými, a ne všickni, kteří vážnými účely byli přivoláni, pojímali je stejně vážně — rozptyloval zájem shromáždění a strhoval i vážné jinak činitele. Nikdy před tím nesešlo se tolik různých zájmů a tolik různých cílů v jediném městě. Přepych dvora císařského i papežského lákal, skvělé zjevy hrdých kardinálů a nádherných prelátů i knížat s četnými družinami vábily a zatlačovaly v očích současníků

[1] Palacký, Docum. 252 (Petr z Mladoňovic).
[2] Palacký, Doc. str. 92, Novotný, Husova koresp. str. 251.

vědomí o vlastním účelu koncilu, jehož pestré shromáždění samo nedovedlo povznésti. Hluboká učenost s povrchní prázdnotou, nejpřísnější askese s nejvýstřednějším rozkošnictvím, vážné pojímání života s největší laxností mravní, vrchol intelligence s nejnižším sprostáctvím podávaly si zde ruce, nacházejíce stoupence od tříd povržených až do nejvyšších vrstev společnosti kněžské i světské.

Nelze říci, že koncil svého úkolu neprovedl, třebas ne ve všem a ne stejně, než také na koncil uplatnily se tyto různotvárné vlivy. Jestliže sebevědomý Petr d' Ailli, muž jistě vřele oddaný myšlence reformy církve, přišel na koncil s hrdým heslem: žádná oprava bez jednoty, ale také žádná jednota bez opravy, na konec také jemu nezbylo než spokojiti se odsunutím opravy. A přece její potřeba byla stejně naléhavá, arci také obtíže ještě větší, jak koncil sám stal se toho výmluvným dokladem. Než nebylo to jen zklamání z neprovedeného úkolu, jež právě po této stránce vyvolávalo později hlasy nespokojenosti a výtek, již současníci a účastníci — a ne neprávem — mohli pozorovati a upozorňovati, jak zejména otázka opravy mravů řeší se na koncilu vlastně jenom tím, že se podávají hmatavé důkazy o potřebě jejího řešení. Ale nedůvěra ve způsobilost koncilu řešiti ji, tím stupňovaná, byla původu staršího a měla hlubší základy.

Jest jistě karakteristické, že současný skladatel vtipné satyry[1] německé, jenž přilehavými poznámkami šprýmovně dovedl zachytiti bujné výjevy kupované lásky, a jemuž nevadí přiznání:

Die hubschen Frowent sint erber worden,
des hat min herre der bischof umb si geworben,
er gibt in blaphart also vil,
dast ist kein kindes spil,

a jenž již úvodními slovy trefně vystihuje současné veřejné mínění:

Nu hat man niuwe mere in dem lande vernomen
sit daz concilium gon Constenz ist komen;
die dirnen sind gemelich
und sint ouch worden wacker und rich,[2]

[1] (Windecke) Vom Concil, Liliencron I, č. 55, str. 264—265.
[2] Hned za tím jdou slova:

bez obalu tlumočí názor současníků poznámkou:

Der bobst ist zu tütschen landen komen,
das hant die hubschen frowen wol vernomen,
wie sich zie geschicht ergangen hant,
das schaffent alles die kurtisant...

A nemýlil se, nebyl sám, tato stránka byla nápadná všeobecně. Ten naivní výpočet účastníků, jak ho čteme u Vavřince z Březové,[1] a v němž vedle sebe a jakoby všecky jeden účel byl přivedl, vypočítávají se hodnostáři duchovní, řemeslníci, mistři theologie, knížata a páni, kuriálové a kejklíři, vyslanci knížat, biskupů, měst a lehké holky, mluví zajisté výmluvně o dojmu, který život na koncilu činil na vzdáleného pozorovatele. A není to snad strannická poznámka husitského mravokárce, také pravověrný Porýňan zakončuje svůj výčet arcibiskupů, opatů, prelátů, doktorů, knížat a pánů i holičů slovy: dále 420 kejklířů, šašků, pištců a jim podobných, dále 1100 krásných paní veřejných s průvodkyněmi.[2] A sám účastník, mravně bezúhonný horlivec, opat Jan Nider, který po letech měl v Praze příležitost poznati přísnou mravnost husitskou, vypravuje o setkání jakéhosi posla nedaleko Kostnice v době

Die swebschen megde die sint einfeltig gewesen,
nu hat man also die letzen in wol gelesen,
dass sie die kunste tribent recht;
sie kument eben herren und knecht.
Die frömde sproch hat sich zu uns gemischet
etlich hat den iren do erwischet,
dukaten, nobeln und krone
wollent die swebschen dirnen von den gesten hon.

Pro líčení života na koncilu srovn. na př. verše:

Des obends komt min her der schriber gegangen,
mit seinem fehen mantel umbhangen;
»sint wilkomen, her kurtesan!
wollent ir mir ein guldin geben, mit uch wil ich slofen gan.«
Wenne si des obends auf der gassen loufen
so schrigent die knaben: »ein mus, ein mus! wil sie iemant koufen?«
Die mentel si uber die höupter slan
so ist dem pfaffen also gach, dass er muge die mus gewan.

[1] FRB V, 331.

[2] Rein. Slecht, ZGORheins, NF IX, 133: item 420 ioculatores, hystriones, fistulatores cum eorum consodalibus, item 1100 pulchre mulieres publice cum cohortibus eorum.

koncilu s jakousi překrásnou ženou, která svádějíc posla, na jeho otázku, odkud jde, odpověděla, že z Kostnického koncilu, a ukazovala mu kabelku plnou peněz, jež tam vydělala, jest nucen přiznati s komickým přeřeknutím, že na koncilu Kostnickém, totiž v městě Kostnici, až stydno mluviti, (k vůli světským knížatům a řemeslníkům prý) bylo neuvěřitelné množství nevěstek.[1]

A jestliže sám Hus vypravuje, co[2] »slyšal obecně ot Švábóv, že Constancie neb Costnice, jich město, za třidceti let nezbude hřiechóv, které jest spáchal ten sbor v jich městě. A řku viece, že sú sě všichni pohoršili tiem sborem, a plvali sú druzí, vidúce chavné věci«, není ani to nadsazeno, ano týž přísný Nider[3] jest průběhem obou reformních koncilů, Kostnického i Basilejského, tak rozladěn, že zoufá vůbec nad možností opravy, jednak, že není dobré vůle v lidu, jednak že brání špatnost prelátů, a jednak také že to neprospívá vyvoleným božím, kteří pronásledováním zlých jsou zkoušeni! — jako by bylo možno uvésti i jiných hojně příkladů nejvybranějšího požitkářství i nejsprostších neřestí tohoto prostředí, v němž radovánky stihaly se s rytířskými hrami, nádherné slavnosti s nákladnými turnaji, skvělé průvody s veselými pitkami a kvasy.

Do tohoto ovzduší sjížděli se, nebo snad lépe, toto ovzduší, sjíždějíce se, přinášeli účastníci se všech stran. Pověrčivý Neapolitán v tiaře, jenž svolání koncilu viděl nerad, a jen z obavy a tudíž se strachem tam se vydal, odpovídaje na výstrahy fatalistickou poznámkou: »Co mám dělat, vždyť můj osud mne tam vede«,[4] nehodou po cestě sběhlou posílen byl ve své neblahé předtuše. Když totiž na vysokém Arlberce převrhl se mu vůz, a papež — bylo koncem října — padl do sněhu, na otázku dvořanů, neublížil-li si, odpověděl zvoláním: »Zde ležím ve jménu ďáblově . . .«, a pohled na klidné zákoutí, jakým

[1] Joh. Nider, Dialogus de visionibus V, 9 (vydal v. d. Hardt, str. 618): Constanciense consilium . . ., in quo, hoc est in civitate ipsa Constant. (quod verecundum est dictu, propter principum secularium et mechaniconum potenciam) incredibilis meretricum multitudo aderat.

[2] Palacký, Doc. 138, Novotný 318.

[3] Nider, Dial. de vision. 95.

[4] Viz Finke, Bilder vom Konstanzer Konzil 12.

se mu Kostnice musila jeviti, vynutil mu poznámku: »Takhle se chytají lišky...«[1] Což divu, že také slavnostní uvítání dne 28. října 1414 přijímal s nejvážnějšími obavami o svůj budoucí osud...

O týden později, v sobotu po Všech svatých, dne 3. listopadu, s opačné strany blížil se podezíraný a klatbou papežskou stižený kazatel Betlemský, pln nejlepších nadějí a nejsmělejšího očekávání. Ubytoval se nedaleko sídla papežova, v ulici sv. Pavla u vdovy Fidy, zase nesetkav se s nejmenším protivenstvím, ač přijel bez glejtu.

Hned příštího dne pan Jan z Chlumu a Jindřich Lacembok navštívili papeže, oznamujíce, že přivedli Husa pod ochranu krále Zikmunda, a žádajíce o jeho bezpečnost. Jan XXIII. ujistil je, že nechce užiti násilí, ani nic nového podnikati, a kdyby prý Hus jeho vlastního bratra byl zabil, že mu nemá býti ublíženo. Pan Lacembok, odjížděje téhož dne ke králi Zikmundovi, radil proto Husovi, aby se před příchodem Zikmundovým do žádného jednání nepouštěl.[2]

Naděje Husova, již cestou posílená, tím vším musila neobyčejně vzrůsti. Když téhož dne v pozdní noc dával novou zprávu do Čech,[3] ač již věděl o krocích, jež zatím Michal de causis proti němu podnikal, neměl přece žádných obav. Líčí novinky na koncilu sběhlé i docházející, domnívá se, že koncil potrvá asi do velikonoc, vtipně vzpomíná italských kardinálů četněji zastoupených, jak jezdí na mezcích, »ale jsú lační«. Jen přílišná drahota naplňuje ho starostí, bojí se že nevystačí, když mnozí z Čechů cestou své peníze protrávili a on nemůže všem dáti, že bude znovu nucen žádati příspěvků od zámožnějších přátel, zmiňuje se o úsporných opatřeních — všecky koně odeslal jinam, jen jediného si ponechal, kdyby snad měl vyjeti vstříc králi při jeho příjezdu, — jinak jeví se tu téměř úplná bezstarostnost.

A přece nikdy neoddával se Hus omylu osudnějšímu.

---

[1] Ulr. v. Richenthal, Chronik des Constanzer Concils (vyd. Buck, Bibl. des lit. Vereines in Stuttgart CLVIII) str. 24—25; srovn. Finke, Bilder 12.

[2] Palacký, Doc. 77, (Novotný, Husova koresp. str. 218); Docum. 246, 251.

[3] Palacký, Docum. str. 77—78 č. 40, Novotný, Husova koresp. str. 217—219 č. 96.

Nelze říci aspoň o většině koncilu, že by od prvopočátku byl proti Husovi nějak předpojat — na to o něm věděli příliš málo.[1] Italští kardinálové a preláti, dosud nejčetněji shromáždění, většinou stranníci papežovi, kterého sami nijak vysoce necenili a jemuž také, aspoň namnoze, po mravní stránce příliš nezadávali, neměli zájmu o věci víry. Ušlechtilý kardinál Florentský Francesco Zabarella, jemuž záležitost Husova nebyla neznámá a jenž v ní projevil vzácnou spravedlivost, byl příliš suchý právník, aby ho celá pře Husova mohla zajímati více než se stanoviska právnického — v pozdějších slyšeních dává protokolovati jen to, kde běží o formální porušení právních norem. A také on sdílel společnou vlastnost všech svých povrchních krajanů, kteří nedovedli chápati, jak jest možno odepírati odvolání. Nějaké kacířství sem nebo tam, odvolá se a jest zase dobře — tak lze formulovati jejich zásadu. Nebylo-li od počátku zaujatosti pro neznalost, nebylo a nemohlo se dostaviti ani porozumění, naopak při lehkomyslném pojímání života a smýšlení »zatvrzelost« vedla přímo k odmítání.

Ale porozumění nemohlo se dostaviti ani tam, kde snad nelze mluviti o neznalosti a kde nebylo ani nedostatku zájmu. Kardinálové francouzští aspoň z části věděli o záležitosti Husově — již to, že se jí zabýval Gerson, i bez výslovných zpráv jiných stačilo by k potvrzení, — a jejich stanovisko dáno bylo smýšlením Gersonovým, ať již se jeví ledabylou nevšímavostí, již dával na jevo vynikající kardinál Vilém Fillastre, anebo později činným účastenstvím kruhu Gersonova. Dne 17. listopadu 1414 v četném průvodu 44 osob zavítal do Kostnice kardinál Cambrayský Pierre d'Ailli,[2] kněz-diplomat a theolog-politik, chnivý řečník a střízlivý myslitel, obratně se přesunující přes choulostivé problémy theologické a nehrozící se nejodvážnějších myšlenek církevně politických, jenž vynikající úlohu, jakou hrál v Pise, hodlal v Kostnici zaměniti v úlohu

[1] Palacký III, 1, 186 míní sice, že papež, jenž slavnostní zahájení koncilu, ustanovené původně na 1. listopad, odložil nejprve na 3. a potom na 5. listopad, vyčkával prý příchodu Husova. Ale papež odkládal z přirozené nechuti ke koncilu, na Husa si jistě nevzpomenuv. Palacký cituje k tomu, co praví v. d. Hardt IV, 11; ale to není, jak již tam také typograficky naznačeno, nějaká stará zpráva, nýbrž jen kombinace vydavatelova a tedy jako pramen bez ceny.

[2] Tschackert, Peter von Ailli 184 m.

vlastního ředitele a duše koncilu. O něm nemůže býti pochybnosti, že myšlence reformy církve oddán byl upřímně a opravdu, ale jemu jejím předpokladem jest autorita církve, ať již ta, již uznávala nebo aspoň připouštěla doba dřívější, nebo ta, jíž pod tlakem změněné doby zastával on sám. Stál-li již dříve patrně pod vlivem svého žáka Gersona, záležitost Husova jevila se mu arci ve strannickém zabarvení, a nemohl-li jí právě proto býti nadšen, na koncilu o to více odpor jeho musil se stupňovati, oč více zdráhání Husovo mířilo proti té autoritě, již vybudoval d'Ailli. S toho stanoviska nemůže, jako Gerson později, i v Kostnici, ani d'Ailli připustiti, že by byl možný u jednotlivých článků Husových i jiný výklad, nežli jim dává on sám, s toho stanoviska nemůže arci býti řeči o porozumění, zde naopak strannický zájem počáteční kryje se plně s podjatostí.

S počátku však toto nebezpečenství nebylo ještě patrné. Již dne 5. listopadu zavítal do Kostnice pan Václav z Dubé z Perýní od krále Zikmunda, přinášeje jeho glejt, datovaný dne 18. října 1414 ve Špíru, a oznamuje zároveň, že král byl potěšen odvahou Husovou jeti bez glejtu, a slíbil, že po svém příjezdu splní nejnaléhavější přání Husovo a zjedná mu příležitosti k veřejnému kázání. Ovšem také nepřátel přibývalo. Michal de causis hned den po příjezdu Husově přibíjel na dvéře chrámové proces, patrně Conhoferův, opatřiv ho velikým nadpisem, to že je proces proti vyobcovanému a zatvrzelému Janovi Husovi, podezřelému z kacířství, a v tomto ohavném počínání pokračoval i ve dnech následujících. Na pomoc přiskočil mu bezkarakterní Václav Tiem, od nedávna již probošt Pasovský, který arci Husovi nemínil prominouti, že mu kazil výnosný obchod odpustkový.

Pan Jan z Chlumu hned 5. listopadu zakročil u papeže, aby učinil přítrž tomuto řádění. K tomu se papež nechtěl odhodlati, maje ostatně dobrou výmluvu: »Což já mohu, vždyť to dělají vaši!«[1] Za čest, aby Tiem a Michal byli počítáni k českému národu, byli by se ovšem přátelé Husovi pěkně poděkovali, ale českými příslušníky byli ovšem jak Michal, tak Tiem, rodilý z Mikulova (již tenkráte německého).

[1] Palacký, Doc. str. 79, Novotný, Husova koresp. str. 220. Berger, 118 pozn. snaží se tomu místu úplně neporozuměti.

Ve skutečnosti chování papežovo neplynulo z nějaké sympatie k Husovi jak patrno z toho, že procesů zrušiti nechtěl, nýbrž z podnětů osobních. Papež v duchu řádění Michalovo jistě neviděl nerad, ačkoliv se bál to říci. Jemu přicházelo velmi vhod, sloužíc jeho plánu upraviti program koncilu podle svého přání. Do otázky reformy církve nechtělo se asi z přítomných nikomu, zbývala otázka jednoty, pro papeže velmi choulostivá, ano přímo nebezpečná, poněvadž znamenala nejspíš ztrátu, nejpravděpodobněji aspoň ohrožení jeho tiary. Pro to by byl velmi rád přes obě otázky tyto přesunul jednání na otázku víry. Byla to spíše náhoda, že se chopil právě pře Husovy, jistě by byl stejně rád uvítal každou jinou, která by se byla namanula, ba každou jinou byl by uvítal snad ještě raději, než Husovu. Zde totiž bál se Zikmunda, v něhož vzkládal veškerou svou naději, a s nímž se nesměl znepřáteliti, poněvadž byl vlastně úplně v jeho moci. A papež věděl, že Zikmund slíbil Husovi svou ochranu.

Bylo mu tedy velmi vhod, že jiní otázkou Husovou hnuli, jim jistě ač se jich zříkal, nemínil činiti překážek. Ale naskytovaly se překážky jiné, pro okamžik důležitější, poněvadž praktického významu. Hus byl, třeba ne jako kacíř, přece exkomunikován, s jeho přítomností nad Kostnicí vlastně vznášel se interdikt. Jakmile Michal de causis hnul otázkou Husovou, nebylo možno vyhnouti se také otázce této. A to právě zavdalo podnět, že věc Husova přece hned stala se předmětem porad aspoň mezi papežem a kardinály. Nevíme, jaké stanovisko zaujímal tu papež, jistě i zde strach ze Zikmunda a ohled na něho působil. Ale výsledek byl, že dne 9. listopadu biskup Kostnický, nejspíš světící biskup Jan, v průvodu jednoho papežského auditora a biskupského officiála navštívil M. Jana Husa v jeho bytě a oznámil mu, že papež z plnosti moci zrušil klatbu na Husa vyslovenou a interdikt z ní plynoucí; jen aby se vyvarovalo pohoršení a pohnutí v lidu, žádali, aby nechodil na slavnostní jejich mše, jinak mohl se pohybovati zcela volně.[1]

[1] Dopis Jana Kardinála z Rejnštejna, Palacký, Doc. str. 80. Novotný, Husova koresp. č. 98 str. 221 Richenthal, 76—77. Jan Kardinál praví sice, že to byl sám biskup Kostnický (Ota III. z Hachberka), ale to se nezdá dosti pravděpodobné, spíše jde o světícího biskupa Jana. Richenthal se o návštěvě biskupa Oty nezmiňuje, ale on ovšem neví ani o zrušení interdiktu a zpráva jeho (v. str. násl. pozn. 3) týká se patrně návštěvy jiné.

Zdá se, že ona žádost, aby nenavštěvoval jejich slavnostní bohoslužby, měla své pozadí. Pouhá přítomnost Husova nemohla způsobiti pohoršení ani nepokoje, leda by je byl nastrojil Michal. Preláti patrně báli se toho, nač Hus nejvíce se těšil — jeho slavnostního kázání. Aspoň po městě šířena byla zpráva, že Hus příští neděli (11. listopadu) bude míti slavnostní kázání v kathedrále a každému, kdo přijde, dá dukát.[1] Hus ovšem, jakkoliv o to stál, zatím, před příjezdem královým, na to nepomýšlel,[2] neopouštěje vůbec svého příbytku a slouže zde denně mši, k níž však nikterak nebránil přístupu také obyvatelům Kostnickým, přes odpor biskupa Kostnického, který, když jeho zakročení u Husa samého nepomohlo, aspoň lidu návštěvy jeho zakázal.[3]

---

[1] Doc. str. 80, Novotný, Husova koresp. str. 222.

[2] Vyplývá to zřetelně ze slov Jana Kardinála (Doc. 80, Novotný, Husova koresp. str. 222): Et magister cum consilio regis resedit, quod in factis veritatis et suis usque adventum regis Hungarie nihil attemptet, a z vlastního přiznání Husova (Doc. 79, Novotný, str. 220): timent meam publicam responsionem et predicacionem, quam, spero de dei gracia, consequar, dum rex Sigismundus affuerit.

[3] Richenthal str. 76—77 vypravuje, že Hus ve svém bytě sloužil mši a že tam chodilo mnoho Kostničanů, »doch hatt er dozemal mesz als unszer pfaffen«, dodává karakteristicky. Proto prý biskup poslal k němu oficiála M. Konráda Helie a gen. vikáře Jana Tengera, kteří Husa upozornili, že je v klatbě a nemá sloužiti, ale on prý odpověděl, že žádné klatby nedrží, načež prý biskup domácím návštěvy zakázal. V této formě vypravování sotva je přesné, ač není nemožné, že k nějakému zakročení došlo. Že Hus ovšem sloužil i před zrušením exkomunikace, jest jisté, ale pak myslím, nebyl by koncil váhal užíti této irregularity, když odpovídal v květnu na interpelaci českých pánů, a nebyl by si pomáhal lží o veřejném kázání. Že návštěvy lidu u Husa biskupa mrzely, jest arci možné a jest patrno z poznámky biskupů Augsburského a Tridentského, když odváděli Husa: Iam amplius non officiabis vel missabis. Ale právě tato poznámka nečte se již v první, nýbrž teprve v druhé redakci Petra z Mladoňovic (Doc. str. 249, Höfler I, 137), jenž tu praví, že to zvěděl od jiných; mohou tedy ona slova pocházeti až z doby, kdy se pro násilný čin hledalo odůvodnění. Že sloužení mší a hlásání Wyclifství příchozím Kostnickým i přes zákaz bylo důvodem zatčení, uvádí i Cerretanus (z netištěného materiálu Finkeova uveřejnil Vogel, Studien zu Richenthals Konzilschronik, dis. Freiburg Brsg. 1911 str. 66), ale ani tím není řečeno, že to byl důvod skutečný a jediný, ač to jistě biskupu Kostnickému bylo nepohodlné.

Hus a jeho přátelé byli jednáním papežovým, jež arci nevzešlo z nějaké shovívavosti papežovy k němu, nýbrž ze strachu před králem a z praktické nutnosti, úplně uklidněni. Hus sám hned po vzkazu králově, nedbaje štvaní Michalova a tehdejšího zdráhání papežova, sílil svou naději — vedle ní jen ještě starosti o možný nedostatek a žádost o nové příspěvky od přátel jsou obsahem jeho listu do Čech ze dne 6. listopadu.[1] A M. Jan Kardinál z Rejnštejna o čtyři dni později, chlásiv téměř slavnostně přátelům do Čech: »A tak tedy jsme v Kostnici svobodni«, končí vtipnou narážkou:[2] »Husa není ještě upečena a nebojí se upečení, poněvadž letos na sobotu před sv. Martinem — toho dne byl list psán — připadá slavná vigilie (půst), kdy se husy nejedí.« O týden později sám Hus (16. listopadu) vzpomenul své věrné obce českým dopisem, v němž, vybízeje k stálosti vytrvalosti a svornosti, líčil stručně průběh své cesty, necpomíjeje zvláště zdůrazniti — pro Prahu to mělo jistě velký význam, — že nikde cestou nebyl k vůli němu chlašován interdikt, a v Kostnici v jeho přítomnosti sám papež sloužil mši.[3]

V listě, svědčícím jinak o dobré mysli a slibné naději, na první pohled překvapí začátek, plný Janovovských myšlenek o soudném dni a Antikristu, svědčících o jistém vzrušení. Snad nebylo to bez souvislosti s poměry českými. Umíniv si podle přání Zikmundova vyčkati jeho příchodu do Kostnice, M. Jan Hus ve svém příbytku oddával se přípravám k svému veřejnému slyšení a své obraně. Dokončil asi, pokud je nepřivezl hotové, svou kvestii, své vyznání a kázání, a tenkráte asi proti neodbytnému povykování Michalovu s Římskými procesy pokusil se přehledně vylíčiti průběh své pře u kurie ve svém Ordo procedendi in causa M. Johannis Hus,[4] podobně jako byl kdysi pokusil se v Praze v boji o odpustky a Wyclifa, nepochybně na základě některých úředních dokumentů, jež měl po ruce, ale z části i po paměti, jež nebyla vždy věrná a někdy snad i jeho oprávnění k svo-

[1] Doc. 78—79, Novotný, Husova koresp. str. 219—220 č. 97.
[2] Doc. 79—80, Novotný, Husova koresp. str. 221—222 č. 98.
[3] Doc. 81—82, Novotný, Husova koresp. str. 223—224 č. 100.
[4] Tištěn v Doc. 188—193 a nyní úplně vydal jej Novotný, Husova koresp. str. 225—234 č. 101.

bodnému příchodu na koncil hleděla zvýšiti,[1] ale celkem klidně, věcně a správně odhaluje neudržitelný právní základ procesu Colonnových, na jejichž základě nyní Michal vystupoval, k čemuž mu nejspíš již v Praze materiálu poskytl také Jesenic.[2]

Ale z této klidné práce vyrušen byl průběhem událostí v Čechách. Jakoubek, jak víme, dal se odjíždějícím přítelem pohnouti aspoň k tomu že vědecké zdůvodnění kalicha thesí universitní na ten čas odložil. V praxi arci přijímání pod obojí, již zahájené, trvalo dále, nalézalo přívržence, ale setkávalo se také s odporem, ano hrozilo, což bylo nejpovážlivější, rozdvojiti i jednotnou dosud stranu Husovu. Páleč nedávno správně vystihl postavení Husovo ve straně — i to svědčí o důvěrnosti donedávné, — když mu vytýkal:[3] »Nikdo mimo tebe nedovede lépe a vydatněji uvésti tvé přívržence na cestu pravdy.« Po odchodu Husově cítili to všickni. Jediný Hus mohl svým výrokem zachovati jednotu ve straně jež se začínala dvojiti. V tu chvíli Jakoubek sám asi požádal přítele, aby se o otázce vyslovil.

A M. Jan Hus i nyní zůstal věren zásadě svého celého života: nezraditi pravdy. Ač si nemohl utajiti, že by si tím mohl postavení své znesnadniti, ač sám, třeba v zásadě souhlasil, přál si odkladu celé otázky, v tuto chvíli, chápaje plně její důležitost, neváhal se o věci vysloviti a v Kostnici napsal ve formě kvestie svoji práci: Utrum expediat laicis fidelibus sumere sanguinem Christi sub specie vini.[4]

Na otázku, je-li vhodno laikům podávati pod obojí, odpovídá Hus rozhodným: ano. Traktát jest sice sestaven většinou pouze z výroků jednotlivých autorit církevních, ale jsou

---

[1] Bylo již svými místy upozorněno, že nesprávně líčí postup kardinála Brancasa, přičítaje také jemu vydání agravace, ač ji vydal kardinál Petr, ap.; na účet druhé snahy přičetl bych tvrzení, že apeloval na budoucí koncil, jehož doložiti nelze, kdežto o apelaci ke Kristu se zde nezmiňuje. Hojné doklady z kanonického práva opatřil Jan z Jesenice.

[2] Srovn. svrchu str. 350.

[3] Antihus 156: Nullus enim modo humano melius et efficacius preter te tuos adherentes poterit ad viam veritatis reducere.

[4] Tištěna v Op. I 42—44; že napsána před uvězněním, plyne ze zmínky Husovy Doc. 91, Novotný, str. 240; srovn. str. násl., pozn. 2.

vesměs voleny ty, jež doporučují přijímání pod obojí, ani jediné Hus nezeslabuje nějakým omezením, naopak u těch, jež by mohly vyznívati jakýmsi váháním, zdůrazňuje jejich kladnou tendenci. O tom nemohlo býti pochybnosti, že Hus přijímání pod obojí schvaluje, a jest neupřímné vytýkati mu nějakou zdrželivost, nějaké váhání. Jest snad možno, že Hus, jenž jinými teprve na myšlenku byl přiveden, a u něhož nadešla nutnost klidnou a věcnou úvahou přesvědčiti se o její oprávněnosti, díval se na věc klidněji, než Jakoubek, jenž k poznání její nutnosti protrpěl se bolestnými zápasy vlastní duše, jenž otázku vlastně již prožil a jehož vznícené duši stala se součástí jeho života. Jakoubek v této náladě byl jistě přesvědčen o bezpodmínečné nutnosti kalicha ku spasení. Přesvědčení toho Hus přirozeně míti nemohl, právě proto, že pro myšlenku, jež se stala Jakoubkovi samozřejmou, musil teprve snášeti důvody. Ale přesvědčiv se o její oprávněnosti, neváhal přisvědčiti rozhodně a bez výhrady.

V tuto chvíli Hus jistě více než kdy jindy měl právo uvědomiti si to, co myšlence dodávalo povážlivého pozadí. Nikdy dosud nebyl se v ničem uchýlil od zásad Kristových, nikdy také nemínil svého velikého díla chrožovati odmítáním církevního dogmatu, i když o jeho bezpodmínečné nutnosti nebyl přesvědčen, jako také nikdy mimo absolutní nutnost důsledků svého mravního úsilí církevní praxe nechtěl opouštěti. Novota Jakoubkova po stránce dogmatické byla nezávaďná, co ji činilo povážlivou, bylo samovolné uchylování od církevní praxe. I kdyby Hus ve svém nynějším postavení, kdy každé nepatrné záminky i lži proti němu hledělo se využiti, ve smyslu své dosavadní činnosti byl se z důvodu dotčeného vyslovil proti novotě Jakoubkově, nemohlo by mu to býti vytýkáno. Jestliže i v této situaci, poznav biblický základ novoty, a shledav přesvědčující mínění čelných autorit, neváhal o její přípustnosti rozhodně se vysloviti, jest to jen další důkaz jeho nezbytné mravní síly a velikosti.[1]

[1] Sedlák původně (Čas. kat. duch. 1911 str. 790 n.), ač nesmí zapříti, že spis Husův pro kalich nabyl významu rozhodujícího, rád by jeho význam snížil a Husovi vytýká bezmála zbabělost. Později (Sedlák, Hus 317 n.) vede si sice již historičtěji, ale stanovisku Husovu práv býti nedovede. Neplatí jen, že Hus nyní měl plné právo chovati se zdrželivěji, ale rozhodující jest, že i nyní jest v úplném souhlase se svým počínáním jindy, že ani jindy nevedl si jinak.

Snad současně napsal také list Jakoubkovi, v němž mimo jiné zmiňoval se o klepech, které šířili jeho nepřátelé, že se mu nedostane slyšení dokud nezaplatí 2000 dukátů.[1] Jistě není proč nevěřiti, že pomluva vznikla — i jinde setkáváme se, zvláště se strany Michalovy, s pokusy vyděračství, — nicméně Hus, zmíniv se o ní, nemohl tušiti, jak jí později bude zneužito proti němu, nepřímo pomocí Jakoubkovou, jehož nedostatečná znalost lidí nedovedla přítele ušetřiti nepříjemností, jako ani sám nedovedl vždy jednati šetrně.

Jest možno, že přísného, ve své důslednosti neústupného i přesvědčením o nutnosti novoty prostoupeného Jakoubka vyjádření Husovo neuspokojilo úplně a proto nyní, přes prosby odcházejícího Husa, odhodlal se k veřejnému vědeckému vystoupení ve prospěch myšlenky své, dosud jen prakticky prováděné a snad i na kázáních propagované. Ohlásil a konal slavnostní disputaci o potřebě kalicha na universitě, kde, opíraje se z části o tytéž autority, vyslovil se pro závaznost kalicha, nacházeje ihned dosti pomocníků, ač ovšem i odpůrců.[2] Jemu i jiným arci i výklad Husův zůstával pramenem poučení,[3] ale Husovi samému Jakoubek, zdá se, prudkým dopisem vytknul

---

[1] List Husův ani odpověď Jakoubkova nejsou zachovány, víme o nich jen z listu Husova Doc. 87—88 č. 48, Novotný, Husova koresp. č. 110 str. 244—245; v. o tom Novotný, Listy Husovy 52, Husova koresp. č. 99, 102, a níže zde str. 389 n.

[2] St. let. 20. praví výslovně, že Jakoubek se svojí thesí na universitě vystoupil r. 1414, když Hus »u vězení těžkém seděl«, a o tom, tuším, jest tím méně třeba pochybovati, čím méně jest tím řečeno, že by Jakoubek o uvěznění Husově byl již také věděl. Že k vystoupení na universitě došlo teprve později, jest ze všeho patrno, a potvrzuje to i výrok Rokycanův. Jakoubek patrně odkládal je, až když bylo nutné; mezi tím Hus byl uvězněn, a odtud také mohl vzniknouti omyl, že i svou kvestii ve prospěch kalicha psal teprve v žaláři.

[3] Sedlák, Čas. kat. duch. 1911 str. 791, jen nesměle naznačuje, ale nyní (Sedlák, Hus 317 n.) již přímo tvrdí, že Hus ve své kvestii užil již posice Jakoubkovy i kázání Mikuláše z Dráždan, které chce — beze všech důvodů — klásti již na 7. červen 1414. Jsem přesvědčen, ač se zde do podrobného rozboru pouštěti nemohu, že poměr jest opačný, že posice Jakoubkova i kázání Mikulášovo jsou pozdější a opírají se již o Husa. Tím není vyloučeno, že Jakoubek — on to přece byl, který si vyjádření Husova přál — pověděl mu své důvody, jež Hus rozmnožil, a jeho kvestie stala se tak pramenem jiných. Při tehdejším způsobu práce jest zcela běžné, že autoři opírají se o cizí výsledky i tam, kde vyjadřují myšlenky své.

jeho obvyklou zdrželivost. List dostal se do rukou nepravých. Michal de causis, jemuž žádná špatnost nebyla dosti špatná, dovedl se ho nepoctivým způsobem zmocniti, a Hus jen zběžně — když byl již uvězněn — seznal jeho obsah, který mu přes to působil mnoho zármutku.[1] Snad by ani Jakoubek nebyl psal — zbytečně — tak tvrdě, kdyby byl znal smutný osud, který zatím jeho přítele potkal.

Papežovým zrušením interdiktu a klatby nebyly sice procesy proti Husovi dříve vydané prohlášeny úplně za zrušené, nicméně Michalovi vyražena tím přece z ruky nejúčinnější zbraň. Než tento osobní nepřítel Husův ve vynalézání nových prostředků na zničení jeho byl neúnavný, nyní pak dostalo se mu i nových pomocníků.

Nepochybně přičiněním kapituly Pražské a Vyšehradské[2] uložena duchovenstvu českému zvláštní daň — snad se o ni usneslo právě ono mimořádné shromáždění duchovenstva v srpnu, k němuž prokurátor Husův marně se domáhal přístupu, — a z jejího výtěžku kryl své útraty Jan Litomyšlský,[3] s nímž snad zavítal do Kostnice i Páleč s některými jinými doktory.[4] A Páleč ovšem neměl nejmenších rozpaků spojiti se nyní s Michalem, jemuž by byl v dobách své lepší minulosti jistě ruky nepodal a jímž v hloubi duše jistě pohrdal, ano snažil se ho ještě předstihnouti. Spolu s ním pobíhal nyní od kardinála ke kardinálu, vtíral se k arcibiskupům a jiným prelátům, štval Dominikány, všem nabízeje své artikuly, jež samy ukazují, čeho byla schopna uražená ješitnost a sebelibost tohoto malicherného ctižádostivce, spojila-li se s vrozenou mrzkostí a zaplacenou zlobou, neboť není nemožné že také protřelý své-

---

[1] Docum. 88, Novotný, str. 245.

[2] Tak se domnívá Tomek III², na základě poznámky Husovy v jednom pozdějším listu (Doc. 138, Novotný 318).

[3] St. let. 20.

[4] Palacký III, 1, 162, neudávaje pramene, praví, že biskupa Jana provázeli Půta z Častolovic, Petr Konopištský ze Šternberka, Albrecht z Rabšteina, Rubín z Riesenburka, Páleč a tři jiní doktoři, Sedlák, Hus 314 přejímaje to, jmenuje vedle Pálče, Rvačku, Petra z Uničova a Jana z Hradce, kteří sice jsou v Kostnici dosvědčeni, ale nedovedu určiti, kdy tam přišli, ani na čem se tvrzení Sedlákovo zakládá.

iem Dětřich z Niemu propůjčil zde svého prodajného péra — aspoň artikuly prozrazují stopy jeho myšlenek.[1]

Hus byl v nich obviňován, že kázal ve prospěch přijímání pod obojí a způsobil jeho zavedení, že učil anebo aspoň drží remanenci i článek, že hříšný kněz neposvěcuje, ale zase že i laik může přisluhovati svátostmi, takže prý již jeho stoupenci, zvláště ženy, sami již si podávají, když jim kněz odepře — nedorozumění, k němuž již některé názory Matěje z Janova mohly sváděti, bylo tu asi základem,[2] kdežto o jiných zcela překroucených slibovali důkaz z traktátu De ecclesia a proti Pálčovi. Jiná část, vycházejíc od odchodu Němců z university, jenž se tu docela ve smyslu Niemově uvádí v souvislost se snahou zbaviti se protivníků Wyclifových, líčí namnoze proti pravdě průběh událostí Pražských, zdůrazňujíc zejména souhlas s článkem o chudobě kněžstva a o právě pánů světských nakládati se světskými statky duchovních, a vrcholíc v tvrzení, že proto také všichni kacíři Valdenští a jiní s Husem souhlasí, což činí nebezpečí vzrůstu tím větší . . .[3]

Jejich úsilí vycházela také vstříc horlivost některých vyšších hodnostářů o víru, tolik vítaná Janovi XXIII. v jeho snaze

[1] O agitaci Pálčově a Michalově Petr z Mladoňovic 246; v žalobních článcích některé body připomínají silně nájezdy Niemovy, jež aspoň užití jeho pamfletu činí pravděpodobným, ač i jeho přímé spolupůsobení není nepravděpodobné.

[2] Srovn. na př. Novotný, Náb. hnutí 150.

[3] Docum. 194—199. Na pravděpodobnost složení artikulů již začátkem listopadu, ač v rkpe označeno, jako by byly podány »cum incarceratus noviter fuit«, upozornil Novotný. ČČH II, 78, pozn. 4; zejména poznámka »si evadet qualitercumque ab concilio« (199) předpokládá, tuším, tuto možnost a může býti ukazatelem, kde hledati původce pověsti o pokuse útěku Husova, ale s největší pravděpodobností ukazuje, že Hus ještě není zatčen; ani zmínka »si dimissus fuerit« (198) nemusí tomu po mém zdání překážeti, poněvadž žalobníkům Hus jest již obviněným, u něhož odchod splývá s propuštěním, anebo se míní právě okamžik zatčení. Také časté pokyny v první části, to že se zjistí vyšetřováním, nesvědčí po mém zdání o tom, že Hus byl již zatčen, nýbrž vyslovují jen přání a očekávání udavačů, že k tomu dojde. Že články byly podány před zatčením Husovým, plyne dále ze zprávy Petra z Mladoňovic (Doc. 250), jenž se jich zde přímo dovolává, naznačuje, že při zajetí již byly známy, a zvláště také z toho, co praví před tím (str. 246): »conscriptis quibusdam articulis et aliis, quos de tractatu de Ecclesia se dicebant excepisse«, což se, tuším, hodí jen na tyto artikuly, zvláště jejich první část. Snad tedy první část šířena dříve a druhá při zatčení dodána.

odvrátiti pozornost koncilu od otázky jednoty k otázce víry. Již dne 16. listopadu usnesl se koncil vyzvati každého, aby upozorňoval na závady ve věcech víry, zejména pokud jde o bludy Wyclifovy.[1] Ale teprve d'Ailli svým příchodem vše urychlil, on v jistém směru může platiti za původce zatčení Husova.[2] Také jemu záležitost víry zdála se naléhavou třebas rozený diplomat mínil i jí užiti k tomu, čeho chtěl dosíci. Nestalo se náhodou, že potom, již po zatčení Husově, dne 1. prosince, došlo ke zřízení komise pro kacířské záležitosti, hlavně husitskou, v níž mezi 12 členy vedle 6 nejmenovaných učenců a tří jiných kardinálů (byli to Brancas, Fillastre a Zabarella) byl právě d'Ailli, k němuž přidružili se ještě generál Dominikánů Lionardo Statii de Datis (zároveň zástupce Florencie) a Antonino de Pareto, generál Minoritů.[3]

Zdá se, že Jan XXIII. nebyl tím valně potěšen (bude to hned patrno), nicméně duševní převaze obratného Francouze nedovedl čeliti, a konečně doufal snad přece, že se tím zachrání. Ač ovládán nedůvěrou, přece se d'Aillimu podává v bláhové naději, že tím odsouvá otázku jednoty, netuše, že takto pomáhá povznášeti i povýšenost koncilu nejenom proti Zikmundovi, nýbrž i na úkor svrchovanosti papežské.

Se svého stanoviska a za svými účely d'Ailli zejména mohl se odvážiti, čeho se Jan XXIII. obával, zakročiti totiž proti Husovi bez ohledu na Zikmunda. Nicméně ani jeho odvaha nebyla z nejpevnějších a musila se podnítiti nebo aspoň byla podnícena podvodem. Dne 28. listopadu šířila se po městě zpráva, že Jan Hus chtěl utéci skryt ve voze a opatřen na cestu

---

[1] Mansi XXVII, 539, v. d. Hardt IV, 18.

[2] Tschackert 184.

[3] v. d. Hardt IV, 23 (podle deníku Cerretanova); na str. 385 cituje však nějaký zápis rkpu Lipského, podle kterého členů komise bylo 19, vedle 12 jiných také 7 kardinálů, mezi nimiž však d'Ailli není, za to jest zde jmenován Didacus a Páleč. Stuhr, Die Organisation und Geschäftsordnung des Pisaner und Konstanzer Konzils, diss Berlin (Schwerin 1891) rozhoduje se pro tento druhý zápis, poněvadž prý pochází z oficiálních akt, ale té povahy nemá naprosto a sotva lze pochybovati, že d'Ailli v této komisi jistě nechyběl, takže dávám přednost Cerretanovi. Lionarda Statia jmenuje členem této komise také Fontana, S. Theat. domin. 375, patrně podle řádových pramenů, a po něm Quétif—Echard I, 755—756; v. i Tschackert 185.

chlebem a láhví vína.[1] Nepravdivost zprávy byla patrna na první pohled. Ale v nastalém pohnutí po tom nikdo nepátral a jistě pověst sama — i to usvědčuje její původce — hodila se za záminku k zakročení proti Husovi. A skutečně hned na to ve středu po sv. Kateřině, dne 28. listopadu, kardinálové poslali biskupy Tridentského a Augsburského v průvodu purkmistra Kostnického, rytíře Hanuše z Badenu (či Bodmana?), auditora Ottoboniho a jiných, mezi něž připletl se i posel komory papežské František, do bytu Husova, požádat ho jménem papežovým a kardinálů o návštěvu ku přátelské rozmluvě — zatím však městští drábové obsadili dům Husův i domy okolní . . .

Ač o tomto násilí nemohl věděti, pan Kepka, boje se úskoku, nečekanou a nevítanou návštěvu přijal nevlídně. Hněvivými slovy připomenul jim své poslání za glejtem, napomínaje důtklivě, aby se ničeho neodvažovali proti cti králové. Obrátiv se pak na purkmistra Hanuše von Ulm, upozornil ho podrážděně, že kdyby sám ďábel přišel za svou pří, musil by býti slyšán. A hned zase, jak si vzpomněl, podotkl vyslaným,

---

[1] Pověst vypravuje Richenthal na dvou místech (str. 58 a 77—78, srovn. Berger 219—220, 224—227) s datem jednou »uf den tag am suntag Letare«, podruhé »an dem sonentag in der vasten Oculi«, kdy již Hus dávno byl ve vězení, a kdy jistě nejezdili pro seno; vznik pověsti správně vysvětluje Petr z Mladoňovic 247—248. Pokus zachrániti možnost útěku, který činí Berger 120—122, nezdařil se, vypravování Richenthalovo jest tak plno odporů, že by neobstálo, ani kdyby je z nepravdy neusvědčovalo již samo připojení symbolů utrakvismu. Richenthal ovšem chce svým líčením dokázati, že pokusem o útěk zbavil se Hus výhod glejtu, a snad také za tím účelem (vedle záminky k zatčení) pověst vymyšlena, ale poněvadž Hus nebyl pohnán, nebylo by mu ani to mohlo uškoditi. Jest tedy jeho zpráva jen dalším potvrzením pravdy, že glejt měl Husa chrániti, ale poněvadž pověst byla vymyšlena tak nejapně pro tento účel, neodvážil se jí ani koncil opakovati, ač si pomáhal jinými nepravdami (srovn. Novotný, ČČH II, 155). O vypravování Richenthalově v. nyní Vogel, Studien zu Richenthals Konzilschronik, diss. Freiburg Br. 1911 str. 58 n, jenž dobře vyvrací liché pokusy Bergerovy a ukazuje nespolehlivost Richenthalovu; ale s pokusem vysvětliti vznik pověsti o útěku událostmi při zatčení (str. 67 n.) nemohu souhlasiti. Jisté nejjednodušší vysvětlení jest, že »pověst« byla protivníky Husovými smyšlena a tak ji Richenthal zaslechl. Pokud jde o datum, Hall 47 n. pozn. 7, pokouší se umístiti vznik pověsti k 27. listopadu a zatčení Husovo k 28. K tomu ovšem tenkrát došlo, ale z vypravování Petra z Mladoňovic je pravděpodobnější, že obé náleží k jednomu dni.

že král si přeje aby před jeho příchodem do Kostnice nic nebylo podnikáno. Vyslaní koncilu, zaraženi nezvyklou prudkostí a v obavách, že hanebný úklad bude prozrazen a povede ke srážce, snažili se namluviti statečnému pánu, že přišli pro dobro pokoje. Trapné scéně učinil konec Hus. Prohlásil, že nepřišel sice ke kardinálům a nikdy si nepřál mluviti jen s nimi, nýbrž že přišel k celému koncilu a tam že, jak doufá, promluví i odpoví na námitky. Ale přejí-li si kardinálové s ním promluviti, že jest ochoten vyhověti a s pomocí boží pravdy nezapře. Na schodech setkal se s plačící hostitelkou Fidou, s níž se požehnáním rozloučil, a vsednuv na kůň, odjel v průvodu Chlumově s vyslanými.[1]

Shromáždění kardinálové i nyní ještě mínili pokračovati ve své hře. Dali prý, tak pravili, Husa zavolati, aby s ním pohovořili, je-li pravda, co podivuhodného slyšeli o něm a jeho bludech, tážíce se také, jak se dostal na koncil, chtějíce patrně vykroutiti z toho odůvodnění, že zatčení stane se v důsledku starých procesů. Hus zdůraznil, že nikdy žádného bludu držeti nechtěl a že přišel svobodně na koncil a že by ho nikdo, ani král, nebyl mohl k tomu přinutiti,[2] ale že jest hotov, pobloudil-li, opraviti.

Kardinálové potom odešli; Hus osaměl s panem Janem z Chlumu. Ale ne na dlouho. Kde se chystalo umučení, nesměl chybět ani pokušitel. Objevil se v podobě pokrytecky zkroušeného mníška, jenž, vydávaje se za omezeného a pro-

---

[1] Docum. 248—249. Také zmínka o loučení s Fidou dodána Petrem teprve ve druhé redakci, ale tu arci nemůže býti pochybnosti, že Petr dodává, nač si sám později vzpomněl, kdežto o zmínce biskupů a o sloužení (v. svrchu str. 365 pozn. 3) praví výslovně, že ji slyšel později, když se patrně hledalo odůvodnění bezprávného zajetí. Se zprávou Petrovou shoduje se podstatně také zápis v deníku Cerretanově, který z materiálu Finkeova otiskl Vogel na uv. m. 66, jenž jmenuje místo rytíře Hanuše z Badenu (srovn. Berger 122 pozn. 1) doktora Ottoboniho a biskupa Augsburského jmenuje Fridrichem. Ale Friedrich von Grafenecke byl v září přenesen do Braniboře; možná tedy, že mezi známými nazýván ještě po starém sídle, a že Petr, nevěda toho, omyl opakoval; biskupem Augsburským byl tenkrát již Jindřich z Lichtensteina. Jinak zvláště potvrzuje Cerretanus zmužilý odpor Jana z Chlumu.

[2] Vypravování Petra z Mladoňovic o této scéně (Docum 249) doplňuje zmínka kardinála d'Ailliho při slyšení dne 7. června (tamtéž 283).

stého bratra řádového, přál si zvěděti, jak smýšlí Hus o některých otázkách. Především o remanenci. Hus ovšem podle pravdy prohlásil, že jí nedrží a stejně, když mnich po druhé se otázal. Když však učinil tak po třetí, zakřikl ho Jan z Chlumu, rozmluvě přítomný, že jest neslušné stále se tázati, když již jednou slyšel pravdivou odpověď. Omlouvaje se a předstíraje znovu omezenost, pokušitel prozradil se mimovolně, klada nyní otázky o nejtěžších problémech theologických, o hypostatické jednotě a j. Hus upozorniv na to pana Kepku českou poznámkou, vytkl také mnichovi, že pravě se jednoduchým, jest vlastně dvojduchým, a dokázav to vzpírajícímu se mnichovi, také jeho záludné otázky zodpověděl zcela správně, ač pan Jan z Chlumu, svědek rozmluvy, podrobné odpovědi jako laik nemohl si zapamatovati.

Zahanben musil mnich odejíti, a tu teprve zvěděl Hus od papežských strážců, že to byl jeden z nejproslulejších theologů španělských Fra Didacus de Moxena, jenž tu byl jako zástupce krále Ferdinanda Aragonského. Za své zahanbení pomstil se potom Husovi tím, že svému králi koncipoval listy pro Zikmunda, na poškození Husa určené, a své smýšlení později ještě lépe projevil odporným jásotem nad smrtí Husovou v listě z 8. července králi svému.[1] Hus mohl jen litovati, že toho nevěděl dříve, aby ho důkladněji usvědčiti mohl, než směl doufati, budou-li všichni takoví, že boj nebude nesnadný.

O čtvrté hodině, po obědech, kardinálové shromáždili se znovu; s nimi vedle M. Jana Kardinála z Rejnštejna a Petra z Mladoňovic přišel i Páleč a Michal s ostatní čistou svou společností. Radostí šílení skákali po síni, nabádali kardinály, aby Husa za žádnou cenu nepropouštěli, a jásali radostně: »Ha, ha, již ho máme, neujde nám, dokud nevydá posledního čtvrťáku.« Páleč potom, osloviv Jana z Rejnštejna, litoval ho pokrytecky,

[1] Doc. 249—250. Podle tohoto sdělení Petra z Mladoňovic strážcové oznámili Husovi, že to byl: M. Didacus, subtilissimus theologus in tota Lombardia deputatus. Snad běží o přeslechnutí Petra z Mladoňovic, neboť podle všeho byl to španělský Minorita Didacus de Moxena, jemuž 12. března 1415 děkuje král Ferdinand Aragonský za pomoc jeho poslům do Italie odcházejícím prokázanou, a jenž 8. července podává králi bombastickou zprávu o upálení Husově (z materiálu, který shromáždil prof. Finke ve Freiburce, sdělil mi p. Dr. Bartoš); srovn. nyní i Bartoš, Husovi přátelé a nepřátelé v Kostnici. Zl. Praha 1915 ze dne 3. července a níže zde str. 401.

že dříve býval vzácný u kurie nyní však jest pevržen pro Husa. Ale ten dobře odbyl pokrytce, že by ho mohl litovati, kdyby byl spáchal něco zlého. Také Petr z Mladoňovic dostal se do sporu se známým Petrem z Uničova pro jeho štvavá kázání v Praze, a když Páleč, vmísiv se do sporu chlubně, mna si ruce a třikrát to opakuje, prohodil s narážkou na Husův požadavek důkazů z Písma: »Však já mu teď dám celé moře důkazů z Písma«, Petr dobře ho odbyl poznámkou že se tím Husovi, ctiteli Písma, jen zavděčí.[1]

S večerem, když se hlučící množství vzdálilo, hofmistr papežův přišel oznámit panu Janovi z Chlumu že se může vzdáliti, Hus však že zůstane v paláci papežově. Svrchovaně rozčilen tímto úskokem, pan Jan, nedbaje pozdní chvíle, vrazil do síně kde papež s kardinály dosud rokovali, připomenul papeži jeho ujištění o plné bezpečnosti Husově i jeho vlastní slova tehdejší a že Husovi v ničem nedopustí překážeti nebo něco proti němu začíti. Zatčení že jest porušením glejtu a při něm byl posel komory papežské František. Bude tedy volati a vyzývati všecky, kdo glejt králův porušili. Papež polekán, dovolával se svědectví kardinálů, on že nedal rozkazu k zatčení a Františka, prý darebáka, zapřel. Soukromí pak omlouval se českému rytíři, že to učinili kardinálové, a on že musil povoliti. — Petr z Mladoňovic, soudě podle pozdějších projevů papežových, křivdí tu Janovi aspoň poněkud, domnívaje se, že pána z Chlumu klamal. Papež jistě nebyl by se odvážil rozhněvati si Zikmunda porušením jeho glejtu ač arci není pochybnosti, že odhodlání kardinálů uvítal rád. Ale přece jen rázné zakročení pana Jana z Chlumu působilo na papeže, ač Husovi arci nepomohlo.

Pozdě na noc, prý asi o čtvrt na jednu, M. Jan Hus, jemuž zatím Petr z Mladoňovic doručil kožich a viatik, odveden do domu kantora kathedrály Kostnické do prozatímní vazby, poněvadž Jan XXIII. ze strachu před Zikmundem nechtěl, aby přenocoval v jeho paláci.[2]

---

[1] Docum. 250—251: líčení Petra z Mladoňovic osobně přítomného, jest zde neobyčejně věrné a trefně vystihuje šílenou radost nepřátel Husových, že se jim úskok povedl.

[2] Petr z Mladoňovic (Doc. 252) praví: eadem nocte hora ut dicebatur IX; počítá patrně po českém způsobu, a bylo to tedy asi o 1/4 1, srovn. Cerretanus (Vogel 67).

Pan Jan cvšem nepokládal tím věc za vyřízenu. Dav neodkladně zprávu králi, hned příštího dne a následující dni veřejně a hlasitě stěžoval si na násilí papežovo a kardinálů ukazuje na potkání glejt Husův, aby každý o bezpráví mohl se přesvědčiti. Než ani tím protivníci Husovi nedali se mýliti. Dne 4. prosince 1414 papež, nechlížeje se na komisi dříve pro kacířství zvolenou, jmenoval novou, jež Husa měla vyšetřovati. Byli v ní Jan patriarcha Konstantinopolský, Jan biskup Lubušský a Bernard biskup v Castellamare jenž kdysi jako legát papežský setkal se s Jeronymem v Krakově a jejich úřad spočíval ve vyšetřování věci Husovy mimo konečný rozsudek.[1] Proces byl zahájen. Po týdenní vazbě v domě kanovníkově dne 6. prosince 1414 Hus byl odveden do žaláře v klášteře Dominikánském při jezeře Bodamském. Zde před tím vykonány některé opravy, ale ty se týkaly především zlepšení závor a železného kování na dveřích žalářních a opatření lůžek pro zatčeného a pět strážců . . .[2] O kacíře jiné péče třeba nebylo, vždyť beztoho celá jeho věc koncilu nezajímala, a sám tak vynikající člen jeho, jako byl kardinál Fillastre odbyl ve svém deníku zatčení a vyšetřování Husovo ledabylou poznámkou: V těchto dnech jednáno o jakémsi českém kacíři, zvaném Hus, a o bludech Wyclifových . . .[3]

A nyní Michal de causis mohl přece uplatniti staré procesy od kurie, jejichž užití bylo mu dříve překáženo. S proku-

---

[1] Raynaldi, Ann. XVIII, 438—439 a znovu Loserth, Beiträge V (AÖG LXXXII 373—374, zvl. ot. 47—48); srovn. i Arch. stor. ital. XIII, 354, Lea, Gesch. der Inquisition 542, Stuhr na uv. m. 72. Že však d'Ailli i potom do procesu vsahoval, o tom doklady (ač nestejně spolehlivé) má Stuhr na uv. m., srovn. níže str. 386, 396.

[2] Cenné zprávy — účty Štěpána z Prata biskupa Volterského, uveřejnil Guasti, Gli avanzi del archivio d'un Pratese, vescovo di Volterra, che fu al Concilio di Costanza, Arch. stor. it. XIII; zde čteme (str. 203): procurator conventus fratrum Predicatorum de Constantia recepit a me . . . pro reparacione carceris eiusdem loci, ubi detinetur Johannes Us hereticus et pro conducta VI lectorum pro custodibus fl 15—; určitěji pak se opravy vysvětlují níže (str. 335): procuratori conventus ordinis Predicatorum Constancie pro serraturis ad firmandum carceres dicti conventus pro tenendo Johannem Us hereticum ac conducta lectorum pro dicto Johanne Us et custodum ipsius usque ad festum b. Mathie . . . fl. 15; o uvěznění Husově u Dominikánů mluví i Chr. Elwac. (MG SS X, 43).

[3] Finke, Forschungen 164.

rátory koncilu vypracoval pro komisi ihned řadu článků, jež nejsou než prostým výtahem ze žalob dříve podávaných a přehledem dosavadního postupu od zakročení Alexandra V. přes kroky Colonnovy a Petra degli Stephaneschi až po zakročení auditora Conhofera r. 1413, cvšem tak, aby se zdálo, že při tom běželo o kacířství. Nakonec připojena vědomá nepravda, že Hus Wyclifa ještě po odsouzení na koncilu Římském hájil a o něm disputoval, a další polopravda, že již r. 1412 byl pro svou rebelii z Prahy vyhnán . . .[1] Přání Michalovo se tedy splnilo: proces zahájen ve znamení postupu dosavadního jako jeho pokračování, při čemž jemu, jakožto s věcí nejvíce obeznalému, přirozeně připadalo hlavní slovo.

Ale úplně to přece nedodrženo. Komise nejprve, asi hned po převezení k Dominikánům, zahájila proces pro Wyclifství a předložila Husovi 45 článků Wyclifových, aby se o nich vyjádřil. Hus nejprve prohlásil písemně, že nechce jako nikdy nechtěl, žádného bludu hájiti . . .[2] Mínil se tím nepochybně vyhnouti odpovědi v žaláři vůbec, neboť bylo-li uvěznění samo hrubým porušením jeho práva, odpověď v žaláři byla jakýmsi uznáním tohoto násilí. Ale komisaři přečetli mu zvláštní, již snad před zatčením připravenou listinu, v níž ho nazývají arcikacířem a svůdcem lidu, hrozící patrně prostým odsouzením, nebude-li vypovídati, takže mu nezbylo, než novému násilí se podrobiti.[3] Žádost za povolení obhájce, kterou při tom hned před písaři a svědky přednesl, zatím, ač slíbeno jí vyhověti zůstávala nevyřízena . . .[4]

Napsal tedy nejprve odpovědi na články Wyclifovy a na žaloby jiné, dnes neznámé. Odpověď na články Wyclifovy byla zvláště choulostivá . . .[5] Nyní, po odsouzení koncilem Řím-

[1] Doc. 199—204. Srovn. Sedlák, Proces Kostnický St. text. III, 1 n, na něhož odkazuji, nemíně podrobněji uvádět, kde se s ním rozcházím, kde nemůže býti nejasno, čí líčení jest přesnější.

[2] Doc. 92. Novotný str. 240; srovn. Sedlák. Proces 2, Hus 320.

[3] Doc. 91—92, Novotný str. 240; srovn. i v. d. Hardt IV, 155: nec permissum, ut contra ipsum sentencie ferrentur, jak žaluje Jan XXIII.

[4] Hus zmiňuje se o ní teprve později (Doc. 88, srovn. i 95, Novotný, Husova koresp. 237, 239, 242; Doc. 253), ale celá situace žádá výkladu, že žádost podal asi hned.

[5] Odpovědi nalezl a vydal Sedlák, Několik textů I, 58—69 (ot. z Hlídky 1911), bohužel ne zcela spolehlivě, jak z některých zná-

ským. Hus nemohl si tajiti, že přiznání ke článkům, ovšem jenom těm, kterých dříve hájíval, znamenalo by určitě odsouzení jeho samého. Jistě také ve strašlivém svém vězení měl — kdo by o tom chtěl pochybovati anebo snad vytýkati? — záchvaty lásky k životu a touhy po svobodě, jíž nebylo — zdálo se — nesnadno dojíti zapřením minulosti. Kromě toho Hus na konci šel sice s nadějí na vítězství, ale také s touhou smířiti se s církví, pro niž nebyl ani neochoten k jistým koncesím. Směl by někdo viděti v tom zbabělost anebo snad jenom neupřímnost, kdyby byl Wyclifa zapřel, když mimo jeho články, pokud se k nim znal, důvodů, které by stačily k jeho odsouzení, nebylo příliš mnoho a i ty z veliké části padaly s Wyclifem?

Podržíme-li tyto okolnosti v mysli, odpovědi Husovy obstojí čestně, i když snad Hus místy koncedoval více než by byl při vší ochotě k smíru s církví učinil na svobodě. U veliké části prohlašuje Hus, že jich nedržel a nedrží, plným právem, těch opravdu nikdy nedržel, jako byla remanence, jiné týmž právem označoval za falešné. Ale nezatajil ani své nedůvěry k jejich autentičnosti, jako již hned při prvém střetnutí r. 1403 i později chraňoval se proti falšování Wyclifa: několikrát vrací se prohlášení, že se nepamatuje, kde u Wyclifa článek se čte, někdy provázené odmítnutím, arci oprávněným, jindy však hned také výkladem, který tak často a snažně nabízel v Praze, že článek může míti smysl dobrý, při čemž zpravidla udáno jaký. Velmi často může tu Hus uvésti na doklad svého poměru k Wyclifovi, že sám jednal tak, aby jeho nesouhlas s článkem příslušným byl patrný, a vypovídá-li někdy tak, aby zbraně nepřátelské otupil, na př. když podle pravdy vyznává, že uznával římské nástupce Urbana VI. za pravé papeže, nebojí se ani při tom přiznati, kdy sám článek v jeho dobrém smyslu zastával, na př. při suspensi Zbyňkově, když běželo o zastavení poslušnosti Řehořovi XII.

Ale velmi často také zachraňuje své stanovisko jediným slůvkem, jako vždy činil; tak když při článku, že hříšný nemá svého úřadu, připojuje »digne«, jak ani před tím nikdy neopominul, dávaje tím na jevo své pravé smýšlení, i když některé z výroků před tím uvedených připouštěly výklad širší, nebo

mek patrno, ale srovnání s rkpem nemohl jsem na ten čas podniknouti. S jeho názory nemohu ovšem, opíraje se přesně o spisy Husovy, ve všem souhlasiti.

zase jindy právem se vraceje k výkladu, který mu dával sám. Připouští-li o článku: Páni světští mohou po svém zdání odníti kněžím jejich statky, že he netvrdí ani nehájí, jest to totéž stanovisko jaké zaujímal v obraně r. 1412, a zase zcela právem odmítá druhou část článku o desátcích, jíž nikdy nehájil, také o první nevysloviv se apodikticky. Někdy ovšem místo obrany nastupuje výmluva — tak v článku o donaci Konstantinově, jehož vždy býval ochoten hájiti, ač arci nevíme, v jakém smyslu, někde jistě odmítnutí umožnila mu neurčitost pojmu (čl. 41), jinde, zejména v choulostivých otázkách církve a papežství, mohl, pokud se k nim se správným omezením nepřihlásil, jistě právem opříti se (až snad na čl. 37. poněkud) o to, že v této absolutní formulaci článků nehlásal

I když tedy lze připustiti, že Hus někde hledí se zachrániti většími koncesemi, nelze popříti, že stanovisko Husovo *v podstatě* a v theorii se nemění, i když někdy snad praxe bývala jiná. V situaci, v níž se ocitl Hus, jsou jeho odpovědi jistě celkem mužné. Právem mohl Jan z Chlumu, rmoutě se z toho že Hus vůbec v žaláři vypovídal, dodati: »Avšak stálost vaši všickni přátelé chválí upřímně a nade vše . . .«[1]

Donutivše Husa, aby v žaláři vypovídal, komisaři naléhali nyní na něho několikrát, aby se podal na výrok 12 neb 13

---

[1] Sedlák, St. tex. II, 3 (a znovu Sedlák, Hus 321) tvrdí, že přátelé Husovi nebyli odpovědmi Husovými uspokojeni; vyvozuje to z poznámky (Doc. 86, Novotný str. 238), jíž Jan z Chlumu zapřísahá Husa, aby ze strachu a protivenství neustoupil od pravdy, jíž docela neprávem vztahuje k žalářní výpovědi a jejímu obsahu, a z malé znalosti, s odvahou, jíž jen nevážnost k věci vysvětluje, chce mu přisvědčiti Pekař, ČČH XXI, 408 poznámka 2, arci neudržitelně, v. Novotný, Čspstar. XXIII, 121. Ale poznámka Chlumova, vzbuzená neslýchanými útrapami Husovými, nemá s odpovědmi na Wyclifa nic činiti, naopak v žalářní odpovědi právě obdivuje se Chlum stálosti Husově; srovn. Novotný, Hus v Kostnici 7, pozn. 2; a nejlíp jest to patrno z toho, že odpovědí na Wyclifa přátelé Husovi patrně vůbec neměli. V listě ze dne 3. ledna žádá Hus (Doc. str. 92, Novotný str. 237), aby si král těchto odpovědí vyžádal na komisi, a aby byly opsány; ale ještě 5. března přeje si Hus (Doc. 99, Novotný str. 250), aby si král tyto odpovědi dal předložiti, tedy jich ještě neměl; nehledě k tomu, že opis znám jediný, z tábora protivného, a že tedy patrně přátelé nemohli vyhověti, proč by jich měl král chtíti od komise, kdyby je měli Husovi přátelé? Tím arci padá úplně také tvrzení Sedlákovo, že přátelé Husovi odpovědí neopisovali, poněvadž s nimi nebyli spokojeni!

mistru. Ale Hus odmítal statečně, a napsav odpovědi na obojí články dosud předložené, před notáři i komisaři napsal prohlášení, že chce státi před celým koncilem a tam vydati počet ze své víry...[1] Později, tuším, a snad již, když tušil brzký příchod Zikmundův, učinil před písaři nové prohlášení a žádost, kterou odevzdal patriarchovi Konstantinopolskému, aby směl před koncilem vypovídati na jednotlivé články, jako ve vězení, anebo dostane-li se mu slyšení, aby odpovídal jako při disputacích...[2] Patriarcha nepochybně žádosti vůbec koncilu nepředložil...

Než nebylo to jediné, ani největší příkoří, kterého měl Hus zakusiti. V ustavičném rozechvění a hrozném, nezdravém vězení v sousedství stoky Hus za nějaký čas těžce onemocněl zácpou.[3] A tu mělo se objeviti všecko barbarství tehdejšího soudnictví kacířského v plné hrůze, jež arci k vůli Husovi nevynalezeno, ale ani nezmírněno

Vyšetřování proti Husovi ani nyní nezastaveno, a podle nelidských předpisů kanonického práva vyslýcháni jednotliví svědkové, kteří v nejtěžší nemoci Husově uváděni k němu do vězení, aby, jak předpis žádal, před jeho očima přísahali. A ovšem také, poněvadž to byl proces o kacířství odmítnuta nyní i žádost Husova o zástupce, kterého kacířské soudy nepřipouštěly. Přátelé Husovi, a zejména Petr z Mladoňovic, přede dveřmi žaláře sklíčeni pozorovali, jak jednotliví svědkové do žaláře uváděni. Byli tu Jan z Münsterberka a Petr Storch, nyní profesoři v Lipsku, když je z Prahy r. 1409 jejich neústupnost vypudila, kteří měli patrně svědčiti o této episodě, a lze si pomysliti, jak to činili nestranně. Nechyběl ani Páleč, ani pověstný mnohoobročník Mikuláš Zeiselmeister, někdy (do r. 1411) oficiál arcibiskupství Pražského, o jehož zaujatosti nikdo nepochyboval, Jan z Berouna čili Berúnec, člen kolleje Karlovy, známý štvavý kazatel od sv. Klimenta, dominikán Petr z Uničova, který se s velikou radostí chlubil, že ho Hus nazval svým předním a největším nepřítelem. Nebylo arci bez karakteristických episod. Licenciát práva kanonického Adam

[1] Doc. 86, Novotný str. 240; touž protestaci míní asi Hus také na str. 92 (Novotný str. 242).

[2] Doc. str. 90, 91. Novotný str. 237, 239—240.

[3] Hus v listě Janovi z Chlumu Doc. 85 = Novotný str. 235, Petr z Mladoňovic tamtéž 252.

(tušim z Bychor), vida otevřené strannictví komise neváhal poznamenati: »Byl by dobře udělal, kdyby byl na krále počkal v Norimberce.« Nějaký laik Čech, když byl volán, přiznal se: »Přísahu Bohu, že neviem, co svědčiti.« Ale Michal de causis hned se připletl: »Milý brachu, a ty nevíš, co tebe budú tázati, a přísaháš, že nevíš, co svědčiti; a já bych chtěl na svého otce svědčiti, což by bylo proti víře;« ale ani nyní nezapřel rozpačitý svědek, že nic neví! Ano, mnich Petr, opat od sv. Ambrože, byl by nejraději unikl, ale také jeho chytil Michal de causis — aspoň 15 lidí bylo při tom, — vytýkaje mu, že přece včera již přísahal. A tak i jiní svědkové přiváděni.[1] Kněz Jan Mišpule, jinak Navara řečený, prohlásil nepochybně při této příležitosti . . .[2]: »Ačkoliv jsem ho nikdy neslyšel kázati, poněvadž vím, že jest kacíř, budu mluviti všecko«, stejně jako asi také jiní svědkové téhož rázu podobně sehnáni.

Ale i ti, kteří jednou již tu byli, vraceli se, ne s úmyslv ušlechtilými. Páleč přišel v největším záchvatu nemoci Husovy a před komisaři řekl Husovi do očí, že od narození Kristova nebylo většího kacíře než Wyclif a Hus, a že všickni, kdo poslouchali jeho kázání, drží remanenci; ani bolestná výčitka Husova, jak to umírajícího pozdravuje, jak to hřeší a jak ho pak přijmou v Čechách, nevzpamatovala nenávistného protivníka, a nic nepomůže, že to později, když Hus mu tuto výčitku opakoval znovu, hleděl po svém způsobu vykličkovati . . .[3] Angličan M. Vilém (asi Korne) neopominul při jednom výslechu vytýkati Husovi Wyclifa, jenž prý ve všech svých spisech i filosofických, hlásá kacířství.[4] A tak nechybělo ani pokušitelů jiných.

---

[1] Petr z Mladoňovic, Doc. 252—253.

[2] Srovn. t. zv. »husitský pranýř«, který uveřejnil Truhlář VČAk IX (Paběrky XLVIII str. 566—567): Johannes Mispule alias Navara presbiter, qui dixit; Licet nunquam ipsum audivi predicantem, sed quia scio, quod hereticus est, ideo dicam omnia. Není sice výslovně řečeno, že se to týkalo vyšetřování v Kostnici, ale celá souvislost i provinění ostatních lidí zde jmenovaných činí to pravděpodobným. Nějaký Mikuláš Navara, patrně jiný, byl podle svědectví Vavřince z Březové upálen r. 1421 od Pražanů v Č. Brodě.

[3] Doc. 87, 95, 110; srovn. i 136—137, Novotný, Husova koresp. 242, 252, 264, 298.

[4] Docum. str. 107; Novotný str. 338.

Než účastenství přátel Husových nevyčerpávalo se toliko tichým soucitem. Král Zikmund byl zprávou o násilném činu koncilu neobyčejně rozčilen. Zapřísahal se, že Husa vyvede ze žaláře i kdyby měl dvéře žalářní vypáčiti,[1] a zvláštním poselstvím žádal papeže, aby Husa propustil.[2] Pan Jan z Chlumu, jsa jist souhlasem královým, hned dne 15. prosince veřejnými vyhláškami na kathedrále Kostnické vlastnoručně přibitými žaloval na násilí koncilu a na odmítnutí přání králova, slibuje, že král, až přijde, dovede již o svou čest se postarati . . .[3] A ještě den před příjezdem královým, dne 24. prosince, vyhlášku opakoval . . .[4] Mezi tím však, stejně sílen smýšlením královým, zvláštní jizlivě zbožnou anonymní vyhláškou ujal se svého přítele, dokazuje příklady biblickými, neobyčejně šťastně volenými, častou nespravedlnost soudů a varuje před takovým zacházením s Husem . . .[5]

Konečně dne 24. prosince pozdě v noci přijel král Zikmund se svým dvorem, a odebrav se po krátkém oddechu do kathedrály, četl při jitřní, po starém zvyku, oděn v roucho jáhna, evangelium Lukášovo: Vyšlo poručení od císaře . . . Snad v tu chvíli i sám myslil na poručení, které od císaře vyjde ve věci Husově. Jisté jest, že ihned začalo čilé jednání se zástupci kardinálů. Zikmund žádal, aby jeho glejtu bylo dbáno a Hus aby byl propuštěn.[6] Narazil však na odpor, jehož se nenadál. Kardinálové, odvolávajíce se na volnost jednání, jež jim byla

---

[1] Praví tak výslovně Jan XXIII (v. d. Hardt II, 253, v tisku chybně 153; srovn. i 155), a o správnosti nelze pochybovati, třebas papež zároveň nepravdivě tvrdí, že on sám dal Husa zatknouti. Srovn. i zprávu saské světové kroniky (Fortsetzung d. sächs Weltsch., MG, Deut. Chron. II, 363), že král se zlobil, když po příchodu do Kostnice (z Francie) zvěděl o smrti Husově, jíž spíše lze vztahovati k této události, poněvadž při smrti král byl v Kostnici. Srovn. i v. d. Hardt III, 26.

[2] Praví tak Jan z Chlumu ve vyhlášce ze 24. prosince Doc. 254.

[3] Doc. 253.

[4] Srovn. Novotný, Hus v Kostnici str. 7, Čspol. star. XXIII, 122, XXIV, 93.

[5] Otiskl Sedlák, Několik textů I, 42—47, a znovu lépe Novotný, Hus v Kostnici 46—50, o autoru 11—13; co mylně tvrdil Pekař, ČČH XXI, 409, vyvrátil Novotný, Čspstar. XXIII, 122; srvn. i XXIV, 92; nemožné jest myšliti autorem Jana z Jesenice, jak chce Bartoš, ČMM XL, 171.

[6] Vedle výsledku jednání potvrzuje to i Zikmund sám. (Doc. 610).

zaručena, a vyžadujíce pro církev zejména volnost soudu nad kacířem bránili se každé povolnosti, ano když Zikmund neustával naléhati, hrozili dokonce rozpuštěním koncilu. V těch okolnostech pevnost Zikmundova neobstála. Již 1. ledna 1415 slevil neobyčejně, dne 4. ledna 1415 zavázal se kardinálům, že koncil ve věcech víry má býti svoboden, že zejména záležitost Husova a jiné méně důležité nemají býti závadou. Zároveň také zřetelem na rázné vystupování Chlumovo, slíbil zabrániti šíření hrozebných a kacířských — a tou byla ona, jež na Písmě založena — vyhlášek . . .[1]

Také Hus v žaláři zvěděl o příchodu Zikmundově, a naděje jeho znova oživla. Mimo to však dostalo se mu nyní ještě jiné útěchy. Běžné heslo tehdejší, že u kurie za peníze všeho lze dosíci, tentokráte straně Husově přineslo výhodu. Husovi i jeho přátelům podařilo se získati stráž u jeho žaláře, byla tím umožněna výměna dopisů, arci s největší opatrností, a později i návštěvy přátel. Ještě před 3. lednem 1415 mohl Hus napsati první svůj list panu Janovi z Chlumu — Petr z Mladoňovic, znaje ruku mistrovu mohl zjistiti pravost listu. Hus žádá o poslání bible a inkoustu, dává zprávu o své nemoci, ale především obrací se s očekáváním na krále. Žádá, aby ho osvobodil z vězení a zjednal mu slyšení.[2]

A dne 3. ledna také ostatním přátelům v Kostnici mohl dáti zprávu o sobě. Divě se, že ho nikdo nenavštívil, míní zároveň, že je tak lépe, neboť starosti o přátele naplňují jeho mysl. Upozorňuje, že by se měli postarati o zrušení půhonu, který již dříve byl vydán, radí zvláště Janovi Kardinálovi aby nepouštěl dvoru králova, jinak že bude také zatčen, poněvadž o něm vědí — nyní pozdě mohl litovati své odvahy, s níž vydal se do Kostnice bez krále, — vzkazuje Jesenicovi a Jeronymovi, aby se nikterak do Kostnice neodvažovali. Ale také starosti, jak se zachová král, doléhají. Rád by s ním mluvil a připomenul mu jeho povinnost, mimo to však záleží mu na tom, aby král byl řádně informován. Upozorňuje že odsouzením artikulu Wyclifova o statcích duchovenstva byl by odsouzen Zikmund i Václav, a myslí, že by mohl Zikmund zrušiti někdejší odsouzení na radnici aspoň při některých článcích,

[1] Finke, Forsch und Quellen 253—254, v. d. Hardt, IV, 32.
[2] Doc. 85 č. 45, Novotný, Husova koresp. str. 235 č. 103.

jako o desátcích-almužnách, a statcích kněžských, o donaci Konstantinově, jichž Hus nechtěl zapříti. A zde si přeje, aby si král vyžádal jeho odpovědí na artikuly Wyclifovy, aby mohly být opsány odděleně, tak, aby bylo znáti, co ke kterému Hus odpověděl.

Část obsahu vyplňují stížnosti na Pálče, jenž všecky štve, jenž nalehal, aby všickni stoupenci byli pohnáni a jenž ovšem ani nyní nevzdal se svých starých obmyslů, a nesměje Husa samého viniti z remanence, tvrdil aspoň, že všickni, kdo navštěvovali kázání Husova, remanenci drží.[1] Ale i jinak mohl nyní Hus znovu poznati povahu tohoto člověka. Právě noc se 2. na 3. leden ztrávil skoro celou psaním odpovědí na žalobní články Pálčovy, jež nás podle všeho nedošly[2] a jimž asi důrazné vyvrácení Husovo odňalo dalšího významu. Zdá se, že se týkaly věcí dávno odbytých, o kterých mluvívali před léty, dokud je ještě spojovalo upřímné přátelství[3], a lze tušiti, jak Páleč dovedl zkroutiti důvěrné výroky tehdejší, když jindy dostává se nám příležitosti poznati způsob jeho na článcích, kde můžeme žaloby srovnati s fakty. Brzo po té, nejspíš někdy před 9. lednem, nastala totiž Husovi práce psáti odpovědi na 42 artikuly, jež Páleč vybral z jeho spisu De ecclesia a k nimž s Michalem připojil i jiná udání, dílem nejnovějším slíděním získaná a ovšem zkroucená. Hus, moha se opírati o svůj spis De ecclesia, jenž mu od komisařů byl předložen, nespokojil se pouhým opravováním článků nesprávně podaných — a bylo

[1] Doc. 89—91 č. 50, Novotný, Husova koresp. str. 236—238 č. 104.

[2] Hus praví (Doc. str. 89, Novotný str. 236): Hesterna nocte quasi tota scripsi responsiones ad articulos, quos Palecz formavit, et directe laborat ad condemnacionem meam. Novotný, Listy Husovy 48 pozn. 5. upozornil, že tím sotva může býti míněno 42 článků z traktátu o církvi (v. o nich str. násl. pozn. 3), a mínění to, ač Sedlák, Stud. text. II. str. 4 mu odporuje, jest asi správné. Oněch 42 článků sestavil sice rovněž Páleč s Michalem (v. Doc. 254, 246), ale těch zde Hus asi nemíní. Obšírné odpovědi k nim sotva mohly býti napsány za jednu noc (Hus to ovšem nepraví výslovně, ale slova jeho ten výklad přece připouštějí), mimo to pak udává Hus jinde (v. pozn. násl.) obsah těch článků Pálčových, k nimž oné noci odpovídal, jinak. Jde patrně o nějaké artikuly, jimž po vyvrácení Husově nepřipadla důležitost.

[3] Doc. 92, Novotný str. 240: Palecz illa antiqua, que locuti sumus ante multos annos, articulat.

jich většina, neboť jen málo článků položeno bylo doslovně,[1] — ale připojil také stručná odůvodnění, jež namnoze uváděla na pravou míru podkládaný smysl kacířský, uváděje správné znění svého spisu, někdy úplně protichůdné tvrzení Pálčovu, a vybíraje doklady pro své názory i z nedávných událostí, jako již komisary neopominul upozorniti na lživost výběru Pálčova v některých článcích. Přiznal ovšem, že psal také traktáty proti Pálčovi, proti Stanislavovi i proti kruciatě, a nezapřel svého vystoupení proti ní z důvodů, jimž slušný posuzovatel nemohl upřít oprávnění — a Páleč jistě byl ještě více rozlícen, když znovu musil slyšeti, jak sám o instrukcích prodavačů soudil. Bylo mu to jistě tím nepříjemnější, že tyto odpovědi Husovy — a snad i jiné — byly potom zároveň se spisem o církvi proti Pálčovi a Stanislavovi, jež protivníci předložili, odevzdány kardinálu Petrovi d' Ailli, aby je přezkoumal, jenž si k tomu pozval několik mistrů.[2]

Ale zakončení článků bylo vrcholem špatnosti. List Husův na rozloučenou Pražanům psaný zkroucen tak, jako by byl prohlásil, aby nevěřili, odvolá-li něco, že tak učiní jenom ústy, ano dokonce tvrzeno zkroucením listu Jana Kardinála z 10. listopadu, že prý se Hus chlubil, jak ho v Kostnici papež i císař uctili, jak k němu poslal papež dva biskupy na poradu! Nebylo nesnadno tyto lži vyvrátiti (ač se vracely i pak), zejména očividnou lež o poctě císařem mohl snadno usvědčiti poukazem na své zatčení před příchodem Zikmundovým a poznámkou, býti u vězení že nikdo nebude pokládati za čest . . .[3]

Tentokráte Hus pomoci přátel nedovolával se marně. Již dne 4. ledna, v den dohodnutí Zikmundova s koncilem, Jan z Chlumu spěchal příteli oznámit potěšující novinu. Zikmund

---

[1] Správně je karakterisuje již Petr z Mladoňovic (Doc. 254): false et inique extraxerat. Opačné tvrzení, jež prosáhl Sedlák St. texty II, 5 n. (a znovu Sedlák, Hus 328) jest nesprávné; srovn. i následující část o učení Husově, kde články po stránce naukové i co do věcné správnosti výpisu podrobněji probrány. Tam také přezkoušen i způsob, jak v postupu vyšetřování jednotlivé žaloby měněny a upravovány, což před tím podnikl Sedlák, na uv. m. Páleč také z traktátu proti sobě namířeného vybral 22 bludů (otiskl je Sedlák, Stud. tex. II 19—21), ale těm nepřipadá větší úloha.

[2] Oznamuje to Petr de Pulka do Vídně koncem ledna; v. Firnhaber AÖG XV, 13; srovn. Stuhr, Organisation 72.

[3] Články s odpovědmi Husovými otiskl Palacký, Doc. 204—224.

totiž, podvoluje se žádosti koncilu, nezřekl se Husa úplně, naopak právě tenkrát vymíněno i výslovně, že přestávaje naléhati na propuštění Husovo, nevzdává se pro něho požadavku veřejného slyšení, jemuž se koncil musil podvoliti.[1] Oznamuje to Husovi, pan Jan nepominul sděliti i jiné příjemné věci. Husovi dostane se z té příčiny i jiného, vzdušnějšího vězení, aby se mohl zotaviti a připraviti. Přátelé v Čechách radují se, zvláště pan Škopek, že se Husovi dostalo již příležitosti trpěti pro pravdu. Ale bylo také třeba autoritativního prohlášení Husova o kalichu, poněvadž nevcta nepřestávala strany dvojiti — byl to zejména Havlík, do nedávna Husovi oddaný a jím samým po odchodu z Prahy do vyhnanství zástupcem ustanovený, který tropil různice. Ač nedávno ještě Husovi věrní mohli zpívati:

Havlík, náměstek tvój,
ten nám káže pokoj . . .,[2]

nyní stavěl se urputně proti kalichu, připravuje se tak na brzké úplné odpadnutí. Patrně ze šetrnosti nezmínil se o tom pan Kepka, žádaje toliko vyjádření Husova o kalichu. Že Hus odpovídal v žaláři, rmoutilo zejména Jesenice, práv znalého,[3] ale všickni podivovali se stálosti Husově,[4] což ostatně jeden z Kostnických přátel, Jan Bradáček čili Bradatý, den před tím osvědčil návštěvou ve vězení.[5]

---

[1] Srovn. svrchu str. 384; že i později docházelo k nedorozuměním, svědčí sdělení poslů university Kolínské ze dne 17. ledna (Martène et Durande, Thes. II, 1611): De Johanne Huyss capto et detento per concilium suo tempore scribemus, quia revera est hodie occasio perturbacionis non modice propter salvum conductum sibi prestitum.

[2] Invectiva contra Husit. (Höfler I., 623); srovn. Nejedlý, Počátky 425 a svrchu str. 271 pozn. 1.

[3] Že se zármutek Jesenicův týkal toho, že Hus v žaláři vůbec odpovídal, nikoli obsahu odpovědí, potvrzuje celý kontext listu. Sedlák, Proces 3 pozn. 2, rád by s tím spojil i zmínku o Jesenicově glosování Římské bully proti Wyclifovi; že nesprávně, plyne z toho, že na tu došlo ve vyšetřování teprve později; viz níže str. 391 n.

[4] List Kepkův Doc. 85—86 č. 46, Novotný, Husova koresp. str. 238—239 č. 105.

[5] Doc. str. 92, Novotný 241. Osobnost sama jest dosti záhadna, určitějšího nic nelze o ní říci, jen některé známky dovolují jakousi domněnku. Rukopis Gersdorfské knihovny v Budyšíně IV 24, v němž jediném čte se list Husův Janovi Bradatému (Doc. č. 16, Novotný

Potěšení, způsobené sdělením pana Jana z Chlumu, kaleno bylo pomyšlením, jaké bude slyšení. Hus, odpovídaje dne 4. ledna, vzpomíná žádosti zaslané koncilu po patriarchovi Konstantinopolském, jíž tento neodevzdal, a pochybuje i o možnosti svého zotavení. O přijímání z kalicha odkazuje na svůj spis před uvězněním napsaný. Nemůže jinak, než vysloviti se pro ně, když pro ně mluví Písmo i praxe prvotní církve; k uklizení sporů, když od toho nelze odstoupiti, bylo by snad dobře žádati u koncilu o povolení aspoň těm, kdo by si toho ze zbožnosti přáli.

Zároveň však bylo patrno, že napomenutí Husova k opatrnosti s dopisy nebyla bezpodstatná. Právě nedávné sdělení Husovo o artikulích Wyclifových bylo — ovšem zase zkroucené — oznámeno koncilu. Zikmund patrně žádal znáti odpovědi Husovy k nim, a koncil, hledě se mu zavděčiti okamžitým plněním každého jeho přání, ještě téhož dne dal znovu tázati se Husa na jeho mínění o těchto článcích; Hus mohl klidně odkázati na své psané odpovědi s prohlášením, že se dává na rozhodnutí koncilu, ale komisaři při každém článku tázali se, chce-li ho hájiti, zejména zmínil-li se o možném jeho dobrém smyslu. Stalo se tak proto, že kdosi namluvil koncilu, jako by Hus byl vzkázal králi, že chce tří, čtyř artikulů hájiti, ač tomu ovšem nebylo tak.

Koho měl Hus — a sotva neprávem — v podezření, prozrazuje jeho stížnost na Michala, že zachycuje listy jeho. Ale ten zatím vymyslil i jiný způsob týrání. Rozšiřoval lživé zprávy o chromném bohatství Husově, sotva lze pochybovati, za jakým účelem. Sám patriarcha neváhal přede všemi mluviti o velikých penězích Husových, jiný arcibiskup řekl mu při výslechu, že má 70.000 zl., a Michal živil tato podezření dvojsmyslnými dotazy, kam dal Hus pytel plný peněz, co jsou mu dlužni čeští páni, kdežto jiní vymýšleli jiné způsoby týrání.[1]

č. 28; v. svrchu díl I, str. 475) psán jest z části rukou Jana Biskupce, kaplana Rožmberského, a jeho obsah prozrazuje písaře, který asi sám v Kostnici byl. Bylo by tedy možno mysliti na onoho Jana Biskupce čili Jana Bradatého. Ale více než domněnku, jak řečeno, pronésti nelze. Srovn. o tom v úvodě k Novotného vydání Husovy korespondence str. XXXVIII.

[1] Vše podle listu Husova Doc. 91—92 č. 51, Novotný, Husova koresp. str. 239—241 č. 106.

Ale další zprávy zněly přece potěšitelněji a uklidnily Husa poněkud. Přiznává to sám, když v nejbližších dnech, děkuje panu Janovi za všecku péči, klidně oznamuje některé nové podrobnosti z dosavadního vyšetřování, zejména o nesprávném vynětí artikulů Pálčových. Pln naděje v dobrý zdar těší se ze zpráv o zdraví p. Škopka a žádá o zaslání bible.[1]

Také slibu o lepší vězení bylo vyhověno, dne 9. ledna přenesen Hus do jiné místnosti v klášteře, blízko refektáře.[2] Odtud v sobotu před sv. Fabiánem (19. ledna 1415) vzpomněl svých věrných v Praze[3] svým neodolatelným způsobem, líče zlobu protivníků, kteří i jeho list rozluční lživě zkroutili a stále ho nutí odpovídati na nové artikuly: »A nenie člověka, jenž by poradil, kromě milosrdného pána Ježíše.« Prosí věrné, aby se zaň modlili, ale radostná naděje se vrací: »Jistě třebať mi jest veliké pomoci; avšak viem, že on (Bůh) nepřepustí na mě nižádného utrpenie ani pokušenie, jedno pro mé a vaše lepšie, abychom jsúce zkušeni a setrvajíce, velikú otplatu vzeli.«

Když tento krásný list, psaný na útržku papíru, jak v žaláři jinak nebylo možno, kněz Havlík v Betlemě musil předčítati posluchačům, zvolal, čině si posměch: »Ha ha, Husi již sě papíru nedostává . . .«[4]

Ošemetnosti Michalovy poznal Hus brzo po té nový doklad. Starý onen šejdíř dovedl se zmocniti listu, který Hus svého času poslal Jakoubkovi, snad ne bez nepřímého přispění Jakoubkova, který asi ve své malé znalosti lidí poslal svou odpověď po nějakém spřeženci Michalově,[5] jako vůbec při posí-

[1] Doc. str. 86—87 č. 47, Novotný, Husova koresp. str. 241—242 č. 108.

[2] Dne 5. března praví Hus (Doc. 99, Novotný str. 250): »Cras octo hebdomade erunt, quando Hus posita est ad refectorium.« Správný výklad podal Palacký III, 1, 197; o tom, co namítá Hefele VII, 72, srovn. Novotný, Listy Husovy 45 pozn. 3. Sem náleží asi i zápis v účtech biskupa Štěpána Volterského (Guasti, AStIt. XIII, 204): Magister, qui fecit camminum in s. Dominico, videl. loco fratrum Predicatorum, pro custodibus Us, quare non habebant, ubi facere possent ignem, de mandato domini vicecamerarii, die lune VII Januarii recepit . . . fl 6.; srovn. i tamtéž str. 335.

[3] Doc. 83—84 č. 44, Novotný, Husova koresp. str. 243—244 č. 109.

[4] Doc. 225, Novotný 244.

[5] Srovn. svrchu str. 369. Soudím tak z toho, že Michal měl v rukou nejen opis listu Husova, nýbrž i odpověď Jakoubkovu, jež tedy

lání dopisů také čeští přátelé Husovi v Kostnici vedli si s důvěřivostí až neuvěřitelnou, užívajíce bez rozpaků při posílání listů do Čech i služeb protivníků Mistrových.[1] Ačkoliv mu prozrazení klepů, že Hus má si slyšení zaplatiti, bylo jistě velmi nepříjemné, anebo snad právě proto, a ač list Jakoubkův, týkal-li se, jak pravděpodobno, otázky kalicha, usvědčoval Michala vlastně ze lži, špatný ten člověk dovedl i toho užíti k týrání Husa, jenž, dávaje o tom z nového již vězení brzy po 19. lednu zprávu Petrovi z Mladoňovic, trpce si stěžuje na špatnost Michalovu a lehkověrnost Jakoubkovu, jehož odpovědi, zdá se tvrdé, Hus nemohl ani přečísti, poněvadž, dostav ji jen na chvíli do rukou, měl ji za opis listu Jana Kardinála.[2]

Při trapné scéně oné byl ve vězení vedle Michala a komisařů i M. Mikuláš ze Stojčína, nedávný prokurátor Husův v Římě, jenž nyní, tuším, také již hledal příležitosti k nevěře.[3]

I nyní ještě býval Hus někdy nucen písemně odpovídati,[4] většinou však docházelo nyní k výslechům ústním, při nichž jeho výpovědi zapisovali písaři. Komise totiž, opatřujíc vyšetřováním látku pro budoucí líčení, ač se hlavně opírala o starší

---

nedostala se do rukou Husovi, a že Hus stěžuje si na Jakoubka, že se dává klamati od pokrytců, ač o nich sám stále mluví.

[1] Plyne mi to (mimo jiné známky) velmi zřetelně na př. z rkpu Vídeňského 4902, kde se čte za opisem listu panu Škopkovi zápis o rozmluvě Zikmundově s kardinály (v. str. 429 pozn. 1), psaný se stanoviska Husovi nepřátelského, a přece ze slov na konec připojených: quod exemplar ab eodem cantico (o němž zmínka v listě panu Skopkovi) non habui plyne, že list Škopkovi posílán do Čech zároveň s tímto, od protivníka Husova psaným; srovn. i Novotný, Hus v Kostnici a česká šlechta str. 25 pozn.

[2] Doc. 87—88 č. 48, Novotný, Husova koresp. str. 244—245 č. 110; karakteristické jest, jak se o tom pronáší Sedlák, Hus 326 pozn. 4.

[3] O jeho přítomnosti zmiňuje se Hus Doc. 87 = Novotný 245. V době asi málo pozdější, 5. února 1415, připomíná se v listinách Jana XXIII z toho dne (RLat. 185 f 6—7). Nazývá se tu Nicolaus Andree de Stoyczin, clericus Pragensis diocesis a (v druhé) magister in artibus, a domáhá se fary v Myslovce na Moravě, na jejíhož faráře přišel udat, že přepadl opata v Jeruši.

[4] Nasvědčuje tomu poznámka, bohužel málo jasná, již z viatiku Husova, darovaného potom klášteru Ingelheimskému, opsal Kříž z Telče v rkpe I G 11c f 107'. Zde jest zmínka o odpovědech psaných v den sv. Anežky (21. ledna); srovn. Truhlář, Catalogus I str. 122, Hanuš, Quellenkunde und Bibliographie 27 a nyní Novotný, Husova koresp. str. 247 č. 112.

žaloby v Římě přednesené, neomezila se přece jenom na ně, nýbrž chlížela se i po jiném, dávajíc v Praze vésti vyšetřování skrze úřad arcibiskupský.[1] Zde ovšem musila se státi zmínka také o odpustkovém boji r. 1412 — Husovo odmítnutí bully papežské bylo tu čteno, a Hus ovšem hrdě znal se k němu. Z průběhu vyšetřování bylo dále patrno, že dlouhé nedbání exkomunikace a odvolání ke Kristu čítá se za těžké provinění. Ale hlavně byl to onen lživě přeložený list rozluční, v němž nyní Husovi také kladena za vinu zmínka, že vyjíždí bez glejtu.

Dávaje o tom všem brzo po 19. lednu, kteréhos dne o půlnoci, zprávu panu Janovi,[2] Hus připomíná, že tenkráte opravdu glejtu ještě neměl. Ač netřeba popírati, že Hus tím chtěl svým posluchačům také imponovati, není přece pochybností, že doslovně i tato poznámka byla správná, třebas arci věděl, že glejt obdrží.[3] Ale těmito starostmi — z těchto vin opravdu nebylo by bývalo nesnadno se očistiti — není kalena naděje na úspěch veřejného slyšení. Přeje si Hus, aby král i jeho přátelé byli přítomni, správně zdůrazňuje, že zatčení i proto bylo proti právu, poněvadž nebyl na koncil pohnán. Patrně za účelem obrany, přeje si také opis protestace, připojené v jeho kvestii De sufficiencia — pánům českým bylo to později vodítkem, — podává novou žádost o slyšení a žádá si jen, aby po něm nebyl uvězněn, nýbrž ponechán na svobodě, aby se mohl stýkati se svými milými a promluviti s králem . . .

Ani další vyšetřování nemohlo jeho nadějí zkaliti, ač nebylo bez příhod pro Husa, když o nich zvěděl, trapných byť i bez jeho viny. Někdy v této době byla Husovi předložena také ona bulla koncilu Římského o odsouzení Wyclifa s posměšnými poznámkami v Praze připojenými. Hus ji tenkráte viděl poprve, a odmítaje právem podezření, že by sám byl autorem glos, na dotaz komisařův, kdo glosy napsal, odpověděl, že podle pověsti byl to Jesenic. Písař však — a také to jest

---

[1] Srovn. Sedlák, Proces Kostnický, St. text. II, 9 n., o jehož seřadění, kde mohu souhlasiti, se vůbec opírám; srovn. i Sedlák, Hus 323 n.

[2] Doc. str. 86—89 č. 49, Novotný, Husova koresp. str. 245—247 č. 111, o datu v. Novotný, Listy Husovy 52—56; k důvodům tam uvedeným dodal bych, že zmínka o potřebě styků přátelských přiřaďuje list blízko k listu do Čech č. 44 (Novotný, č. 109).

[3] Srovn. Novotný, Husův glejt, ČČH II, str. 79—80.

karakteristické pro postup líčení, — zapsal to jako tvrzení bezpečné, čímž Hus, když po dlouhé době o tom zvěděl, právem byl pobouřen.[1]

Brzo však také nyní výslechy musily býti přerušeny, i v novém žaláři Hus onemocněl, nebezpečněji než prve. Trpěl na kámen jako nikdy před tím, přidaly se prudké horečky a dávení, sami strážcové, poděšeni o jeho život, jednou po takovém záchvatu vyvedli ho z vězení. Tenkrát asi bylo, že sám papež Jan XXIII. poslal k němu své lékaře.[2]

Ale ani když Hus se zotavil, k pokračování ve výsleších nedošlo. Sice dne 25. února 1415 zavítal do Kostnice Jan Gerson, přinášeje s sebou starou zášť proti kacíři Wyclifovi, jehož články již také universita Pařížská byla odsoudila, i proti jeho českému stoupenci, a jeho horlivost posílila ovšem snahy těch, kdo odsouzení Husova nemohli se dočkati. Gerson přinášel s sebou články, jež loni proti Husovi byl sestavil,[3] a neopominul je koncilu předložiti, opatřiv je, snad teprve pro koncil, karakteristickým dodatkem, jenž smýšlení kancléřovo trefně vystihuje:[4] »Jest patrno, že vzhledem k odvážlivosti,

---

[1] Že vyšetřování o glose Jesenicově náleží do žaláře u Dominikánů, jest patrno z vyšetřování 8. června (Doc. 311), kde Hus své žalářní výpovědi opakuje a opravuje bez odporu soudců jejich tvrzení, že Jesenice jmenoval určitě, a v zápětí také (Doc. 109, Novotný, str. 312) stěžuje si na křivé protokolování; viz níže str. 427.

[2] Hus v listě z 5. března (Doc. 98, Novotný, str. 249); sem lze z části vztahovati i zmínku Petra z Mladoňovic (Doc. 252), jenž však ví toliko o jedné nemoci.

[3] Srovn. svrchu str. 331 n.

[4] V rkpe bibl. Vatikánské Palat. 595 f 55—55' čtou se tyto artikuly s některými pozoruhodnými dodatky, z nichž na konci s nadpisem: Alia conclusio, čte se tento zápis: Videtur, quod attenta temeritate, pertinacia et innumerositate sectatorum istius heresiarche Johannis Wicleff in Anglia, Boemia et Scocia, procedi debeat adversus eos per iudicialem condempnacionem pocius quam per curiosam raciocinacionem, qualem non sunt digni suscipere, cum impudenter extolantur adversus omnem dominacionem ecclesiasticam et temporalem per errores tociens iam dampnatos et negando principia iuris nedum positi ecclesiastici et civilis, sed divini et naturalis; denique rudes scilicet ydeote et populares, quos seducunt et ad omnem inducunt rebellionis et sedicionis pravitatem, quos verberibus quam verbis cicius et efficacius emendari compertum est etc. — Z jiných uvádím (podle str. Doc.) 185 posl. ř. zdola: ut prius. Et presupponit sensum, quod nullus sit membrum Christi quocunque modo, nisi ex caritate et capax aliarum graciarum gratis collatarum, ut est ius

tvrdošíjnosti a početnosti stoupenců tohohle arcikacíře Jana Wyclifa v Anglii, v Čechách a Skotsku, má se proti nim vystoupiti soudním odsouzením spíše než podivným rozumováním, jehož přijmouti nejsou hodni, poněvadž se nestydatě vyvyšují proti každé moci církevní i světské těmito bludy tolikrát již odsouzenými a poněvadž popírají základ práva nejen daného, církevního i občanského, ale i božského a přirozeného; a konečně surovi a nevzdělaní a sedláci, jež svádějí a navádějí ke každé špatnosti odboje a povstání, jak známo, rychleji a účinněji dají se polepšiti ranami než slovy« — důstojný pendant k návrhům Dětřicha z Niemu, jenž dávno i také nyní radí proti českým kacířům ke křížové výpravě.[1]

Záhy po příchodu do Kostnice Gerson veřejně na kázání vystoupil proti Wyclifovi[2] a neopominul ovšem článků svých předložiti komisi věcí Husovou pověřené. Již dne 5. března Hus obdržev je, mohl o nich projeviti svůj úsudek, počítaje je k těm, které jsou z pytle lži, nazývaje je i přímo lžemi a chystaje se na ně odpověděti.[3] Silné toto označení přiléhá úplně. Tvrdí-li někdo,[4] že artikuly Gersonovy jsou vybrány jen podle smyslu, nesmí zapomenouti dodati, že podle smyslu, jaký jim sestavovatel dáti chtěl, a není třeba opakovati, že jest to stále stanovisko, které nedovede chápati, že by kacíř, třeba neusvědčený, mohl své názory míniti jinak, než ve smyslu, který mu podsunuje, stanovisko, které z mužů ušlechtilých činí vášnivé a nespravedlivé stranníky. Ale k odpověděm na ně se Hus již nedostal. Tentokráte horlivost Gersonova přicházela poněkud předčasně. Na chvilku sice podařilo se snad na věc Wyclifovu aspoň upozorniti,[5] ale brzo i to zapadlo. Koncil již od několika dní odročil, aspoň ve skutečnosti, otázku víry pro otázku jednoty,[6] Husovi nastala chvíle

dominacionis vel superioritatis; str. 187 ř. 6. zd.: in peccato, sicud et in aliis prioribus temerarius et scandalosus et iniuriosus ad dicentis intencionem . . .

[1] V. Stud. tex. I, 53, v. d. Hardt I, 308.

[2] v. d. Hardt IV, 451.

[3] Doc. 98, 97, Novotný, str. 249, 256.

[4] Sedlák, Stud. tex. II, 8.

[5] Finke, Forschungen 166.

[6] Dne 15. února oznamují poslové university Kolínské (Martène et Durande, Thes. III, 1613 n.): In materia fidei contra errores Wycleiff et Huyss et suorum sequencium procedetur, isto negocio unionis aliquomodo fundato.

oddechu, jíž arci užil, jak byl zvyklý, k pilné práci — zvláštního určení.

Jestliže Hus již v lednu mohl se zmíniti Janovi z Chlumu o tom, jak vedle kleriků z komory papežské zvláště žalářníci jeho vlídně se k němu chovají,[1] a osvědčili-li svoji lidskost zejména v době druhé nemoci Husovy, příčiny toho nebyly nahodilé. Protivníci Husovi, kdyby o tom byli zvěděli, byli by měli o důvod více, jak nebezpečný jest ten kacíř Hus. Ač nemůže býti pochybnosti, že ochota špatně placených zřízenců měla svůj pramen v otevřené ruce Husových přátel, bylo to jistě kouzlo osobnosti Husovy samo, které potom působilo dále. Ten projev soucitu a lidskosti, kterého se mu od žalářníků dostalo v jeho těžké nemoci, jistě, i když snad i pozornost papežova ho usnadnila, nebyl koupen. Mezi štvaným vězněm a prostými těmi Vlachy vyvinul se důvěrný poměr, téměř přátelský, který při povaze Husově nemohl jinak, než projeviti se ušlechtile. A snad již tenkrát sblížil se, nevíme bohužel jak, s neznámým členem koncilu, v němž novější badání chce tušiti polského učence Pavla Wlodkoviče, někdy žáka Pražské university,[2] ač bez nejmenšího zdání pravděpodobnosti a bez nejslabšího pokusu o důkaz.

Ozdravěv, Hus jal se skládati nejprve pro vlastní útěchu a snad pro potřeby jiných, bude-li možno je uveřejniti, drobné spisky o rozličných otázkách praktického života křesťanského, jehož povznesení ani v nejtěžších útrapách nepřestávalo býti jeho cílem; traktáty tyto hned také sám opisoval.[3] Tak vznikly asi nejprve spisky, De cognicione et dileccione dei,[4] stručně, ale poučně a vroucně jednající o poznání a milování Boha, jakožto základu všeho křesťanského života, po něm snad podle plánu mezi psaním pojatého De mandatis

[1] Doc. 87 č. 47, Novotný, Husova koresp. str. 242 č. 108.

[2] Bartoš, Husovi přátelé i nepřátelé v Kostnici (Zl. Pr. 1915) vyslovuje domněnku, blíže jí neodůvodňuje, že Pavel Wlodkowicz je onen vlídný člen koncilu, jemuž Hus dává jméno »Pater«. Nezda se mi dosti pravděpodobná, ale zmiňuji se o ní, připomínaje, že Pater poprve jest zmíněn v listě z 5. března (Doc. 98 č. 57, Novotný, str. 249 č. 114), kdy již styky trvají, ač nechci určitě tvrditi, jde-li již v onom případě o touž osobnost jako v červnu 1415; v. ještě níže str. 397, 415, 443 n.

[3] Doc. 93 č. 52. Novotný, Husova koresp. str. 250 č. 114.

[4] Op. I, 35—35'

domini et de oracione dominica,[1] pravý vzor katechetického poučování o těchto věcech. Látka tolikráte před tím od něho samého probraná zkušenému kazateli a vykladači Písma nemohla činiti obtíží a ozve-li se někdy, zde i jinde, reminiscence na Wyclifa nebo Matěje z Janova, nemůže to při poměru k onomu a myšlenkové souvislosti s tímto překvapovati.[2]

Zaměstnání Husovo nemohlo ovšem ujíti pozornosti hlídačů — vždyť je asi sami umožňovali, — a tu poměr, který mezi nimi nastal, opravňoval je k prosbě, aby také jim Hus podobná poučení věnoval. Tak vznikl na žádost žalářníka Jakuba z Coma o masopustě (12. února) traktát De penitencia[3] a potom, asi koncem února nebo začátkem března De tribus hostibus hominis, určený žalářníku Jiřímu.[4] Zvláště asi prokazoval Husovi úctu žalářník Robert. Jemu věnoval Hus traktátek De peccato mortali, zakončený dvěma dedikačními hexametry,[5] on to byl pro něhož, když se mínil vbrzku oženiti, na jeho žádost napsal Hus dne 4. března poučení De matrimonio, objemnější a pěkně toto oblíbené théma Husovo shrnující a opět dedikačním čtyřverším zakončené[6], a pro něho konečně na jeho opětovanou žádost dokončil

[1] Op. I, 29'—31'. Spisky tyto nejsou datovány a nemají ani určení pro jednotlivce (ani z textu není patrno, že by byly určeny jednotlivci), mám tedy za to, že jsou nejstarší, a poněvadž systematicky jaksi látku projednávají, soudím na jistý plán. Spisek De mandatis určitě byl hotov před 4. březnem, poněvadž patrně toho dne již poslán přátelům (Doc. 98, Novotný str. 248). O složení traktátu v žaláři zmiňuje se i Petr z Mladoňovic (Doc. 254 n.) a z něho Vavřinec z Březové (FRB V, 333).

[2] Srovn. Loserth, Hus und Wiclif 60 pozn. 1 (o Matějovi z Janova; pro traktát o svátosti oltářní srovn. níže); myšlenková souvislost jest zde patrna, ač ovšem může běžeti jen o reminiscence z četby; o vlivu Wyclifově (De oracione dominica) Loserth, 226—227.

[3] Op. I, 37—37'. Jest to asi Jacobus de Cunis, který se v účtech Štěpána Pratského častěji vyskytuje (AStIt. XIII, 204—206, 337—338, kde také kvitance jím psaná); z jiných kleriků komory papežské přidělených žaláři Husovu připomínají se v těchto účtech Angelotto z Říma a Ambrož z Milána (203, 326, 335). Datum traktátu udáno v rkpe Budyšínském (Gersdorf.) 4° 20 f 104': Explicit dictum breve de penitencia scriptum in carnisprivio pro Jacobo.

[4] Op. I, 36—36'.

[5] Op. I, 32—33'.

[6] Op. I, 33—34', o datu Doc. str. 99, Novotný, str. 250.

dne 5. března traktát De sacramento corporis et sanguinis domini,[1] který, přinášeje výstižné poučení — i zde najdeme verše na konci, — stává se i jaksi obranným, poskytuje Husovi příležitosti odkázati na své starší práce, traktát z r. 1401 i výklad Sentencí, v nichž, jako vždy, zaujímal totéž pravověrné stanovisko, co nyní.

Styky s přáteli — poznáme hned příčiny — zatím na chvíli přestaly, a ani s veřejností jistě nebyly značné. A byla to vlastně výhoda, neboť zprávy, jichž by se mu bylo dostalo, byly by Husa mohly znepokojiti. Asi v polovici února zavítal do Kostnice v poselství krále Václava inkvisitor Pražský biskup Mikuláš, zpovědník králův, týž, který před půl rokem Husovi dal tak skvělé vysvědčení. Lze pochopiti, že mu toho protivníci Husovi nemínili prominouti, a nedbajíce že tím urážejí krále Václava — vždyť i ten jim platil za kacíře, — dali biskupa zatknouti. Biskup bránil se sice odkazem na svůj úřad posla králova, ale když mu to nepomohlo, podrobil se výslechu před kardinálem d'Aillim, jemuž záležitosti víry byly svěřeny, a hleděl si pomoci tím, že vypovídal — proti Husovi, mimo jiné zejména tvrdě, že to byl král Václav, který Husa do Kostnice donutil. Svědectví to hodilo se výborně soudcům Husovým proti ohražování Husovu, že na koncil přišel dobrovolně, jistě to bylo ono více než poslání královo, které zatčenému pomohlo v krátce k svobodě, jíž užil, aby ušel hanbě, k rychlému útěku z Kostnice, jak se věřilo, v přestrojení, poněvadž prý ho Wyclifovci chtěli ztrestati.[2]

A o čtrnáct dní později[3] podobným osudem postižen byl muž Husovi nekonečně bližší — M. Křišťan z Prachatic. Také on přišel v poselství králově, a v Kostnici vědělo se o něm, že jest hvězdářem královým, ale Michal, dosavadními úspěchy osmělený, ve své bezchlednosti troufal si i na něho. Také

[1] Op. I, 38'—42; traktát jest datován: feria tercia post dominicam Oculi, což potvrzuje i list Husův Doc. 99, Novotný, str. 250; o něm i zmínka v kázání proti Bratřím (Höfler II, 839) i v manuálníku Korandově (vyd. Truhlář str. 184), a také Kříž z Telče zmiňuje se o něm v polemice s knězem táborským, správně udávaje jeho obsah a popíraje, že by jednal o kalichu (běží patrně o omyl s kvestií Husovou pro kalich); srovn. rkp. univ. XI C 8 f 226'—227.

[2] Doc. 542, Petr de Pulka (AÖG XV, 15).

[3] Doc. praví, že biskup Mikuláš přišel una quindena ante M. Christanum.

Křišťan záhy po příchodu zatčen, donucen pod přísahou odpovídati na artikuly, jichž proti němu ihned sebráno 30 — Michal jistě ovládal svou věc, — mezi nimi, že jest přívrženec a dovolil ve svém kostele přijímání pod obojí. Také Křišťan ukazoval ovšem na svou funkci posla královu, a tu se ho ujal také Zikmund, jenž skrze své posly vymohl jeho propuštění na závazek, že postaví za sebe zástupce, ale k vynesení rozsudku dostaví se osobně. Jednání nebylo tím skončeno, teprve po delší době, když se zavázal přísahou, dovoleno mu asi 18. neb 19. března opustiti Kostnici.[1] Ale byl aspoň z vězení propuštěn ihned, a starý poctivec neopominul přes vlastní nebezpečenství vykonati, co ho asi hlavně přimělo, že přijal poselství královo.

Jak řečeno, zprávy, jež Husa docházely, byly jen velmi matné. Tak mu bylo řečeno, že pan Jan z Chlumu se vší družinou již dávno odjel.[2] Jistě tím bolestněji cítil svou osamělost. Tak dlouho byl již ve vězení, o slyšení, jež mu v lednu určitě slibováno, neměl ani zprávičky, jest nutno přímo diviti se té duševní síle, která mu dovolovala duševní práci v této náladě, hlásící se i znepokojivými sny. A lze si pomysliti, jaké bylo tedy jeho překvapení, když tu náhle dne 4. března ve vězení navštívil ho Křišťan, přinášeje i list Jana z Chlumu. Slzy polily nešťastného trpitele, když tak z nenadání spatřil milovaného přítele a dobrodince.[3] Hned poslal po něm hotové již traktáty — spis o desateru měl opisovati spolehlivý Petr z Mladoňovic, — a ovšem zvěděv nyní pravdu o ostatních, neváhal hned se ohlásiti listem z 5. března, vysvětluje příčiny svého mlčení, oznamuje zprávy o své nemoci i o článcích Gersonových, prose o návštěvu přátel, dotýkaje se laskavosti nového známého, kterého zve »Pater«, a doporučuje vytrvalost přes veliké náklady, hlavně však žádaje o rychlé ukončení dosavadních útrap — jejich dokladem mohla býti i žádost o výklad snu této noci, kde se mu zdálo, že jeho nápisy a malby v Betlemě byly

[1] Doc. 542, Petr de Pulka (AÖG XV, 15) listem z 1. března (srovn. Novotný, Listy Husovy 60) oznamuje o tom universitě Vídeňské; tou dobou byl Křišťan ještě u vězení, ale propuštěn záhy. Jiné datování, o které se pokouší Bartoš, ČMM XL, 169 n, mám za nemožné.

[2] Doc. str. 98, Novotný, str. 249.

[3] Doc. str. 98, Novotný, str. 249.

smazány, ale četní jiní malíři v zápětí nahradili je jinými, krásnějšími.[1]

Ještě téhož dne — přišlo právě poselství francouzské — pan Jan z Chlumu ubezpečil Husa, že se mu slyšení dostane, varuje, aby nepodléhal rozčilení a raději připravoval se na námitky, a uspokojuje ho také potěšujícím výkladem snu, připojil projev radosti ze zaslaných traktátů.[2] Zřejmě potěšen odpověděl Hus v nejbližších dnech Petrovi z Mladoňovic vroucím listem, odkazuje přemýšlení o námitkách Kristu, svému zástupci, a s vroucí něžností vzpomínaje Betlema i jeho osudů.[3]

Také pan Jan hleděl si nyní nahraditi zameškané písemné styky. Záhy — M. Křišťan byl ještě v Kostnici a bydlil s ním u vdovy Fidy — psal znova, utěšuje poznovu, že nikdy před tím věci Husově tak se nedařilo, ač ji jiné záležitosti zdržují, oznamuje, že list z 19. ledna, do Čech určený, jehož zadržení si Hus dříve přál z obavy před novým zkomolením, byl již odeslán a šťastně došel, žádaje na konec brzké útěchy pro přátele.[4] Hus vyhověl rád prostým dopisem, ulevuje citům svým také hojnými verši, dojemně vzpomínaje, že přátelé mohou nyní v době velikonoční přijímati svátost, bez níž on sám jest již tak dlouho, a přeje si toliko znovu, aby mohl vyvrátiti lži Gersonovy.[5]

A živé styky i návštěvy — jistě nás vše nedošlo — nepřerušil ani odchod Křišťanův. Záhy po něm Hus v listě panu Janovi vzpomíná věrného přítele tohoto, jemuž jeho poslední dobrodiní nemůže nikdy zapomenouti, a vzpomíná návštěvy přátel, při níž pan Václav z Dubé nemohl se ubrániti slzám a také pan Václav Myška z družiny Zikmundovy tak přátelsky se k němu měl.[6] A v několika dnech měl nadejíti úplný obrat toho všeho.

---

[1] Doc. 98—99 č. 57, k němuž náleží i č. 52 na str. 93; v. nyní Novotný, Husova koresp. str. 248—250 č. 114; o »Paterovi« v. svrchu str. 394 pozn. 2.

[2] Doc. 93—94 č. 53, Novotný, Husova koresp. str. 250—251 č. 115.

[3] Doc. 94—95 č. 54, Novotný, Husova koresp. str. 252—253 č. 116.

[4] Doc. 96 č. 55, Novotný, Husova koresp. str. 253—254 č. 117.

[5] Doc. 96—97 č. 56, Novotný, Husova koresp. str. 254—255 č. 118.

[6] Doc. 99—100 č. 58, Novotný, Husova koresp. str. 257 č. 120.

Pan Jan z Chlumu neklamal Husa, když mu posledně oznamoval, že jiné věci zdržují jeho záležitost. Byly tytéž jež také horlivost Gersonovu nutily k trpělivosti. Papež Jan XXIII. marně hleděl pozornost koncilu přesunouti na otázku víry a pozdě poznal, že se mýlil, viděl-li v kardinálu sv. Chrysogona, přes napětí ihned se dostavivší, bezděčného spojence. Vynikající onen prelát, třeba přítel reformy církve a urputný nepřítel kacířství, nedal se oklamati, a uměje koncilu stále více vnucovati svou vůli, také v otázce víry dovedl si uložiti zdrželivost, když viděl větší prospěch v projednání otázky jednoty. A v tom přišlo mu vhod, že ani Zikmund tomuto postupu nebyl nepříznivý, potřebuje nyní právě v otázce víry odkladu. Přes zdráhání Jana XXIII. přikročeno k otázce jednoty, která — v tom obavy papeže neklamaly — změnila se ihned v otázku odstoupení všech tří papežů. Vše ostatní tomu obětováno, a třeba veliké překážky stavěly se v cestu, opravdovému a všeho uznání hodnému přičinění koncilu zdařilo se přece dojíti — zdálo se aspoň — cíle. Když jednání s Řehořem XII. vedlo k slibnému výsledku, dal se i Jan XXIII. dne 1. března 1415 pohnouti, že svolil, aby v generální kongregaci přečteno bylo jeho prohlášení, že se také on vzdá tiary, učiní-li tak jeho sokové.[1]

Ale nepřestávaje odtud přemýšleti, jak by z choulostivé situace vyvázl, pomocí vévody Friedricha Rakouského dne 20. března prchl z Kostnice. Nastalo všeobecné rozčilení, zřízenci papežští prchali na všecky strany, dne 24. března Hus pojednou viděl se opuštěn ode všech strážců, v nebezpečenství smrti hladem. A rozčilení bylo stupňováno, když také biskup Kostnický oznámil mu zvláštním listem, že nechce s jeho věcí nic míti.

Svrchovaná úzkost jeví se v dopise přátelům, toho dne psaném.[2] Prosí, aby přátelé hned navštívili krále, aby učinil nějaký konec, hned zase, aby přátelé navštívili jeho samého a opět prosí pana Jana z Chlumu a pana Václava z Dubé, ať jdou ke králi, a ať také žalář Husův navštíví. Obává se po sdělení biskupově, že ho papežský hofmistr odveze s sebou, ani kardinálové ve zmatku nechtěli s ním nic začíti. »Milujete-li

[1] Srovn. Hefele, Konziliengesch. VII, 85 n.
[2] Doc. 100 č. 59, Novotný, Husova koresp. str. 258 č. 121.

bídnou Hus, opatřte ať mi dá král své strážce, anebo mne ještě toho večera osvobodí . . .«

V tu chvíli král Zikmund osud Husův měl opravdu téměř ve svých rukách. Žalářníci papežští odevzdali klíče jemu a koncilu, koncil v tu chvíli opravdu ztratil hlavu. Král Zikmund to byl, který mu ji opravil. Po úradě s koncilem odevzdal klíče vězení a tím Husa v moc biskupa Oty III., jenž nyní neváhaje úkol přejmouti, téhož dne nočního času dal Husa v silném zbrojném průvodu 170 zbrojnošů po lodi dopraviti na svou tvrz Gottlieby.[1]

Bylo to na Květnou neděli. Začíná se pašije M. Jana Husi . . .

Onoho času věc Husova, byvši od začátku záležitostí celonárodní, stala se jí ještě více. Pan Jan z Chlumu, když v prosinci r. 1414 slavnostně protestoval proti porušení glejtu králova a proti právnímu znásilnění svého přítele, neopominul uvědomiti o tom také své hojné přátele ve šlechtě české a usnadnil tak zakročení, k němuž arci také jinak bylo by asi došlo.

Začátek vyšel z Moravy, kde zemský hejtman pan Lacek z Kravař, odedávna již se záležitostí Husovou obeznámený a snahám opravným vřele oddaný, hned v lednu 1415, tedy jakmile první zprávy z Kostnice došly, narychlo svolal sjezd předních pánů moravských na svůj zámek ve Velikém Meziříčí, aby obranné akce se súčastnili.

Toliko osm pečetí přivěšeno k projevu, který ze schůze této vyšel, ale i ty stačily, aby listině dodaly váhy neobyčejné. Nejvýznamnější pánové moravští, vedle pana Lacka Boček z Kunštátu na Poděbradech, Erhart z Kunštátu a Skal, Vilém z Pernštejna, Jan z Lomnice, nejvyšší komorník Brněnský, Hanuš z Lipé, nejvyšší maršálek, Petr z Kravař, nejvyšší komorník Olomoucký, Jošt Hecht z Rosic a Oldřich z Hlavatic spojili se tu k výmluvnému a důraznému protestu na ochranu

[1] Petr z Mladoňovic, Doc. 255; anonymní relace do Čech, tamtéž 541.

Husovu, jenž jel do Kostnice »dobrovolně pro křivé nařcenie, kteréž jest jemu scestně a skrzě to vše České koruně a hlaholu českému připisováno«, chtěje se očistiti a opraviti, »kdyby byl v čem nepravém shledán, jehož bohdá nic takového do něho nevieme, než vše dobré.« Vzpomínajíce pak jeho protiprávního uvěznění, jímž porušen glejt, jim dobře známý, důrazně vybízejí Zikmunda, aby mu zjednal slyšení a ve smyslu svého glejtu také bezpečnosti, i kdyby se s koncilem neshodl.[1]

List adresovaný králi, způsobil ovšem také v Kostnici, kam v polovici února došel,[2] značný dojem,[3] třeba právě tenkráte jednání o jednotu, pohlcujíc vše, poněkud pozornost k němu zatlačovalo. Než přece asi také z Kostnice tou dobou vzešel popud k probuzení zájmu na opačné straně světové a směrem úplně protichůdným. Byl to asi zahanbený M. Didacus, jenž, nemoha Husovi prominouti, jak prohlédl jeho přetvářku a zničil jeho obmysly, pohnul svého krále a snad přímo i koncipoval mu projev ve věci Husově.[4] List krále Ferdinanda Aragonského Zikmundovi dne 27. března (s dodatkem 28. dubna) 1415 adresovaný,[5] ačkoliv jest podle všeho návodem podrážděného jednotlivce a nemůže tedy svědčiti o nějakém zvláštním zájmu pro věc Husovu ve světě, má přece ráz typický. Z toho předstíraného podivu nad zdržováním soudu nad kacířem a nad pokusy zjednati mu slyšení, vane týž duch, který se na konci prohlašuje veřejně a který jistě ovládal většinu účastníků koncilu, že kacíři netřeba držeti slova . . .

Husovi v tu chvíli projev tento nemohl uškoditi, jako mu neprospěl projev pánů moravských, nepochybně ani o nich vůbec nezvěděl, jako nezvěděl o události jiné, která by ho jistě byla vzrušila. Přes opětované výstrahy, jež svým přátelům do Prahy Hus posílal, M. Jeronym Pražský, vzpomínaje slibu, daného Husovi před odjezdem, odhodlal se do Kostnice jeti

[1] Otiskl Palacký, Doc. 534—535 a nyní Novotný, Hus v Kostnici 44—45.

[2] Srovn. Novotný, Hus v Kostnici 9 n.

[3] V Docum. str. 541 zmiňuje se o něm neznámý pisatel s patrným překvapením.

[4] Tak se, jistě právem, domnívá Bartoš, Zl. Praha 1915 z 3. července.

[5] Doc. 539—540.

přece. Dne 4. dubna 1415 náhle objevil se mezi překvapenými přáteli Husovými v Kostnici, dal se však od nich přemluviti k odchodu do Überling, odkud dne 7. dubna žádal krále i koncil o bezpečný glejt. Když však neobdržel žádané odpovědi, nastoupil, dav si od českých pánů v Kostnici vysvědčiti své jednání, cestu zpáteční, nedbaje, že ho koncil, nabízeje toliko glejt ku právu a nikoliv před právem, zároveň stihal obsílkami.

Zpráva o tom k Husovi nepronikla. Jeho nový žalář ve chladné, větrům vystavené věži byl skutečnou mučírnou, jejíž přirozené hrůzy nelidskost nepřátel neostýchala se stupňovati způsobem nejukrutnějším. Ačkoli nemohlo býti pochybnosti, že odtud není vyváznutí — jest dobře střežen, libuje si jeho nepřítel, — přece i na pevné tvrzi neustále byl chován v železných okovech, v noci i na rukou maje pouta přikovaná ke zdi, a také výživa byla velmi špatná.[1] Skutečně doslovně pravdivá, ač ovšem tak nemíněna, byla slova neznámého protivníka Husova, že »spravedlnost proti němu nebyla vykonána.«[2] Jen občas do přísného ticha, v němž utrpení zvyšoval jednotvárný rachot pout při chůzi, zapadl lomoz klíče v otevíraných dveřích, otevíraných utrpení jinému.

Útěkem papežovým propadla také právomoc komise jím dosazené. Dne 6. dubna 1415, v téže schůzi, v níž koncil sebe sama prohlásil za nejvyšší autoritu, zvolena tudíž komise nová, v níž, patrně se zřením na někdejší generální komisi ve věcech víry, jejíž pravomoc rovněž vypršela, z kardinálů zasedali Fillastre a d'Ailli — ten nyní triumfoval — a dále biskup z Dole a opat z Citeaux. Úkol jejich byl na základě výsledků dosavadní komise pokračovati ve výslechu Husově a opatřiti i postup v záležitosti 45 článků Wyclifových.[3] O tři dni později, dne 9. dubna, deputace čtyř národů obrátila se s dotazem na kardinála d'Ailliho, jenž slíbil podati zprávu v otázce bludů Wyclifových, nikoli však určité návrhy o procesu, což prý

[1] O tom zmiňuje se Hus dne 7. června Doc. 108 č. 66, Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125.

[2] »iusticia circa eum non fuit executa« — (míněno jest odsouzení) — praví se v anonymní relaci ze dne 2. dubna 1415 (Doc. 541), vedle níž pramenem jest zpráva Petra z Mladoňovic, Doc. 255.

[3] v. d. Hardt IV, 99 n., Mansi XXVII, 592.

je věcí juristů.[1] Ale stalo se přece asi dorozumění s novou komisí, že jí usnesením ze dne 17. dubna přidáni soudcové, ustanovení po jednom ze čtyř národů: arcibiskup Dubrovnický z italského, biskup Šlesvický z německého, M. Ursinus Thalavanda z francouzského a M. Vilém Corne z anglického, kteří měli pokračovati až do konečného vyřízení a přijmouti od d'Ailliho, Zabarelly a Fillastrea zprávu o záležitosti článků Wyclifových.[2]

Pro způsob boje a volbu prostředků, jakých užíváno, zejména jeden dokument současný jest neobyčejně karakteristický. Původcem jeho není nikdo jiný, než kanovník Pražský Dr. Jan Náz, kterého král Václav i jindy často užíval k službám diplomatickým. On to byl, který dne 7. dubna ve shromáždění německého národa předložil a dal protokolovati ceduli, jež oznamuje »strašlivý, hrozný a ohavný čin, který nyní, jak hodnověrní lidé oznamují, páší bláznivi a nesmyslní žáci toho arcikacíře Husa«. Učí prý, že všichni lidé mají moc duchovní a tedy i laikové mohou přisluhovati svátostmi; a tak prý jedna žena, nedávno od inkvisitorů zatčená, vyznala, že podle nauky Husovy i ona sama může posvěcovati a posvěcuje; ačkoliv pak byla arcibiskupem odsouzena, nemohla býti potrestána pro odpor mocných stoupenců Husových. Ano zločinným učením Husovým tak upadla vážnost kněžstva, že lid jimi pohrdá, tvrdě, že jich pro spasení není třeba a že hříšní kněží neposvěcují, že je dovoleno je zabíjeti. A tak v krátkém čase prý na 30 kněží zabito bez trestu mezi nimi i jeden opat. A třebas prý ode dávných dob není pamětníka, aby v Čechách kněz byl takto zabit, nelze se diviti, že k tomu nyní dochází, když žáci Husovi tak nečestně zacházejí se svátostí oltářní. Chodí veřejně po domích a bez roucha mešního, bez oltáře, kdekoliv, třeba na stole, na lavici, beze mše posvěcují v takovém množství, že si, co zbude, lidé sami rozebírají. A z toho

[1] v. d. Hardt IV, 104, Mansi XXVII, 597; srovn. Martène a Durand, Thes. IV, 1625.

[2] v. d. Hardt IV, 118, Mansi XXVII, 610 n; tuto komisi jmenuje také Chron. de S. Denis XXXVI kap. 19 (sv. IV, 624; zmínku má i Lupáč, Ephem. k 17. dubnu), a ustavení její připomíná i Petr de Pulka (AÖG XV, 18). Také Fontana, S. theat. Domin. str. 375 připomíná, patrně na základě nějakých řádových pramenů, jmenování arcibiskupa Dubrovnického (Jana Dominici) do této komise (mluví sice mylně o 15. sesi, ale ví, že v téže schůzi vydána i obsílka na Jeronyma); srovn. i Stuhr 73.

plyne závěrečná prosba, aby záležitost víry byla co možno urychlena . . .[1]

Není zde možno, a není to ani naším úkolem, rozebírati věcnou stránku dokumentu, jinak jistě cenného. Ale jistě jest poučné a svrchovaně karakteristické, co vše nyní bez rozpaku hodilo se k zničení Husovu. Ale účelu svého dokument, který, tuším, až na nepatrnou episodu pozdější, zapadl bez povšimnutí, nedosáhl.

Nová komise viděla svůj úkol předem v doplnění, ale také v kontrole materiálu dříve získaného. V jedné věci zjednala aspoň poněkud Husovi satisfakci. Nemohlo býti otevřenějšího odsouzení stranického počínání Pálčova, než bylo to, že nyní po přezkoumání Husových spisů De ecclesia, Contra Stanislaum a Contra Palecz plné dvě třetiny článků, které z traktátu De ecclesia vybral Páleč, byly odmítnuty (ze 34 neméně než 23), poněvadž nebyly odůvodněny, jiné opraveny a 15 nových přidáno, k nimž přistoupily články z ostatních dvou spisů![2] A přece ani tato komise nepočínala si nějak shovívavě, a výtka Petra z Mladoňovic, že některé články nebyly vyňaty věrně,[3] není zcela bezdůvodná! S novým vyšetřováním přibylo ovšem i nových výslechů, jimiž zasmušilé ticho ukrutné vazby Husovy aspoň rozmanitostí útrap přerušováno, a jež se protáhly, jak ještě uvidíme, až snad přes celý květen. Husovi nepomohlo ani, že nepochybně dosti záhy po převezení na Gottlieby, na dotaz, který naň vznesl jeden ze členů komise, papežský auditor Bertold de Wildungen, chce-li některých článků hájiti, odpověděl, že se podá určení koncilu — míně tím ovšem důkaz o jejich nesprávnosti.[4]

Ani jinak nic neukazovalo, že se blíží konec útrap, jež Hus snášel opravdu hrdinsky. Páleč i Michal dali i zde každý jeho krok špehovati. Co však zvěděli, lidem jiných povah jistě by bylo dovedlo vnuknouti úctu k statečnému trpiteli.

---

[1] Zápis ve Víd. stát. arch. 783 p. 27; z materiálu, který k vydání shromáždil Finke, sdělil se mnou p. Dr. Bartoš. Že zprávy jsou nadsazené, nelze pochybovati, zejména zmínka o zabití opata nedá se doložiti, poněvadž přepadení kláštera Opatovského a zabití opata Petra Lazura, na kterého myslí Bartoš, náleží teprve ke dni Všech Svatých r. 1415.

[2] Srovn. Sedlák, Stud. tex. II, 14 n, Sedlák, Hus 334.

[3] Doc. 274, 285.

[4] v. d. Hardt IV, 428.

Hus byl i nyní, jak zmíněno, pilně střežen, ale nebylo možno zachytiti všeho, v čem hledal útěchy v nynějším svém strašlivém postavení. Zmužilá mysl, nezastrašená útrapami, aspoň vzpomínkami na přátele, s nimiž všecky styky přervány, hleděla se osvěžiti, a nebylo-li možno zakazovati myšlenky, podařilo se Husovi po značnou část vazby na Gottliebách utajiti před slídivým zrakem i jeden písemný projev, určený panu Jindřichu Škopkovi a obsahující vedle dojemného napomenutí k stálosti u víře i rýmovaný zpěv stejného obsahu. Nevyniká sice ani formou ani vzletem, ale jistě nelze beze vzrušení přečísti, jak i ve chvíli krajních útrap a největšího strádání i co do výživy, Hus vzpomíná že své tělo »po hřiechu přieliš pasem, slúžiec bohu jedne hlasem«, a napomíná přítele, aby tak si nevedl.

Teprve po návratu do Kostnice mohl Hus skládání své (do té doby úzkostlivě tajené) doručiti přátelům, aby od nich na místo určení bylo posláno.[1] Ale vždycky nebylo možno utajiti, co týrancu myslí zmítalo, třebas, co se o tom prozradilo, bylo by i v otrlých duších směle probuditi úctu. Jednotvárný rachot pout, provázející jeho prostorově omezené procházky po žaláři, podnítil Husa k složení písně o poutech, a Páleč i Michal záhy již zvěděli z listu někým neznámým do Čech posla-ného, že ve vězení zpíval dvě její sloky na nápěv »Bůh všemohúcí«,[2] a vzpomínali-li později jeho přátelé, že[3] »v Konstanském městě v žaláři jednak složil pieseň žalostnou, jednak také radostnou«, nelze snad ani té možnosti úplně vylučovati, že tenkrát složil snad i píseň »Králi slavný, Kriste dobrý«.[4]

---

[1] Posílaje dne 9. června onen lístek se zpěvem pro Škopka přátelům, praví Hus (Doc. 115, Novotný, str. 267): D. Henrico Škopek literam pargameni dirigatis, quia in sui memoriam semper eam in carcere servavi et composui illum cantum, quando fui ociosus. Od převezení do Kostnice do 9. června jistě neměl Hus volné chvíle, a také zmínka, že lístek dlouho uschovával, ukazuje na složení v Gottliebách (srovn. i Flajšhans, Listy z Kostnice str. 78, Novotný, Husova koresp. str. 266—267 č. 127).

[2] Doc. str. 137, Novotný, str. 299.

[3] Autor českého výkladu na Apokalypsu; v. Flajšhans, Vrstevník Husův, Věst. Spol. nauk 1903 č. III str. 25, Nejedlý, Počátky 192.

[4] Při dotčeném lístku, jímž Hus dává posílati skládání své Škopkovi (Doc. str. 115, Novotný, str. 267) má rkp. Víd. 4557 f 162 po slovech v pozn. 1 citovaných (ociosus) ještě: »Králi slavný, Christe

Zatím také průběh koncilu obracel se vždy, třeba ještě nepřímo, proti Husovi. Dne 4. května 1415 odsouzen slavnostně Wyclif jakožto kacíř, zajisté smutná předzvěst osudu Husova, ale jen předzvěst, jméno Husovo se při tom ani neozvalo. Ano zdálo se, že jest vůbec zapomenuto, že se nikdo o týraného vězně nestará. Mělo to své příčiny.

Jestliže dne 4. ledna 1415 Zikmund, jenž původně, věře, že průkaz neviny Husovy se podaří, sliboval chrániti ho, i kdyby se nepodařil, ustoupil naléhání koncilu a zřekl se požadovaného propuštění Husova, ač ho žádati bylo jeho povinností, nezřekl se tím, jak víme, Husa vůbec. Koncil musil se za povolnost odvděčiti určitým slibem o veřejném slyšení. Se stanoviska koncilu, o to nebude sporu, byla to koncese přímo neslýchaná, příčící se všem dosavadním zvyklostem a odporující všemu jeho nazírání. Koncil povolil jen v nezbytí a nerad a hleděl se slibu co možno vymknouti. I když plně chápeme pocity koncilu, nelze se zbaviti podezření, že ukrutné vězení Husovo a úmyslné odsouvání konce, třebas koncil zdržován byl i věcmi jinými, nejsou bez příčinné souvislosti.

Koncilu přicházelo nyní vhod, že ani Zikmund sám příliš nenaléhal. Také jemu musilo na tom záležeti, aby záležitost Husova aspoň poněkud čestně byla k nějakému konci přivedena, nicméně také jemu stávala se nepohodlnou, a vida odpor koncilu, vítal aspoň odklad, snad doufaje v příznivý náhody. Ale byli tu ještě čeští páni, jimž otázka tím méně mohla býti lhostejná.

Ač již od jeho rozhodnutí po útěku papežově neměli v krále valné důvěry, pánové Jan z Chlumu, Václav z Dubé, Jan Kardinál a jiní neustávali naléhati na Zikmunda, aby dbal svého glejtu a Husa osvobodil, nebo aspoň slyšení mu vymohl. Neušlo zajisté ani jim, co pozorovali jiní, že král, ač časem u koncilu ve prospěch Husův se zasazoval, nejedná s velikým nadšením, i když mu snad křivdilo mínění, že tak činí toliko na oko, aby stoupence Husovy uchlácholil.[1] Vidouce však, že na krále spoléhati nemohou, odhodlali se k zakročení sami.

---

dobrý«. Nechci říci, že by to stačilo, aby píseň směla Husovi býti přiřčena, ale jistě bude nutno otázku (srovn. Nejedlý, Počátky 220) na tomto základě přezkoušeti; srovn. o tom vzadu: K datování některých spisů Husových II. F, str. 483 n.

[1] Anonym 2. dubna z Kostnice, Doc. 541.

Nepochybně pan Jan z Chlumu byl původcem myšlenky, aby Husa mohutným projevem ujala se česká šlechta, a nejspíš již do prvních dnů dubna, když váhavost Zikmundova zřetelněji se projevila, padá zahájení kroků k ní.[1] Zdráhajícího se krále měl nahraditi hromadný projev ze zemí českých, okázalé vystoupení české šlechty mělo podepříti kroky, chystané pány v Kostnici přítomnými, kteří sami chlédli se také v sídle koncilu po spojencích, a z Kostnice patrně naznačen i směr, jímž se budoucí zakročení mělo nésti.

V Čechách, jak přirozeno, návrh setkal se s plným pochopením. Na den 12. května určen společný sjezd šlechty české i moravské do Prahy... Ale již dne 8. května 1415 šlechta moravská s panem Lackem z Kravař v čele na sněmu v Brně konaném usnesla se na obrněném prohlášení, vybízejícím s poukazem na protiprávní postup koncilu i jinými důvody krále Zikmunda, aby svému glejtu zjednal průchod stůj co stůj již také pro ochránění své dobré pověsti.[2] Nemínili tím ovšem mařiti společné akce, naopak chtěli posíliti její význam i stanovisko pánů v Kostnici, když by se na četnější projevy odvolati mohli. Ze sjezdu pražského dne 12. května 1415 pak zaslán byl Zikmundovi důtklivý list,[3] jenž, opíraje se o první projev pánů Moravských ze sjezdu Meziříčského, vytýká králi jeho chování, a rozmnožuje doklady o nespravedlivém postupu, žádá pro Husa slyšení i bezpečného návratu; neboť »mnohým byla by příčina, že by se Tvé Milosti klejtóv lekali, jakož již o to řeči velké jdú, kteréž o Tvé Milosti neradi slyšíme.« Neméně než 250 pečetí zdobilo tento list, vedle něhož někteří čeští šlechtícové téhož dne listem stejného znění — a není pochyby, z jakých příčin — obrátili se v téže věci na členy dvora Zikmundova v Kostnici.[4]

Ale velikolepá akce tak, jak zamýšlena, potom přece provedena býti nemohla. Z děsného vězení na Gottliebách do sídla koncilu pronikaly o zdraví Husově zprávy krajně znepokojivé

---

[1] Srovn. o tom, co zde jen stručně lze naznačiti, Novotný, Hus v Kostnici str. 20—27.

[2] Palacký, Doc. 552—553, Novotný, Hus v Kostnici 50—51.

[3] Palacký, Doc. 552—553, Novotný, Hus v Kostnici 52—54.

[4] Palacký, Doc. 554—555, Novotný, Hus v Kostnici 54—56.

a nikoliv liché. Hus byl opravdu znovu stižen dávením s krví spojeným, trpě i bolestmi hlavy a na kámen,[1] a zprávy ty bez nadsádky budily obavy, že by další vyčkávání mohlo způsobiti i bezúčelnost celé akce, když by Hus útrapám podlehl. Nutnost bezodkladného zakročení donutila pány v Kostnici nečekati déle. V době, kdy česká šlechta rozjížděla se po slavném činu z Prahy, také oni v Kostnici vystoupili. I tak jejich projev nebyl bezvýznamný. Jestliže souhlasu neodepřeli ani znamenití velmoži, jako Půta z Ilburka a Bohuslav z Doupova a j., kteří také Jeronymovi před časem rádi vysvědčili jeho postup v Kostnici,[2] třebas jména jejich k chystané interpellaci nepřipojena, stačila i ta, která se tu četla. Byli to Jindřich Lacembok z Chlumu, Jan z Chlumu, Václav z Dubé na Lešně, pan Šrank starší se synem, Václav Myška z Hrádku, Kuneš z Chlumu, Oldřich Skála z Lulče, Běškovec, tuším, Jan. A neméně vážila jména polských šlechticů, kteří k akci, pokud Husa se týkala, ochotně se připojili. Z nich dva byli vyslanci samého krále Vladislava: nejslavnější rytíř souvěký Záviše Černý z Garbova a Jánuš z Tuliskova, kastelán Kališský, dále pan Boruta, Donín, Balický a jiní.[3]

Dne 13. máje 1415 po slavnostním zasedání koncilu ve shromáždění zástupců čtyř národů v klášteře Minoritů Petr z Mladoňovic přečetl jménem pánů stížnost,[4] jež, vyličujíc udělení glejtu i jeho porušení a další křivdu odpíráním slyšení na Husovi páchanou, žádá vzhledem ke strašlivému nakládání s Husem, budícím obavy o jeho život, rychlého vyřízení. K této části, již podepsali také Poláci, připojili čeští páni sami ohražení proti pomluvám, jež šířil Jan Železný, jak v Čechách pro přijímání pod obojí bývá noseno víno v nesvěcených nádobách. Když tato část čtena, biskup Jan Litomyšlský, prohodiv po česku: »Haha, toť se mne dotýče i mých«, vyžádal si ihned lhůtu na rozmyšlení a k odpovědi. Dostalo se mu jí na nejbližší čtvrtek, kdy také koncil na interpelaci slíbil odpověděti.

---

[1] Praví tak sám v Doc. 108—109 č. 66, Novotný, Husova korresp. str. 263 č. 125.

[2] v. d. Hardt IV, 685.

[3] Srovn. Piekoszinski, Goście polscy na soborze Konstancyjskim, Rozpr. Akad. Kraków. XXXVII (1899), 152 n.

[4] Docum. 256—258.

Ve čtvrtek, dne 16. května, k odpovědem došlo skutečně.[1] Z vyhýbavé a urážlivé odpovědi biskupa Litomyšlského, jíž přečetl jeho zřízenec Mužík, aspoň tolik jest správné, že opravdu původcem oněch pověstí nebyl on sám, jak si také, předloživ doklad, notářskými listinami dal pověřiti.[2]

Byl to, jak víme, Jan Náz, který byl původcem těchto zpráv, a bylo snad jeho štěstí, že o tom páni čeští nezvěděli, když již sama krotší odpověď Jana Litomyšlského dosti je rozčilila. Ale ani odpověď koncilu nebyla taková, aby mohla uklidniti. Přednesl ji hned po Janovi Železném biskup Carcassonský Gerald de Puy (de Miremont). Odmítajíc požadavek propuštění Husova, proti námitce o porušení glejtu hájí se zjevnou nepravdou, prý z úst »osob hodnověrných« pocházející, že glejt byl Husovi dodán teprve 14 dní po zatčení. A ostatně Hus byl již odsouzen papežem Janem XXIII. a dán do klatby, v níž dosud trvá, a dokonce prý — k nepravdě předešlé přistupuje další — v samé Kostnici prý odvážil se veřejně kázati. Konec prý bude učiněn při nejbližší příležitosti.[3]

Nehledě k tomu, co narážka na proces Janův zřetelně naznačuje, že koncil chystal se pomoci si z rozpaků prostým odsouzením Husovým, nebylo nesnadno odpověď úplně vyvrátiti, a páni čeští učinili tak dne 17. května ve schůzi německého národa a zástupců tří ostatních ve velkém refektáři kláštera Minoritů. Vyhýbajíce se opatrně úskalí zmínky o klatbě jednak poukazem na svou neinformovanost a na kroky, jimiž Hus se bránil, jednak také na akta Římského procesu, tím rozhodněji a pádněji u vědomí převahy pravdy vyvracejí lichá tvrzení koncilu o glejtu a kázání. Tenkrát také předložen list Husův papeži Janovi XXIII. dne 1. září 1411 psaný, v notářském ověření, pořízeném na žádost university a její pečetí zpečetěném, jenž svého času byl poslán i do Říma a tam na

---

[1] Petr z Mladoňovic vypravuje o tom, uváděje i znění odpovědi Jana Litomyšlského, Doc. 259—260; srovn. o tom, co zde jen stručně pověděno, Novotný, Hus v Kostnici 16 n.

[2] Zápisek z materiálu, který shromáždil H. Finke, sdělil se mnou p. Dr. Bartoš; srovn. výše str. 404 pozn. 1.

[3] v. d. Hardt IV, 209.

dveřích chrámu Svatopetrského přibit, a dána prudká odpověď na obranu Jana Litomyšlského z předvčerejška.[1]

Proti těmto nezvratným faktům každá námitka musila umlknouti. Ale i jinak nelze pochybovati, že vystoupení českých pánů imponovalo. Posel university Kolínské podrobně líčí obsah jejich stížností dne 13. máje přednesených, a bylo nepochybně následkem jejich rozhodného ohražení, že dne 18. května z rána kardinál d' Ailli rozhodl se v průvodu osmi deputovaných z národů — mezi nimi byl i posel Kolínský — navštívili opět žalář na Gottliebách.[2]

Byla to jedna z těch častějších asi návštěv, jimiž nová komise hleděla doplniti materiál, rozdělený potom v příslušné kategorie, při čemž snad dotazy dotýkaly se věcí rozličných, na něž Hus odpovídal. Ale doufal-li koncil, že ukrutná vazba Husa zlomí, viděl své očekávání zklamáno. Aspoň posel university Kolínské, arci jeden z těch, kteří se svého stanoviska nemohli a nechtěli viděti jinak, svůj dojem o výslechu z 18. května na Gottliebách vyjadřuje, že nikdy neviděl tak odvážného a zběsilého darebáka, a který by tak chytře uměl odpovídati, zatajuje pravdu.[3] Tím sílena jistě nálada, jež vyzařuje z odpovědi biskupem Carcassonským dané. Také posel Kolínský mínil, že záležitost Husova bude ukončena příští středu pouhým vynesením rozsudku na smrt ohněm . . .[4]

Snad takové proskakující zprávy, snad neblahá předtucha, ale jistě především obavy o Husa pohnuly české pány, že se odhodlali zakročiti ještě jednou. Není nemožné, že přispěl i osud Jeronymův. Přítel Husův po šťastném odchodu

---

[1] Petr z Mladoňovic, Doc. 261—265; Petr sice vkládá list papeži do své kroniky teprve níže (s novým úvodem na 31. května), ale pravděpodobně předložen hned tentokrát.

[2] Martène et Durand, Thes. II, 1632—1633: list jest datován »in vigilia Pentecostes«, což by bylo 18. května; ale poněvadž praví, že na Gottlieby chtějí jíti: cras de mane, což sotva bylo na boží hod, míní posel patrně pátek před svatodušními svátky (ve starším smyslu); s tím se srovnává, že v listě z 19. května mluví o včerejší návštěvě žaláře.

[3] Martène et Durande, Thes. II. 1634—1638.

[4] Tamtéž: Die Mercurii proxima futura erit sessio, in qua Johannes Huys, ut credo, iudicabitur ad ignem . . . In prima sessione post sententiam Huys . . .

z Kostnice za návratu již blízko hranic českých, v Hiršavě, poznán a zatčen. Vévoda Jan bavorský dal to oznámiti koncilu, kde již 22. dubna měli o tom temnou zprávu, listem vévodovým druhého dne potvrzenou. Ale teprve dne 23. května přiveden Jeronym do Kostnice v okovech a na řetěze! Ani v té chvíli kancléř Gerson nedovedl si odepříti vítězné připomínky o Pařížských jeho bojích někdejších! A bylo-li již toto nedůstojné přijetí slavného učence věhlasným profesorem zlou předzvěstí, to, že Jeronym do vězení odvedený na chvíli vůbec zmizel s očí přátel, kteří jen náhodou zvěděli později, kde je chován, a to, jak příšerná muka byla mu připravena, bylo jistě výstrahou přímo krvavou.

Dne 31. května pánové čeští, předkládajíce zároveň své stížnosti také králi Zikmundovi, obrátili se v témž místě na deputované národů ještě jednou. Odvolávajíce se na své nevyvrácené usvědčení koncilu z omylu o glejtu a v uvážení křivd, jež porušením glejtu Husovi se staly, pánové především zdůrazňují pravověrnost Husovu, vkládajíce ve svůj spis jeho protestaci, obsaženou v kvestii De sufficiencia — někdejší žádost Husova o její zaslání[1] ukazovala jim tu cestu, — a poněvadž z ní i z jiných jeho činů jest patrno, že nechce žádného kacířství tvrditi a rád přijme poučení, a poněvadž dále jeho protivníci, křivě vytahujíce články z jeho knih a vymýšlejíce falešná svědectví, usilují o jeho zničení a bezživotí proti glejtu, žádají pánové, aby konečně byl Hus od osvícených a učených mužů slyšán, aby mohl své názory vyložiti a tím i protivníky, již články z jeho knih nesprávně vypisovali, a falešné svědky, z nichž mnozí jsou jeho úhlavní nepřátelé, usvědčiti ze lži. Aby pak mohl se zotaviti a připraviti, nechť je, beztoho neusvědčen a neodsouzen, vytržen z pout a svěřen některému prelátu, začež pánové nabízejí bezpečná rukojmí. Současně — aby nepříznivý dojem pobytu inkvisitorova byl shlazen — předložena jeho vysvědčení pravověrnosti Husovy a jiné dokumenty k tomu náležející (o nepovolení vstupu na synodu atd.), osvědčení pánů českých o odpovědi arcibiskupa Konráda, list

[1] Srovn. s vrchu str. 391. Sedlák, Hus 333 pozn. 1, nepoznav, o jakou protestaci jde, způsobem neuvěřitelným vynucuje i na ní kacířství. K počínání takovému jistě netřeba poznámek. Kdo chce platiti za vědeckého badatele, takto si vésti nesmí.

Meziříčský, a nepochybně i list sjezdu Brněnského z 8. května — jediná troska, jíž bylo lze zachovati z velkolepého plánu.[1]

Po přečtení a předložení dokumentů patriarcha Antiošský prohlásil, že propuštění Husovo na žádné rukojmí není přípustné, o pravdivosti protestace a nesprávnosti artikulů že rozhodne líčení, a slyšení dostane se Husovi příští středu.[2]

Byl to jistě jen ohled na Zikmunda a snad přímé jeho zakročení, co způsobilo, že se koncil odhodlal k tomuto slibu. Ale zrušiti ho nebylo již možno. Zdá se však, že koncil přece ještě mínil docíliti zevního dojmu co nejokázalejšího. Ještě dne 1. června vybraní členové komise, mezi nimi i Berthold z Wildungen, navštívili Husa v žaláři na Gotliebách a žádali po novém přečtení třiceti žalobních článků, aby, jako před tím, vyslovil se o nich ještě jednou. Hus také tentokrát odpověděl, že se podává určení (determinacioni) koncilu, míně tím arci, o tom nelze již podle volby výrazu pochybovati, důkaz nesprávnosti názorů svých.[3]

Komise byla tím uspokojena a mínila nyní přípověď obrancům jeho danou splniti. Proto Hus nyní převežen z Gottlieb do Kostnice[4] a uvězněn v klášteře Minoritů, kde koncil konal své schůze.

Komise byla před tím materiál vyšetřováním zjištěný zredigovala do několika skupin, výpovědí svědeckých a článků z knih Husových vypsaných, jež ovšem měly býti čteny. Nestalo se tak bez rozličných proměn a oprav, a ani průběh slyšení Husových nezůstal bez vlivu na konečnou redakci.[5] Ale k té vlastně došlo spíše náhodou. Pověsti, které proskakovaly a

---

[1] Petr z Mladoňovic, (Doc. 265—272, 273 1) srovn. Novotný, Hus v Kostnici 19.

[2] Doc. 270, 273 (Mladoňovic).

[3] v. d. Hardt IV, 296, 325 429. Doc. 282, 289, Sedlák, Hus 334 vědomě skresluje pravdu, praví-li, že Hus slíbil »pokorně se podrobiti«. O tom v pramenech není zmínky, a jest známo, co Hus vždy determinací mínil, i když snad koncil mylně jeho slova tak si vykládal.

[4] Stalo se tak, tuším, asi v pondělí dne 3. června, smíme-li tak souditi ze zmínky Husovy (Doc. 108 č. 66, Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125) ze dne 7. června: Hiis diebus de bonis plus comedi quam a festo Pasce usque ad diem dominicam preteritam.

[5] Odkazuji na to, co vyšetřil Sedlák, St. text. II, 9 n.; pokud jde o jednotlivé body učení Husova, jest poměr jednotlivých redakcí probrán také v části druhé, jednající o učení Husově.

poznámky prostořekých některých členů komise ukázaly se záhy blízkými pravdě.

Když z rána dne 5. června sbor sešel se v refektáři klášterním, objevilo se ihned, že si koncil svoji koncesi hleděl znamenitě ulehčiti a vlastně učiniti bezpředmětnou. Jakmile sešli se někteří kardinálové, arcibiskupové, biskupové a skoro všickni preláti, doktoři a graduovaní v theologii i jiní menší, ještě před předvedením Husovým přikročeno ku čtení těchto artikulů, po nichž mělo následovati přečtení připraveného již rozsudku. Veřejné slyšení mělo se ve smyslu postupu kacířských soudů změniti ve slavnostní ohlášení rozsudku! Na štěstí povšimnul si toho, stoje venku poblíž předčítajícího prokurátora, Oldřich z čeledi pána z Chlumu, upozornil Petra z Mladoňovic, jenž rychle běžel oznámit to panu Václavu z Dubé a Janovi z Chlumu, a ti zase neprodleně zpravili krále Zikmunda.[1]

Král vyslal ihned falckraběte Ludvíka a Fridricha purkrabí Norimberského a prostě nařídil koncilu — jeho jednání dávalo mu k tomu právo, — aby v tomto slyšení ničeho nerozhodoval ani nerozsuzoval, ale klidně vyslechl Husa, a dokončí-li jednání s ním o některých článcích, aby je jemu, králi, poslali písemně, že je chce některým doktorům dáti probrati. Čeští pánové užili této příležitosti k průkazu o nesprávnosti artikulů ze spisů Husových vybraných. Svěřili oběma knížatům vlastnoruční Husovy opisy tří traktátů, z nichž články vyňaty, aby je odevzdali koncilu s výminkou, že budou pánům ihned vráceny, jakmile knížata o to požádají. To se také stalo. Koncil neodvážil se neuposlechnouti — cítil příliš dobře svou vinu. — a když Hus přiveden, knížata v jeho přítomnosti odevzdali knihy koncilu. Již v tu chvíli mnozí — a Hus poznal pronikavý hlas Michalův — křičeli, aby knihy byly spáleny. Ale

[1] Petr z Mladoňovic, Doc. 274—275. Sedlák, St. text. II, 16, (a opět Hus str. 336) mluví o »planém poplachu«, poněvadž prý běželo o předčítání článků pro informaci přítomných. Nehledě k tomu, že i to bylo počínání odporující pojmu veřejného slyšení (poněvadž čtením článků posluchači byli by již předpojati), není toto tvrzení správné. Petr z Mladoňovic znal a do druhé redakce své kroniky vložil začátek formuláře rozsudku, o němž nelze pochybovati, že jest to skutečný rozsudek, a pověsti předcházející i obavy pánů potvrzují, že rozsudek opravdu předem připraven byl. Srovn. Novotný, Hus v Kostnici 28.

knížata jistě neopominuli uvést onu podmínku, než odešli.[1] Knihy potom předloženy Husovi, jenž, prohlédnuv je, veřejně prohlásil je za své, připomínaje opět, že chce pokorně opraviti, co v nich scestného, bude-li poučen.[2]

Podle rozvrhu žalobních artikulů mělo v této schůzi býti asi jednáno o svědeckých výpovědích v Praze sebraných a snad i o části výpovědí Kostnických,[3] zdá se však, že po zmaření pokusu koncilu došlo spíše k povšechnému hádání. Schůze byla velmi bouřlivá. Jistě podráždění ze zmaru chystaného plánu působilo spolu, a nebylo tu krále, který by rozkacené preláty dovedl ukrotiti. Tím, tuším, zavřen také přístup přátelům Husovým. Ale i na chodbu mohli slyšeti hlas Husův, jak bráně se zakřikování, když chtěl odpovídati na jednotlivé artikuly, musil se obraceti v pravo, v levo, do zadu po hlučícím davu. Jednání se časem měnilo v drobné hádky. Rozdílu o církvi nechtěli ani slyšeti;[4] jakýsi mnich z Fürstadtu, nápadný skvělou černou sukní, podšitou atlasem, hádaje se s Husem o úřadě špatného papeže, dokazoval, že i takový zůstává papežem co do úřadu, což ovšem Hus sám vždy hlásal.[5] A také s biskupem Litomyšlským utkal se Hus nějak. Když mu potom děkoval za podporu (snad o urychlení audience), odpověděl Jan: »A co sem tobě učinil?« Když při takových potyčkách Hus chtěl přesněji vymeziti pojmy, pokřikováno naň: »Zanech

[1] Plyne mi to z toho, že o výmince věděl Hus téhož dne, ač s přáteli se nemohl dorozuměti, a ví také, že knížata podmínku opravdu učinili. Hus také zaznamenává pokřikování Michalovo. (Doc. 104—105, Novotný, Husova koresp. str. 261 č. 124).

[2] Petr z Mladoňovic, Doc. 275; srovn. Novotný, Hus v Kostnici 28.

[3] Připomínám pro všecko ještě jednou, že se zde opírám, pokud mohu souhlasiti, o to, co vyšetřil Sedlák; v tomto případě potvrzuje to z části i Petr z Mladoňovic (Doc. 275: pronunciavit articulos et dicta testium) i Hus (Doc. 105, Novotný, Husova koresp. str. 261), pravě, že dotud nedospěli k první věci, k přiznání, že artikuly jsou obsaženy v knihách. Ale potom přece Petr praví (276), že čtení svědeckých výpovědí bylo předmětem teprve slyšení druhého.

[4] Hus (Doc. 106, Novotný, Husova koresp. str. 262) praví: distinccionem de ecclesia noluerunt audire; v. Sedlák, Hus 337, pozn. 3.

[5] V audienci z 8. června (Doc. 301) tento mnich hleděl namluviti koncilu, že Hus toto omezení má — od něho! a jeho slov: ego nuper in audiencia eciam secum replicavi, nelze tuším vztahovati k slyšení jinému, než tomuto.

vytáček a odpovídej ano nebo ne.« když uváděl výroky otců, odbýván, že to sem nepatří, a když se odmlčel, pokřikováno: »Hle, již mlčíš, to je znamení, že souhlasíš.«[1]

Výslední dojem Husův, o němž téhož dne uvědomil přátele, byl, že neměl v celém shromáždění přítele mimo »Patera« a nějakého polského doktora, kterého znal od dřívějška.[2] Když nebylo naděje v dosažení klidu, slyšení odročeno. Opouštěje místnost, Hus na chodbě setkal se se svými přáteli, jimž podal ruku se slovy: »Nebojte se,« a na odpověď, že se nebojí, dodal: »Vím to, vím to«, a vesele kráčel po schodech, žehnaje divákům.[3]

Zdá se, že již samo přesídlení do Kostnice, třeba ze žaláře do žaláře, Husa osvěžilo. Výživa nyní byla lepší,[4] zvláště však přispěly styky s oddanými ctiteli, které ihned navázány a horlivě udržovány, třebas bylo třeba veliké opatrnosti, tak že, jak se zdá, choulostivější místa byla v listech Husových psána šifrovaným písmem.[5]

Skutečně přes bouřlivý průběh schůze nálada Husova byla jasná. Měl sice obavy, že mu nebude připuštěn názor Augustinův o predestinaci, ale byl spokojen, že aspoň dva články

---

[1] Povšechné líčení Petra z Mladoňovic (Doc. 275), jenž však mohl pozorovati jen zvenčí, doplňuje Hus, Doc. str. 105 = Novotný, Husova koresp. str. 261—262. Palacký III, 1 str. 214 klade do této audience také Husovo pokárání nepořádku na koncilu. Vskutku Hus v listě do Čech dne 26. června psaném (Doc. 138, = Novotný str. 318 srovn. i Doc. str. 107 = Novotný str. 339) praví, že výtku učinil, když stál před koncilem »první den«, což by bylo 5. června, a mlčení Petra z Mladoňovic nemohlo by tu rozhodovati, poněvadž on toho dne nebyl ve schůzi přítomen. Ale slova, jimiž d'Ailli odmítl toto pokárání, a jež také Hus zaznamenává, pronesena byla podle svědectví Petrova teprve dne 7. června (v. Doc. 282), a poněvadž Petr své poznámky psal *hned*, došlo k srážce patrně teprve dne 7. června a Hus, zmiňuje se o tom po 14 dnech, zmýlil se patrně v udání dne; srovn. níže str. 420 pozn. 1 a 449 pozn. 3.

[2] To se mi zdá býti hlavním důvodem proti domněnce, že by, Pater byl Wlodkowicz; on jest spíše tento Polák, ač k určité domněnce ani to nestačí; srovn. svrchu str. 394, 397 a níže 443 n.

[3] Petr z Mladoňovic (Doc. 276).

[4] Doc. str. 108 č. 65 (ze 7. června), Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125: Hiis diebus de bonis plus comedi, quam a festo Pasce usque ad diem dominicam preteritam.

[5] Srovn. upozornění, které přináší Novotný, Husova koresp. v úvodě str. XVIII n.

již vyvrátil, doufaje, že jich bude více, zvláště kdyby se mu dostalo slyšení takového, aby mohl odpovídati na důvody, přenášené proti artikulům z traktátů vybraným. Tu doufal, že by mnozí z povykujících oněměli.[1]

Při zběžné prohlídce svých knih ve schůzi domníval se Hus, že byl předložen také traktát Contra ocultum adversarium; proto pochválil sice, že knížata vymínili si navrácení knih, ale přál si, aby mimo tři traktáty, jež koncil již znal, nic nebylo předkládáno.[2] Přátelé ovšem neopominuli ho upozorniti, že tomu tak není, anebo že se jim traktát Contra ocultum adversarium podařilo ukrýti. S potěšením přijal to Hus na vědomí, když listem v den 7. června psaným podával zprávy o svém nynějším lepším stravování než na hradě a dával přátelům některé pokyny stran odpovědí svých k traktátům, kdyby jich bylo třeba; k dikům panu Janovi připojil pak vřelou vzpomínku na Jeronyma, jehož osud tedy byl mu již znám.[3]

Snad ho k ní přivedlo i to, že toho dne také sám, podruhé, stanul před koncilem. Bylo toho dne právě úplné zatmění slunce, v němž pověrčivá doba jistě mnohým dávala podnět k předtuchám i nadějím.[4] Avšak Hus, když hodinu po jeho konci veden byl do refektáře silně hlídaného ozbrojenými žoldnéři městskými, šel asi s lepší nadějí, zvláště zvěděl-li od přátel, že sám král chce býti přítomen. Přítomnost králova

[1] Doc. 105 č. 63, Novotný, Husova koresp. str. 252 č. 124.

[2] Sedlák, Hus 337 pozn. 2 mylně viní Husa, že i traktát o církvi chtěl zatajiti! O tom přece věděl, že v rukách koncilu jest, a zmiňuje-li se o něm, neznamená to, že ho chtěl utajiti, nýbrž uvádí výslovně jen traktát proti Pálčovi a Stanislavovi, o nichž teprve nedávno věděl, že z nich artikuly vybrány.

[3] Doc. 108—109 č. 65, první část; v. Novotný, Listy Husovy 65—67 a nyní Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125.

[4] Zmiňuje se o něm Petr z Mladoňovic 276, Vavřinec z Březové FRB V, 338, St. let. str. 20 a j. O tom, jak s osudy Husovými spojováno od začátku, zajímavý doklad podává polemika Kříže z Telče s Tobiášem knězem v Táboře v rkpe XI C 8 f 226, zvláště když líčí setkání s nějakým starcem v Soběslavi, jenž mu na jeho tupení kalicha poukázal na M. Jana Husa, pravě mezi jiným: Ego tempore combustionis sue fui pusillus IX vel X annorum, memoror quando eclipsis facta est miraculosa hora et die incineracionis eius Et . . . audivi, . . . quod facta plura alia miracula sunt, quod terra tremuit, petre scisse sunt . . ., ut tempore Christi passionis . . .; illa a iuventute teneo.

měla aspoň tu výhodu, že dovedl energicky zakročiti, kde bylo třeba, a také, když protivníci začali lomeziti, přísně pohrozil, že dá každého vyvésti, kdo by rušil klid, takže aspoň pusté scény slyšení minulého se neopakovaly, ač přes to chvílemi ozval se hluk, že nebylo vlastního slova slyšeti.[1]

Předmětem audience byly opětně výpovědi svědků v Praze i v Kostnici, podle předpisů kanonických ovšem anonymní; svědkové uváděni jenom svými tituly.[2] Na prvním místě byl, již u přítomnosti Zikmundově, čten článek, vinící Husa z remanence. Hus ovšem plným právem odpíral, že by ji byl hlásal, vysvětluje toliko, že se ohradil proti nepřesnému zákazu Zbyňkovu užívati slova chléb vůbec. V tu chvíli kardinál d'Ailli, omlouvaje se, že na to byl včera upozorněn od neznámého pisatele, učinil pokus usvědčiti Husa z remanence na základě jeho filosofického realismu. Bylo to ovšem počínání pošetilé, poněvadž souvislost remanence s realismem byla Husovi odjakživa zcela jasná a vždy také byl si vědom, že nauka církevní zde s realismem sice jest neslučitelná, ale nebyl na rozpacích, že v této otázce realistickému svému přesvědčení průchod dáti nesmí. Odmítl tedy nepěkný pokus kardinálův prohlášením svého starého zcela katolického přesvědčení, v němž vždy a bez výhrad Wyclifa odmítal.[3] Ale pokus sám je karakteristický. Ukazuje znovu, jak i rozdíly filosofického přesvědčení hrály tu úlohu, jak již příslušnost k filosofickému realismu stačila k podezírání z kacířství a stupňovala podjatost. Nenadarmo d'Ailli v téže schůzi, chvále Pálče, vytýkal Husovi, že i Gersona podezíral, ač jest to nejslavnější doktor.[4] Toho ani Hus nepopíral, ale tím nic se nemění na faktu, že články jím ze spisů Husových vybrané, byly sestrojeny libovolně a že odpor jeho živiti a stupňovati pomáhal i rozdíl filosofického přesvědčení. Jest'iže později ve Francii d'Ailli a Gerson velebeni, že

[1] Zmínku o poručení králově Petr z Mladoňovic vkládá do úst Husovi až skoro při konci schůze (Doc. 282), ale jest patrno, že k napomenutí došlo již dříve; srovn. níže.

[2] Jsou to články, které otiskl v. d. Hardt IV, 413 n.; podle zprávy Petra z Mladoňovic známe postup schůze od čl. XVII (str. 413). Ale Petr vzpomíná, že na něco odpověděl Hus již dříve než s králem přišli.

[3] Sedlák, Hus 337 nesprávně praví »opouštěje Wyclifa«, nikdy se ho tu Hus nedržel.

[4] Petr z Mladoňovic (Doc. 278).

jejich nominalism vítězně přemohl kacíře realistické,[1] neodporuje tomu ani Gerson sám, připouštěje, že také realismus byl příčinou Husova odsouzení, a libuje si, že v Kostnici odsouzena i existence universalií.[2]

A mínění toto aspoň potud jest oprávněno, že nyní také celá řada jiných pokoušela se vplésti do sporu argumenty čistě filosofické, týkající se základních problémů realismu i jejich průvodních zjevů, při čemž arci Hus, ve filosofii neobyčejně vyškolený, snadno svého stanoviska uhájil.[3]

Kardinál d'Ailli, když Hus zmařil jeho obmysl, musil umlknouti, ale vyvstala celá řada protivníků, zejména Angličanů. Jeden chtěl dokazovati trvání chleba logickým důkazem, ale Hus právem ho odbyl, že je to důkaz pro děti, druhý chtěl to vyvozovati z pojmu realistické t. zv. materia prima a její nezničitelnosti, ale i zde Hus správně vyložil, že neběží při přepodstatnění o zničení látky, takže tento slušný protivník, když jiný jeho krajan, M. Vilém Korne, týž, jenž Husa již ve vězení pokoušel, tvrdil nyní, že jsou to chytré vytáčky jako u Wyclifa, a Hus i to vyvrátil, zastal se Husa, že v té věci věří správně. Ale ani Stokes neopominul se pomstiti za hanbu, již si připravil před čtyřmi léty v Praze, a tvrdil, že prý tam viděl remanenční traktát, připisovaný Husovi. Musil snésti výtku: »S odpuštěním, není to pravda.« Ani staré klevety, jak prý Hus kdysi při hádání na faře svatomichalské nazval sv. Řehoře šaškem, ač je Hus dávno odmítl a vyvrátil, nezdály se malichernými. Jen Páleč, když šlo o remanenci, mlčel, ač smýšlení Husovo jistě znal. A on jistě nebyl by opominul přiložiti poleno, kdyby bylo možno bývalo, leda že snad v tuto chvíli, nebo jindy, když Hus popíral výpovědi svědecké, zvolal: »Ten člověk se nebojí Boha.«[4]

---

[1] Baluze, Miscell. II, 294; srovn. Tschackert 227 pozn. 4.

[2] Schwab, Joh. Gerson 298 pozn. 3.

[3] Zprávu o tom zachoval vedle Petra z Mladoňovic Hus ve veřejném prohlášení krátce před smrtí napsaném. (Doc. 106—108 č. 65, Novotný, Husova koresp. str. 338 č. 166), kde zprávy toho druhu mohou se týkati jen slyšení ze 7. června, třebas Hus později mluvil také o prohlášení d'Ailliho ze schůze příští, a doplňují dobře zprávy Petra z Mladoňovic. Že také realismus byl předmětem výtek a sporů, plyne z článku, jímž se Husovi dává za vinu, že klade v Trojici ještě čtvrtou osobu. (Doc. 318); srovn. níže str. 456.

[4] Doc. str. 137, Novotný, Husova koresp. str. 298.

Snad byl mezi těmi 20 a více bezejmennými svědky, jež připomínal kardinál Zabarella, když nechápal — a zde jest nejlíp viděti i poctivost jeho i také, proč nemohl Husovi porozuměti, — jak může Hus popírati, když přes 20 svědků toto učení mu přičítá! Hus právem odkázal na své svědomí, které mu nedovoluje znáti se k něčemu, čeho nikdy neučil, ale d'Ailli zakřikl ho, že koncil nemůže souditi podle jeho svědomí, nýbrž podle výpovědí svědeckých, a z podrážděného tónu, jímž Husovi vytýká, že mu každý svědek jest podezřelý, i Páleč, jenž prý tak laskavě artikuly vybíral, i Gerson a jiní, nejlépe jest viděti, jak kardinála mrzelo, že se svým podskočným pokusem o usvědčení realistického kacířství nepochodil.

Proti výtce, že hlásal učení Wyclifovo, hájil se Hus mužným přiznáním, arci s dodatkem, že nehájil žádného b l u d u Wyclifova, a při výtce, že se vzpíral odsouzení Wyclifa, s důrazem mohl uplatniti správné své stanovisko, že nechtěl prohlásiti *všech* artikulů za bludné a pohoršlivé bez důkazů, uváděje hned, kterých by nechtěl odsouditi, při čemž došlo k výměně názorů mezi ním a d'Aillim i arcibiskupem Salisburským, a při čemž Hus mohl dokázati, že omezení: hříšný prelát není jím *hodně*, v jeho knize opravdu jest. Do sporu vmísil se nyní také Páleč, žádaje, když Hus namítal, že věty, jako by každý článek Wyclifův byl bludný, nelze dokázati, aby tedy dokázal, který článek není bludný. Ale Hus vymknul se pasti chytře nastrojené poznámkou, že se toho Páleč dozví, až bude podávati důkaz tvrzení svého. Přes to však opakoval, že žádného článku Wyclifova nemínil tvrdošíjně zastávati, žádaje toliko důkazu . . .

Nemohly ovšem ani jiné články nevzbuditi sporu. Výrok svůj, že by chtěl, aby jeho duše byla tam, kde Wyclifova, Hus vysvětloval vylíčením svého poznání spisů Wyclifových a jeho podmíněčností, jistě správně, přes to, že to na koncilu vzbudilo smích, také při odsouzení Wyclifově Zbyňkem vzpomenul, že on sám své knihy vydal, líče pak svou apelaci ke kurii a ke Kristu, když u kurie nedošel spravedlnosti — při tom Páleč nepoměnul omočiti si, vykládaje, že to s odepřením slyšení nebylo tak zlé.

Přes zkroucené výroky některých kázání Husových a zmínky o událostech v rozvášnění boje jinak míněných, než se v klidu jevily, dospělo se až k »zničení Pražské university«.

Hus mohl klidně poukázati, že poslední příčinou rozhodnutí králova bylo odepření poslušnosti Řehořovi XII., a zastal se práva českého národa, dovolávaje se i přítomného Alberta Warentrappe, tenkrát děkana fakulty artistské, který chtěl něco promluviti, ale nebylo ho slyšeti. Hluk pak vzrostl, když po výkladu Názově o událostech z r. 1409, jak ho známe odjinud, Páleč nestyděl se tvrditi, že také své vlastní krajany, mezi nimi i jeho, Hus vypudil. Popuzen touto drzostí a aby v panujícím lomozu hlas jeho nezanikl, okřikl Hus mluvčího, že tenkrát on, Hus, ani nebyl v Praze. Byl v tu chvíli taký hluk a nepokoj, že Hus neváhal prohlásiti: »Mněl jsem, by lepší poctivost, lepší dobrota a řád byly v tomto sboru, než jest . . .«[1]

Kardinál d'Ailli znovu popuzen okřikl Husa, jak to mluví, ve věži — tedy v okovech — že prý mluvil pokorněji, a námitku Husovu, tam že na něho nikdo nekřičel, jako zde, chtěl odbýti tvrzením, že nikdo nekřičí, všickni že pěkně tiše poslouchají. Ale skutečný stav, jenž ho usvědčoval ze lži, i námitka Husova, proč tedy Zikmund hrozil vyklizením, donutily ho umlknouti. Odškodnil se za novou porážku tím, že při letmé zmínce o událostech s interdiktem r. 1409 a 1411 spojených, kdy také podařený Jan Náz znovu zasáhl, uvedl, že sám kdysi při návratu z Říma slyšel od Čechů, s nimiž se setkal, o násilnostech proti kněžím.[2] Ale když, chtěje kárati tvrzení Husovo, že přišel do Kostnice dobrovolně a ani král že by ho nebyl mohl donutiti, upozorňoval významně, jaká to ztřeštěnost, nezdařilo se mu lépe. Pán z Chlumu, přiskočiv milovanému Mi-

---

[1] Hus tento výrok pronáší opět hned v listě ze dne 7. června (Doc. str. 108 č. 66, Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125) a znovu v celém líčení svých veřejných výslechů v listech dne 26. června (Doc. str. 138 = Novotný str. 318—319) a veřejném prohlášení krátce před smrtí. (Doc. str. 107 = Novotný str. 339). Petr z Mladoňovic (str. 282) se o něm nezmiňuje, ale pokárání, jež vkládá do úst d'Ailliho (a o němž mluví i Hus) ten výrok předpokládá. V listě ze dne 26. června (Doc. 138, Novotný 318—319) Hus ovšem praví, že výtku učinil v prvním slyšení, kdy Petr z Mladoňovic ani přítomen nebyl (srovn. svrchu str. 415 pozn. 1). Ale poněvadž vylíčení celého průběhu, jak je Hus podává v posledním veřejném prohlášení (Doc. 107, Novotný 339), ukazuje výslovně ke schůzi 7. června, což i s vypravováním Petra z Mladoňovic dobře se dá srovnati, mám za to, že se Hus dne 20. června v udání dne zmýlil.

[2] Docum. 283. Bylo to patrně za návratu z koncilu Římského r. 1412; v. Tschackert 174 n., Salembier, Petrus de Alliaco 92.

stru na pomoc, potvrdil jeho odpověď a dodal, on sám, ač nepříliš zámožný, že by dovedl Husa chrániti třeba celý rok proti oběma králům a což teprve mocní páni na pevných hradech! . . .

Po probrání svědeckých výpovědí, když d'Ailli, připomínaje Husovi prohlášení na Gottliebách opakované, že se chce dáti na rozhodnutí koncilu, radil mu, aby se nezaplétal do bludů, — jednostranné při vší své upřímnosti vylíčení Petra z Mladoňovic nedovoluje arci posouditi, ozvala-li se tu předpojatost, či podařilo-li se přece Husa v něčem přistihnouti — a aby se poddal koncilu, jenž bude milosrdný, ujal se slova sám král. Odmítaje tvrzení, že by nemohl dáti glejtu kacíři nebo podezřelému, a znaje se ku svému glejtu ve formě třeba již zúžené, přece velmi rozsáhlé, děkoval koncilu za slyšení, které Husovi bylo uděleno — a nikdo arci nepochyboval, že to se stanoviska koncilu byl značný ústupek, třebas musil býti téměř vynucen, — napomínal Husa, aby z toho, k čemu se přiznal, ničeho nedržel a dal se na milost koncilu, jenž s ním z ohledu na krále Václava i Zikmunda samého naloží mírně, jinak však, že koncil ví, co činiti. On, Zikmund, řekl prý koncilu — a zde cvšem jeho slova nesrovnávala se s původními sliby, — že nechce žádného kacíře hájiti, a sám že by mu zapálil hranici. Ať tedy Hus vzdá se raději dříve, aby neupadl v bludy ještě větší . . .

Choval-li se Hus po celé slyšení sebevědomě a statečně, tímto neočekávaným obratem byl zmaten. Pokládal král opravdu to, co se sběhlo, za důkaz, či bylo to jen svědectví, že se Husa již dávno odřekl? Ve zmatku a neustálém hluku Hus — a jistě to znělo jako ironie — poděkoval králi za glejt . . . A teprve na připomenutí pana Jana z Chlumu odrazil útok Zikmundův novým prohlášením, že přišel svobodně, ne aby něčeho tvrdošíjně hájil, nýbrž aby opravil, bude-li poučen. Na to byl odveden do vězení svého pod moc arcibiskupa Rižského, v jehož moci byl také Jeronym.

Článkům ze spisů Husových vyňatým věnováno bylo třetí slyšení, hned nazítří na sobotu dne 8. června ustanovené. Ačkoliv nová komise vedla si mnohem svědomitěji, nežli Gerson a Páleč, když tuto práci podnikali sami, přece ani ona, jak již naznačeno, nedovedla článků vybírati zcela správně, a Petr z Mladoňovic měl zcela pravdu, pravil-li, že málo jich pojato bylo doslovně. On pak sám podal nejzřetelnější důkaz, že nemluví na plano, tím, že jednotlivé články, jak byly vyňaty, se

spisy Husovými srovnal.[1] I když jsou vypsány celkem věrněji, není přece bez některých sluchových nebo formálních změn, jimž v této době a při takovémto předmětě náleží důležitost ohromná, není bez výpustek nebo změn, jež smysl ruší, není bez vytrhování z kontextu, někdy s určitými proměnami, ale i tam, kde znění ponecháno doslovně, vypuštění závěru dává inkrimované větě smysl zcela jiný.[2] A jistě nemůže býti také pochybnosti, že Petr z Mladoňovic správně vyjadřuje dojem z průběhu schůze, vzpomíná-li, jak d'Ailli snažil se vylíčiti sestavení článků jako neobyčejně příznivé pro Husa, a naznačuje-li své mínění o příčinách nelibosti soudců.[3]

Ale bylo již pokrokem, že Husovi — který ostatně špatně se mohl připraviti, ztráviv celou noc beze spánku v bolestech zubů,[4] — bylo možné vyjádřiti se o autentičnosti článků, a vyslovil-li pochybnosti, prokurátor koncilu nebo jakýsi Angličan četl místa v originále — právě při tom arci pokoušíval se d'Ailli nemilý dojem neshod zastříti tvrzením, ne vždy správným, že v knize články psány hůře, než v artikulích! Hus ovšem byl dalek toho, aby článků se zříkal, nejen proto, že koncil měl jeho knihy, ale i proto, že v přesvědčení o jejich správnosti byl ochoten jich hájiti, ač také dáti se poučiti. Spokojuje se někde prostým výkladem svých slov — a při tom arci nemohlo ujíti, že všecky tyto traktáty (a s nimi spis Contra doctores) přes svůj polemický ráz jsou míněny jako ideový

---

[1] Právem míní Sedlák, Stud. text. II, 15 pozn. 1., že Petr sám jest onen »quidam«, o němž praví (Doc. 285), že tak učinil.

[2] Uvádím namátkou na př. čl. 16: Non quia papa vices tenet Petri, sed quia magnam habet dotacionem, ex eo est sanctissimus« zní v traktátě De Ecclesia (Op. I, f 223', jak také Petr správně uvedl Doc. 292): Non enim quia vices tenet Petri et quia magnam habet dotacionem ex eo est sanctissimus, sed si Christum sequitur in humilitate, miticia, paciencia et labore ex magno caritatis vinculo, tunc (v Op. mylně nunc) est sanctus; zde tedy změněn smysl úplně vynecháváním závěru, který právě pro stanovisko Husovo jest rozhodující; skutečně také v závěrné formuli tento artikul vypuštěn.

[3] Také zde běží toliko o zevní průběh výslechu, pro který jediným pramenem jest Petr z Mladoňovic (Doc. 285—315), nikoliv o význam článků a odpovědí pro učení Husovo. Po této stránce jest látka probrána soustavně v oddílu druhém, jednajícím o učení Husově.

[4] Hus v listě ze 7. června Doc. 108 č. 66, Novotný, Husova koresp. str. 263 č. 125, Petr z Mladoňovic, Doc. 312.

celek,[1] — někde odkazem na autority Písma i otců, někde širším odůvodněním, při čemž také odstranění Jana XXIII. s nejvyššího místa v církvi přicházelo mu nejvíce vhod a několikrát dovedl ho vhodně užiti, ne ovšem k libosti svých soudců, kterým nemohlo býti milé upozornění, že co v theorii odsuzují, v praxi provádějí sami.[2]

Také tentokrát přítomen byl Zikmund a s ním čeští páni, provázeni Mladoňovským bakalářem. Opozdivše se však poněkud, přišli teprve při čtení článku 10., kdy mohli viděti, jak se preláti významně usmívají a potřásají hlavami při slovech, že papež žijící Kristu protivně, jest náměstek Antikristův. K významnější výměně názorů došlo (mimo menší srážku u čl. 12. a 15.) při 17. zkomoleném ze slov Husových, že kardinálové, vstupují-li jinudy, nežli skrze Krista, jsou zloději a loupežníci; d'Ailli nezdržel se, aby nevytknul Husovi zbytečnost takových kázání k lidu proti nepřítomným kardinálům, a na omluvu Husovu, že na jeho kázáních bývali kněží a lidé učení — ani Hus nepostřehl, že o kázáních není vlastně řeči, — pokáral ho ostře, že svými kázáními chtěl zkaziti stav církve.

Zvláště však zkomolený článek následující, vinící Husa z věty, že kacíři nemají býti trestáni smrtí, a výklad Husem podaný, že mají nejprve býti laskavě poučováni a teprve kdyby se nepodrobili, třeba i tělesně trestáni, ale vždy jen po náležitém poučení z Písma, vzbudil odpor a hluk, zejména, když čteno dále z knihy Husovy, že odsuzovatelé kacířů podobni jsou kněžím, vydavším Krista Pilátovi. Shromáždění s velikým hlukem křičeli: »Kdo že jest jim podoben? Přece ti, kteří by kacíře vydali rameni světskému!« A na odpověď Husovu, že ti, kdo by nevinného vydali rameni světskému, voláno: »Ne, ne, vždyť mluvíš o doktorech!« Kardinál pak d'Ailli spěchal připomenouti: »To jest mnohem horší, než jak vybráno v článcích. Jistě vybírali velmi shovívavě . . .!« »A proč horší?« vyjadřuje

[1] Tak na př. při čl. 11 (Doc. 290) Hus k výkladu svých slov odkazuje, že vyplývají z autorit v knize uvedených, při článku 15. odkazuje na výklad o tom v traktátu Proti Pálčovi. I na to odpověděl koncil smíchem.

[2] Případ Jana XXIII uvádí Hus u čl. 1. z traktátu proti Pálčovi (o tom v. ještě níže), při čl. 4. z téhož spisu (Doc. 300, 302); co jest řečeno při článku 1. a 4. proti Stanislavovi (Doc. 305, 307), jsou dodatky Petra z Mladoňovic.

svůj dojem z tohoto lomcení a výroku náš zpravodaj: »Jistě poněvadž se jich více týká!«

Při článku 21. spor dotknul se apelace ke Kristu. Hus arci trval na jejím oprávnění neohlomně a šťastně odrazil léčku d'Ailliho, upozorňující na příklad Pavlův, slovy apoštola samého. Výsměch koncilu nemohl ho zmásti, kde běželo o věc, jejíž správný základ všem byl jasný. Když však spor dotkl se praktických konsekvencí, když Hus vyznal, že sloužil mše a kázal pod touto apelací, ač byl v klatbě, kardinál Zabarella dal to protokolovati. S ním se potom Hus utkal ještě jednou. U čl. 22. totiž, o zásluhnosti činů člověka hříšného, Hus proti námitce kardinála Cambrayského správně zdůraznil, že jde o *trvání* a *stav* ve hříchu, a námitku Angličana Viléma Corne břitce odrazil citátem z Augustina; ale protivníci ho ukřičeli, to že nepatří k věci. Hned však článek další (28.) dotkl se exkomunikace, a při tom mezi jiným Zabarella prohodil, že i nespravedlivé klatby jest se báti. Hus, jak v té věci činil vždy, ochotně přisvědčil, dodávaje, že jest osm případů, kdy jest tomu tak, připustiv i námitku rigorosního právníka, že jich může býti i více.

Ani jindy neopomíjel d'Ailli horlivě upozorňovati, že Hus své výroky napsal hůře, než jsou v článcích formulovány — chápeme, že to Petr z Mladoňovic se svého stanoviska glosoval poznámkou, proto prý, že jim jsou více na škodu. Na kom však při tom nejvíce záleželo, objevilo se teprve nyní. Když byl čten první článek, vyňatý ze spisu proti Pálčovi a znějící, že papež a prelát ve stavu hříšném není papežem (mělo ovšem býti dodáno, jak učil Hus: »hodně«), a Hus to chtěl odůvodniti Písmem, ozvaly se hlasy: »Zavolejte krále!« — byl tě se Zikmund, unaven nudnou látkou, mezitím vychýlil z okna, vypravuje prý purkrabí Norimberskému, že v celém křesťanstvu není většího kacíře nad Husa. A když, v hovor zabrán, neslyšel volání, předsedající pokynul těm, kdo byli blíže, aby krále přivedli. Když se stalo, musil Hus vývody své opakovati. A když Zikmund, o němž bylo známo, jakým jest vzorem křesťanského života a o jehož stycích s »krásnými« paními právě v nedávných dnech korunovačních i před tím za pobytu ve Štrasburce celý svět si vypravoval veselé historky,[1] prohodil mrzutě:

[1] Srovn. na př., co vypráví Rein. Slecht (ZGO Rheins, NF IX, 103—104.

»Jene Huse, žádný nežije bez hříchu.« Petr d' Ailli s netajeným úmyslem »napomenul« Husa: »Neměls na tom dosti, že jsi chtěl tupením poškodit stav duchovní svými spisy a učením, již chceš shazovati i krále s jejich stavu!« Páleč však jal se dokazovati z Písma, že i Saul byl pravým králem, a když Hus namítl výrok Cypriánův, Páleč odvděčil se poukazem na nebezpečnost směšování úřadu se stránkou mravní. Na to Hus odpověděl zmínkou o Janovi XXIII. — dnes Baltasarovi Cossovi. — proč byl sesazen, byl-li pravý papež? Ale tu zase Zikmund pomohl: prý se koncil usnesl, že byl pravým papežem, ale byl sesazen pro své špatnosti. Když pak Hus o Janovi zmínil se ještě jednou, také preláti se smíchem a potřásajíce hlavami, říkali: »A přece byl pravým papežem!« Což se mohli zříci toho, v čem byla jejich síla, co stavělo koncil nad papeže, jak toho Hus záhy měl zakusiti?

I jinde Páleč nacházel si příčinu k výtkám. Když pak přišla řeč na Husovo vtipné upozornění doktorů při placení censu svatojirského r. 1413, že tím uznávají článek o desátcích — almužnách, kardinál sv. Chrysogona hned vytýkal, to že jest přece důkaz, jak hájil Wyclifa. Hus ovšem nemohl než odpověděti, že se bránil odsouzení bez důkazů.

Čtení článků z traktátu proti Stanislavovi poskytlo jen příležitosti k posměchu, že Hus proroкuje, a když Hus pokusil se i zde výroků svých obhájiti i přes posměch Pálčův, byl to Stokes, který užil důvodu nejpádnějšího, otázav se Husa, proč se chlubí cizím peřím, když všecky jeho nauky jsou z Wyclifa — tedy kacíře již odsouzeného! D'Ailli uznal tu chvíli za vhodnou připomenouti Husovi, co mu zbývá: buď se dáti na milost koncilu, který jest ochoten s chledem na Zikmunda a Václava jednati vlídně; a chce-li Hus, bude mu povoleno ještě slyšení, ač kardinál k tomu neradil, aby prý se Hus nezapletl do větších ještě bludů. Tak prý mu jen radí nikoliv jako soudce. A také jiní horlivě přimlouvali Husovi, aby se podrobil koncilu.

Hus i nyní měl jedinou odpověď: Přišel svobodně, ne aby něčeho bludného hájil, ale aby opravil, bude-li poučen, co kde položil nesprávně. V tom chce podrobiti se poučení koncilu. »Ale prosím pro Boha, aby mi bylo dáno slyšení, kde bych mohl vyložiti, co jsem mínil v článcích předložených, a uvésti doklady z otců; nepostačí-li, rád se chci podrobiti poučení koncilu.« Ale

mírná slova vzbudila bouři: již prý zase mluví záludně o poučení a ne o rozhodnutí koncilu... Hus ujistil, že se podrobuje poučení, opravení i rozhodnutí koncilu. A d' Ailli udělil je hned — a to již ovšem neradil rádce, nýbrž mluvil soudce ve smyslu připravovaného rozsudku: Poučení, za nímž stojí 60 a více doktorů jest, aby Hus: 1. uznal svůj blud v článcích obsažený, který dosud držel, 2. aby odpřisáhl články ty a přísahal, že jich nechce více držeti, kázati a hlásati, 3. aby je veřejně odvolal, 4. aby kázal jejich opak.

To byl čirý výsměch, to byla rána pěstí. Hus však, nepozbyv mysli, prohlásil, že chce se podrobiti a býti poučen, ale ať mu nevhazují na krk osidlo prokletí, aby měl lháti a odvolati články, jimž nikdy neučil a jež svědkové dosvědčili, jež však mu nikdy na mysl nevstoupily, zvláště o remanenci. Články z knih po poučení jest hotov odvolati, ale není možno odvolati všech, smyšlených a nepravých, neboť odpřisáhnouti značí zříkati se bludu dříve hájeného, a to by bylo při povaze článků proti jeho svědomí. Tohoto úplně správného[1] výkladu hájil Hus i proti pokřikujícímu množství, které nedovedlo chápati této hluboké opravdovosti, i proti Zikmundovi, jenž chápal tím méně a hlásil se ochotně odvolati každý blud; z toho prý neplyne, že ho držel! Tu Zabarella, jediný z mnohých, slíbil Husovi, že mu bude dána psaná formule o odvolání artikulů, dostatečně vymezená, aby mohl uvážiti, chce-li ji přijmouti.

V tom se ještě jednou ujal slova Zikmund — snad se mu nabídnutí kardinála Florentského zdálo příliš vlídným. Znovu připomněl Husovi, že má jen dvě cesty: odvolati, anebo se dát souditi. Hus byl tím pohnut, aby opakoval znovu, co již tolikrát byl prohlásil: Nechce žádného bludu hájiti, chce se podrobiti určení koncilu, ale nemůže obtížiti svého svědomí, aby řekl, že těmto článkům učil, když mu to nikdy nepřipadlo. A prosí tedy, aby se mu dostalo slyšení, kde by se mohl vysloviti o určitých bodech a článcích, zejména o papeži, hlavách a údech církve, v nichž s ním žalobníci ekvivokují, aby poznali jeho cíl, uváděje výslovně, jako činil vždy, že jeho pochybnosti o předzvěděných prelátech atd. vztahují se jen k záslužnosti nikoli k úřadu jejich.

---

[1] Srovn. Sedlák, Hus 341.

Král však odpověděl již tvrdě, odvolávaje se na své včerejší prohlášení. Má prý Hus již léta, mohl poznati, oč jde. Ať volí mezi oběma cestami: buď odvolá a odpřisáhne v š e c k y bludy, i vyňaté z knih, jež uznal za své, i ty, které dosvědčeny dostatečnými svědky, jimž nutno věřiti, byliť to mnozí a velicí mužové! Za ty bludy ať se podrobí trestu a ať na příště učí jejich opaku. Chce-li je držeti, koncil ať postupuje podle svého práva. A hned upozornil jakýsi starý, šedivý biskup Polák, která to práva o kacířích jsou. Když pak Hus opakoval, že chce státi *poučení* koncilu, voláno, že jest tvrdošíjný, že mluví o poučení, ač ony bludy držel od let, a nikoliv o rozhodnutí. Nové ohražení Husovo přehlušil jakýsi tlustý kněz, snad Prušák, sedící na okně, volaje, ať ho ani nepřipouštějí k odvolání, že by beztoho nezdržel . . .

Nic nepomohla obrana Husova. I Páleč vytasil se nyní se starými vzpomínkami, připomínaje otcům, že Hus se soudruhy r. 1412 hájil devíti článků Wyclifových, proti nimž Páleč a Stanislav kázali. A připomínaje Husovi jeho tehdejší disputaci, hrozil, že jeho tehdejší posice dá koncilu. Hus nečinil námitek, a na vyzvání královo, aby spisy vydal, má-li je, jinak že je vydají jiní, odvětil: »Ať dají.« Nic mu nemohlo býti vítanější! Páleč dobře věděl, proč spisů těch koncilu nepředložil. Byloť by z nich vysvitlo, že Hus článků Wyclifových nehájil jinak, než způsobem v disputacích obvyklým, s omezením a nikoli tvrdě je!

Přečtením článků Husových a tím, co se k němu připíalo, však jednání této schůze skončeno nebylo, došlo ještě k dotazům o jednotlivostech dříve nevyjasněných anebo zatemněných. Teprve nyní zvěděl Hus k svému nemilému překvapení, že písař jeho výpověď o glose k Římské bule špatně zapsal, jako by byl přímo Jesenice označil původcem, což neopominul ještě později uvésti přátelům v paměť;[1] nyní také došlo na některé dotazy z doby odpustkového sporu, na který vyšetřování vůbec pramalou váhu bylo položilo — zdá se, že se koncil vůbec za tyto odpustky styděl; byla řeč o Husovu odporu proti odpustkům, o popravách tří mladíků, ale jednání prošlo bez pohnutí, třeba Dr. Náz i Páleč hleděli Husovi přitížiti.

[1] Doc. 311—312; srovn. list Husův z 24. června Doc. 109 č. 65 (druhá část), N o v o t n ý str. 312 č. 149; srovn. výše str. 392.

Potom angličtí členové koncilu zavedli řeč na známý list Oxfordský ve prospěch Wyclifa, o němž tvrdili, že jest podvržen. Hus ovšem nezapřel, že ho zná a že neměl proč o něm pochybovati, ale na dotaz, kdo ho přinesl, dovedl se upamatovati na jméno Mikuláše Faulfiše, zatím na nové cestě nějaké mezi Španěly a Anglií na moři zesnulého, nikoliv na Jiřího z Kněhnic. — I nyní Páleč pospíšil si s denunciací: Faulfiš prý přinesl i kus kamene z náhrobku Wyclifova, který byl v Čechách — a patrně také u Pálče samého kdysi — jako reliquie ve vážnosti. Na to Angličané předložili list university Oxfordské, obsahující 260 nových článků Wyclifových, žádajíce za jejich odsouzení, k němuž později skutečně došlo.

V celém shromáždění nebylo snad ani jediného muže tak otrlého, aby se nebyl zachvěl, když po všem, co předcházelo, profesor theologie M. Štěpán z Pálče, vyžádav si slova, prohlásil před Královou Milostí, Jejich Velebnostmi a před Bohem, že ničeho nepodnikl z nepřátelství nebo zášti k Husovi, nýbrž jen aby vyhověl své přísaze jako doktor theologie! A jistě nebylo možno nectřásti se, ač to bylo jen důstojné doplnění, když také Michal de causis o sobě prohlásil, že on podobně nic nečinil z nepřátelství. Marně se d'Ailli, vycítiv snad účinek těchto projevů, pokusil zmírniti je novou pochvalou umírněnosti Pálčovy. — Nemohl tím ani oslabiti mohutného, hlubokého dojmu, jímž musila působiti prostá odpověď Husova: »Stojím k soudu božímu, jenž mne i vás podle zásluh bude souditi...« Stržen neodolatelným pohnutím, Jan z Chlumu neváhal dáti mu výraz tím, že přiskočiv k Husovi, arcibiskupem Rižským do vězení odváděnému, stiskl mu pravici.

V tu chvíli Zikmund, stoje ve výklenku okenním, nevěda, že čeští páni s Petrem z Mladoňovic stanuli opodál, a v domnění, že již odešli, zastavil odcházející kardinály, a Pierre d'Ailli mohl se přesvědčiti, že nebylo ani třeba krále ještě více podněcovati: »Již jste slyšeli,« pravil, »že jediné z toho, co jest v jeho knihách a co doznal, i co proti němu dokázáno, stačilo by k odsouzení. Proto, nebude-li chtíti odvolati bludy a odpřisáhnouti a proti nim učiti, ať jest upálen, a dělejte s ním, co chcete. Ale vězte, ať slíbí, co chce, že by chtěl odvolati i nebo odvolal, nevěřte mu, ani já bych mu nevěřil, neboť vrátí-li se do Čech k svým příznivcům, bude hlásati nové bludy

a bude hůře než dříve. Protož zakažte mu zcela kázání, ať již více nekáže a ať již nepřijde k svým příznivcům . . .« Radil dále, aby artikuly byly poslány králi Václavovi a do Polska i jinam, kde, bohužel, má již žáky a příznivce, čině i jiné návrhy na potlačení jeho stoupenců, zejména »toho«, což opakoval. Kardinálové pochopili. »Jeronyma?« ptali se. »Ano, Jeronyma,« zněla odpověď. »Ah s tím budeme hotovi za den, to jest jen žák, tenhle byl mistr.« A tak po vzpomínce Zikmundově, jak ta neřest od jeho mládí se rozmchla, rozešli se . . .[1]

A tento člověk chtěl se v budoucnosti státi českým králem, ačkoli o něm jeho budoucí poddaní věděli, že Husovi slíbil a dal bezpečný glejt . . .!

* * *

Stisknutí ruky, jehož pan Jan nešťastnému Mistru neodepřel, bylo mu velikou útěchou ve chvíli, kdy se nad ním svět téměř shroutil. »Jak milé bylo mi podání ruky páně Janovy, který se nestyděl podati ruku mně bídnému, tak povrženému kacíři a spoutanému a takořka ode všech okřikovanému,« praví upřímně v listu z následujícího dne. Hrozný dojem oné schůze, drsná řeč kardinála d'Ailliho, výhrůžná přímo slova Zikmundova naplňovala mysl děsným očekáváním. I nyní byly to sny — to jsou ona pokušení, o nichž tu mluví, — jež Husovi

[1] Petr z Mladoňovic, (Doc. 315), jehož sdělení doplňuje souhlasný téměř, ač kratší lístek vložený do rkpu Třeb. A 16 f 254 a označený: »Hec est litera de Constancia huc allata. Také v rkpe Víd. 4902 za listem panu Škopkovi (se zmínkou o písni Doc. č. 69, Novotný str. 260) je pod textem přípisek: Item de Hussone, quia ipse fuerat examinatus, videlicet feria 4 , quinta publice, feria 6 coram secularibus et spiritualibus, rege eciam presidente, et est in toto condempnatus. Inter cetera colloquentibus quibusdam cum rege, quid sint facturi cum istis ambobus hereticis, rex dixit: »Unum devorabimus, alium comburemus.« Post iterum dixit: »Faciatis finem eciam cum Jeronimo ante recessum meum. Sed ille est fatuus, illum una hora expedietis.« Et spero, quod dabitur sibi feria 2 audiencia cum condempnacione plena. Scriptum festinanter, quod exemplar ab eodem cantico (zmíněné v listu) non habui sed proprie conavi, volens vos commonere.

zjevovaly a v nichž viděl již příští svůj osud. Zdálo se mu o útěku papežově, a jistě i tehdejší naděje na vyváznutí kmitla se v mysli, ale pan Jan z Chlumu rázem ji zničil poznámkou: »Vám se papež vrátí.« Viděl vězení Jeronymovo, všecky žaláře své, viděl plno hadů, snažících se, ale nemohoucích ho uštknouti. — A v té souvislosti pokrytství Pálčovo nutí ho prozraditi onu příšernou scénu v prvním žaláři, o níž sice hned se zmiňoval, ale již se přece ostýchal plně projeviti.[1] Kdo by nepoznal v oněch snech vzpomínek na slyšení, kdo by neviděl, jaké poznání tkví v oněch slovech: Vám se papež vrátí! Již zde byl v podobě celého koncilu. Očekávaje již jen smrt, Hus prosí Boha o stálost a vytrvání, k němuž duch jest ochoten, ale slabé tělo se brání; vzpomíná výstrah Pražských přátel, radí Kostnickým, aby se vrátili do Čech a nenásledovali marné slávy krále pozemského. Nedoufaje, že se s nimi ještě často setká, děkuje za jejich oddanost, aby se na konec rozloučil s nejupřímnějším vřelými a zároveň tolik napovídajícími slovy: »Milý, v Bohu věrný a ustavičný rytieři, pane Jene, dajť král nebeský, ale ne Uherský, odplatu věčnú za tvú vieru a práci, kterúž máš se mnú.«

A obava před smrtí přivádí vzpomínku na jiné přátele, především na pana Škopka, jenž se kdysi těšil z jeho utrpení. Louče se s ním téhož dne listem plným nejušlechtilejších napomenutí pro život a dávaje mu doručiti lístek i píseň, jež na Gottliebách pro něho složil, a do té doby uchoval, posílá mu ve zbožném zpěvu onom i jiný odkaz — tlumok se sedlem.[2]

Než ještě jeden pokus jest možný. Vždyť přece král i koncil naznačili ještě možnost nového slyšení! Hned nazítří, tuším, dne 10. června, obrací se na pana Jana,[3] aby se všemi ostatními upomenul krále i koncil na tento slib, tím spíše, že Hus jest ochoten tam pověděti pravdu výslovně, neboť chce raději smrt ohněm podstoupiti, než takto se skrývati, ať zví celý svět, co na konec řekne. Opětuje prosbu, a v dík panu

---

[1] Doc. str. 110—111 č. 67, Novotný, Husova koresp. str. 263—266 č. 126; datování přijímám, jež odůvodnil Novotný, Listy Husovy 67 n.

[2] Doc. 110—113 č. 68 a 69, Novotný, Husova koresp. str. 259—260, 266—267 č. 122 a 127; srovn. svrchu str. 405, pozn. 1.

[3] Doc. 101—102 č. 60, Novotný, Husova koresp. str. 267—269 č. 128.

Janovi k žádosti, aby neodcházel před koncem, znova zapadne myšlénka: Kéž by ho raději viděl v plamenech, než tak lstivě dušeného ... Ještě doufá v pomoc boží — prosí o sdělení, bude-li slyšení již zítra, — ale zároveň — se loučí. Vzkazuje pozdravy všem přátelům, ať se zaň modlí, aby, bude-li ve vězení, bez ošklivosti čekal na smrt, pozdravuje mistry, aby vytrvali v pravdě, pozdravuje panu Petru z Říčan, Jesenice, jemuž radí, aby se oženil,[1] věrného Jiříka i Faráře, své žáky, jimž se omlouvá, že jim nemohl býti prav, a ať pozdravují všecky přátele. I starost, kdo oplatí těm, kteří přispěli na cestu, tíží ho: snad by mohli bohatší nahraditi chudým; ale do vřelých vzpomínek zapadá obava, aby se nenaplnilo: Co s očí, to s mysli ...

Při loučení nebylo lze nevzpomenouti věrné obce Betlemské. A jako by Antaeovské dotknutí vrátilo Husovi sílu, zde z jeho slov zase vřelá láska mluví k těm, kdo ho vřele milují. Není možno odvážiti se suchým výtahem nahraditi to, z čeho mluví srdce, zde musí mluviti Hus sám:[2]

»Věrní a v bohu milí páni, panie, bohatí i chudí! Prosím vás a napomínám, aby pána boha poslúchali, jeho slovo velebili a rádi slyšeli a plnili. Prosím vás, aby pravdy boží, kteréž sem z božieho zákona psal a z řěčí svatých kázal a psal, aby sě té drželi. Prosím také, ač by kto ote mne slyšal na kázání neb súkromie co proti pravdě božie, aneb ač bych kde psal, jenž, ufám bohu, toho nenie, aby toho nedržal. Prosím také, ač kto viděl mé lehké obyčeje v mluvenie neb v skutciech, aby sě jich nedržal, ale aby za mě boha prosil, aby mi ráčil odpustiti. Prosím, aby kněží dobrých obyčejóv milovali a velebili a je ctili, a zvláště, jenž pracují v slově božiem. Prosím, aby sě varovali lstivých lidí a zvláště kněží nehodných, o nichž die spasitel, že sú v rúšě ovčiem a vnitř vlcie hltaví. Prosím pánóv, aby své chudině milostivě činili a právě jie zpravovali. Prosím

[1] Nelze určitě říci, pokud Jan z Jesenice přání Husovu později skutečně vyhověl. R. 1430 uvádí se jako zemřelý »heredibus legitimis post se non dimissis« (v. Nováček, Sigismundi regis litterae donationum regalium (1421—1437), VUSpol. 1903 č. I, str. 29 č. 35), což sice možnosti, že byl ženat, nedokazuje, ale také nevylučuje. Z listiny se také dovídáme, že Jesenic měl nějaký důchod na statcích pana Jana z Chlumu Svojkově a Heřmanicích.

[2] Doc. 115—116 č. 71, Novotný, Husova koresp. str. 269—273 č. 129.

měšťanóv, aby své obchody právě vedli. Prosím řemeslníkóv, aby věrně své dielo vedli a jeho požívali. Prosím sluh, aby svým pánóm a paniem věrně slúžili. Prosím mistróv, aby, jsúce dobře živi, své žáky věrně učili, najprvé aby boha milovali, pro jeho sě chválu učili a pro prospěch obcě a pro své spasenie, ale ne pro lakomstvie, ani pro světské zvelebenie. Prosím studentóv i žákóv jiných, aby mistróv svých v dobrém poslúchali i následovali, a aby sě pilně pro boží chválu a pro spasenie své i jiných lidí učili . . .«

Zde mluví otec k dítkám, bratr k bratřím a sestrám, a ten smí i ukládati povinnosti. Jest to především povinnost díků k těm, kdo v Kostnici takové přátelství mu prokázali: panu Václavovi z Dubé, Janovi z Chlumu, Jindřichovi z Plumlova, Vilémovi Zajícovi, panu Myškovi i jiným pánům z Čech, Moravy i Polska, zejména prvním dvěma, kteří také, byvše přítomni, dovedou vylíčiti jednání na koncilu. Naděje, že přece ještě není konec, diktovala dodatek, v němž vedle pevného očekávání, že vytrvá a bludů falešně dosvědčených neodpřisáhne, zmiňuje se o Jeronymovi a těch Češích, kteří jim nejvíce uškodili a je do vězení uvrhli. Ale i za ně prosí, aby se modlili. A ještě více snad přispěla k tomu vzpomínka na Betlem. Prosí Pražany, »aby na Betlem byli laskavi, dokud pán Bóh popřeje, aby tu božie slovo kázali.« Doufá, že Bůh to místo zachová, když »pro to miesto ďábel sě rozhněval« a kanovníky a faráře proti němu zbudil, ježto se tu »jeho královstvie« nejvíce rušilo.

Než také naděje dalším prodlením musila chladnouti. Odpovídaje asi 13. června, kdy také s vroucí upřímností děkoval panu Škopkovi za lístek mezi tím došlý,[1] na dopis přátel Kostnických, prosí sice znovu, aby se obrátili na krále s prosbou o poslední slyšení, když sám před koncilem je slíbil, ale mnoho důvěry již nemá. A zklamání větší než dříve vzbuzuje vzpomínky na výstrahy, které mu dávali přátelé za vyjednávání o glejt, zdůrazňujíc tím více dosah Zikmundových slibů dřívějších.[2]

A jak naděje stále více klesá, o tři dni později, dne 16. června, píše svůj list na rozloučenou milovanému žáku

[1] Doc. 118 č. 72, Novotný, Husova koresp. str. 274—275 č. 130, srovn. i č. 123.

[2] Doc. 114—115 č. 70, Novotný, Husova koresp. str. 275—276 č. 131.

M. Martincvi z Volyně.[1] Jestliže již i předešlé nám známé projevy jemu adresované a jestliže dále i to, že M. Martin byl vykonavatelem jeho poslední vůle, svědčí o krásném poměru učitele i žáka, list tento i tato svědectví zatlačuje do pozadí. Jest doplňkem poslední vůle, jež, dosud neotevřena, byla v rukou Martinových, obrací se nejprve k němu radami a napomenutími, nad něž není snadno nalézti krásnějších. Všecka láska, jež je poji, shrnuta jest, tuším, v radě: »Budeš-li napaden proto, žes se mne přidržel, rci: Doufám, že mistr byl dobrý křesťan, ale co psal a čemu pod protestací ve školách učil, všemu jsem nerozuměl, aniž jsem všeho četl.« Nejsou to pochybnosti o vlastní činnosti — těch v tu chvíli Hus, chystaje se k veřejnému osvědčení pravdy, neměl, — ale jest to snaha ochrániti milovaného druha před protivenstvím, jak i další očekávání ukazuje, že snad k pronásledování přece nedojde, třebas Páleč s ostaními o ně usilují. Než ani druhá část listu nepozbývá předcházející důvěrnosti, vykonavatel poslední vůle má opatřiti i odkazy lásky Mistrovy, má vyříditi jeho pozdravy. Platí Petře i Důře s čeledí, všem soudruhům z Betlema, Kateřině řečené Hus, studentu Jiříkovi a Faráři, druhému to žáku ve službách Husových, paní ze Zderazu, oběma veřejným notářům Michalovi z Prachatic a Maříkovi Kačerovi i všem přátelům pravdy, vdově Ješkově Bohdalově, panu Řehořovi (Lévovu z Prahy?) a zvláště panu Matějovi Chudému, Matějovi z Tučap, někdy oltářníku v Betlemě, panu Leflovi, věrnému Janovi Vitlinovu a potom mistrům: Jesenic, Kuba (Jakoubek), oba Šimonové, z Tišnova i z Rokycan, Mikuláš z Milčína, Havlík jsou tu jmenováni, a jim asi platí napomenutí, aby byli opatrni s knihami, jež po Husovi obdrží. Ale neméně vřele pozdravuje doktory, milé bratry ševce, krejčí, písaře, jimž doporučí užívati výroků svatých, nikoli vlastních, aby připomenutím péče o syny svého bratra a novými krásnými radami s přítelem se rozloučil.

Než ani to ještě nebyl poslední písemný styk s věrným mladším přítelem. Snad právě zmínka o knihách vzbudila v mysli Husově vzpomínku, že ve své pražské závěti, která zůstala v rukou Martina z Volyně, o své knihovně zvláštního

[1] Doc. 119—120 č. 73, Novotný, Husova koresp. str. 276—279 č. 132.

pořízení neučinil. A nechtěje ani po této stránce dávati podnětu k různicím, někdy po té zvláštním listem, dnes bohužel ztraceným, vyslovil Martinovi své pokyny o tom, jemu samému odkázav — jistě mimo jiné — i svůj viatik, který stále ještě měl u sebe.[1] Ale i později ještě obavy, bude-li tomuto jeho přání vyhověno, znepokojovaly ho;[2] — že ne nadarmo, již se nedozvěděl — viatik do rukou přítelových se nedostal.[3]

Očekávání či obavy Husovy, že rozhodnutí dostaví se záhy, objevilo se mylným, a snad dosti brzo byl by si již Hus přál, aby tomu nebylo tak. Nejistota, jež mu nastávala, byla i jinak ztrpčována. A k jejímu prodlužování v tu chvíli bezděky přispěli i ti, kdo mu mínili posloužiti. Teprve v prvních dnech června stihl do Kostnice přímluvný list 250 českých šlechticů, na jehož dodání čeští páni v Kostnici již před měsícem byli tak touživě čekali. Páni neopominuli ovšem ihned ho předložiti v kongregaci národů, stalo se tak dne 12. června, třebas naděje na nějaký účinek sami míti nemohli. Ale mimo nadání účinek dostavil se přece. Měl-li koncil — uvidíme to hned — přece jen jisté rozpaky, list jich nemohl umenšiti. A tak vlastně jen přispěl k odkladu konečného rozhodnutí.[4] Opravdu však jen přispěl, sám ho nezpůsobil, vlastní příčiny byly jiné.

O tom sotva může býti pochybnosti: v té formě, jak se o ní zmínil v posledním slyšení d'Ailli a jak ji zdůraznil také Zikmund, Hus za žádných podmínek odvolati nemohl.

---

[1] Že jest třeba předpokládati ještě nějaký ztracený list Martinovi z Volyně s ustanovením o knihách, lze vyvozovati jednak ze zmínky Husovy v listě Petrovi z Mladoňovic (Doc. str. 104 č. 62, Novotný, Husova koresp. str. 329 č. 160; v. o něm str. 450), jednak ze zmínky v listě, z něhož nás došel jen zlomek. Novotný, Listy Husovy 71 mínil sice, že narážku v listě Petrovi z Mladoňovic lze vztahovati na list Martinovi z Volyně ze 16. června, ale nález onoho fragmentu činí předpoklad zvláštního listu pravděpodobnějším; srovn. Hall, Sigmund und Hus 97, Sedlák, Něk. text. III, 7.

[2] Srovn. zlomek listu asi z doby po 20. červnu; Novotný, Husova koresp. str. 327—328 č. 159, Sedlák, Něk. text. III, 6.

[3] Byl od falckraběte darován klášteru v Ingelheimu; srovn. Hanuš VSpolNauk 1864, I, str. 141, týž Quellenkunde 27, týž, Das Schriftwesen und Schrifttum der bsl. Völkerstämme 30.

[4] V rkpe Třeb. A 16 f 254 lístek zmíněný svrchu (str. 429) o paličské řeči Zikmundově, zakončen jest poznámkou týkající se našeho listu: Et quottidie conclusio prestolabatur, hec tamen baronum litera distulit aliquantum; srovn. Novotný, Hus v Kostnici 27.

Byly mezi odsouzenými články, jichž opravdu nikdy nehlásal, a jichž tedy, maje zcela správnou a jasnou představu o pojmu odpřisáhnutí = odříkati se něčeho dříve zastávaného, odpřisáhnouti nemohl. Postavení koncilu bylo tu dosti těžké. Některé z článků těchto byly potvrzeny dlouhou řadou svědků, jejichž mravní kvality koncil nemohl znáti, u nichž nemohl tušiti příčin jejich výpovědí anebo aspoň poznati základ nedorozumění. Jako nemohl odvolati Hus, dovolávaje se svého svědomí, a jistě z veliké části právem, tak zase koncil, spatřuje v jeho odporu zapírání vinníkovo, nechtěl se zříkati vět tolika svědky dosvědčených. Než v tom jenom příčiny rozporu a základy křivdy Husovi učiněné netkvěly.

Hus ovšem, nabízeje odvolání, vázal je podmínkou, že bude poučen, a není dovoleno pochybovati, že tato podmínka byla míněna upřímně, že Hus byl ochoten odvolati, bude-li mu omyl dokázán. K tomu se koncil přirozeně odhodlati nemohl, než ani v tom, třeba se to již více blíží základu sporu, jeho podstata nespočívá. Hus odjížděl na koncil s přáním, jehož se nikdy nezřekl a po jehož splnění vždy volal, aby mu bylo možno opravdu se hájiti, vyložiti své důvody, odpovídati na námitky protivníků, vyvraceti důvody jejich. Ještě po audienci z 8. června volá po slyšení toho druhu, a lze pochopiti, proč.

Mezi články, a zejména těmi, k nimž se Hus znal, těch které by dogmatem církevním byly již stanoveny, nebylo mnoho, víme, jak byl Hus úzkostliv o to, aby svého reformního díla neohrozil zbytečným odchylováním od platného dogmatu, třebas mu jeho pojímání církve nečinilo nesnadným rozeznávati zde věci stěžejné od podružných. Ovšem ani Hus jistě si netajil, že s praxí tehdejší církve a jejím duchem jeho názory dostávaly se v rozpor. Ale tu právě běželo namnoze o články, které platným dogmatem dosud stanoveny nebyly, kde stejně jako Hus mohli se mýliti i jeho protivníci, i když jejich pojímání duchu a praxi tehdejší církve bylo bližší. O těchto názorech bylo možno se hádati, jich bylo možno hájiti, ale i více, jich nebylo nemožno školskou methodou i obhájiti.[1] Hus dobře věděl, proč toho žádá, zde tkvěla jeho síla, zde mohl skutečně, jistě aspoň v něčem, své názory uplatniti, ale zde také bylo

[1] Srovn. Novotný, Rektor Hus 23.

možno ukázati, nač vždy Hus kladl důraz, že neběží o žádné kacířství, když vlastně jde o uplatnění vědeckého názoru.[1]

Stanovisko Husovo potud bylo správné, že na koncil přijel nepohnán a svobodně, ale bylo chroženo tím, že přijížděl v trestech církevních, ať již jakýmkoliv způsobem vynesených. Zde se již dostával do konfliktu s platným právem. Hus sice mohl se dovolávati námitek opravdu závažných, platnosti těchto trestů v tomto případě neuznával, jemu cestou na koncil jeho proces vstupoval do nové fáze a jemu tedy mohlo a musilo býti dobrým znamením, když papež, ač procesů nechtěl zrušiti, aspoň jejich platnost suspendoval. Než naděje odtud plynoucí zatčením hasla, jím vlastně základ Husova příchodu podvrácen, jeho pře prohlášena tím za pokračování procesů předcházejících. Tím postup, jakého si přál Hus, stal se téměř nemožným. Volný člen koncilu mohl své názory uplatňovati, s obžalovaným nemohl se koncil pouštěti do hádek. —

Odtud plyne zásadní rozdíl ve slyšení, jak si je představoval Hus, a jak je, třebas nerad a z donucení, moha právem i to prohlašovati se svého stanoviska za veliký ústupek, povoloval koncil. Žádaje volné diskuse v její školské formě, Hus stál ještě plně na půdě středověké, aspoň právě po stránce formální. Ale zároveň ohlašuje se již tu prvek nový, který dalším vývojem musil býti stupňován.

Nebylo-li o některých článcích formálně dosud rozhodnuto, rozhodnutí toto nabízel nyní koncil tím, že je zakazoval, jeho rozhodnutí mělo býti závazné tam, kde závazného rozhodnutí dosud nebylo. O těchto článcích na příště nebylo dovoleno míti mínění jiné, když o nich rozhodla autorita, mínění jiné stává se kacířským, místo poučení vstupuje výrok autority. Nenadarmo mluvil v onom snu Jan z Chlumu slova: Vobis papa redibit! V tu chvíli Hus uvědomil si jasně celou svou situaci, v tu chvíli vidí, že vědecký v podstatě spor stává se konfliktem dogmatickým. Nemylný výrok autority jemu poučení nahraditi nemůže, bez poučení však nelze se podrobiti. Konflikt dvou středověkých východisek přiostřuje se v zásadní rozpor mezi středověkým podrobením autoritě a jemu se pří-

[1] Karakteristické jest neporozumění, jež tu projevuje Sedlák, Hus 338.

čícím a novou dobu ohlašujícím voláním po poučení . . . A tento zásadní rozpor musil nyní býti jen stupňován.

Nedá se popříti, že koncil, nemoha se vzdáti svého stanoviska, pokusil se aspoň učiniti je přijatelným. Tvrdá řeč, jíž mluvil d'Ailli ve slyšení, musila ustoupiti síle fakt.

Vyšetřováním a slyšeními Husovými koncil sice nebyl přesvědčen o nesprávnosti výpovědí svědeckých, nicméně, nechtěl-li se jich vzdáti, nemohl přece trvati na všech. A ani pochvala, jíž d'Ailli tolikrát častoval Pálče, nebyla zasloužena. Nic nemůže o tom svědčiti lépe než to, že koncil — a budiž mu to přičteno ku cti — viděl se nucen žalobní články probrati ještě jednou. Artikuly ze spisů podány nyní celkem věrněji, řada jich vypuštěna vůbec, ač také dva nové, o nichž Hus vlastně slyšán nebyl, přidány. Ale smí-li připojení posledního — jest to vlastně článek Wyclifův, že nikdo ve hříchu není světským pánem atd. — býti pokládáno za nepříznivý výsledek posledního slyšení, nechybělo ani výsledků příznivých ze slyšení dřívějších: řada výpovědí svědeckých zredukována nebyčejně, a nechybělo-li ani pak mezi nimi článků, jichž Hus nikdy nehlásal a tedy odvolati nemohl, jest přece nesporné, že řada nejnesprávnějších nyní vypuštěna.[1]

Dne 18. června byly nově zredigované artikuly v kongregaci schváleny a předloženy Husovi[2] skrze zvláštní komisaře. Byli to, tuším, arcibiskupové Rižský a Dubrovnický, prokurátor Berthold de Wildungen, Dětřich z Niemu, Jan de Waldew, arcijáhen Lubušský, Petr Helburg, probošt Wetzlarský, Jindřich Homberk, děkan u sv. Petra v Utrechtě a Petr de Mera, světící biskup Utrechtský.[3] K článkům z knih svých vyňatým Hus připsal z nedostatku papíru a také z obav před nástrahami, které ho neopouštěly, toliko krátké glosy, vykládající místy to ono slovo, odkazující na autority, nebo na praktické případy — ohlasem posledního slyšení jest výslovný odkaz na Pražské doktory, kteří ve svých sporech se stranou Husovou hrozili ramenem světským, nebo zmínka o Janovi XXIII., koncilem vyprovokovaná. A také k výpovědím svědeckým připojil

[1] Srovn. přehled, který sestavil Hefele, VII 204 n, i Sedlák, St. tex. II 27, Hus 311 násl.

[2] Doc. 225—234, srovn. Lupáč, Ephem. k 18. červnu.

[3] v. d. Hardt IV, 430.

krátké poznámky, dílem je odmítaje jako nepravdivé, dílem na pravou míru je uváděje. Více nebylo třeba, byly odpovědi určeny přátelům, kteří znali jeho odpovědi jiné. Dne 20. června odpovědi jim poslány.[1] Koncilu, tuším, odpověděl Hus vůbec odmítnutím. Ani těchto, již zmírněných a pravdivějších článků nemohl odvolati, právě naopak, nepřímé přiznání koncilu, jež plynulo z vypuštění některých článků, vzbudilo u Husa náladu opačnou.

A byly-li to právě události současné, které odedávna utvrzovaly Husa v přesvědčení o správnosti jeho názorů, jež bezpochyby přešly naň jako dědictví staršího hnutí rozervanou dobou zrozeného, nemohlo býti ani nyní jinak. Předzvěsti, jež předcházely a provázely jednání s Husem o odvolání, nebyly lákavé, ač snad právě jimi chtěl koncil na Husa působiti. Již dne 15. června 1415 koncil, dav před tím prozkoumati důvody Jakoubkovy ve prospěch kalicha, na jejichž základě sám Gerson sestavil návrh na zákaz kalicha, snaže se ho nějak odůvodniti,[2] zakázal přijímání pod obojí. Stalo se tak způsobem, v němž sebevědomí nové autority vystupuje ve světle nejostřejším. Ačkoli přijímání pod obojí ustanovil Kristus a ač je zachovávala prvotní církev, není třeba toho zachovávati. Kristus také podával při večeři, ale v církvi ustálil se zvyk přijímati z rána před jídlem, proto má býti zachováno i nařízení církve, že se má přijímati jen pod jednou, a není dovoleno tento zvyk měniti . . .

A stačilo-li již to k oprávněným pochybnostem, jiné události musily je stupňovati. Již dne 29. května 1415 koncil prohlásil Jana XXIII. za sesazena, a žalobní články, které proti němu sestaveny, přinášely tolik hnusu, že nelze se diviti, dovedly-li vzbuditi pochybnosti o oprávnění takového člověka k úřadu papežskému vůbec. Jejich vliv můžeme zřetelně pozorovati v Čechách nyní i později,[3] ale nemohl se vyhnouti ani Husovi.

---

[1] Doc. 234.

[2] v. d. Hardt III, 586 n; srovn. Sedlák, Hus 344, jenž ovšem o věci jedná svým způsobem a ne ve všem správně.

[3] Stačí vzpomenouti, nehledě k tomu, že se žaloby vyskytují často opsány v rukopisech českého původu, že je do své kroniky ve výtahu pojal Vavřinec z Březové, anebo povšimnouti si toho, jak o tom mluví Mikuláš z Drážďan v traktátu De purgatorio (rkps. III G 8 f 65'); zde na př. po výčtu žalob čteme: Rogo, quis plus peccavit! Magistrum

Snad zároveň s odpovědmi na artikuly posílá Hus přátelům i list.[1] Do neskonalých díků a upřímných rad, pánu z Dubé, aby se oženil, nechaje marnosti světské, panu z Chlumu, aby se svou choť vedl život bohulibý, zapadá náhle myšlenka na význam sesazení Janova, a Hus vzrušenými obrazy — setkáme se s nimi i později — ukazuje, jak je tím ze lži usvědčena de finice Pálčova i článek mezi Husem a koncilem sporný. A jak věřiti koncilu, když i on se mýlil, jako se mýlil třikrát při nesprávném vybírání článků z knih Husových a i nyní v posledním seznamu, zkracuje znění jejich.

A vede-li přátelství k oběma mužům k novému krásnému povzbuzování, v zápětí přerušuje je to, co v mysli tkví silněji: »Ó, jaké šílenství odsuzovati za blud evangelium Kristovo, epištolu Pavlovu, již, jak sám dí, přijal od Krista, a činy Kristovy, činy apoštolů, míním přijímání z kalicha, ustanovené pro všecky dospělé věřící! Hle, praví bludem, že jest dovoleno věrným laikům píti z kalicha páně, a kdyby který kněz podával píti, má býti za bludného považován a neustane-li, jako kacíř odsouzen. Ó, sv. Pavle, (ty k tomu vybízíš), a ejhle již se praví, že zvyk Římské církve jest tomu na odpor.«

To byl případ, kde se církev postavila přímo proti zákonu božímu a kde tedy není možno poslouchati. Žádal-li Hus dříve, aby bylo hleděno dosici fakultativního povolení, nyní nezbývá, než jednati proti nařízení Písmu odpornému. Dne 21. června Hus, znovu ostře odmítaje zákaz a upozorňuje, že

---

Johannem . . . predicatorem contra symoniam et alia eorum vicia . . . et secundum legem Christi informari volentem, condemnarunt et patrem eorum sanctissimum, nec tamen ab ipsis habentem bonum testimonium, deposuerunt et quasi meretricem apokalipticam denudaverunt: Non tamen legitur sive in articulis invenitur, quod ewangelium ita directe condemnassent et hereticassent, sicut et ipsi fecerunt in condemnando ewangelicum punctum de comunione calicis . . . . Srovn. i časté poznámky: (v rkpe Mladoňovicově str. 242) Hec igitur considerantes, comparacionem faciamus vitam pape ad vitam sancte memorie Magistri Johannis et habebimus intentum, (Gersdorfském IV 24 f 74'): Conferamus hunc papam cum Joanne Hus et habebimus intentum, (Vídeňském 4902 f 51): Johannis pape . . ., quem propter tot enormia condempnatum velud alterum Barrabam dimiserunt, innocentes vero magistros Jo Hus et Jeronimum propter mendosos articulos et confictos condempnarunt) atd.

[1] Doc. 124—126 č. 78, Novotný, Husova koresp. str. 286—289 č. 139.

nelze následovati zvyku, nýbrž zákona Kristova, vybízí Havlíka, svého zástupce v Betlemě, aby nebránil kalichu, proti němuž žádné Písmo nesvědčí, a aby více nedorážel na Jakoubka, odkazuje při tom na svůj spis o přijímání pod obojí.[1]

To nebyla nálada vhodná pro odvolání. Jestliže však koncil aspoň novou redakcí dal na jevo jistou ústupnost, nelze pochybovati, že třebas jako celek neustupoval se svého stanoviska, přece také i sám i ve svých členech hledal cest, po nichž by mohl Husa získati. Byla arci většina těch, kteří již toužili viděti kacíře v plamenech, ale nechybělo ani lidí šlechetných, jimž opravdu šlo o to, aby smrti Husově zabránili. V té době dochází k opětovaným pokusům získati Husa pro odvolání. Jistě i mezi těmi, kdo nyní o překot hrnuli se do vězení Husova pohnouti tvrdého kacíře k odvolání, bylo dosti těch, kteří nepřicházeli upřímně, nýbrž s úmysly postrannými, a snad někteří i ne bez touhy zvýšiti útrapy Husovy. »Již mnoho bylo u mne vybízečů, kteří mnohými slovy radili, že mám a mohu odpřisáhnouti«, stěžuje si Hus dne 22. června,[2] a zajisté právem mluví jindy o »pokušeních«, ano máme výslovně dosvědčeno, že nešetřeno ani hrozeb.[3]

Tenkráte to asi bylo, kdy se ve vězení Husově několikrát objevil i slavný augustinián Jan Zachariae, chtěje Husa přiměti k odvolání, anebo ho usvědčiti z omylu, a tenkráte prý také tohoto účelu došel skutečně, třebas — osvícenější členové řádu již po několika desetiletích o tom si vypravovali — nikoli bez úskoku. Zpozorovav totiž, že v bibli Husově, již patrně vyslídil v jeho bývalém bytě, neboť do vězení bible, již si Hus z Čech

---

[1] Doc. 128 č. 80, Novotný, Husova koresp. str. 294—295 č. 141.

[2] Doc. 135 č. 84. Op. I, 67' (a Ep.) čtou zde: Jam multiplices fuerunt mecum exhortatores, multi pedagogi, pauci patres, což jest patrně změna jejich; v. Novotný, Husova koresp. str. 296—299 č. 143.

[3] »Quantas post passus sum temptaciones, deus scit« Doc. 108 č. 65, Novotný, Husova koresp. str. 339 č. 165; srovn. i 109 č. 66, Novotný str. 312 č. 149. Pro výklad, který dává Sedlák, Hus 342, nevidím opory, neboť při prvé příležitosti, kde mluví o pokušení (Doc. 110, Novotný str. 265), míní sny, a nyní přemlouvání. — O hrozbách mluví Hus výslovně v listu ze dne 26. června (Doc. str. 138 = Novotný str. 319), a že zcela právem, dosvědčuje — sám Michal de causis ve svém návrhu, který viz na str. 447 pozn. 1.

přivezl, nebyla mu dána, ač o to několikrát žádal[1] — jeden citát jest změněn, mínil toho užiti. Byl to citát z Ezechiela (34. 10), jímž se snažil zeslabiti Husovo požadované právo kárati i papeže nehodně žijícího. Při jedné z pozdějších návštěv zavedl řeč na spornou tuto otázku a proti tvrzení Husovu uvedl onen citát z jeho vlastní bible, kde slova: »Ecce ego ipse super pastores«[2] provázena byla dodatkem »et non populus«, (a nikoliv lid). Marně Hus bránil se, že citát jest falešný, že jiné bible toho znění nemají (jak je skutečně pravda) — byl usvědčen a byl to Zachariae, který provedl, co se nikomu dosud nepodařilo — usvědčiti Husa! Přijal za to největší vyznamenání, kterého se mu dostati mohlo: zlatou růži, s níž potom i na obrazech zpodobňován. Malichernost tato, za niž později slovutný a osvícený Ondřej Proles († 1503) se místo vyznamenaného styděl, netaje toho ani před jinými,[3] stačila k získání slávy, ale také — a to bylo důležitější — k šíření pověsti, že Hus byl důvody z Písma přemožen.[4]

A tenkráte, tuším, také generál Dominikánů, Leonardus Statii de Datis, Florenčan šlechtického původu a jeden z příslušníků dvanáctičlenné komise, někdy k vyšetření kacířství

---

[1] Žádá o ni hned v prvním listě z vězení (Doc. str. 85 č. 45, Novotný, Husova koresp. str. 235 č. 103), ale počátkem ledna 1415 ještě jí nemá (Doc. 87 č. 47, Novotný, Husova koresp. str. 242 č. 108), a ještě 24. června 1415 (Doc. str. 109 čís. 66, Novotný, Husova koresp. str. 392 č. 149), připomíná, že své bible nemá, ač ji přivezl. Tradice řádová (v. níže pozn. 3) věřila, že to byla: Hussens eigen Biblia, die er mit sich aus Behemen bracht hatte. Buď tedy zmocnil se jí Zachariae jinde, anebo za Husovu pokládána bible, jež mu snad do vězení půjčena.

[2] Králický překlad zní tu: Aj já jsem proti pastýřům těm . . .

[3] Zprávu o »vítězství« Jana Zachariae, pokud vím, první zaznamenal oldenburský řádový kronikář Schiphover (Meibom, SS II, 170), jenž ovšem o úskoku s biblí se nezmiňuje. Odmítavý úsudek, který pronášel Ondřej Proles, zaznamenává Luther r. 1524 v listě Spalatinovi (de Wette II. 493 č. 589) a zvláště v průvodním slově k vydání »Ettliche Briefe« (vyd. Erlang. LXV str. 79—81, v. i Op. I, předmluva f 5'—6); srovn. Kolde, Die deutsche Augustiner-Kongregation 162, Goll v ČČM 1880 str. 63.

[4] Tak to formuluje na př. R. Slecht, ZGORheins NF IX, 130, ale je to mínění v nesčetných kronikách se vyskytující; bylo patrně šířeno na shlazení dojmu smrti Husovy; srovn. na př. Windecke (vyd. Altmann 108), Ann. Mechov. (MG SS XIX, 676), Rufi Chr. (Deut. Städtechr. Lübeck III, 77) Meisterlin (ib. Nürnb. III, 177) atd.

Husova dosazené, pokusil se rozmnožiti své vavříny novými zásluhami o vyvrácení nebezpečných bludů. On to byl, jenž se na Husa obrátil s dotazem, je-li papež hlava církve, zda mu má býti vzdávána ve věcech víry poslušnost bez odporu. Hus, maje za to, že jest spíše nastrčen koncilem, než veden vlastní horlivostí, dal mu odpověď písemnou, v níž arci stojí na stanovisku, jehož vždy hájil, že hlavou církve jest Kristus a nemůže jí býti papež, poněvadž církev nemá dvou hlav.[1]

Ale ani s těmi, kdo přicházeli upřímně, jednání se nedařilo. Na dotaz Husův, jak by si vedli sami, kdyby měli odpřisáhnouti kacířství, jehož nikdy nedrželi, žádný nevěděl uspokojivé odpovědi. Marně namlouvali Husovi, že »odpřisáhnouti« nemá toho smyslu. Hus nabízel se tedy přísahati, že těm bludům nikdy neučil a nebude učiti, ale tu umlkali. I u těch, kdo přicházeli upřímně, bylo patrno, že zde stojí proti sobě dva světy, jež, jak již bylo podotčeno, nemohly si porozuměti. Ani upřímní nedovedli chápati stanoviska Husova, nedovedli vmysliti se v to, co pro něho znamená odvolání, proč musí trvati na p o u č e n í. Naivní příklady ze života svatých a světic nemohly ničeho změniti, tím méně mínění kteréhosi Angličana, že také v Anglii zřekli se Wyclifa i mistři, kteří ho nehájili.[2] Jak daleko byly od sebe vzdáleny názory obou stran, nejlépe osvětluje případ onoho doktora, jenž snažil se Husa přesvědčiti, že může odvolati vše, co koncil poručil; on sám prý byl by ochoten, i kdyby třeba koncil mu poručil odpřisáhnouti, že má jen jedno oko, a on věděl, že má dvě — ale uznal sám na námitku Husovu, že příklad není dobře volen.[3]

---

[1] Na list upozornil a začátek uveřejnil G o l l. Některé prameny k náb. dějinám českým v XV. st. VUSp. 1895 č. I. str. 2. (p. Dr. B a r t o š zavázal si mne k díkům, že mne uchránil zapomnění zmínky této). Listem ovšem také nabývá pevnějšího základu zpráva, již o účastenství Leonardově na procesu Husově (v. svrchu 372 pozn. 3) podává F o n t a n a, Sac. theat. Domin. 375; srovn. i Q u é t i f—E c h a r d I, 755—756. Naproti tomu zmínku F o n t a n o v u, že se disputací proti Husovi účastnil a zvláštní traktát proti němu napsal flanderský Dominikán Mikuláš Jaquerius (Jacquier), usvědčuje z omylu Q u é t i f—E c h a r d I, 747—748, ukázav, že Jacquier snad v Kostnici vůbec nebyl, že může běžeti jen o koncil Basilejský a že onen traktát obrací se proti přijímání pod obojí, nikoli proti Husovi.

[2] Vše to vypráví Hus Doc. 135—137 č. 84, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 297 č. 143.

[3] Doc. 102—103 č. 61, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 313 č. 150.

To byly rozdíly zásadní, jichž nebylo lze smířiti, i když vůle byla nejlepší. Jistě měl ji onen neznámý, soucitný člen koncilu, jemuž účastenství, jaké pro Husa projevoval, vyneslo u Husa krásné označení »Pater«.[1] Po předcházejících rozhovorech »Pater« pokusil se jejich obsah vtěliti v reální formu: »Já atd.« — tak po jeho návrhu měl Hus psáti[2] — »mimo prohlášení, jež jsem již učinil, a jež zde chci míti jako opakováno, prohlašuji znovu, že, ač se mi mnohé věci podkládají, na něž jsem nikdy nepomyslil, přece o všem mně podloženém, nebo mně vytýkaném, nebo ze spisů vybraném nebo svědky dosvědčeném podrobuji se poníženě milosrdnému nařízení, rozhodnutí a opravení svatého koncilu k odpřisáhnutí, odvolání, odřeknutí a podrobení se pokání . . .« Vřelými slovy děkuje Hus neznámému příznivci za jeho účastenství, nicméně nemůže jeho návrhu užíti. Ani tato formule není pro něho přijatelna, a Hus pěkně vykládá, proč. Musil by tím odsuzovati mnohé pravdy, jež koncil — sám to slyšel — zve pohoršlivými, upadl by v křivou přísahu, přiznávaje, že hlásal bludy, a pohoršil by lid boží, jenž od něho slýchal opak. Napadá mu případ Eleazarův, jenž nechtěl lživě prohlásiti, že jedl maso; jak by kněz Nového zákona mohl jednati jinak ze strachu před trestem, který brzo uplyne? Lépe jest zemříti, než uhybáním trestu upadnouti v oheň věčný. Ať rozhodne Kristus, k němuž se odvolal.[3]

Ale »Pater« byl neúnavný, pokusil se vyvrátiti námitky. Nebude Hus odsuzovati pravdy, nýbrž učiní tak koncil, ani křivá přísaha nespadne na Husa. Stručně řečeno. Hus neodstoupí od pravdy, nýbrž přistoupí k ní, nedopustí se křivé pří

---

[1] Mínění, nevím, jak, ale již aspoň v 16. stol. vzniklé, že to byl kardinál Ostijský Jean de Brogny, (kardinál de Viviers), oslabil, ač nikoliv důvody rozhodujícími již L e n f a n t, Hist. du Concil de Constance I, 343, a odmítl P a l a c k ý III, 1, 225 (srovn. i H e f e l e, Conciliengesch. VII, 184 n.); zůstává osobou záhadnou; mysliti na Poláka Pavla Wladimiri nevidím důvodů (srovn. svrchu str. 394, 397 a 415), a rovněž není jisto, míní-li se týž Pater, o němž mluví Hus již ve slyšení 5. června a dříve.

[2] Doc. str. 121 č. 74, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 281 č. 135.

[3] Doc. 121—122 č. 75, N o v o t n ý, Husova koresp. str. 281—283 č. 136.

sahy, nýbrž učiní lepší, a nezpůsobí pohoršení, nýbrž dá dobrý příklad. Eleazar byl slavný, ale Pavel ho zastínil . . .[1]

Ani to nebylo přijatelné. To vše, odpovídá Hus,[2] žádal koncil již častěji, ale nelze toho přijmouti z důvodů předešle uvedených. Jsou to: odstoupení od mnohých pravd, přiznání k bludům, jimž nikdy neučil, pohoršení lidu božího, za které by zasluhoval žernovu csličího, a konečně, učinil-li by to, aby ušel krátké hanbě a trestu, upadl by v hanbu a trest největší, nekál-li by se před smrtí. Příklad Eleazarův a Makabejských jest mu posilou, po jejich i četných svatých vzoru volí raději mučenictví.

Dne 21. června oznámil Hus přátelům v Kostnici své konečné rozhodnutí:[3] Nechce prohlásiti, že články z knih vyňaté jsou bludné, ani odpřisáhnouti článků falešně dosvědčených, poněvadž by tím přiznával, že jim učil, ačkoli — Bůh jest svědek — těchto bludů nikdy nehlásal. Ale s největší radostí by opravil, kdyby věděl, že některý článek jest mylný, a učil by opaku. »Myslím však, že žádný se neprotiví zákonu Kristovu a jeho svatých, ač od těch, jimž se nelíbí, zván jest pohoršlivým a bludným.« A v plném vědomí následků svého rozhodnutí loučí se s přáteli vzkazy díků králi Václavovi i královně za všecka dobrodiní, ba i Zikmundovi a všem přátelům . . .

Bylo to v den, kdy po mnohém jednání přimlouvači — byli to tenkráte vedle zástupců čtyř národů d'Ailli a Zabarella — se rozhodli, aby ve všem zůstalo na milosti koncilu.[4] Poslední v ten den přišel — Páleč. Nepřišel dobrovolně. Hus přál si svému největšímu nepříteli se vyzpovídati . . . K tomu sice nesvoleno, Husovi dán zpovědník jiný, mnich nějaký, jenž mu udělil rozhřešení, ne však pokání, ale Páleč přišel, a vida zbědovaného někdy přítele — ne bez jeho Pálčovy, viny — dal se do pláče. Ani Hus neubránil se pohnutí, omlouvaje se mu zejména, že ho v polemice nazval »Fictor«, ale nezamlčev,

[1] Doc. 122—123 č. 76, Novotný, Husova koresp. str. 283—284 č. 137.

[2] Doc. 123—124 č. 77, Novotný, Husova koresp. str. 285—286 č. 138.

[3] Doc. 126—127 č. 79, Novotný, Husova koresp. str. 292—294 č. 140.

[4] Doc. 136 (Novotný str. 297): ultimo heri remanserunt, quod omnino dem me ad graciam concilii . . .; srovn. v. d. Hardt IV, 429—430.

že Páleč jest všeho »slédník«, a připomenuv mu jeho strašlivé chování v žaláři u Dominikánů, v době nejtěžší nemoci Husovy, z něhož hladký pokrytec marně se částečným zapíráním hleděl vykroutiti.

Dávaje o tom zprávu přátelům dne 22. června, Hus důtklivě a ne bez důvodů vybízeje k opatrnosti, zmiňuje se také o všem předcházejícím jednání s jednotlivými přemlouvači.[1] Ale myšlenka na Pálče neopustila ho. Hned druhého dne[2] doplňuje (snad na dotaz přátel) své zprávy zmínkou, že také Páleč chtěl ho při onom setkání přemlouvati, radě, že by Hus neměl dbáti hanby z odpřisáhnutí, nýbrž dobra odtud plynoucího. Hus právem namítl, že větší hanba než odpřisáhnouti jest býti upálen a otázkou, co by on, Páleč, dělal, kdyby měl odpřisáhnouti, čemu nikdy neučil, uvedl Pálče do nesmírných rozpaků. Jen: »Těžké jest,« mohl říci, než vypukl v pláč.

Také Michal přišel, ač nevolán, za to častěji, ale jen přede dveře. Mezitím, co deputovaní národů jednali s Husem o odvolání, Michal bavil žalářníky Husovy: »S pomocí boží již brzo upálíme toho kacíře, pro kterého jsem již mnoho peněz vydal.« A jeho zloba šla tak daleko, že vymohl, aby ani před žalář nikdo nebyl pouštěn, ani ženy hlídačů. Hus měl tím býti připraven o jedinou svou útěchu — listy přátel, jak sám přiznává,[3] třebas listy jeho, i ten právě, v němž o zlobě Michalově se zmiňuje, jsou výmluvným svědectvím, jak dojemně a krásně dovedl i sám útěchu čerpati ze své znalosti bible.

Nebyl to však jediný důkaz zloby Michalovy, on sám podává nám ještě výmluvnější. Jemu vyjednávání s Husem vůbec nebylo vhod, nebylo plané mluvení, mluvil-li s hlídači o brzkém upálení Husově. On si ho opravdu přál, on se odvolání Husova bál. Tuším, hned po třetím již slyšení snad on sám, snad někdo jiný, vypracoval návrh zřejmě pod vlivem paličské řeči Zikmundovy stojící a na potřebu nejpřísnějších trestů proti Husovi, bez jakéhokoli zmírnění ukazující, což prý jest i tím odůvodněno, že ani u Jana XXIII. zmírnění nepřipuštěno! Musila by předcházeti lítost Husova, a mohlo by k tomu dojíti jen po pilné

[1] Doc. 135—136 č. 84, Novotný, Husova koresp. str. 296—299 č. 143.

[2] Doc. 129—131 č. 82, Novotný, Husova koresp. str. 300—302 č. 145.

[3] Doc. str. 129, Novotný str. 300.

úvaze všech členů jednotlivých národů. Kdyby se jinak postupovalo, bylo by to k hanbě koncilu i Boha. Kdyby mimo to trest byl zmírněn, stoupenci Husovi řekli by, že nebyl usvědčen, když nebyl potrestán, a tak by neustali od svých bludů. A i kdyby se řeklo, že byl usvědčen a trest mu zmírněn, koncil nemůže proti psanému právu trestu zmírniti bez důležitých příčin. »Nechť vyšetřující střehou se«, praví se tu doslovně, »aby ve zmiňování postupovali bez souhlasu koncilu«; bylo by to také neplatné! A kdyby přece zlíbilo se trest zmírniti, bylo by nutno, aby o tom bylo sděláno vysvědčení s potvrzením královým, že Hus sice jako kacíř byl odsouzen, ale trest mu z milosti zmírněn, ale tak, aby Hus jednotlivě všecky články, k nimž se přiznal nebo jež napsal, i ty, z nichž svědky usvědčen, odvolal a odpřisáhl a na každý se vlastnoručně podepsal a toto odvolání poslal všude, kde své bludy hlásal, nebo kam pověst o tom pronikla, zejména na university. A na pokání ať jest odsouzen podle práva k věčnému žaláři, poněvadž při jeho mnohonásobném křivopřísežnictví a zlehčení kázně církevní a vzhledem k listu, který zůstavil (a který se zde známým lživým způsobem glosuje) a jímž chtěl naznačiti, že bludů nekázal, ač opak jest dosvědčen, jest se obávati, že by, vrátě se do Čech, způsobil zlo mnohem větší . . .[1]

Ale ať jest původcem návrhu tohoto Michal nebo někdo jiný (Jan Železný?), jisto jest, že Michal stával se nedočkavým. Když vyjednávání s Husem vleklo se nějaký čas, byl to »zástupce víry« Michal, který koncilu podal žádost, aby bylo zabráněno těm, kdo se snaží buď hrozbami nebo přemlouváním jiným přiměti Husa, aby odvolal kacířství, bludy a špatná tvrzení, jež držel a jimž učil proti víře a správě církevní, ježto by tím mohl ujíti vydání rameni světskému, nýbrž, aby naproti tomu zachována byla spravedlnost a psané právo. Neboť vším přemlouváním i hrozbami nemohli od něho dosíci přiznání, že by chtěl odpřisáhnouti, a dosud neobjevily se u něho a neobjevují se známky kajícnosti. A vlastně ani nesmí býti připuštěn k odvolání. Neboť procesem byl usvědčen prohlášeným kacířem, vědomě tvrdošíjným, nenapravitelným a zatvrzelým.

[1] Návrh čte se v rkpe Olom. II, 91 f 168—168'; srovn. i řeč, kterou Petr z Mladoňovic ve slyšení dne 8. června vkládá do úst nějakému mnichu, snad Prušákovi, Docum. 311.

Proto má mu každé slyšení býti odepřeno, ale má ihned a bez průtahů býti sesazen a moci světské vydán . . .

Tak zněl návrh jeho, jímž se zároveň vnucoval v přízeň kongregace i koncilu, hledě nad to, kdyby se nezdařilo, tajemnými narážkami a hrozbami získati koncil pro sebe . . .[1]

Tak pečoval Michal, aby odvolání se nezdařilo! A přece smrt byla vlastně vítanější, než osud, který byl Husovi připraven, kdyby přece odvolal. Rozsudek pro ten případ navržený zněl na zbavení kněžství a zavržení v klášteře na věčné časy . . .[2] Zdá se, že Husovi nebyl zatajen — časté, třeba nezcela jasné narážky činí to pravděpodobným. Chut k odvolání tím arci nebyla podporována, nicméně určitě lze říci, že nebyl to smutný osud takto kynoucí, nýbrž jeho zásadní stanovisko, které mu odpřisáhnutí činilo nemožným. Arci také koncil nesnažil se rozhodnutí, o které se přičiňoval, jinak mu ulehčiti.

I když koncil, a zvláště jednotliví členové, poctivě usilovali o to, aby Husovi odvolání umožnili, nebylo to zcela nezištné. Koncilu šlo také o to, aby tím stoupenci Husovi v Čechách byli pohnuti k podrobení — snad tu rádcem byl Páleč, správně ceně význam Husův ve straně. A mělo nepochybně sloužiti

[1] Zápis čte se v témž rkpe Olom. II, 91 f 168 v tato slova: Reverendissimi patres. Propter dei reverenciam, zelum et corroboracionem fidei, honorem huius sacri concilii et preservacionem tocius cleri et populi catholici eo humilius, quo potest, supplicat et requirit promotor et sollicitator in causa fidei contra Jo. Huss, quatenus prohibeantur illi, qui conantur inducere illum Jo. Huss modo terroribus, modo persuasionibus aliis, ut abiuret heresim et errores et malas asserciones, quas tenuit et docuit contra fidem et policiam ecclesiasticam, ut per hoc evadere possit, ne remittatur brachio seculari, sed quo servetur debitum iusticie et ius scriptum. Nam cum omnibus eorum blandiciis atque minis non potuerunt ab eo obtinere, quod velit adiurare(!), nec usque nunc apparuerunt nec apparent sentencia (tak místo signa) penitencie in eo, nec de iure ad abiuracionem debet admitti. Nam per processum provincitur (místo convincitur) hereticus famatus, scienter pertinax, incorrigibilis et obstinatus. Propter quod omnis audiencia est sibi deneganda et sine more dispendio degradandus et curie seculari relinquendus. Quod ita petit fieri idem promotor et humiliter supplicat, ne tam gloriosa congregacio, ut generale concilium, ex tam valentibus patribus et viris compositum, reportet confusionem et notam. Nec dicit hoc sine causa, quam pro nunc tacet. Et si quis in hoc dubitaret, petit se admitti ad relaciones publicas, ut veritas in publicum manifestetur.

[2] v. d. Hardt IV, 432—433.

k zastrašení jejich i Husa samého, že se koncil asi dne 23. června odhodlal určiti knihy Husovy na oheň. Pod dojmem této zprávy píše Hus dne 24. června svůj list do Čech.[1] Obava, aby to nepůsobilo zlým dojmem na přívržence, diktuje ho: Hus uvádí příklady, kolikrát dobré knihy odsouzeny na oheň, a doufá, že ani jeho věrní jeho knih čísti nepřestanou. Jest to již zřejmý odpor proti výroku autority, ale odvahy k němu dodává koncil sám. Výmluvnými ústy, jako na kazatelně Betlemské, dotýká se Hus odsouzení Jana XXIII. — i zde těžko odolati doslovnému uvádění jeho slov. Cítíme zřetelně, jak mu tento postup koncilu jest potvrzením správnosti jeho názorů na církev a papežství, slova, jichž nedávno užil v listě přátelům Kostnickým, znova se mu vracejí do péra: »Aj, již jest ta hlava sfata, buch zemský svázán, již jest v hříších ohlášen, již jest studnice přeschla« — mluví, narážeje na kuriální vyvyšování papeže — »slunce zatměno, srdce vytrženo, a útočiště z Konstancie uteklo a již zavřeno, aby nižádný k němu se neutiekal.« A vystihuje agitační sílu této události, upozorňuje, jak mohli, znali-li ho takto, míti jej papežem a trpěti mu svatokupectví, leda že sami s ním svatokupčili, jak toho vzpomíná i příklady z Čech, »tržením« Jana Litomyšlského, směnou Konráďovou, odpustky atd.

Dojem, jakým naň působilo odsouzení knih, vysvětluje jistě a omlouvá prudký tón tohoto listu — a přece v touž skoro chvíli vidíme rozhorleného kazatele v krajním umírnění. Zpráva, ač klamná, že nebyly odsouzeny knihy všecky, nýbrž jen traktáty v Kostnici probrané — již mu, tuším, oznámili Jan Kardinál s Petrem z Mladoňovic,[2] — jest mu pohnutkou, že ještě téhož dne, jak o ní zvěděl, prosí oba přátele naléhavým listem, aby opravili jeho český list dnes psaný, z něhož by lid mínil, že odsouzeny knihy všecky. List provanutý vroucími projevy oddanosti k obětavým přátelům — »dokud vím, že jste v Kostnici s pány, jest mi to útěchou i kdybych měl hned na smrt býti veden« — praví jim, — »mám za jisté, že vás Bůh poslal jako anděly, abyste mne slabého a bídného v největších pokušeních podporovali.« — dává zprávy také o nových pátrá-

[1] Doc. 131—133 č. 83, Novotný, Husova koresp. str. 303—310 č. 147.

[2] Srovn. Novotný, Husova koresp. č. 148.

ních po jeho knihách a hledání nějakých jeho prací, jež nemělo výsledku. Hus z nich žádné neměl, ač Výklad Sentencí a bibli si přivezl. Slídiči ptali se také, chce-li odvolati, ale Hus mohl se pokušení vyhnouti odkazem na koncil, na nějž se poddal. Obavy před špehováním neopouštějí ho — a to snad vnuká novou vzpomínku na špatný zápis jeho někdejší výpovědi o glose Jesenicově[1], — stejně jako vyznívají i z listu snad na zítří (dne 25. června) psaného.[2]

Tím větší bylo zklamání, když se objevilo, že zpráva o částečném toliko odsouzení knih byla mylná. Dne 26. června Hus znovu obrací se na »boží lid«, své posluchače, se stížností o potupení knih českých, jimž mimo několik Čechů nemohou rozuměti členové koncilu. »Vlaši, Francúzi, Engliši, Hyspani, Němci a jiní jiných jazykóv«, a ostrou kritikou koncilu přechází k vylíčení svého hádání dne 7. června.[3]

Téhož dne, tuším, Husovi sděleno, že zítra dostane se mu konečného slyšení. Ještě jednou loučí se tudíž s oběma nejvěrnějšími příznivci, panem Janem a panem Václavem, a v domnění, že to poslední list, slovy povznesenými napomíná je znovu, aby, zanechajíce marnosti světské, sloužili Kristu.[4] Když však pověst se neosvědčila, ještě jednou, dne následujícího (27. června) obrátil se na české své posluchače a ctitele, »maje vždy potěšenie, že mohu k vám mluviti po lístku«. V ušlechtilých a opravdu povznášejících napomenutích prokmitne, tuším, vzpomínka i na někdejší utěšující list Richarda Wyche.[5]

Ale loučení nastává nyní obecně. Téhož dne (27. června) dojemnými slovy rozloučil se s universitou, vzpomínaje svého působení a svých bojů, vybízeje k stálosti a zpravuje, jak odmítl bez důkazu prohlásiti každý artikul za bludný. »Prosím,

[1] Doc. 109 č. 66 (druhá část), Novotný, Husova koresp. str. 310—312 č. 149.

[2] Doc. str. 102—103 č. 61, Novotný, Husova koresp. str. 312—314 č. 150.

[3] Doc. 137—139 č. 85, Novotný, Husova koresp. str. 316—321 č. 153. Hus zde sice mluví o slyšení v první den, ale patrně se po uplynutí delší doby mýlil; srovnej svrchu str. 415 pozn. 1 a str. 420 pozn. 1.

[4] Doc. 143—144 č. 88, Novotný, Husova koresp. str. 315—316 č. 152.

[5] Doc. 140—141 č. 86, Novotný, Husova koresp. str. 324—326 č. 156.

milujte Betlem«, žádá na konec, prose o ustanovení Havlíka svým nástupcem — i tenkráte tedy věřil mu ještě — a doporučuje přízni university Petra z Mladoňovic, svého nejvěrnějšího a nejstálejšího utěšitele.[1]

V hlubokém pohnutí loučí se s Křišťanem, svým dobrodincem, napomínaje i jeho k stálosti, dobročinnosti a řádnému životu a připojuje pozdravy Jakoubkovi.[2] A jestliže, jak již poslední listy ukazují, styky se ctiteli Kostnickými byly velmi živé — jistě každý spěchal zavděčiti se milovanému Mistru nějakým sdělením,[3] — nemohl ani věrný Petr z Mladoňovic zůstati za ostatními. Mimo jiné četné listy (Hus je však z opatrnosti hned ničil),[4] zdá se, že před svátkem sv. Petra vzpomněl na něho povzbuzujícím dopisem.[5] Hus, odpovídaje, oddaného žáka učinil vykonavatelem své závěti v Kostnici a z Kostnice.[6] Neubráníme se pohnutí, čteme-li, jak prosí, aby panu Janovi z Chlumu, utrpěl-li vyčkáváním konce nějakou škodu, vymohl náhradu u mincmistra Petra Zmrzlíka a jeho choti paní Anny z Frimburka i jiných, o nichž mu poví Husův žák »Farář«. Panu Janovi má také připadnouti vůz a kůň, zbyl-li jaký. Petrovi samému nemá čeho odkázati, ale snad mu M. Martin nebo M. Křišťan nahradí, třebas jeho věrných a obětavých služeb nelze penězi nahraditi. Tím vřelejší náleží mu dík; kdyby Hus vrátil se do Prahy, chtěl by ho míti jako bratra. Odkazuje mu aspoň některé své knihy Wyclifovy a dodání jeho »viatiku«, který dosud má, M. Martinovi. Na pozdrav pánům českým a polským nemůže arci zapomenouti, ale nálada z listu

---

[1] Doc. 142—143 č. 87, Novotný, Husova koresp. str. 322—324 č. 155.

[2] Doc. 128—129 č. 81, Novotný, Husova koresp. str. 321—322 č. 154.

[3] V. nyní doklady, které sestavil Novotný, Husova korespondence a dokumenty č. 144, 146, 148, 151, 157, 158.

[4] Doc. str. 114 (č. 70), Novotný, Husova koresp. str. 275 č. 131.

[5] Novotný, Husova koresp. č. 157.

[6] Doc. 103—104 č. 62. Novotný, Husova koresp. str. 328—330 č. 160. Novotný, Listy Husovy 71 klade sice list za 16. červen a míní, že byl složen brzo po tomto datu, ale mínění opřeno jest o předpoklad, že zmínkou o listu Martinovi míněn list z 16. června, což se mi nyní nezdá dobře možné; srovn. Hall, Sigmund und Hus 97, Sedlák, Něk. text. III, 6—7. A poněvadž slova Husova na počátku listu Petrovi jsou asi v souvislosti s listem Mladoňovicovým, domnívám se, že list Petrův psán asi krátce před 29. červnem.

vanoucí, třebas neztrácel úplně naděje v možnost návratu — po vůli boží — není veselá. Tuší, více než v listu M. Martinovi chtěl připustiti, pronásledování bratří. A v očekávání posledního zápasu nenadarmo vzpomíná, že nastává prudčí, záludnější a od lidí četnějších útočení.

»Čakání smrti« se prodlužovalo, ještě jednou mohl se potěšiti s panem Janem z Chlumu a Václavem z Dubé. Byltě ho i pan z Chlumu potěšil dne 28. června zvláštním lístkem, oznamuje nějaké noviny z koncilu, svědčící o nastávajícím zahanbení »apokalyptické nevěstky« a zvěstující také odhodlání Janově vzdáti se služby dvorské.[1] Hus ho případnými citáty v tom utvrzuje, prose s vřelými pozdravy a přáním stálosti královně Žofii i choti Janově, aby podle možnosti ještě psal. Také panu Václavovi z Dubé připojil několik slov (29. června), děkuje za jeho ochotu poslechnouti přátelských rad.[2]

Podle poslední úmluvy v žaláři Hus přenechal rozhodnutí koncilu. Všecky pokusy jednotlivců přiměti ho k odvolání — a Hus jistě správně tušil, že někteří, mluvíce za sebe, přicházejí jménem koncilu — zůstávaly bezvýsledné, a koncil jistě častěji, již s ohledem na hnutí v Čechách, o němž projevy šlechty svědčily, uvažoval o jeho věci. Na zvláštní dotaz dal pak Hus dne 1. července předložiti koncilu prohlášení, v němž praví, že bojě se uraziti Boha a upadnouti v křivou přísahu, nechce odpřisáhnouti všech a každého z artikulů falešnými svědky dotvrzených, poněvadž jich nekázal, netvrdil a nehájil. O článcích z knih vyňatých, pokud se tak stalo správně, prohlašuje, kterýkoli z nich zavírá smysl křivý, ten že zavrhuje, ale bojě se uraziti pravdu a mluviti proti mínění svatých, nechce každého z nich odpřisáhnouti . . .[3]

Na členy koncilu, zvláště pokud byli předpojati — a těch nyní byla většina — působilo to jistě nepříznivě a Kolínský Kartusián již dne 4. července oznamuje universitě, že v nej-

[1] Novotný, Husova koresp. č. 158.

[2] Doc. 144—145 č. 89, 90, Novotný, Husova koresp. str. 330—332 č. 161.

[3] v. d. Hardt IV, 430. Mylně vytýká Sedlák, Hus 347, že o poučení a důkazu Hus již nemluví. Běželo nyní přece o formuli odvolací, na niž byl Hus ochoten přistoupiti; poučení nezmizelo z požadavků Husových nikdy, jak nejlépe odtud viděti, že ani nyní nechce Hus článků z knih správně vyňatých se zříci, ač křivých smyslů hájiti nechce.

bližší schůzi bude vynesen rozsudek nad Husem, jenž asi bude odevzdán rameni světskému, ježto, ač dříve prohlásil, že se chce podrobiti poučení a nařízení koncilu, nyní již, zdá se, odmítá odřeknutí a odvolání, jež mu koncil nařídil.[1]

Přece však věc Husova ještě jednou stala se předmětem porad. Výsledkem jejich bylo, že dne 5. července — Michal de causis zajisté zuřil — M. Jan Hus předvolán byl před zástupce národů shromážděné v klášteře Minoritů. Byli tu d'Ailli, Zabarella a patriarcha Antiošský z kardinálů, auditor Tomáš de Amelia, arcibiskupové Rižský a Milánský, biskupové z Bathu, Salisbury, Feltre a Poznaně. Zde konečně měla býti předložena ona »forma satis limitata«, kterou Zabarella již 8. června byl slíbil. Zněla: ať Hus odpřisáhne články, které jsou v jeho knihách a k nimž se přiznal, a články svědecké, kterých nepopírá, že je hlásal. Pokud jde o články jenom svědky dosvědčené, o nichž tvrdí, že jim neučil, ať přísahá, že jich nedrží a nebude držeti, nýbrž bude věřiti s církví. Hus však odpověděl poukazem na své prohlášení ze dne 1. července a žádnými přímluvami nechtěl se ani k přijetí této formule dáti pohnouti.[2]

Není pochybnosti, že kardinál Zabarella — neboť jistě on nikoli pofouchlý d'Ailli jest původcem této formule — dostál slovu. Formule znamená opravdu se strany koncilu krajní možnost, více učiniti koncil se svého stanoviska opravdu nemohl. Ale nelze se diviti, že i ona pro Husa nebyla přijatelna. Koncil nemohl — k tomu neměl dosti důkazů po ruce — vylhaných výpovědí svědeckých zříci se úplně, co navrhoval byla skutečně jediná možnost. Ale ani Hus nemohl přijmouti formuli, v níž prohlášením, že oněch křivě dosvědčených bludů nedrží a nebude držeti, připouštěl, že je držel! Hodnostáři koncilu přičiňovali se domluvami přiměti Husa k povolnosti, ale Hus zůstal neoblomný, jednání se rozbilo . . .

---

[1] Martène et Durand, Thes. II, 1639.

[2] v. d. Hardt IV. 431—432, Doc. 560. Je mi arci jasno, že přednost tu náleží úřednímu dokumentu (nikoli kronice!) u v. d. Hardta; zpráva kapitule (Doc. 560) referuje věrně sice a celkem správně, ale jistě ne na základě akt, nýbrž podle paměti, jež do formule vložila více. A nelze tudíž říci, jak chce Sedlák, Hus 348 n. že Hus tuto formuli nabízel sám!

Také králi Zikmundovi byla tato formule předložena a zdála se mu přijatelnou. Když Hus odmítl, ještě z večera poslal král falckraběte Ludvíka v průvodu pana Jana z Chlumu, Václava z Dubé a čtyř biskupů do vězení Husova, a pan z Chlumu oslovil přítele: »Hle, mistře, my jsme laikové, a neumíme ti raditi, ty sám víš, co činiti. Cítíš-li se vinen něčím z toho, co se ti vytýká, nestyď se dát se poučiti a odvolati, ne-li však, nečiň proti svému svědomí, nechtěj lháti před Bohem, ale raději vytrvej v poznané pravdě.« M. Jan však se slzami v očích odvolával se, že pan Jan ví, kdyby byl něco napsal proti zákonu Božímu a jeho církvi bludného, jak rád by odvolal, že však marně žádal lepšího důkazu z Písma proti vývodům svým. Jeden z biskupů, již popuzen, namítl: »A chceš ty býti moudřejší než celý koncil?« Hus arci popřel: ať mu dají nejmenšího doktora ze svého středu, poučí-li ho lepšími písmy, rád odvolá. To byl ovšem důkaz tvrdošíjnosti, jednatelé potom odešli.[1]

Jednání tím rozbito, v platnost vstupovala zase nejpřísnější formule předem připravená a d'Aillim již 8. června ohlášená.

Večer téhož dne M. Jan ještě jednou obrátil se na pana Jana:[2] Zítra, o hodině šestnácté, má přijmouti tuto formuli. Přeje si, aby král byl přítomen. Ani nyní nezapomíná napomenouti k opatrnosti s listy — o sebe se již nebojí, ale o jiné, vzpomínaje zvláště Jeronyma. Ale přece láska k životu ještě jednou podstupuje boj s pevným odhodláním, v tu chvíli ještě skizzuje Hus nové prohlášení souhlasné ve věci s četnými předcházejícími: Já Jan Hus, v naději sluha boží, nechci říci o každém článku ze svých knih, že je bludný, abych neodsuzoval mínění sv. otců, zvláště Augustinovo. 2. Nechci vyznati, že jsem učil a hlásal články falešnými svědky dosvědčené. 3. Nechci odpřisáhnouti, abych se nedopustil křivé přísahy...

Současně přikládá Hus lístek, obsahující poslední pozdrav do Čech i do Kostnice, stručný, ale tím krásnější. Připomíná přátelům znovu služby Jana z Chlumu, za něž mu »nedajte

[1] Petr z Mladoňovic Doc. 316—317, anonym. zpráva Doc. 560, jež se tu, ač každá s jiného stanoviska psána, pěkně doplňují.

[2] Doc. 105—106 č. 64, Novotný, Husova koresp. str. 334—335 č. 163.

škodnu býti«. Vřelý pozdrav náleží panu Zmrzlíkovi a jeho choti a po nich královně Žofii i vší čeledi. Petr z Mladoňovic ať přijme kožich Mistrův, pan Lefl s chotí, pan Lidheř s chotí Markétou, pan Škopek s Mikeškú, Křišťan, Martin z Volyně, Mikuláš z Miličína, kněz Petr kaplan králové (později, tuším, farář v Metličanech), kněz Havlík dostávají po vlídné vzpomínce.[1]

A v noci téhož dne napsal prohlášení celému světu křesťanskému čili přátelům pravdy,[2] aby jeho smrtí nebyli pohoršováni a neměli ho za kacíře, líče, jak byl ochoten odvolati, co by bylo proti víře, jak často přistihl doktory při vybírání článků v nepoctivosti, jaký byl průběh veřejných schůzí, zvláště 7. června, kdy byl nucen koncil okřiknouti, a jak mu kardinál místo poučení nařídil a král potvrdil odvolati: »A jakých jsem potom zakusil pokušení, ví jen bůh . . .«

Z rána v sobotu dne 6. července shromáždil se koncil v kathedrále k XV. slavnostní schůzi velmi četně, běželo o událost, jež mohla zaujmouti pozornost bujného shromáždění.[3] Vysocí hodnostáři koncilu sešli se asi v plném počtu. Sám kardinál biskup Ostijský Jean Brogni předsedal, král Zikmund

---

[1] Doc. str. 147 č 91, Novotný, Husova koresp. str. 335—337 č. 164. Palacký klade list k 29. červnu, ale přípisek jednoho rkpu s tímto datem náleží patrně k listu jinému; podle obsahu lze list nejpravděpodobněji položiti k 5. červenci jako také skutečně v listě Janovi z Chlumu (Doc. č. 64, Novotný č. 163), o listě, jenž má býti českým přátelům poslán, se zmiňuje.

[2] Doc. 106—108 č. 65, Novotný, Husova koresp. str. 337—339 č. 165.

[3] Líčení toto založeno jest na zprávě Petra z Mladoňovic Doc. 317—324, kombinované s českým jejím zpracováním častěji tištěným, vypravováním t. zv. Jana Barbata Doc. 556—558 (srovn. i Sedlák, Něk. textů I, 32—38), anonymní relací se strany katolické Doc. 559—561, vypravování jiného katolického svědka (Loserth, Beiträge V, AÖG 82 str. 348—351 zvl. ot. 22—25), líčením Oldřicha z Richenthalu (vyd. Buck 79—81), akty u v. d. Hardta IV, 398 n, Kronikou Dětř. Vrie a Dětř. z Niemu tamtéž, Kronikou Laur. Bonincontrien. (Muratori XXI, 113) a některými jinými prameny, podle potřeby níže zmíněnými.

zasedl na čestné místo v plné nádheře. falckrabí Ludvík držel před ním říšské jablko. Fridrich purkrabí Norimberský žezlo. Jindřich Bavorský korunu a uherský šlechtic Štěpán Rozgoň meč. Husa přivedl arcibiskup Rižský v silné stráži. nesměl však vstoupiti do chrámu až po ukončení mše. Na kazatelnu vystoupil po té Jakub Ballardi Arigoni. biskup Ledský z řádu Dominikánského. aby promluvil o thématě: »Budiž zničeno tělo hříchu« (Destruatur corpus peccati). Prohlášený řečník snadno zaujal shromáždění předem zaujaté. když. vzpomínaje schismatu jako příčiny kacířství a bez ostychu vtíraje se v přízeň Zikmundovu za jeho arci značné zásluhy o jeho odstranění. vybízel k boji proti kacířům. zvláště proti tomuto zatvrzelému kacíři. jehož špatností mnohé míst na světě nakaženo jest kacířstvím.«[1]

Potom skrze biskupa Antonína Concordienského přečten zákaz každého hlučení. a prokurátor koncilu Jindřich de Piro žádal, aby se přistoupilo k processu Husovu a aby především byly zavrženy články Wyclifovy. Husem hlásané. načež po přečtení předcházejících processů a jednotlivých částí vyšetřování a vyjednávání starý a šedivý auditor Berthold de Wildungen začal čísti 260 článků Wyclifových. jež však v plném znění nečteny; a když pak Antonín Concordienský přečetl odsouzení článků Wyclifových. Berthold de Wildungen přistoupil ku čtení článků Husových v poslední redakci. Byly to nejprve články z jeho spisů vyňaté. Ale již při prvním. jednajícím o církvi. Hus jal se činiti poznámky omezující a vykládající. jako činil v odpovědích písemných. Kardinál d'Ailli okřikl ho, ať mlčí. že potom odpoví najednou. Ale Hus bránil se. jak by si mohl všecky pamatovati. Když pak nepřestal glosovati dále. sám Zabarella, rozhněván na něho pro nezdar smíru. okřikl ho znovu a nařídil biřicům. aby ho donutili k mlčení. Hus s rukama sepiatýma zvolal: »Pro Boha prosím. slyšte mne. aby okolostojící nemyslili. že jsem držel něco bludného. potom si se mnou čiňte. co chcete.« Ale když mu znemožněno odpovídati, pokleknuv, modlil se tiše.

Také při čtení výpovědí svědeckých. zvláště článku. že hlásal remanenci a učení o neplatnosti výkonů hříšného kněze,

[1] Řeč v. v Op. I. f 26—27, má ji i v. d. Hardt III, 1—5, a byla tištěna častěji; Hefele VII, 193 nazývá ji právem »ziemlich wertlos«; těžko podle ní souditi, odkud se vzala kazatelská pověst řečníkova.

pokusil se odporovati, Zabarella však opětně zakázal mu mluviti. Přes to Hus, znovu poukazuje na přítomné, slavnostně se ohradil, že nikdy neučil remanenci, a odpovídal také na jiné články. Podle právních předpisů svědkové, jak již řečeno, uváděni jen svými úřady, nikoli jmény. Tu, když ve výpovědech svědeckých čten byl i článek nedorozuměním nebo zkroucením realistického stanoviska Husova vzniklý, že kladl i čtvrtou osobu v Trojici,[1] jak dosvědčil jeden doktor, zvolal Hus: »Jmenujte toho doktora, jenž takto proti mně svědčil!« Ale dostalo se mu odpovědi, že toho není třeba, a zapřisahání Husovo, že to není pravda, nic nepomohlo, třebas asi odsouzen tento artikul nebyl. Také výtku, že apeloval ke Kristu, provázel Hus poznámkou, koncilu jistě nepříjemnou, a hlásil se k tomu otevřeně, podobně o exkomunikaci uvedl známé své důvody o zatčení svých prokurátorů, dodávaje, že na koncil přišel svobodně, maje glejt krále Zikmunda zde přítomného — a ten jistě měl příčinu se zapýřiti . . .[2]

Po té biskup Concordienský přečetl rozsudek,[3] navržený ve dvojím znění, pro případ, kdyby Hus přece ještě odvolal.[4] Ježto však tento případ nenastal, přečten jen ortel znějící na smrt, k němuž Hus rovněž činil poznámky, zvláště když byl prohlašován za tvrdošíjného, popíraje to a nabízeje ochotu odvolati p o p o u č e n í. A stejně, ne zcela neprávem, provázel i odsouzení svých knih, také českých, na oheň, podobnými poznámkami. Jinak však vyslechl rozsudek klidně, na kolenou a modle se. Jen po přečtení rozsudku, zblednuv a prohodiv zlomeným hlasem: »Bože všemohoucí, jaký to rozsudek proti

[1] Doc. 318 nutno čísti »ipse quartam fore et esse personam in divinis, jak má H ö f l e r I, 283 a důležitější rkpy. V artikulích posledních článek ten se nečte, ale nelze pochybovati, že skutečně přednesen byl, poněvadž, jak víme, realismus tvořil část obžaloby a, jak upozornil S c h w a b, Gerson 586 (srovn. i H e f e l e VII, 152 pozn. 200), skutečně v žalobních artikulech, jež má M a n s i XXVII, 758 (čl. 17), žaloba obsažena jest.

[2] Zpráva o zapýření čte se jen v českém zpracování Petra z Mladoňovic, ale také to jest velmi blízké dobově a má i jiná plus věcná. Srovn. však Corone regni Boh. satira (H ö f l e r II, 326).

[3] Petr z Mladoňovic 219 míní, že vedle něho četl i starý a šedivý auditor (Wildungen); ale je to asi omyl s předčítatelem článků, AÖG 82, 350 (24).

[4] V. H e f e l e VII, 206 n, S e d l á k, St. tex. I, str. 349 n. Hus str. 344* n.

mně jest vynesen!« dodal potom rozechvěn:[1] »Pane Ježíši Kriste, odpusť všem mým nepřátelům, víš, že mne falešně obžalovali, falešné svědky přivedli a falešné články proti mně přinesli. Odpusť jim pro nesmírné milosrdenství své!«

Rozsudek zněl na zbavení kněžství, prokletí a předání rameni světskému. Hus, oblékaje se do mešních rouch, bera albu, řekl: »Také pán Ježíš, když byl veden od Herodesa k Pilátovi, v bílém obleku byl posmíván.«[2] Oblečen a opatřen kalichem, jako by měl sloužiti mši, naposled byl vyzván, aby odvolal. Tu tedy vystoupiv na lešení ve středu chrámu připravené, s pláčem prohlásil k zástupům, proč tak učiniti nemůže, boje se lži a urážky svědomí i pravdy, když těmto článkům nikdy neučil, nýbrž pravému opaku, a boje se pohoršení — a tu ovšem velekněží kolem sedící poznamenali, že je patrno, jaký to zatvrzelý kacíř. Tenkrát jím Hus již skutečně byl.

Sedm biskupův s arcibiskupem Milánským v čele[3] určeno vykonati obřad zbavení kněžství. Odňali mu postupně kalich i části mešního oděvu, při čemž Hus jejich kletby provázel svým blahořečením. Když však došlo na porušení tonsury, vznikl spor mezi nimi. Někteří chtěli bolestný tento obřad provésti břitvou, jiní toliko nůžkami. A tu Hus, jinak si klidně veda, neubránil se ironické poznámce: »Hle, již ti biskupové neumějí se v tomto rouhání srovnati.«[4] Obřad potom vykonán nůžkami, a biskupové, zřekše se Husa jménem církve, odevzdali ho ra-

---

[1] Detail o zblednutí Husově, jistě hodnověrný, zjišťuje autor anonymní relace katolické (AÖG 82, 351, zvl. ot. 25), modlitbu za nepřátele s dodatkem, asi nezcela hodnověrným, že se mu za to vysmívali, Petr z Mladoňovic 320.

[2] S výpovědí Mladoňovicovou dá se srovnati, co dosvědčuje anonymní zpráva (Doc. 560—561): cum vestes sacerdotales sibi presentarentur ad induendum, dixit se velle habere militem Pilati, qui eum indueret, et induendo casulam et albam sibi appropriavit facta Christi.

[3] Byli to arcibiskup Milánský Bartolomeo della Capra, biskup z Belluna (Feltre) Jindřich Scarampi, biskup z Asti Albertus Guttuario d'Agliano (zároveň opat sv. Bartoloměje v Pavii), biskup Alexandrijský Bartolino Beccari, biskup z Bangoru v Anglii Vilém Barrowe doktor dekretů, biskup v Lavouru ve Francii (Vauriensis) Johannes Belli a světící biskup Kostnický Jan; v. d. Hardt IV, 437.

[4] Petr z Mladoňovic (321) praví tu: Ecce adhuc nesciunt isti episcopi in hac blasphemia concordare. Většina rkpů anonymní relace má však, (Doc. 561): Ecce tot asini coronati non possunt in ista blasphemia concordare. Ale tak Hus při všem rozčilení sotva mluvil.

meni světskému, vsadivše mu před tím na hlavu papírovou čepici asi loket zvýší, na níž byli namalováni tři čerti, peroucí se o jeho duši a kolem nápis: »Hic est heresiarcha,«[1] se slovy: »Svěřujeme duši tvoji ďáblu.« jež Hus zodpověděl: »A já ji svěřuji nejmilejšímu pánu Ježíši Kristu.« provázeje i vsazení čepice srovnáním s bolestnější korunou Kristovou.

Na pokyn králův falckrabí Ludvík, syn někdy krále Ruprechta Klema, zavolal fojta říšského Hanuše Hagena, jenž svěřil Husa městským biřicům a katu s rozkazem, aby z oděvu a majetku Husova ničeho nebrali. A byl to arci požadavek pro ně dosti nemilý. Měltě Hus, jak očitý svědek Oldřich z Richentalu zjišťuje, dvě pěkné černé sukně z dobrého sukna, kovaný pás, dva nože v jedné pochvě a kožený sáček[2] — »da mocht wol etwas inne sin,« odhaduje zvědavý měšťan — patrně klevety Michalovy působily.

Na hřbitově pálili právě knihy Husovy, pokud v Kostnici nalezeny. Hus, jda kolem, jen se pousmál, ale zástupy kolem i za ním všude se tlačící napomínal, aby nevěřily, že umře pro bludy, jež mu skrze křivé svědky, úhlavní nepřátele, podvodně přičteny. Jistě tenkrát bylo vzhůru celé město, tlačíc se k nezvyklému divadlu.

Klemův syn s družinou vedli průvod na koních, a bylo více než 1000 zbrojných; dva jeho sluhové, přivolavše také Ulricha Richentala, provázeli Husa po každé straně, nespoutaného, až snad na zbytek okovů z Gotlieb, napřed i vzadu zástup radních zbrojnošů. Průvod bral se ke Geltinské bráně,[3] ale pro veliký nával diváků oklikou, při čemž prý počet ozbrojených vzrostl na 3000, nepočítaje žen a dětí.[4] U mostu přes příkop bylo nutno zástupy zaraziti[5] a pouštěti po částech, z obavy, aby se most neprolomil.

Hus cestou pěl: »Jesu Christe, fili dei vivi, miserere mei,« Na popravišti, spatřiv připravené dříví a slámu, poklekl, opa-

[1] Zaznamenávají celkem souhlasně Petr, anonym (Doc. 561) a Richenthal.

[2] Richenthal str. 80.

[3] Srovnej Eiselein, Begründeter Aufweis des Platzes, auf welchem Hus verbrannt worden; místo (in loco auf dem Bruell dicto) uvádí také kronika Františkánů Kostn. (Mone, Quellen III, 630).

[4] To udává Richenthal a potvrzuje Petr z Mladoňovic.

[5] Tím asi lze vysvětliti sdělení Barbatovo (Doc. 507), že král nedovolil jíti dále, jemuž potom autor sám odporuje.

koval svůj žalozpěv, dodávaje: »Miserere mei, deus. In te, domine, speravi. In manus tuas . . .« hlasitě, že od všech byl slyšán, a vesele a s jasnou tváří.

Bylo to za městem v lukách, při cestě na Gottlieby, na mrchovišti, kde zahrabávali zdechlé koně. Hrdinské vystupování Husovo neminulo se mohutným dojmem. Diváci žasli nad tímto kacířem a hlasitě se upozorňovali, třeba nevěděli, co spáchal dříve, že nyní vede si svatě a že by mu měl dán býti zpovědník. Na to Richental přistoupil k Husovi, táže se, chtěl-li by se zpovídati. Byl tu jako zástupce koncilu a biskupa kněz Ulrich Schorand, sedě na vysokém koni, ve skvostné zelené sukni s červenou hedvábnou podšívkou. Ten nyní, přistoupiv k Husovi, nabídnul mu zpověď, odvolá-li, jinak ovšem nikoli. A tu Hus, dříve ochotný, ač nedávno zpovídal se ve vězení, poděkoval: »Není třeba, nejsem smrtelně hříšný.«[1]

Při modlitbě spadla mu kacířská čepice s hlavy a úslužní zbrojnoši arci ihned se nabízeli podati mu ji.[2] Když pak Hus na pokyn katův povstal od modlitby, zvolal hlasitě, že všichni, i krajané, dobře slyšeti mohli, po latinsku: »Pane Ježíši Kriste, tuto tvrdou, potupnou a krutou smrt chci pro tvé evangelium a kázání slova tvého trpělivě a pokorně nésti.« A obrátiv se k okolostojícím, po německu,[3] aby všichni rozuměli, žádal, aby nevěřili, že držel články falešnými svědky dosvědčené. Ale toho nemínil dovoliti falckrabí. Pokynul katovi, jenž, když prý ještě Hus po svém přání mohl se rozloučiti se svými žalářníky,[4] zbaviv Husa oděvu, přivázal ho provazy ke kůlu k zemi zaraženému, zprvu obličejem k východu, ale na pokyn z řady diváků, že nesluší, aby kacíř umíral obličejem k východu, poručil jeho místo změniti. Na krk vložen mu a kolem kůlu uvázán rezavý řetěz, při čemž prý Hus s úsměvem připomenul pacholkům

[1] Tak, tuším, lze kombinovati Petra z Mladoňovic a Richenthala, při čemž tomuto dávám přednost.

[2] Petr z Mladoňovic zmiňuje se o tom (322) a Richenthal uvádí, že spálena, neshořevši, dodatečně; snad to lze takto vysvětliti.

[3] Praví to výslovně Richenthal str. 81.

[4] Tento detail zaznamenává jen české zpracování Mladoňovicovo, jež ovšem psáno rovněž velmi záhy a má některé věcné dodatky. Není sice tak význačných stop, že by Hus také se žalářníky v posledním svém vězení byl se tak důvěrně sblížil, jako v prvém, ale již umožnění styků s přáteli svědčí aspoň o jisté ochotě (třeba snad z části koupené), a neváhám tedy tohoto detailu užíti.

řetěz, jímž byl spoután Kristus, a pro toho, že rád i tento snese. Pod nohy podloženo mu dříví a dvě otepě slámy, sláma a dříví narovnány až ku bradě.

V tu chvíli přistoupil prý — jediný věrný Petr z Mladoňovic ví o tom, nechtěje však toho tvrditi — říšský maršálek Hoppe z Pappenheima s falckrabím k odsouzenému, chce-li odvolati. S pohledem k nebi a bera Boha za svědka, odmítl Hus, opakuje, že lživých těch článků nikdy nedržel, ale že jeho jediným účelem ve všech činech a spisech bylo odvésti lidi od hříchu. »A na této pravdě, jíž jsem psal, jíž jsem učil a jíž jsem kázal na základě výroků a výkladů sv. otců, chci dnes vesele zemříti.«

Oba pánové odešli prý, zalomivše rukama.

Sláma a dříví polité smolou rychle se vzňaly. Hus hlasitě zapěl: »Kriste, synu Boha živého, smiluj se nad námi, Kriste, synu Boha živého, smiluj se nade mnou.« Když však chtěl připojiti třetí verš: »Jenž jsi se zrodil z Marie,« vítr obrátil mu plamen do tváře. A tak, modle se potichu, pohybuje hlavou i rty, tiše skonal, co by se rychle pomodlil dva, tři Otčenáše.[1]

Tělo na kůle přivázané zůstalo viseti, když hranice dohořívala, a kati tedy porazili kůl, přiloživše znova dříví, roztloukajíce pak kosti i lebku, a nalezše srdce, spálili je na špičaté tyči.

Zároveň spáleno i šatstvo na rozkaz falckraběte. Po vykonání smutného obřadu popel s vrstvou země odvezen na káře a vržen do Rýna, aby Čechové neměli památky...[2]

Ale těm zbyla památka trvalejší...

---

[1] I zde Richenthal a Petr z Mladoňovic se doplňují, ač tento píše podrobněji a sympaticky, onen celkem věrně, ač ne bez opáčného zaujetí. Z detailů jeho zaslouží snad zmínky jeho poznámka o nepříjemném zápachu, vzniklém tím, že plameny zasáhly i mrtvolu koně kardinála Pankracia, jež tu nedávno zakopána.

[2] Uvádějí Petr z Mladoňovic i Barbatus i Vrie (v. d. Hardt I, 171); Ludolf Zahaňský (AÖG 60, 449).

K datování některých spisů Husových.

II.

A. Vyhláška proti pomluvám.

(Viz díl I. str. 382.)

Dokument tento, zachovaný v domnělém originále mezi cimeliemi zemského Musea, hlásí se za projev Husův hned úvodními slovy. Jest to papírový list při okraji značně ořízntutý a také jinak porušený, písma vybledlého. Na hořejším okraji jest rukou, jak myslí Palacký, Sixta z Ottersdorfu nadpis: »Haec subsequens epistola propria manu perscripta est a sacre et pię memoriae divo Joanne Hußio constantissimo Jesu Christi domini nostri martire.« Na rubu rukou Berghauerovou: »Superscriptio hujus epistolae scripta est ab haeretico Hussita. Inventa est haec epistola in Bibliotheca collegii archiepiscopalis à Joanne Thoma Berghauer, tunc temporis alumno praefati collegii, 1706, et pro memoria antiquitatis post vitrum posita, ut legentes iniquitates haeresiarchae detestent, ab eodem 1711.«

Mínění, že by to byl opravdu autograf Husův, srovnáním s fotografií bezpečného autografu Husova ve Stockholmě a pravděpodobného v rkpe Klementinském XII F 16 f 131', jež při pořádání universitní výstavky Husovy r. 1915 podnikl prof. dr. Gust. Friedrich, ukázalo se mylným (v. Katalog výstavy Husovy str. 4 a 12 č. 4), ale ovšem o projev Husův běží tu nesporně, jak již z úvodních slov vyplývá. Jenže jejich doplnění a také interpunkce činí některé obtíže. Znějí — doplňuji hned, co porušeno (v. Novotný, Husova koresp. č. 15 str. 53):

Johannes Hus, magister in artibus, sacre theologie baccalariu[s formatus universitatis studii] Pragensis rector et predi-

cator verbi Jesu Christi in capella s[anctorum Innocentum] in civitate Pragensi... Palacký, položiv čárku za slovo Pragensis, naznačil tím, že slovo následující »rector« spojuje s dalším et predicator a tedy je vztahuje k správcovskému a kazatelskému úřadu v Betlemě. A vskutku také označení rector et predicator capelle Bethleem vyskytuje se pro Husa častěji. Ale před slovem Pragensis nutno jistě předpokládati vypadlé »universitatis studii«, a poněvadž označení bakaláře theologie podle university není, pokud vím, v podobné souvislosti obvyklé, sotva lze pochybovati, že slovo »rector« náleží k předcházejícímu »universitatis studii Pragensis«, čím by vyhláška náležela do doby rektorského úřadu Husova a jeho trváním byla datována mezi 17. říjen 1409 a 23. duben 1410.

Mám toto datování za správné, jsem si však vědom některých jeho obtíží a závad. Především jest to obvyklost titulu »rector et predicator« pro kazatele Betlemského. Kdyby tak mělo býti interpungováno a kdyby »rector« nevztahovalo se k universitnímu úřadu rektorskému, mohl by dokument náležeti i době pozdější (neboť na dobu před r. 1409 nelze mysliti). Ale tu zase padá na váhu, že pro správcovství Betlemské užívá se zpravidla obratu rector et predicator capelle, takže způsob v této vyhlášce volený (predicator verbi dei in capella...) sám, zdá se, naznačuje, že její původce již tím chtěl oba pojmy odděliti.

Ale také obsah dokumentu, pokud se arci dá zjistiti, má některé záhady. Výtky, které utrhači Husovi činili, byly tři, jak jest z textu patrno, ale jenom dvě známe úplně, třetí toliko nepřímo, neboť ono místo v textu jest porušeno. Zní:

quod Hus heresim predicat, Hus Theutonicos expulit, Hus est [...detrac]tores ipsi senciunt, quia si in tercio membro detraccionis ipsis s[.....]cri, sunt veritati contrarii et se ipsos et proximos decipiunt s'c fr[....] manu propria scripsi vivo, quod [....]stionem (?) et ... reddere racionem, quod est contra inposicionem heresis, et expellere, qu[od...] est contra tercium detraccionis membrum.

Doplniti porušená místa úplně bezpečně nepodaří se snad nikdy. Jenom tolik jest jisté, že se zde Hus obrací proti prvému a třetímu utrhání, neboť o vypuzení Němců jedná pak zvláště, a že si tedy výtka první a třetí odporovaly. Obsahem

první, jak víme, bylo, že Hus káže kacířství, a s tím tedy nesouhlasila výtka třetí. Neúplná slova konečná naznačují snad, že se také v ní mluvilo o nějakém vypuzení, ale není to nijak jisté a těžko se čeho dohadovati.

Proti výtce druhé dovolává se Hus, že vlastní rukou psal, ale těžko říci, co. Jak doplniti záhadné »... sticnem«? Snad [combu]sticnem; ale o něčem podobném se do r. 1409 nejednalo. Co následuje, mohlo snad původně zníti: et [quod paratus sum omni poscenti de fide mea] reddere racionem. To se arci obrací proti výtce kacířství, ale obraty takové vyskytují se v projevech Husových také teprve později. Arci mohl Hus slov těchto užiti již dříve v prohlášení podobném, ač o něm nic nevíme, ale komu psal Hus, co jest ono záhadné »vivo«? Žádný z pokusů překladatelských (Mareš str. 11, Flajšhans, Proti Němcům 15, Listy z Prahy 48 s nemožnými licencemi a dílem podle libovolného textu Höflerova) nedá se držeti, a tak bez nějakého šťastného nálezu sotva kdy bude lze věc objasniti.

Nevylučoval bych hned předem, že by obrana mohla býti i něco pozdější. Ovšem již r. 1409 otázky tyto byly palčivé, a obrana hodí se dobře i do této doby, třeba snad i to mohlo by se zdáti, že tak záhy po odchodu Němců zmínka o příčině jeho byla by zněla jinak. Ale proti tomu třeba uvážiti, že se Hus dovolává i známé přísahy německé, již doslovně cituje (v. Novotný, Husova koresp. str. 53 poz. 1), což jistě spíše mluví pro dobu, kdy formule ona byla v živé paměti.

Bohužel dnešní prostředky nedovolují více, než naznačiti tyto záhady, na jejich uspokojivé řešení nestačí. A poněvadž výklad, že se zde Hus sám jmenuje rektorem university, jest opravdu nejpravděpodobnější, nutno se zatím spokojiti tím, že r. 1409 anebo vůbec doba rektorátu Husova jest asi relativně nejsprávnější.

O rukopisném dochování byla již řeč, tiskem vydal obranu Hanka v SB. der kgl. böhm. Ges. der Wiss. 1860 str. 111, pak Höfler II, 166—167, lépe Palacký, Docum. str. 353—354 a nyní Novotný, Husova koresp. str. 53—54 č. 15. Facsimile uveřejnil (jen malou část) Hanka na uv. m., Flajšhans, M. Jan Hus str. 185, F. Vratislav, M. Jan Hus str. 145.

B. Explicatio in septem priora capita I. ad Corinthios

(Viz díl II. str. 23 n.)

jest nadpis, který dávají Op. práci rkpně nedochované, které se dosud nedostalo té pozornosti, jaké zasluhuje, a jíž si proto chci všimnouti poněkud blíže. Nadpis, který volí Op., dobře se hodí. Jest to výklad začátečních 7 kapitol prvního listu ke Korintským, jenž nejpravděpodobněji řadí se k výkladům universitním — své posluchače autor oslovuje ‚fratres carissimi' (Op. II, 87: Ad vos autem dico, fratres carissimi, cum b. Gregorio Hom. 29 . . .) — tedy poněkud neobvykle, a také jinde mohly by někdy vzniknouti pochybnosti (ze slov f 84': doctor evangelicus super isto textu in epistola dominicali arci nikoli, jeť to opravdu nedělní epištola, a z citátu neplyne, že by také tento výklad platil nedělní epištole, tedy kázání), ale jiné známky nejspíše ukazují na čtení universitní nebo na nějaký cyklus před vzdělanějšími vrstvami konaný.

Výklad ani zde není podrobný — někde si autor naznačuje, že podle potřeby možno napsaný výklad při přednášce rozšířiti (f. 83: Hic est loquendum de ecclesia secundum exigenciam auditorii), — přece však liší se od zběžného výkladu bakaláře kursora. Jest tedy patrně — zvláště je-li universitní — konán někdy později, když Hus, pokračuje ve své přípravě k dosažení mistrství v theologii, četl povinné přednášky o Písmě. Tomu nasvědčuje i théma, neboť epištoly Pavlovy a zvláště ke Korintským náležely k thématům obtížnějším, jaká teprve zřízeným bakalářům připadala.

Zde však nutno si předem zodpověděti otázku, je-li výklad opravdu Husův. Svědectví Op. samo nemůže postačiti, smělé tvrzení, jež po svém zlozvyku bez dokladů a bez potřebného šetření pronesl F l a j š h a n s, Lit. čin. 90: »původství Husovo bezpečné«, opravil již N o v o t n ý, LFil. 1900 str. 490, jenž poprvé uvedl některé důvody pro autorství Husovo, ač jimi nebyl zbaven nedůvěry a pochybností.

Autor jest kněz a kazatel (f 83: debemus sanctificari nos predicatores et prelati), jenž jest si vědom důležitosti úřadu kazatelského (srov. na př. zmínku na f 101 o potřebě častého kázání o manželství, citát v. svrchu v kap. VII. str. 26 v pře-

kladu, nebo f 94' o kárání posluchačů, v. str. 25 pozn. 2), a jenž také dovede oceniti význam řádného přednesu (f 93' při výkladu o »ironii«, quod est elevacio. Debet enim fieri pronunciacio ironica cum quadam elevacione vocis. Unde predicatoribus et lectoribus est modus pronunciandi pensandus, quia dat magnam intelligenciam).

Způsobu tvorby Husovy neodporují především česká slova, tu a tam — zde nepříliš často — do textu nebo do marginálních poznámek vkládaná. Tak na př. hned na začátku (f. 83): exponitur vocatus powolaný, nebo v marginalii f. 85 slova: Significatum est enim mihi vykládají se: Per literas rozkázáno mi jest. Na f. 88 několik slov vyloženo po česku: curiositas twarnost (?) . . ., prolixitas dlúhost . . ., obscuritas zatmělost neb zatměnie . . ., scurilitas oplzlost. Na f. 93' spectaculum vysvětluje marginalie: divadlo, slovo peripsema ztlumočeno in margine: okuje, ohryzek, ostřižek, f. 94 pedagogorum wuodci erudiencium, f. 96 Azymi — nekwasni, sinceri per graciam, f. 96' maledicus — lajci, hánci, utrhači, blasphemus, calumniator vel detractor. Také bohemismus: quia solus de se dicit (místo ipse, f. 97), ač není zvláště příznačný, se způsobem Husovým dobře se srovnává.

Důležitější jsou jiné známky, třebas ani ony samy by autorství Husova zaručiti nedovedly. Také náš autor rád se zablýskne jistou »znalostí« řečtiny, snad větší, než jinde v té době byla obvyklá, a tudy o jistém zájmu jazykovém svědčící, ale ovšem dokonce ne takovou, aby o nějakém skutečném studiu, leda mimo začátky, svědčila, jak to také u Husa vidíme. Jest to asi táž úroveň, jakou jsme pozorovali v jeho výkladě Sentencí, když na př. vykládá (f. 93'): Et sciendum, quod ironia dicitur ab ἴρον, quod est contrarium, et ὄνομα nomen, quasi faciens intellectum contrarium nomini, quod profertur. Vel dicitur ab ἴρον, quod est elevacio. Debet . . . (srov. výše řádek 3 a n.). Stejné svědectví o mělkých znalostech podává etymologie (f. 94): Nota: Peripsima est purgamentum pomi vel rasura metalli, vel domorum quisquilia vel purgamentum, quod eicitur de tritico, quando ventilatur. Unde dicitur a περί, quod est circum, et simus, sima, simum, quod est curvus vel imperfectus, anebo jinde (f. 94'): Pedagogus est instructor pueri; unde dicitur a παῖς, quod est puer, et γογος duccio.

Zajímavější a tvrbě Husově, jak jsme ji již jinde poznali, ještě lépe odpovídající jsou některé pokusy o kritiku textovou i věcnou. Jest to stanovisko, jaké Hus také jinde zaujímá, které si váží autorit, ale nedá se jimi zviklati v úsudku vlastním. Tak v kap. druhé, vykládaje slovo »examinatur« (2, 14), uvádí výklad, který podávají glosa, Lyra, Haymo, Gorra, a dodává: Sed salva istorum sentencia, videtur mihi, quod in textu debet dici exanimatur, id est animam spiritualem, quia vitam spiritualem non habet, et non quod dicatur examinatur per ‚m'. Ita quod secundum apostolum duplex est homo, sc. animalis, qui habet vitam essencialem, sed non spiritualem, cum non vivit spiritu dei, qualis est omnis homo existens in crimine; et iste non percipit, quia non recipit pertinencia ad beatitudinem, nec potest intelligere, quia non wlt, iuxta illud Psalmi: Noluit intelligere, ut bene ageret. Unde quia reputat stulticiam esse spiritualia, non potest intelligere. Racio, quia spiritualiter exanimatur, id est extra spiritualem animam, que est vita bene vivere. Spiritualis homo econtra est, qui spiritu dei vivit . . . (f. 89').

Zvláště stojí za povšimnutí jiné místo, kde sice neváhá dávati přednost mínění jiných před Augustinovým, ale přece by rád tohoto svého nejoblíbenějšího církevního otce zachránil (f. 97): Nota, quod b. Augustinus in isto textu in exposicione discordat ab Haymone et a Lyra, qui hoc verbum (‚nominatur') construunt — běží o výklad I. Cor. 5, 11 — cum hoc nomine ‚frater' sic: Si is, qui frater nominatur, id est christianus appellatur. Beatus autem Augustinus construit cum sequentibus hoc verbum ‚nominatur' sic: Sed si is, qui frater, nominatur — id est annotatur — publice fornicator, aut nominatur avarus et reliquis criminibus. Et quamvis b. Augustini sentencia sit vera, tamen Haymonis est pertinencior ad textum, quia in sequentibus apostolus utitur ista nominacione ‚frater', dicens: Qui possit iudicare inter fratrem et fratrem suum, sed frater cum fratre in iudicio contendit. Eciam non videtur bona construccio b. Augustini sine supplemento. Nam oporteret sic suppleri: Sed si is, qui frater — supple ‚est', — vel sic: Sed si is, qui est frater inter vos, nominatur fornicator. Et tunc Haymonis glosa et Lyre et Gorre non valebit, qui exponunt: nominatur, id est appellatur, frater, id est christianus. Nec derogatur b. Augustino, si in aliquo potest melius intel-

ligi, quia solus de se dicit Super Joh.: Fratres, sepe vos melius intelligitis, quam ego, que ego vobis dico, et ex paucis multa comprehenditis. — Podobně »Husovsky« zní ve výkladu o manželství skeptická poznámka (f. 101'): Et ista communiter dicuntur. Deus tamen solus scit certe quis et quando non peccat secundum illum actum.

Všecko to jsou však zjevy, které sice neodporují způsobu tvorby Husovy, ale ani jeho autorství nedovedou zaručiti. Stejného pak významu jest, že zde nacházíme Wyclifův názor o církvi a predestinaci plně přejat (na f. 84, 91, 91', 95', 98), že autor několikrát výslovně cituje a jmenuje »evangelického doktora« (f. 84', 96, 101, 101'), že autor po způsobu Husově a celého předcházejícího hnutí mezi trojím způsobem, jímž k hříchu svádí »tactus mulieris«, na prvním místě jmenuje tanec (f. 100). Tak zajisté počínal si Hus, ale stejně mohl si počínati také kterýkoli jiný jeho stoupenec.

Jiná svědectví však mluví řečí určitější. Vykládaje o hledání zázraků a podvodech při nich, autor dodává (f. 87): De quo scripsi multum in tractatu De sanguine Christi, což nejlépe lze vztahovati na traktát toho jména z péra Husova proti bludům Wilsnackým vzešlý (Op. I f. 158 n, Flajšhans str. 20). A kdyby o Husově autorství tohoto traktátu mohly vzniknouti pochybnosti, ještě určitěji upozorňuje autor na jiné dílo své, když (f. 101) při výkladu o manželství praví: De ista materia scripsi satis in quarto Sententiarum distinctione 26 usque 42 inclusive, což odpovídá str. 644—704 vydání Flajšhansova.

Arci také proti tomu bylo lze, pokud obě práce nebyly konfrontovány, namítnouti (v. LFil. 1900 490), že ani tento odkaz není zcela nepochybný, poněvadž výkladů takových bylo od přívrženců Husových napsáno více. Tu však srovnání obou prací vede k závěru bezpečnému. Výklad epištoly vykazuje s Husovým Výkladem Sentencí shody myšlenkové i formální tak určité (v. níže při rozboru na prameny), že sotva lze pochybovati, že výklad Sentencí, jehož se tu autor dovolává, jest výklad Husův, čili jinými slovy, že autorem Výkladu epištoly jest Hus. K tomu pak vedou dále i určité shody s jinými spisy Husovými (na př. s t. zv. kázáními Betlemskými i jinými f. 87, 91 atd., v. níže).

Na f. 99' Hus, mluvě o slovech: Fugite fornicacionem, a připojiv verše Alanovy, dodává: De isto plus alibi secundum Augustinum, Hieronymum et Bernhardum. Nelze bezpečně rozhodnouti, je-li to odkaz na nějakou práci starší, nebo slib nějaké práce teprve chystané. Bylo by možno mysliti na další část tohoto výkladu (na kapitolu sedmou), ale tam se jménem Bernardovým se nesetkáváme, ani obsah její nápovědi plně neodpovídá. A snad také bylo by možno mysliti na některé z Husových kázání synodálních, ale zajisté lépe — že citát platí nějaké vlastní práci Husově, jest více než pravděpodobné — dá se věc vyložiti tak, že zde Hus nějaký spis teprve slibuje. To tedy snad poslouží jindy.

Ale možnost bližšího časového určení vzniku našeho Výkladu jest tím ohrožena jen z části, Výklad aspoň částečnou náhradu nabízí jinde. Je-li, jak nyní nelze pochybovati, opravdu dílem Husovým, nabýváme především pevnější přední hranice. Traktát byl psán po dokončení výkladu na čtvrtou knihu Sentencí, tedy ne před podzimem r. 1409 — tím se opravuje nesprávné, arci jen povšechné vročení, jež má S e d l á k, Hus str. 114, klada spis do r. 1406—1407, s poznámkami i jinak velmi ledabylými.

Tím však také některé časové narážky nabývají určitějšího zabarvení. Podle toho jistě smíme hledati určitý smysl v poznámce (f. 87): In verbo autem Christi scandalisantur, qui verbum dei opere destruunt, ut omnes mortaliter peccantes, omnes, qui verbum dei spernunt vel *impediunt*, a smíme tudíž klásti sepsání aspoň do doby, kdy zákaz kázání v kaplích budil již odpor, tedy aspoň do r. 1410. Ale lze jíti ještě dále. Právě umírněný tón narážky naznačuje, že odpor přestoupil již vrcholný bod, že se na zákaz spíše jen již vzpomíná, jinak již nepřekáží. To by tedy svědčilo pro vznik ještě pozdější. A vskutku na f. 89' čteme: Nota ibi, quod iuriste exponunt, quod spiritualis homo, ut papa, omnia debet iudicare et a nemine debet iudicari, et sic per hominem spiritualem se, per animalem laicos intelligunt. Sola enim Romana ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus, de ea vero nulli iudicare permittitur. Et infra item 17 quest. 5: Neminí de sedis apostolice iudicio iudicare aut illius sententiam retractare permissum est, vid. pape (tisk má papam) racione ecclesie primatus. Item Nicolaus papa: De iudicio summi

pontificis alicui disputare non licet. Sed benedictus sit summus pontifex Christus, de cuius iudicio licite disputemus.

To jest, tuším, dosti jasné. Jsme v době, kdy již jde o to, je-li dovoleno posuzovati nařízení papežská. Spor toho druhu vyvrcholil ovšem teprve r. 1412, ale připravuje se již dříve, a snad není nahodilé, že v uvedeném citátu mluví se o »iudicium« a »sentencia« téměř výhradně. To, jak se zdá, ukazuje již na námitky, třeba snad jen soukromé, protivníků — jsou jimi juristé — o platnosti klatby a obsílky na Husa, jinými slovy ukazuje to asi k r. 1411.

A tomuto vročení nabízí se podpora právě z okolnosti, která by jinak byla závadou. Spis sám, ač v něm přijetí názorů Wyclifových o predestinaci lze doložiti, ač k Wyclifovi zná se otevřeně, jest přece psán ku podivu klidně. To jako by přímo ukazovalo na chvíli, kdy již vlastně přejetí a zažití Wyclifa bylo hotovo, kdy vývoj z domácích tradic vlivy Wyclifovými blížil se vrcholu, kdy však, nechtěje se nikdy státi kacířským, očekával a mohl očekávati smíření s církví.

Zvláště citát posledně uvedený jest tu po mém soudě výmluvný. Hus uvádí názory o nedotknutelnosti nařízení papežských, ač jich očividně nesdílí, pro něho není pochybností, že námitky toho druhu neváží, ale ulevuje si toliko poznámkou, která sice jeho pravého smýšlení nezastírá, ale přece ho také nevyslovuje přímo, nýbrž jen způsobem nezávadným je naznačuje.

To po mém soudě ukazuje nejpravděpodobněji na konec r. 1411. Nehledě ani k analogiím, jež najdeme v jiných spisech z této doby, všecky okolnosti hodí se tu nejlépe. České wyclifství, nebo lépe stanovisko Husovo ve sporu se Zbyňkem zvítězilo, ale dosud pře Husova ležela u kurie, jistá zdrželivost ve výraze při všem otevřeném přiznávání svých názorů byla dána sama sebou.

Tato data o době složení zjistil jsem toliko vnitřní kritikou Výkladu samého a dříve než mi bylo možno seznámiti se blíže s Postillou Husovou z r. 1411—1412 v rkp. Mus. XII F 1. Jako i v jiných případech často, tuším, i zde důležitý tento objev ukazuje, zdá se, cestu bezpečnější, ač arci ne zcela jistou. Na f 13—13' čte se tu kázání na théma: Nupcie facte sunt in Chana (Joh. 2), které jest výslovně připsáno k Dominica 2ª post Epiphaniam, tedy, poněvadž postilla za-

činá se adventem r. 1411, dne 17. ledna 1412. V něm, jak přirozeno, bylo nutno dotknouti se také manželství, a Hus zde podotýká: De matrimonio et nupciis carnalibus predicavi in adventu, vide supra epistola I. Cor. VII". Ale v předcházející části rkpu marně zmínku takovou hledáme. Kázání na neděle adventní jsou v něm zachována všecka, k nim se tedy poznámka vztahovati nemůže. To tedy sotva lze vyložiti jinak, nežli že písař, opisuje z vlastnoručního snad rkpu Husova, v němž před touto postillou předcházely nějaké výklady o manželství, konané v adventě, opsal také odkaz, ač se k jeho rkpu nehodil.

Plyne však odtud dále, že v čas adventní patrně r. 1411 Hus vedle obvyklých výkladů nedělních měl také výklady jiné, aspoň na 7. kapitolu I. Cor. Běží o to, je-li to náš Výklad. Nerozpakuji se přisvědčiti. Jest arci pochybné, hodí-li se slovo »predicare« na výklady universitní, za jaké naši práci nejspíše lze považovati. Ale kdož ví — o tom víme bohužel příliš málo, — nebyly-li takové výklady bakalářů opravdu kázáními, a nezvyklý název nemůže, myslím, vaditi, uvážíme-li, že rozličné jiné známky ukázaly nám konec r. 1411 jakožto nejpravděpodobnější dobu vzniku našeho Výkladu.

A k tomu ještě něco. Hned za slovy svrchu uvedenými čte se v oné postille: Matrimonium ad presens, ut dicit doctor ewangelicus, est coniugum (rkp. mylně coniugium) legitima copulacio, qua secundum legem dei licet eis sine crimine filios procreare. Jest to stejný odkaz a týž citát, jaký čteme v naší Expl. f. 101. To, tuším, přímo ukazuje k ní, a lze tudíž bez rozpaků viděti zde potvrzení, že byla složena v adventě (29. list.—24. pros.) 1411.

V této souvislosti lze také správněji určiti, co se míní slovy: De nupciis spiritualibus et de matrimonio 4^ci^ alibi scripsi v témž kázání f. 13'. Bylo by nejpřirozenější mysliti na některý z několika Husových spisů o manželství, ale na žádný se citát nehodí. Sice ve starším (De matr. A) najdeme místo podobné, ale to jest z naší Explic., v níž zní mnohem určitěji, takže patrně Hus i těmito slovy míní tento svůj výklad (f. 100'). To má význam pro datování traktátu De matrimonio, v. níže ve výkladě o tomto spise (str. 473 n).

Ptáme-li se po pramenech Explic., objeví se nám zase výmluvným svědectvím odborné vyškolenosti Husovy. Vedle

mnemotechnických reminiscencí ze školských učebnic, vedle Alana a j. zejména theologická sčetlost hlásí se na každé straně; Augustin, Jeronym, Ambrož, Anselm a j. zastoupeni jsou hojnými citáty, a to nejen takovými, pro něž pramenem poznání byl Lombard nebo Dekret či Glossa ordinaria, z níž dokladů najde se bez počtu, ale mimo niž i Lyra, Haymo, Gorra, Tomáš Aq. a j. uvedeni častěji.

Z jiných pramenů několikrát jmenován Wyclif (srov. výše). Na f. 101' najdeme delší citát »in libro Mandatorum 1 capite 1 de mandato sexto«, již před tím nepochybně odtud jest definice manželství (f. 101). Zvlášť vydatně užito, jak výslovně uvedeno (f. 96), Wyclifova kázání XLVIII; f. 95' až 96, jest převzato (ač ne bez výpustků, proměn i dodatků) z něho (vyd. L o s e r t h, Serm. I, 321—324); hned na začátku citováno: hec doctor evangelicus super isto textu in epistola dominicali (f. 84'), a také tato kázání ve své první části jest zde vypsáno, ač rozhojněno samostatnými dodatky (f. 84 odst. 1 a 2 = Serm. III, 447—448, odstavec 3 a 4 jsou samostatné, 5 a 6 = 448, f 84' odst. 2 od ř. 8 shora a celý následující = 449—450).

Mimo to užívá však Hus hojně také svých vlastních spisů. Jest to především výklad Sentencí, o který se opírá hned na začátku (f 83' odst. 2 = SS 220), a k němuž se potom, sám k němu odkazuje (v. výše), zvláště vrací při výkladu o manželství. tak hned při jeho definici (f 100 předposl. část = 649), a z něhož hojně vypisuje i výklady další (100'—101 = 656 (671), 657, 658, 653, f 101' = 661, 660). Výklad o pohoršení připomíná myšlenkově (a dílem i slovně), co se čte v Husových kázáních (Serm. ed. F l a j š h a n s 187), ale zejména v t. zv. kázáních Betlemských (f 87 = III B 20 f 231), f 91—91' připomíná kázání asi 1412 v den sv. Petra (a tedy asi později) konané (ed. S e d l á k, Hus 128*—129*, zvláště citát z Augustina jest shodný, ale Husovi běžný), čímž se i správnost datování potvrzuje. Že užil traktátu De sanguine Christi, bylo již uvedeno, mimo to místo o stavbě domu duchovního a významu jeho čtyř stran blíží se, jak upozornil S e d l á k, Hus 121, pozn. 3, značně obdobném výkladu v listě nějakému knězi (ib 99*—100*). Zde však pravděpodobno, že v listu užito naší Explic., nikoli naopak. Mimo to bylo již svrchu v textu (str. 23) i zde upozorněno na myšlenkové

shody se starším hnutím, zejména s Waldhauserem, ty však čekají ještě vyšetření.

Rukopis zachován není. F l a j š h a n s, Lit. čin. 91 tvrdí sice, že zachován »rkp. jediný, necelý« prý univ. V F 7; ale to je, jako u Flajšhansa tak často, naprosto nesprávné. Rkpis onen obsahuje Husův traktát De matrimonio (A), který sice jest pouhým vyňatkem z našeho výkladu, přece však nesmí býti označován za jeho část (v. N o v o t n ý, LFil. 1900, 490). Rovněž jest zcela nesprávné, že by onen rkps. vyplňoval částečně mezeru Op., jak Flajšhans dále tvrdí. Vydavatelé Norimberští měli totiž před sebou rkpis neúplný, v němž chyběl ze VII. kapitoly výklad na v. 10—19 incl. Zde patrně Expl. jednala o rozvodu, a tato část traktátu De matrimonio *A* opravdu má nadpis: Utrum liceat viro uxorem dimittere causa fornicacionis. Jest tedy možno, že i tato část (jako předcházející) opírala se o naši Explic., ale proto přece nelze říci, že by rukopis traktátu o manželství mezeru Norimberské předlohy vyplňoval.

C. De matrimonio.

(Viz díl II. str. 27 n.)

V latinském výkladu prvních kapitol listu ke Korintským (v. svrchu str. 26 n.) Hus připomenul, že pro důležitost manželství jest nutno často o něm lidu kázati a dáti mu poučení (Op. II. f 101), ano patrně již tenkrát byl odhodlán, jako již dříve látky té horlivě si všímal na kázáních, věnovati se jí i dále. Aspoň zmínka v oné Expos'ci (f 99'): De isto plus alibi secundum Augustinum, Hieronymum et Bernhardum jest patrně slibem nějakého pojednání o věci té na základě těchto autorit. Nápověď tuto splnil Hus kázáním na den 17. ledna 1412, kdy podrobně a s reminiscencemi na svůj výklad manželství si povšiml (v rkp. Mus. XII F 1 f 13—13'). A snad právě tímto kázáním byl pohnut, aby o manželství pojednal zvláště. Tak vznikl malý traktát

α) De matrimonio (A).

Že autorem jeho jest Hus, lze míti za zjištěno jednak svědectvím současného rukopisu, zvláště však tím, že traktát tento není ničím jiným, než opakováním příslušného místa z jeho

výkladu epištoly ke Korintským. Shody jsou toho druhu, že Hus svůj výklad přejímá sem doslovně, přece však není traktát De matrimonio pouhým opisem příslušné části výkladu, nýbrž látka jest někde poněkud jinak uspořádána, místy něco přidáno, ale také vypouštěno. Jest to zpracování, které se své předlohy příliš nedotklo. Na předlohu nedá se redukovati jen poslední krátká otázka: Utrum liceat viro uxorem dimittere causa fornicacionis. Ale toho příčina jest ta, že již vydavatelé Norimberští měli při vydání Expl. Cor. rukopis neúplný (v. svrchu str. 472); právě tato část chybí.

Doby složení nelze dosti bezpečně určiti. Poněkud lze zde vzíti v potaz Postillu z r. 1411—1412, Mus. XII F 1. V dotčeném kázání Hus odkazuje výslovně na svůj výklad Epištoly ke Korintským, jak o tom jinde již zmíněno. Ale na jiném místě téhož kázání praví Hus: De nupciis spiritualibus et de matrimonio 4^{ci} alibi scripsi.

Na první pohled mohlo by se zdáti, že tím Hus míní něco jiného, než Expl. Cor., k níž odkázal již dříve, a také »de nupciis spiritualibus« zdá se úmyslně voleno v protivě k »nupciis carnalibus« citátu onoho.

Skutečně najdeme také v traktátě Matr. A místo, na které by bylo lze mysliti. Ale bližší srovnání ukazuje, že přece spíše nutno mysliti na Expl. Cor. Místo v Matr. A jest doslovně převzato z Expl. Cor., jak viděti z tohoto srovnání.

Exp. Cor. 100'

Hoc de matrimonio carnali inter virum et mulierem, quod est *sacramentum, id est signum matrimonii moralis*, quod est inter *deum et animam in ecclesia militante* per graciam. Secundo *est signum matrimonii allegorici*, quod est matrimonium *inter Christum et ecclesiam militantem*. Tercio *est signum matrimonii anagogici, quod est inter deum et ecclesiam* per coniunccionem amorosissimam et delectabilissimam, cuius amp'exus non solvitur in secula seculorum. Et patet, quod quadruplex est matrimonium sc. carnale, morale, anagogicum et allegoricum.

De matr. A (v rkpe univ. V F 7 f 267').

Et vocatur *sacramentum, id est* sacre rei *signum, matrimonii moralis* dei *et anime in ecclesia militante.*

Eciam *est signum matrimonii allegorici inter deum et ecclesiam militantem. Est* eciam *signum matrimonii anagoici, quod est inter deum et ecclesiam* triumphantem.

Místa jsou shodna, i bylo by možno vykládati, že Hus v druhém citátu myslí již na traktát Matr. A. Nicméně mnohem správnější jest výklad, že také na tomto místě míní Exp. Cor., jak ukazuje samo výslovné uvedení čtverého manželství, jež v Matr. A výslovně vytčeno není. To samo již nutí spíše vztahovati citát na Exp. Cor.; anc. neměl bych rozpaků viděti v onom zdůraznění čtverého manželství *úmysl*, aby právě tím bylo patrnější, který spis svůj míní.

Buď jak buď, za jisté lze pokládati, že tímto dvojím odkazem na Exp. Cor. není ještě nijak řečeno, že by Matr. A v době, kdy kázání psáno, ještě nebylo existovalo, právě naopak, jak řečeno, onen důraz, označující určitěji, který spis svůj Hus má na mysli, žádá spíše výkladu, že již tenkrát existoval také spis jiný, s nímž by jinak byla možná bývala mýlka.

Nic tudíž po mém zdání nepřekáží výkladu, že Hus, uvědomiv si v Exp. Cor. znovu potřebu častého poučování o manželství, záhy po té příslušnou část zpracoval účelněji v traktátě de matrimonio (A).

Traktát tento se vlastně teprve tímto poznáním uvádí poprvé do literární činnosti Husovy. Doba složení jest pravděpodobně na rozhraní r. 1411—1412.

Rukopisy znám dva; o prvním mluví již Flajšhans, Lit. čin. 91 svým nezodpovědným způsobem a arci zcela falešně. Druhý byl dosud vůbec neznám. Jsou to: 1. rkp. univ. V F 7 f 267—269 s červeně psaným nadpisem: Incipit tractatus reverendi M. Johannis Hus de Hussynecz. Hospodine pomiluj ny. Item Christe etc. 2. rkps. univ. VIII E 3 f 162'—163' bezprostředně za De matr. B. Tiskem vydán dosud nebyl.

β) De matrimonio (B).

Ale právě ono kázání ze 17. ledna 1412 mohlo, jak řečeno, býti Husovi pobídkou, aby thema zpracoval znovu, hledě i k jiným otázkám, jichž se v Matr. A ani v Exp. Cor. dotknouti nemohl. Tak asi vznikl traktát De matrimonio B, začínající slovy De matrimonio restat modo dicere (nebo modicum michi dicere).

Účelem jeho jest, jak v úvodě naznačuje, pojednati o některých stránkách manželství: 1° quid sit, 2° que sunt proprietates eius, 3° quod mulier tenetur viro in matrimonio et e converso, 4° in quibus casibus unus peccat mortaliter faciendo

actus matrimonii et quibus non secundum Augustinum, cum aliquibus brevibus notabilibus.

Program tento jest v práci dodržen, po vyčerpání základních čtyř bodů následují ještě »notabilia« o božském založení manželství a důvodech vážnosti k němu.

Jest přirozené, že také tento traktát myšlenkově stýká se s pracemi předešlými, některý nevyhnutelný citát z Písma nebo z otců vyskytne se také zde, tu a tam nějaká myšlenka se vrací, ale celkem jest to zpracování samostatné, určené spíše k tomu, aby doplnilo práce předcházející. Již z toho soudím, že vznikl po traktátu Matr. A, ale také po onom často dotčeném kázání. Právě povaha našeho traktátu byla by žádala, aby k němu bylo odkázáno, a nestalo-li se tak, má v tomto případě tento důvod ex silentio jistě značnou váhu.

Ale odtud také plyne, že k zpracování jeho přistoupil Hus patrně nedlouho po dokončení Matr. A (a onoho kázání), tedy v první půli r. 1412. Vedle toho, že jest doplněním prací předcházejících, jistě i ta okolnost padá na váhu, že později sotva by byl Hus měl k tomu dosti času. A snad smí zde býti za pravděpodobný důvod užito i zajímavé jedné shody myšlenkové, třeba jinak podřízenějšího významu. Vykládaje, které osoby nesmějí vstoupiti v manželství, podotýká (rkps. univ. VIII E 3 f 100 = X D 1 f 85' a): Ex isto patet, quod subdiaconi, diaconi, presbiteri et monachi non habent contrahere matrimonium, quia votum continencie fecerunt, et licet verbo non fecerunt, neque sciunt votum, sicut monachus non vovit verbis continenciam, constat tamen ordinem vovere. Jest to táž myšlenka, která se vyskytuje v listě Husově nějakému mnichu Palacký, Docum. str. 15, Novotný, Husova korespondence str. 117), kde Hus, uved' četné autority pro chudobu mnichů, dodává: Et si nullus istorum aliquid diceret, votum quemlibet monachum astringit — a list jest psán 28. února roku 1412.

Námitka, že by odtud bylo možno souditi, že náš spis náleží době pozdější, kdy otázka stala se akutní, neváží mnoho, poněvadž běží o známou kanonickou překážku manželství, již Hus také jindy uznává, a jež tudíž nepotřebovala zvláštního podnětu (v českém traktátě o manželství Erben III, 207 uvádí povinnosti podjáhna, čení-li se, ale to je rovněž stanovisko církevní.)

Zbývala by ještě otázka, je-li autorství Husovo bezpečné. Myslím, že lze přisvědčiti, formálně ani obsahově spis tomu neodporuje, v rkpsech. čte se mezi kusy Husovými (v sousedství Matr. A a žalářního) a blízký rkp. Cerr. II. 151 Husa autorem jmenuje výslovně.

Ale ani této podoby nepokládal Hus za definitivní. V rkpe univ. VIII E 3 traktát končí poznámkou: Et tantum sit dictum de matrimonio *pro presenti*, již se nerozpakuji přičísti původnímu sepsání, a jež tedy jest nápovědí další práce o tomto thématě, jehož rozšíření i původní program dopouštěl. Písaři sami cítili, že jest možno o věci psáti dále. Tak písař rukopisu VIII E 3 za náš traktát připojil opis Matr. A. a jiné výpisky, písař rkpu univ. bib. X D 1 pak připojil ještě kvestii U t r u m a c t u s m a t r i m o n i a l i s i m p e d i t a c o m u n i o n e, již sice neodvažuji se určitě Husovi přičísti, ale ani upříti. Jest to asi podobný případ, jako s českým traktátem o manželství. K definitivnímu zpracování latinskému byl by se Hus již podle toho nedostal, jakousi náhradou bylo by zpracování české, jež však vzniklo asi značně později.

K rkpsům, jež uvádí F l a j š h a n s (Brno. Cerr. II. 15, Petrohrad Лат. I Q no 183) připojuji dva: univ. bib. VIII E 3 f 160—162 s nadpisem: De matrimonio (následuje Matr. A a citát z Augustina o ženách) a X D 1 f 84a—85'b. Chyby obou se srovnáním lehce opravují. Tisku není.

D. C o n t r a p r e d i c a t o r e m P l z n e n s e m

(Viz díl II. str. 15 n.)

náleží k nejzajímavějším spisům Husovým. Autorství Husovo může platiti za bezpečně zjištěné. Téměř současný rkps (z roku 1412) přičítá spis Husovi, formálně i myšlenkově hlásí se spis k němu, Hus užívá zde svých starších prací a jednu přímo jmenuje. Jest to tedy spis bezpečně Husův. Ale přece není bez záhad.

Zejména o době složení drželo se dosud mínění mylné. Vydavatelé Norimberští uveřejnili práci tuto s titulem: »Incipit replica contra predicatorem Plznensem anno MCCCCXII' a datum toto, poněvadž nebylo lze uvésti závažných námitek, drželo se obecně, ano podle toho kladen do doby asi sou-

časné (jen málo dřívější) také česky psaný list Husův Plzenským (Palacký, Docum. 24—27, Novotný, Husova korespondence č. 35 str. 104—108), který s replikou nepopíratelně souvisí a patrně jen o málo dříve byl psán. Erben (III, 270) sice, neudav důvodů, položil list k r. 1413, ale mylnost této chronologie jest očividná, a Novotný, Listy Husovy 16—17, právem ji odmítnuv, určil dobu napsání listu asi na květen 1412; to bylo přijato obecně, jen Sedlák, Hus 226 pozn. 2, vycházeje z tohoto datování, chtěl, ač z důvodů neobyčejně vratkých, posunouti sepsání listu a tím i traktátu do března nebo začátku dubna 1412.

Mínění toto jest mylné, neboť datum Op. nemůže se vztahovati k době *sepsání* Repliky, Rkp. univ. bibl. V F 7 totiž, v němž Replika obsažena, zakončuje opis její poznámkou: ‚Et hec sunt dicta M. Joh. Hus edita per eundem a. d. 1411, scripta autem 1412.' To nemůže znamenati nic jiného, než že r. 1412 pořízen opis tohoto spisu Husova, napsaného r. 1411.

Obsah spisu datování tomuto neodporuje nikterak, naopak ještě je potvrzuje. Jestliže Hus ve spise dovolává se svého díla Contra adversarium occultum (f 146: De isto plus scripsi in dicto contra adversarium occultum; v. Op. I, 139'), a víme-li nyní, že spis tento nebyl psán, jak se myslilo dříve, 10. února 1411, nýbrž až v srpnu— září toho roku, posouvá se tím arci přední hranice až do poslední čtvrti r. 1411, a může i to, poněvadž by Hus byl mohl ukázati také na jiné spisy, v nichž o podobných otázkách mluvil, býti do jisté míry zárukou, že odkázal právě na spis, v němž se podobnými věcmi zabýval nedlouho před tím.

Ale další přihlédnutí k pramenům a poměru Repliky k jiné tvorbě Husově vede k závěrům ještě bezpečnějším. Jak řečeno, má Replika jisté shody s listem Plzňanům, zejména na začátku ve formulování článků kazatelových jsou shody, jak přirozeno, nápadné, jež se místy vracejí i v odůvodnění a v citátech biblických i jiných. Vedle toho užil zde Hus své kvestie Utrum in transsubstanciacione, citáty ze Stella clericorum, definice »creare« a autority k doložení vývodů kryjí se s tím, co řečeno tam (Op. I, 145—145' = II, 340—341), ale kvestie jest arci starší. Definice kacířství, ovšem běžná, kryje se se zmínkou Contra Stokes (I, 145 = I, 109'), nakonec najdeme hlasy z kázání Vos estis sal terre (I. 148' = II, 45), a to takové, že nutno

mysliti na toto kázání, nikoli na jeho předlohu, již Hus našel ve Wyclifovi. Kázání konáno 28. srpna 1410.

Obsírný citát z básně De vetula, domněle Ovidiovy, jest arci vložen z úvodů komposičních, a nelze říci (jak chce F l a j š h a n s, Lit. čin. 95; srv. Listy Fil. 1900, 492), že by báseň byla »pramenem« Husovým, zrovna jako jím není Stella clericorum!

Ale důležitější jsou shody, které lze zjistiti s kázáním na théma Luc. 11, 14: Erat Jesus eiciens demonium v musejní postille XII F 1 f 23—23'. Kladu oba texty vedle sebe:

Repl. f 145

... quidam predicant, *quod pessimus sacerdos* sit *dignior* beata *virgine matre Christi*, quorum vesania serpit ut cancer ex propria extollencia, *ex avaricia, ex diaboli astucia. Suggessit namque* ipsis sic *predicantibus, ut* se more patris sui extollant et suam impleant avariciam, illud mendacium, *quod ipsi sunt Christi creatores*, et quod illud credentes, alios sic credere doceant...

Unde assumpto mendacio *arguunt* sic: *Si virgo* Maria *est beata* vel digna, *quia semel* Christum *genuit, beacior* vel dignior *est quilibet sacerdos, qui eum sepe creavit et potest creare, quando vult.* Ecce commiscent falsum vero, ut se extollant, avariciam suam impleant et populum *decipiant... Sicut ergo istud mendacium: Sacerdos creat Christum, procedit a diabolo, sic* et istud: *Quilibet sacerdos est dignior matre Christi.*

Decipit autem astutus serpens sic dogmatisantes ex isto devio, quia *estimant, quod deus* penes *officium et non* penes *vite meritum dignitatem* hominum *mensuraret*, ignorantes, *quod*...

Mus. XII F 1 f 23—23'

moderni sacerdotes..., qui docent, *quod pessimus sacerdos* est *dignior virgine matre Christi, arguentes* ex isto, quod si *beata est virgo, quia semel* eum *genuit, beacior est quilibet sacerdos, qui eum sepe creat et potest creare, quando* wlt. O nequam *decepcio*, quam turpiter confundis sacerdotes taliter *predicantes*. Utinam sic arguerent: Si *beatus* est *venter, qui* Christum *portavit*, quia digne, maledictus est presbiter, quia missavit indigne. Et si *beata* sunt *ubera, que* Christus *suxit*, maledicta sunt ora, quibus illa blasfemia erupit, *quod pessimus sacerdos* est *dignior matre Christi.*

Falluntur, heu, sacerdotes ex propria superbia, *ex avaricia* et ex *dyaboli astucia. Suggessit namque* superbis et avaris sacerdotibus, ut credant, quod ipsi sint Christi creatores, et hinc intulit, quod sint matre Christi digniores... *Sicut ergo istud mendacium: Sacerdos creat corpus Christi, procedit* a mendace *dyabolo, sic istud: Quilibet sacerdos, eciam* pessimus, *est dignior matre Christi: Estimant* autem superbi sacerdotes, *quod* aput *deum mensuraretur dignitas ex officio* concesso ab ipso *et non* ex *vite merito*, nescientes, *quod*...

ib. f 148

Disce a *muliere, que extollens vocem, sacerdotum scribarum et Phariseorum* confundit superbiam, *dicens ad Jesum: Beatus venter, qui te portavit,* et *ubera, que* tu *suxisti.* Nam hec mulier *dignior Phariseis* hac voce magis *dignam matrem* ostendit esse *Christi apostolis. Ipsa* namque *humilius, devocius* et *fervencius suscipiens verbum* vite *annunciante angelo, concepit, portavit, genuit et* ubere *nutrivit deum* et *hominem, et* demum *verbum eius* in *corde suo conferens, ipsum super omnes apostolos implevit efficacius,* propter quod beatam dicunt eam omnes generaciones. Unde et *facta est post suum filium primum medium humano generi ad salvandum. Ipsa* siquidem *reparatrix humani generis et porta celi, quia genitrix dei facta est et angelorum domina, sine cuius suffragio impossibile est salvari aliquem* peccatorem.

Beatus ergo eius venter, quia salvatorem portavit, sed *maledictus venter mali sacerdotis, qui salvatorem in sacramento indigne suscipit. Beata ubera, que Christum lactaverunt, et maledicta sacerdotum ora, que se tam mendaciter supra* beatissimam *virginem extulerunt. Benedicta in eternum, que deum nobis genuit, maledictus* episcopus, *qui* redemptorem *nostrum tradidit. Benedicta Maria, que omnibus salvandis profuit, maledictus presbyter, qui suis nequiciis omnibus* sanctis contrarius a via gracie *deficit. Benedicta virgo Maria, que sancta corpore et spiritu, maledictus*

ib. 23'

Sed humiles sacerdotes ... dicunt ulterius, quod *mulier* ewangelica, *que extollens vocem* de turba, *dixit ad Ihesum: Beatus venter, qui te portavit* etc, est *dignior* blasfemantibus principibus *sacerdotum, scribis et Fariseis,* et virgo *mater* Cristi *dignior* omnibus *Christi apostolis.* Nam *ipsa humilius, devocius, fervencius* quam apostoli *suscipiens verbum* dei *angelo annuncciante, concepit, portavit, genuit et nutrivit deum hominem et* sine peccato *verbum eius,* dum predicavit, *in corde suo super omnes apostolos conferens, ipsum,* sc. verbum, *super omnes implevit efficacius* et utilius et intimius et plenius, Christum pre aliis diligens, martirium gladii ipsius animam pertranseuntis suscipiens, *facta est post suum filium primum medium humano generi ad salvandum. Ipsa* enim *reparatrix generis humani et porta celi, quia genitrix dei facta est et angelorum domina, sine [cuius] suffragio impossibile est salvari aliquem* sacerdotem.

Beatus ergo venter eius, qui salvatorem portavit, sed maledictus venter mali sacerdotis, qui salvatorem in sacramento indigne suscepit. Beata ubera, que Christum lactaverunt, et maledicta sacerotum ora, que se tam mendaciter supra virginem gloriosissimam *extulerunt. Benedicta in eternum, que deum nobis genuit, maledictus* presbiter, *qui* deum *nostrum tradidit. Benedicta Maria, que omnibus salvandis proficit, maledictus* quilibet *presbiter, qui suis nequiciis omnibus* officit. *Benedicta Maria, quia virgo sancta corpore et spiritu, maledictus fornicator* sacerdos, *qui est in-*

fornicarius presbyter, *qui est immundus corpore et spiritu. Benedicta virgo, que portavit salvatorem novem mensibus in utero, maledictus presbyter, qui portat novem mensibus diabolum in corde suo. Benedicta* Maria *virgo, que regnat super omnes choros angelorum, maledictus* presbyter, *qui* propter crimen est *sub* potestate *diabolorum. Benedicta* virgo, que sibi et omnibus credentibus peperit salvatorem, maledictus presbyter, qui perdidit illum. Benedicta virgo, que portavit et nutrivit Jesum Christum, benedictus eciam sit sacerdos, qui propter salvatorem ipsam virginem supra se dignificat et se indignum eius famulum confitetur.

mundus corpore et spiritu. Benedicta virgo, que portavit salvatorem IX mensibus in utero, maledictus presbiter, qui portat 9 mensibus dyabolum in corde suo. Benedicta virgo, que regnat super omnes coros angelorum cum suo filio, *maledictus* sacerdos, *qui sub dyabolis* dampnatur cum *dyabolo. Benedicta* eciam sit mulier, extollens vocem de turba, propter salvatorem laudat genitricem, dicens: *Beatus venter* etc.

To jest příbuznost jistě nepopíratelná, jedno místo nutně jest převzato z druhého. A tu bližší srovnání zajisté vede k závěru, že časová přednost zajisté náleží Replice, že kázání vypisuje z ní. I když někde přibírá motivy řečnicky účinné, přece v celku jest, tuším, nepopíratelné, že, hledíc ji někde učiniti působivější, přece zkracuje svou předlohu, čili že do kázání místo toto přešlo z Repliky již hotové.

Kázání náleží do začátku r. 1412 (nejspíš k 6. březnu), jest tedy v souzvuku se svědectvím souvěkého rkpu, že Replika složena byla již r. 1411. Pro její časovou prioritu pak nabízí se ještě jeden důkaz, jemuž, tuším, jediná jen maličkost závadná nemůže vaditi v průkaznosti bezesporné.

V citátě na prvém místě položeném pokračuje XII F 1 f. 23' za slovem »nescientes« takto: quod secundum beatos Gregorium, Remigium, Bedam et alios per peccatum sacerdotum expirat et destruitur sacerdocium, ut sentenciant in omeliis super illo verbo Mat. 21: Catedras vendencium columbas convertit. De quo alibi scripsi etc.

Zde tedy Hus — že kázání, jako celá Postilla náleží jemu, jest nesporné — dovolává se nějakého spisu svého, v němž byla řeč o tom, že hřích kněží ruší jejich kněžství — není to ovšem, aby nebylo nedorozumění, přiznání k zásadě, že hříšný kněz neposvěcuje; to nutno vždy míti na paměti, ač to k myl-

ným výkladům sváděti mohlo. Něco podobného lze nalézti ve spise Contra adversarium occcultum, kde na f 141'—142 vykládá se o náměstcích pravých a falešných (jen podle jména, co do úřadu); citují se při tom Remigius (homilie), Ambrož (sermones), Řehoř (podle Dekretu), Jeronym (rovněž) a zvláště Bernard. Nejsou zde tedy autority, o nichž Hus mluví v kázání, všecky, ale aspoň některé (vedle jiných) tu najdeme přece. A není ani obsah tohoto místa úplně shodný s tím, co v kázání uvedeno, ale jistě jest aspoň podoben, takže by, třeba text Matoušův nebyl základem tohoto výkladu, konec konců na toto místo v traktátu Contra adversarium occultum bylo lze mysliti, jak jsem také zprvu za to měl. Ale není tomu tak.

V Replice contra predicatorem Plznensem f 148 vyvrací Hus tvrzení, že Bůh dal moc posvěcovati při přijímání knězi, nikoli však Marii, a že tudíž kněz jest důstojnější, těmito slovy: Si enim illud argumentum procederet, officium plus quam meritum apud deum hominem exaltaret (Op. exaltarem). Consequens falsum, quia tunc foret deus acceptor personarum, quod est inconveniens, cum ipse ad merita respiciens, malorum destruit sacerdotum sacerdocium. Docent hoc sancti Gregorius, Remigius et Chrysostomus super illo verbo Mat. 21 et Joh. 2: Eiecit omnes vendentes et ementes de templo et mensas nummulariorum et cathedras vendencium columbas evertit.

Myslím, že nelze pochybovati, že to jest ono místo, k němuž Hus v kázání odkazuje. Tam sice mezi autoritami na třetím místě místo Chrysostoma Repliky uveden Beda, ale tento maličký lapsus paměti v kázání zajisté nemůže vaditi, když citát z Písma, o nějž se mínění opírá, jest týž, a když také obsahem místo v Replice úplně odpovídá odkazu v kázání. Mám tedy za nepochybné, že Hus v onom kázání dovolává se Repliky výslovně, čímž správnost mínění o jejím vzniku v poslední čtvrti r. 1411 znovu se potvrzuje.

Smíme-li z té okolnosti, že závadné výroky onoho kněze Plzeňského proneseny byly o primici, souditi nějak (míní tak již Sedlák, a je to arci blízké) blíže o době složení, bylo by možno mysliti na konec prosince nebo konec září, kdy se o suchých dnech svěcení udílela. Ale ač důvod sám jest velmi vratký (udílelat se i jindy), zdá se mi při příbuznosti Repliky s polemickými spisy proti Stokesovi a Rvačkovi měsíc září 1411 asi nejpravděpodobnější dobou vzniku.

Rukopisy uvádí Flajšhans dva (univ. V F 7. Víd. 4518), později (ČČM 1909 str. 136) upozornil na třetí Gersd. 8° 7 f 213—220. vedle toho jest i čtvrtý, kap. D CXXIII.

E. De tribus dubiis

(Viz díl II. str. 45 n.)

v rkpech i v tištěných vydáních bývá kladen — autorství Husovo obsahem i svědectvím v rkpech jest zaručeno — k r. 1412. Téhož roku, dne 3. března, veřejný notář Michal, syn Jiljího z Potvorovic, pořídil notářskou listinu, do níž pojat náš traktát, který tedy před tímto dnem musil býti hotov. Rkp. univ. V F 17, kde se náš traktát čte na f. 204—208 za Replikou proti kazateli Plzeňskému, zahajuje ho touto poznámkou: »Tunc eciam (tedy patrně v době bludů Plzeňských) quidam amicus veritatis de Olomucz quesivit tria puncta anno domini 1412 in ieiunio, cui taliter, ut sequitur, respondebatur et responsum est per Magistrum Hus.« A ježto půst toho roku začínal se dne 17. února, jest tím určena doba sepsání do druhé půle února r. 1412.

Vznik traktátu líčí Sedlák, Hus 223, jemuž traktát je velmi nepohodlný, zcela falešně; podnět k pochybnostem nemohla dáti kázání Husova nebo jeho díla, nýbrž právě naopak nestydatá tvrzení obránců všemohoucnosti papežské a vševládnosti duchovní. Jimi se Hus zabýval již dříve a mezi prameny jeho najdeme tedy tyto starší práce.

Jest to zejména kvestie ‚De credere', s níž příbuznost jeví se i jinde (na př. 167' = 169'), a s níž také stýká se tento projev částí dlouhého citátu Augustinova (f 168 = 170), Husovi arci také jinak běžného a zejména v Sentencích uvedeného. Z nich pochází citát Bedův (f 167'—168 = SS 452), arci i jinde u Husa častý, a patrně i věta f 168' ř. 5—4 zd. (= SS 601), ač toto místo přejato ze Sentencí samých. Vedle toho mám za to, že ne-li jako pramen, aspoň jako vzor slohový a myšlenkový posloužil i Matěj z Janova, jak již o tom byla řeč (srvn. f 168' odstav. druhý, nebo myšlenka o jediné normě života v Písmě f 168; srov. svrchu str 47.)

Zvláštní nehodou byl tu stižen Loserth, Hus und Wiclif 220. Poněvadž ovšem podle něho u Husa všecko musí býti z Wyclifa, vidí Loserth až přespříliš. Praví totiž, že traktát De tribus dubiis jest »ganz identisch« s Wyclifovou Questio ad fratres, a uvádí iuxtaposice, opravdu úplně shodné — ale jen proto, že za Wyclifovu questii ad fratres má právě — Husův traktát!

Z kvestie jest v rkpse, který cituje, jen úryvek, a ten ovšem shodný není, ostatek je traktát Husův, nikoli Wyclif (upozornil na to J. Vodehnal, ČČM 1916 str. 26).

Traktát jest zachován jaksi ve dvojí redakci, jak vyšel z péra Husova, a jak pojat do notářského pověření (o mylných tvrzeních, jež má Flajšhans, Lit. čin. 112, v. Novotný LFil. 1900, 498). Rkpy znal Flajšhans původně čtyři, později připojil dva další. Mně jest jich známo 10. První redakci Husovu obsahují univ. bibl. III G 11 f 86'—89', V F 7 f 204 až 208, kapit. D CXXIII f 44—51', Mikul. II 24 f 290—296, Gersdorf 8° 7 f 210—213, Gersd. 4° 25 f 186—189. Notářská listina s traktátem jest v univ. bibl. IV G 13 f 122—123', IV G 25 f 91'—92', Víd. 4933 f 23—25'.

Tiskem vydán traktát v Op. I. 167'—169, notářský spis otiskl Pez, Thes. anecd. IV, 2. str. 426 n.

F. Píseň »Králi slavný, Kriste dobrý«.

(Viz díl II. str. 327 a 405 n.)

Zdeněk Nejedlý, Počátky husitského zpěvu (v Praze 1907) ve zvláštní kapitole vyložil (str. 189—221) vývoj názorů na skladatelskou činnost Husovu a probral kriticky jednotlivá udání dosavadní literatury této otázky. Výsledek byl, pokud jde o píseň »Králi slavný, Kriste dobrý«, negativní. Kancionál Jistebnický, tedy pramen dobově jistě velmi blízký, zná sice tuto píseň, ale Husovi jejího autorství nepřičítá, ač to u jiných písní Husových činí. Tento důvod — jistě velmi závažný — byl pro Nejedlého asi rozhodující, ač he, jednaje o písni samé (str. 220—221), neopakuje, uváděje důvody jiné. Shledává text písně zjevně husitským, zejména zmínka o krvi Kristově (také jeho krev svatú, nápoj anjelský) zdá se mu velmi určitou, zvláště však klade důraz na to, že za Husovu

prohlašuje píseň teprve Táborský r. 1573, tedy svědek pozdní, jehož výpověď Nejedlý prostě odmítá (srov. i Nejedlý Dějiny hus. zp. 601 n.).

Dalo by se sice namítnouti, že zmínka o krvi páně, ostatně ne tak určitá, aby nutně musila býti jenom husitská, čte se již v textu latinském — mínění Nejedlého, že tento text jest ještě pozdější, jest ohroženo poznáním, že píseň v nynějším dochování (v kancionále Jistebnickém) má zřetelné stopy latinské předlohy. Bylo by lze namítnouti dále, že ve znění, dochovaném u Táborského, oné domněle závadné zmínky není, a konečně ani ten důvod není bez váhy, že, jak zkušenost učí, i zprávy teprve v 16. stol. dosvědčené mohou míti dobrý základ pramenný, jenž ušel spisovatelům starším. Než to přece platí zpravidla jen tenkrát, když není starších zpráv, které by zmínkám pozdějším přímo odporovaly. A v tomto případě jistě právem zdůraznil Nejedlý mlčení kancionálu Jistebnického, celkem dobře informovaného, tím důležitější v tomto případě, že nebylo staršího dokladu pro existenci této písně před dobou vzniku kancionálu Jistebnického (ve dvacátých letech 15. stol.). A tak metodicky nebylo lze proti mínění Nejedlého, když z těchto důvodů píseň Husovi upřel, činiti vážných námitek.

Změnu přinesl teprve nález, který v rumišti bývalého Sezimova Ústí učinil J. Švehla, a o němž podal první zprávu v časop. »Jiskře« XI. č. 12 (srv. i J. Švehla, Kozí Hrádek, Tábor 1915, str. 44, pozn. 27, a týž v Čspolstar. XIX. str. 9—14). Jest to nevelká nádobka hliněná, na jejímž dolním okraji jest vyryt nápis, obsahující začáteční slova naší písně.[1] Zevní a zběžný pohled na nádobku — podrobně nebylo mi, bohužel, dosud možno prohlédnouti ji — nebudí sice naprosté důvěry, nechci však pochybovati, že jest to nádobka opravdu stará a tedy doklad velmi vzácný. Na jejím základě pokusil se otázku znovu probrati K. Anderle, Je-li Hus autorem písně »Králi slavný, Kriste dobrý«? (Prg. G. Tábor 1913 a zvl. otisk; zde také na str. 3. její obraz), a srovnav píseň naši zejména s listem Husovým zbožným pannám (Palacký, Docum. str. 7—8 č. 3, Novotný, Husova korespondence str.

[1] Anderle str. 3 čte sice „synu mne", ale nepochybuji — nemohl jsem nádobky ohledati zblízka, — že „mne" jest chybně čtená monogramatická zkratka, již nutno rozluštiti v „Marie".

27—28 č. 10) i shledav některé shody, na základě mínění do té doby přijímaného, že list psán byl v době vyhnanství Husova, dospívá k výsledku, že také píseň »Králi slavný, Kriste dobrý« vznikla ve stejné době s ním, asi za pobytu Husova na Kozím nebo v Ústí.

Bohužel pěkné tyto výsledky dalším badáním byly ohroženy. Vydávaje znovu korespondenci Husovu, mohl jsem po novém přihlédnutí k rkpsu zjistiti správný text onoho listu, z něhož vyplývá, že list nebyl psán pannám u Betlema žijícím v době Husova vyhnanství, nýbrž že byl psán v Praze nepochybně nějakým zbožným ženám na venkově již asi po r. 1408. Ostatně však shody, které Anderle shledává mezi listem a písní, nejsou nijak přesvědčivé, píseň mohla by býti psána v Ústí nebo na Kozím, i když list jest starší. Důkaz autorství Husova tím sice padá, ale nález sám nepozbývá ceny. Datem pádu a konečného zničení Sezimova Ústí jest nádobka datována a tedy před 21. únorem nebo nejpozději před 30. březnem 1420 znám byl aspoň začátek této písně, a jistě není odvážné míti za to, že známa byla i píseň celá. Máme zde tedy doklad pro její existenci před složením kancionálu Jistebnického.

Nejnověji pak přibyl ještě doklad nový, tuším, ač ne rozhodující, zajisté velmi důležitý. Jest to vlastní zmínka Husova o této písni. Bohužel není zcela určitá. Hus v žaláři na Gottliebách, jak již bylo naznačeno (v. svrchu díl II. str. 405n.) mírnil útrapy své vazby také zpíváním a skládáním písní. Tenkrát napsal také list p. Jindřichovi Škopkovi z Dubé, do kterého vložil také české skládání adresátovi určené (v. Palacký, Docum. č. 69 str. 111—112, Novotný, Husova koresp. č. 122 str. 259—260). Odeslati však list nebylo z Gottlieb možno, stalo se tak teprve po převezení Husově do Kostnice v červnu 1415. Dne 9. června, zasílaje list onen přátelům, aby s novým přípiskem p. Škopkovi do Čech byl dodán, praví zde Hus (Palacký, Docum. č. 69 str. 113, Novotný, č. 127 str. 266—267): Domino Henrico Skopek literam pargameni dirigatis, quia in sui memoriam semper eam in carcere servavi, et composui illum cantum, quando fui ociosus. Králi slavný, Christe dobrý etc.«. Poslední slova — začátek naší písně — čtou se sice jen v jediném rkpe Vídeňském 4557, ale rkpe velmi důležitém a dobově blízkém, jenž nad to zachoval

nám opis současných zápisků Mladoňovicových v Kostnici (v. Novotný, Husova koresp., Úvod str. XXXII), takže o příslušnosti slov těch k textu nelze vážně pochybovati.

Běží o výklad těchto slov. Že ona »litera pargameni« jest onen list panu Škopkovi na Gottliebách napsaný, ale teprve nyní odesílaný, sotva lze pochybovati. A také slovem »cantus« Hus jistě spíše míní ono skládání pro pana Škopka, v onom listě obsažené, než následující píseň, jejíž začátek uvádí. Záleží však především na onom začátku samém. Jest tu arci možno, ač nikoliv pravděpodobno, že slova ta mohl připojiti teprv opisovač. Ale tu by se těžko bylo dohádati účelu, jak hned vysvitne.

Náleží-li však poznámka Husovi, jest jen dvojí možný výklad. Buď mělo udáním začátku jiné písně (Králi slavný) býti naznačeno, že její »notou« má se zpívati onen »cantus« Škopkovi posílaný, anebo byl důvod pro uvedení začátku písně Králi slavný etc. jiný. První možnost se vylučuje sama. Onen »cantus« v listě Škopkovi obsažený liší se celým složením od písně »Králi slavný« tak úplně, že podle jejího nápěvu ho naprosto zpívati nelze. A to jest také důvod, proč, jak svrchu naznačeno, nelze ono zaznamenání začátku míti za pouhé upozornění písařovo. Zbývá tedy možnost druhá, tedy především její negativní část. Hus nechtěl připojením prvního verše písně »Králi slavný« naznačiti nápěvu onoho »cantus«. Kdyby ani nebylo rozhodujícího důvodu již uvedeného, bylo by nutno předpokládati, že píseň »Králi slavný« byla obecně známa, když by se na její »notu« odkazovalo. Ale tomu tak není, naopak víme již, že známa nebyla, a tento přípisek v listu Husově jest vlastně první (časově) zmínka o ní. Ale mimo to stojí za uváženou, nač upozornil Nejedlý (Počátky 192), nazývá-li Hus verše Škopkovi posílané, slovem »cantus«, že to nemohly býti jen verše k přednášení, nýbrž pro zpěv, že tedy i onen »cantus« měl nápěv, třeba ne ve formě písně lidové.

Jdeme-li po této cestě dále, jistě především uznáme za pravděpodobné, že Hus dbal také o to, aby nápěv onoho skládání pro p. Škopka, onoho »cantus«, vešel ve známost toho, jemuž byl věnován. Ale v opisech listu onoho ani onoho průvodního dodatku nápěv zachován není. Smíme-li míti za to, že od Husa složen a poslán byl, jistě není příliš odvážná domněn-

ka, že mohl býti nápěv napsán na zvláštním přiloženém lístku, který se při opisování ztratil. A na tomto lístku byl patrně také napsán nápěv nové písně »Králi slavný, Kriste dobrý«. Připsání jejího začátku k onomu lístku z 9. června, je-li, jak pravděpodobno, psáno Husem samým, mělo ten účel, aby upozornilo písaře také na tuto novou píseň, jejíž nápěv k nápěvu cnoho »cantus« byl připojen.

Ale ať tomu jakkoli, jistě samo připsání jejího začátku k listu Husovu rozmnožuje důvody, ze kterých píseň »Králi slavný« za Husovu pravděpodobně pokládati lze. Nález nádobky ústské, sám sebou cenný, mohl by ovšem poněkud snad mluviti pro její vznik za pobytu v Ústí, a nechci této možnosti vylučovati zcela. Mohlať jistě píseň, třeba již tenkrát složená, zůstati neznáma širší veřejnosti a tedy i v Kostnici ještě zdáti se novou. Zdá se mi však, že pravděpodobněji lze míti teprv žalář Gottliebský za místo jejího vzniku. Nejenom z toho důvodu, že, jak víme, Hus zde nějaké písně opravdu skládal, ale zvláště a hlavně proto, že tím padá důležitá námitka, její domněle utrakvistický ráz.

Zmínil jsem se již, že slov: »jeho krev svatá, nápoj anjelský« nepokládám za tak význačná, aby jen v době již utrakvistické byla mohla vzniknouti. Ale i kdyby toto mínění nebylo správné, jsou-li opravdu utrakvistická, právě v době svého žalářování mohl je Hus i v tomto smyslu napsati. Víme, že již před uvězněním schválil výslovně, třebas opatrně, novotu Jakoubkovu, a jaké bylo jeho smýšlení v této době, o tom nejlíp svědčí vášnivé projevy ve prospěch kalicha, když koncil jeho zákazem postavil se přímo proti Písmu. To byl zjevný popud k vyjádření vlastního názoru o této věci, který však již dříve byl ustálen ve prospěch přijímání pod obojí.

Vše to jistě činí pravděpodobnějším, že píseň »Králi slavný« složil Hus v žaláři na Gottliebách. Věrní přátelé v Ústí jistě záhy nabyli známosti o ní, že nápěv její byl znám, ukazuje kancionál Jistebnický, i když Husa autorem nejmenuje, neboť jeho písař mohl nápěv znáti, nezvěděv původce. Ale za to může i pozdní svědectví Táborského opírati se o pravdivou tradici, zvláště když nyní víme, že 16. stol. znalo ještě rkpy přímo z Kostnických zápisků Mladoňovicových odvozené.

Zachována jest v kancionále Jistebnickém a opět, ale v pozdější asi úpravě, v kancionále Jana Táborského z r. 1574.

Tiskem vydal ji s nápěvem podle kancionálu Jistebnického Nejedlý, Dějiny husitského zpěvu str. 819—820, bez nápěvu Anderle na uv. m. str. 5. Začátek podle kancionálu Jana Táborského otiskl Erben III, 268.

G. Ke kazatelské činnosti Husově.

α) Spiritum nolite extinguere (1. Thes. 5).

(Viz díl I. str. 383 pozn. 6.)

Kázání jest v tisku (Op. II, 41') označeno jako: »sermo synodalis ... in missa universitatis ad S. Jacobum sabbato ante dominicam Reminiscere anno 1410«. Označení za »synodalis« jistě jest mylné, je-li rok 1410 správný, neboť tou dobou Hus nebyl již zván za kazatele na synodách (jak poznal již Flajšhans, Lit. čin. 101), nehledě ani k tomu, že před 2. nedělí postní synody nebyly konávány. Jest tedy patrně teprve dodatek vydavatelů Op., dosti nevhodný, jak ostatně i ze slov »in missa universitatis«, neshodných s označením oním, jest patrno.

Ale r. 1410 může býti správný, a má také jinou ještě oporu rukopisnou. Kap. rkp O 71 má na konci tohoto kázání poznámku (f 190): »A. d 1410 hunc sermonem fecit magister reverendissimus Johannes de Husinecz in missa universitatis ad S. Jacobum, rectore existente M. Joanne Andree dicto Dux sive Sindel, doctore in medicinis, in quatuor temporibus ante festum Trinitatis.« Zpráva, že kázání konáno při mši universitní, jest tím tedy potvrzena, také r. 1410 jest shodný, ale udání dne jest zcela jiné (Brněnský rkp. Cerr. II 151 má prý, jak tvrdí Flajšhans na uv. m. 101: de Penthecosten). Jinak ostatní udání rkpu jsou správná. Rektorem byl, náleží-li kázání mezi 14.—17. květen 1410, opravdu M. Jan Šindel. Máme zde tedy, nehledě k rkpu Brněnskému, dvě udání rukopisná (neboť není pochybnosti, že také sdělení Op. jest rukopisného původu), shodná v roce, ale rozcházející se v datu denním. Mám za to, že datum Op. jest správné, a to z těchto důvodů:

Théma samo bylo by jistě bližší době Svatodušní — (a kombinací odtud vzniklo asi určení rkpu Cerr. II 151), —

ačkoli v období rkpem kapitulním naznačeném se nečte. Za to v rkpe t. zv. kázání Betlemských (III B 20 f 91'b) najdeme je bezprostředně a tedy nepochybně v sobotu před nedělí Reminiscere, jak kladou také Op. A k tomu přistupuje ještě jedna okolnost. Kázání se několikrát obrací k posluchačům oslovením »carissimi«, běží tedy o posluchače mladé (i rkpy mluví o kázání na mši universitní). Ale tu zvláště záleží na důraze, jaký kazatel klade na řádný život kněžský; a v této souvislosti zasluhují jistě větší pozornosti slova (Op II f 44): Vos autem non sic, sed iuxta preceptum domini expectate vocacionem spiritus et spiritum nolite extinguere, sed humiliantes animas vestras, accipite spiritum sanctum et docebit vos. Posluchači tedy chystají se přijmouti ducha sv. V sobotu před nedělí Reminiscere zní to sice poněkud podivně, ale jen na první pohled. Vzpomeneme-li, že o suchých dnech postních udílelo se svěcení na kněžství (Tomek III², 163), záhada se vysvětlí rázem. Ke kandidátům, kteří měli přijmouti kněžství, jistě bylo lze mluviti o přijetí ducha sv.

Arci bylo by tento důvod možno uvésti i ve prospěch data rkp kapitulního (a Cerr.), ale tomu překážejí tyto okolnosti. Na konci kázání praví se (f 44): Oremus, ut compleantur in nobis dies Pentecostes, dies remissionis, dies exultacionis, et inveniat nos spiritus sanctus omnes pariter in loco isto... Přes počáteční slova, která by snesla i výklad opačný, mám za to, že celé místo jest promluveno v době, kdy svatodušní svátky leží teprve p ř e d e dnem kázání, nikoli p o něm, jak by tomu muselo býti, kdyby datum rkpu kapitulního (a snad i Cerr.) bylo správné.

Ale ještě důležitější jest poznání další. Při správnosti data rkpu kapitulního kázání náleželo by někdy k 17. květnu 1410, tedy k době, kdy již zákaz kázání v kaplích byl dávno znám a bouřil veřejné mínění, kdy se očekávalo již odsouzení Wyclifa. V takovou chvíli toto kázání sotva mohlo býti promluveno. I když připustíme, že se Hus před mládeží mírnil, nestačí to. Bylo by možno uvěřiti, že by se byl o této otázce vůbec nezmínil, že by se jí byl vyhnul; ale naprosto není myslitelno, když se jí skutečně nevyhnul, že by na ni byl narazil jen onou kratičkou zmínkou o pronásledování kazatelů (f 42'—43, v. svrchu díl I. str. 384).

Z toho všeho plyne mi závěr, že kázání konáno dne 15. února 1410 při mši před svěcením kněží. Písař rkpu kapitulního, věda, že t. r. Hus při podobné příležitosti kázal, zmátl snad datum, anebo — a to snad lze pokládati za pravděpodobnější — zmátl toto kázání s jiným, které snad Hus měl při podobné příležitosti dne 17. května t. r. Snad měl písař, chtěje je opsati, před sebou kázání obě, ale přeskočiv omylem kázání druhé, připojil jeho rukopisné vročení již prvému.

Rukopisů lze dnes uvésti 8 (F l a j š h a n s na uv. m. zná z nich čtyři, č. 2, 5, 6, 7, na č. 4. upozornil N o v o t n ý L. Fil. 1900 str. 495, jehož datování však dnes se jeví mylným, na č. 8 F l a j š h a n s, ČČM 1909 str. 136).

1. Klem. X D 10 f 70—72'.
2. Klem. X H 17 f 86 a d.
3. Klem. XIV D 7 f 70 (jen malý zlomek).
4. Kapit. O 71 f 184—190.
5. Brno Cerr. II 151 f 263'—268.
6. Vídeň 4518 f 101—104.
7. Petrohrad Jar I Q 183 f 33—35'.
8. Gersdorf 8° 7 f 70—79.

Tiskem vydáno v Op II, 42'—44 (přetisk z r. 1568 II 42—44) = Op II² str. 66—69.

β) Vos estis sal terre (Mat. 5).

(Viz díl I. str. 429 n.)

Obsah kázání zaručuje (vedle svědectví rukopisných) autorství Husovo bezpečně, také doba, kdy proneseno, dá se určiti velmi přesně. Bylo konáno na den sv. Augustina (v. Op II, 44': b. Augustinus . . ., cuius hodie festivitatis collitur), v době, kdy Jan XXIII. byl již papežem (zvolen 17. května 1410) a kdy markrabí Jošt, zemřelý dne 8. ledna 1411, ještě byl na živu (Op II, 46'). Bylo to tedy ve čtvrtek dne 28. srpna 1410.

Pokud jde o povahu kázání, S e d l á k, Hus str. 187, myslí na kázání před universitou, F l a j š h a n s, VČAk IX, 547 je označuje jako kázání »k lidu«. V řeči sice nenajdeme nikde oslovení, které by ukazovalo přímo k universitě, ale tím méně může to býti kázání k lidu. Na to jest jeho forma příliš učená a umělá.

Jak ukázal Loserth, Wyclifs Buch »Von der Kirche« (De ecclesia) und die Nachbildungen desselben in Böhmen (MVGDB XXIV, 415—418, doslovně stejně také v Zeitschr. für Kirchengesch. IX, 551—554), jest kázání z veliké části převzato z Wyclifa. Loserth myslí na Wyclifovo kázání XLI (ve vydání Sermones II č. LII str. 376—384), Sedlák, Hus 187 pozn. 4. upozorňuje, že místo, o něž jde, jest v Opus evangel. I, 71 n. Není sice ani takovéto přejímání zjev zcela ojedinělý, nicméně není přece pravděpodobné, že by před universitou anebo vůbec učenějším posluchačstvem byl Hus Wyclifa tak doslovně reprodukoval — jinde při podobných příležitostech takových shod nenajdeme. A tu jistě nejlépe lze to vysvětliti, že r. 1410, v době nejprudčích bojů a sporů právě také o Wyclifa — (Loserth klade kázání nemožně k r. 1409) — mělo to ráz především demonstrativní. Hus chtěl tím prostě ukázati, že i z Wyclifových kázání lze vybrati místa úplně pravověrná, jak na to již svrchu upozorněno (srov. díl I. str. 430). Mínění toto zaručuje, tuším, i to, že Hus účelně mění a doplňuje některá slova Wyclifova, jak se toho hned dotknu.

Třeba totiž shoda byla namnoze doslovná, vede si Hus také zde velmi obratně. Kázání Wyclifovo jest opravdu krásné, Hus, sleduje je, jen místy některé věty přestavuje, ale zamýšlený účel přibližuje si i tím, že zpravidla slovo »prelati« doplňuje vysvětlující poznámkou: sive vicarii apostolorum a t. p. Mimo to někde také, poznav patrně prameny Wyclifovy, upozorňuje na ně, na př. Op II, 45' ř. 7 zdola místo úplně z Wyclifa přejaté doplňuje poznámkou: »secundum Augustinum et Linconensem«.

Rukopisů známo jest celkem 7 (Flajšhans zná z nich 4).

1. Klem. X H 17 f 86—88'.
2. Klem. XIII F 21 f 76'—78 (necelé).
3. Mus. XVI F 4 f 261—265'.
4. Kapit. O 71 f 182'—183' (necelé).
5. Cerron. II 151 f 241—243.
6. Víd. 3930 f 304—307.
7. Víd. 4518 f 97—100'.

Flajšhans uvádí ještě čtyři rukopisy jiné: Petrohr. Jat. I Q 183, f 261—265' a Petr. Jat. I Q 181 f 4'—7,

dále Víd. 4308 f 111'—113' a Víd. 4518 f 143—145', v nichž prý jest kázání ve znění odchylném. Při úplné nespolehlivosti tohoto badatele nelze jeho sdělení naprosto věřiti a patrně běží o kázání zcela jiné, nikoli Husovo.

Tištěno v Op II f 44'—46' (táž paginace v přetisku 1568), Op II² str. 70—73. Část otiskl (chybně) Höfler II 153—154.

γ) Ait dominus servo suo: Exi in vias (Luc. 14, 23).
(Viz díl I. str. 485 n.)

Kázání bylo konáno, jak tisk nadpisem jistě rukopisného původu prozrazuje: dominicae secundae post Trinitatis = 21. června 1411 tedy několik dní po vyhlášení interdiktu Zbyňkova, kam ho také časové narážky určitě umisťují. Poněvadž v t. zv. Betlemských kázáních (III B 20, jež z největší části náleží r. 1411), jest na toto théma kázání jiné, jest pravděpodobné, že kázání v nich obsažené bylo konáno asi v sobotu dne 20. června (nebo některý den po 19. červnu), a naše kázání Ait dominus, konané v neděli, mělo jakousi povahu slavnostní.

Flajšhans, Lit. čin. 102 ve své příslovečné povrchnosti praví, že bylo konáno 14. června, a Sedlák, Hus 206 (a již před tím Stud. text II, 352) to nekriticky opisuje, chtěje podle toho měniti i datum vyhlášení interdiktu v pramenech zaznamenané (v. Sedlák, Hus 205, pozn. 3). Že neprávem, viděti již z toho, že Hus počítá vždy neděle po sv. Trojici (nikoli po sv. Duchu, srvn. na př. českou Postillu nedělní), takže druhá neděle po sv. Trojici jest 21. červen 1411.

Výklad jest velmi obratný. Na začátku cituje Hus výslovně Wyclifa a jeho: »conclusio de officio regis« (= Op. minora vyd. Loserth 71, 61), z něhož přejímá odstavec o povinnosti králově chrániti slova božího (v. i Loserth, Hus und Wiclif 238—239). Sedlák, Hus 206, pozn. 3, tvrdí, že Hus užil také traktátu De officio regis, »další však jest opsáno z Wyclifova kázání na totéž théma, Loserth, Sermones I, 233 n.« Ale pro první část svého tvrzení nepodal důkazu, k druhé nutno dodati, že také zde Hus sám připomíná, že tato »dubia« pocházejí z Wyclifa (a vskutku, co je v Op II 47 ř. 2 zd. — 47 ř. 29 sh., čte se u Wyclifa Sermones I, 233 ř. 8 zd. — 234 ř. 32 sh.). Není toho tedy mnoho. Co potom následuje,

zvláště dobové narážky, jest ovšem majetek Husův (asi dvě třetiny celku).

Rukopisy znám tři (Flajšhans uvádí jen dva).

1. Mikul. I 67 f 17'—19' (bez označení Husa autorem).

2. Víd. 4518 f 191—193 uvedený slovy (srov. I. str. 502): Anno domini M° CCCC° 11 currente interdicto archiepiscopi in Praga et circum duc miliaria ob arrestacionem censuum sacerdotum, quando precconica voce mandavit dominus rex Venceslaus, ut singuli sua officia exerceant.

3. Petrohrad. Лат. 181 f 2—4', podle tvrzení Flajšhansova s týmž přípiskem.

Tištěno v Op II f 47—48, táž paginace v přetisku z r. 1568, Op II² str. 73—75.

δ) *Dixit Martha ad Jhesum (Joh. 11, 21).*

(Viz díl II. str. 16).

Kázání na toto théma bývá také nadpisováno: Sermo de animabus nebo Sermo de defunctis. Husa původcem označují rukopisy Klem. XI D 9, kap. D XII, Cerr. II 151, Víd. 4902. Mimo to také Mikuláš Biskupec ve Chron. Tabor. uvádí doslovný citát (= Op II f 521) a dvakrát jmenuje Husa autorem (v. Höfler II, 619, 706, výrok Payneův), a také obsah smýšlení Husovu docela odpovídá. Nad to lze uvésti i některé výpisky, jež přešly (asi ne bez proměn) do t. zv. Manuálníku Korandova (vyd. Truhlář str. 79) a jež jsou zakončeny poznámkou: »Hec et plura M. Joh. Hus anno domini 1411 in sermone pro defunctis Dixit Martha ad Ihesum.« Ale ovšem nelze, jak činí Flajšhans, Lit. čin. 103, prohlašovati tento rukopis (XVII F 2) za fragmentární opis našeho kázání. Jest to jen další vnější svědectví pro autorství Husovo.

Doba vzniku není zcela jista. Že konáno r. 1411, jak uvádějí některé rukopisy (v. níže), lze přijímati bezpečně, ne tak den, kdy promluveno. Vydavatelé Norimberští nadpisují (Op II f 48'): Sermo de exequiis seu suffragio mortuorum, quem predicavit ad populum circa festum Omnium sanctorum anno 1411, tedy kolem 1. listopadu, čili správněji, poněvadž na dobu před oním svátkem sotva lze mysliti, po Všech svatých 1411. S tím se celkem shoduje i přípisek rukopisu Vídeňského 4902

(f 229): Explicit sermo de exequiis animarum M. Johannis sancte memorie de Hussinecz, baccalarii formati in theologia, quem predicavit in wlgari anno domini millesimo quadringentesimo undecimo circa festum Omnium sanctorum. Slova »in wlgari« vznikla asi ze slov »ad populum«, jež měla předloha Op., neboť kázání, velmi pěkně vypracované, sotva bylo promluveno po česku, nýbrž patrně předneseno latinsky. Ale co do určení časového nepodává rukopis, shoduje se celkem s udáním Op, nic určitějšího.

Zřejmě mylný jest přípisek rukopisu Klem. XI D 9 f 14': Anno Domini 1411 (?) predicatum in die S. Luce in synodo Pragensi per M. Johannem dictum Hus de Husynecz, sed scriptum anno domini 1415 proxima VI feria post festum S. Marci. Ač jen čtyři léta po události píše, není písař zřejmě informován. O nějaké synodě na podzim r. 1411 neslyšíme vůbec, mimo to pak, i když by v říjnu 1411 nebylo snad nemožno představiti si Husa jakožto kazatele synodálního, kázání samo nikde se nelegitimuje jakožto kázání synodální, jest to právě veřejný projev »ad populum«.

F l a j š h a n s, Liter. čin. 103 myslí, že konáno 1. listopadu — »není námitek,« praví — ale není ani důkazů a důvodů, a rukopisné »circa« sotva dá se takto vyložiti. S e d l á k, Hus 217, zase praví, že kázání konáno na Dušičky, ale ani to není pravděpodobné. Nehledě k tomu, co již uvedeno, že kázání, jak jest psáno, sotva mohlo býti mluveno v Betlemě, a tedy po česku, jest i jinak těžko mysliti, že by v den tak významný kazatel nedotkl se ani slůvkem dnešní slavnosti, ač k tomu bylo příležitostí tolik!

Vedle toho rkp kapitulní D XII f 116' má toto vročení: Sermo M. Joh. Hus ad populum in Bethlehem in exequiis imperatoris proxima fer. 3a post festum Omnium sanctorum anno domini 1411. Ani tento zápis není arci zcela přesný — (»in Bethlehem« může ovšem býti libovolný dodatek písařův na základě slov »ad populum«), — nebyloť kázání konáno památce Karlově, ale datum v úterý po Všech svatých = 3. listopadu může jistě míti správný základ, hodíc se také dobře k onomu »circa« rukopisů jiných. Mám tedy za to, že kázání konáno, jak tento rukopis udává, dne 3. listopadu 1411, a snad zvláštní nějaká současná událost dala k němu podnět.

Přiznávám, že mi původně tanula na mysli domněnka, arci velmi blízká. Měl jsem za možné, že snad někdy tenkrát konán po převezení mrtvoly Zbyňkovy do Prahy jeho pohřeb a že Hus této příležitosti užil k tomuto projevu, čímž by se dala vysvětliti i utrhačná pomluva Štěpána z Dolan (v. díl I. str. 497 pozn.), že se Hus radoval ze smrti Zbyňkovy. Ale domněnka tato ukázala se nemožnou zjištěním data pohřbu Zbyňkova, které se mi podařilo teprve dodatečně, v. o tom v Dodatcích (k dílu I. str. 497, zde, díl II. str. 505).

Pokud jde o prameny, byl to Loserth, který až do omrzení často upozorňoval (srov. MVGDB XXIV, 413 n., Zeitschr. für Kircheng. IX, 548, vydání Wyclif Sermones, I. str. XXIII n. atd.), že zde Hus užil Wyclifova kázání na totéž théma (Sermones IV. str. 11 n). Ale pro účel Loserthův znamená to pramálo. Kázání jest — a to celkem dosti samostatně — užito v úvodě (f 48' začátek = Serm. IV, 11 jen několik chlasů, dále 48' ř. 11—1 zdola — 49 ř. 1—3 shora = IV, 15—16, zde opět volněji), tedy měrou velice nepatrnou.

Důležitější upozornění učinil Sedlák (Hus 217), že užito i Wyclifova kázání Omne, quod dat (IV, 89 n.). Toho užito skutku měrou vydatnější. Již na f 49 odstavec druhý vykazuje některé shody (= IV, 89, 90) poslední dvě věty převzaty doslovně, na f 49' odstavec druhý i se závěrečnými verši vybrán odtudž str. 89, 94, odstavec čtvrtý až po slova »et in via« = str. 94, odstavec další začátkem přejímá str. 95, jíž pak volněji užívá dále (asi do své polovice) a vrací se k ní z části i v odstavci druhém (securum foret vivere atd.) Jest tedy tohoto kázání Wyclifova užito poněkud více, ale přece nikterak zvlášť nápadně, takže v celku užití Wyclifa v tomto kázání, Loserthem tolik zdůrazňované, hraje úlohu podřízenou.

Za to mnohem větší měrou užil zde Hus starších prací svých, jmenovitě Výkladu Sentencí. Z něho přejat již citát z Augustina v prvém odstavci f 49' (= SS 712), naň redukují se citáty f 50 konec (= 711), zvláště hojně pak užito Výkladu dále. Na př.:

Op. II, 50'	Sup. Sent. 715—716
Nam *aliqui salvandi decedunt* sic *in peccatis*, quod *non satisfecerant pro commissis*. Unde illi secundum apostolum 1 Cor. 3:	Sed tamen *aliqui salvandi decedunt in peccatis, qui non satisfecerant pro commissis*. ... Et quia *Christus, dominus noster est*

Sicut lignum, fenum et stipula sunt triplati, per que aliqui intelligunt maiora peccata venialia, media et minora. Aliqui vero intelligunt *amorem temporalium, amorem carnis et amorem vane glorie. Primus ardet diutissime tamquam lignum, quod maxime de terrestribus comparatur. Secundum,* scil. *fenum carnis, ardet medio modo. Sed tercium, stipula, fama mundi transibilis,* ardet citissime... Sed pensandum est, *quod oportet,* ut *purgandi* hominis *capacitas procedat ex propria dignitate. Pro cuius declaratione supponitur, quod nemo recipit de mercede post hanc vitam, nisi secundum quod meruit in hac vita. Patet ex hoc, quia solus status viacionis est status meritorius premii beatitudinis sic merenti. Patet per Magistrum* Sententiarum in 4 dist 45 *ex dictis Augustini dicentis: Non eis nova merita comparantur, sed eorum precedentibus meritis consequencia redduntur. Patet eciam per b. Gregorium 4. Dial. cap. 41* probantem *per illud Joh. 12: Ambulate, dum lucem habetis, et* per illud *Esaie 49: Tempore placito exaudivi te et in die salutis auxiliatus sum* tibi; *et* per illud *Ecclesiast. 9: Quodcumque potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec racio, nec sciencia, nec sapiencia erit apud inferos, quo tu properas. Unde* ex illis scripturis infert *sanctus,* dicens: *Ex quibus nimirum sentenciis constat, quod qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio presentatur...* Quo ad secundum oportet supponi, quod *Christus dominus noster est basis tocius meriti membrorum ecclesie.* Nam dicit *apostolus* ubi supra: *Fundamentum aliud nemo potest ponere preter* id, *quod po-*

bas:s tocius meriti membrorum ecclesie, subiungit *apostolus: Fundamentum aliud nemo potest ponere preter* illud, *quod positum est, Christus Jesus... Vult* enim *apostolus, quod solum Christus est homo fundamentaliter promerens humano generi beatitudinem, sic quod nemo alius, nisi in virtute huius lapidis, promeretur...* Purgandi vero in purgatorio *sicud lignum, fenum et stipula sunt triplati, per que aliqui intelligunt maiora peccata venialia, media et minora, aliqui* autem *amorem temporalium, amorem carnis et amorem vane glorie. Primus ardet diutissime tamquam lignum, quod maxime de terrestribus conparatur, secundum fenum carnis ardet medio modo, sed tercium, stipula fame mundi,* fugiente... *Oportet* autem, *quod purgandi capacitas procedat ex propria dignitate. Pro cuius declaratione supponitur, quod nemo recipit de mercede post hanc vitam, nisi secundum quod meruit in hac vita; patet ex hoc, quia solus status viacionis est status meritorius premii beatitudinis sic merenti. Patet per Magistrum ex dictis Augustini dicentis: Non eis nova merita conparantur, sed eorum precedentibus meritis consequencia redduntur. Patet eciam per b. Gregorium 4° Dyalog. cap. 41° per illud Joh. 12°: Ambulate, dum lucem habetis. Et Isaie 49°: Tempore placito exaudivi te et in die salutis auxiliatus sum* tui. *Et Eccles. 9°: Quodcumque potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec racio, nec sciencia, nec sapiencia erit apud inferos, quo tu properas. Unde* sequitur conclusio huius *sancti: Ex quibus nimirum sentenciis constat, quod qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio presentabitur.*

situm est, Christus Jesus. Ubi *wlt apostolus, quod solum Christus est homo fundamentaliter promerens humano generi beatitudinem, sic quod nemo alius, nisi in virtute huius lapidis, promeretur ...*

Podobně i jinde:

Op. II f 50'

Ex quo patet, *quod suffragantur sancti homini in purgatorio proporcionaliter, ut meruit hic in via, quia solum hic est locus merendi, loquendo de merito, quod est libera sui dignificacio ad meritum. Unde* quo ad hoc *Gregorius in 4 Dialogorum cap. 41 dicit: Hoc tamen sciendum est, quod illic saltem de minimis nihil quisquam purgacionibus obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac vita adhuc positus, ut illic obtineat, mereatur. Et capitulo finali dicit: Sciendum, quod illis sacre victime prosunt, qui* hoc *vivendo obtinuerunt, eciam ut eos post mortem bona adiuvent, que hic pro ipsis ab aliis fiunt ...* Ex quo *patet, quod multum prodest* superstitem *esse in gracia, nam tunc merendo sibi ipsi, amplificat meritum ecclesie militantis et per consequens meritum purgandorum. Ex* isto *patet, quod qui wlt suffragari mortuis,* debet *a se ipso incipere vitam bonam et per consequens* ut *sibi*met *mereatur suffragia in futurum. Sic enim oportet quemque in gracia dei racione meriti* Christi et *sui confidere, cum nemo potest alteri mereri, nisi sibi taliter mereatur, nec debet in alterius suffragio spem ponere,* ut post mortem purgetur, *sed* debet *per se ipsum viando, quantumcumque potest, meritorie operari. Et hinc dicit b. Gregorius 4 Dialogorum cap. ultimo: Inter hec sciendum, quod tucior via sit, ut bonum, quod quisque post mortem*

S. Sent. 717—718

Ex quo sequitur, *quod suffragantur sancti in purgatorio homini proporcionaliter, ut meruit hic in vita, quia solum hic est locus merendi loquendo de merito, quod est libera sui dignificacio ad meritum. Unde* b. *Gregorius in 4° Dialogorum 41* loquendo de illo *dicit: Hoc tamen sciendum est, quod illic saltim de minimis nichil quisquam purgacionibus obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac vita adhuc positus, ut illic obtineat, mereatur. Et capitulo finali dicit: Sciendum, quod illis sacre victime prosunt, qui hic vivendo obtinuerunt eciam, ut eos post mortem bona adiuvent, que hic pro ipsis ab aliis fiunt ...* Quantum ad secundum ... *patet, quod multum prodest* merentem *esse in gracia, nam tunc merendo sibi ipsi, amplificat meritum ecclesie militantis, et per consequens meritum purgandorum. Ex* quo *patet, quod qui vult suffragari mortuos,* oportet primum, quod *a se ipso incipiat vitam bonam et per consequens sibi mereatur suffragia in futurum. Sic enim oportet quemque in gracia dei racione meriti sui confidere, cum nemo potest alteri mereri, nisi sibi taliter mereatur, nec debet spem in alterius suffragio ponere, sed per se ipsum viando, quantumcumque potest, meritorie operari. Et hinc dicit b. Gregorius 4° Dialogorum cap. ultimo: Inter hec,* inquit, *sciendum, quod tucior via sit, ut bonum, quod quisque post mortem*

suam sperat agi per alios, agat, dum vivit, ipse per se. Beacius quippe est liberum exire, quam post vincula liberatem querere. Debemus itaque presens seculum vel quia iam conspeximus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana deo lacrimarum sacrificia, quotidianas carnis eius et sanguinis eius hostias imolare. Hec namque singulariter victima ab externo interitu animas salvat, que sacerdoti prodest, si se ipsum in cordis contricione et corporis maceracione mactaverit et specialiter si delicta in ipsum dimiserit.. Et concludens librum Dialogorum, dicit: ...fidenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem ipsi deo hostia fuerimus...

suam sperat agi per alios, agat, dum vivit, ipse per se; beacius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem querere. Debemus itaque presens seculum vel quia iam conspeximus defluxisse, tota mente contempnere, cottidiana deo lacrimarum sacrificia, cottidianas carnis eius et sangwinis hostias ymmolare. Hec namque singulariter victima ab eterno interitu animas salvat, que sacerdoti prodest, si se ipsum in cordis contricione et corporis maceracione mactaverit et specialiter si delicta in ipsum dimiserit...; et concludens librum Dialogorum, dicit: Fidenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem ipsi deo hostia fuerimus...

A podobný poměr jest také f 51 odst. 2 = 719, odstavec 5 = 716, odstavec 6 = 718. Mimo to rozvádí zde Hus také a zdůrazňuje některé myšlenky, již v t. zv. kázáních Betlemských (III B 20) se vyskytující.

Tak na př. praví (f 50' odst. 2): Cum non erit purgacio peccati in plena beatitudine..., patet, quod oportet esse statum medium et locum meriti, quem purgatorium vocamus, k čemuž III B 20 f 4': Purgacio ergo peccatorum in plena beatitudine non est..., in inferno purgacio non est. Est tamen dare locum tercium inter dampnacionem et regnum celorum, ubi anime a peccatis suis expiantur. Nebo (52' odst. 3) obraceje se proti tvrzení domněle Řehořovi přičítanému, jako by každá mše zde sloužená vysvobodila jednu duši z očistce, dodává: Item asserenti illud deberet dicere triginta missarum appreciator, quod non opus est triginta missis, cum plures leguntur misse, quam moriuntur homines, qui forent regulariter expurgandi — k tomu III B 20 ! 5'a: Et hinc errant dicentes qualibet missa unum de purgatorio liberari, quia tunc oporteret tot esse in purgatorio homines, quod fient missaciones in mundo, quod tamen cuilibet minime dubium est. Nam si hoc esset verum, tunc errant, qui triginta missas exigunt legi pro

animabus sucrum defunctorum, ex quo secundum eos talis defunctus una missa posset liberari. A tak i jinde.

Není tedy kázání založeno jenom na Wyclifovi, právě naopak mnohem více užito jest pramenů jiných, dosti hojných, nečítaje ani citátů z otců církevních, z nichž mnohé vyplynuly jistě z vlastní četby Husovy, jak i z míst v juxtaposicích uvedených lze poznati. A celek jest sestaven velmi dovedně a účinně, protkán ovšem také četnými narážkami a útoky na nynější zkaženost.

Právě zde však, jak již vzpomenuto (srov. svrchu str. 16 n.), působí na Husa také tradice domácí, a to nejen ideově, jak tomu bylo v celé činnosti Husově, ale také přímo. Obrat na f 49' sicut corvi de cadaveribus o mnišském shánění pohřbů připomíná oblíbený příměr Waldhauserův, Augustinovská myšlenka, že chudí, potřebující podpory, mají míti přednost před obdarováním kostela (f 50), jest i Štítnému běžná (srov. Novotný, Náb. hnutí 201 n), a zásada o potřebě větší péče o živé než o mrtvé, u nás ze staršího hnutí úplně proniknuvší, jest zejména častá u Matěje z Janova (srv. na př. Regulae vyd. Kybal IV, 380 a j.).

Rukopisně jest toto kázání velmi rozšířeno, což svědčí zajisté o veliké oblibě, jíž také zasloužilo. Flajšhans, Lit. činn. 103 uvádí 7 rkpů, ale ve skutečnosti mělo by býti jenom šest, poněvadž manuálník Korandův (XVII F 2), jak svrchu uvedeno, jmenován jako samostatný rukopis zcela neprávem. Proti tomuto číslu lze nyní uvésti rkpů 14 (v jednom jest kázání dvakrát) a počet jejich jistě ještě bude rozmnožen. Jsou to:

1. Klem. III C 13 f 217'—225.
2. Klem. VI F 18 f 31—42'.
3. Klem. VIII E 3 f 153—159'.
4. Klem X D 10 f 62—68'.
5. v. týž rkpis f 196—201'.
6. Klem. XI D 9 f 2'—14'.
7. Kapit. D XII f 116'—132'.
8. Kapit. D CXXIII f 1—23'.
9. Brno, Cerr. II 151 f 271'—283.
10. Mikul. I 67 f 129—138'.

11. Budyšín Gersd. 8° 7 f 220—231 (v. Flajšhans, ČČM 1909, 136).
12. Víd. 3930 f 326—335'.
13. Víd. 4902 f 221—229.
14. Petrchr. Slat. I Q 183 f 1—12'.

Tiskem vydáno v Op II f 48'—53', tytéž listy v přetisku z r. 1568, a Op II² str. 76—84.

Doplňky a opravy omylů (i tiskových).

K dílu I.

(srovn. i I. díl str. 506)

Str. 12 po ř. 1. shora dodej: »Příznivá náhoda zachovala nám řeč, kterou ho při jeho promoci bakalářské oslovil jeho promotor Jan z Mýta. Čte se v rkpe kapit. N 14 f 48', kde ji objevil a zprávu o ní podal Ant. Podlaha, Promluva při povýšení Jana Husa za bakaláře, Čkatduch. 1918 str. 196. Za základ vzata slova Aristotelova z I. knihy Elenchorum III, 7: Sanabatur laborans. Chválí pilnost determinujícího kandidáta, jenž nešetřil zdraví tělesného, a činí na konec narážku na jeho jméno, pravě, že husna perutích vznáší se k vyšším cílům, podotýkaje i, čím jest užitečná.«

» 15 ř. 8. zdola místo: »mulieren« čti: mulierem.

» 17 ř. 13. shora » »součastníkem« čti: současníkem.

» 49 ř. 2. zdola po slovech: »str. 520« dodej: Novotný, Husova korespondence str. 189.

» 54 ř. 18. » místo: »kněži« čti: kněží.

» 64 ř. 1. shora » »Husovy« čti: Husovy.

» 75 ř. 5. zdola » »nárorích« čti: nárocích.

» 75 ř. 4. » » »přítomný, mohl« čti: přítomný mohl.

» 96 ř. 1. shora místo: »Kuneš krejčí arcibiskupský; patrně věřitelé.« čti: Kuneš krejčí arcibiskupský. A právě jeho styky s Husem nejsou bez zajímavosti. Sotva může býti míněn někdo jiný, než onen krejčí Kuneš, jenž r. 1398 pečuje o náhrobek Matěje z Janova.[1] Patrně věřitelé...

Str. 96 ř. 7. zdola po slovech »z dluhu úplně« dodej: »O náhrobku Matěje z Janova v. Tadra, AJ III, 397«.
» 123 ř. 13. » místo: »hlasphemi« čti: blasphemi.
» 175 ř. 13. » » »Suumma« čti: Summa.
» 183 ř. 12. shora » »Dostala« čti: Dostalo.
» 185 ř. 4. » » »hodný kodifikován« čti: hodný, kodifikován.
» 186 ř. 1. zdola » »str. 157 pozn. 9)« čti: str. 202 pozn. 6.
» 188 ř. 2. » » »koresp. str. 49)« čti: koresp. str. 345).
» 203 ř. 10. zdola » »str. 3)« čti: str. 13).
» 221 ř. 5. shora » »z Mnichova« čti: z Mnichovic.
» 235 ř. 17. zdola » »stejné jako« čti: stejně jako.
» 241 ř. 7. shora » »Rvačka, z řádu« čti: Rvačka z řádu.
» 265 ř. 13. » » »papežckou« čti: papežskou.
» 272 ř. 10. » » »Bonifacous« čti Bonifacius.
» 307 ř 18. » » »mohli naši« čti: mohli, naši.
» 309 ř. 16. zdola » »wyclifisty« čti: wyclifovce.
» 312 ř. 17. shora » »Jaronym« čti: Jeronym.
» 323 ř. 6. zdola » »vypovědění« čti: vypovědění.
» 345 ř. 1. » po slově: »mortis« dodej: »Srvn. i Husovo kázání na den sv. Štěpána z r. 1409 (? v t. zv. Betl. káz. III B 20 f 51'a), kde po zmínce Písma o štvaní proti Štěpánovi Hus dodává: Quod et nunc factum est, ubi omnis quasi mundus est comotus contra nos ex inductu Phariseorum et scribarum nos hereticando.«
» 347 ř. 12. shora místo: »z Landštejna« čti: z Lainštena.
» 362 ř. 10. zdola po slovech: »nelze tu řešiti« dodej: »Zajímavou zprávu zachoval o tom Jan Štelcar Želetavský ve svém spise: Kniha nová o původu kněžství Krista Pána z r. 1592, Na knihu i na zprávu upozornil J. I. Hanuš v ČČM 1864 str. 278 n., ale v této souvislosti nebylo jí dosud užito. V dialogu Václava a Michala, jenž tvoří zevní rámec knihy, odpovídaje na námitku Václavovu, týkající se učení Husova — pramenem jejím byl záhadný tisk domnělého listu Husova (ve skutečnosti žalářního spisu Husova o svátosti oltářní), o němž mluví Štelcar na f A 6 své práce (v. Hanuš 280, Tobol-

ka, Český slovník bibliogr. I. České prvotisky str. 69), — praví Michal (fN6', ČČM 1864 str. 348—349): Mistr Jan Hus... léta páně 1401, přijav na se ouřad kazatelský, čta knihu Mistra hlubokých smysluov, čině na ni vejklad, v traktátu, kterýž připsal pánu Janovi z Chlumu a na Chlumu, v šestnácté kapitole takto položil: Dítkám nemá dávána býti svátost večeře páně, poněvadž nemají rozumu k požívání a nemají skutečného náboženství...«

Sdělení není ovšem zcela přesné. Výkladu na Sentence nekonal Hus r. 1401, ale jest jistě zajímavé, co po mém soudu ze slov Štelcarových jistě odvozovati smíme, že existovala a z nich se ozývá starší tradice o napsání nějakého traktátu Husova, věnovaného panu Janovi z Chlumu, který uváděla v souvislost s výkladem Sentencí. Místo proti podávání dítkám není ovšem »v šestnácté kapitole« a není ho ani v celém traktátě Utrum in transsubstanciacione, o němž víme, že do Sentencí přešel již hotov, byv napsán již dříve, nýbrž čte se v knize IV dist. 9 q 10 (vyd. Flajšhnsovo 563). Nicméně sotva lze pochybovati, který traktát Štelcar míní. Marginální poznámka Štelcarova totiž: »M. Johan. Hus lib. 4 Senten. dist. 11.« odkazuje přece výslovně na místo, kde do Výkladu pojata starší kvestie Husova (SS IV, dist. XI q 3, vyd. Flajšhansovo str. 571). Ozýval-li se r. 1401 již v staré oné tradici, či vznikl-li teprve u Štelcara kombinací a výkladem slov Husových v žalářním traktátu o přijímání, jimiž se

dovolává svých názorů vyslovených v nějakém spise z r. 1401, jest celkem lhostejné. Jistě smíme ve slovech Štelcarových viděti potvrzení, že kvestie Utrum in transsubstanciacione jest starší; že tradice přičítala její věnování p. Janu z Chlumu, jest neméně zajímavé, ať již vročení do r. 1401 vzniklo jakkoliv, a ať běží třeba o omyl s traktátem jiným, připsaným p. z Janova, dnes neznámým.

Vzácné přátelství, které Jan z Chlumu osvědčoval Husovi v jeho žaláři Kostnickém, nabývá odtud zajímavého pozadí, srovn. díl II. str. 342 pozn. 4.

Str. 409 ř. 4. zdola místo: »7. ledna 1415« čti: 7. června 1415.
» 415 ř. 21. » » »Chvojenského« čti: Chvojnovského.
» 416 ř. 11. » dodej: Pomluva Stanislavova vznikla asi zneužitím slov z jednoho kázání Husova, jež nyní otiskl Sedlák, Stud. text. III, 84, kde Hus praví: combustis libris, in quibus est lex dei.
» 441 ř. 7. shora místo: »důstojemství« čti: důstojenství.
» 447 ř. 10. zdola » »oslavení« čti: oslovení.
» 447 ř. 3. » » »Vír. 4902« čti: Víd. 4902.
» 471 ř. 4. shora » »ve Chvojně« čti: v Chvojnově.
» 471 ř. 15. » » »ve Chvojně« čti: v Chvojnově.
» 471 ř. 18-19. » » »Chvojenský« čti: Chvojnovský.
» 471 ř. 27. » » »Chvojně« čti: Chvojnově.
» 471 ř. 10. zdola » »jmenuj se« čti: jmenuje se.
» 492 ř. 7. » k slovu »Královo« připoj (pozn.): »2«, a po
ř. 1. » dodej: 2 Pěkně zračí se, jak se na výsledek dívala veřejnost, z poznámky písaře souvěkého protokolu desk dvorských str. 63: Anno domini millesimo quadringentesimo undecimo notantur infrascribta tempore, quo concordia facta est archiepiscopi Sbinconis cum domino rege Wenceslao tercio (?) et comunitatem Pragensem (!) et studentes et specialiter Magistrum Hus predicatorem egregium, qui debet ex ordinacione semper predicare verbum dei (psáno die) sacratum, ininpediente domino archiepiscopo et canonicis Pragen-

sibus, et intentum dominus rex, studentes et comunitas civium plene obtinuerunt, prout per declaracionem multorum est difinitum.«

Str. 494 ř. 13. zdola místo: »z Kojce« čti: z R o j c e.
» 497 ř. 15. shora » »a pohřben u sv. Víta²« čti »a p o h ř b e n d n e 10. ř í j n a 1411 u s v. V í t a²«.
» 497 ř. 1. zdola za slovem: »převzíti« dodej: O s m r t i Z b y ň k o v ě s r o v n. i z á p i s v p r o t o k o l e d e s k d v o r s k ý c h s t r. 69. Anno domini M°IIII°XI — sabbato in die Gereonis dominus Sbinco archiepiscopus Pragensis sepultus est in ecclesia Pragensi, qui mortuus est in Vngaria feria secunda in die sancti Wenceslai, qui exiverat in discordia magna querere sibi suffragia contra magistros et specialiter Magistrum Johannem Hus colegii (!) studii Pragensis et contra totam quasi (?) comunitatem Pragensem, quia Hus predicabat contra nephas prelatorum«.

K dílu II.

Str. 21 ř. 16. shora místo: »odvahy, přiznati« čti: o d v a h y p ř i z n a t i.
» 35 ř. 11. » » »olupujícính« čti: o l u p u j í c í c h.
» 58 ř. 1. zdola » »Frebruarii« čti F e b r u a r i i.
» 117 ř. 5. » » »o ní« čti o n i.
» 180 ř. 11. » po slovech: »428 n.)« dodej: »S e d l á k, S t u d. t e x t. III. str. 77 n. zvl. 79—85 u v e ř e j n i l p o s v í c e n s k é j e d n o k á z á n í H u s o v o, j e ž c h c e k l á s t i r. 1410, a l e z n a r á ž k y n a s t r. 84: Isti ambiciosi sunt nunc, qui combusserunt libros Magistri Johannis Wycleph et persecuntur fideliter predicantes et verbum dei audientes et brachio seculari invocato volunt occidere ipsis non consencientes z d á s e m i, ž e n e l z e m y s l i t i n a r. 1410, n ý b r ž n a d o b u m n o h e m p o z d ě j š í; s n a d j e t o p o s v í c e n s k é k á z á n í z r. 1412.«
» 184 ř. 12. zdola místo »Albrecht« čti A r n o š t.
» 185 ř. 8. shora místo »člověkem« čti č l o v ě k e m.
» 194 ř. 9. zdola po slovech »r. 1413« dodej: s t r. 316.
» 205 ř. 22. » po slově: »s bělenci« dodej: »P o d o b n ě v y j a d ř u j e s e H u s t a k é v t. z v. B e t l.

kázáních (III B 20 f 121b—121'a): Sic et nunc sub yppocrisi sanctitatis multi sunt sacerdotes et presertim magnates, qui deum eneum et luteum, pulcritudine paliatum exteriori, colunt, et que preponuntur propter deum, creduntur a simplicibus a deo comesta, modo sacerdotes Beel cum concubinis suis et pueris comederunt.«

Str. 205 ř. 7. zdola po slově »vařeného« dodej: »Souhlasně v t. zv. kázáních Betlemských (III B 20 f 274' a) praví se: et non sint sicuti Pharisei, ut invitati ad comedendum carnes assatas et coctas, extunc ut non comedant carnes vivas pocius hominum diversimode aliis detrahendo, alios maliciose accusando.

» 259 v záhlaví místo: »Des sex« čti De sex.

» 293 ř. 15. zdola místo »Janovi« čti Janovy.

» 332 ř. 18. shora místo »Conrád« čti Konrád.

» 335 ř. 13. zdola na začátek polož »2«.

» 439 ř. 2. zdola po slově »atd.« dodej: Podobně v kázání na slova Lukášova 19: Egressus Jesus perambulabat Jericho z doby téměř současné čteme (rkp. kapit. O 29 f 215—215'): Sed principes publicanorum sunt, ad quos habent respectum [nadepsáno: hled] illi publicani pro suis erroribus defendendis et quibus principes publicanorum utuntur in dandis et eos defendunt in erroribus eorum. Sicut Johannes, Balthazar, XXIII est condempnatus pro heretico, eo quod simoniacus extitit et simoniacos defendit, ut totum concilium Constanciense publicavit. Declara, sicut scis. O quantis probacionibus et sermonibus sacerdotes regni Bohemie predicaverunt, quod sit impeccabilis et quod in omnibus sit ei obediendum, et qui non obediret ei, sit hereticus. Quid iam dicant, nesciunt, sed tacent et tamen publicantes illam maliciam et simoniam et alia crimina hereticant.

» 440 ř. 6. shora po slově »redakcí« dodej článků.

» 452 místo »Bathouský« čti Bathonský.

» 495 ř. 3. zdola (sl. 2) slovo »qui« nemá býti tištěno kursivně.

REJSTŘÍK.

abeceda česká 183, 184, 186, hebrejská 183; latinská 183; slovanská 183.
Abel 430.
Abraham patriarcha 430.
Abraham v. z Velenovic Mikuláš.
Adam a Eva II 276.
Adam mnich II 236.
Adimarius Alamannus v. Pisský kardinál.
»adamitství« 472.
Adrianus Helyas v. Hadrian.
advokáti II 276.
d'Ag'iano Albertus Guttuario, biskup z Asti a opat sv. Bartoloměje v Pavii II 457.
agravace klatby na Husa II 134, 162, 166, 170—172, 175—178, 182, 189, 192, 221, 225, 230, 244, 247, 254, 367.
Ahnik farář u sv. Haštala v Praze 96.
d'Ailli (ab Aliaco) Petr, kardinál titulu sv. Chrysogona, biskup Cambrayský (Cameracensis) 63; II 358, 362, 372, 374, 377, 386, 396, 399, 402, 403, 410, 415, 417—426, 428, 429, 434, 437, 444, 452—455.
Alamania, Alemania v. Německo.
Alan »mistr« 13; II 35, 36, 471.
Albert biskup Krakovský II 308.
Albertus Magnus 13.
Albík arcibiskup v. z Uničova.
Albrecht vévoda Rakouský II 184 (mylně) 307, 505.
Alemani v. Němci.
Alexander velekněz (v Písmě) 475.
Alexander V papež (Petr Philargi z Kandie) předtím arcib. Milánský 34, 68, 283, 288, 297, 349, 367, 369, 371—373, 375, 378, 384—395, 402, 403, 408—410, 413, 423, 430, 441, 443, 445, 447, 449, 450, 461, 469, 475, 496; II 94, 97, 133, 135, 170, 224, 241, 290, 340, 378.
»Alexander« (román) 17.
Alexandria; biskup v. Beccari Bartolino.
Alexandrinský patriarcha v. z Jenštejna Jan.
Alfunsus v. Petrus.
Alkorân II 332.
almužny II 16, 63, 74, 205, 286, 340.
Alpy 290; II 357.
Alvaro v. Pelayo.
Alžběta choť Karla IV císaře 139.
Alžběta dcera Jana Zhořeleckého, choť Antonína Brabantského 274, 304, 314.
Ambrož sv. 13, 129; II 471, 481.
Ambrož hlídač v. z Milána.
Ambrož kněz II 328.
sv. Ambrože klášter v. Praha, Nové město.
de Amelia Tomáš auditor II 452.
de Ancorano Petr prokurátor 463; II 225.
anděl, andělé, archandělé II 38, 50, 205, 448.
sv. Anděla kardinál v. degli Stephaneschi.
Anežka žijící u Betlema II 217.
Angelo generální auditor II 58.
Angelotto v. z Říma.
anglický král 288; II 8, 310; v. Jindřich IV, Richard.
anglický národ na koncilu v Kostnici II 403, 428; prokurátor jakýs II 422; jiný 442.
Angličan, Angličané, (Engliši) 117; II 6, 7, 71, 211, 418, 428, 449.
Anglie 58, 103, 105, 175, 215, 216, 268, 313, 402, 427, 457—461, 505;

II 6, 8, 71, 106, 138, 164, 170, 247, 249, 310, 392, 393, 428, 442, 457; král v. Jindřich IV, Richard.
Anna sestra Václava IV, choť Richarda anglického 58, 103, 457; II 7.
Anna žijící u Betlema II 217.
Annáš 475.
annáty II 241.
sv. Anny kaple v. Linec; klášter v. Praha, Staré město.
anonymus proti Husovi o církvi II 330, 331.
Anselm sv. 13, 428, 429; II 203, 471.
Antikrist 122—124, 131, 189, 204, 258, 407, 420, 422, 424, 426, 459, 461, 472, 486, 499, 500; II 23, 44, 47, 81, 98, 101, 102, 114, 136, 137, 143, 152—155, 189, 192, 193, 222, 233—236, 263—266, 277, 287, 294, 304, 313, 315, 340, 354, 366, 423.
Antiošský patriarcha II 412, 452; srovn. Králík z Buřenic Václav.
Antonín kardinál biskup Portský 322.
Antonín biskup Concordienský II 455, 456.
Antonín patriarcha Aquilejský 388.
Antonín vévoda Brabantský, bratr vévody Burgundského Jana 274, 304, 314, 317; choť v. Alžběta dcera Jana Zhořeleckého.
sv. Antonína kostel v. Praha, Nové město.
Antonio kardinál v. de Caietanis.
apelace 500; ke Kristu (její přípustnost) II 174; srovn. Hus.
Apokalypsa 311.
apostolici (kacíři) II 291.
apoštolé 127, 130, 131, 154, 212, 249, 280, 398, 421, 481, 486; II 101, 118—120, 184, 204, 245, 246, 263, 275, 277, 279, 439.
Apulie 138; II 71; král v. Ladislav Neapolský.
Aquilejská provincie (patriarchát) 290, 388.
Aquilejský kardinál v. de Caietanis.
de Aragonia v. z Valencie Petr.
Aragonie 34; král v. Ferdinand.
arcibiskupové 154, 155, 166, 190, 192; II 31, 139, 164, 227, 359, 388, 413; Pražští 80, 83, 97, 135, 177, 226, 228, 229, 309; II 29, 35, 36; srovn. z Hasenburka Zbyněk, z Jenštejna Jan, z Pardubic Arnošt, ze Škvorče Olbram, z Uničova Albík, z Vechty Konrád.
arcibiskupský palác v. Praha, Malá strana.
arcibiskupství Pražské 26, 27, 29, 106, 135—137; II 1, 2, 176, 177, 241, 381; srovn. diecése, soud, statky, úřad.
arcijáhni 142, 154, 155, 190; Bechyňský v. Nos; Pražský 467.
arcijáhenství II 73.
Ardicinus prokurátor 463.
Arecpagita v. Pseudodionysius.
Aretino Lionando 270.
Arigoni Jakub v. Ballardi.
Ariminium v. Rimini.
Aristoteles 13, 57, 60, 61, 98, 310, 353, 405, 410, 420; II 8, 501.
Arius kacíř II 184, 227.
Arlberk II 360.
Arméni II 110.
Arnald v. de Villanova.
Arnold v. z Brescie.
Arnošt arcibiskup v. z Pardubic.
Arnošt vévoda Rakouský II 184, 505.
Aron 430.
Artsen Jan Mistr 12.
Aschaffenburk 322.
Asmodeovi stoupenci (pamflet) II 102.
Asti, biskup v. d'Agliano.
astronomie 15; II 236.
auditoři papežští 443; II 167, 168, 222, 364; srovn. de Amelia, Angelo, Belli, Conhofer, Olanus, Ottoboni, de Thomariis, de Wildungen.
Augsburský biskup v. Grafenecke, z Lichtensteina.
Augustin sv. 13, 15, 57, 73, 117, 128, 132, 182, 197—199, 209, 210, 248, 262, 265, 280, 359, 393, 399, 400, 405, 407, 428, 429; II 8, 10, 17, 26, 46, 47, 52, 131, 156, 175, 182, 205, 214, 215, 232, 243, 259, 260, 263,

274, 415, 424, 453, 466—463, 471, 472, 475, 482, 490, 491, 495, 496.
Augustin prokurátor 463.
Augustinianský řád II 440; členové II 440; srovn. Heřman Zachariae; klášter v Praze v. Praha, Malá strana.
Augustinus Triumphus 35.
Augustinův Mikuláš z Prahy v. Bohatý.
de Aura Henricus 312, 313, 350.
Aurelius Augustinus v. Augustin sv.
de Auxuno Ant. 368.
Averroes 60, 61, 405, 410.
Avicenna 427.
Avignon 34, 273; obedience 159; papež 63, 271; srov. Benedikt, Kliment.

baccalarius v. bakaláři.
z Badenu Hanuš (Bodman?) II 373, 374.
Bärnau II 355; farář a střídníci II 355.
de Baillonibus Ludvík 389.
bakaláři 162, 212, 221, 222, 300, 328, 331, 336, 337, 343; II 6, 77, 90, 91, 93, 116, 117, 124, 125, 127, 470; theologie II 93, 98, 108, 464; biblicus 120, 121; formatus 121; sententiarius 121; vídeňští 438.
Balaam prorok II 37, 38.
Balaamité 360.
Balický pán polský II 408.
Ballardi Arigoni Jakub biskup Lodský II 455.
z Baltenhagen Henning Mistr 97, 298, 315, 325, 338, 341, 350.
Bangor II 457; biskup v. Barrowe.
Barabáš II 439.
Bari; arcibiskup v. Laudulf Marramaldi kardinál.
Barnym vévoda Pomořský 139.
Barrowe Vilém, doktor dekretů, biskup v Bangoru II 457.
Bartenstein Jakub Mistr 11.
Bartholomeus Magister 161.
sv. Bartoloměje klášter v Pavii; opat v. d'Agliano.
sv. Bartoloměje a sv. Máří kaple v. Klosterneuburk.
Bartuš farář v Hostivaři 482.
Basilejský koncil II 360, 442.
»básně«, »pohádky« (výmysly v kázáních) 123, 132, 192, 280.
Baštin panoše králův 251.
Bathonský (Bath and Wels) biskup (Mikuláš Bubbewyth) II 452.
Bavoři 140.
z Bavorova Jan 7.
Bavorští vévodové II 133; srov. Jan.
Bavory 140, 175.
Beccari Bartolino biskup v Alexandrii II 457.
Becker Tomáš arcib. Cauterburský 129.
z Beckhusen Menso Mistr 207.
Beda sv. 13; II 9, 232, 321, 480—482.
Bechyňské arcijahenství 373.
Bechyňský arcijahen v. Nos.
Bechyňův dům v. Praha, Staré město.
bekyně II 118, 217; srov. šlechtičny u Betlema.
Bél bůh (domněle od Čechů ctěný) 10, 17; II; 506; bélité, bélkyně, bélenci II 205, 506.
Bělá pod Bezdězem 178, 290.
z Bělé Jiří 303; srov. Jiří žák ve službách Husových.
Beliál 190.
Belialovi stoupenci (pamflet) II, 102.
Belli Jan auditor papežský biskup v Lavouru (Vauriensis) II 58, 457.
Beluno-Feltre; biskup v. Scarampi Jindřich.
Benátčané II 338, 342.
Benátky II 209; rada 283.
Benátský arcibiskup v. Maurocenos Petrus.
Benedikt svatý 265.
Benedikt XIII (Petr z Luny) 34, 63, 270, 290, 504; II 225.
sv. Benedikta kostel v. Praha, Staré město.
beneficia (obročí) 28, 31, 37, 86, 119, 124, 129, 136, 153, 155, 161, 187, 254, 280, 291, 324, 333, 379; II 69, 70, 187, 264, 271, 287, 319.
Beneš kazatel v. z Ostroměře; mnich minorita v. z Boleslavě Ml.

Beneš Minorita 413.
Beneš oltářník z Michala v Opatovicích II 152.
Beneš opat Hradištský (Mor.) 371.
Benešov 379.
z Benešova Petr mistr II 281.
Berengar v. z Toursu.
Berghauer Jan Tomáš II 461.
Berlín upálený v Praze 110.
Bernard sv. 13, 14, 154, 191, 255, 383; II 26, 131, 203—205, 236, 237, 260, 468, 472, 481.
Bernard biskup Castellský (Castellamare) II 308, 377.
Bernard křížovník Zderazský, farář u sv. Michala na Starém m. 72.
Bernard probošt Zderazský II 124.
berně II 209.
Beroun II 78, 115, 272; farář v. z Dubé Jan.
z Berouna (Berúnec) Jan Mistr II 381.
Běškovec Jan II 408.
Bětka žijící u Betlema II 217.
Betlem v Palaestině II 32.
Betlemská kaple v. Praha, Staré město.
Bezděz 290.
z Bezměře Jaroslav Minonta, biskup Sareptský 384, 441, 442, 448—450, 452, 462.
bible 416; II 7, 8, 11, 21, 110, 441, 445; srovn. Písmo; anglická II 7; česká 185, 186; II 320, 321; Husova v. Hus; Litoměřická (Slavatovská) 186; II 342.
Bibrach II 357; de- doctoralis (Jan z Chlumu) II 357.
Biceps Mikuláš Mistr 20, 104.
biřicové II 116—118, 121, 122, 139, 152, 336, 455, 458; srov. drábové.
Biskupec Jan kaplan Rožmberský II 28, 388; srov. Bradatý (Bradáček) Jan.
Biskupec Mikuláš (z Pelhřimova) 474; II 493.
biskupové 62, 122, 130, 154—156, 166, 190, 191, 247, 280, 384, 492; II 11, 17, 24, 35, 36, 54, 133, 135, 141, 142, 145, 153, 161, 163, 164, 184, 201, 202, 208, 219, 220, 241, 242, 246, 248, 249, 253, 358, 359, 386, 413, 453, 457; polští 159, 160, 162, 163; světící 280.
»bissus« (výklad) II 321.
Bítov 439.
z Bitterfelda Jindřich Mistr 36, 50 až 52, 277.
Bláha Šimon 96.
Blahoslav Jan 182.
Blaník 147, 150.
bludaři II 289, 339; srovn. kacíři.
bludy 159, 165, 209, 219, 238, 250, 254, 257, 262, 266, 267, 269, 296, 346, 348, 354, 388, 392, 393, 402, 406, 408, 410, 414, 419, 423, 430, 437, 440, 442, 450, 452, 462, 487, 492, 493, 495, 496; II 14, 50, 59, 76, 77, 107, 110, 114, 126, 127, 131, 141, 145, 146, 150, 154, 161, 167, 170, 183, 184, 198, 222, 227, 228, 244, 245, 247, 248, 258, 259, 263, 266, 277, 292, 301, 307, 313, 331, 335, 338, 339, 372, 374, 377, 378, 386, 392, 393, 402, 419, 421, 425—428, 432, 439, 442—444, 446, 447, 452, 453, 458, 482; srovn. kacířství.
»bobonky« II 208.
Boccaccio (Decameron) II 206.
Bodamské jezero II 357, 377.
Bodman v. z Badenu Hanuš.
Boëtius 14.
bogomilové v. Paterini.
Bohatý Mikuláš Augustinův z Prahy (z Okoře a Egerberka, z Vožice) písař urbury 300, 341, 344, 463, 492.
Bohdalův Ješek; vdova v. Kateřina.
Bohemia v. Čechy.
Bohuslav děkan v. z Krňova.
Bohuš komendátor v Manetíně 492.
Boleslav Mladá, dominikáni II 152; Stará 467.
z Boleslavě Beneš minorita II 104, 152.
z Boleslavě Matěj Mistr 95.
Boleslavské arcijáhenství (titul) 69, 86.
Boleslavsko 442.

Bologna 150, 286, 287, 291, 298, 333, 390, 395, 462, 464, 469; II 58, 59, 61, 69, 87, 222, 225, 226, 338, 339; universita 333, 443, 444, 462; II 222, 224; mistři 443, 462.
Bonaventura sv. 192, 197, 198, 355.
Bonet Honoré, převor Salonský 276.
Bonifácius sv. papež 16.
Bonifacius IX papež 51, 52, 55, 63, 137—139, 210, 271, 272, 274, 276, 319, 366, 467, 483; II 63, 82, 84, 177, 274, 502.
Bor (Mirica) 150.
de Boraciis Johannes 323.
Bordeauxský kardinál v. Uguccione František.
z Borotína Jan Mistr 64, 302; II 43, 44; spis: Utrum omne principium mathematice sit necessarium II 43.
borovice zázračná v. Hradiště Mnichovo.
z Bora Václav; syn v. Škronidlo Jakub.
de Borsnicz Jan, biskup Lubušský 365, 366, 389; II 355, 377.
z Boru Jiří doktor 385, 401, 467, 483; II 124, 164, 249, 251—253, 267, 279, 294, 301, 302.
Boruta pán polský II 408.
Bosna II 34, 198, 199.
Bozor II 38.
Božího těla kaple v. Praha, Nové město.
Brabantský vévoda v. Antonín; poslové 304; II 184.
Bradatý (Bradáček, Železná brada) Jan kaplan v Krumlově (?) 475; II 13, 28, 387, 388, 454, 458; srov. Biskupec Jan; zpráva (jeho?) o smrti Husově II 454, 458, 460.
Brancas kardinál v. de Brancatiis Raynald.
de Brancatiis Ludvík II 56.
de Brancatiis Raynald (Brancas) kardinál 445, 490; II 55, 56, 59, 165, 166, 174, 367, 372.
Brancatius Tomáš (Tricaricensis) kardinál II 56.
z Brandýsa Jan bakalář 411; Petr Mistr 369.
Bratislava 497.
»bratří« (fratres)) přívrženci Husovi 3, 459; II 353, 354, 451; čeští II 396; = mniši 190, 191; srovn. husité, věrní.
bratrstva 154, 192; II 26, 143; s obručí a kladivem 98; hejtmané v. Kvas, z Lopúce, ze Svinař.
z Brescie Arnold 17.
Břevnov 50; mnich v. z Holešova Jan; opat v. Žibřid.
Březí Vlachovo 4.
z Březové Vavřinec II 359, 382, 395, 416, 438.
Brno II 407, 412; sjezd (list pro Husa) II 407, 412.
Brod Český II 230, 242, 243, 382.
z Brodu Ondřej Mistr 7, 10, 49, 86, 116, 143, 161, 167—171, 215, 221, 233, 277, 299—301, 315, 319, 328, 329, 340, 366, 374, 389, 396, 397, 400, 401, 418, 465, 466, 478, 500; II 112, 113, 124, 285, 286, 288, 289, 294, 302, 304, 305, 311, 312, 316, 328; spisy: Contra obiecta Husit. II 288; list Husovi II 289; traktát o svátosti 167—170, 397, 465.
z Brodu Zikmund bakalář 417.
z Brodu Něm. v. de causis Michal.
de Brogny (de Viviers) Jean, kardinál-biskup Ostijský II 443, 454.
auf dem Bruell v. Kostnice.
Brunšvický vévoda 271.
Brusel 274.
ze Bšenic Aleš 95.
Bubbewyth Mikuláš v. Bathouský biskup.
bubny II 72.
Budějovice České 460; II 162; srovn. Faulfiš.
Budín 436; II 342.
z Budína Řehoř Mistr 97.
Budislavův v. ze Svidny.
z Búdy Brikcí Mistr II 78.
Budyšín 290.
bully papežské (listiny) II 62—65, 67, 71, 74, 76, 77, 79, 80, 82, 90, 100, 104, 105, 131, 158, 159, 167, 168, 175, 177, 201, 225, 236, 237, 294, 295, 333, 345; kruciata II

82, 84—86, 90—97, 100—102, 104, 105, 109, 111, 112, 133, 159, 175, 201, 295, 391; o odsouzení Wyclifa II 294, 295, 427, glosa Jesenicova k ní II 294, 295, 387, 391, 427, 429; srovn. z Jesenice.
Buoh všemohúcí píseň 231, 235, 237; II 405.
Burda (Burba) Šimon II 57, 58.
z Buřenic v. Králík.
Burgundsko, vévoda v. Jan.
Buridan 429.
z Bychor Adam licenciát dekretů II 381, 382.
Bystřice u Benešova 379; farář v. Protiva Jan.

Cacabus Mikuláš Mistr II 187.
z Cách Petřík měšťan Pražský 148.
de Caietanis Antonio kardinál Aquilejský 490; II 55.
Cambray 63; biskup v. d'Ailli Petr.
Cambridge, universita II 5; srovn. Canterbury.
Cameracensis (Cambrayský) kardinál v. d'Ailli.
Campagna II 56.
cancellaria Wenceslai II 83.
de Candia Filargí Petr v. Alexander V.
de Caniculo Marek prokurator 463.
Canterbury arcib. v. Becket; srovn. Cambridge.
della Capra Bartolomeo arcib. Milánský II 42, 452, 457.
Carcassonský biskup v. de Puy Gerald.
de Cassia Šimon 73, 306.
Castellamare biskup v. Bernard (Castellský).
de causis Michal z Německého Brodu, farář u sv. Vojtěcha, prokurátor 212, 393, 408, 409, 417, 449, 450, 466—470; II 8, 55—60, 164—169, 173, 187, 222, 223, 250, 332, 342, 350, 352, 361, 363—367, 369—371, 375, 377, 378, 382, 385, 388—390, 396, 397, 404, 405, 413, 414, 428, 440, 445—447, 452, 458; bratr v. Jošt.
Cavillonský biskup (Châlons sur Saône) v. de Saulx.
Celetná ul. v. Praha, Staré město.
»Cestrensis« 16.
Cifra Jan kanovník 217.
církev 27—30, 34, 35, 41—44, 63, 80, 94, 113—115, 117, 119, 122, 124, 129, 131—133, 136, 153—157, 163 až 165, 171, 173, 175, 181, 191, 197, 201, 202, 204, 205, 213, 224, 230, 238, 247—249, 251, 253—257, 261, 265, 268, 269, 272, 275, 277, 281, 284, 289, 290, 294, 295, 315, 321, 324, 355—357, 359, 362, 363, 369, 375—377, 380, 388, 392, 394—396, 400, 402, 404, 410, 413, 419, 422, 426, 431, 439, 440, 444—446, 456, 460, 474, 485, 486, 498, 501, 504; II 4, 17, 21, 25, 37, 41, 42, 46, 49, 51—54, 63, 68, 70, 72, 74, 80, 84 až 89, 91, 93, 95, 98, 101, 114, 121, 133, 137, 146, 147, 149—151, 153, 155, 159, 169, 174, 175, 183, 198, 202, 211, 214, 216, 220, 227, 228, 237, 244—246, 248, 249, 253—259, 265, 266, 271—275, 277—279, 231 až 284, 288, 291, 293, 296, 299, 300, 302, 303, 308 309, 311, 313, 319, 320, 327, 330, 341, 344, 351, 357, 358, 363, 364, 379, 380, 384, 399, 414, 423, 426, 435, 438, 439, 442, 448, 452, 453, 455, 457, 467—469; prvotní 20; II 23, 388, 438; východní 202, 362; II 309; zlých 201.
Citeaux II 402; opat II 402.
Civi dale 290, 369, 371; koncil 290, 369—371.
cizoložství II 180, 264, 268.
Claudián 383.
Clem v. Ruprecht Falcký.
van Clux Hartung II 5—8.
Cobham v. Oldcastle.
coelibát 146, 176.
Coeuvret Štěpán v. Dol, biskup.
Colonna Odo kardinál titulu sv. Řehoře, (později Martin V.) 223, 387, 393, 408, 441—443, 445, 446, 449 až 452, 461—464, 470, 479, 488, 490; II 29, 30, 55, 165, 166, 174, 339, 367, 378.

z Coma (de Cunis) Jakub II 395.
Compendium theolog. veritatis v. Hugo Strassburský.
concordia nationum 106, 327, 329, 334.
Concordienský biskup v. Antonín.
Conhofer Konrád auditor papežský II 332, 346, 363, 378.
Cerne v. Korne.
Cerrario Angelo v. Řehoř XII.
Cossa Baltasar, kardinál titulu sv. Eustachia 287, 289, 322, 323, 504, 505; II 425; později papež Jan XXIII; v. t.
Cowling zámek v Anglii 458.
de Cramaud Šimon, kardinál titulu san Lorenzo in Lucina (Remešský) II 331, 332.
Crumhart v. Krumhart.
Ctibor pán II 336.
Ctibor farář v Prachaticích 5.
Ctibor Mistr, farář ve Vrbně nad lesy II 129.
cunabulales (pokolebnic) II 242.
de Cunis v. z Coma.
ze Cvikova v. Storch Petr.
Cyprian 13.
Cyriakové (fratres de penitencia beat. mart.) II 86; srovn. Rohn, Rvačka.
Czungl Mikuláš 215, 301, 348, 350, 351.

čáry a kouzla 16.
čas poslední (tempus novissimum) 122, 123.
z Častolovic Půta II 370.
Čech (a Lech) 17.
Čechové, český národ 18, 24, 33, 47, 82, 83, 98, 117, 208, 224, 225, 253, 269, 273, 299—302, 308, 309, 316, 317, 326—335, 338—340, 342, 343, 345, 368, 381, 392, 408, 414, 418, 423, 425, 431, 433, 440, 448, 463, 465, 481; II 6, 52, 156, 169, 191, 198, 209—212, 231, 238, 242, 253, 268, 317, 328, 331, 348, 355, 361, 363, 382, 420, 432, 449, 460.
Čechy, království české (regnum Bohemiae), stát český 3, 7, 17, 25—27, 29, 46, 54, 55, 58, 82, 84, 103—105, 133, 137, 138, 140, 141, 144, 146, 147, 149, 150, 152, 168, 175, 219, 224, 229, 230, 263, 267—269, 271, 272, 276, 278, 283, 287—290, 302, 314, 315, 317, 318, 320, 322, 326, 332—337, 343, 345, 352, 365, 366, 369—375, 389—392, 395, 400—402, 404, 408, 410, 415, 418, 420, 426, 429, 432, 433, 437, 440—447, 449, 450, 452, 453, 457—463, 466, 468, 469, 471, 472, 478—481, 489, 490, 492, 495, 505; II 1, 4, 7, 8, 14, 41, 58—60, 62, 70—72, 82, 83, 85, 86, 113, 114, 123, 126, 133, 138, 139, 162, 164, 166, 168—170, 184, 211, 214, 222, 223, 225, 226, 229, 231, 237, 243, 245—249, 253, 254, 268, 269, 273, 275—279, 282, 292—294, 310, 312—314, 321, 328, 329, 331, 333, 334, 342, 343, 345, 346, 348, 350, 356, 361, 366, 367, 382, 387, 390—393, 398, 400, 401, 403, 407, 408, 415, 428, 430, 432, 438, 440, 446—448, 451, 453, 485, 506; jižní II 295, 333, 334.
Čeněk suken kraječ, konšel Staroměstský II 115.
z Černčic Vítek, probošt u sv. Jiljí 178; II 229.
Černý v. z Garbova.
černý muž, odpůrce papežův (= Hus) II 313.
čert 18; II 201, 204, 458.
české právo v. právo.
český hospic v. Řím (z Rožmberka).
český národ v. Čechové; v universitě v. universita.
Čestín kostel 76.
z Čestína kostela Běta 75; Mojek 75, 76; Zbyněk kněz 75—77.
čeština II 52.
Čížek Michal z Malenic Mistr 7, 342, 491; II 43, 44, 307; kvodlibet jeho (1412) 499, II 43, 44; Utrum deus mundum conservet II 43.

ďábel 16; II 24, 25, 33, 97, 100, 153, 204, 206, 220, 225, 233, 253, 275, 276, 287, 336, 340, 360, 373, 432, 458, 478, 480.

Dalimil kronika 17; II 210.
z Damašku v. Jan.
Daniel 208.
Daniel kněz 372.
de Datis v. Statii.
z Dědic v. Laut.
Defensio mandati v. Kutnohorský dekret.
dekanáty II 73.
děkani 146, 155, 176, 190.
dekret v. Gratiánův.
dekrety II 102, 330; srovn. právo kanon.
„depositiones testium" 464—468.
desátek kněžský 51, 52, 104; II 84, 133, 140, 141, 145, 147, 380; papežský 52; desátky-almužny (článek Wyclifův) II 133, 140, 141, 145, 286, 380, 385, 425.
desatero 478; II 260; nápis v Betlemě 471; píseň v. Hus.
desky dvorské II 504, 505; zemské II 207, 336.
Dětmar farář ve Všetatech 96, 464.
Dětřich děkan Stendalský 366.
Deuteronomii kniha II 128, 226.
Devinionis v. de Viviani.
Didacus de Moxena (z Escobaru) II 372, 374, 375, 401.
diecése Pražská 164, 167, 175, 242, 287, 296, 370, 413, 493, 498; II 173, 282, 390; srovn. arcibiskupství.
z Dinkisbühlu Mikuláš Mistr 438; II 328.
Dionysius sv. 354.
Divůček (Divoký) z Jemniště Mikeš II 343, 347.
sv. Dobrotivá klášter 142.
doctoralis de Bibrach (Jan z Chlumu) II 357.
Döring Matiáš 150.
dogma církevní II 368, 435, 436.
doktor polský jakýs II 458; srovn. Pater, Włodkowycz.
doktoři 127, 130, 132, 181, 199, 200, 218, 302, 309, 311, 354, 355, 358, 406, 419, 427, 430, 492; II 99, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 125, 126, 128, 129, 134, 144, 146, 155, 161, 162, 164, 165, 168, 176, 188, 189, 218, 232, 246, 247, 250—253, 255, 267, 270, 272—282, 284—286, 288, 291, 292, 296, 299, 300, 302, 305, 327, 359, 413, 425, 426, 433, 437, 453, 454, 456; práva II 248, 301; srovn. juristé; svatí II 45, 110, 146, 158, 406; srovn. otcové; theologie II 78, 90, 91, 96, 164, 187, 188, 248, 283, 294, 301, 413, 428, 442; srovn. rada.
Dol II 402; biskup (Štěpán Coeuvret) II 402.
Dolany klášter kartus. na Moravě 214, 267; II 328; mniši II 40, 50, 60, 339; převor v. Štěpán.
z Domanic Ojíř gen. vikář 75, 228.
Dominici Jan arcibiskup Dubrovnický II 403, 437.
Dominikáni (řád kazatelský, Predicatores) 467; II 27, 160, 370, 455; v Boleslavi Ml. II 152; v Klatovech II 152, 314; v Kostnici v. Kostnice, v Praze v. Praha, Staré město sv. Klimenta; generál v. Statii.
Donín pán polský II 408.
z Donína Václav 492.
Dorota dcera Mart. Sedláčka v. Sedláček.
Dorota žijící u Betlema II 217, 433.
z Doupova Bohuslav II 408.
drábové II 373, srovn. biřici, žoldnéři.
draci 16.
Drändorf Jan II 22, 128.
z Drážďan Friedrich Mistr II 21, 128; srovn. Epinge; — Mikuláš Mistr 241; II 20—22, 93, 125, 136, 148, 175, 292, 352, 354, 369, 438; jeho spisy: Contra theologos Const. II, 292; De purgatorio 22, 93, 125, 175, 354, 438; De quadrupl. missione II 136, 148; kázání o kalichu II, 369; — Petr Mistr II 21, 128, 148, 352.
Drážďany II 21.
z Drenova Jiří Michalův 494; II 306.
Drkolná 372.
z Drnovic Michal 347, 411.
Drštka ze Zlivě Jan 341.
Drůz kanovník u sv. Apolináře 87.

Dubany 251.
z Dubé Alžběta II 217; Kateřina II 217; Markéta II 217.
z Dubé Jan 491.
z Dubé Jakub děkan Vyšehradský a farář v Berouně II 115, 272, 278, 280, 282; jeho dům II 280.
z Dubé a Leštna páni 379; Václav II 342, 343, 346, 354, 356, 357, 363, 398, 399, 406, 408, 413, 432, 439, 449, 451, 453.
Dubrovnický arcibiskup v. Dominici Jan.
duch svatý II 24, 26, 37, 52, 54, 199, 489; udílení 357, 405; vycházení 202, 336.
sv. Ducha klášter v. Praha, Staré město.
duchovenstvo 30, 32, 40, 41, 52, 62, 80, 93, 141, 146, 152, 206, 245, 275, 400, 412, 436, 492—494, 500; II 10—13, 28, 123, 135, 139, 142, 152, 177, 226, 230, 242, 245, 248, 267, 336, 348, 370, 384; evangelické (= Husovo) 500; řeholní II 28; srovn. mniši, mnišky, řeholníci; vyšší (hodnostáři) 52, 123; II 124, 345, 359; schůze mimořádná II 348, 370; srovn. kněží, preláti.
duchovní moc v. moc; stav 28, 40, 139; II 236, 425; srovn. kněží; soud v. soudy; statky v. statky; úřady v. úřady.
Duns Scotus 197, 198.
Durynk Mikuláš opat Strahovský II 124.
Dux v. Šindel Jan.
dvořané II 206, 286, 312, 360.
dvořky II 206.
dvůr arcibiskupský 218, 223, 371, 401, 412; II 278, 348; královský 26, 33, 140, 143, 151, 173, 175, 177, 273, 274, 300, 339, 404, 433, 460; II 4, 84, 357; litevský II 308; papežský v. kurie; Ruprechtův 321; Zikmundův II 347, 383, 384, 407; uherský 273, 436; srovn. francouzský král.
Dynter Edm. II 184.
Ebron 337.
De ecclesia spis neznámého proti Husovi II 327.
Ecclesiastes II 496.
z Egerberka Mikuláš Augustinův v. Bohatý.
Egypt II 321.
z Eichstädtu Jan Mistr 11.
de Elaw v. Jošt.
Eleazar II 443, 444.
Eliášův Jan Mistr 88, 217, 221, 315, 319, 374, 400, 401, 418; II 112, 113, 124, 281, 302, 303.
Eliášův Martin Mistr 210.
Eliseus II 35, 36.
»Eloquenti viro« traktát II 144, 305, 309, 315, 316, 327, 328.
Emausy v. Praha, Nové město.
Eneáš Sylvius II 323.
Engelbert hrabě Nasavský 304, 314.
Engelšalk Albert Mistr 36, 39, 44, 401, 418; II 62; spis Speculum aureum I 39.
Engliš v. Payne.
Engliši II 211, 449; v. Angličané.
Epinge Fridrich Mistr II 128—130, 142—144, 254; spis: De excom. II 142, 143, 144, 254; srvn. z Drážďan.
Erfurt 33.
Erhardus Jud. dominikán 109.
Errorio (místo Corrario) v. Řehoř XIII.
Esca Wenceslaus 6.
z Escobaru v. Didacus.
Eufemie sv. II 132.
eucharistie II 49, 288; srovn. svátost oltářní.
sv. Eusebia kardinál v. Pisský.
sv. Eustachia kardinál v. Cossa Baltasar (Jan XXIII).
Eutyches kacíř II 227.
Eva (pramáti) II 276.
evangelický doktor v. Wyclif.
evangelium II 439; srovn. Písmo.
Evropa 276; střední 33.
exkomunikace 212, 416, 439, 494; II 39, 254, 260, 295, 365, 391, 424, 456; srovn. klatba.
Ezechiel II 441.

fakulty v. Praha, universita.
Falkenberg Jan dominikán 295, 296; spis De renunciac. pap. 295, 296.
Falknauer Jindřich farář od sv. Jiljí II 124.
de Fantuciis Pax z Bologne II 69.
Farao II 45.
farář (Plebanus) (Matěj Konrádův z Hostouně?) klerik ve službách Husových II 353, 431, 433, 450.
faráři 141, 145, 154, 155, 190, 191, 253, 254, 256, 259, 263, 280, 381, 477, 479, 481; II 126, 139, 184, 208, 241, 242, 248, 264, 289, 432; Pražští 253, 256, 259, 260, 263, 348, 361, 381, 415, 479, 481; II 133, 224.
Fariseové 130, 131, 209, 266, 379, 380, 407; II 24, 68, 479, 502, 506.
fary II 17, 73, 241, 264.
Faulfiš Mikuláš 18, 313, 402, 460; II 162, 320, 428; Václav farář v Lomnici 460; Václav z Budějovic probošt v Rokycanech II 162.
Feltre; biskup v. Scarampi Jindřich.
Ferdinand král Aragonský II 375, 401.
Fida vdova, hospodyně Husova v Kostnici II 361, 374, 398.
Filargi Petr de Candia kardinál Milánský 289, 290, 299, 319, 504, 505; potom papež Alexander V.; v. t.
sv. Filipa a Jakuba kostel v. Praha, Staré město.
Fillastre Vilém kardinál kněz titulu sv. Marka, děkan Remešský II 362, 372, 377, 402, 403.
filosofie 410, 420, 426, 443; II 236, 417, 418.
de Fiore Joachim 17, 196, 353, 406.
Fišl Janek z Jičína konšel Malostranský II 115.
Flavius v. Josephus.
Fleischmann Albert Mistr, farář u sv. Sebalda v Norimberce II 356.
Florencie II 372; zástupce v Kostnici v. Statii.
Florentinský kardinál v. Zabarella.
Flores temporum kronika 16.
sv. Florian klášter II 69.
Fokas císař 17.
Folkhyrde Quintin (pastýř lidu) 457.
formule odvolací pro Husa v. Hus.
Francie 61, 62, 270, 273—275, 278, 281, 304, 335; II 5, 8, 70, 71, 164, 249, 383, 417, 457.
Francouzové národ, (Francigenae) 34, 314, 318, 333; II 71, 449; delegáti na koncilu v Římě II 293; v Kostnici II 398, 403; kardinálové II 362; poslové 273, 275—278, 314—318.
francouzský král 244, 276, 320; II 8; srovn. Karel; královna 320; srovn. Isabella; dvůr 63, 273—275, 282.
Frankenstein Jan Mistr 319, 353.
Frankfurt, 320, 322; sněm (1400) 277; (r. 1409) 320, 322.
Fraňkův v. Mikuláš.
sv. František z Assisi II 217.
František posel komory papežské II 373, 376.
fratres v. bratří.
Freiberk v Míšni 345.
freje II 219.
Friaulsko 388; II 343.
Friedrich markrabí Míšenský 344, 345; choť v. Kateřina.
Friedrich purkrabí Norimberský II 413, 414, 416, 424, 455.
Friedrich vévoda Rakouský II 399.
Friedrich Gustav II 461.
z Frimburka Anna choť mincmistra Zmrzlíka II 450, 454.
de Fronzola Robert 322.
Fürstadtský mnich jakýs II 414.

Gallici v. Francouzové.
Gamaliel II 226, 227.
z Garbova Záviše Černý II 408.
Geltinská brána v. Kostnice.
Genezaretské jezero 407.
z Gersona Jan Charlier, kancléř university Pařížské II 331, 332, 362, 363, 392, 393, 397—399, 411, 417—419, 421, 438; články proti Husovi II 331, 332, 392, 393, 397, 398, 417, 419, 421.
Gezi II 35, 36.
Gledenstede v. Zoltwedel.
glejty II 230, 402; Husův II 344, 345.

347, 348, 353, 354, 357, 360, 363, 373, 376, 377, 383, 387, 391, 400, 401, 406—409, 411, 421, 429, 432, 456.
glosa ordinaria 311; II 471.
glosy české v latin. textech 100, 126, 180, 181; II 24, 465; k bule o odsouzení Wyclifa II 294, 295, 387, 391, 427, 449; srovn. z Jesenice Jan.
»Goffredus« 13.
Gorra II 466, 471.
Gottlieby II 400, 404, 405, 407, 410, 412, 416, 421, 430, 458, 459, 485, 486, 487; věž II 402, 420.
von Grafenecke Friedrich biskup Augsburský (vlastně Braniborský) II 365, 373, 374.
Gratiánův dekret 13, 19, 20, 197, 203, 311, 405, 406; II 471, 481; srovn. právo kanonické.
z Grillenberka (čili Potensteina) Ondřej, oficiál Pasovský 436, 438, 439, 440; II 69, 70, 306.
Grosseteste Robert arcib. Lincolnský (Linconiensis) 280; II 172, 491.
Grunwald 432.
guardiánové 190.
de Gudensberg (Schonelefe) Joh. v. Šlesvický biskup.
Gundakar syn Henslínův 343.
de Gurym v. z Kouřimě.
de Gylowy v. Jošt.
Guttuario v. d'Agliano.

Hadrian císař (Helyas Adrianus) 16.
Hagen Hanuš fojt říšský II 458.
z Hachberka Ota biskup Kostnický II 364, 365, 399, 409.
Hájek z Hodětína Václav II 315; řád jeho vojenský II 315.
Hájek z Libočan Václav 301, 302; II 324.
Hallam Robert v. Salisbury, arcibiskup.
Hampejsův v. Petr.
Harnmeister Jindřich z Kamýka II 347; Štěpán II 345, 347.
Harrasser Walter Mistr 109, 303, 350.
z Hasenburka bratří: Oldřich 136, 139, 251; II 106; Vilém Zajíc 139; II 106, 432; Zbyněk arcibiskup 108, 134—153, 156—159, 162—165, 167—171, 173—177, 179, 188, 189, 193, 205—207, 210, 217—224, 226—228, 234, 236, 238—240, 242—244, 249—254, 257, 259, 262, 266, 269, 278—282, 289, 290, 293—297, 301, 305, 317, 319, 321, 341, 346—351, 364, 365, 368—373, 375, 377, 378, 380, 381, 384—389, 391—404, 407—418, 420, 423, 425, 428, 431, 437, 440—451, 453, 455, 459, 461, 462, 464, 466, 468—473, 478—488, 490—498, 502, 505; II 1, 4, 9, 11, 43, 48, 56, 105, 123, 133, 135, 164, 167, 170, 173, 223, 224, 226—229, 248, 249, 253, 280, 282, 320, 339, 340, 342, 349, 379, 417, 419, 469, 492, 493, 495, 504, 505.
Hašek farář u sv. Jakuba men. II 12.
Hašek Mistr II 12.
sv. Haštala kostel v. Praha, Staré město.
haupmané v. póvody.
sv. Havla kostel v. Praha, Staré město.
Havlík kazatel Betlemský II 116, 122, 182, 232, 243, 255, 270, 271, 328, 387, 389, 433, 440, 450, 454.
Haymo v. Remigius.
hebrejština 14, 15, 126, 183.
Hedvika královna polská 99, 161, 473; kollej v. universita.
Hecht z Rosic Jan II 400.
Heidelberg 33, 107, 215, 305, 322, 332, 334; universita 215, 438; profesoři 320.
Helburg Petr probošt Wetzlarský II 437.
Helie Konrád Mistr, oficiál kostnický II 364, 365.
Helwel Jan Mistr, farář u sv. Vavřince v Norimberce II 356.
Helyas Adrianus v. Hadrian.
Henzlín ze Sulejovic, oltářník sv. Václava a kanovník Pražský 296, 347, 384, 385.
Henzlínův Mikuláš 296.

Henzlínův v. Gundakar.
Heřman poustevník sv. Augustina od sv. Tomáše 400, 401, 418; II 124, 243, 245, 302.
Heřmanice II 431.
Herodes 84; II 261, 457.
Hersfeld II 356.
Herspruk II 356.
hierarchie 117, 135, 190, 235, 236, 317; srovn. duchovenstvo.
Hilarius sv. 429.
Hilbert 383.
Hildegarda sv. 14; II 139.
de Hildensheim (Hildessen) Jan Mistr 225, 400, 401, 418, 453; II 124, 302.
Hiršava II 411.
Hispanus v. Petrus, z Valencie.
hlaholité 183.
hlasy tři v. universita.
z Hlavatic Oldřich II 400.
Hnězdno, arcibiskup II 308.
Hodětice 220; farář v. ze Sušice Jakub.
hodinky kněžské II 229.
z Hodkovic Jan syn Václavův 96.
Hofman Jan ze Svídnice Mistr 227, 303, 338, 342, 343.
hofmistr nejv. v. z Kravař Lacek; papežský II 376, 399.
z Holešova Jan mnich Břevnovský II 50, 54; spis An credi possit in papam II 50—54.
holiči II 359.
holky lehké II 359; švábské II 358.
Homberk Jindřich, děkan u sv. Petra v Utrechtě II 437.
Honoratus biskup II 182.
z Hory Jan (de Monte) 196, 319, 353.
hospic český v. Řím, (z Rožmberka).
Hospodine pomiluj ny píseň 230—232, 235, 237.
Hostivař 482; farář v. Bartuš.
z Hostouně Matěj 303; srovn. Farář.
z Hradce Jan Mistr II 370; Marek Mistr 23, 24, 88, 250, 347—349, 368, 369, 386, 402, 439, 453, 463, 491; II 45, 60, 86, 91, 96, 124—129; Petr Mistr 11.
z Hradce Oldřich pán český 482.
Hradec Jindřichův II 151, 152, 328; fara II 152.
Hradec Králové 347.
Hradiště Mnichovo 147, 150; borovice posvátná 147, 150.
Hradiště na Moravě, opat v. Beneš.
z Hrádku v. Myška.
hrady II 323, 421.
hřbitovy 388, 392.
hříchy, hříchy 38, 118, 124, 127—130, 190—192, 203, 212, 257, 258, 334, 357, 359, 380, 416, 419, 434, 474, 481, 485, 498, 500; II 14, 19, 23, 24, 26, 33, 36, 37, 39, 49, 53, 62, 64, 66—68, 75, 76, 81, 82, 91, 93, 94, 96—98, 101, 114—116, 118, 135, 140—142, 145—147, 153, 158, 161, 177, 179, 197, 200—202, 204, 205, 209, 210, 214, 215, 219, 220, 234, 237, 240—242, 259, 263, 264, 271, 312, 314, 315, 321, 360, 393, 424, 425, 437, 438, 455, 460, 467, 480, 495—498; dědičný 19, 200, 279, 280, 354; odpouštění 357; II 37, 259, 263, 264, 271; zjevné hříchy 481.
hry 146; II 14, 220; kostelní (velikon. a j.) 6, 8—10, 230; rytířské II 360.
Hubner Jan Mistr 108—110, 116—118, 124, 210, 377.
Hugo a sancto Victore II 139.
Hugo Štrassburský (Compendium theolog. veritatis) 13, 362.
Huller Zikmund 54, 80, 177.
humanismus 26, 33, 36, 37, 40, 53, 404.
z Humpolce Jindřich, příbuzný Jana Železného II 251.
z Hůrky Oneš 434.
Hus Jan (z Husince) Mistr 1—14, 16—26, 31, 34, 39, 44, 45, 47—51, 54—77, 81, 83—101, 104—134, 137, 138, 140, 143—150, 153, 156—158, 160—166, 168—189, 192—211, 213, 216—218, 220—223, 226—228, 232—239, 241—245, 251—267, 269, 272, 275—281, 285, 287—289, 292—297, 299—303, 305, 307, 313, 315—319, 329, 331, 332, 335—337, 339, 341—

343, 346—349, 351—355, 358—364, 368, 369, 371, 372, 374—387, 389—393, 395—401, 403—419, 421, 423, 427—435, 439, 441—455, 457—466, 468, 470—479, 483—491, 494—496, 498—505; II 1, 2, 4, 6—32, 35, 39—41, 43—51, 54—57, 59—63, 65—67, 71—81, 83, 85—104, 106—116, 118—145, 147—151, 153, 155—159, 161—163, 165—168, 171—183, 185—205, 207—227, 229—245, 247—292, 295—307, 309—319, 321—356, 360—431, 433—477, 479—495, 498—505; rodný dům 2; rodiče 2—4; otec 2; matka 2, 3; bratr 2, 3; synové bratrovi 3; II 433; jméno z přezdívky 11; narážka na jméno 353; II 12, 193, 335, 366, 399, 400, 501; hus zlatá vejce snášející 302, 303; II 267; mládí (účast na hrách) 9; (záliba v rouše) 10, 11; (v šaších) 11; filologické nadání 15, 126, 183—185, 355; učitelé 21, 22; pout za odpustky 49 a d.; bakalář svob. umění 11; mistr 12; děkan fakulty artist. 65, 97; rektor university 97, 98, 374; II 461—463; bakalář theologie 121; cursor 121; sentenciarius 121, 194; formatus 121, 125; byt II 45; — autograf 9; II 461; bible II 384, 389, 440, 441, 449; knihovna II 433, 434, 448, 449; sukně II 353, 458, 460, bílá 353, černá 458, šedivá 353; viatik II 390, 434, 450; »kazatelny« II 323; přátelé 23, 24; II 401, 405, 430—432, 454; v Kostnici 380, 381, 383—385, 387, 390, 391, 394—396, 398, 399, 402, 404, 415, 416, 427, 450—453, 459, 485; prokurátoři 470, 474, 489, 492, 495; II 30, 55—57, 59, 60, 134, 165, 173, 224, 225, 250, 339, 340, 390, 456.

Hus Jan Mistr: články žalobní proti němu (z r. 1408): 252—255, 263, 280; (z r. 1409) 364; (z r. 1410) 466, 468; (z r. 1414) 242; na Žebráce přijaté II 114, 115, 123—125; klatba Colonnova 470, 473—475, 478, 479, 488; II 12, 56, 165, 166; její agravace a reagravace v. agravace, reagravace; půhon na Husa 450—453, 461—463; II, 86; schůze (disputace) proti odpustkům II 71, 86; 91—99, 102, 104, 113, 201, 213, 306.

Hus Jan Mistr: v Kostnici v žaláři 3; II 328, 418, 430—432, 440, 441, 445, 447, 451, 453, 459; u Dominikánů II 377—384, 386, 387, 389, 392, 395, 397, 400, 418, 430—432, 440, 441, 445; na Gottliebách II 402, 404, 405, 407, 410, 414, 485—487; u Minoritů 412, 414, 504; onemocněl II 381, 382, 384, 445; znovu II 392, 394, 397, 408; bolestmi zubů II 422; články žalobní 408, 409; II 333, 363, 389, 411—417, 419, 421—427, 429, 435—440, 444, 446, 449, 451—457, 459, 460; Gersonovy v. Gerson; z knih 437, 439, 444, 451—453, 453; z De ecclesia II 385, 386; z Contra Palecz II 386; z Contra Stanislaum II 386; Michalovy II 371, 378, 381; Pálčovy II 371, 385, 386, 389, 404, 419, 421; formule odvolací II 426, 434, 451—453, odvolání (pokusy) 440, 442, 443, 445—447, 452; slyšení Husovo II 387, 388, 391, 397, 398, 401, 406—408, 411—413, 421, 425, 426, 430—432, 435, 436, 447, 449; první (dne 5. června) II 414—416, 420, 449; druhé (dne 7. června) II 416—421, 449, 454; třetí (dne 8. června) II 421—429, 431, 437, 445.

Hus Jan Mistr, činnost: oprava pravopisu 202, 203; srovn. traktát de Orthographia; reforma zpěvu 230, 232—234, 236—238; II 104; knihy 411—414, 416; II 448, 451, 456, 458, 460; — české II 252; — spáleny II 448, 458; spisy II 331, 421, 422, 425—428; — české 182; kázání 74, 90—95, 117, 396—399, 487, 488; II 100, 101, 115, 119, 120, 158, 179, 180, 317, 423, 429, 431, 471, 482, 504, 505; — v Betlemě II 16, 32—40, 231—237, 263, 469, 473, 478—

480; — t. zv. Betlemská 168; II 18, 26, 467, 489, 492, 502, 505, 506; t. zv. synodální 209, 381; II 468, 488—500; — Abiciamus 118, 119, 209; — Ait dominus 483, 485—487, 502; II 492, 493; Confirmate 382, 383; II 324; — Diliges 153—156, 166; II 18; — Dixit Marta II 16—22, 493—500; — Spiritum 383, 384; II 482—490; — State succincti 189—194, 205; — Vos estis sal 429—431, 444; II 477, 478, 490, 492; Themata II 325; jednotlivá: na Boží tělo (1406) 168; Caro mea (1412) II 99, 100; o církvi 399, 408; De fidei elucid. II 350, 351, 366; o Jerusalemě II 9, 11, 12; De pace II 350, 351, 366; Qui credit 399; listy 116—118, 124, 294, 377, 386, 434, 435, 446, 447, 472; II 13—16, 28, 29, 40, 50, 60, 61, 85, 182, 189, 192, 193, 213, 229, 249, 289, 295, 305, 306, 316, 324—326, 353—355, 361, 366, 369, 370, 386, 389, 391; — žalářní II 384, 388, 389, 397, 398, 405, 409, 410, 415, 416, 420, 433, 434, 439—442, 445, 446, 448, 449, 453, 475, 477, 484, 485, 502; odpovědi na články poslední II 437—439; — na články Wyclifovy II 378—381, 385, 388; odvolání ke Kristu II 57, 172—175, 327, 339, 343, 391, 419, 424, 456; k papeži 385—387, 391, 396, 408—411, 413, 419, 442, 443, 468, 495; Ordo procedendi 297, 390, 391, 396; II 366, 367; písně (činnost skladatelská) 233; II 405, 483, 485, 487; — o desateru, otčenáši, věřím 233, 477, 478; — Jezu Kriste 238, 239; — Králi slavný II 327, 405, 406, 483—488; — Navščev nás 234, 237; — o poutech II 405; — radostná II 405; — p. Škopkovi II 390, 405, 429, 430, 485—487; — žalostná II 405; prohlášení (vyhlášky) 382; II 73, 133, 247, 248, 274, 275, 348, 355, 356, 418, 420, 451, 461—463; proti radě dokt. II 188, 268, 273, 274, 285, 328; kvestie: De materia prima 217; — De Moyse 14, 15, 217, 251, 305; — De sufficientia legis II 350, 351, 366, 391, 411; — De transsubstanciacione 19, 195, 355, 361, 362; II 477, 503, 504; — kvodlibetní 454, 455, 457; — při promocích 64, 65; — Knínově 64, 218; Zdislavově 179, 383; traktáty: bible (český překlad) 185, 186; II 317; — Contra occult. adv. II 10—12, 213, 416, 477, 481; — Contra 8 doct. 390, 391; II 71, 300—302, 422; Contra Palecz II 60, 77, 300—302, 319, 328, 371, 404, 416, 422—424; Contra Stanislaum 391; II 300—305, 386, 404, 416, 422, 423, 425; Contra Stokes II 7, 8, 14, 477; Dcerka II 218—221, 239; De arguendo clero 258, 499—503; De corpore Christi 168—170, 172, 173, 187, 188, 355, 361, 397; De credere II 46, 51, 482; De ecclesia 400; II 30, 77, 134, 265, 266, 296—304, 319, 327, 328, 331, 332, 339, 371, 385, 404, 413, 416, 422; Defensio libri de Trinit. 390, 418—421, 447; Defensio Wyclif artic. II 134—142, 144, 145, 281; De libris heretic. 405, 406; De matrimonio II 26—28; 468, 470, 472—476; De sanguine Christi 148—151, 160; II 457, 471; De sex erroribus II 259—262, 298; De tribus dubiis II 45—47, 49—51, 482, 483; Devět kusuov 182, 477; Dicta super Phisic. 99; Enarratio Psalmorum 125—134, 209, 499; Explicatio ad Cor. II 23—26, 29, 464—474; Expositio epistol. 19, 121—125; Gesta Christi 99—100; Jádro učení II 325, 326, 335; Liber de anima 99; Liber de generacione 99; Obrana do Rokycan II 162; odpustkové spisy: krátké poučení II 80, 81, 101; — Kruciata II 71, 73, 75, 81, 82, 93—96, 108, 109, 111, 114, 298, 318, 386; — Pax II 97, 100, 103; o manželství II 28, 326, 476; o odúmrtech 182, 193, 194; Ortografia 185, 186, 203; o svatokupectví 391; II 73, 101,

122, 216, 218, 221, 238—243, 273; o svátosti z r. 1401 (ztracený) 73, 362; II 396, 502—504; o šesti bludích 289, 305; Passio Christi 99, 100; Postilla nedělní 390, 391, 415, 466, 468; II 60, 91, 115, 116, 126, 129, 130, 161, 171, 180, 270, 305, 317—322, 324, 338, 340, 350, 492; poučení o kalichu II 367—369, 388, 396; Proti kuchmistrovi 390; II 60, 336, 340, 343, 346; Provázek II 213, 214; Replica contra pred. Plzn. II 15, 16, 39, 476—482; Super Sentenciarum 186, 195—204, 209, 319, 336, 337, 351—363, 399, 501, 502; II 15—17, 26, 45, 47, 49, 196, 199, 211, 213, 214, 239, 309, 396, 449, 465, 467, 468, 471, 482, 495, 503; Super Veteri arte 99; Triplex funiculus II 213, 214; Výklad 3, 186, 337, 391, 433, 477; II 34, 73, 161, 183, 195—213, 215, 221, 239, 296, 315, 319, 326; krátký 182; II 326; — menší II 196, 216, 239; — desatera (ztracený) II 326; — Písničeк 181; zrcadlo menší 182; větší II 214, 215; žalářní traktáty II 394, 395, 397, 398; — De cognicione II 394; — De mandatis II 394, 395, 397; — De matrimonio II 395; — De peccato II 395; — De penitencia II 395; — De sacramento II 395, 396, 502—504; — De tribus hostibus II 395; Spisy domnělé: Contra cantores 236; Expositio decalogi II 326; katechismus II 326; O pannenstvie II 326; O sedmi smrt. hříších 182; II 326; O vieře II 326; Páteř zlých lidí 182; II 326; Výklad Otčenáše II 326; zpuosob smrti II 326.

Hus Kateřina žijící u Betlema II 433.

Hus hrad 1; II 186; purkrabí v. z Husi Mikuláš.

z Husi (z Husince) Mikuláš II 186.

z Husince Zikmund 7; srov. z Husi.

Husinec 1, 2, 4, 5; II 186; kostel 4; škola (domnělá) 5; u Klecan 69.

de Hussinecz Johannes Michaelis 69.

Husité, stoupenci Husovi 242, 346, 414, 424; II 282, 288, 359, 403, 406, 446, 447, 448, 467.

husitství II 310, 311, 314, 333, 372, 483, 484; souvislost s pravoslavím II 310.

z Húžné Přibík 347, 411.

hypostatická jednota II 375.

Hyspani II 449; srovn. Španělé.

Challant Antonius, kardinál, jáhen s. Marie in Via lata II 69, 70, 338.

Châlon sur Saône v. Cavillon.

Charlier Jan v. Gerson.

z Chebu Václav Mistr 97.

Chiemseeská diec. 467.

Chiméra v. z Kolína Štěpán.

chléb ve svátosti 162, 163, 165, 166, 168, 169, 238, 256, 257, 261, 262, 377, 380, 395—399, 485; II 34, 417, 418; srovn. remanence.

Chlístov II 324.

Chlum u Nalžovic 467.

z Chlumčan v. Lauda.

Chlumec Vysoký II 323.

z Chlumu Kuneš II 408.

z Chlumu a Košumberka páni 186; Jan přijmím Kepka, doctoralis de Bibrach II 342, 343, 346, 354, 357, 361, 363, 373—377, 380, 383, 384, 386—389, 391, 394, 397—400, 406—408, 413, 416, 420, 421, 428—432, 436, 439, 449—451, 453, 454, 503, 504; jeho choť II 439, 451; satyra II 383; vyhlášky II 333; srovn. Lacembok.

z Chocemic Janek hejtman Svidnický a Vratislavský II 115, 123.

choralisté 483.

Chorvatsko II 307.

chorvatští studenti 494; II 306.

Chotek Bernard měšťan Pražský II 179, 180, 320.

Chotěšov, probošt v. Sulek.

Chotýšany 75.

Choustník II 323.

z Choustníka Beneš 290, 325, 366, 387, 504.

chrámy II 220, 363; srovn. kostely.

z Chrasti Zdeněk Dlouhý kanovník Pražský, arcijáhen Žatecký 242, 412—414, 464, 491; II 58.
z Chrasti čili z Přítočné Habart 95, 96; choť Kunka, vdova po měšťanu Karlovi 95, 96; syn její Jan 95, 96.
Chrudim 150.
z Chrudimě Václav Mistr 97.
sv. Chrysogona kardinál v. d'Ailli.
chudá obec, chudina, lidé chudí II 208, 209, 223, 431.
chudoba II 100, 184, 215, 281, 475; kněžstva 268, 280, 424; II 131, 142, 184, 351, 371, 475.
Chudoba Jan v. z Wartenberka.
Chudý Matěj II 433.
Chudý Mikuláš v. z Lobkovic.
Chvatlina 372.
Chvojnov 471, 472, 504; farář v. Korvík.

ideje 428.
ikony II 309.
z Ilburka Půta II 408.
incubus, succubus 16.
De indulgenciis traktát II 64.
Ingelheim klášter II 390, 434.
z Ingolstadtu v. Weinstain.
inkorporace 154.
inkvisitor, inkvisitoři II 334, 403; srovn. z Bezměře, Mikuláš biskup Nezerský, Rvačka.
Innocencius III papež 356, 399.
Innocenc VII papež 138, 159, 161, 296; II 69, 70, 273.
interdikt 54, 55, 275, 371—373, 393, 483, 485—488, 492—494, 496—498, 502; II 11, 101, 135, 137, 145, 166, 171, 172, 175, 178, 180—182, 189, 191, 221, 223, 235, 237, 244, 248, 253, 254, 260, 268, 270, 279, 285—287, 289, 305, 312, 316, 320, 330, 355, 364, 366, 370, 420, 492, 493.
Isabella choť Karla V., královna francouzská 320.
Isaiáš prorok II 235, 496.
Isidor Sevillský 13.
Isnerův Jan Mistr 36.
Israelští 337.
Italie 1, 51, 278, 292, 318, 367, 370, 395; II 164, 375.
italský národ na koncilu II 403; kardinálové II 361, 362; srovn. Vlaši.

jáhni II 475.
Jakoubek v. ze Stříbra.
Jakub apoštol 121, 122.
Jakub farář ve Vinařicích 442.
Jakub podrychtář 389.
Jakub žalářník v. z Coma.
sv. Jakuba klášter v. Praha, Staré město; menšího kostel v. Praha Menší město.
Jakubův Matěj z Prahy 186.
Jan velekněz (v Písmě) 475.
Jan Křtitel II 39, 255.
Jan sv. evgl. 39, 90; 150, 364, 476; II 24, 25, 79, 80, 492, 493, 496.
Jan Damascenus 198, 429.
Jan Zlatoustý 13, 242; II 8, 9, 172, 204, 481.
Jan papež, domněle žena 16, 246, 248; II 47, 276.
Jan XXII papež 16, 249.
Jan XXIII papež (Baltasar Cossa) předtím kardinál sv. Eustachia 34, 372, 393, 403, 411, 430, 431, 442—446, 449—452, 461, 463, 464, 469, 478, 479, 483, 488—492, 494—497; II 2, 28, 41—45, 47, 55—57, 59—61, 69—71, 73—76, 79, 80, 82—85, 87, 90—93, 133, 152, 163—166, 168, 170, 173, 176, 201, 225, 226, 257, 258, 284, 290, 293, 294, 306, 333, 338, 339, 341—343, 345, 348, 360—364, 366, 371—373, 376—378, 383, 386, 390, 392, 399, 402, 406, 409, 410, 423, 425, 430, 436—439, 445, 448, 490, 506; články proti němu II 438.
Jan (de Rupescissa) patriarcha Konstantinopolský II 168, 377, 381, 388.
Jan (Železný) biskup Litomyšlský 138, 139, 141, 158, 228, 370, 371, 373, 482, 497, II 1, 2, 167, 223, 229—231, 243, 249, 251—253, 267, 279, 327, 333, 342, 345, 370, 408—410, 414, 446, 448.

Jan světící biskup Kostnický II 364, 457.
Jan II opat Zahaňský 352.
Jan probošt Tangermündský 366.
Jan kustos Pražský 389.
Jan farář v Podskalí, děkan městský 253.
Jan farář u sv. Antonína v Podskalí 253; sv. Mikuláše v Podskalí 253; sv. Vojtěcha v Podskalí 253.
Jan choralista Vyšehradský, farář v Prachaticích 5.
Jan vikář v Prachaticích 6.
Jan jinak Jeronym v. z Prahy Jan.
Jan vévoda bavorský II 411.
Jan vévoda Burgundský 274, 314, 317; bratr v. Antonín.
Jan vévoda Lancasterský II 8.
Jan Zhořelecký 135, 274; dcera v. Alžběta.
Jan celný, majetník domu u jednorožce II 116.
Jan holubář z Celetné ulice II 191.
Jan popravený pro odpustky II 115—117, 120, 121.
Jan syn vdovy Kunky v. z Chrasti Habart.
Janov 349.
z Janova Matěj Mistr 8, 24, 41, 43, 46, 53, 54, 70, 76, 92, 100, 120, 123, 129, 133, 150, 152, 154, 157, 176, 191, 213, 214, 244, 248, 258, 275, 281, 415, 422, 457, 499; II 20, 21, 24, 38, 44, 45, 47, 62, 99, 100, 131, 153—155, 160, 202, 218, 277, 281, 337, 351, 352, 366, 371, 395, 482, 499, 501, 502.
z Janovic páni II 314; Jiří Purkart probošt Pražský 496; II 312.
Janův z Jistebnice Zikmund bakalář 173, 240, 242.
Jaquerius (Jacquier) Mikuláš dominikán II 442; traktát proti kalichu II 442.
Jarek (mylně) v. Jinoch Jakeš.
z Jaroměřic Šimon Mistr 383.
Jaroslav biskup Sareptský, minorita, inquisitor v. z Bezměře.
z Javora Mikuláš Magni Mistr 36, 44—46.
jazyk národní (český) 179, 180, 182—184, 202; II 210—212, 316; latinský 202; církevně slov. 183.
u jednorožce dům v. Praha, Staré město.
jednota panská 135; srovn. páni.
z Jemniště v. Divůček.
Jenek matematik Mistr 20, 21.
z Jenštejna Jan arcibiskup, patriarcha Alexandrinský 6, 9, 17, 36, 50—55, 58, 104, 135, 136, 373, 383, 413; II 313, 319; spis de consolatione 104.
jeptišky II 203, 205, 206; srovn. mniška.
Jeremiáš prorok 190; II 119, 120, 326.
Jericho II 505.
Jeronym sv. (Slovan) 13, 59, 122, 132, 183, 190, 280, 405, 407; II 26, 131, 200, 468, 471, 472, 481.
Jeronym z Prahy Mistr 2, 23, 24, 64, 105, 107, 110, 111, 215, 218, 221, 226, 227, 268, 300, 301, 303—316, 318, 328, 329, 347—351, 377, 382, 428, 435—440, 451, 473, 484; II 96, 97, 104—106, 117, 118, 121, 122, 130, 151, 152, 160, 161, 295; 306—310, 316, 337, 347, 377, 384, 401, 403, 408, 410, 411, 416, 421, 429, 430, 432, 439, 453, 502; díla: kázání Mandatum novum 436; De universalibus 215; písně, II 104; Recommendatio artium 307—312, 428; štít víry 306, 350; Utrum universalia 305; žaloby v Kostnici 104, 105, 117, 118, 122, 152, 308—310.
Jeronym Mistr (jinak Jan) v. z Prahy Jan.
Jerusalem Milíčův v. Praha, Staré město.
Jerusalem 16, 18, 105, 255, 422; II 9, 66, 132, 171, 235, 340; obec II 276.
Jerusalemští II 63; proroci II 119, 120.
Jeruš II 390; opat II 390.

z Jesenice Jan Mistr 211, 212, 288, 335, 341, 344, 345, 349, 410, 425, 426, 443, 444, 448, 452, 453, 462, 470, 490, 491; II 56—60, 165, 166, 168, 171, 190—192, 222—230, 247, 251, 274, 275, 277, 278, 280, 282, 284, 285, 289—291, 294, 295, 309, 332, 343, 347, 348, 350, 367, 370, 383, 384, 387, 391, 392, 427, 431, 433, 449; spisy Defensio Hus II 224—227; defensio mandati v. Kutnohorský dekret; Contra doctores II 275; glosa k bulle II 294, 295, 387, 391, 427, 449; Utrum iudex 212, 341, 344, 345; II 224.
Jestřebí 150.
Ješek Bohdalův; vdova v. Kateřina.
Jezu Kriste píseň 235, 238; II 320; srovn. Hus.
z Ježova Vojtěch Raňkův Mistr (de Ericinio Adalbertus) 20, 21, 38, 39, 47, 57, 58, 76, 193, 200, 244, 354; II 62, 266.
z Jičína Jan Mistr 418, 425, 426, 464; II 43, 44, 117, 118; spisy: obrana De mater. et for. 425, 426; De universalibus II, 43.
z Jičína v. Fišl, Rohle.
Jidáš Iškariot 119, 125, 427; II 18.
sv. Jiljí kostel v. Praha, Staré město.
Jilkův Petr měšťan Novoměstský II 115.
Jílové 468; doly 468; farář v. Jošt; měšťané 468.
Jindřich kardinál Neapolský 445.
Jindřich IV král anglický 505; II 5, 71; syn v. Tomáš.
Jindřich vévoda bavorský II 455.
sv. Jindřicha kostel v. Praha, Nové město.
Jinoch Jakeš z Nové Plzně kanoník 384, 441, 442, 449, 462.
sv. Jiří klášter v. Praha, hrad.
Jiří žalářník Husův II 395.
Jiřík (z Bělé?) klerik ve službách Husových II 353, 431, 433.
Jistebnice v. kancionál.
z Jistebnice Mikuláš Mistr 65, 98; Zikmund v. Janův.
Joachim opat v. de Fiore.
Johannis Jodocus v. Jošt.
Johannité 492.
Josafat údolí biblické (věčnost) II 62.
Josaphat v. Dolany.
Josef Egyptský 310.
Josephus Flavius 16; II 132.
Jošt markrabí moravský 51, 144, 365, 366, 404, 412, 431, 441, 451, 490; II 490.
Jošt (Johannis de Elau, presb. de Gylovy) bratr Michala de Causis, farář v Ostrově a Tochovicích 468.
Julian apostata 16.
jurisdikce 131, 132, 241, 453; II 29, 135, 136, 161, 162.
juristé II 403, 469; srovn. právníci, pravoukové.

kacíři 17, 32, 41, 134, 181, 190, 211, 224, 225, 239, 243, 251, 253, 254, 256, 280, 281, 284, 296, 308—310, 341, 345, 358, 365, 375—377, 392, 395, 402, 405, 406, 408, 410, 418, 439, 443, 446, 469, 470, 472; II 6—8, 17, 21, 34, 41, 47, 54, 58, 59, 61, 94, 97, 114, 116, 143—145, 149—152, 161, 167, 169, 174, 184, 185, 192, 199, 200, 203, 225, 227, 228, 243, 246, 247, 250, 264, 273, 276, 283, 284, 291, 293, 311, 319, 331, 332, 334, 338, 344, 351, 355, 364, 377, 378, 382, 384, 393, 394, 396, 401, 403, 406, 418, 421, 423—425, 427, 439, 440, 445, 446, 454, 455, 457—459, 506; srovn. Arius, de Fiore, Patarini, Pelagius, Sabellius, Valdenští, Wyclif.
kacířství 29, 31, 32, 35, 38, 41, 54, 56, 63, 104, 106—109, 112, 114, 116, 118, 119, 143, 151, 159, 170, 172, 174, 188—190, 192, 193, 196, 197, 208; 209, 214, 215, 217, 219, 220, 225—227, 241, 242, 249—252, 254, 255, 257, 262, 264, 265, 267—269, 285, 287, 296, 303, 309, 321, 346, 363, 375—377, 382, 387, 391—393, 395, 399, 402—406, 408, 410, 413, 418—421, 424, 426—429, 431, 432, 439—441, 445—447, 450, 452,

462, 464—466, 469, 498; II 4, 6, 8, 15, 18, 22, 40, 48, 49, 51, 58, 59, 68, 82, 87, 101, 107, 109, 112, 123, 131, 133, 146, 150, 151, 155, 161, 164, 167, 174, 184, 197, 203, 228, 236, 237, 247, 248, 250, 253, 255, 256, 265, 266, 273, 280, 282, 306, 311, 329, 331, 332, 334, 337, 339, 342—344, 347—349, 352, 353, 362, 363, 378, 381, 382, 386, 399, 411, 417, 419, 436, 441, 442, 446, 447, 455, 462, 463, 469, 477; srovn. Patarini, Trojice, Valdenství.
Kačer Mařík veřejný písař II 433.
Kaifáš 475; II 346.
Kališský kastelán v. z Tuliskova.
Kamaréř Albert měšťan Staroměstský II 115.
Kamýk v. Harnmeister.
Kana Galilejská II 26, 32, 34.
kananejská žena II 263, 264.
kancelář arcibiskupská 397, 415; II 248; královská 26, 33, 180; II 83; papežská 29; II 58, 76; formule její II 294.
Kancionál Jistebnický 239; II 483, 484, 485, 487, 488.
kancléřův Ondřej konšel Novoměstský II 115.
z Kandie Petr v. Filargi.
kanony II 331, srovn. právo.
kanovníci 122, 154, 155, 192, 229, 278, 309, 372, 378, 331, 414, 479, 482, 483, 498; II 135, 139, 176, 231, 236, 248, 253, 269, 270, 312, 432, 504; Pražští 479, 482, 483; II 113, 126, 165, 173, 223, 231, 248; »velicí« 80, 106, 135; Všech svatých 479; srovn. kapitula.
kapitula Pražská 106—109, 117, 118, 135—138, 144, 158, 218, 239, 252, 365, 368, 390, 412; II 1, 112, 113, 284, 370; probošt v. z Janovic Jiří; — Všech Svatých 389, 465, 479; — Vyšehradská II 70, 370; probošt v. Králík, z Uničova; děkan v. z Dubé Jakub; choralista v. Jan; srovn. kanoníci.
kaplani 155.
kaple 403, 407, 410, 416, 421, 445—447; II 192, 220, 224, 236, 237, 241, 468, 489.
Kardinál Jan v. z Rejnštejna.
kardinálové 155, 190, 226, 270—273, 275—279, 281—295, 297, 298, 319—325, 365, 367—372, 386, 394, 395, 423, 443, 445, 446, 452, 462, 490, 495, 504, 505; II 41, 54, 56, 82, 87, 163, 165, 174, 244—246, 255, 256, 271, 274, 275, 277, 282, 288, 302, 361, 364, 370, 372—377, 333, 384, 390, 399, 402, 413, 423, 428, 429, 452; francouzští II 362; italští II 361, 362; kollegium 289, 290, 293, 298, 322—324, 387, 462, 504, 505; II 56, 244, 245, 257, 279, 281, 284.
Karel IV 1, 18, 20, 25, 26, 29, 30, 33, 41, 61, 78—80, 118, 271, 274, 315, 327, 333, 334, 365, 492; II 10, 168, 211, 494; synové 18; v. Jan, Václav, Zikmund.
Karel V král francouzský 61, 62, 244, 274, 276, 314, 320.
Karel Malatesta II 61.
Karel měšťan, vdova Kunka v. z Chrasti Habart.
sv. Karla klášter v. Praha, Nové město.
Karlštejn 372, 482; II 184; purkrabí v. z Olbramovic Kuneš.
Karmelitáni 162, 484; II 27, 160, 337; srovn. Praha, Nové m., panny Marie Sněžné.
Karolinum v. Praha, Staré město.
Kartouzský řád 361; člen doktor II 356; člen z Kolína nad Rýnem II 451.
kat II 116, 117, 122, 139, 458—460.
sv. Kateřina II 157.
Kateřina choť Friedricha Míšeň. 345.
Kateřina dcera Albíka z Uničova II 3.
Kateřina vdova Ješkova Bohdalova II 217, 433.
Kateřina žijící u Betlema II 217.
Kato 7, 14.
kázání 40—48, 71, 73, 90—93, 129—132, 161, 176, 181, 203, 223, 229, 231—234, 237, 239—241, 243, 253,

257, 258, 260, 262, 280, 309, 311, 334, 379—381, 385, 388, 389, 392, 395, 396, 403, 406—410, 416, 420, 421, 446, 456, 476, 485, 486, 501; II 25, 39, 66, 97, 114, 119, 126, 133—136, 147, 161, 175, 194, 204, 222, 229, 234, 235, 248, 252, 253, 256, 265, 268, 271, 276, 279, 287—290, 292, 296, 311, 318—320, 322—325, 336, 337, 340, 350, 353, 357, 363, 365, 376, 382, 385, 459, 464, 468, 470, 489; zákaz 280, 406—410, 420—422, 445—447, 474, 475; II 135, 175, 224, 236, 237, 241, 279, 468, 489.
kazatelé 43—48, 71, 73, 74, 129, 131, 132, 181, 223, 254, 260, 261, 311, 351, 363, 430, 460, 484, 486; II 25, 35, 64, 75, 76, 83, 97, 114, 115, 118, 120, 127, 136, 147, 157, 181, 194, 200, 221, 320, 333, 464, 465, 489; falešní II 200; němečtí 48; potulní 176.
»kazatelny« Husovy II 323.
Kazatelů řád v. Dominikáni.
Kbel Jan doktor, oficiál arcib. 109, 136, 141, 207, 219, 228, 240—242, 267; II 96.
kejklíři II 179, 359.
Kepka v. z Chlumu Jan.
Klára sv. II 217.
klásy II 219.
kláštery 30, 214, 263, 359, 415, 446, 480, 481, 483; II 32, 33, 65, 94, 205, 220, 241, 264, 357, 447.
klatba 53, 152, 158, 163, 212, 348—351, 356, 357, 360, 364, 368, 369, 384, 396, 403, 406, 408, 409, 411, 413—417, 426, 446, 450, 451, 453, 455, 470, 473—476, 478, 479, 482, 492, 493, 497; II 12, 29, 30, 39, 56—58, 60, 62, 96, 119, 127, 133—135, 142, 143, 147, 154, 161, 162, 165—167, 172, 173, 175, 181, 188—193, 200, 203, 221, 222, 224—229, 244, 245, 247, 252, 259, 260, 262, 273, 274, 276, 279, 287, 292, 295, 305, 333, 342, 357, 361, 364, 365, 370, 409, 424, 469.
Klatovští II 333.
Klatovy II 152, 314; dominikáni II 152; konšelé II 152, 314.
Klecany 69.
Klem v. Ruprecht falckrabí.
klérus, klerikové 31, 32, 483; potulní 31; srovn. kněží, žáci.
klíče, moc klíčů v církvi 360; II 114, 146, 147, 161, 227, 228, 244, 245, 274, 278, 282, 313, 330.
Kliment VII vzdoropapež (Robert Ženevský) 34.
sv. Klimenta klášter v. Praha, Staré město; kostel na Poříčí v. Praha, Nové město.
Klosterneuburk II 69; kaple sv. Bartoloměje a sv. Máří II 69, 70.
Klubečko Ondřej měšťan Novoměstský II 115.
z Kněhnic Jiří 313, 402; II 428.
kněží, kněžstvo, klérus 30—32, 38, 40, 42, 46, 48, 49, 52, 54, 67, 69, 70, 87, 92—94, 100, 104, 115, 119, 123—125, 127, 129—132, 141, 142, 146, 151—157, 161, 173, 175, 176, 187, 189—192, 203, 206, 209, 213, 223, 229, 234, 240—243, 247—249, 253, 254, 256—263, 266, 268, 279—281, 309—311, 317, 354, 357—362, 370, 372, 373, 378—380, 383—385, 395, 399, 406, 414, 415, 422, 424, 430, 436, 456, 458, 465, 468, 471, 472, 475, 479—483, 485—488, 492, 493, 495—502; II 7—11, 13—17, 19, 20, 23—26, 28, 29, 31—34, 36, 37, 39, 40, 45, 49, 53, 59, 64—66, 73, 74, 81, 97, 101—104, 106, 113, 114, 116, 121, 122, 131, 133, 135—142, 144—146, 148, 151, 152, 156, 161, 181, 183, 184, 199—211, 214, 219—221, 227, 228, 230, 235—237, 239—248, 253, 254, 256, 259, 261—264, 267, 268, 271, 273—277, 282, 285—289, 291, 304, 308, 311—314, 319—323, 330, 331, 333, 336, 351, 355, 357— 359, 365, 371, 380, 403, 420, 423, 431, 432, 439, 443, 447, 464, 471, 475, 478—481, 489, 490, 493, 506; evangeličtí II 275, 276, 291; hříšný neposvěcuje 43, 46, 81, 466, 495; II 19, 20, 59, 142, 161,

321, 330, 371, 403, 419, 455, 480; kacířští 212; krčemní II 206; moroví II 274, 277, 288, 304; Pražští 252; srovn. duchovenstvo.
kněžský majetek (důchody) 213, 279, 280, 479, 482, 485—487, 492, 498, 501, 502; II 11, 133, 137—140, 145, 146; proletariát (potulní kněží) 31, 67.
kněžství všeobecné laiků 42, 234, 241, 242; II 135, 351.
knihovny 183.
z Knína Jindra 95.
z Knína Matěj, řečený Pater Mistr 64, 218—220, 224—227, 250, 303—308, 311—314, 350, 423, 454; II 96; spisy: De anima 218; kvodlibet 303—316, 347, 350, 351; II 96.
knížata 78, 120, 290, 317, 333, 425, 436, 455, 456; II 170, 173, 181, 201, 202, 208, 219—221, 223, 351, 357, 359, 360; kněžští 171, 455; říšští 78, 320; slezští 291.
Knobloch Václav probošt Míšeňský 252, 322.
Kobyla Racek purkrabí Vyšehradský 479, 480; II 106.
de Königstein Werner v. Trevirský arcib.
z Koldic Tíma biskup Míšenský 325, 366, 373, 387.
koledy 9.
Kolín n. R. 33, 107, 109, 215, 349, 387; kostel sv. Ondřeje 349, 387; universita 215, 346, 438; II 387, 393, 410, 451; poslové její v Kostnici II 387, 393, 410.
Kolín Starý, rychtář v. Tyček.
z Kolína Jan 491.
z Kolína Štěpán příjmím Chiméra Mistr 17, 21, 57, 74, 75, 86, 88, 96, 105, 115, 143, 153, 166, 207, 397.
Kolínský arcibiskup 349.
kolleje v. universita.
kollektoři II 69.
komise 1413 k řešení sporů II 272, 277, 278, 280—285, 289—291, 302, 303; v Kostnici: pro kacířství II 372, 377, 441; první Husova II 377, 378, 380—382, 385, 386, 388, 390—393, 396, 402; druhá 402—404, 410, 412, 413, 421; k předložení článků II 437.
komora papežská 137; II 2, 70, 373, 376, 394, 395; klerikové II 394, 395.
koncil obecný 35, 39, 273, 275—277, 279, 282, 287, 288, 290—292, 299, 315, 321, 324, 325, 340, 365, 367, 381, 394, 505; II 134, 163, 164, 169, 174, 337—339, 341, 343—347, 349, 353, 357—363, 367; srov. Basilejský, Cividale, Kostnice, Lateránský, Perpignan, Pisa, Řím.
z Koněprus Petr Mistr, oltářník sv. Erazima u sv. Havla 342; II 124, 129.
Konhofer v. Conhofer.
z Konopiště Albrecht II 229.
Konopištský v. ze Šternberka.
Konrádův Jan z Jesenice veř. písař 220.
konsistoř arcib. 76, 210, 465, 467; papežská 137, 441, 490; II 187, 340; prokurátoři II 187.
Konstantin císař II 133, 142; Konstantinova donace 16, 247; II 133, 142, 145, 146, 380.
konšelé 481; II 96, 106, 114, 115, 279, 281; Hradčanští 479; Klatovští II 152; Malostranští 447, 479; II 115; Norimberští II 356; Novoměstští 447, 449; II 115, 190, 191; Staroměstští 304, 308, 309, 314, 318, 341, 343, 349—351, 389, 390, 400, 447, 453, 479; II 96, 114—117, 121—124, 178, 191, 307, 316; Sulzpašští II 355; Vídeňští 438; II 307.
konvokace děkanské 176.
Koranda Václav kněz II 13, 14; mladší II 396, 393, 499.
Korintští 156; II 23, 26, 27, 63; I. epišt. 156; II 23, 26, 27, 29, 464, 466, 477.
Korne (Corne) Vilém Mistr, Angličan II 382, 403, 418, 424.
z Korutan Jan 305, 306, 351.
Korutany 387, 388.

Korvík (jinak Židek) Jan Mistr, farář ve Chvojnově 95, 175, 378, 415, 471, 472, 473; II 504.
sv. Kosmy a Damiana kardinál v. Zabarella.
Kostelec, farář v. Ojíř.
kostely 420, 456; II 17, 31, 33, 63, 65, 73, 94, 102, 105, 190, 193, 200, 206, 207, 241, 245, 309, 316, 337; farní 388, 389, 392, 403, 406, 415, 446, 447; II 178, 179; inkorporované II 241; kathedrální 388, 389, 392, 403, 406; klášterní 388, 389, 392, 403, 406, 446; kolegiátní 388, 389, 392, 403, 406.
kostky 146, 155; II 14, 202.
Kostnice 3, 63, 300, 304, 313, 315, 316, 347, 348, 353, 372, 393, 401, 409, 436—438, 450, 460, 484; II 2, 8, 41, 42, 70, 73, 90, 104, 106, 122, 130, 140, 175, 286, 295, 309, 310, 328, 337, 339, 342, 343, 345—350, 352, 354, 355, 357—367, 370, 374, 377, 382, 406—409, 411, 412, 415, 417, 418, 420, 429, 432, 434, 442, 444, 448, 450, 453, 458, 485—487; brána Geltinská II 458; auf dem Bruell II 458; hřbitov II 458; kantora dům II 376, 377; kathedrála II 365, 376, 383, 454, 455, 457; klášter Dominikánů 377—379; refektář II 389; — Minoritů II 408, 409, 411, 412, 452; refektář II 409, 413, 416; most přes příkop II 458; ulice sv. Pavla II 361.
Kostnice, biskup v. z Hachberka Ota; světící biskup v. Jan; gen. vikář v. Tengler; oficiál v. Helie; purkmistr v. von Ulm.
Kostnice, koncil 54, 55, 105, 301, 381, 398; II 105, 174, 257, 292, 316, 327, 328, 330, 337—339, 348, 360—365, 367, 371—374, 377, 379, 381, 383, 384, 387, 388, 391—394, 396, 399—402, 404, 405—416, 419—428, 430, 432, 434—440, 442—444, 446—449, 451—454, 456, 459, 487, 506; národy II 402, 403, 408, 410, 411, 434, 444, 446, 452; anglický II 403, 428; francouzský II 403; italský II 403; německý II 403, 409; srvn. komise.
Kostničané II 365.
z Košic Jiří bakalář 383.
Košice 96; farář v. z Pálče Štěpán.
Košumberk v. z Chlumu.
Kouřim 96; II 77, 78; farář v. z Pálče Štěpán.
z Kouřimě (de Gurym) Ondřej 175.
Kouřimský místoarcijahen v. de causis Michal.
kouzla a čáry 16.
kovář z Poříčí II 337.
Kozí hrádek II 186, 187, 295, 296, 317, 322—324, 334, 335, 485; lípa u hradu II 322, 324; purkrabí II 334; stodola II 334, 335.
z Koziho Ctibor II 295; Jan 193; II 295.
Kra Dětřich 345.
krádež II 208, 209.
Krakov 33, 161; II 308, 377; biskup v. Albert; universita 161; II 308; mistři její II 308.
z Krakova Jakub Mistr 12; Matouš Mistr, potom biskup Wormský 36, 38, 39, 44, 45, 92, 100, 120, 147, 153, 156, 157, 216, 275, 321, 334; II 62, 336; spisy jeho: kázání 38, 39, 334; II 336; Postilly 321, 322; Sobrii estote 147; De squaloribus 38, 39, 321, 322.
Krakovec II 324, 335, 349, 353.
Krakovská diecése 150, 160.
Králík z Buřenic Václav, patriarcha Antiošský, probošt Vyšehradský, potom biskup Olomoucký 325, 366, 387, 491; II 115, 123, 124, 176, 214, 308, 333.
Krasonický Vavřinec 413, 415; II 105.
z Kravař páni 84; Lacek biskup Olom. 283; Lacek nejv. hofmistr 447, 491, 492; II 348, 400, 407; Petr 447; II 183, 400; choť Kateřina II 183.
krčmy II 279, 285.
krejčí II 433.
Krejsův dům v. Praha, Staré město.
křest 204, 253, 354, 362, 405; II 24, 146, 287.

Kreuczer Konrád z Neuburka 218—220, 226, 301, 329, 437.
Kristus (jeho život i jako théma liter.) 37, 43, 99, 100, 150; krev 147—150, 163, 165, 261, 361, 395, 487; II 24, 34, 483, 484, 487; předkožka 150; tělo 163, 165, 168, 212, 238, 261, 353, 395, 397—399, 430, 485, 487; II 34, 200, 206, 261; srovn. svátost oltářní; tělo mystické (církev) 201.
de Krizio Martin bakalář 97.
Kříž kramář 74, 84, 85, 89, 90, 95, 160, 173, 210, 235, 473; II 32; dům jeho 473; nadání pro studenty 85, 95, 96.
Kříž (Jan) posel universitní 303.
Křižáci 434; v. německý řád.
Kříže nalezení II 132, 157; křížů kácení II 337.
sv. Kříže kaple a oltáře 43; kostel v. Praha, Staré město.
křížová výprava, hlásání kříže 469; II 43, 62, 68—71, 75, 79—82, 84, 85, 92—94, 101, 109, 271, 386, 393.
Křížův v. z Volyně Havel.
z Krňova Bohuslav děkan Pražský 54.
z Kroměříže v. Milíč.
Kršňák Jan švec 96.
Krumhart de Westerholtz Jindřich auditor pap. 349, 387.
Krumlov 475; II 28.
z Krumlova Jan Mistr II 28.
Krumlovští 475; II 28.
kuběnáři II 102, 274, 312.
kuchařky (farní) 281.
kuchmistr kněz (u p. Ctibora) II 336.
Kuneš krejčí arcibiskupský 96, 471; II 501.
Kunka vdova v. z Chrasti Habart.
z Kunštátu na Poděbradech Boček 482; II 400; — a ze Skal Erhart II 400.
Kunšův Martin z Prahy Mistr 64, 65, 88, 369, 491; II 45.
kupci II 205, 264, 355, 356.
Kuře (Pullus) Václav Mistr rektor školy Zderazské 467.
kurfisti 441, 489.
kuriálové II 359.
kurie, papežská stolice, dvůr 25—30, 35, 52, 55, 67, 137—139, 141, 212, 224, 225, 253, 265, 271, 273, 276, 280, 282, 285, 286, 291, 292, 296, 319, 321, 334, 347, 349, 365, 369, 370, 384—387, 389, 390, 395, 408, 412, 416, 418, 419, 421, 440—446, 449, 451—454, 461—470, 474, 476, 478, 488—490, 492, 494, 496, 498, 500, 502; II 2—4, 6, 8, 40, 41, 44, 45, 48, 50, 55—61, 69, 70, 85—87, 126, 131, 162—165, 167, 168, 170, 171, 176, 190—192, 222, 226, 227, 241, 244, 245, 247—250, 253, 256, 270, 272, 275, 276, 279, 280, 283, 284, 294, 311, 332, 333, 336, 339, 340, 342, 343, 347, 349, 357, 366, 376, 377, 384, 419, 469.
kurvy II 202.
Kutná hora 144, 150, 302, 303, 314, 315, 317, 318; II 314.
Kutnohorský dekret 301, 303, 316, 318, 319, 323, 325—328, 330—334, 373, 374; II 86, 349; obrana (Defensio mandati) 323, 324, 331—336.
kvalifikace subjektivní 125.
Kvas Petr ze Všenor hejtman bratrstva s obručí 98.
z Kvasova Diviš konšel Malostranský II 115.
kvasy II 360.

z Labouně Zdeněk Mistr, děkan, pak probošt Všech Svatých 303, 341, 373, 389, 390, 453; II 115, 272, 281, 282, 312, 349.
Lacembok z Chlumu Jindřich II 342, 354, 361, 408.
Ladislav král Neapolský 137, 138, 370; II 43, 61, 62, 82, 84, 85, 90—95, 97, 118, 120, 163, 164, 201, 338.
Lahnstein 82.
z Lainštena Jan 347, 411; II 502.
lakomci II 233, 274.
lakomství 20, 152, 154, 156, 189, 191, 266, 280, 281, 424, 434; II 24, 38, 81, 82, 100, 136, 202, 204, 219, 220, 229, 241, 271, 275, 276, 319, 478.

lakota II 220.
Lampert Mistr 437.
Lancasterský vévoda v. Jan.
z Landštejna Jan probošt Mělnický 139; srovn. z Lainštena.
Landulf (Marramaldi) arcibiskup Barský, kardinál sv. Mikuláše in carcere Tulliano 320—325, 365, 367, 505.
de Lannoy Gilles II 288, 314.
Lateránský (1215) koncil 197, 398.
Latinníci II 321.
Lauda z Chlumčan Matiáš 302, 494.
Lauf II 356; farář II 356.
Laut z Děd[illegible] Filip lovčí král. II 115.
Lava 440; farář v. z Grillenberka Ondřej.
Lavour II 457; biskup v. Belli Johannes.
Lazur Petr opat Opatovský II 404.
Lefl z Lažan Jindřich II 167, 335, 343, 433, 454; choť jeho II 454.
z Lehnice Matěj Mistr 36.
Lech (a Čech) 17.
z Lepotic v. ze Slepotic.
z Leštna v. z Dubé.
léto milostivé (1393 v Praze) 49—52, 54, 55; Bonifáciovo II 82.
Lev papež II 10, 54.
Levské (sukno) II 321.
Lévův Řehoř z Prahy Mistr, kanovník Všech svatých 455; II 124, 129, 433.
lid poddaný II 208—210.
Lidheř pán český II 454; choť jeho v. Markéta.
z Lichtensteina Jindřich biskup Augsburský II 374; — Jiří v. Tridentský biskup.
lichva 153, 155, 176.
lichváři II 233.
Linconiensis v. Grosseteste Robert.
Linec II 69; kaple sv. Anny na hřbitově II 69.
sv. Linharta kostel v. Praha, Staré město.
z Lipé Hanuš nejv. maršálek II 400.
Lipsko 344, 345; II 381; universita 344.
listy hanlivé 278, 279, 484, 497.
Litomyšl 496; II 251; biskup v. Jan Železný.
z Litomyšle Mikuláš Mistr 21, 97, 108, 110, 112, 118, 207.
Litomyšlská diecese 370.
Litva 433; II 288, 305, 308, 310, 337.
Livorno 270.
z Lobkovic Mikuláš Chudý (Nikolaj) 344.
Lodi II 339, 341; biskup v. Ballardi Arigoni.
logika 410, 420, 426, 443.
Lollardi 457, 458; srovn. wyklifovci.
Lombardia 318; II 375.
Lombardus Petrus (Sentence) 13, 19, 117, 120, 121, 194—197,, 256, 353, 354, 358, 362, 405, 410, 420; II 46, 47, 471, 496, 503.
Lomnice 460; farář v. Faulfiš.
z Lomnice Jan II 400.
Londýn 109, 458; synoda (1382) 104, 108, 109, 175.
Longinus sv. II 214.
z Lopúce Ščech, hejtman bratrstva s obručí 98.
S. Lorenzo in Lucina kardinál v. Cramaud.
Louny 207; II 13.
Lubušský arcijáhen v. de \\aldow Jan; biskup v. de Borsnicz Jan.
Lucca 270, 444; srovn. de Vivianis.
Lucemburský dům 441; II 5, 84.
Ludmila sv. 17; II 132, 315.
Ludolf opat Zahaňský 366.
Ludvík Bavor 35, 36.
Ludvík falckrabí Rýnský II 413, 414, 416, 434, 452, 455, 458—460.
Lukáš evang. 189, 436; II 9, 232, 383, 492, 506.
z Lulče v. Skála.
z Luny Petr v. Benedikt XIII.
Lupáč Martin 413, 415; II 105, 106, 323, 324, 328, 437.
Luther Martin II 441.
Lyra Mikuláš II 274, 466, 471.
z Lysé Beneš bakalář 411; Tomáš Mistr 491.

Magni v. z Javora.
Machometista nadávka II 151, 312.

Maiselstein Kašpar Mistr 438.
Makabejská II kniha II 19.
Makabejští II 444.
Malatesta v. Karel.
z Malenic v. Čížek.
z Malešic Jan kanovník 136, 141, 322.
Malík Jan kněz II 152.
Malín 373.
Malovec Petr 314, 315.
Mamonnu stoupenci (pamflet) II 102.
Manetín 492; komendátor v. Bohuš.
Mangolt Petr mnich 196.
Manicheové (Patarini) II 34, 199.
Manse Angelus opat 367.
mansionáři 483.
manželství II 26, 27, 32, 34, 95, 464, 467, 470—475.
Marek evangelista 436; II 159.
sv. Máří a sv. Bartoloměje kaple v. Klosterneuburk.
Marie panna 150, 200, 353, 354, 362; II 16, 32, 39, 184, 200, 259, 478—481, 484; mléko 150; navštívení 6; početí 200, 354; roucho II 184.
panny Marie Sněžné v. Praha, Nové město; před Týnem v. Praha, Staré město.
Mařík Mistr, lektor Minoritů u sv. Jakuba, posel králův 289, 504, 505.
sv. Marka kardinál v. Fillastre.
sv. Markéta II 157.
Markéta (domnělá) dcera Albíka z Uničova II 3.
Markéta choť pana Lidheře II 454.
Marramaldi kardinál v. Laudulf.
Marsiglio v. z Padovy.
Marta dcera Albíka z Uničova II 3.
Martin kněz, kazatel II 314.
Martin popravený pro odpustky II 115—117, 120, 121.
sv. Martina kostel v. Praha, Staré město.
Martinek, místofarář u sv. Haštala 415.
Martinianum 16.
masopust II 236.
Matěj augustinián 149.
matematika 410.
materia prima II 418.
Matouš sv. evangelista 112, 152, 153, 332; II 80, 100, 210, 243, 263, 480, 481, 490.
Matouš mnich Zbraslavský, protivník Husův II 302.
Maurocenos Petrus arcib. Benátský (kardinál de Veneficiis?) II 55.
Meistermann Ludolf Mistr 174, 224, 225, 285, 297, 309, 342. 343.
Melchisedech 430.
Melk klášter 214.
Meller Jiří Mistr 215.
Mělník II 305, 316; proboštství 139; probošt v. Barnym vév., z Hasenburka Zbyněk, z Landštejna Jan.
Menso v. z Beckhusen.
de Mera Petr světící biskup Utrechtský II 437.
Merda Šimon doktor práva II 301, 302.
Měřín, probošt v. Vít.
města, městečka 460; II 14, 248, 263, 264, 322, 323, 335, 359.
Městecký z Opočna Jan II 314.
měšťané, měšťanstvo 79, 309; II 206, 207, 219, 348, 432.
Metličany II 454; farář v. Petr kaplan králové.
metretta (míra) II 322.
Meziříčí Veliké II 400; sjezd (list z něho) II 400, 407, 412.
Michal de causis v. Michal.
Michal domněle otec Husův 2, 69.
sv. Michala kostel v. Praha, Staré město; — v Opatovicích v. Praha, Nové město.
z Michalovic páni 448.
Michalův v. z Drenova.
Micheáš II 119. 120.
Mikeška přítel Husův II 454.
Mikuláš papež 399; II 468.
Mikuláš syn Václavův, biskup Nezerský, inkvisitor, zpovědník krále Václava 10, 271, 278, 483; II 126, 127, 129, 346, 348, 396, 411.
Mikuláš farář u sv. Linharta II 124.
Mikuláš farář Řipský 370.
Mikuláš jakýs v Anglii (Faulfiš?) 460.
Mikuláš Fraňkův pekařův 389.

sv. Mikuláše in carcere Tulliano kardinál v. Landulf.
sv. Mikuláše kostel v. Praha, Staré město; — v Podskalí v. Praha, Nové město.
Mikulášův v. z Prachatic.
Mikulov II 69, 363; srovn. Tiem Václav.
z Milána Ambrož II 395.
Milánské vévodství 290; vévodové v. Visconti.
Milánský arcibiskup v. della Capra; kardinál v. Filargi Petr.
milcové králové 79, 80, 81, 177; II 167.
Milíč Jan z Kroměříže 8, 24, 41—46, 49, 70, 73, 74, 76, 114, 161, 210, 214, 229, 232, 239, 245, 394, 415, 474; II 34, 44, 45, 154; Jeruzalem v. Praha, Staré město.
z Miličína Mikuláš Mistr 65, 220, 474; II 182, 243, 271, 433, 454; kázání II 271.
Milka choť Martina Sedláčka v. Sedláček.
milost boží 200, 203, 210.
Minorité II 27, 121, 122; kláštery v. Kostnice; Praha, Staré město, sv. Jakuba; generál v. Pareto.
de Miremont v. de Puy.
Mirica v. Bor.
z Mirovic Václav Mistr 411.
míry v Praze II 322.
mistři 20, 35, 39, 44, 45, 47—51, 53—55, 65, 68, 103, 109, 111, 125, 127, 130, 210, 373, 417—419, 430, 453, 454, 492; II 24, 77, 83, 90, 91, 96, 109, 110, 116, 117, 124—126, 181, 189, 192, 202, 221, 240, 241, 252, 269, 278, 286, 302, 305, 431, 505; v Anglii II 442; v Bibrachu II 357; cizí 56, 107, 109; II 169, 170; čeští 33, 45, 48, 51, 73, 86, 103, 107, 109, 151, 160, 162, 163, 210, 212, 219, 221, 222, 225—227, 244, 247, 249, 277—279, 292, 293, 298, 299, 301—303, 305, 307, 308, 311, 315—318, 327—330, 335, 338—341, 346, 347, 350, 375, 376, 402, 423, 440; II 5, 6, 77; na koncilu II 381; němečtí 20, 36, 39, 44, 45, 48, 56, 68, 73, 206, 215, 219, 222, 226, 277, 297—299, 301—303, 305, 315—317, 319, 323—328, 330, 335—344, 346, 390; II 462, 463; v Norimberce II 356; pokrokoví 53, 114, 158, 371, 375, 376; práv II 244; theologie II 113, 244, 359.
Míšeň 52, 322, 345, 352, 370; biskup v. z Koldic Tíma.
Míšeňská diecése 370.
Míšeňský probošt v. Knobloch.
Míšenští markrabí 82; srovn. Friedrich.
Míšňané 136, 140.
Mišpule čili Navara Jan kněz II 382.
z Mladoňovic Petr bakalář 474; II 78, 116, 286, 323, 343, 348, 354—357, 365, 371, 373—376, 381, 384, 386, 390, 392, 395, 397, 398, 400, 402, 404, 408—410, 412—418, 420—424, 428, 429, 434, 439, 446, 448, 450, 454, 456—460, 486, 487.
mnich padělatel listin v. Olivetus; zpovědník Husův II 444.
z Mnichova Berthold 349.
z Mnichova Linhart Mistr 350.
z Mnichovic Kliment Mistr, farář ve Vraním 220, 221; II 502.
mniši 40, 42, 44, 128, 129, 131, 133, 145, 154, 155, 183, 190—192, 265, 280, 359, 360, 381; II 24, 28, 32, 33, 65, 122, 153, 155, 156, 160, 204—206, 208, 241, 264, 475; žebraví 247, 280; II 65, 66; srovn. řeholníci.
mnišky II 24; srovn. jeptišky.
mnohoobročnictví 31, 119, 120, 192, 257, 501.
moc duchovní 28, 32, 53, 80, 143, 275, 358, 377, 436, 479, 484; II 4, 145, 224, 251, 311, 336, 392, 393, 403; světská 275, 436, 484, 486, 501, 502, 504; II 9—12, 145, 276, 305, 392, 393, 447.
modlitba II 203, 204, 222, 316, 336.
modly II 276.
Mohuč 26, 332; arcibiskup 26; provincie 26.
z Mochova Anna, choť Jana z Ústí II 295.

Mojžíš 133, 310, 416, 431; II 202, 301.
Mokřany 95.
de Monte v. z Hory Jan.
de Monte Catino Antonín 444, 445.
de Monte leonum v. Šváb.
morálka 410, 443.
Morava (markrabství mor.) 267, 268, 283, 371, 408, 410; II 70, 155, 226, 242, 248, 310, 314, 328, 390, 400, 432.
Moravané 448; II 69.
Moravičany 267.
Moravský markrabě (mylně místo Jan Zhořel.) 274.
z Moravy Jan kanovník Pražský, kollektor II 70.
de Mospurga Fridericus Mistr 12.
Motyka Václav 95.
Moudrosti kniha 475.
de Moxena v. Didacus.
ze Mšena Jan 471.
mše II 18, 19, 33, 65, 66, 97, 205, 206, 229, 236, 259, 334, 336, 364—366, 403, 424, 457, 498; za mrtvé II 17, 18, 498; mší třicet II 17, 18, 242, 498.
z Mülheima Jan 74, 87—90, 160, 210.
z Münsterberka Jan Mistr 344; II 381.
Muhamed 16, 427; II 332.
Munczinger Jan Mistr 38.
Mužík, zřízenec Jana Litomyšlského II 409.
z Mvslibořic Ondřej II 45.
Myslovka na Moravě II 390; fara II 390.
Myška z Hrádku Václav II 398, 408, 432.
z Myšlína Vikéř purkrabí hradu Pražského 484.
z Mýta Jan příjmím Sofista, Mistr 11, 21; II 501.
z Mýta Vysokého Jan II 151.

z Nahošic Petr bakalář 65.
Najthart (Nejthart) 17; II 204.
nálezky lidské 150, 456; II 147, 153, 157, 184, 202, 207, 320; srovn. vynálezky.
Nalžovice 467.
Namur 63.
Nasavský hrabě v. Engelbert.
Navara (jinak Mišpule) Jan II 382.
Navara Mikuláš II 382.
»Navštěv nás« píseň II 320; srovn. Hus.
Náz Jan doktor 315, 316, 325, 365, 366, 387, 452; II 122, 403, 409, 420, 427.
Nazarotensis v. Mikuláš biskup Nezerský.
Neapol, kardinál v. Jindřich; král v. Ladislav.
Nebužely II 316.
Nehemiáš 155; II 210.
Nejthart (Najthart, román) 17; II 204.
Němci 4, 47, 61, 117, 210, 273, 300—303, 315—317, 324—326, 328, 330, 332—335, 337—345, 395, 465, 466; II 2, 3, 7, 52, 59, 86, 116, 169, 211, 231, 242, 306, 313, 321, 339, 340, 349, 353, 371, 449, 462, 463; v Čechách 46, 47, 117, 210, 225, 300, 303, 315, 324—326, 328, 330, 337, 380—382, 395, 404, 495; II 59, 169; v Praze 45, 301; v universitě v. mistři cizí (němečtí), Praha universita.
němčina 15; II 52.
Německo (Alamania) 47, 62, 63, 78, 79, 82, 317, 320, 327, 332; II 164, 185, 191, 338, 359; srovn. říše Římská.
německý národ na koncilu II 403, 409; na universitě v. universita.
němečtí rytíři 432—435, 472; velmistr 434; srovn. Křižáci.
Němkyně II 210.
z Nepomuka Václav měšťan Malostranský II 115.
Nero II 100.
z Neuburga v. Kreuczer Konrád.
Neustadt II 355.
neutralita 273, 293, 294, 297—299, 301, 340.
nevěstky 359; II 360.
Nezero 483; biskup v. Mikuláš.
z Nežetic Adam, gen. vikář 157, 219, 228, 400, 401, 491.

Nicejský symbol II 52.
Nider Jan opat II 359, 360.
z Niemu Dětřich 225, 343, 346 469, 470; II 59, 169, 332, 371, 393, 437; spisy: Contra Wiclefistas 469; II 59; De necess. reform. II 332.
Nikodem 374.
Noe 430.
nominalismus 35, 36, 56, 57, 61; II 418.
nominalisté (terminarii) 107, 174, 199, 222, 234.
Norimberk II 355—357, 382; konšelé II 356; sv. Sebalda farář v. Fleischmann; sv. Vavřince farář v. Helwel.
Norimberští 314.
Nos Václav z Olomouce arcijáhen Bechyňský 109, 158.
Notabilia quedam (proti Husovi De sex erroribus) II 261.
z Nouvionu Jakub Mistr 213, 214, 244—250, 266, 273, 277, 315.
z Nové vsi v. Protiva.
Noviny ze Skotska (leták) 457, 458.
novoaugustinismus 26, 57, 198.
Nový hrad (u Kunratic) II 223.
nožíři 349.

obecnice 415.
obedience papežů, spor o ni 251, 273, 275, 286, 287, 289, 290, 292—295, 297, 298, 318, 323, 324, 333, 368, 489, 495, 504, 505; II 149, 175.
obchod II 209, 242; srovn. trhy.
obřady, obřadnictví 30, 124, 280, 357, 456; II 154, 184, 190, 244, 245, 258, 334.
obrazy 192, 456; II 204, 337.
s obručí a kladivem v. bratrstvo.
obžerství 152, 155; II 215, 288.
Occam Vilém 35, 36, 107, 429.
očistec (purgatorium) 124, 359; II 17—23, 63, 154, 155, 216, 263, 264, 496—498.
odpustky 30, 49—53, 124, 192, 248, 268, 280, 500; II 30, 31, 46, 48, 60, 62—87, 93—108, 110, 112, 114—117, 119, 121, 133, 134, 143, 147, 148, 151—154, 158, 160—163, 165—167, 178, 183, 201, 214, 215, 240, 241, 245, 254, 258, 271, 274, 277, 310, 313, 318, 320, 339, 340, 363, 366, 391, 427, 423; hlásání r. 1412 v Čechách II 72—79, 104, 105, 134, 151; prodavači II 133, 385.
odúmrtí 152, 192—194; II 208.
odvolání Husovo (pokusy o ně) v. Hus.
oběry 155, 253; II 17, 18, 74, 147, 242, 259.
Ofka paní (žijící u Betlema) II 217; jiná II 217.
Ohře II 314.
Ojíř gen. vikář v. z Domanic.
Ojíř farář Kostelecký korrektor 390.
z Okoře Mikuláš Augustinův v. Bohatý.
Olanus auditor papežský II 293.
Olbram arcibiskup v. ze Škvorce.
z Olbramovic Kuneš purkrabí Karlštejnský 482.
Oldcastle lord Cobham John 457; II 310.
z Oldenburka v. Richmbach Mikuláš.
Oldřich kanovník Boleslavský, farář u sv. Filipa a Jakuba 87, 88.
Oldřich z čeledi pana z Chlumu II 413.
Olivetus mnich, padělatel listin 391.
Olomouc 467, 503; II 45, 46, 69, 482.
z Olomouce v. Nos.
Olomoucké biskupství, diecése 282, 370, 480; II 176, 331; kapitula 400; II 69; oficiál II 314; biskup srovn. Jan, Králík, z Kravař, z Vechty.
oltářníci 155; II 264.
Ondřej biskup Pražský 17; II 172.
Ondřej bratr, mnich II 29.
Ondřejův v. Šindel Jan.
opati 154, 155, 156, 190, 192, 483; II 124, 359; Benediktinští 483; jakýsi v Čechách II 403, 404.
Opatovice klášter II 404; opat v. Lazur Petr.
opilství 152; II 215.
Opočno v. Městecký.
Oráček Mikuláš suken kraječ 95.
oráči II 209.
Orient Jan Mistr II 45.

Origenes 13, 190, 410; II 220, 313.
Orosius učitel církevní 429.
Orsini kardinál 464.
z Ortenburka Friedrich 388.
Ortlův Johánek konšel Staroměstský II 115.
osadníci 253, 256, 262; II 23, 32, 145, 161, 179.
osady farní II 17.
ostatky (relikvie) 28, 30, 133, 192, 372, 479; II 98, 103, 104, 114, 147, 157, 159, 160, 184, 203, 245, 274, 288, 325, 337; ukazování II 288, 325.
Ostijský kardinál v. Brogny.
z Ostředka v. Zúl.
Ostřihomský arcibiskup 436.
z Ostroměře Beneš kazatel 465; II 289, 305.
Ostrov klášter 468; fara 468; farář v. Jošt; mnich kronikář II 42.
otcové církevní 192, 196, 253, 258, 333, 405, 407, 421, 428, 485; II 81, 94, 114, 135, 136, 143, 147, 259, 276, 351, 415, 423, 425, 453, 460, 499; na koncilu II 427.
Otčenáš 476; píseň v. Hus.
z Ottersdorfu Sixt II 461.
Ottoboni doktor, auditor papežský II 373, 374.
Ovidius (domnělý) II 16, 478.
Oxford 35, 47, 58, 105, 216, 313; II 8, 310; universita 34, 35, 58, 59, 103, 113, 312, 313, 428, 443; II 7, 8, 428; list 313; II 8, 428; mistři 103.
z Oyty Jindřich Totting Mistr 36, 38, 57, 354.

Padova, universita II 3.
z Padovy Marsiglio 35.
Palacký Frant. II 461, 462.
z Pálče Štěpán Mistr 22, 23, 65, 96, 110—113, 143, 164, 174, 196, 207, 210, 216, 220—222, 224, 225, 233, 278, 285, 286, 288—292, 296, 298, 305, 322, 349, 392, 393, 395, 397, 412, 432, 439, 447, 460, 477, 478, 482, 483, 491, 493—495, 500, 504; II 11, 30, 40, 43, 44, 48, 73, 74, 76—78, 85, 87—93, 95, 98, 99, 101, 102, 107—114, 116, 118, 119, 121, 123—125, 128—130, 132, 134, 135, 137, 144, 146—150, 157, 159, 165, 171, 173, 174, 183—185, 187, 190, 222, 226, 227, 231, 245, 249, 250, 255—259, 262, 266, 271—273, 275, 277, 278, 280—282, 284—287, 289, 290, 294, 296, 299—306, 309, 311—313, 315, 320, 328—331, 337—339, 341, 344, 345, 367, 370—372, 375, 381, 382, 385, 386, 389, 404, 405, 417—421, 425, 427, 428, 430, 433, 437, 439, 444, 445, 447; články v. Hus; spisy: Antihus 220—222, 397; II 102, 150, 299, 329—331; Contra Quidam. II 227, 228, 287, 289, 290, 300, 304; De consciencia 225; De ecclesia II 102, 121, 159, 157, 256, 299, 302, 329, 330, 337; De equivocacione II 266, 296; De universalibus 216; o interdiktu 493, 494; II 11; kázání II 146—150, 184, 185, 500; Tractatus gloriosus II 99, 107, 109—113, 300, 301.
pallium II 177.
pamflet Vobis Asmodeistis II 102.
paní pěkné II 358, 359, 360, 424.
páni, panské vody, panstvo 79—81, 83, 154, 157, 180, 192, 193, 247, 278, 384, 385, 424, 425, 436, 460, 486, 490, 492; II 133, 137, 139—142, 145, 148, 201, 202, 207—209, 219, 223, 227, 229, 230, 248, 264, 282, 352, 359, 371, 380, 388, 406, 411, 421, 431, 434, 437; čeští 135, 140, 180, 460, 482, 490, 492; II 223; v Kostnici II 365, 391, 402, 406—411, 413, 423, 428, 472, 434, 448, 450; moravští II 400, 401, 407, 432; polští II 407, 432, 451.
Pankracius kardinál II 460.
panny zbožné (jimž psán list Husův) II 484, 485.
panoši 309; II 24, 207, 208, 223, 263.
papež 35, 39, 52, 63, 133, 136, 138, 141, 154, 155, 171, 190, 212, 230,

265, 270—273, 276, 277, 284, 294, 295, 297, 358, 367, 371, 372, 394, 395, 409, 413, 414, 430, 466, 499; II 2, 35, 36, 40, 41, 45—47, 49—51, 53, 54, 67, 68, 79, 92—95, 97, 98, 102, 104, 110, 114, 115, 118, 120, 139, 148, 151—153, 158, 159, 161—163, 169, 175—177, 183, 184, 189, 201, 208, 215, 219, 222, 225, 227, 235—237, 240, 241, 244—246, 248—250, 254—259, 264—266, 271, 273—277, 279, 281, 284, 288, 293, 294, 302, 304, 309, 311, 313, 324, 327, 331, 333, 336, 339, 340, 343, 346, 351, 352, 357, 379, 380, 414, 422—426, 430, 436, 438, 441, 442, 448, 468, 469; Avignonský 63; Římský 273, 277, 282, 284; tři II 275, 357, 399; žena v. Jan.
z Pappenheima Hoppe maršálek říšský II 460.
z Paradyžu Jakub Mistr II 328.
z Pardubic Arnošt arcibiskup 9, 17, 27, 29, 30, 41, 146, 190, 259; statuta 17, 146, 259.
de Pareto Antonio generál Minoritů II 372.
»Parisiensis« 13, 355; Jacobus v. z Nouvienu.
Paříž 35, 47, 105, 107, 215, 288, 318, 327, 333, 361; II 6; universita 34, 36, 58, 61, 103, 215, 244, 315, 333, 346, 366; II 331, 392, 411; mistři 103; národy 333.
Pasov, děkanství II 69, 70; kapitula II 69; oficiál v. z Grillenberka; probošt v. Tiem.
z Pasova v. Stukker.
z Pasovař Kateřina II 217; Ludmila II 217.
Patarini (Manicheové) II 34, 198, 199.
Pater v. z Knína Matěj.
»Pater« příznivec Husův II 394, 397, 398, 415, 443, 444; srovn. doktor polský; Włodkowicz.
patriarchové 190.
Pavel apoštol 191, 354, 398; II 24, 25, 47, 63, 65, 97, 153, 171, 226, 227, 233—235, 237, 253, 265, 277, 424, 439, 444, 466, 495—497; list Efez. 189; první Korint. 191; II 23, 26, 27, 29, 464; Říman. II 234, 235; Thessal. II 488; Žid. 475.
Pavel kazatel u sv. Haštala 464.
Pavia, klášter sv. Bartoloměje; opat v. d'Agliano.
z Pavlíkova Mikuláš Mistr 383.
Payne Petr (Engliš) Mistr 453; II 493.
pekaři II 264.
peklo 262, 359, 363, 364, 409, 426, 464; II 52, 72, 83, 159, 179, 200, 216, 235, 264.
Peklo Jan kazatel u sv. Jiljí 426, 464; II 132, 133.
Pelagius kacíř 197; II 227.
Pelayo Alvaro 35; II 174.
z Pelhřimova v. Biskupec.
penitenciáři 280, 296.
Pergochsel Petr Mistr 105.
z Pernštejna Vilém II 400.
Perpignan 290; koncil 290.
z Peruce Markéta II 217.
Petlern v. Žebrák.
Petr apoštol 122—124, 212, 364, 421, 431; II 10, 11, 24, 35, 36, 38, 40, 47, 53, 67, 100, 101, 119, 120, 245, 246, 249, 279, 331, 421.
Petr kaplan králové (farář v Metličanech?) II 454.
Petr druh Ondřeje z Broda II 289, 305.
Petr opat kláštera sv. Ambrože II 124, 382.
Petr opat Strahovský 370.
Petr převor Zderazský II, 124.
Petr Hampejsův písař městský 389.
sv. Petra na Poříčí kostel v. Praha, Nové město.
Petrarca 26, 292.
Petrovice 76.
Petrus Alfunsus 383.
Petrus Hispanus (summulae logic.) 98.
Petrus v. Lombardus.
Philargi z Kandie v. Filargi.
Pilát II 276, 423, 457.
de Piro Jindřich prokurator koncilu II 455.
Pisa 270, 287, 290—292, 295, 321, 322, 325, 340, 349, 365, 366, 369—

371, 386, 387, 394; II 61, 95, 225, 257, 292, 295, 362; kardinál v. Pisský; koncil 34, 277, 286—238, 290, 292, 295, 321; 340, 365—367, 394; II 95, 163, 225, 257, 276, 295, 362.
písaři 185, 186; II 31, 214, 241, 252—254, 294, 295, 336, 378, 390, 391, 427, 433, 470, 476, 486, 487, 490, 494, 504.
Písek 4.
píseň duchovní (lidová) 229—238, 266.
Písmo sv. 8, 14, 46, 54, 55, 66, 69, 70, 100, 119, 120, 122—124, 128, 131, 132, 150, 154, 155, 180, 190—192, 200, 204, 208, 241, 242, 247—249, 256, 257, 263—266, 308, 309, 311, 332, 354, 355, 359, 364, 406, 407, 410 417, 420, 422, 424, 428, 430, 444—446, 472, 481, 485, 486, 488; II 8, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 29—32, 34, 35, 40, 44, 47, 50, 53, 73, 82, 94, 96—98, 101, 102, 109—111, 114, 125, 126, 128, 134—137, 140, 141, 143, 145, 146, 149, 150, 154, 155, 181, 182, 184, 190, 199, 200, 226, 233, 234, 237, 246, 255, 258, 260, 261, 266, 274, 276, 277, 301, 303, 306, 317, 320, 321, 340, 376, 384, 388, 395, 423—425, 439, 440, 453, 464, 475, 481, 482, 487, 502.
písmo chiffrované II 415; latinské 202; národní 202.
písničky posměšné 414, 415, 417, 480, 481, 484; II 33, 101, 107, 179, 180, 279, 286, 287.
Pisský kardinál (Alamannus Adimarius) II 331.
Pistoia 389.
pitky II 360.
plátno bílé II 321; podbělné II 321.
Plato 57.
platy za svátosti 204, 253—256, 258—260, 361.
Plebanus v. Farář.
z Plumlova Jindřich II 432.
Plzeň II 13, 14, 213, 326; kazatel II 14, 15, 39; srovn. Koranda.
Plzňané II 14, 15, 476, 477.
z Plzně Prokop Mistr 220, 426, 427; II 128, 129, 348; obrana ‚De ideis' 426, 427.
z Plzně Nové v. Jinoch Jakeš.
poddaní 190.
Poděbrady v. z Kunštátu.
podkomoří 251.
Podskalí v. Praha, Podskalí.
z Podvek Hroch 347, 411, 474.
z Podviní Mikuláš Mistr 465.
podymné 141.
poesie národní 18; II 212.
Poggio Bracciolini 301.
pohádky v kázáních v. básně.
pohané 433, 434; II 25, 26, 82, 145, 202, 233, 234, 276.
pohoršení II 24, 471.
pohřby 253, 259, 357, 467; II 16, 17, 19, 166, 179, 233—235, 286, 287.
pokání II 98, 201, 263.
pokolebnie (cunabulales) II 242.
Poláci 432—434; II 408, 415; srovn. páni polští.
Polák nějaký 400; šedivý, biskup II 427.
Polák Ondřej krejčí II 354.
z Police Petr Mistr 453.
z Poličky Petr Mistr II 124, 129.
Polsko 17, 53, 160, 320, 433, 435; II 103, 306, 307, 308, 310, 429, 432; biskupové 159, 160, 162, 163.
pomázání poslední 253; II 146.
pomluvy II 205, 462.
z Pomuka Johánek 51, 54, 380.
poprava kněze v Klatovech II 152, 314; v Žatci II 152, 314.
popravy pro odpustky II 110, 156, 170, 178, 239, 241, 427.
Poříčí v. Praha.
Portský kardinál v. Antonín.
Portugalsko II 170.
Poryní 62; II 138, 357, 363.
»Postilly« v. z Krakova Matouš.
posty II 65, 66, 154, 234, 235.
posvícení II 179, 180, 204, 336.
Pot Renier rytíř, posel francouzský 314.
z Potenšteina v. z Grillenberka Ondřej.
Potestat v. Pot Renier.

z Potštýna na Žampachu Mikuláš 448.
potulní kněží v. kněžský proletariát.
z Potvorovic Michal syn Jiljího veř. písař II 45, 482.
pout II 206.
pověra 36, 456; II 25.
póvodi (haupmané) II 202.
Poznaňský biskup 434; II 452.
Praha, města Pražská 6, 7, 9, 24, 29, 30, 33, 41, 47—49, 51, 54, 55, 59, 76, 82, 103, 105, 108—110, 140, 155, 159—162, 164, 172, 175, 216, 223, 244, 246, 249, 250, 257, 263, 266, 273, 281, 287, 290—292, 296, 301—306, 308, 309, 311, 313, 314, 317, 323, 325, 328, 330, 331, 334, 339, 340, 342—345, 348, 349, 368, 369, 371—373, 381, 387, 389, 393, 403, 420, 435, 437—439, 443, 444, 447, 450, 451, 453, 460, 464, 466—471, 473, 481—485, 494, 496, 502; II 5, 8, 13, 22, 48, 59, 62, 70—72, 74, 83, 106, 107 115, 119, 126, 130, 133, 152—154, 156, 160, 169, 170, 172, 178, 181, 182, 184, 186, 187, 191, 196, 209, 217, 221—223, 229—231, 237—239, 242—244, 247, 248, 251, 254, 265, 270—272, 275, 279, 285—290, 293, 295, 296, 299, 303—306, 308, 313, 315—317, 322—327, 332, 335—337, 340, 347, 349, 354, 359, 366, 367, 371, 376, 378, 379, 381, 387, 389—391, 401, 407, 408, 414, 417, 418, 420, 450, 485, 493, 495, 504, 505; most II 241; ulice II 279, 286, 322.
— hrad 50, 415, 482; II 115, 121; purkrabí 482; srovn. z Myšlína; klášter sv. Jiří 69; kostel Pražský sv. Víta 29, 50, 372, 414, 415, 418, 465, 482, 492, 496, 497; II 74, 102, 115, 122, 190, 505; oltář sv. Víta II 74; Hradčany 479; Strahov 483, 484.
Praha, Menší město (Malá strana) 412; II 115, 323; náměstí II 105; palác arcib. II 105, 242, 348, 349; — — klášter sv. Tomáše II 243; srovn. Heřman; kostel sv. Jakuba men. II 12; farář v. Hašek.
— Nové město, ulice a osady: Podskalí 253; farář v. Jan; Poříčí II 190, 191, 337; na Příkopě 221; II 148; rynk 43, 98, 479; II 105, 288; věž pro ukazování ostatků II 288; Zderaz II 43; — domy: u černé růže 221, 226; II 148; radnice 481; — kaple Božího těla 43, 50, 98, 210, 479; — kláštery: sv. Ambrože, opat v. Petr; Emauzský 183; Karlov, opat v. z Rokycan Matěj; Karmelitánů (p. Marie Sn.) 162, 415, 484; II 160, 337; Zderazský 72; II 187; probošt v. Bernard; převor v. Petr; škola 467; II 43; rektor v. z Borotína, Kuře; žáci 467; — kostely: sv. Antonína 253; farář v. Jan; sv. Jindřicha II 204; sv. Klimenta na Poříčí 379; farář v. Protiva Jan; sv. Michala v Opatovicích II 124, 152; farář v. Zikmund; oltářník v. Beneš; sv. Mikuláše v Podskalí 253; farář v. Jan; sv. Petra na Poříčí II 190, 191; farář v. ze Stříbra Jan; sv. Štěpána na Rybníčku 414; sv. Vojtěcha v Podskalí 253; farář v. Jan; sv. Vojtěcha pod Zderazem 457, 468; II 165, 352; fara 467; farář II 352; srovn. de causis; škola (žáci) 467.
Praha, Staré město 240, 447, 467; II 115, 129, 260, 314; obec 453; ulice a náměstí: Celetná II 191; náměstí 473; II 105, 116; Železná II 116; — domy: Albíkův II 3; Bechyňův II 314; u jednorožce II 116; králův dvůr u sv. Benedikta II 105; Jerusalem (Milíčův) 474; Karolinum 164, 421, 465; II 125, 162; srovn. universita, kollej Karlova; Krejsův dům II 337; Křížův dům 473; radnice 481; II 96, 110, 113, 116, 122—126, 128—130, 161, 187, 191, 247, 384; Skalské městiště 84; Turnovský dům 95; Zmrzlíkův dům II 348.
— — kaple Betlemská 44, 47, 74—

77, 83—90, 94, 95, 97, 98, 106, 119, 120, 160, 161, 173, 176, 187, 193, 210, 233, 235, 343, 351, 363, 371, 379—381, 393, 394, 397, 399, 400, 406, 408, 410, 411, 433, 434, 442, 445, 447, 452, 453, 474, 477, 484, 487, 495; II 1, 16, 18, 26, 31, 32, 50, 79, 80, 95, 99, 100, 117, 118, 120, 125, 130, 133, 147, 151, 167, 171, 172, 178—181, 186, 189, 191—193, 198, 217, 222, 230, 231, 252, 259—262, 270, 271, 289, 303—305, 320, 324, 361, 389, 397, 398, 432, 433, 440, 448, 450, 462, 494; kazatel v. Havlík, Hus, z Kolína Štěpán, z Milčína Mik., Protiva Jan, Štěkna Jan; oltářník sv. Markéty 90; II 32; v. z Tučap Martin; bursa 95, 96; dům kněžský 84, 85, 95; nápisy 233, 477; II 260—262, 305, 397, 398; obec II 217, 324, 366, 431, 449; srovn. bratří, věrní; ženy zbožné u — II 117, 118, 217, 218, 221, 239, 485.

Praha, Staré město, kláštery: sv. Anny II 342; sv. Ducha 240; sv. Jakuba (Minoritů) 383, 491; II 115, 116, 121, 122, 337, 488; sv. Klimenta (Dominikánů) 20, 349, 350, 382, 467; II 160; — kostely: sv. Benedikta 473; sv. Filipa a Jakuba 85, 87; II 179, 180; farář 75, 87; srovn. Oldřich, Zeiselmeister; správce v. Chotek; sv. Haštala 415, 464; farář v. Ahník, Martinek; kazatel v. Pavel; sv. Havla 45, 118, 349; II 78, 129, 184; farář II 78; srovn. Václav; oltářník sv. Erazima II 129; srovn. Koněprus; sv. Šimona Judy II 78; sv. Jiljí 464, 481; II 77, 229; děkanství 467; farář 481; v. Falknauer; kapitula 400, 467; probošt v. z Černčic; kazatel v. Peklo; škola 292; rektor v. z Rejnštejna; — sv. Kříže men. II 86; sv. Linharta, farář v. Mikuláš; panny Marie na Louži II 3; farář 87; panny Marie před Týnem 45, 349, 379, 465; II 74, 115, 144, 184; sv. Martina 50; II 352; farář II 352; srovn. Rohle; sv. Michala 72, 74, 83, 89, 90, 94, 140, 213, 380, 473, 478; II 129, 352, 397; fara 380; II 77, 78, 281, 418; farář II 352; srovn. Bernard, z Prachatic Křišťan; nápisy v kostele 478; sv. Mikuláše 349, 467, 481, 482; II 254, 352; farář 481, 482; II 254, 352.

Praha, universita 6, 20, 21, 33, 34, 36, 38, 47, 48, 56—59, 62—65, 67, 68, 83, 97, 101, 103, 106—109, 116, 118, 120, 125, 149, 154, 164, 174, 176, 188, 207, 211, 213, 215—222, 224—226, 240, 244, 252, 263, 277, 278, 286—288, 291, 297—303, 313—319 323—342, 344—348, 351, 354, 364, 366, 369, 373, 374, 382, 383, 389, 392, 400, 401, 403—405, 412, 417, 418, 420, 426, 427, 429, 431, 438, 440, 443, 447, 448, 452—454, 463, 465, 469, 471, 473, 491—493, 495, 505; II 3, 6, 7, 23, 29, 43, 43, 59, 82, 83, 85, 87, 90—93, 98, 101, 113, 123—131, 134, 165, 168, 173, 187, 188, 247, 248, 252, 266—270, 272, 276, 278, 281, 306, 307, 342, 349, 354, 369, 371, 394, 409, 419, 449, 450, 461—464, 488—491, 505; děkan (volba) 338; fakulta artistská 11, 56, 65, 87, 97—99, 195, 211, 213, 218, 226, 303, 307, 338, 342, 369, 412, 453, 454; II 3, 43, 78, 124, 128, 140; lékařská II 1, 3; právnická (universita) 87, 211—213, 218, 291, 292, 465; II 3; theologická 12, 120, 453; II 30, 44, 48, 77, 89—93, 98, 99, 107—111, 113, 114, 126, 144, 188, 247, 269, 278, 285, 303, 327; kolleje 47, 106, 107, 333, 351; — Hedviky král. (litevská) 99, 160, 161, 473, 474; — chudých 459; — Karlova 74, 83, 109, 306, 329, 465; II 6, 78, 125, 126, 129, 342, 349, 381; kollegiáti 74; — krále Václava 24, 97; — národa českého 47, 99; národy (hlasy) 47, 215, 277, 297, 298, 300—302, 318, 319, 325—335, 338—340, 343, 344, 350, 374, 429, 430; —

český 33, 47, 65, 83, 98, 107, 111, 206, 211, 217—222, 224, 224, 252, 277, 278, 288, 289, 297—299, 303, 315, 318, 319, 323, 325—334, 338, 340, 374, 382; II 126, 148; jeho knihovna 218, 277; — polský 300; — saský 300; Němci 177, 210, 225, 300, 303, 315, 318, 324—326, 328, 330, 338, 380, 382, 395, 404, 495; II 59, 169; srovn. mistři, profesoři; rektoři obou universit 218; rotulus 67, 68; statuta II 349.
z Prahy v. Jeronym.
z Prahy Jan, jinak Jeroným Mistr 23, 24.
z Prahy Martin v. Kunšův; Matěj v. Jakubův; Mikuláš prodavač knih 303.
z Prahy (z Okoře, z Egerberka) Mikuláš Augustinův v. Bohatý.
z Prahy Pavel Mistr 96; Petr II 331, 332; Prokop Mistr 383; Řehoř Mistr 88; Řehoř kanovník v. Lévův; Řehoř v. Tomášův.
z Prachatic Křišťan Mistr, farář u sv. Michala 7, 23, 72, 138, 272, 276, 288, 473, 478; II 77, 124, 128, 187—189, 194, 224, 272, 273, 276, 281, 302, 303, 307, 352, 395—398, 450, 454.
z Prachatic Michal Mikulášův, veř. písař 220; II 433; Mikuláš 7; Václav 7.
Prachatice 4—7, 243, 400; II 324; farář v. Ctibor, Jan, Jan choral. Vyšehr. Škronidlo, ze Zap Záviše; škola 5, 6; vikář v. Jan; — Staré 4.
Prachensko, Prachenský kraj 3, 4; II 323, 324.
pranýř 400, 481.
de Prato Štěpán biskup Volterrský II 377, 395.
právníci 359, 360, 420, 421; srovn. juristé, pravoukové.
právo české (zemské) 352; II 229, 248, 249, 253; císařské II 223, 392, 393; kanonické 405; II 136, 143, 223, 224, 227, 244, 245, 253, 276, 340, 356, 367, 381, 392, 393, 417, 427, 436, 446 447; srovn. dekrety, Gratian; zemské v Sulzpachu II 355.
pravoslavní II 309, 310; srovn. církev východní.
pravoukové II 189; srovn. juristé, právníci.
Pražané 93—95, 237, 492—494; II 86, 182, 189—193, 210, 211, 221, 229, 234, 264, 287, 316, 324, 353, 386, 432.
prebendy 122, 167, 280, 292, 300, 340; II 70.
predestinace 199—201, 209; II 15, 23, 34, 64, 257, 274, 351, 415, 467, 469.
Predicatores v. Dominikáni.
předurčený 210; II 29, 197, 234, 351.
předzvěděný II 234, 426.
preláti 54, 62, 100, 122, 125, 128, 130, 154, 162, 174, 176, 206, 210, 217, 247, 248, 291, 364, 372, 397, 407—409, 412, 423, 424, 430, 431, 468, 469, 475, 485, 492, 495, 499; II 8, 23, 25, 37, 38, 47, 53, 62, 63, 68, 81, 84, 102, 113, 118, 120, 133, 136, 139—142, 145—147, 153, 154, 161, 162, 164, 169, 200, 208, 219, 220, 224, 225, 231, 232, 236, 246, 264, 271, 278, 279, 282, 303, 357, 359, 360, 365, 411, 413, 414, 419, 423, 426, 505; angličtí II 164; čeští II 164, francouzští II 164; italští II 164; skotští II 164, uherští II 164; zlí 125; II 419, 424.
z Přemslavě Petr Mistr 11.
z Přemvslavě Bernard Mistr 98.
převorové 166, 190.
Příběnice II 323.
Přibík panoše králův 251.
Příbram (z Příbramě) Jan Mistr 221, 222, 302; II 175, 348, 349.
Priem (diec. Chiemsee) 467.
přijímání 37, 43, 125, 129, 130, 145, 146, 253; II 100, 216, 476, 503; srovn. svátost oltářní; časté 37, 43, 130, 229, 356; II 100, 218, 351; pod obojí 43; II 310, 327, 351, 352, 367—369, 371, 372, 387, 388, 390, 396, 397, 408, 416, 438—440, 442, 483, 487; Hus o něm II 367, 368,

387, 388, 484, 487; odsouzení II 438, 439.
přikázání boží II 200—203, 233; (psané na domích) 477; II 200; srovn. Desatero.
Příkop v. Praha, Nové město.
primát papežský 20, 35; II 41; srovn. papež.
přímluvy za mrtvé 357; II 17, 18, 216, 493, 497.
přísaha 241, 242, 359, 360, 466; II 133.
přísloví 18; II 203, 212.
z Přítočné v. z Chrasti.
Probacio et fundacio indulg. II 98, 99, 107, 109.
proboští 122, 154, 155, 166, 190, 192; II 139.
profesoři univ. 148, 215, 500; II 6, 302, 306; krakovští II 308; němečtí 222, 277, 317, 346, 381, 469; II 462, 463; theologie 383; II 31, 77, 124, 127, 130; srovn. doktoři, mistři.
sv. Prokop II 315.
Prokop markrabí Moravský 141, 178.
Prokop Mistr 240.
Prokop písař 343.
prokurátoři: anglický jakýs II 422; Husovi v. Hus; koncilu II 377, 378; konsistoře II 187; srovn. de Ancorano, Ardicinus, Augustin, de Caniculo, de causis, Scribani.
Proles Ondřej II 441.
proroci II 119, 120, 265; falešní II 118—120, 136, 265.
Protiva z Nové vsi Jan 85, 86, 100, 115, 351, 364, 379—381, 409, 464, 491, 502; II 18, 124, 156.
Pruský řád v. němečtí rytíři.
Prusové 434, 437.
Prusy 17.
Prušák kněz jakýs II 427, 446.
Pseudodionysius-Areopagita 158.
Pskov II 309.
de Puczpach v. Svab.
Puchník Mikuláš 54, 87, 136, 137, 141, 228.
de Pulka Petr Mistr 438; II 346, 386, 403.
Pulkava kronikář 17.
Pullus v. Kuře.
purgatorium v. očistec.
purkmistr a konšelé Malostr. 447; Staroměstský 447; II 124; srovn. konšelé.
purkrabí II 336.
»purpura« (výklad) II 321.
de Puy (de Miremont) Gerald, biskup Carcassonský II 409, 410.
pýcha 20, 434; II 24, 81, 82, 179, 202, 215, 220, 229, 232, 275, 307, 312.

Quidamon domnělý název Husova spisu proti Pálčovi II 329.
Quintin v. Folkhyrde.

Rabanus 501.
z Rabensteina Purkart 388; Vilém 388.
z Rabšteina Albrecht II 370.
rada králova 491, 492, 496; doktorská II 296, 299, 304.
rádcové královi 300, 318; II 108—111, 113—115, 123, 168, 173, 267, 315; srovn. milci.
Radečka Petr prokurator 75, 76.
radnice 301, 389, 453, 431; II 96, 116, 178, 211, 286, 387; schůze r. 1412 proti Wyclifovi II 110, 123—129, 134, 144, 164, 165, 189, 231, 275, 320; články její II 161, 247; srovn. Praha, Nové město, Staré město.
rakouský vévoda II 70; srovn. Albrecht, Arnošt, Friedrich.
Rakousy II 307.
z Rakovníka Jan 177, 188, 208, 211, 214, 217, 233, 237, 263, 264, 266, 267, 269.
z Rakovníka Mikuláš Mistr 21.
z Ralska v. z Wartenberka Chudoba.
Raňkův Vojtěch v. z Ježova.
Raynar Hanuš Mistr (domnělý) 302.
reagravace klatby na Husa II 134, 166, 172, 189, 221, 244.
realismus 56—58, 104, 107, 108, 112, 118, 199, 215, 217, 285, 303, 349,

376, 419, 427, 429, 439; II 332, 417—419, 456.
realisté 107, 108.
řečníci II 208, 340.
řečtina 14; II 465.
z Redinu Petr Mistr 12.
řehole 30, 37, 131, 214, 248, 268, 456; II 28, 147, 155, 245.
řeholníci 129, 154. 155, 166, 191; II 24, 156, 184, 294; srovn. mniši.
Řehoř Veliký 6, 13, 17, 359, 361, 380; II 8, 9, 10, 18, 19, 155, 156, 234, 260, 418, 480, 481, 496, 497, 498; — šašek (prlenec) II 418.
Řehoř XIII papež (Angelo Corrario, přezd. Errorio) 34, 174, 210, 223—225, 235, 250, 270, 272—274, 278, 281—283, 285—297, 318, 320, 322—324, 333, 349, 367—370, 378, 384, 423, 469, 489, 504, 505; II 61, 62, 84, 94, 95, 133, 163, 225, 258, 379, 399, 420.
Řehoř minorita (podvodník) 352.
sv. Řehoře kardinál v. Colonna.
z Rejnštejna Jan Kardinál Mistr 98, 162, 172, 288, 292, 322, 368, 373, 386, 393, 452, 491, 504, 505; II 77, 194, 287, 302—304, 316, 354, 364—366, 375, 384, 386, 390, 406, 448; dům jeho II 77.
Řekové 18, 202, 362; II 71, 199, 276, 291, 309; církev v. východní.
relikvie v. ostatky.
remanence 106, 108, 111, 114, 115, 158, 159, 162, 163, 165—173, 176, 187—189, 206, 211, 216, 218, 220, 222, 223, 225, 227, 237, 238, 251, 254, 257, 268, 376, 388, 391, 396—399, 427, 442, 465, 466, 469; II 8, 59, 292, 303, 371, 375, 379, 382, 385, 417, 418, 426, 455, 456.
řemeslníci 173, 309, 349, 477; II 26, 209, 359, 360, 432.
Remeš 61, 62.
Remigius (Haymo) 13, 306; II 466, 471, 480, 481.
Remešský kardinál v. de Cramaud Šimon.
Rense 82.
requiem v. mše za mrtvé.
z Řezna v. Ruchowoser.
Řezno, kapitula II 69.
z Říčan Petra II 217, 431, 433.
z Riesenberka Rubin II 370.
Richard král angl. 58, 103; choť v. Anna.
Richardus de S. Victore 197.
z Richentalu Oldřich II 458, 459, 460.
Richmbach Mikuláš z Oldenburka, sluha M. Jana Kardinála 292.
Řím 16, 17, 34, 51, 150, 191, 212, 225, 255, 286, 391, 448, 466, 500; II 2, 35, 36, 58—60, 70, 84, 85, 100, 163, 166, 169, 185, 222, 224, 249, 253, 267, 289, 290, 293—295, 316, 336, 338, 340, 350, 390, 391, 409, 420; Campo dei Fiori II 58, 59; český hospic 448, 468; II 59; koncil 163—165, 168—170, 290, 292—295, 302, 303, 332, 338, 378, 379, 391, 394, 420; Laterán II 293; Pantheon 17; sv. Petra chrám II 58, 59, 163, 293, 294, 410; Vatikán, kaple II 163; zahrady II 42.
z Říma Angelotto II 395.
Římané II 234, 235.
Rimini (Ariminium) 34.
Řip, farář v. Mikuláš.
Řisuty 465; farář v. z Podvinì Mikuláš.
říše německá 62, 80, 82, 156, 271, 272, 282, 317, 320, 321; koruna 79; srovn. Německo.
Řitka Jan II 167.
Rižský arcibiskup (Jan Wallenrod) II 421, 428, 437, 452, 455.
Robert Linkolnský v. Grossceteste; Ženevský v. Kliment VII.
Robert žalářník Husův II 395.
Rocca Secca II 61.
Rohle Václav z Jičína Mistr, farář u sv. Martina 50.
Rohn, historik řádu Cyriaků II, 86.
z Rojce Antonín 494; II 306, 505.
z Rokycan Jan Mistr 380; II 369.
z Rokycan Matěj opat karlovský II 124.
z Rokycan Šimon Mistr II 348, 433.
Rokycany II 162, 254; klášter augu-

stiniánský II 162; probošt v. Faulfiš Vác.
Rosacinus z Karlsberka Adam II 187, 324.
z Rosic v. Hecht.
Roudnice 69, 138, 252, 371, 413, 479.
z Roudnice Hašek Mistr II 12.
Rozgoň Štěpán II 455.
rozkošnictví II 24.
z Rožmberka Jindřich 271, 404, 434, 489; hospic v Římě 448, 468.
Rudé moře II 45.
Rudolf vévoda Saský 491.
rufiáni II 14, 105.
Ruchowoser Berthold z Řezna Mistr 436, 437.
de Rupescissa v. Jan patriarcha Konst.
Ruprecht (Klem) falckrabí, vzdorokrál 78, 82, 140, 175, 272, 274, 283, 289, 320—324, 334, 335, 367, 369—371, 440, 489; II 458; otec jeho 78; synové 140; srovn. Jan, Ludvík.
Rusko II 308.
Rutze Mikuláš, Valdenský kněz II 213.
u růže černé dům na Příkopě v. Praha, Nové město.
Rvačka Mařík Mistr z řádu kajících bratří, inkvisitor 241, 289, 364, 380, 381, 384, 385; II 9, 11, 12, 86, 273, 274, 238, 290, 292, 349, 370, 481, 502 .
rychtáři II 208; Novoměstský II 160.
Rýn 62; II 203, 460; srovn. Porýní.
rytíři 309, 425, 433, 437, 460; II 202, 208, 223; řád v. němečtí .

Sabellius kacíř II 184, 227.
Sádlo Jan z Kostelce II 167.
Salcpurgar Rudbert Mistr (domnělý) 302.
Salisburský arcibiskup (Robert Hallam) II 419, 452.
Salonský převor v. Bonet Honoré.
Samaria II 66, 249.
Samaritáni II 94, 317.
Samuel 431.
Sareptský biskup v. z Bezměře Jaroslav.
Satanáš 132, 247, 422.
de Saulx Filibert biskup Cavillonský (Châlon sur Saône) 304, 305, 314.
sbírka mezi duchov. na cestu do Říma II 248, 253, 254, 267.
Scarampi Jindřich biskup z Beluna-Feltre II 452, 457.
Scotellus 198.
Scribani Jan Mistr, prokurátor 463.
sv. Sebalda v Norimberce farář v. Fleischmann.
z Seče Ctibor II 314, 315.
sedláci 309; II 207, 392, 393.
Sedláček Martin pekař 96; choť Milka 96; dcera Dorota 96.
ze Sedlčan Bohuslav (Bušek) nájemce fary u sv. Filipa a Jakuba 87.
ze Seidenberka Jeronym doktor 291, 325, 366, 387, 449, 452.
sektářství lidové 41; II 334.
Sentence v. Lombardus Petrus.
ze Sepekov Petr Mistr 411; II 45.
Sergius papež 16.
de Seyne Vilém ml. 304, 314.
Severinus papež 16.
Scherlembach II 70.
schisma 18, 25, 34—36, 46, 55, 61, 62, 78, 80, 122, 123, 156, 191, 205, 229, 269—271, 275—277, 286, 294, 295, 300, 370, 394; II 88, 170, 276, 290, 291, 455.
Schonelefe (Gudensberg) v. Šlesvický biskup.
Schorand Ulrich kněz II 459.
Sicilie 34.
ze Skal v. z Kunštátu.
Skála hrad II 315.
Skála z Lulče Oldřich II 408.
Skalské městiště v. Praha, Staré město.
skonání věku II 44.
Skotsko II 164, 392, 393; srovn. Noviny.
skřietek 18; II 203.
Skutkové apošt. 475.
skutky dobré 202, 484; II 97, 98, 263.
Slaný 322.

Slecht Reinhold kronikář II 359, 424, 441.
ze Slepotic (z Lepotic) Buzek 303.
Slezsko 291, 314.
Slované 183.
Slušovice II 50; farář v. z Holešova Jan.
slyšení Husovo v. Hus.
smilníci 190, 192, 358; II 24, 202, 233; srovn. kubenáři.
smilstvo 190, 281; II 24, 206, 215, 219, 229, 268, 275, 276, 312, 319, 472, 473.
Soběslav II 323, 416.
z Soběslavě Jakub Mistr 453, 473; stařec jakýs II 416.
Sodomští II 45, 234.
Sofista v. z Mýta Jan.
sochy (ctění) 456; II 203, 204.
Soltau Konrád Mistr 36, 326.
soudný den II 366.
soudy, soudcové 124, 360; II 207, 208, 321, 339, 340; arcibiskupský 389, 390, 467; cizí II 249; duchovní 482, 493; II 345; kacířské II 347, 381, 413; papežský II 250, 341, 343, 344, 346; zemský 251, 372, 386, 482; II 165, 221—223, 229, 249, 352.
sova (ve schůzi koncilu Římského) II 163, 164, 293.
Spalatin II 441.
Spezzia 270.
Staník, Stanislav v. ze Znojma.
Stašek popravený pro odpustky II 115—117 120, 121.
Statii de Datis Lionardo, generál Dominikánů II 372, 441; list Husovi II 442.
statky 153; II 161, 268, 274; arcibiskupské 138, 141, 158, 498; duchovních, kněžské 138, 245, 247—249, 258, 385; II 184, 268, 274, 287, 371, 380, 384, 385.
Stedingové 469.
Stella clericorum II 15, 19, 477, 478.
Stendal, děkan v. Dětřich.
degli Stephaneschi, kardinál sv. Anděla (a Kosmy) II 162, 165, 166, 168, 170—173, 177, 179, 189, 192, 223—225, 228, 254, 290, 367, 368.
ze Stibořic Stibor 491, 492.
Stockholm II 461.
Stoer Mikuláš ze Svídnice Mistr 196.
ze Stojčína Mikuláš Mistr 220, 417, 453, 474; II 44, 60, 348, 390.
Stokes John Mistr 313; II 5, 6—8, 14, 344, 418, 425, 481.
Storch Petr z Cvikova Mistr 303; II 381.
stoupenci Husovi v. Husité.
ze Stoupna Petr Mistr 21, 23, 143, 153, 176, 207; kázání Renovamini 176.
Strahov v. Praha, hrad.
Strassburský v. Hugo, Tomáš.
strážcové papežští (žalářníci, hlídači) II 375, 377, 384, 392, 394, 395, 399, 400; u Minoritů II 445, 449; královští II 400; srovn. z Coma Jakub, Jiří, z Milána Ambrož, z Říma Angelotto, Robert.
ze Středy Jan biskup Litomyšlský a Olomoucký 26.
ze Stříbra Jakub (Jakoubek) Mistr 12, 23, 24, 166, 167, 170—173, 183, 213—215, 221, 245, 279—281, 351, 391, 400, 421—423, 455—457, 459, 499, 501; II 20, 21, 42—45, 47, 48, 62, 69, 78, 98, 107, 108, 142, 152—155, 265, 266, 268—270, 277, 280, 315, 317, 328, 337, 351, 352, 367—370, 389, 390, 433, 440, 449, 487; spisy: de Antichristo 499; II 44, 45, 47, 48, 98, 107, 108, 265; Beati pauperes 279, 280; Contra graduatos 351, 455; kázání bojovníkům II 315; kvestie o kalichu II 352, 367, 369; list Husovi II 369, 370, 389, 390; Magne sanctitatis 213, 501; obrana Wyclifa 421, 422; II 142; Sermones de Antichristo II 152—155; utrum potest corrigi 455—457; zdání o návrzích II 268, 269.
ze Stříbra Jan farář u sv. Petra na Poříčí II 124, 190.
studenti 33, 64, 85, 95, 125, 130, 162, 163, 216, 223, 250, 265, 266, 268,

303, 308—311, 327, 333, 336—338, 341, 343, 344, 350, 383, 453; II 6, 77, 90, 91, 96, 97, 102, 105, 116, 117, 124, 125, 127, 306, 432, 504, 505; chorvatští II 306; nadání Křížova 85, 95, 96; němečtí 215, 337, 347, 350, 381; odvolavší se 260, 297, 347, 348, 368, 373, 384, 386, 402, 410, 411, 443; polští 159.
Stukker Jan z Pasova 348, 349, 437.
stvořování boha 357, 362, 399, 474; II 14, 16, 200, 259, 261, 320, 336, 477, 478.
succubus 16.
sudí II 336; v. soudy.
ze Sulejovic v. Henzlín.
Sulek probošt Chotěšovský 175, 492.
Sulzpach II 355, 356; konšelé II 355, 356.
ze Sulzu Rudolf hrabě 388.
ze Sušice Jakub Mistr, farář v Hoděticích 220; Václav bakalář 7, 64.
Svab Johannes de Puczpach 220, 226, 301, 303, 313, 329, 349, 437.
svatby 259; II 26, 27, 32, 336.
svatí 128, 133, 200, 203, 209, 247, 248, 257, 265; II 37, 46, 63, 95, 97, 132, 139, 143, 153, 154, 156—158, 170, 204, 277, 337, 433, 442, 444, 451; obcování 128; uctívání 154.
svátky 30.
svatokrádci II 276.
svatokrádež 308.
svatokupci 38, 117, 256, 406; II 35, 36, 102, 106, 233, 241, 274, 276, 312, 506.
svatokupectví 38, 118, 119, 146, 155, 192, 259, 271, 272, 280, 308, 360, 362 424; II 18, 31, 35, 66—68, 81, 95, 103, 115, 143, 176, 205, 208, 216, 219, 239, 241, 242, 259, 268, 294, 319, 336, 340, 439, 448, 506.
svátost oltářní (boží tělo) 73, 114, 125, 130, 163, 164, 168, 169, 175, 203, 204, 212, 219, 236, 250, 253, 254, 260—262, 268, 358, 377, 395—398, 402, 436, 447, 474, 487; II 23, 34, 66, 104, 170, 235, 274, 292, 309, 396, 398, 403, 503; srovn. přijímání.
svátosti 145, 156, 202, 204, 253, 255, 256, 260, 358, 360, 486; II 18, 19, 25, 146, 147, 151, 154, 155, 170, 181, 205, 244, 245, 258, 273, 275, 277—279, 281, 282, 284, 286, 319, 371, 403; platy za ně 204, 253, 255, 256.
svátosti říšské 41, 479; II 325.
světice II 442.
Svídnice, hejtman v. z Chocemic Janek.
ze Svídnice v. Hofman, Stoer.
ze Svidny Mikuláš Budislavův veř. písař 88.
ze Svinař Zachariáš hejtman bratrstva s obručí 98.
Svojkov II 431.
ze Svojšína v. Zmrzlík.
Sylvester papež 248; II 133.
symbol II 52, 54; Nicejský II 52; srovn. »Věřím«.
synagoga Antikristova, Satanova (= církev) II 294.
synody duchovenstva 141—143, 146, 147, 149—153, 157, 158, 160, 165, 175, 176, 189, 193, 205, 206, 222, 223, 226, 234—239, 250, 254, 259, 278—280, 347, 348, 378, 396, 397, 401, 406, 419, 428; II 97, 114, 172, 176, 188, 228—231, 238, 242—249, 251, 254, 256, 259, 266—270, 272, 273, 277, 278, 280, 284, 288, 289, 291, 314, 411, 488, 494.
Sywart Jan profesor Vídeňský II 306, 307.

šachy 11, 68.
Šalomoun 308.
šatlava 389; II 116, 122.
šenkýři II 129.
ševci II 129, 433.
šibenice II 202.
Šídlo Petr 467.
z Šimína Štěpán měšťan Malostranský II 115.
Šimon magus 204; II 35, 36, 177.
Šimon Čech v Anglii 459, 460.
Šindel Jan Ondřejův (přijmím Dux) Mistr 401, 438, 491; II 488.
Škopek z Dubé Jindřich II 387, 389.

390 405, 429, 430, 432, 454, 485—487.
Škronidlo Jakub, syn Václava z Bora, farář v Prachaticích 5.
ze Škvorce Olbram, arcibiskup 75, 83, 106, 135—137, 141, 145.
šlechta, šlechtici 95, 185, 268, 300, 341, 383, 404, 416, 444, 448; čeští 448, 457, 458, 492; II 13, 31, 104, 241, 347, 348, 400, 407, 408, 434, 451; moravská II 407; nižší 79, 178; polská II 408; vyšší 79, 80; srovn. páni.
šlechtičny II 295; srovn. Praha, Staré město, kaple Betl.
Šlesvický biskup (Jos. re Gudensberg Schonelefe) II 403.
Španělé (Hyspani) II 449.
Španěly (Hispania) 34, 460; II 428.
Špír II 363; poslové v Pise 367.
Šrank pán a syn II 408.
ze Šťáhlav Jan 303.
Štěkna Jan 21, 49, 50, 53, 85, 86, 95, 160—162, 166, 171—173, 188, 379, 474; II 88; traktát proti Stanisl. 172.
Štelcar Jan Želetavský II 502—504.
Štěpán sv. II 157, 502.
Štěpán biskup Volterský v. de Prato.
Štěpán převor Kartusiánů v Dolanech 111, 165, 214, 267—269, 397, 402, 404, 416, 417; II 19, 45, 50, 51, 116, 118, 120, 121, 155—157, 172, 187, 217, 261, 262, 294, 323, 327—330, 495; spisy: Antihus II 45, 50, 116, 120; Antiwiclef (Medulla tritici) 268; II 50; Dialogus volat, II 327, 328.
sv. Štěpána kostel v. Praha, Nové město.
ze Šternberka Petr Konopištský II 370; Zdeslav 482.
Štítary 86.
ze Štítného Tomáš 11, 46, 57, 70, 92, 106, 113, 157, 176, 179, 180, 182, 184, 194, 229, 248, 281; II 15, 17, 52, 62, 194, 197, 202, 204, 207, 208, 210, 317, 318, 322, 353, 499; dcera Anežka II 217.
Štrábech Václav 95.
Štrassburk II 424.
Šváb de Monte leonum Jan Mistr 453.
Šváb ze Švábenic Oldřich II 348.
Švábové II 360.
Švábsko II 357; dívky II 359.
ze Švihova Půta ml. II 314.

Tábor II 186, 416; kněz v. Tobiáš.
Táboři II 22, 334; kněz II 396.
Táborský z Klokotské hory Jan II 483, 487, 488.
z Tachova Jakub kněz 494.
Talmud 427.
tance 146, 155, 472, 473; II 23, 33, 36, 37, 219, 236, 467.
Tangermünde, probošt v. Jan.
tatarská říše II 8.
z Telče Kříž 372; II 390, 396, 416.
tělo Kristovo v. Kristus.
Templáři 17, 501; II 138.
tempus novissimum v. čas poslední.
Tengler Jan, gen. vikář kostnický II 365.
z Teplé Jan kněz 494.
terminarii v. nominalisté.
Tesser Jan 348, 349.
z Tetína Štěpán nejv. písař 267.
Thalavanda Ursinus Mistr II 403.
de Tharamo Jakub 408, 409.
Theodericus v. Dětřich, z Niemu.
theologové II 85, 89, 90, 93, 98, 99, 106, 107, 109—111, 113—115, 124—129, 172, 187, 188, 224, 238, 244, 245, 247, 248, 252—255, 259, 265, 270, 273, 275, 277, 278, 281—283, 293, 301—303, 310, 311, 329; srovn. doktoři, mistři, profesoři.
de Thomariis Jan auditor 463, 488, 490.
Tiberias II 340.
Tiem Václav z Mikulova, děkan, pak probošt Pasovský II 69, 70, 72—74, 77, 81—83, 94, 152, 363; jednatelé jeho II 81—85, 87, 90, 92, 94—96.
z Tišňova Šimon Mistr 277, 294, 342, 390, 412, 418, 423, 428, 459, 491; II 6, 162, 271, 272, 280, 348, 433; disputace kvodlib. II 281;

obrana Wyclifa 390, 423—425; II 281.
Titus 16; II 132.
Tobiáš II 32.
Tobiáš kněz v Táboře II 416.
Točník 302; II 106, 110, 123.
Tochovice 468; farář v. Jošt
Tomáš apoštol 210.
Tomáš Aquinský 117, 198, 423; II 23, 100, 471.
Tomáš syn Jindřicha IV. angl. II 71.
Tomáš Štrassburský 362.
sv. Tomáše klášter v. Praha, Menší město.
Tomášův Řehoř z Prahy Mistr 328.
Toruňský mír 434.
Totting v. z Oyty.
z Toursu Berengar 398, 399.
transsubstanciace 115, 162, 163, 164, 169, 262, 355, 380, 398, 399; II 418.
Třeboň 271.
z Třemošnic Jan kanovník 322.
tresty církevní II 436.
Trevírský arcibiskup (Werner von Konigstein) II 133.
trhovci II 209, 210.
trhy (obchod) II 206, 207, 209.
Tribursk koncil 255, 256, 260.
Tricaricensis kardinál v. Brancatius.
Tridentský biskup (z Lichtensteina Jiří) II 365, 373, 374.
Triumphus v. Augustinus.
Troja 17; Trojanské bojování 17; II 204.
Trojice sv. 306, 406, 418—420, 429; II 218, 255, 418, 456.
z Tučap Matěj oltářník v B lemě 173; II 433.
z Tuliskova Jánuš kastelán kališský II 408.
turecká říše II 8.
turnaje II 36, 37, 360.
Turnovský dům v. Praha, Staré město.
Tyček Václav rychtář ve St. Kolíně 96.
Týnec klášter 373.
Týnský kostel v. Praha, Staré město.
Überlingen II 402.
z Udine Tomáš profesor Bolognský 443, 444.
Uguccione František kardinál Bordeauxský 164, 288, 395, 505.
Uhři 273.
Uhry 17, 18, 137, 138, 147, 150, 272, 320, 325, 369, 436, 437, 439, 459, 460, 484; II 5, 164, 242, 307, 365, 505; koruna 137.
z Újezda Matěj bakalář 64.
Ulm 38.
von Ulm Hanuš purkmistr Kostnický II 373.
Uničov II 2.
z Uničova Albík Mistr, doktor lékařství, arcibiskup Pražský, pak probošt Vyšehradský II, 2, 3, 4, 70, 72, 85, 90, 92, 98, 113, 127, 148, 167, 175, 176, 272; dcery: Kateřina II 3; Markéta (mylně) II 3; Marta II 3; dům u panny Marie na Louži II 3.
z Uničova Petr dominikán 349, 350; II 124, 129, 370, 376, 381.
universalia 199, 305, 306, 307, 346, 350, 429; II 418.
university 33, 34, 35, 40, 47, 410; II 6, 446; v. Bologna, Erfurt, Heidelberg, Kolín, Krakov, Oxford, Paříž, Praha, Vídeň.
úřad, úřady: arcibiskupský II 29, 286, 391; církevní, duchovní 37, 53, 67, 68, 70, 71, 86, 392; II 32, 133, 241, 244, 245, 334, 379, 426, 456; světské II 204, 211, 336, 379.
Urban papež 16.
Urban VI. papež 34, 36, 51, 270, 271, 282; II 56, 379.
úředníci arcibiskupští II 31, 279; královští 482; II 209; Pražští II 106.
úrok, úroky II 209, 493; Svatojirský (odváděný kněžstvem) II 267—269, 273, 274, 278, 285—289, 305, 312, 425.
ustavení lidská II 219; srovn. nálezky.
Ústí (Sezimovo) nad Lužnicí 292.

II 295, 325, 335, 484, 485, 487; fara 292.
z Ústí Jan 193; II 295; choť v. z Mochova Anna.
z Úterého Havel Mistr II 349.
Utrecht: biskup světící v. de Mera Petr; sv. Petra kostel II 437; děkan v. Homberk Jindřich.

Václav sv. 17, 210, 231; II 146, 156—158, 171, 204, 315; hrob 372; píseň 231, 232, 235—237; II 315.
Václav IV. král 18, 25, 36, 51—55, 58, 61—63, 72, 75—83, 88, 90, 95, 103, 108, 135—141, 143, 144, 151, 173, 175, 177, 178, 223, 225—227, 239, 244, 250—252, 269, 271—276, 278, 281—293, 295—303, 308, 309, 314—325, 327—342, 344, 346, 364—374, 384—390, 393, 401, 404, 417, 420, 423, 425, 431—433, 440—442, 444—446, 449, 451—453, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 468, 473, 476, 478—498, 502, 504, 505; II 1—5, 7, 11, 71, 82—91, 93, 98, 101—103, 105—116, 122, 123, 125—128, 130, 132, 137, 139, 145, 167—169, 171, 173, 175—179, 181, 186, 187, 190, 191, 194, 211, 223, 224, 227—231, 237, 238, 243, 244, 246—248, 251, 253, 254, 267—270, 272—275, 277—283, 285—289, 296, 302, 304, 312, 314—316, 329, 331, 333, 335, 339, 340, 345, 346, 348, 352, 354, 374, 384, 396, 397, 403, 420, 421, 425, 429, 444, 493, 504, 505; cancellaria II 83; Římská jízda 51, 52, 55, 271; II 84; choť v. Žofie.
Václav biskup Nikopolský II 179.
Václav češíř 54, 380.
Václav farář sv. Havla II 124.
Václav probošt Míšeňský v. Knobloch.
Václava krále kollej v. universita.
Valdenství 41, 241, 242; II 20, 110, 334.
Valdenští II 20, 110, 219, 334, 371.
z Valencie Petr (de Aragonia Hispanus) bakalář 347, 411.
Valentin farář ve Všetatech 464.
válka II 201, 202; domácí II 314, 315; s nevěřícími II 202.
Varentrappe Albrecht Mistr 328; II 420.
z Vartenberka Jan farář u p. Marie v Týně 231.
z Vartenberka páni v. z Wartenberka.
Vatikán v. Řím.
Vauriensis v. Lavour.
sv. Vavřince (S. Lorenzo in Lucina) kardinál v. Cramaud.
sv. Vavřince v Norimberce farář v. Helwel.
Vavřinec soukeník, měšťan Staroměstský II 115.
Vehemot II 189.
z Vechty Konrád biskup Olom., pak arcib. Pražský 192, 282, 283, 289, 365, 372, 480, 491, 492; II 115, 123, 124, 172, 176, 177, 226—231, 243, 247, 248, 251, 254, 272, 276, 278, 279, 282, 331—333, 348, 352, 403, 411, 448.
z Velenovic Mikuláš řečený Abraham, kněz 173, 240—242, 279, 465, 466.
z Velvar Ctibor Mistr II 124, 129.
de Veneficiis srovn. Maurocenos Petrus.
Vergilius 179, 383.
»Věřím« (symbol) II 46; 260; srovn. symbol; nápis v Betlemě 477; II 260, 261; píseň v. Hus.
»věrní« (stoupenci Husovi) II 314, 320, 353, 389.
Vespasianus 16.
via cessionis 276; concilii 273, 276.
Victimae paschali laudes sekvence II 102.
de S. Victore v. Hugo, Richardus.
Vídeň 33, 38, 120, 144, 312, 320, 325, 332, 349, 436—440, 451, 473; II 70, 71, 306, 386; konšilé 438; II 307; universita 437, 438; II 70, 306—308; bakaláři 438; mistři 438.
vidění boha II 63.
vigilie (zpívání) 7, 9; II 16.
Viglut II 338.
vikář generální 76.

Vilém zajatý 178.
de Villanova Arnald 35.
Vilno II 309; biskup II 309.
Vimperk panství 1.
Vinařce 86.
Vinařice v Boleslavště 442; farář v. Jakub.
víno ve svátosti 163, 395; II 34.
Visconti vévodové Milanští 290.
Vít sv. II 204.
Vít probošt Měřínský 494.
sv. Víta kostel v. Praha, hrad.
Vitebsk II 309.
Vitlinův Jan 433.
Vitold velký kníže litevský II 308, 309, 310.
de Viviani Jacobus z Lukky 444.
de Viviers kardinál v. Brogny.
vladař II 336.
Vladislav král polský 144, 281, 320, 434, 435; II 84, 85, 103, 308, 408; choť jeho 434; list Husův k němu 434, 435; druhý II 85; list Václavův II 84.
Vlachové II 394, 449.
z Vlhlav Jan Mistr 383.
Vlk Blažej Mistr 62, 306, 350, 351; II 96.
Vltava 56; II 65.
vodění biskupa 9.
z Voděrad Václav písař konsistoře 344, 465.
z Vodňan Děpolt mistr 7; Mikuláš 7; Václav 7.
Vodňany 341; farář v. z Labouně Zdeněk.
z Vodochod Šimon farář v Žebráce II 110.
z Vohburka Jan 303, 305, 306, 339, 349, 350.
vojenský řád (Hájkův) II 315.
Vojtěch sv. 17, 230, 231; II 315.
sv. Vojtěcha v Podskalí kostel v. Praha, Nové město; — pod Zderazem v. Praha, Nové město.
Volterrský biskup v. de Prato.
Volyně 21; farář v. z Mýta Jan.
z Volyně Havel Křížův, veř. písař 220; Martin Mistr 3, 7, 10, 11; II 182, 352, 433, 434, 450, 451, 454.
z Vožice v. Bohatý.
Vraní 220; farář v. z Mnichovic Kliment.
Vratislav 144, 290, 291, 302; biskup 366; diecese 370; hejtman v. z Chocemic Janek; kapitula II 69, 70.
Vrbno nad lesy II 129; farář v. Ctibor Mistr.
vrchnosti 194; II 210.
vsi II 322, 335.
»Vstal jest bóh« píseň II 320.
ze Všenor v. Kvas.
ze Všerub Petr Mistr 187, 254, 257, 266, 501.
Všetaty 96, 464; farář v. Dětmar, Valentin; nájemce v. Mikuláš.
vynálezky 119, 124, 154, 248, 249, 363; srovn. nálezky.
Vyšehrad 49, 50; II 74, 286; probošti 4; srovn. Králík, z Uničova; purkrabí v. Kobyla.

Waldhauser Konrád 41, 42, 45, 48, 49, 73, 100, 231; II 16, 20, 23, 206, 215, 472, 499.
de Waldow Jan arcijáhen Lubušský II 437.
z Waldštejna Voksa 457, 479, 480; II 84, 106, 312.
Wallenrod Jan v. Rižský arcibiskup.
Warentrappe v. Varentrappe.
z Wartenberka (a na Ralsku) Jan Chudoba 177, 178, 208; Kunka II 217; — a ze Zvířetic, Zdislav Mistr 179, 220, 383, 401, 411, 428, 458; II 104; jeho obrana Wyclifa 401, 428, 429.
Weigel profesor v Lipsku 50.
z Weilburka (z Prahy) Zikmur[d] Mistr, kancléř Staroměstský 115, 126.
Weinstain Kašpar z Ingolstadtu 30[6], 312, 351.
de Westerholtz v. Krumhart.
Wetzlarský probošt v. de He[s]se Petr.
Weyda II 355.
z Wildungen Berthold Mistr, kaplan a auditor papežský II 58, 404, 437, 455, 456.

Wilsnack 147—151; II 467; zázračná krev 147—149; zázraky 150, 160, 361.
Witz v. Wyche.
Wladomiri v. Włodkowicz.
Wlaška upálený v Praze 110.
Włodkowicz Pavel Mistr II 394, 415, 443.
Worms, biskup v. z Krakova Matouš.
Wyclif 3, 13, 18, 22, 58—61, 63, 69—72, 82, 86, 92, 103—118, 120, 125, 133, 134, 143, 144, 151—153, 157—159, 162, 165—167, 169—173, 176, 179, 184, 187—189, 197, 201, 202, 206—218, 220—223, 225, 232, 239, 245, 248—251, 253, 254, 257, 258, 262—269, 276, 277, 280, 281, 294, 299—301, 306, 307, 309—313, 315, 346—348, 350, 351, 356, 358, 363, 364, 375—378, 381, 384, 385, 388—393, 395—398, 400—409, 412, 413, 415—423, 425,—432, 435, 436, 438, 439, 442, 443, 445, 447—449, 452, 456—460, 462, 464—466, 468, 471, 479, 484—486, 500; II 6—8, 15—17, 19—21, 23, 29, 34, 41, 47, 50, 59, 77, 81, 87—89, 93—95, 98, 105, 110, 112—115, 123, 125—127, 130, 131, 133—135, 137—145, 149—151, 154, 156, 159, 160, 164, 165, 168, 169, 170, 175, 183—185, 187, 195—198, 200, 206, 219, 220, 239, 240, 244—247, 249, 255—257, 271, 274, 277, 279—281, 283, 284, 236, 238—294, 297—302, 306, 308, 309, 311, 312, 318, 319, 321, 332, 333, 337, 341, 349, 351, 366, 371, 377—380, 382, 384, 385, 391—393, 395, 406, 417—419, 425, 427, 428, 437, 442, 455, 467, 469—471, 478, 483, 491, 492, 495, 499, 505; články 104, 108—113, 116, 117, 144, 174, 175, 197, 221, 222, 250, 263, 265, 268, 377, 384, 388, 389, 402, 408, 438; II 73, 98, 110, 113—115, 125—127, 130, 132—135, 137, 140, 143—149, 159, 165, 183, 244—247, 273, 275—279, 281, 282, 286, 288, 291, 294, 306, 308, 309, 338, 341, 378, 379, 384, 385, 388, 392, 402, 403, 419, 425, 427, 437, 455; odsouzení jich v Římě II 289, 290, 293, 294, 302, 419; knihy 69, 104—105, 114, 116, 174, 175, 216, 223, 250, 265, 296, 309, 310, 313, 346—348, 377, 378, 384, 385, 387, 389—391, 395, 400 402, 405, 406, 408, 409, 412—417, 419, 420, 423, 425—429, 432, 442, 443, 445—449, 460, 462, 464, 479, 484; II 6—8, 23, 56, 105, 170, 184, 293, 294, 298, 302, 382, 419, 450, 505; náhrobek 460; II 428; spálení knih 412—416; II 8, 105, 349, 505; spisy 216, 265, 313, 377, 418, 427, 460; filosofické 58, 59, 104, 105; II 382; theologické 59, 104—106, 109, — Decalog 175, 402, 421; II 7, 195; De civili dominio 402, 424; II 139, 141; De corpore Christi (de eucharistia) maior 167, 175, 221, 402, 443; minor 402; De fratribus discolis 402; De ecclesia II 139; De ideis 60, 402, 426—428; De incarnacione 402; De individuacione temporis 60; De mandatis II 471; De materia et forma 59—61, 402, 425, 426; De officio past. II 240; De officio regis 485, 486; II 139, 492; De paupertale Christi II 139; De probationibus propos. 423; De simonia 402, 424; II 240; De Trinitate 175, 402, 418—421, 447; De triplici vinculo II 7; De universalibus 402, 428, 429, 471; De veris universalibus 60, 61, 110, 175; De veritate s. script. 134, 251, 402; II 7, 139; Dialogus 105, 167, 221, 402, 424, 443, 459; II 7, 183, 184; Opus evang. II 491; Questio ad fratres II 483; Sermones 402, 424, 429, 485; II 16, 196, 318, 471, 491, 492, 495; Summa theol. 175; Trialogus 105, 167, 221, 222, 268, 402, 404, 424, 443; II 184.
wyclifista, nadávka II 151.
wyclifovci 105, 108, 113, 114, 151, 173, 207, 208, 211, 222, 239, 244, 249, 251—253, 278, 280, 281, 286, 296, 303, 309, 345, 385, 389, 393, 400, 402, 432, 458, 469, 474, 502;

II 47, 48, 58, 93, 106, 112, 154, 169, 170, 200, 226, 261, 304, 306, 307, 312, 320, 333, 396, 502; v Anglii II 106; srovn. Husité Lollardi.
wyclifství 144, 158, 159, 174, 222, 224, 243, 244, 249, 250, 267, 269, 277, 281, 284, 285, 341, 375, 377, 378, 391, 392, 394, 402, 435; II 4, 21, 58, 170, 222, 292, 293, 331, 345, 365, 378, 469; srovn. Husitství.
Wyche Richard (Witz, Wychewitz) žák Wyclifův 451, 458—460, 470; II 449.

Yvoir u Namuru 63.

Zabarella Francesco kardinál jah. tit. sv. Kosmy a Damiana, zvaný Florentinský 462, 490; II 30, 54, 55—57, 59, 61, 165, 225, 293, 338, 362, 372, 403, 419, 424, 426, 444, 452, 455, 456.
Záběhlice 239, 302.
ze Zabřie Vavřinec kněz 96.
zabylství II 219.
Zahaň klášter, opat v. Jan, Ludolf.
Záhřeb II 307; biskup II 306; diecése II 306; kapitula II 306.
ze Záhřeba Dominik II 306, 307.
Zachariae Jan augustinián II 440, 441.
Zajíc Vilém v. z Hasenburka.
zákon boží 123, 456, 457, 475, 476, 481, 486, 487; II 9, 10, 40, 47, 82, 83, 91—93, 172, 202, 207, 209, 219, 223, 225, 257, 258, 268, 340, 431, 440, 444, 453; srovn. Písmo; Nový 125, 410, 475; II 443; Starý 126, 410; II 201.
zákonníci II 202, 219, 220.
zákony lidské 123.
ze Zap Záviše Mistr, farář v Prachaticích, kanovník sv. Jiljí a v Olomouci 5, 243, 400, 416, 491.
Zápasník Jan 494.
zatmění slunce II 416.
Záviše v. ze Zap; Černý v. z Garbova.
zázraky 132, 147, 148, 150, 192, 486; II 25, 136, 234, 235, 320, 467.
Zbonka šlechtic 373.
Zbraslav klášter 468.
ze Zbraslavě Matěj 353.
zbrojnoši II 400, 459.
Zdena žijící u Betlema II 217.
Zderazský klášter v. Praha, Nové město.
ze Zderazu paní II 433.
Zeiselmeister Mikuláš Mistr, farář u sv. Filipa Jakuba, oficiál 12, 75, 87—90, 97, 219, 220, 228 370; II 381.
zemané 492.
země svatá II 62, 75.
zevnějškovost církevnická 36, 40, 133; II 103, 202, 220, 311, 334, 337, 351.
Zhořelec 290; vévoda v. Jan.
Zikmund král 76, 77, 94, 136—139, 272, 276, 283, 285, 320, 365, 366, 431, 434, 436, 437, 441, 451, 489—491, 497; II 5, 82, 84, 86, 103, 174, 290, 292, 338, 339, 341—347, 353, 357, 361, 363—366, 372—377, 380—391, 397—402, 406, 407, 411—414, 416, 417, 420, 421, 423—430, 432, 434, 444—446, 453—456, 458.
Zikmund farář u sv. Michala v Opatovicích II 124.
zlatchlav II 321.
ze Zlivě Zdeněk Mistr 12; srovn. Drštka, z Labouně.
Zmrzlík ze Svojšína Petr mincmistr 492; II 348, 450, 454; dům II 348; choť v. z Frimburka Anna.
ze Znojma Petr Mistr 112, 453; II 124, 281, 302, 303.
ze Znojma Stanislav Mistr 12, 21—23, 57, 59, 88, 105, 106, 108, 110—115, 118, 121, 143, 148, 149, 151, 152, 159, 160, 162—172, 174, 176, 187, 188, 201, 206, 207, 216—218, 221, 224, 253, 255, 277, 278, 285—291, 296, 298, 322, 347, 349, 373, 379, 391, 395, 416, 432, 439, 453, 500, 504; II 30, 44, 48, 87—89, 91, 109, 111—113, 124, 132, 135, 144—150, 159, 165, 173, 183, 184, 188, 228, 244, 245, 256—259, 265, 266,

269, 271—275, 277, 281, 284—292, 294, 296, 299—304, 309, 311—313, 315, 327—329, 339, 340, 386, 427, 504; spisy: Alma 288; II 223, 266, 275, 286, 287, 290—292, 294, 300, 301, 303, 304, 309, 328, 329; De Antichristo II 48, 265, 329; De corpore Christi 114, 159, 160, 162—164, 166—168, 172, 174, 224, 285, 395; De Romana eccl. II 266, 291, 296; De univers. real. 224, 286; kázání: Gaude II 144—149; — proti sektám II 187, 188; — v Týně II 184; — Vos testimonium 152; II 149; list paní z Kravař II 183; Super Sentenc. 22, 23, 106, 113, 114, 201.
de Zoltwedel Helmold Gledenstede, Mistr 12, 340, 366, 389.
zodpovědnost osobní (požadavek) 37, 42, 229.
zpěv lidový kostelní 231, 234, 235; II 104, 320; liturgický 236; reforma v. Hus; rozpustilý 456.
zpověď 38, 145, 146, 155, 204, 253, 355, 360; II 45, 49, 53, 63, 75, 76, 85, 95, 98, 146, 155, 206, 220, 262, 459.
Zúl z Ostředka Jan 94, 144, 480.
Zvíkovec Jan Mistr (domnělý) 302.
ze Zvířetic v. z Wartenberka.
ze Zvole Kuneš Mistr 370, 454, 467.
zvonění 253.
zvyky lidové 18.

žák, žáci kůrní, žákovstvo 415; II 122, 177, 205, 245, 246, 432.
Žalmista 155.
Žalmy 456; II 16, 17, 218, 466; výklad v. Hus, lit. činn.
žaltář 353.
Žampach 448; srovn. z Potštýna.
ze Žatce Brikci Mistr II 78, 124, 126, 128; Jan 95.
Žatec II 152, 314; poprava kněze II 152, 314.
Žatečtí II 333.
Žebrák hrad 302, 339; II 106, 110, 113—115, 123—125, 137, 155, 224, 247, 300; město II 110; dům biskupa Olom. II 115; farářův II 110, 111, 113; farář srovn. z Vodochod; články na — přijaté 114, 115, 123—126, 170, 247.
Žehuň 347; farář v. z Hradce Marek.
Želetavský v. Štelcar.
Železná ul. v. Praha, Staré město
ze Železnice Štěpán Mistr, místopísař 267.
Železný v. Bradatý, Jan bisk. Litomyšlský.
ženimy II 264.
ženy II 467; prázdné II 206, 336; zbožné u Betlema II 117, 118, 217, 218, 221, 239, 485; zbožné, jimž psal Hus II 484.
Žibřid opat Břevnovský 371; II 124.
Židé 14; II 19, 25, 233, 234, 261.
Žídek v. Korvík.
Žídek Pavel 302, 303.
ze Žihobce Jakub doktor 88, 370, 371.
Žitava 290.
Žitavský Ondřej konšel Novoměstský II 115.
Žižka z Trocnova Jan 433.
Žofie královna, choť Václava IV., 94, 445, 446, 451, 452, 460, 463, 490; II 314, 348, 444, 451, 454.
žoldnéři II 117; městští v Kostnici II 416.

BINDING SECT. MAR 31 196

BX
4917
N6
díl 1
č.2

Novotný, Václav
M. Jan Hus

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY